Trýznivé město

DANIELA HODROVÁ

MALVERN

DANIELA HODROVÁ

Trýznivé město

MALVERN 2017

© Daniela Hodrová, 2017
© Jakub Hlaváček – Malvern, 2017

ISBN 978-80-7530-082-9
ISBN 978-80-7530-241-0 (pdf)

Podobojí

OKNO DĚTSKÉHO POKOJE

Alice Davidovičová by si nikdy nepomyslela, že okno jejího dětského pokoje visí tak nízko nad Olšanským hřbitovem, že tělo tu vzdálenost urazí ani ne za dvě vteřiny.

V komoře jako by někdo tichounce naříkal. Alice tam vstupuje a vidí: u stolu sedí babička a tečou jí slzy. Na stole je prostřen šábesový ubrus. Možná si z něho jednou někdo nechá ušít šaty, šábesové šaty, napadne Alici.

— Babičko, proč pláčeš? ptá se Alice a babička Davidovičová ukáže do kouta: Nevidíš, dědeček loupe cibuli. — Ale vždyť dědeček... — Šš, babička Davidovičová dává prst před ústa. Dědeček Davidovič, který v koutě loupe cibuli, jako by Alicinu námitku vyslechl až do konce, se suše zasměje. Alice chápe, že se provinila, ačkoliv až do chvíle, kdy vstoupila do komory, věděla zcela jistě, že dědeček umřel před třemi měsíci, dobře si pamatovala, jak se jednoho dne vrátil od paní Soškové, u které už mnoho let zůstával. Dědeček se vrátil do komory umřít, tělo měl celé polámané, jak ho na Hagiboru Němci natahovali na skřipec a lámali kolem. A pak už se nemohl hýbat a babička o něho pečovala jako o malé dítě. Každé ráno, když ho oblékala, jí dědeček vyhrožoval, že půjde zase k paní Soškové, ale potom vždycky zmlkl a zůstal sedět, kde ho babička posadila, až do večera, jen chvílemi se suše smál, smál se, i když ho pak svlékala a ukládala do postele. A tím smíchem jako by dědeček Davidovič chtěl říct: A stejně to máš marné, půjdu zase k paní Soškové, tobě natruc půjdu. Ale nikam nešel, protože se paní Soškové styděl, když byl takhle zubožený — a pak, ledaže by tam došel po čtyřech.

Alice nevěděla, jak by svá slova zamluvila, a tak se zeptala babičky Davidovičové, proč má dnes prostřený šábesový ubrus. A babička se velice podivila: Copak jsi zapomněla, děvenko, že dnes přijde Pavel Santner požádat dědečka o tvou ruku? Tu

cibuli přinesl přece on, když se tu ráno stavil. Byl rád, když jsme mu řekli, že už je ti trochu líp.

Alice Davidovičová nevěděla, co to babičku napadlo, to o Pavlu Santnerovi a o cibuli. Pavel Santner byl sice opravdu její nápadník, ale před dvěma týdny odjel s transportem. A i kdyby tu snad byl, sotva by jim přinesl cibuli. A proč by také přišel požádat o ruku dědečka, když dědeček je přece... Krom toho si Alice nebyla jista, jestli si ji chce Pavel Santner vzít, nebyl z těch, kteří by mysleli na ženění, nemyslel na to ani tehdy, když Alici před odjezdem držel v náručí, přála si to ona, ne on, protože on už byl myšlenkami někde úplně jinde. A když se pak za ním Alice dívala, jak odchází podél Olšanského hřbitova, dívala se za ním z okna dětského pokoje, z okna svého osmnáctiletého pokoje, ani k ní nepozvedl oči.

Babička Davidovičová se v komoře znovu dala do tichého nářku, ani to nebyl pláč, možná to byla šábesová modlitba. Alice Davidovičová za sebou opatrně zavřela dveře. Přemýšlela, zda si má vzít na sebe své divadelní šaty, nebo má-li být nahá, když přijde Pavel Santner. Asi se vrátil, když přinesl babičce Davidovičové cibuli, asi přijde určitě, když babička Davidovičová prostřela šábesový ubrus a když dědeček Davidovič vstal z mrtvých. Asi přijde doopravdy požádat o její ruku, i když je to všechno velmi zvláštní.

Rozhodla se nakonec pro šaty, bílý límeček se trochu pomačkal, jak šaty dlouho visely ve skříni, protože byla válka a Alice přestala chodit do divadla, ale nezbýval už čas límeček přežehlit, Pavel Santner mohl přijít každou chvíli. Trochu se ho teď styděla, po tom, co se mezi nimi stalo naposledy, nevěděla ani, jestli mu to působilo potěšení, jestli se mu vůbec líbila, není nijak hezká, a až bude stará, bude ošklivá jako babička Davidovičová. Pavel Santner to nejspíš ví, a proto možná vůbec nepřijde požádat dědečka Davidoviče o její ruku, nejspíš si to

rozmyslel, řekl si, že Alice Davidovičová nestojí za víc než za tu cibuli a možná ani za tu ne, možná ani za tu.

Už se setmělo a cesta podél Olšanského hřbitova je stále pustá, nikdo po ní nepřichází. A babička Davidovičová v komoře už ztichla, asi si položila hlavu na šábesový ubrus a usnula, protože jí bylo to čekání dlouhé. A kdyby tam Alice nyní vstoupila, dědeček Davidovič by tam už nebyl. — Neříkej, babičko, že odešel světlíkem. A také po cibuli by tam nebylo ani stopy, protože cibuli už dávno neměli, to jen babička Davidovičová o ní včera mluvila, jak ráda by z ní Alici uvařila polévku, ta že by jí určitě udělala dobře, jen kdyby aspoň hlavička byla, aspoň hlavička.

Frau Hergesell si z ubrusu nechala ušít šaty. Ostatně Frau Hergesell nevěděla, že je to ubrus šábesový a že ho babička Davidovičová dala na stůl v den, kdy Alice Davidovičová si na sebe po dlouhé době oblékla divadelní šaty a letěla vstříc Pavlu Santnerovi z okna svého dětského pokoje. Frau Hergesell věděla jen to, že v bytě před nimi bydlela židovská rodina a že někdo z té rodiny skočil z okna den před tím, než měli nastoupit do transportu. Frau Hergesell by na to dávno zapomněla, kdyby tu stále necítila cibulový pach, marně se ho snažila vyvětrat. Často si stěžovala Herr Hergesellovi, soudnímu úředníku, když vedle sebe leželi v pokoji, jehož okna vedla na Olšanský hřbitov. — Je tu cítit pořád, pach po cibuli. Herr Hergesell jí pokaždé vysvětlil, že ten pach drží v sobě nábytek a zdi. — Copak jedli samou cibuli?

Když pak po válce v Jeně Frau Hergesell vzpomínala na pražská léta, vybavoval se jí ten vtíravý cibulový pach. Vezla si ho s sebou i tenkrát, když narychlo opouštěla Prahu. Dokonce ho cítila na rameni svého staršího syna Rudiho, jak si o něj opírala hlavu. I její syn byl načichlý židovskou cibulí jako ten nábytek, i její syn.

KOMORA

Jsem komora, komora zmrtvýchvstání. Mé jediné okno – okýnko je slepé a nevede do tohoto světa. Když se otevře, padá dovnitř staletý prach, prach cizích snů a životů, pokrývá oprýskaný stůl, na kterém složila hlavu babička Davidovičová. A po ní na tom stole složila hlavu služka Cyrila a po ní služka Anežka s hrbem a po ní služka Mařenka z vesnice Karhule pod Blaníkem... Nechte maličkých přijíti ke mně. Jsem komora prznitelů venkovských husiček, jsem komora tetelících se zlodějíčků a onanujících mladíčků, jsem komora sebevrahů a komora snílků. Patřím všem, kteří do mne vstupují a třísní mě svým tajným hříchem, svou trapnou neřestí. Ty všechny bez rozdílu přijímám do své sešlé náruče, tisknu je k svému hermafroditnímu tělu, neboť jsem ve svém stáří ztratila půvaby ženskosti, můj pramen ženství dávno vyschl. Jsem pustina. Můj živel je světlíkový prach, ukládající se v mých útrobách až do té doby, kdy dojde k novému vrásnění země. Jsem tím, co ze mne učiní moji návštěvníci, přicházejí mě oblažit jako zestárlou děvku jen ve chvílích své bezmoci a úzkosti. Jsem paměť snů, vršených v prachu u mých nohou a měnících se v prach, a jiných snů z prachu povstávajících. A pták, jenž spí u stropu hlavou dolů, se tehdy probouzí a přelétá, pleská křídly o stěny, o okýnko do světlíku, o tvář dítěte svítící v polotmě. A jindy se mění v myš, či spíše v krysu.

Je to krysa Komornice, anebo pták Komorník, který se Vojtěchovi a Divišovi úslužně uklání, a přitom vlají v průvanu šosy jeho ptačího fraku? Je to ptakokrysa. A když děti potají vejdou do komory se zbytky svačiny, nevědí nikdy, jestli tam najdou krysu nebo ptáka. Anebo je to vždycky obojí? Obojživelný duch komory, ptakokrysa, která se zrodila ze směsi prachu, hadříků, srsti ze starých kožíšků, útržků papíru a oživujícího slova. A byla ptakokrysa. Zajisté bylo nezbytné, aby se všechny tyto složky spojily za zvláštních,

neopakovatelných okolností, snad v den, kdy světlíkem dopadl dovnitř nějaký sluneční paprsek (takových dní bylo v roce málo, byly-li vůbec nějaké) – na zlomek času, jenž postačil, aby se naplnil zázrak oživení hmoty. Přišel na svět duch komory s podobou krysy a ptáka, alespoň těm se podobal v dětské představivosti. Žil a tučněl, neboť ruka maličkých byla štědrá. Bláhovost domnívat se, že takový obojetný tvor se živí jenom prachem, když z prachu vzešel. Chce svůj denní příděl, žádá svůj chléb – Komorník střídu, Komornice kůrku. Lísá se ke svým živitelům, k jejich nohám a tvářím, ometá je šosy komornického fraku a pištící a šustí. Anebo je to větýrek, který se prodírá škvírou pod okýnkem? Když totiž vstoupí služka Cyrila nebo Jan Paskal, nebo jeho choť Nora Paskalová, duch jako by se rázem vypařil, schová se do světlíku a tam čeká, čeká, dokud nebude vzduch čistý.

Služka Cyrila z dětských řečí vyrozumí, že v komoře je myš, a nastraží přes noc pastičku. Cyrila totiž neví, že ať už je to pták nebo krysa, Komorník nebo Komornice, jinak než z dětské ruky nejí. A tak v pastičce druhého dne nalezne Cyrila jen chuchvalec prachu, nebylo-li to peříčko nebo pár vyškubnutých chlupů z toho komornického zvířátka s dvojí přirozeností. A kdyby děti měly ponětí o převtělování duší, musely by si pomyslet, že v komoře přebývá duch dědečka Davidoviče a babičky Davidovičové. Když jim z ruky zobe chléb, je duch zabrán do teskného vzpomínání a do teskných snů. A když v komoře osamí, je z něho zase jen zvetšelý hadřík nebo chomáč prachu navátého světlíkem času.

BARTOLOMĚJSKÁ NOC

Blažej Pascal? – Nikterak, Jan Paskal, pastor Paskal, českobratrský fráterníček. S oním velkým Francouzem, jehož mysl se rozpjala mezi dvěma propastmi a který sepsal Traktát o prázdnu, zřejmě neměl pranic společného, leda to

luteránství, jak se o jeho víře později vyjadřovala paní Nora. Pastor Paskal se pokládal za potomka starého hugenotského rodu, který byl nucen opustit Francii po Bartolomějské noci. Ale proč nepřizná rovnou, odkdy teprve se za něho pokládal? Když se svého času Jan Paskal probíral v matrikách, nalezl v Podkrkonoší celou řadu Paskalů a Paškalů, kteří však už asi na noc hrůzy zapomněli, neboť tkali celý život plátno. Po jednom z nich se dokonce v kterémsi městečku jmenuje ulice, Jan Paskal pak řekl ulička, taková šikmá, říká se jí Paškalka, vede prý ke hřbitovu a šněruje cestu mezi domky, jako by přebrala. Má jméno po jednom knězi, také českém bratru, toho je Velebnost ochotna přijmout do příbuzenstva, toho ano, zatímco o podkrkonošských tkalcích se příliš nešíří, protože by to byla voda na mlýn paní Nory. Ta totiž od jisté doby na tuhle paskalovskou legendu nevěří a tvrdí, že Paskal je nejspíš docela obyčejné české jméno, které si někdo změnil, protože se nechtěl jmenovat Packal nebo třeba Paškál. Buď jak buď, Janu Paskalovi se tohle jméno při jeho poslání hodilo, pastor s ním byl spokojen. Uspokojení z něho mu kalilo jen pomyšlení, že služka Cyrila se ráda přeříkávala, budiž té bytosti odpuštěno, protože u Paskalů dlouho nepobyla, postupně scházela a scházela, až z ní zbyl jen věchýtek, takový chomáček hadříků, a i ten se pak v komoře někam ztratil, i ten.

Pro Jana Paskala byla komora jeho Bartolomějskou nocí. Byla bartolomějskou komorou, v níž ho dva katolíci svlékali z protestantské kůže. A když se pak ocitl rozpjatý mezi dvěma královskými stahovači, mezi dvěma bartolomějskými stahovači, mezi panem Sanglier a panem Mortier (byla to první francouzská jména, která mu při té představě přišla na mysl), připadal si hrabě Jean de Pascal (není špatné mít šlechtický původ) jako později onen slavný Blažej Pascal z Port-Royalu mezi svými dvěma nicotami.

Co se dělo dále v bartolomějské komoře, je zahaleno její staletou tmou, vysvítá z ní jen to, že si hrabě Jean de Pascal kůži nějakým zázrakem zachoval a pospíšil s ní pak daleko od královsky prostřené tabule a krvavého hodokvasu, aby se kdesi v podhůří ukryl v zapadlé české vísce a přivedl tam na svět potomky s děvečkou od krav, potomky bez titulu, snující své životy jako bourci morušoví.

VŮNĚ KAJNA

Pastor Jan Paskal zapírá své rodiče. Nehodí se k jeho evangelické legendě. Jan Paskal totiž neumí dost dobře vysvětlit, kterak se stalo, že se podkrkonošští tkalci ocitli v Budějovicích. Tuší, že tu v minulosti byla nějaká vzpoura, útěk jednoho bource morušového, kterého omrzelo soukat od rána do večera plátno. Jakub Paskal uteče z domova a vyučí se krejčím. Ale pak mu poplete hlavu jakási Markéta od kočovné divadelní společnosti a vezme ho s sebou na pouť po vlastech českých. Bourec Paskal hraje krále Leara a zplodí syna, který je pokřtěn Jan. Přijde světová válka, společnost se rozpadne. Rodina se usadí v Budějovicích, v podkrovním bytě. Jakub Paskal se vrátí ke svému řemeslu.

Když prší, zvoní malému Janovi Paskalovi střecha nad hlavou, zní to jako andělské zvonění. A za stěnou je Kajn. Jan je přesvědčen, že Kajn je jejich nájemník. Nikdy ho neviděl, ale co chvíli slyší, jak s ním otec nebo matka mluví. – Tak co, Kajne, jak se ti líbí nový kabát? Kajn je otcův tovaryš, myslí si Jan Paskal. Tovaryš bydlí vedle v přístěnku, tam, kde visí staré divadelní kostýmy a kabáty, které přešívá mistr Paskal. Také Kajn asi hrál divadlo, protože když jezdí mistr Paskal za aprovizací, chodí si paní Markéta ke Kajnovi zavzpomínat na staré časy. Přemýšlí tam také o slovech věštby – Hora si tě odnese, Hora. Nedávají doposud žádný smysl jako slova o lesu v Macbethovi. Vyřkl je flašinetář Kozel na budějovickém dvorku.

Vždycky když se paní Markéta vrací od Kajna, zavane k Janovi zvláštní vůně. Kajnův příbytek musí být tou vůní přímo prosycen. Přes den Jan slýchá otce, jak Kajnovi nad šitím něco vypráví, ale Kajn pořád mlčí. Asi je němý, myslí si Jan, je němý jako Kozel, co hraje na flašinet na jejich dvorku a za polévku předpovídá lidem budoucnost. Ale jen tehdy, když mistr Paskal není doma, protože mistr Paskal nemá tyhle kozlí bludy rád. Jenže Kozel aspoň huhlá, i když mu nikdo skoro nerozumí, ale Kajn mlčí jako ryba.

Jednou je Jan Paskal sám doma. Kabáty, které visí po všech koutech a také nad jeho postýlkou jako baldachýn, se probudí k životu. Rukávy ožijí a kabáty se začnou mezi sebou dorozumívat. Janu Paskalovi je trochu úzko. Zaťuká na stěnu: Kajne, jsi tam? Žádná odpověď. Jan tluče čím dál silněji, ale za stěnou je pořád ticho. Copak spí Kajn jako dřevo? Leda že by mu zakázali s Janem mluvit. Kabáty vztahují po Janovi prázdné rukávy.

Jan vstane a jde vedle. Hned ode dveří ho ovane Kajnova vůně. Nejdřív nikoho nevidí. Musí odhrnout spoustu všelijakých oděvů, také krále Leara. Za nimi, až docela u stěny, která je tu pod střechou sešikmená, stojí Kajn. Tváří se, jako by spal, ale oči má otevřené. A vlasy, diví se Jan, má dočista bílé a vzadu spletené v copánek. — Kajne. Ale Kajn dál předstírá, že spí. A tu si Jan Paskal povšimne, že Kajn má na sobě kabát, který mistru Paskalovi včera přinesl střelec od pluku barona Fröhlicha, aby na něm přešil zlaté knoflíky. Tak takhle je to, pomyslí si Jan Paskal. Proto předstírá, že spí. Kajn si tady potají obléká cizí kabáty.

Jidášek Paskal na Kajna druhý den žaluje. Mistr Paskal a paní Markéta se smějí. Kajn za stěnou se asi také směje, ale tiše, takže ho neslyší. Jan Paskal nemá Kajna od té doby rád a bojí se, že ani Kajn nemá Jana rád, protože na něj žaloval, i když už ví, že Kajn je jenom krejčovský panák a nic víc.

KAJN

Jsem Kajn, dřevěný Kajn, krejčovský panák. Stojím v přístěnku až docela nahoře, tam, kde se střecha sešikmuje. Když prší, zvoní mi střecha nad hlavou a zní to jako andělské zvonění. Když se nad Budějovicemi strhne lijavec, zní to jako bubnování k poslednímu soudu. V takových chvílích se mne zmocňuje strach, aby si mne nespletli s Kainem, co zabil Ábela.

– Tak co, Kajne, jak se ti líbí tvůj nový kabát? Mistr Paskal odstoupí, aby si na mně mohl kabát lépe prohlédnout. Jenže co nevidět přijde nějaký pán nebo kmán a kabát mi svléknou a pán si ho odnese. Jen paní Markéta, když je náhodou u toho, mne polituje: Tak už ti, Kajne, zase berou kabát. Mistr Paskal si dávno povšiml, jaké city k paní Markétě chovám, tropí si žerty z mých rozpaků, když před ním stojím ve své dřevěné nahotě, jen s tím bílým copánkem na hlavě.

Jsem Kajn, ale hned jsem ten a hned onen, dnes soudce a zítra střelec a pozítří třeba kněz, jak se mistru Paskalovi zlíbí. A dokonce jsem prachobyčejný zloděj, který se navléká do cizích kabátů. To ten Jidášek Paskal, to ten na mě žaloval. Právě mám na sobě kabát střelce z pluku barona Fröhlicha, sluší mi a paní Markétě se v něm náramně líbím. Co chvíli se sem vkrade, stojí opodál, pak přistoupí blíž a někdy mne i zlehka pohladí. – Proč nejsi ten střelec, Kajne? Hladí mne a ani necítí, jak mi pod kabátem bije dřevěné srdce vzrušením. Proč jen nejsem střelec?

A jednou odpoledne vejde sám střelec, zrovna doma nikdo není, jen paní Markéta a já, Kajn, jenže já jako bych pro ně nebyl víc než vzduch. Střelec mi svléká kabát, ale já se bráním, nechci tu stát nahý před paní Markétou a ani před tím střelcem tu nechci tak stát. A ona mu ještě pomáhá a rozepíná knoflíky. A střelci potom neujde, jak jsem bez kabátu směšný, ještě mi schválně posune copánek do očí. A já vidím, že se paní Markétě jeho žert ani moc nelíbí, jako by najednou trochu

posmutněla, jako by se najednou před něčím zarazila. Ale střelec ji v tu chvíli sevře, až paní Markéta leknutím vykřikne. A pak jí ten střelec začne něco povídat, že má v Kutné Hoře tři domy, a paní Markéta střelci na slovo věří. A toho odpoledne odjede paní Markéta se střelcem do Kutné Hory. A tímto způsobem se naplní slova kozlí věštby, tímto způsobem.

KOZLÍ ZNAMENÍ

Podle předpovědi, kterou pronesl flašinetář Kozel na budějovickém dvorku, nastává v roce 1914 království Boží na zemi, Kristus se ujímá vlády a svádí poslední boj s Antikristem. Podle kozlí věštby už brzy přijde konec světa a spaseni budou jen vyvolení se znamením na čele. Mistr Paskal nevěří kozlím bludům, nevěří jim ani poté, co si paní Markétu jednoho dne doopravdy odnese Hora. — Špatně jsi mi ji hlídal, Kajne. Mistr Paskal volá dolů, zdali je s Kozlem na dvorku Kristus, nepomáhá-li mu točit klikou, a pošle na dvorek po Janovi polévku. Jeden talíř pro Kozla, jeden pro Krista. Mistr Paskal je štědrý, ale Kozel se druhého talíře netkne.

Jan Paskal drží talíř s polévkou a říká Kozlovi: Máme doma dřevěného Kajna. Kozel odloží lžíci a podívá se přísně na Jana: Kain zabil Ábela, stojí psáno. Klaníte se modlám jako pohani. Ale Jan se směje, protože už ví, že Kajn znamená německy žádný a že ho tak otec pojmenoval schválně, jelikož Kajn vypadá, jako by byl, a přitom není, anebo jako že není, a přitom je. Jan Paskal však nemá Kajna rád, proto o něm promluvil před Kozlem. A Kozel to vycítí a pokaždé, když je s ním Jan na dvorku sám, našeptává mu: Zabij Kajna, konec světa je blízko. Jen si ho dobře prohlédni, na čele má znamení zatracení.

Jan Paskal Kajna prohlíží. Pouhým okem nevidí nic, ale když Kajnovi sáhne na čelo, nahmatá tam protáhlý hrbolek, dřevo jako by v tom místě puklo, čelo se vprostřed rozestupuje.

(Po letech spatří stejnou puklinu na čele Nory Paskalové a vzpomene na kozlí znamení.)

Děti si na dvorku rozdělají ohníček, svatojanský ohníček. Anebo je to hranice pro kacíře? A aby jim ten ohníček lépe hořel, přinese jim seminarista Jan Paskal Kajna. Ted už může, když pohřbil otce, teď už ano. Děti Kajnovi nasadí na hlavu čepici z novin, jakou mívají malíři pokojů. – Když, Kajne, odvoláš, vezmem tě na milost. Ach, Kajne, proč jsi neodvolal, mohl jsi teď být v komoře a povídat si s dědečkem a babičkou Davidovičovými. Bylo by jim tam s tebou veseleji. Plameny už Kajnovi olizují nohy. A když plamen dosáhne až k čelu, zdá se seminaristovi Janovi, jak z pukliny odlétá Kajnova duše, takový bílý chumáček. A děti volají: Babí léto. A honí chumáček po dvoře.

Kajn dohořívá na paskalovské hranici, nahoru stoupá z ohně jeho zvláštní vůně, v okamžiku smrti jako by ještě zesílila. Podkrovní byt je té Kajnovy vůně plný, vůně sevře seminaristu Paskala jako Hora paní Markétu, je to už dvanáct let, co si ji odnesla. Bláhový je Jan Paskal, když se domnívá, že se takto vůně zbaví. Netuší, že oheň osvobodí duši uvězněnou v dřevu. Duše stoupá k oknu, Jan Paskal ji vdechne, má ji v sobě, nadýchl se Kajna, on sám je teď Kajn, ten prokletý z kozlí věštby, ten se znamením, které si hmatá na čele.

CHLÉB A KÁVA

Každý pátek chodí seminaristé od svaté Anny do Ústavu hluchoněmých na Mariánské náměstí. Každý pátek tam konají skutky milosrdenství. Každý pátek káží hluchoněmým slovo Boží, ti z nich, kteří už mají vyšší svěcení. Ti ostatní se teprve učí křesťanské pokoře, ti ostatní myjí hluchoněmým každý pátek nohy. A potom se všichni společně shromáždí v jídelně Ústavu hluchoněmých a svačí – bílou kávu a bílý chléb. Bílou kávu a bílý chléb roznáší Anna Houbová, sirotek, Anna

Houbová tančí s chlebem a kávou po jídelně páchnoucí zapraženou polévkou, kterou měli hluchoněmí k obědu. Tonzury se pod úsměvem Anny Houbové sklánějí ke stolu: Averte, Domine, oculos meos... Odvrať oči mé od Anny Houbové, ó, Pane, modlí se nad bílou kávou a nad bílým chlebem. A když seminaristé jedí chléb a zapíjejí jej kávou, zdá se jim, že přijímají tělo a krev svaté Anny Houbové.

V Ústavu hluchoněmých dožívá také starý flašinetář Kozel, věštec Kozel, ale pramen jeho moudrosti tady vyschl, Kozel už netočí klikou ani nepředpovídá budoucnost, umlklo v něm jeho kozlí království. Když mu seminarista Jan Paskal myje nohy, má pocit, že ho Kozel poznává. A jako by se Kozel na Jana pro něco zlobil, schválně cáká nohama ve škopíku, až mýdlová voda Paskalovi vystřikuje do očí. Kozel totiž ví, že i když mu Jan Paskal myje každý pátek nohy, i když mu Jan Paskal přenechá každý pátek polovinu svého bílého chleba a polovinu své bílé kávy, stejně není dost pokorný a zbožný, jeho mysl není dost čistá. Kozel ví, že Jan Paskal i nyní, když mu myje nohy, myslí na Annu Houbovou, a ví také, že si ji už brzo odvede a Ústav hluchoněmých osiří.

A když se jednoho dne seminaristé na vycházce po městě Budějovicích rozprchnou páteru spiritualis, spěchá Jan Paskal k soutoku Malše s Vltavou, kde na něj čeká Anna Houbová. Anniným šátkem si zakryje kolárek a vodí se s Annou Houbovou podél řeky a vodí se s ní po Ostrově, jde s ní ulicí Piaristickou a ulicí Kanovnickou a projde s Annou Houbovou i ulicí Divadelní. Jen ulici Kněžské, kde je seminář, se Jan Paskal vyhýbá.

Anna Houbová voní kávou a chlebem a Jan Paskal tu vůni vdechuje a touží po těle Anny Houbové. A to je pravý důvod, proč si Paskal vymyslí, že přestoupí na víru podobojí, teď ještě je to možné, teď ještě ano. A ožení se s hluchoněmou Annou Houbovou, v jejímž klíně už roste Vojtěch Paskal. Co na tom,

že ho vypověděli od svaté Anny, když může den co den držet v náručí Annu Houbovou, mlčenlivou Annu, vonící chlebem a kávou?

A pak spolu cestují do Hradce, Anna je už před slehnutím, každý pohyb jí činí potíže. A Jan Paskal, který ji podpírá, má na krku rýžku po kolárku, docela nepatrnou, ale v Lutherově ústavu nebude ta rýžka nikomu vadit, v Lutherově ústavu ne. Jakýpak by mohl být Jan Paskal katolický kněz, když je jeho rod plný evangelických předků? A dokonce tvrdí, že tu byl i jistý Jean de Pascal, hugenot, který o Bartolomějské noci prchl z Paříže. V Paskalových žilách koluje hugenotská krev. Co na tom, že ji rozproudila teprve Anna Houbová?

A ještě po letech, kdy z hluchoněmé Anny je dávno prach a popel a Nora Paskalová vychovává dorůstajícího Vojtěcha, pokaždé, když pastor Paskal udílí svátost oltářní, podává věřícím tělo a krev Páně (nikdy přitom neopomene utřít kalich ubrouskem), vzpomene na jiné přijímání, na chléb a kávu Anny Houbové.

KOLÁČKY

Doktor Kožíšek ví dobře, že se za altánkem schovává matka jeho dcery, a není mu to příjemné. I když jsou teď rozvedení, jeho nelibost k Nořině matce nesahá tak daleko, aby ani na okamžik nesnesl její přítomnost. Stejně co chvíli zašustí její šaty. A pak je tu také její stín, jenž se s nadcházejícím večerem dlouží. Pořád je tu ten věčný pocit viny, který mu Nořina matka dává najevo, cítí ho v tom stínu i v tom šustění. Doktor Kožíšek by neměl nic proti tomu, kdyby tu teď seděla v altánku vedle Nory a poslouchala o pruritu (svědění) a o „bludném kruhu“, jenž vzniká při drbání.

Je tam stále, když Kožíšek mluví o purpuře, i později, když přechází na psoriázu a ichtyózu, a také potom, když se pokouší Noře vysvětlit proces rohovění – keratinizace. Kožíšek

hodlal zavést řeč ještě na lepru (na fakultě ji vždycky začínal slovy: Ve středověku se pod názvem malomocenství skrývala řada kožních nemocí, které soudobá medicína rozlišuje...), ale stín tam tkví pořád, čím dál delší, a doktora Kožíška pojednou přejde chuť mluvit o svém oblíbeném tématu, zvedne se, políbí na čelo dceru Noru a odchází babylonskou pěšinkou, na jeho počest čerstvě posypanou bílým pískem. A jak tak kráčí s hlavou sklopenou k zemi, aby se jeho pohled nesetkal s očima stínu, připadne mu, že to není písek, ale mouka, kterou matka jeho dcery Nory pěšinku schválně posypala, aby to bylo jako němá výčitka, jako němá připomínka jeho provinění.

Také tehdy sypala pěšinku moukou – uličku ve vlaku, ve vagonu druhé třídy. Poručík Kožíšek, vojenský lékař, ji zastaví a řekne: Takhle byste, slečno, tu mouku daleko nedovezla. Byla to válečná mouka, a kdyby se jí tehdy poručík Kožíšek nenabídl, že tu mouku pronese z nádraží důstojnickým východem, a kdyby ji tehdy nepřiměl ke slibu, že mu z té mouky upeče koláčky, asi by nikdy nepřišel prosit o ruku k firmě Koudelka & spol., která vyráběla perleťové knoflíky.

Doktor Kožíšek zrychluje krok, skoro utíká babylonskou pěšinkou, posypanou tou starou válečnou moukou. Co kdyby se stín za ním najednou rozběhl a chtěl mu vnutit dva nové babylonské koláčky? A kdyby je snědl jako tehdy, už by nikdy nemohl opustit Babylon, zůstal by tam navždycky se svou dcerou Norou, pod dloužícím se stínem, zůstal by zakletý v bílém altánku pronajaté zahrady.

VÝJEV S JEDNOROŽCEM

Ta, která se schovává za altánkem, ta, která sype cestičku moukou a bílým pískem, ta, která peče koláčky, a ta, jejíž dloužící se stín padá na Kožíškovu hlavu, je nejstarší z šesti dětí (samá ryze česká jména: Libuše, Přemysl, Šárka, Ctirad, Ladislav, Vlasta), proto právě ona provází svou matinku, budoucí Perleťovou

královnu, rok co rok do lázní Letin u Blovic. Slavobránu, kterou tam jednou v červnu vztyčí na uvítanou svému pánu hraběti Karlu Schönbornovi, vidí Libuše jen z okna. Matinka slavobránu pohaní: Jako ve středověku abychom se klaněli pánu. Matinka je svobodomyslná, i když je paní továrníková. Ale jakápak paní továrníková, když celé dny prosedí v kontoru a leckdy s dětmi našívá na kartony perleťové knoflíky. Před doktorem Jelínkem se tím však nechlubí.

Ta, která potají vyhlíží k slavobráně, by ráda sešla dolů, alespoň na okamžik. Vidí ho pak, jak vystupuje z kočáru na cestu čerstvě posypanou bílým pískem, jak podává ruku doktoru Jelínkovi a lázeňským hostům přátelsky kyne. A té v okně se zdá, že kyne i jí nahoru. V tu chvíli se i sama matinka přiblíží k oknu, aby to hrabátko viděla (hrabátko, nebo doktora Jelínka?), ale neodpustí si, aby slavobránu nepohaněla podruhé.

Do večera se Letinami přežene bouřka, nádhera slavobrány přijde vniveč. Papírové girlandy a květy tonou v kalužích, rozmetané v blátě lázeňské promenády, močí na ně honicí psi doktora Jelínka. Zatímco matinka leží v rašelinové lázni, vyjde Libuše ven. Teď už se smí podívat na slavobránu, teď už ano. Libuše projde slavobránou sem a tam. V kaluži se dosud chvěje obraz hraběte Schönborna, přes hraběcí tvář pluje cár zmačkaného papíru.

Pluje po ní právě ve chvíli, kdy matinka odpočívající v rašelinové lázni haní slavobránu potřetí. Doktor Jelínek stojí za zástěnou. Různobarevní exotičtí ptáčci usedají na rajské stromy, pod nimiž bílý jednorožec schovává hlavu v klíně panny. Doktora Jelínka, který na výjevu spočívá dlouhým pohledem, přepadne stará závist a touha: kdyby byl doktor Jelínek jednorožcem, skryl by teď hlavu v klíně panny, alespoň na okamžik, než ho lovci dostihnou a skolí, žel – jen kdyby ten klín, ten rašelinový klín nebyl tak blátivý.

Právě toho červnového dne zastřelí spiklenci v Sarajevu následníka trůnu, arcivévodu Ferdinanda a jeho choť.

CHLEBOVÉ HLAVIČKY

Jan Paskal, ten, který se oženil s hluchoněmou, ví: někde v bytě jsou ty chlebové hlavičky, hlavičky Krista, které Anně posílají vězni z vděčnosti, že pro ně ve svém krámku (Anna prodává tabák a noviny) schovává potraviny. Přicházejí si tam pro jídlo různí lidé a předávají ho nějakou skrytou cestou do vězení. Možná, že o tom vědí i Němci, kteří chodí do Annina krámku, ale mlčí, protože se jim líbí úsměv Anny Paskalové. Anna Paskalová se usmívá, i když má někde pod pultem zase pár těch chlebových hlaviček, těch Kristových hlaviček, které pak nosí domů a ukládá, kam ji právě napadne. Anna Paskalová není dost opatrná, myslí si, že se jí nemůže nic stát, protože Kristus je stále s ní.

Ale Jan Paskal to nevidí rád, bojí se těch hlaviček Spasitele, ty hlavičky konec války neudělají, přivodí tak leda konec Anny. Ani na syna Vojtěcha Anna nemyslí, co by s ním bylo, ani na toho ne. A Jan Paskal jí to pořád říká, ale Anna se jen usmívá a diví se jako malé dítě, že je pastor a nechce mít v domě Krista.

A pak jednoho dne, když se Jan Paskal vrátí z Karhule pod Blaníkem, kde teď v rodině sedláka Tůňky roste syn Vojtěch, nalezne byt v Hradci zapečetěný. Jan Paskal pochopí: došlo na jeho slova, ty hlavičky Annu přivedly do neštěstí a teď ji nespasí, ty hlavičky jsou předmět doličný. Kolik těch hlaviček doma jen může být? Jan Paskal se tenkrát nezachová zbaběle, tenkrát ne, když přelézá z okna sousedova bytu do vlastního příbytku. Na okamžik se pod ním rozevře propast. A potom, tam uvnitř, rozevře se ještě jiná propast, když Jan Paskal hledá Krista. Hledá ho kvůli Anně a kvůli Vojtěchovi (ještě že ho včas odvezl na venkov, do Karhule, kam nikdy žádný Němec nevkročil). A také hledá Krista kvůli sobě. Jednu hlavičku za

druhou strká do kapes, má jich už skoro tucet, ale kolik jich ještě zbývá, ani Anna by to nevěděla, ani ona ne.

Jedna hlavička tam přece jen někde zůstane, jedna hlavička toho, jehož království podle kozlího zvěstování trvá od roku 1914. Ta hlavička Annu usvědčí, jen Annu, Jan Paskal vyvázne, po Janu Paskalovi se kupodivu nikdo neshání, Jana Paskala kupodivu nikdo nepodezřívá. A Jan Paskal, když mu pošlou Annin úmrtní list a sešlapané botky, opustí Hradec a jede do Prahy.

OLŠANSKÁ VINICE

Jsem Olšanský hřbitov. Ale také jsem bývalá Syraňovská vinice, kousek po kousku jsem ustupovala zemřelým morem. Mé víno vsáklo hluboko do olšanské půdy a mrtví spolu se zemí vdechují jeho vůni. Přebývají tu ve stavu jakési věčné podroušenosti, která jen nakrátko, po dlouhotrvajících deštích, splachujících víno do hlubších vrstev, přechází v kocovinu, v hořké vystřízlivění. Ale jak vysvitne slunce, stoupá víno opět k povrchu a šíří znovu svou omamnou vůni. I morový pacholci ji vdechují, když pohřbívají mrtvé. Země se jim začne točit pod nohama.

Jeden z nich se té vinné země asi příliš nalokal, motá se tu ještě v noci mezi hroby, přelézá zeď, a než skočí, dlouho se rozhlíží. Ale to je na omylu, když si myslí, že ho nikdo nevidí. Vidí ho správce Šípek, už měsíc pozoruje, jak každý druhý den přelézá hřbitovní zeď a zase se vrací. Správce Šípek už toho člověka poznal, ne, nemýlí se, je to pan Klečka z domu, ten tichý pán ze třetího patra, kdo by to do něj řekl. Správce Šípek si také všimne, že pokaždé bývá jeho kabát podivně naditý, jako by pod ním něco skrýval, správce Šípek si je tím už takřka jist. A když se pan Klečka vrací, už to pod kabátem není. Správci Šípkovi ty hřbitovní výlety pana Klečky nedávají spát. Za kýmpak tam pan Klečka obden chodí?

Správce Šípek si jednou počká ve dveřích, když zase pan Klečka vychází, zastaví ho dole na kus řeči. Pan Klečka má

na sobě hubertus, už trochu opelichaný, správci Šípkovi to neujde. Neujde mu ani, že je ten hubertus zase divně naditý. Správce Šípek pozoruje, jak je pan Klečka celý nesvůj, jak by chtěl být s tím hubertusem už za zdí. Ale správce Šípek ho hned tak nepustí a pan Klečka si netroufá dát najevo svou netrpělivost.

Správce Šípek nemá rád lidi jako pan Klečka a pan Turek, ti dva totiž bydlí spolu. — Copak je s panem Turkem? zeptá se pana Klečky. — Už dlouho jsem ho neviděl, jestlipak nestůně. A zaryje trn do živého. Hubertus pana Klečky, už trochu opelichaný, se rozklepe. Jako by v tu chvíli byl ještě naditější, až správce Šípka napadne taková podivně směšná myšlenka: jestli se totiž pan Turek neschovává pod hubertusem pana Klečky. Hned sice tuto myšlenku zavrhne, ale vyloupne se z ní jiná. Hubertus pana Klečky bude rozhodně nějak souviset se zmizením pana Turka. Jakéhopak pana Turka! Správce Šípek ví dobře, na to má čich, že pan Turek nebyl a není žádný Turek, ale že je to prachobyčejný Žid. Správce Šípka hned tak někdo neobalamutí, natož nějaký poturčenec.

Pan Turek zatím čeká v hrobce. Hlídá ji zvenčí Melancholický anděl, rukou si podpírá tvář (asi i on přebral a hlava mu ztěžkla olšanským vínem). Pan Turek čeká na pana Klečku a má o něho strach, napadají ho už nejčernější myšlenky. A když už to nemůže déle vydržet, zajde si postěžovat svému andělovi. Ale anděl, asi že se nalačno napil toho olšanského vína, je omámen a nevnímá, co mu pan Turek povídá. A zatím pan Klečka v bytě s oknem obráceným na hřbitov si hlavu položil na stůl vedle chleba, který vyndal z hubertusu, a pláče.

Melancholický anděl dosud dlí ve svém vinném opojení. Pana Klečku už anděl dobře zná, ví, že sem obden přichází za panem Turkem a vede s ním dlouhé hovory. Anděl ty dva schovává pod křídly. Pan Turek ukusuje pomalu chleba a pan Klečka

mu přitom vypráví, co je za zdí nového. Jenže zrovna včera se stalo, že pan Klečka nepřišel a pan Turek se musí spokojit jen společností anděla. Listopadové noci jsou chladné a pan Turek drkotá zuby. Ani na svou noční procházku mezi hroby se neodváží. Ale nejsou to už hroby, réva se pne kolem tyček a dozrává přímo před očima. Je temná a její těžká vůně se šíří k panu Turkovi, až je z ní celý omámený. Netroufá si však vstát a jít si utrhnout hrozen. Nejprve musím sníst chléb a potom teprve víno, myslí si pan Turek. Ale čeká ještě celou noc a celý den. Rmoutí ho, že víno zatím přezrálo, je celé zčernalé a do jeho vůně se mísí pach hniloby. Pan Turek už začíná litovat, že se rozhodl počkat na pana Klečku a na chléb, který přinese, a že neokusil alespoň jeden hrozen.

Pan Klečka se krade vinicí jako zloděj. I anděl, který se na chvíli probral ze svého těžkého spánku, si všimne, že tentokrát přichází pan Klečka z opačné strany. Krotké veverky se panu Klečkovi motají kolem nohou a on jim občas hodí pár chlebových drobtů. Pan Turek se té noci chleba nedotkne, sní jen o hroznech. Odstrkuje pana Klečku, že se opozdil a víno se zatím zmařilo. A pan Klečka cítí, že pan Turek má horečku a blouzní.

A najednou je vinice plná lidí a světel. A pan Turek pochopí, že nastává doba vinobraní. Nalité hrozny praskají, prýští z nich šťáva a vsakuje do země. I anděl pozdvihne hlavu a rázem vystřízliví. Hodilo by se, aby mu ověnčili hlavu jako Bakchovi, pomyslí si pan Turek. Ale co je to za česáče, nejsou to spíš moroví pacholci, ani Melancholického anděla neušetří, ani anděla.

Za zdí přešlapuje správce Šípek. Ovšem že ho ani ve snu nenapadlo, že by mohlo dojít k nejhoršímu, ovšem že ne. — Jen pověst domu mi leží na srdci, Herr Hergesell, jen pověst domu.

Zase tu sedí všichni tři — pan Turek, pan Klečka a Melancholický anděl, kterému chybí jedno křídlo. A kolem nich je

plno krotkých veverek. Vždycky když se tak sejdou, a bývá to obden, aby dodrželi starý zvyk, povídají si stále dokola: čím to tehdy začalo, jak správce Šípek zastavil pana Klečku pod schody, zrovna když se chystal jít za panem Turkem, a jak se panu Turkovi hřbitov proměnil před očima ve vinici a jak nastal čas vinobraní. Anděl už zná jejich vyprávění nazpaměť. Ale co když se česáči jednoho dne vrátí, pomyslí si pan Turek a svěří se s tou obavou panu Klečkovi. Pan Klečka pana Turka uklidňuje, dušičkám se přece nemůže stát nic zlého, těm už ne, ale pan Turek tomu nevěří. Však dá jednou pan Klečka panu Turkovi za pravdu. Až přivezou toho mládence z pece ohnivé. Nemyslí snad pan Turek toho, co se jednou v lednu upálí mezi Muzeem a Domem potravin? — Ano, toho. Budou se bát, aby nevstal z mrtvých, a tak tělo vykopou a odvezou do Všetat. Ani mrtvé nenechají na pokoji, ani mrtvé. A správce Šípek bude stát i potom za zdí, i potom.

Takhle pan Turek na Olšanech věští. Všechno se do nekonečna opakuje. Je to stejný cyklus, jako když roste víno, dozrává a potom ho přijdou očesat přespolní česáči. Ještě včera to byli moroví pacholci, a až sklidí víno, nasadí si na hlavu místo révových věnců zase morové čepičky. Jen ať dá pan Klečka na jeho slova. Ale pan Klečka kroutí nad báchorkami pana Turka hlavou. Že by tady dozrálo víno a přišli česáči, aby ho očesali? — A kdo se toho vína napije, ba kdo se mu jen přiblíží, řekne pan Turek, stane se sám morovým pacholkem.

ŠPENDLÍK

Když Alice Davidovičová spěchá naproti Pavlu Santnerovi, musí dole projít kolem dveří správce Šípka. Snaží se, aby tudy proběhla co nejrychleji, aby ji správce nestačil zahlédnout okýnkem vedoucím na chodbu. Ale vyklouzne-li mu Alice, když jde ven, dozajista mu neunikne, když se vrací. Správce Šípek stojí ve dveřích a prosí: Alice, pojď si na chvíli hrát s naším

Jurou. A Alici nezbude než vstoupit dovnitř, kde ji hned ovane pach včerejšího zelí. A už od prahu vidí Juru, zakletého do podoby věčného dítěte. Jura sedí na pohovce, nohy má skrčené pod sebou a čeká.

Správce Šípek Alici vyzve, aby se posadila k Jurovi. A Alici, když tak chvíli sedí vedle Jury na pohovce, obvykle nenapadne nic lepšího, než že Jurovi navrhne, aby spolu zašli na sodovku k Bubeníkovi, sodovku má Jura totiž velmi rád. Je to Jurova nejdelší výprava do světa, který se rozkládá od pohovky k stříbrnému nálevnímu pultu, na němž může Jura oči nechat. A také sodovka Juru do hloubi duše vzrušuje, přikládá si chladnou sklenici k uchu a poslouchá, jak voda šumí, a přitom pokradmu pozoruje, jak v ní bublinky vystupují ode dna vzhůru k hladině a tam se vytrácejí. Jura prodlužuje co nejdéle ten závratný okamžik plný šumění a bublání a mizení, než zázračnou vodu spolyká několika chvatnými doušky a popálí si hrdlo. Otálí i proto, že se mu líbí pozorovat vlastní matný obraz v lesklé desce pultu. A někdy, když Jura váhá příliš dlouho, bublinky vyprchají a vodní oheň už v krku nepálí. V osudu sodovky poznává Jura pomíjivost věcí. Cítí se oklamán a přičítá vinu Alici.

A když pak nastane zima, vynajde si Jura jiné potěšení. Vyhlíží Alici z okna, a když vidí, že se Alice vrací, vyběhne ven a poprosí ji, jestli si může na chvíli schovat ruku v Alicině štuclu, jen co by si ji tam trochu ohřál. Alice přikývne a Jura vsune ruku dovnitř, dlaní se přimkne ke hřbetu Aliciny ruky. Alice přitom myslí jen na to, kdy už bude moci jít domů, a když se jí zdá, že hra se štuclem trvá příliš dlouho, vytáhne svou ruku ze štuclu na znamení, že je ohřívání u konce.

A jednou Alici doprovází až domů Pavel Santner, Alice drží Pavla Santnera za ruku, aby si to náhodou nerozmyslel a nechtěl odejít. Perziánový štucl nemá tentokrát Alice, ale nese ho Pavel Santner. Na Juru si Alice toho dne ani nevzpomene, jak by také mohla, když se jí zdá, že dosud spočívá v objetí

Pavla Santnera, a když má pocit, že už v ní začíná růst nový Davidovič? Ale Jura Alici vidí i dnes, dnes lépe než jindy, nevyjde ven, ale dívá se za ní ještě i okýnkem na chodbu. Vidí také, že Alicin štucl není na svém místě, a je z toho zmatený. Pokouší se o tom promluvit s otcem. Řekne: Alici Davidovičové vzali štucl. Správce Šípek tomu porozumí tak, že té malé Židovce štucl někdo ukradl. – Škoda štuclu, byl perziánový, pomyslí si.

Když se Alice Davidovičová příští den odněkud vrací, má už zase štucl, správce Šípek to hlásí Jurovi. Už zase Alice do toho štuclu schovává ruce před světem, hlavně před světem, protože zima není nijak tuhá. A najednou proti Alici stojí Jura a prosí. Alice přikývne a ruka vklouzne dovnitř. Šípkový Jura má špendlík, zabodne ho Alici do ruky. Neboť i syn po příkladu otce touží mít svůj osten.

A co když Alice Davidovičová zemřela už tehdy, když se jí špendlík zabodl do ruky, co když ji Šípkový Jura začaroval za trest, že dala štucl nést Pavlu Santnerovi? Alici se pak změnil před očima celý svět. Nestalo se to ovšem hned, ale za nějakou dobu, když šípkový jed pronikl do celého těla. Vešla pak jednou do komory a v komoře byl dědeček Davidovič, vstal toho dne z mrtvých, a Alice uvěřila, že přijde Pavel Santner, ačkoli předtím věděla zcela jistě, že odjel s transportem. Ale najednou se tu ocitla cibule, kterou Pavel Santner přinesl, dědeček ji loupal a babička od toho plakala. A potom se Alice rozhodla, že půjde naproti Pavlu Santnerovi, dělávala to i jindy, ačkoli jí to babička pořád rozmlouvala. Jenže tehdy nešla jako obvykle – po schodech a potom po cestě podél hřbitova –, ale vykročila z okna, tak byla nedočkavá.

Když byla Alice Davidovičová přesně uprostřed mezi nebem a zemí, dětským pokojem a hřbitovem, měla pocit, že se k ní sklání Pavel Santner a že právě nyní v ní byl počat život nového Davidoviče. V tu chvíli se Alice trochu ulekla, protože ji napadlo, nemůže-li ten let být pro dítě nebezpečný, ale pak se

upokojila. Vždyť jako děti skákaly ze hřbitovní zdi, se zavřenýma očima a pozadu, a půda tam přece byla měkká, vždycky se jim do ní zabořily prsty. Zdálo se jim, že země voní nějakým cizokrajným ovocem, a zkoušely, jak chutná.

Jenže Alice v tu chvíli nepomyslela na to, že tělo padá kolmo dolů a nedokáže přeletět silnici. A to všechno proto, že ji do ruky píchl šípkový trn, který po sobě zanechal nepatrné červené znamínko.

BLANICKÝ JELEN

Jan Paskal je světec, ujal se hluchoněmé, pojal ji za ženu, kvůli hluchoněmé přestoupil na jinou víru. – Světec Paskal, říká o něm matka Nory Kožíškové. A světec Paskal nosí v těchto zlých válečných letech nemocné Noře Kožíškové vepřové sádlo. A jednou přinese dokonce jelena. Jelen by se měl nechat uležet, myslí si matka Nory Kožíškové, matinka by ho nechala uležet. A dají proto jelena na balkon. A zatímco světec Paskal sedí u lože nemocné, odpočívá jelen na balkoně v mořidle. Není to obyčejný jelen, skolil ho sedlák Tůňka na Blaníku. A co jen to ten Tůňka vykládal za pohádky, že zabloudil na lovu a dostal se do hory, rytíři tam prý sedí u kulatého stolu a spí, a ten jelen, bílý jako sníh, utekl až do hory, přišel ke stolu a jedl z toho stolu zbytky a dopíjel z pohárů víno. Možná to ani nebyl obyčejný jelen, ale nějaký zakletý mládenec, škoda takového jelena, ale válka je válka, i na kouzelné jeleny dojde. A kouzelní jeleni pak leží na balkoně v mořidle, už řadu dní tam leží, zatímco uvnitř si Jan Paskal namlouvá svou druhou ženu a klade jí hlavu do klína.

Nemocné Noře Kožíškové to připadá zvláštní: kněz jí klade hlavu do klína a hlava mu voní kostelem. Nora Kožíšková se k hlavě sklání, ta vůně ji vzrušuje. Netuší, že je to vůně Kajna, vůně divadelní, tenhle rozdíl nedokáže Nora Kožíšková rozlišit, zatím ještě ne. Jen aby tu jednou také nebyly nějaké

chlebové hlavičky, třeba jen jedna, ta zapomenutá, a potom jedny botky, nic víc.

A když se Nora po roce vrátí zpátky z plicního sanatoria, slaví se svatba. Je na ní i sám velký Kožíšek. Ani u svatební hostiny si neodpustí svou řeč o kůži. A co chvíli se neklidně ohlíží, protože mu na čelo dopadá nějaký stín. Tuší, že tu stojí někde za sloupem – matka Nory Kožíškové a jejích čtyř nenarozených sourozenců. Jen aby zem neposypala moukou, mouka by se rozvířila pod kroky svatebčanů, usedala by jim na šaty, také na kožich druhé paní Kožíškové. Duben je v půli, ale druhá paní Kožíšková se pořád třese zimou – v obou kožíšcích, v tom bobřím i v tom ze slov de morbis cutaneis, pro ni je kolem samá zimní zahrada.

A ta za sloupem si při hostině vzpomene na kouzelného jelena, jak ho nakládala a jak ho pekla. Jelen byl už příliš rozložený, asi mořidlo nemělo správné složení nebo to byl příliš starý kus, ten kouzelný jelen z Blaníka. Měl raději zůstat v hoře a dojídat tam zbytky ze stolu a dopíjet víno. Maso z jelena nebylo totiž k jídlu, ať už vinou mořidla, nebo hory, jež se za války rozevřela jen proto, aby vydala kus, který byl k nepotřebě. A tak by to asi bylo i s těmi rytíři, kdyby jednou vyšli, až by v Čechách bylo nejhůře, a také se svatým Václavem na bílém koni, který by jel v čele. Všichni by byli staří a k nepotřebě a vrátili by se do hory a zůstali by v ní na věčnou památku.

VLK V CHRÁMU PÁNĚ

Nechte maličkých přijíti ke mně. Dveře chrámu Páně jsou otevřeny, otevřeny pro všechny, vcházejí jimi ovečky otce Paskala jedna za druhou, mezi nimi černá ovečka Herr Hergesell. Ovečky se polekaně rozestupují. To není ovečka, je to vlk v rouše beránčím. Hle, vlk si přichází do chrámu pro tělo a krev Páně, jí chléb a pije víno spolu s ovečkami. Semkly se v malé stádečko, které se pomalu sune k chrámovým dveřím, a pak se

ovečky jedna za druhou vytrácejí do zimní noci, až konečně vlk osamí s knězem. Je pokorný a tichý, jako by chtěl položit hlavu knězi do klína a kát se. – Je to vlk ochočený, pomyslí si otec Paskal, když si v sakristii rozechvělými prsty odepíná límeček. Vždyť je to Herr Hergesell od nich z domu, říkají, že je soudní úředník, jen soudní úředník, nic víc. Pootevřenými dveřmi Paskal vidí, jak vlk pomalu vstává a jde k němu. Na prahu se zastaví, neříká nic, jen se dívá.

Doma řekne Jan Paskal ženě: Dnes jsem udělil svátost tomu Němci od nás z domu, Hergesellovi. Je to jen soudní úředník... – Myslíš? řekne na to Nora Paskalová. – Všichni přece nenosí uniformu. Jan Paskal to ví také. A napadne ho: jsem jako Jidáš, vydal jsem Krista Pilátovi, ale nemám dost odvahy, abych se pověsil. Kdyby jen Jan Paskal tušil, co všechno se stane později, za pár měsíců. Jidáš se nastěhuje do příbytku Pilátova. A to ještě nebude všechno. Měl ho snad vyhnat z chrámu? Paskalovi bylo líto oveček, nestačily by přece přejít přes propast na druhou stranu. To už si nepřizná, že mu bylo líto i sebe, ani on by nestačil přejít na druhou stranu, jako pastor by šel poslední.

Jan Paskal se v noci modlí k Bohu, ale ten mu nepřináší úlevu, protože je to Bůh protestantský, sveřepý a přísný. Místo Boha se mu zjevuje Herr Hergesell z pátého patra, nastavuje dlaň a otec Paskal na ni klade hostii. Vždyť je to svatokrádež, už podruhé toho dne zrazuje Krista. Ale co má učinit, když všude kolem je plno oveček? Po chlebu a víně vlk zkrotne, nasytí se a půjde po svých. Na prahu sakristie stojí vlk Hergesell, uklání se. Najednou zničehonic skočí dovnitř, vytrhne knězi límeček a utíká s ním pryč. Jana Paskala napadne děsivá představa: co když si vlk připne límeček a ovečky, nic netušíce, půjdou za ním, jedna za druhou? Už se to stalo, ulice se plní jejich žalostným bekotem. Jan Paskal vyhlédne ven. Olšanský hřbitov je celý bílý – je to sníh, nebo ovčí rouno, co myslíš, pastore Paskale?

VEČEŘE

Herr Hergesell, soudní úředník z pátého patra, Jana Paskala znepokojuje. V každý den sváteční si přichází poslechnout kázání, a aniž se zpovídal, přijímá od otce Paskala svátost oltářní. Po dvakrát už Herr Hergesell vnikl za otcem Paskalem do sakristie, aby tam s ním rozpřádal hovory o víře podobojí. Ten člověk se doslova přitovaryšil k českým evangelickým ovečkám (Vždyť už reformací se Čechy přiřadily k německé říši, řekne) a teď si vyhlíží obětního beránka.

Je to prazvláštní přátelství – Herr Hergesell, soudní úředník, a Jan Paskal, evangelický kněz. Oba mají z oken tutéž vyhlídku, pod oběma je táž propast: Olšanský hřbitov. Tahle okolnost je patrně sbližuje – proti jejich vůli nebo alespoň proti vůli jednoho z nich. A kterýsi den Herr Hergesell pozdraví svého souseda z nižšího patra a zničehonic se zeptá: Už jste našel Krista, otče Paskale? A Jan Paskal vycítí v otázce narážku na hlavičku Krista z chlebové střídy, na tu nenalezenou, kvůli které Anna Houbová vyletěla v Polsku komínem.

Jan Paskal jde dál, neodpoví. Neřekne ani, že hledání Krista je bez konce, neboť Krista objevuje věřící sám v sobě, ale nikdy jej nemůže nalézt úplně, protože pak by splynul s Kristem, sám by pak byl Kristem. Takové je Paskalovo přesvědčení, zavání pravda trochu kacířstvím, tenhle způsob uvažování je však Paskalovi vlastní – pohybovat se stále na ostří ortodoxie a kacířství. Hranice je přece tak vágní. Ale ta hlavička, ta chlebová hlavička Božího syna mu nejde z mysli.

Když se příště ti dva potkají, zavede Herr Hergesell řeč na pana Turka. – Kampak se nám poděl pan Turek, nevíte o něm, otče Paskale? Paskal ví, či spíš tuší, že se pan Turek někde schovává, vždyť pan Klečka nedovede lhát, všechno se na něm pozná. Jan Paskal také ví, že pan Klečka někam obden něco nosí. Herr Hergesell o tom už zřejmě také ví, proto zní jeho otázka zároveň jako obvinění. Herr Hergesell asi čeká, až ty

dva někdo udá, ale Jan Paskal to nebude, Jan Paskal není udavač, ještě ne. Naopak zajde hned týž den pana Klečku varovat. Jen jestli se o tom Herr Hergesell nedoví, vždyť to nejspíš byla léčka a Jan Paskal se do ní právě chytil.

Pan Klečka ovšem nemůže přestat se svými pochůzkami, copak může nechat pana Turka umřít hlady? Jan Paskal mu rozumí, tiskne panu Klečkovi pevně ruku, i když předtím mu pan Klečka nebyl příliš sympatický, ani pan Turek mu nebyl sympatický, ale teď se s nimi spolčil a Herr Hergesellovi to jistě neujde. A pan Klečka je po Paskalově varování ještě ustrašenější a každý na něm ještě snáze pozná, že něco skrývá, správce Šípek už číhá pod schody. A Jan Paskal na tom nese vinu, aniž si to přizná.

A jednou na začátku května pozve Herr Hergesell manžele Paskalovy k sobě na večeři. — Jsme přece sousedé. Bez rodiny je domov tak pustý, řekne Herr Hergesell a podívá se významně na Noru Paskalovou, jako by u ní hledal porozumění. Nebo ho už našel?

K večeři Herr Hergesell upeče skopové. — Nevadí vám, otče Paskale, že pojídáte sám sebe? Herr Hergesell si zakládá na svém klasickém vzdělání a rozvíjí před Paskalem etymologii jeho jména: Paschalis — velikonoční. Co jiného než beránek? Není to dobrý žert a ani Nora Paskalová se mu nesměje, jakkoli se jí beránčí povaha protiví a vlky vždycky pokládala za mnohem zajímavější. A dokonce odtáhne nohu, když na ní ucítí vlčí tlapu.

A už leží na stole mísa a na té míse nakrájený chléb. Už si každý bere po krajíci — Nora Paskalová, Jan Paskal a nakonec sám hostitel, Herr Hergesell. A pod posledním krajícem je chlebový drobet. Čím déle se Jan Paskal na chlebový drobet dívá, tím jasněji v něm rozpoznává rysy Boží tváře, scvrklé a znetvořené časem, válečným časem. Ne, není to chlebový drobet, ale hlavička zestárlého Spasitele, který už nepřináší spásu, ale

záhubu. Jan Paskal cítí, jak se na něj upírá Hergesellův pohled, už i on a také Nora vědí o hlavičce, dívají se na tvář proměněného Spasitele.

Tu se Jan Paskal odhodlá a přikryje drobet bílým papírovým ubrouskem, jako se mrtví přikrývají rouškou. A právě na to Herr Hergesell čeká, právě na to, neboť tím je stvrzena totožnost toho, co předtím bylo jen drobtem, ničím víc. Hle, zázrak proměnění Páně, řekne Herr Hergesell a pozdvihne...

Dědeček a babička Davidovičovi tou dobou, když se v bytě strhne hádka, podřimují v komoře, ale je to jen lehký spánek, protože čekají Alici, která šla naproti Pavlu Santnerovi. Nijak jim nevadí, že už to bylo před třemi lety. V komoře přece panuje jiný čas – čas vesmírný, den a noc se tu nerozlišují.

– Něco se tam děje, jako by se prali. Babička Davidovičová stojí u dveří a tiskne na ně ucho. – Kněz se přece nesmí prát. – Je to luterán, řekne dědeček Davidovič a suše se zasměje.

A pak se otevřou dveře a dovnitř padne bezduché tělo. Žuchne na zem, až se v komoře rozvíří starý prach a dědeček Davidovič málem kýchne.

REVOLUCE

Jsem revoluce. Jsem revoluce na Hradě a jsem revoluce na Olšanech, jsem revoluce na Lobkovicově náměstí, revoluce v Kouřimské a jsem i docela malá revoluce v Zásmucké – to je úzká ulička, která vede kolmo do hřbitovní zdi.

Jsem revoluce v soukromých bytech, kde se stěhují vitríny s českým broušeným sklem do předsíní, aby sklo revoluci přetrvalo. Když se střílí, sklo jemně zvoní, ale přetrvává.

Jsem revoluce v obchodech – snímám německé vývěsní štíty. Štít snímá hokynář Poustka a po něm uzenář Širc a po něm lahůdkář Trnka a po něm hospodský Bubeník (to je ten, co k němu chodila na sodovku Alice s Jurou) – pak dlouho

nikdo – a úplně naposled snímá štít nevěřící trafikant Tomáš Hamza. A teprve potom, po období snímání štítů, po etapě výměny jmen (neboť jména přicházejí v každé revoluci první na řadu), začínám stavět barikády. – Barikádu na Fochově třídě (dříve Jungmannově, později Schwerinově, posléze Stalinově, nakonec Vinohradské), barikádu v Kouřimské a docela malou barikádu v uličce Zásmucké. Po tři dny se pak střílí od hřbitova ke škole a od školy ke hřbitovu. Po tři dny spí Jan Köck (je to Čech, žádný Němec) vedle vitríny s českým broušeným sklem. Sklo jemně zvoní, ale přetrvává. Také pan Köck přetrvává.

A také jsem revoluce sklepní, skrytá. Provádím čistku, při níž se odděluje zrno od plev. Plevy nechávám vystoupit z řady a svážím je do bývalého Židovského domu Hagiboru, poté německé mučírny. Ještě tam po Němcích zbyla mučidla – skřipce, na kterých napínali Židy, také dědečka Davidoviče, a kola, na kterých Židům lámali úd po údu, také dědečkovi Davidovičovi (neměl chodit k paní Soškové). A z řady ve sklepě vystoupí pan Böhm, pleva Böhm, a také pleva Vinkler (vlastně teď Winkler) – všichni nájemníci, samé čisté zrno, vzdychnou údivem. Kdo by věřil, že pan Vinkler, takový slušný pán, je Němec? Ale i pana Vinklera, plevu Winklera, já, revoluce, zosobněná v tomto okamžiku ve správci Šípkovi, vezu na Hagibor, napínám pana Vinklera, plevu Winklera, na skřipec, lámu panu Vinklerovi, plevě Winklerovi, úd po údu kolem. – Pleva jako pleva, říká správce Šípek, také čisté zrno, a mává z nákladního auta, které jezdí na Hagibor a z Hagiboru, červenomodrobílým praporem.

Jsem revoluce a vítězím u Olšan a vítězím na Lobkovicově náměstí (stane se náměstím Čapajevovým), vítězím v Kouřimské a vítězím dokonce i v úzké uličce Zásmucké. Plevy ženského pohlaví odklízejí z chodníku mrtvé, vyplavené za revoluce z domů, zametají zbytky revoluce. Opodál, u lékárny obložené černým sklem, v kterém se bude zhlížet Šípkový Jura, postává

pan Köck, čisté zrno, žádná pleva, i když má jméno koukolí. Pan Köck najednou popadne fošnu a mlátí tou fošnou paní Vinklerovou, plevu Winklerovou, přes hlavu. Nájemníci v oknech na náměstí, také pan Hamza, který se musí hodně vyklonit, aby dohlédl až k lékárně, vzdychne údivem: Kdo by řekl, že právě pan Köck, pan Köck, co hraje v Národním divadle na cello, kdo by věřil, že je to týž pan Köck, co ještě před pár dny zdravil v trafice paní Vinklerovou Rukulíbám.

Jsem revoluce, živel očišťující a živel rozlišující, živel proměňující a živel obracející. Hle, správce Šípek, ještě včera ukazoval prstem za hřbitovní zeď (jen pro blaho a pověst domu, jehož je správcem), a dnes ministruje revoluci a mává nad ní praporem. Hle, nevěřící Tomáš Hamza, ještě včera pochyboval, a teď, když vložil prst do rány revoluce, se modlí před každým zákazníkem: Revoluce naše, buď vůle tvá. Hle, tělo (trochu tučné) a krev páně Köcka. Ještě včera... a dnes, i s tím koukolím jménem, podstupuje pan Köck (nebo už pan Koukol?) největší zázrak revolučního převtělení. A národ přijímá tělo a krev páně Köcka, neboť vyznává víru podobojí.

K dědečkovi a babičce Davidovičovým, kteří přebývají v komoře, revoluce dolehne jen světlíkem. Je pro ně spojena s tělem, které se jednoho dne ocitlo na zemi uprostřed komory a které pak babička Davidovičová s námahou zatáhla pod postel, protože jí překáželo v pohybu. Jsou přesvědčeni, že revoluce, kterou skončila tahle válka (alespoň tady u Olšan), byla ta hádka, která se strhla u nich v bytě mezi německým soudním úředníkem a českým knězem a skončila smrtí jednoho z nich. Hluk na ulici, který k nim světlíkem vzdáleně doléhal po několik dní, pokládali za dozvuk té mely.

— Jen je mi divné, řekne babička Davidovičová dědečkovi Davidovičovi 9. května, že se nikdo nezajímá o toho mrtvého. Asi na něj v tom shonu zapomněli.

Herr Hergesell, jehož dušička se choulí v nejzazším koutku pod postelí, pochopí, že mluví o něm, a schoulí se ještě víc. Nebylo pro něj příjemné zjistit, že je v tomto stavu zcela bezbranný a vydaný napospas rozmarům těch dvou židáčků, kteří se umlouvají, jak by se ho zbavili. I on byl ostatně přesvědčen, že se střílení na ulici týká bezprostředně jeho osoby. Znepokojuje ho však představa, že i kdyby přišli nahoru do komory, odnesli by jen tělo a dušičku by nechali těm zlomyslným starouškům. Nezbývá mu než pokusit se o únik na vlastní pěst. Herr Hergesell vyhlédne zpod postele, ale hned zase zaleze, protože se střetne s pohledem dědečka Davidoviče.

– Takového společníka nám byl čert dlužen, řekne dědeček Davidovič. – Ještě se nám tady usadí navěky a bude nám ujídat chleba. Herr Hergesell pod postelí ani nedutá. – Co kdyby dnes Alice přivedla Pavla Santnera? To už by sem víckrát nevkročil.

Konečně babička Davidovičová, která z toho posmutněla, přijde na spásný nápad. Co kdyby zkusili otevřít okýnko do světlíku, třeba ten nepříjemný host tamtudy vyletí. A opravdu, jakmile Herr Hergesell ucítí vzduch (je do něj přimíšeno trochu čoudu od střelného prachu), vysune se opatrně zpod postele, otřepe se, protože je zaprášený, a vznese se do světlíku.

Let je pro něho něco nového a zvláštního, stejně jako pohled z ptačí, či spíš dušičkové perspektivy. A zvláštní je i to, co vidí pod sebou. Ulice jsou přehrazeny navršeným haraburdím, na dlažbě se povalují mrtví a městem se sunou tanky, které z té výšky vypadají jako brouci. A pak vidí, jak se ulicí podél Olšanského hřbitova blíží vytáhlý mladík a vchází právě do domu, který Herr Hergesell zrovna opustil. To asi bude ten Pavel Santner, o kterém mluvili.

A opravdu, je to Pavel Santner. Projde kolem správce Šípka, jenž tu postává v plášti myší barvy, a vystoupí do pátého patra. A stane se přesně to, čeho se obával dědeček Davidovič. Pavel Santner vejde do komory, ale hned ucouvne a jde rychle pryč.

Dědeček Davidovič tušil dobře, že ho to odradí. Jak by mohl za takových okolností požádat o Alicinu ruku? Takhle se všechno zase odloží na bůhvíkdy. Co jen Alici řeknou, až se vrátí, tolik se na ten okamžik těšila.

A už je Alice tady, vbíhá celá udýchaná do komory. Má na sobě divadelní šaty, bílý límeček je trochu pomačkaný. Ovšem že Alice ví, kdo tu byl. To nemohli Pavla Santnera ani na chvíli zadržet? A jakpak by mohli? Alice by se nejraději rozplakala, ale před dědečkem a babičkou se stydí. — Děvenko, utěšuje ji babička Davidovičová, když jsi čekala celou válku, můžeš počkat ještě trochu. Jenže Alice ví, že pak už bude stará a ošklivá jako babička Davidovičová a Pavel Santner ji nebude chtít.

OSLAVA VÍTĚZSTVÍ

Správce Šípek má doma hosty. Sám je pozval, aby spolu oslavili vítězství. Na pohovce sedí Platon Lvovič Glinka a Kosťa Suchoručkov. Mezi nimi trůní Jura s nohama skrčenýma pod sebou. To bylo střílení na Olšanském hřbitově! A veverky, které jako by se z toho střílení pomátly, zalézaly k střelcům do hrobek a motaly se jim kolem nohou. Snad čekaly, že jim hodí nějaký drobet chleba jako pan Klečka. K polednímu přišel Melancholický anděl o ruku a hlava, která ztratila oporu, trčí teď nesmyslně v prostoru, zvrácena k jedné straně.

Také Kosťa Suchoručkov má zraněnou ruku, ruka visí v kostkovaném šátku, který Jurovi připomíná štucl Alice Davidovičové. Zdravou rukou krájí Kosťa Suchoručkov kolečka skopového salámu a klade je Jurovi do úst. Je to Jurovo svaté přijímání.

Pijí spolu na vítězství. Pijí spolu na Glinku. — Znáte Glinku, Šípek? Tady Platon Lvovič je jeho potomek. Správce Šípek Glinku zná, má jeho hudbu rád, i Platona Lvoviče má rád, správce Šípek je však trochu neklidný, co chvíli vyskakuje, když se něco šustne na schodech, co chvíli se dívá

okýnkem na chodbu. Správce Šípek by dal krk za to, že Herr Hergesell za revoluce nevyšel z bytu, správce Šípek je z toho kdovíproč trochu nesvůj. Jen aby si Herr Hergesell najednou nevzpomněl sejít dolů a zazvonit na Šípka, jen aby nechtěl, aby ho u sebe správce Šípek schoval. A potom správce Šípka napadne spásný nápad, pošle ty dva nahoru, že se tam možná ještě skrývá jeden Skopčák. Platon Lvovič Glinka a Kosťa Suchoručkov hned vyskočí z pohovky, až Jura sedící uprostřed nadskočí, a běží nahoru. Správce Šípek slyší, jak se nahoře ti dva chvíli dobývají do bytu. A potom nic, ticho, žádné střílení. A už jsou zase zpátky, Kosťa Suchoručkov se vesele šklebí, ukazuje si na krk, někdo prý Němce zařízl jako podsvinče. Platon Lvovič poklepává Šípkovi na rameno, jeho národ a on jsou chlapíci.

A správce Šípek pak hostům slavnostně předloží sešit, do kterého si zapisuje závady v bytech, aby se tam na památku podepsali. Náhodou zápis padne zrovna na žádost o novou vanu, vznáší ji jistý Hergesell, páté patro. Když se hosté k ránu zvednou z pohovky (Jura už dávno usnul s hlavou na Kosťově klíně), políbí se se správcem Šípkem na rozloučenou. Platon Lvovič Glinka líbá na Šípkovo čelo celý národ.

Správce Šípek po jejich odchodu vytáhne sešit závad a opatrně z něj vytrhne předposlední list. Spíš o rakev sis měl zažádat, Hergeselle, pomyslí si a uchichtne se vlastnímu vtipu. Když se ukládá vedle Jury na pohovku ke krátkému předjitřnímu spánku, cítí správce Šípek, že se k pachu včerejšího zelí přimísilo trochu vůně machorky Platona Lvoviče a trochu jodoformu z ruky Kosti Suchoručkova. A také trochu vůně americké čokolády, jejíž zbytek zůstal ležet na stole.

BABYLON

Nora Paskalová dělí vše rovným dílem mezi své dva syny, dílem až příliš rovným, než aby starší z nich, Vojtěch, necítil v ní

macechu. Rovným dílem dělí svou péči i svou lhostejnost, ale to nic nezmění na tom, že její úloha macechy bude později stejně zpečetěna a ještě se k ní přidá úloha cizoložnice.

Nora Paskalová není zbožná. Je dcerou věhlasného dermatologa Kožíška, který si sice zakládal na svém evangelictví, ale ve skutečnosti jeho jediným božstvem byla odjakživa Kůže. Ve stínu Kůže žila Nora Kožíšková po celé mládí. Na úpatí hory Babylon, kam jezdívaly s matkou na letní byt, sedávali občas všichni tři na bílých proutěných židlích v zahradním altánku. Zbožně mu obě naslouchaly, jak mluví o své Kůži, a zatímco se linul proud slov de morbis cutaneis, upíjely stydnoucí čaj spolu s babím létem a dřevo altánku rozpálené sluncem vonělo. Noře Kožíškové se pokaždé chtělo stáhnout tu koženou clonu, která ji od Kožíška dělila (neboť tak otci říkala), přerušit jeho řeč, po jejímž proslovení se vždycky chvatně zvedal k odjezdu, zadržet ho v altánku spolu s míjejícím létem.

První poválečnou zimu se Noře Paskalové zasteskne po Babylonu. Vypraví se tam a hledá altánek s bílými židlemi. Na jedné z nich docela určitě dosud sedí Kožíšek, určitě si nevšiml, že léto skončilo, minul podzim a je tu zima a kolem altánku už není tráva s vyšlapanou pěšinkou, ale leží nedotčený sníh. Nora Paskalová uteče z domu, opustí i pacholátko Diviše a jede do Babylonu za Kožíškem. Nějaký student práv, jmenuje se Kůra (tvrdí, že se kdysi dávno setkali, možná v minulém životě), ji provází až na úpatí hory Babylon. Kůra nemá ovšem ani ponětí o tom, že se nalézá na místě vyvoleném, uprostřed zahrady, v níž je ostrůvek, na kterém i teď v zimě panuje babylonské léto. Chodí spolu po zahradě, až dojdou k altánku, Kůra ho nazve babylonskou věží, a sám se svému příměru zasměje.

Altánek se nachyluje, jako by se měl hned v příštím okamžiku sesunout. Tu a tam z něho někdo vytrhal prkna, neboť altánek není víc altánkem, stal se opět pouze dřevem, jež během

válečných zim hořelo v babylonských pícckách. Kožíšek uvnitř není, ale jeho židle je odsunuta, jako by právě vstal, když je slyšel přicházet. Možná by byl zůstal, kdyby Nora přišla sama, kdyby se Kůra nesmál tak hlasitě svým duchaplnostem. Duše Nory Kožíškové se tetelí zimou a úzkostí z babylonského neporozumění, vzešlého ze změtení jazyků.

Je tu ještě jiné změtení jazyků — v polibku, jehož hořkost Nora Paskalová pocítí hned vzápětí. Tehdy a tam se promění v babylonskou nevěstku. Už Nora sedí na hřbetě apokalyptické potvory. Volá na pomoc Kožíška, ale on její volání neslyší, stojí právě v zástupu svých učedníků a přednáší jim o Kůži, de morbis cutaneis.

KŮŽE

Jsem kůže. Nejsem však kůže jako taková, ale kůže lidská. Jsem ochrannou slupkou, kůrou, jež chrání tělo jako vzácný plod před světlem. Nebýt mne, byl by člověk ve své pošetilosti s to nechat své tělo rozplynout ve světě. Jsem mezí, která tělo drží v jeho tělesnosti. Dokud jsem, tělo trvá, rozpadám-li se, i tělo je odsouzeno k rozpadu. Jsem kůže. Skrze mne se na okamžik setkávají bytosti, které hned vzápětí půjdou zasněženou pěšinkou, každý sám, ponechávajíce za sebou dohořívající Babylon neporozumění. Tření kůže o kůži, jež se nazývá rozkoš, nemá nic společného s duší, kterou chráním a která je všude a nikde.

Jsem kůže novorozenců z první poválečné zimy, hebká jako hedváb, vylučovaný tílky bourců morušových. Jsem kůže Divíškova. Moje hebkost vzbudí jednoho dne závist v služce Anežce s hrbem, která bude dítku kroutit kůži na předloktí tak dlouho, dokud se na ní nezažehnou ohýnky. Bude to jeho první Bartolomějská noc.

Jsem kůže dermatologů, celé tucty vzorků kůže, živé i vypreparované. — Kožíšku, proč nás někdy nevezmeš s sebou do leproserie? Ale jsem také kůže světců a mezi nimi svatého

Bartoloměje, patrona řezníků a koželuhů, knihařů, rukavičkářů, obuvníků a krejčích. Na obrázku si mne světec přehodil přes ruku jako purpurový pláštík, v kterém mu bylo horko. Jsem kůže svlečená a obnovující se jako kůže hadí.

Jsem kůže Jana Paskala, visím v komoře ve staré almaře prosáklé práškem proti molům, tísním se mezi zvetšelými oděvy vyšlými z módy. Nezmenšuji se, nescvrkávám jako oslí kůže pohádková, ale naopak jsem rok od roku větší a silnější, takže je mi tady stále těsněji. Klíč od skříně má jen otec Paskal, děti do ní nesmějí. To aby mě nepustily na svobodu jako smrtku. Na dveřích skříně jsou písmena A. D. – Anno Domini, léta Páně znamenají, řekne jim otec Paskal, když se zeptají. A snad je přesvědčen, že mluví pravdu, i když letopočet schází. Děti však nápis pochopí po svém: skříň patří Anně Domině, má ji u nich schovanou a jednou se pro ni vrátí.

Jsem kůže. Visím tam uvnitř a bytním. A jeden den v roce na mně vystupují podivné vzory – ornamenty z ubrusu babičky Davidovičové.

DUŠIČKOVÁ NEDĚLE

Pavel Santner kráčí podél Olšanského hřbitova, dušičkově vlhkého, límec zimníku má zdvižen, snad v obavě, že by mu některá z těch dotěrných dušiček mohla zaletět za límec košile a studila by ho pak někde mezi lopatkami. Pavel Santner nemá ani ponětí o tom, že dušičky si hledají zcela jiné cesty a nepřicházejí k živým jako dešťové kapky, ale spíš jako zrnka prachu, která pronikají nedoléhajícími okny dětských pokojů a komor. Některé už zrána pronikly do bytů, třou se tam o sebe a o podlahu, jako by tak chtěly vykřesat plamínek života. Naříkají si a přou se navzájem, která je na tom hůř.

Byt Paskalů v pátém patře je dušiček plný, ze hřbitova je sem docela blízko a cesta duše vzhůru je snadnější než sestup těla dolů. (Je to týž byt, ve kterém předtím zůstávali

Hergesellovi a předtím Davidovičovi. – Kdo jiný by v něm teď měl bydlet, když ne vy, pane Paskale, jednal jste jako hrdina, je to velký byt a vy máte dvě děti, řekl správce Šípek.) Byt kněze je pro dušičky místem zaslíbeným. Ale Mařenka Tůňková o tom nemá tušení, otvírá klidně okno dětského pokoje a vytřepává krajkové dečky. Dovnitř hned vletí celé hejno dušiček. Babička Davidovičová si je prohlíží škvírou mezi dveřmi, dívá se, jestli mezi nimi není i paní Sošková. Dědeček Davidovič se tomu směje: Kde by se tu vzala, když ještě neumřela? Ale babička dědečkovi moc nevěří.

– Copak je dnes šábes, babičko? zeptá se dědeček, když si všimne, že babička hledá sváteční ubrus. A babička Davidovičová dědečka plísní za to, že zapomněl, kdo k nim dnes přijde. Alice přece s sebou přivede Pavla Santnera.

Pavel Santner se zastaví před domem a dívá se nahoru, Alice Davidovičové, která čeká jen pár kroků od něho, si ani nevšimne. Jak by také mohl, ale Alici je to přesto líto. Pavel Santner vidí dívku, vyklánějící se z okna Alicina pokoje, dívka drží v ruce něco bílého a mává. Pavel Santner je krátkozraký, a není si proto jist, nemává-li na něho. A pak vidí, jak se dolů snáší něco bílého – kapesníček, nebo list papíru? Pavel Santner přivírá oči námahou. Slyší výkřik – té nahoře, která mu mává, nebo té dole, která stojí bez hnutí vedle něho? Nemá ani zdání o tom, že ten bílý klůcek, uvíznuvší v koruně stromu, opsal právě dráhu, kterou letělo Alicino tělo.

Kdyby kmen stromu nebyl tak vlhký a Pavel Santner nevězel tak hluboko ve svém zimníku, snad by se pokusil vylézt nahoru. Stydí se však také před lidmi, co chodí sem a tam – ke svým hrobům a od svých hrobů. Pavel Santner stojí bezradně pod stromem a netuší, že dva kroky od něho je Alice Davidovičová a čeká, jak se rozhodne. Až najednou se tu objeví ta dívka seshora, Mařenka Tůňková, co teď slouží u Paskalů. Obejme kmen a leze na strom, zatímco lidé chodí sem a tam

od svých hrobů a ke svým hrobům a pod stromem stojí Pavel Santner s vyhrnutým límcem zimníku.

Už ten bílý klůcek Mařenka Tůňková svírá v ruce, už s ním slézá. Kmen stromu je dušičkově vlhký a opodál vyčkává Alice Davidovičová, jako by vrostla do země. Docela zapomněla, že po setmění nesmí být venku, ani s Pavlem Santnerem ne. A v komoře na ni marně čekají dědeček a babička Davidovičovi. Tu Mařence Tůňkové uklouzne noha a tělo padá. Jistě to má na svědomí Alice, to ona ji uhranula, protože žárlí na to, že Mařenka Tůňková je živá a Pavel Santner se na ni dívá. A už se Pavel Santner k Mařence Tůňkové sklání, dotýká se její nohy a pak Mařenku zvedá a nese nahoru, dušičku Alice Davidovičové nechá na dešti, ani ho nenapadne, že by se v něm mohla třeba rozpustit. A co když si Pavel Santner myslí, že je to ona – Alice, přinese ji nahoru k dědečkovi a babičce a ani oni nepoznají, že to není Alice, a Pavel Santner požádá dědečka o její ruku a dědeček mu dá požehnání. Chtěl to přece udělat už dávno, ale něco mu v tom tehdy zabránilo, Alice si teď nemůže vzpomenout co.

Zdálo by se, že pro dušičku není nic snadnějšího než zatřepat křidélky a vzlétnout, dokonce že je to pro ni mnohem snazší než pro tělo podstoupit cestu volného pádu. Ale snad že Alice Davidovičová příliš promokla a křídla jí ztěžkla vodou, nemůže se odpoutat od země. Cítí, jak se v dešti pomalu rozpouští její dušičková existence. Přece jen měla poslechnout babičku a nechodit Pavlu Santnerovi naproti. Dává mu moc najevo, jak o něho stojí, a právě tím ho ztratila, právě tím – teď už podruhé.

Až do dětského pokoje bylo slyšet, že v komoře je toho dne víc živo než obvykle. Chvílemi to vypadalo, jako by tam někdo otvíral skříň, štrachal se v ní a zase ji zavíral. Zvuky ještě zesílily, když běžela Mařenka Tůňková dolů. Bylo pak dokonce slyšet, jako by někdo v komoře hýbal nábytkem, třeba posunoval

stůl, který stál pod okýnkem do světlíku, na nějaké jiné místo. To tehdy, když babička Davidovičová (nebo vlastně její dušička, protože babička Davidovičová vyletěla komínem někde v Polsku) chystala stůl, dávala ho na staré místo, jelikož čekala Alici a jejího ženicha Pavla Santnera. Nemohla pořád najít šábesový ubrus – proto ten šramot – a podezírala dědečka, že ho někam schválně schoval. Ale dědeček Davidovič v koutě se jen suše smál.

Když hluk v komoře stále nepřestával, poslal Vojtěch maléhо Diviše, aby se podíval, co se v komoře děje. Co když se tam rozpoutala bitka mezi Komorníkem a Komornicí, třeba mohou existovat oba zároveň a přítomnost jednoho nevylučuje přítomnost toho druhého. Ale to Vojtěch řekne jen naoko, ve skutečnosti na ptakokrysu už nevěří, protože už je skoro dospělý. Ve skutečnosti ho napadlo, že se do komory vloupal nějaký žebrák. A možná se tam schovali ti dva, kteří u nich dneska obědvali. Takový totiž panoval doma zvyk, že každou neděli hostil Jan Paskal u svého stolu žebráky. Vojtěch s Divišem si je i dnes pokřtili, jednomu dali jméno Moždíř, protože lomozil lžící v talíři, a druhého pokřtili Divočák pro jeho zuby. Vojtěch na ty dva, Moždíře a Divočáka, myslí už od oběda. Zdáli se mu příliš pokorní, až příliš. A také si všiml, že otce zneklidňovalo, jak se ti žebráci pořád po bytě rozhlížejí, jako by něco hledali. A u stolu vedli divné řeči a zmlkli, teprve když otec řekl, že se o politiku nezajímá. To sice Jan Paskal řekl, ale nezbavil se tím pocitu, který se ho u oběda zmocnil – že totiž je pronásledovaným hugenotem z Bartolomějské noci a že mu po levici a po pravici sedí jeho stahovači Mortier a Sanglier, které si kdysi vymyslel.

Důvěru ti dva nevzbudili ani v Noře Paskalové, která si ostatně o altruismu svého manžela myslela své. Řekla cosi, jako že je ti jeho žebráci jednoho dne vykradou. Jan Paskal měl však obavy jiné, vzpomněl si na kůži schovanou ve skříni, v níž mu kdysi bylo příliš horko.

Diviš tenkrát do komory nedošel, a tak se nedozvěděl, co se tam vlastně o dušičkové neděli dělo. Mařenka Tůňková totiž právě v tu chvíli spadla ze stromu, a když s Vojtěchem běželi dolů, srazili se na schodech s Pavlem Santnerem, který ji nesl nahoru v náručí. Když pak všichni společně vešli do komory a Mařenku Tůňkovou položili na postel, bylo tam už všechno jako jindy. Nezaslechli ani, jak babička Davidovičová ještě říká dědečkovi: Tak vidíš, že přišel. Mínila Pavla Santnera. Ale co to bylo platné, že přišel, když Alici nechal tam dole na dešti?

DUŠIČKY

Jsme dušičky. Vznášíme se povětřím. Žijeme v ohni i ve vodě, kráčíme po zemi. Ze všech živlů dáváme však přednost vzduchu, živlu nejabstraktnějšímu, Anaximenovu apeiron aer a zároveň živlu nejtěsněji spjatému s životem, s dechem. Jsme ztělesněný dech, náš vdech a výdech rytmují běh vesmíru. V protikladu život – smrt nalézáme se právě na hranici, na hranici, ach, až příliš vágní. Jsme zpola božské a zpola lidské a tímto svým založením se podobáme hrdinům mýtů, sestupujícím na zem osvítit nevědomé lidstvo.

Jsme obdařeny schopností nekonečných proměn a převtělení, v nichž unikáme slídivým zrakům smrtelníků. Jsou všude kolem nás, ať už je to nějaký Sanglier či nějaký Mortier, nebo správce Šípek v plášti myší barvy. Zajímají se o věci minulé, dávno zaváté komorovým prachem, v němž s oblibou přebýváme. Ale nejnebezpečnější ze všech jsou blouznivci jako Diviš Paskal, kteří ve své pošetilosti a nezřízené zvědavosti překračují stanovené meze. Kdyby se prach příliš rozvířil, byly bychom rozprášeny, neboť největším nepřítelem naší celistvosti je entropie neboli rozptyl. Bráníme se mu zakuklením v konkrétní věc, ve jsoucno trvající a omezené, utíkáme se k živlu země. Čekáme, dokud se neobnoví podmínky, za nichž bychom se mohly vrátit do živlu vzduchu, protože k čemu nám

jsou křídla, ne-li k létání. Čím tkvíme u země blíž, tím větší nám hrozí nebezpečí, že nás smetou a rozpráší, nevtělíme-li se v nějakou pomíjivou lidskou bytost nebo jenom v nějaké zvířátko, co spí v komoře hlavou dolů nebo rejdí po zemi, anebo dokonce jen v něčí představu, v paskalovskou fantasmagorii.

V každém okamžiku nás ohrožuje přechod – pascha – pesach, přechod z jednoho skupenství do jiného, a vzdorovat tomuto přechodu je pro nás tak namáhavé.

SVĚTLÍK

Jak je, Diviši Paskale, bláhové domnívat se, že existuje nějaký zásadní rozdíl mezi člověkem a věcí, mezi živým a mrtvým, člověkem a světem. Jedno přechází v druhé velmi plynule a okamžik a místo přechodu jsou nepostižitelné. Neboť kde je kupříkladu hranice mezi mušlí a světem, jenž se v sobě a do sebe mušlovitě zavíjí, jak tvrdí Teilhard de Chardin? Stačí přiložit ucho k mušli, která se povaluje v komoře, a ozve se hukot světa. A na témž místě, kde Diviš naslouchá světu z mušle, kladl ještě včera Vojtěch ucho k lůnu Mařenky Tůňkové a zdálo se mu, že v něm slyší hukot svých četných potomků a potomků jejich potomků.

Divišovi stačí otevřít okýnko do světlíku a má pocit, že odtud slyší svět, doléhá dovnitř šuměním křídel, třepotajících se a pleskajících, jak narážejí na zdi úzkého světlíkového prostoru. Svět vane dovnitř a hučí dechem ještě nezrozených a posmrtným dechem dávno zemřelých. Někdy bývá do vůně světa přimíšeno trochu čoudu z kotelny, ale Diviš vdechuje lačně i ten. Ve světlíku panuje věčná prvopočáteční noc. Pouze při pohledu vzhůru, když se Diviš hodně vykloní a zvrátí hlavu nazad, může ve výšce spatřit tetelivý čtvereček světla.

Diviš Paskal vymýšlí způsob, jak by mohl překročit průduch světa. Buduje cestu z okýnka komory do okýnka koupelny, přehazuje a napíná lano a pak ve výši pátého patra přelézá

z jednoho břehu na druhý. Uprostřed, tam, kde se lano pod tíží těla nejvíce prohne, se nachází svět. Tělo v onom bodě utkví. Cesta, která doposud byla cestou dolů, spouštěním, a tělo nemuselo vynaložit takřka žádnou námahu, se v tomto místě jeví na obě strany stejně namáhavá – je to krkolomný vzestup. A tu dojde k něčemu, co Diviš Paskal nepředpokládal. Tělo musí nést veškerou tíhu světa, a nemá proto sílu vzepnout se ani k jednomu okýnku, jímž se lze navrátit do nitra domu, kde tíže má zase jen své obvyklé, lidské rozměry. Tělo Diviše Paskala, visící rozpjaté ve světlíku, se v tom okamžiku a v tom místě stane světem, který se posléze ozve lidským hlasem, svět zařve o pomoc ústy Diviše Paskala.

Když je pak Diviš s námahou vtahován nazpět do komory, neboť smrtelnému Divišovi není dosud dáno, aby překročil svět, byť by byl široký jen zvíci čtyř nebo pěti kroků, byť je to jen nepatrný průduch světa, jaký je ve světlíku činžovního domu, Diviš slabě úpí, úzkostí a hanbou.

Divišova výprava do světlíku světa obyvatele komory vyplašila. Dědeček a babička Davidovičovi sedí dlouho do noci a rozvažují, nemají-li přece jen opustit starý domov, v němž přestává být bezpečno.

– Za chvíli už ani světlík nebude patřit nám, nestačí jim, že mají celý byt, bručí dědeček Davidovič. Babička Davidovičová ho musí uklidňovat. Už předtím měl dědeček Davidovič v úmyslu odvázat jeden konec lana, aby Diviš spadl, ale babička Davidovičová mu to nakonec rozmluvila. – Vždyť je napůl už stejně náš, řekne, neboť jak cítí i ona, vstup Diviše Paskala do světlíku a okamžik, v němž v sobě pocítil svět, znamená, že Diviš bude napříště napůl tady a napůl už tam, zůstane rozpjat mezi dvěma nicotami, které se v něm prostoupí.

Diviš pokládá svou výpravu do světa za neúspěšnou, a zatím už má svět v sobě, vdechl ho se světlíkovým vzduchem, do

něhož bylo přimíšeno trochu čoudu z kotelny, protože správce Šípek právě zatápěl. A když se Diviš vrátí ze světlíku, či spíš je násilím vrácen, uvidí z okna, že na protějším chodníku, těsně u hřbitovní zdi, stojí dívka v tmavých šatech s bílým límečkem a dívá se k němu nahoru. Napadne ho, že to asi bude Anna Domina, jejíž skříň stojí u nich v komoře, a že se konečně pro skříň vrací. Kývne na ni, aby šla nahoru, ale ona otálí, jako by si nebyla jista, že smí, možná se dopustila nějakého nerozvážného činu, možná chtěla jako on překročit svět, a proto si teď netroufá.

SVLÉKÁNÍ Z KŮŽE

Padesátá léta jsou v komoře k nepřečkání. Ve světlíku straší Herr Hergesell, vrátil se, asi se mu zastesklo po místech, v nichž pozbyl svého těla. Trpělivě vyčkává za okýnkem, až se na chvíli pootevře, aby mohl nahlédnout do komory. Dědeček Davidovič a babička Davidovičová v něm stále vzbuzují respekt, i když se sem tam odváží zahrozit jim prstem. Obvykle pak za ním letí hejno kleteb dědečka Davidoviče, před nímž se Herr Hergesell zkroušeně stahuje do odlehlejších částí světlíku.

Občas přichází do komory na návštěvu Alice Davidovičová, ale bývá to jen zřídka, stále hledá svého miláčka Pavla Santnera a nemá v komoře stání. Někdy s sebou přivede i Diviše Paskala. Teď už si na něho staroušci trochu zvykli, ale poprvé na něho dědeček Davidovič zakřičel: Co ten tady chce! A kdyby Alice nedržela Diviše pevně za ruku, byl by se jí vytrhl a utekl.

V komoře dosud stojí skříň, která patří Anně Domině – Alici Davidovičové. V poslední době se v ní stále častěji ozývá praskání a sténání a na několika místech dřevo zlověstně popraskalo. Skříň promlouvá a slyší to i Jan Paskal, když dlouho do noci nemůže usnout, a občas, když je doma sám, se přijde podívat, co se v komoře děje. Jan Paskal dlouho obchází skříň, než se odhodlá ji po letech otevřít. A hned vidí: kůže

se rozrostla natolik, že vyplňuje všechen prostor mezi oděvy, světskými i církevními, a několik jejích houbovitých panožek už proniklo i do štěrbin mezi prkny. Jan Paskal uvažuje, jak dlouho ještě může trvat, než kůže vyrazí ze skříně ven. Několikrát se pokouší ji vyjmout, část kůže vždycky utrhne a pálí uprostřed komory. Ale kůže špatně chytá a potom jen doutná. Za chvíli je komora plná kouře a Jan Paskal musí otevřít okýnko do světlíku.

Dědeček a babička Davidovičovi jsou od toho kouře celí začouzení, takže se jich Alice jednoho dne zděsí: Bože můj, vy vypadáte, jako by vás protáhl komínem. Babička Davidovičová si při těch slovech vzpomene na něco ošklivého ze svého života, asi na ten komín v Polsku, a málem se rozpláče. Alice ji pak musí dlouho odprošovat, nechtěla se jí přece dotknout, ale babička je vztahovačná a lítostivá a vyčítá Alici, že je bezcitná.

Pár let po válce pastor Paskal opustí lůno českobratrské církve, z vlastní vůle je opustí. Ocitne se za branou ráje – v ulici U Rajské zahrady, ve výkupně peří a kožek všeho druhu. Den co den noří bývalý kněz prsty do husího peří, do ovčího rouna, ohmatává kožky králičí, zaječí, kočičí a všelijaké jiné. Nesčetněkrát za den se v duchu dotýká i té kůže zapovězené, která zatím bytní doma v komoře, kůže hříchu už sedm let staré. Jan Paskal se probírá v ovčím rounu a vzpomíná na ovečky v chrámě, rozestupující se před vlkem Hergesellem, na ovečky rozsápané, jejichž rouno jako sníh pokrylo ulice. Proč nezdvihl ruku už tehdy před oltářem, místo pokory a poslušnosti měl už tenkrát... V domnění, že je pamětliv přikázání Nezabiješ, podlehl zbabělosti. A i tu si dokázal vysvětlit ke svému prospěchu.

– Čtyři kožky králičí, dvě kozí. Jan Paskal kožky shrne do pytle. Pozdvihl ruku až tehdy, když hrozilo, že jej svět obviní: Vyl jsi s vlkem. Teprve tehdy, ale ani tenkrát... – Dvě zaječí

a jedna kočičí. Šup s nimi do pytle. U Rajské zahrady má Jan Paskal dost času, aby mohl přemýšlet o svém životě. – Jedna vlčí! Jenže to neřekne Jan Paskal, ale jeden z těch dvou, které už kdysi viděl, jeden z těch dvou podivných žebráků, jimž dal jména katolických pacholků z Bartolomějské noci. Hodí na pult kůži – jakoupak kůži! – Paskalův kabát, po krajích ohořelý, s hnědými skvrnami od krve, kabát beránka, který prokousl hrdlo vlkovi. Ale teď se beránek chvěje, když ho mezi sebou svírají dvě nicoty a vezou do ulice Bartolomějské.

Podívejme, jak beránkovi ta kůže padne. Jan Paskal se v ní cítí jako v ohni. Sám ho roznítil, a když pak oheň zhasl, nevšiml si, že uvnitř ještě doutnají žhavé oharky. – Herakles v kůži napuštěné krví kentaura Nessa. Jakou cenu jsi, Paškále, ochoten zaplatit, abys mohl tu kůži s kentauří krví opět svléknout? Jen ať si to dobře rozmyslí, nespěchají na něho. Celé hodiny ho nechají stát s kůží přetaženou přes hlavu. A nebohý Jan Paskal se v Bartolomějské upíše ďáblovi ve dvou osobách. Mortier a Sanglier sypou úpis pískem, aby se nerozpil.

To ti dva pustili smrtku kůži na svobodu a ona teď koná svoje neblahé dílo. Vplétají Jana Paskala do kola. Anebo se v kole otáčí jen kůže z komory, o které už i Diviš ledacos tuší? Napínají kůži na skřipec, lámou kůži kolem, kůže praská ve švech, úpí. A když ji sejmou, je kůžička pokorná a lísá se stahovačům k nohám. A kdyby měla ústa, vtiskla by jim na nohy bartolomějský polibek. A co Paskalovi zbývá, co mu zbývá, když ještě vyhrožují, že promluví před jeho zvídavým synem?

Ale co si o tom všem může myslet Diviš, když vidí otce, jak poslušně cupitá mezi těmi dvěma, když musí vyslechnout, co mu ti pánové, s kterými se teď otec přátelí, objednali u Medvídků k večeři, co si o tom všem může Diviš myslet? Diviš se čím dál častěji a na delší dobu zavírá v komoře, čím dál častěji vyhledává Alici Davidovičovou a vede s ní dlouhé hovory.

DUCH HAGIBORU

Každý prostor má místa zlá a místa dobrá, místa zatracení a místa vyvolená. A krom toho existují ještě místa pomezní, místa dvojznačnosti a váhání mezi dobrem a zlem, na nichž nepozorovaně jedno přechází v druhé, obrací se ve svůj protiklad. Je radno vystříhat se podobných míst, kde Pavel se mění v Šavla a Šavel v Pavla. Jsou to místa podobojí. Tato místa přitom zaujímají většinu veškerého prostoru, zatímco místa vyhraněná, jednoznačná, tvoří jen jakési ostrůvky, neboť stále přibývá míst přechodných, a i to, co je vyhraněno, se proměňuje, jen méně prudce a méně nápadně, takže lze proměnu zpozorovat pouze z většího odstupu. Vyhraněnost míst je ostatně oslabována také všeobecnou relativitou, protože to, co je pro jednoho a pro něco místem dobrým, je pro jiného a pro něco jiného místem zlým, a naopak. Tak kupříkladu ani hřbitov není jednoznačně místem zlým, vždyť pro pana Turka se změnil ve vinici, v zahradu rozkoše, byť jen na chvíli, a dětem chutnala olšanská zem po cizokrajném ovoci. A dům, který stojí proti hřbitovu, není zase jednoznačně místem dobrým, vždyť za okýnkem číhá správce Šípek, v komoře pořád něco praská a ve světlíku straší Herr Hergesell.

A potom je to také tak, že místo, které je pro někoho v jistou dobu místem dobrým, stává se pro něho v jinou dobu místem zlým, přičemž tento vývoj věcí bývá nejobvyklejší. Kromě toho existuje těsný vztah mezi místem a bytostí, které se říká genius loci. Místo v tuto bytost zvláštním způsobem přechází.

Nedaleko Olšan je záhadný Hagibor, pustina nesoucí jméno podle Židovského domu, stojícího na jejím okraji. Ale není to jen Hagibor, židovské shromaždiště a poté německá mučírna, po válce je to v dětské řeči Hadibor a také Haďák, jehož jméno pochází nepochybně od hadů, kteří tu střeží vchody do podsvětí. Místo vyvolené se rázem, záměnou jedné hlásky, proměňuje v místo zatracení.

A Hagibor – Hadibor je také červená pustina, červená od písku tenisových kurtů, který uhrabává Laňka z Vršovic. Na jednom svého času hrál mladý doktor Kožíšek a mladý Laňka z Vršovic mu sbíral míčky. A potom Laňka sbírá míčky Noře Kožíškové a potom Vojtěchovi Paskalovi... ne, Vojtěchovi už Laňka míčky nesbírá, tomu už ne. Laňka v těch letech už není dost rychlý a hbitý, Laňka tehdy jen obchází kolem, tam, kde za drátěným plotem červené dvorce přecházejí v pustinu, v husté křoviny, v nichž diví muži zabíjejí malé děti. Laňka – toť duch Hagiboru. Stále tu někde šmejdí v křovích, spouští se do úžlabin a hledá zapadlé tenisové míčky, dávno zapadlé. Čas od času nějaký míček opravdu najde a pak ho vítězoslavně nese podél vysokého drátěného plotu do svého úkrytu. A někdy Laňka z křoví vyplaší milence a někdy také nějakého divého muže, který tam číhá na malé děti.

Když je sezóna v plném proudu, postává Laňka dlouhé hodiny za plotem. Sní o zašlých časech první republiky, kdy celý v bílém běhal za míčky, vrhal se za nimi s neobyčejnou hbitostí, šplhal pro ně do korun stromů, prolézal do trnitých křovin. Neboť Laňka byl tehdy nejlepším z hagiborských sběračů míčků. Laňka si představuje, že jednou nějaký míček přeletí přes drátěný plot a on se za ním vrhne jako kdysi, všichni se budou obdivovat jeho hbitosti a on, Laňka z Vršovic, bude znovu povolán, stane se znovu hagiborským sběračem míčků, prvním mezi všemi. A potom se také vrátí první republika, ten rajský čas.

Jenže když nějaký míček opravdu přeletí před plot, Laňka není dost rychlý, vždycky ho nějaké dítě předhoní a přehodí míček, a Laňkovi zůstanou zase jen ty zapadlé ošoupané míčky, které jsou k nepotřebě, některé z nich se už rozpadají, zalétly sem možná až z první republiky – míčky z ráje. Laňka ty míčky přesto snáší na hromadu, má už jich celou kupu, míčků všech dob. Co kdyby se jednou vrátil zlatý věk, přišlo Laňkovo

království a všechny ty ošoupané míčky by se rázem proměnily ve zbrusu nové, prvorepublikové? A Laňka, celý v bílém, by je sbíral a podával doktoru Kožíškovi a po něm by je sbíral a podával Noře Paskalové a po ní i Vojtěchu Paskalovi, i tomu, a po něm...

Laňka z Vršovic stojí za vysokým drátěným plotem, který odděluje červené kurty od pustiny, a čeká, až přiletí jeho míček z ráje, až se započne tajemná proměna. Ale zatím přijede na nákladním autě pořádková četa, vedená správcem Šípkem, a za zpěvu To jsem já, já, svoboda mladá, v červený květ rozkvetlá naloží celou kupu Laňkových míčků, odveze první republiku.

Laňka bloudí po Hagiboru a hledá míčky. Myslí si, že je někdo zakopal, a tak se tu a tam ryje v zemi. Vždyť nenajde-li Laňka své míčky, nevrátí se nikdy ten blahý čas, Laňka celý v bílém nebude hagiborským sběračem míčků. A nevrátí se ani Laňkova první republika.

BRATŘI ŠMÍDOVÉ

V podletí rok co rok kotví u Olšan loď. Její dva bílé stěžně se kymácejí ve větru, šplhají po nich bratři Šmídové a na vrcholku se staví do stojky. V pohledu, který se jim pokaždé odtamtud naskytne, je všechno převrácené – hřbitov se ocitne nahoře a nebe dole, tam na stěžních platí jiná hierarchie, jiný přírodní zákon, v němž je všechno postaveno na hlavu. Dospělé to stojí tři koruny, děti korunu, a koho okna náhodou vedou na náměstí, má tu podívanou zadarmo.

Na rohu u lékárny, obložené černým sklem, stojí Šípkový Jura, dál se ale neodvažuje. Zdálo se mu, že před chvílí spatřil v hloučku přihlížejících Alici Davidovičovou, měla hlavu zvrácenou a oči upírala na vrcholek stěžně.

Alice Davidovičová tam opravdu je, Jura se nemýlí, Alici totiž podobná podívaná nesmírně přitahuje, pocítila jakési

spříznění s muži na stožárech. Jim třem se přece olšanský svět zjevil jako nikomu jinému, v převrácené perspektivě, oni tři zažili týž let, i když v případě bratří Šmídů to bylo spíš klouzání po hladkém kmeni stožáru, který objímali rukama (Karel se později zabil, ale stalo se to na jiném místě). Když se Šmídové postaví nahoře do stojky, ucítí Alice, jak se v ní pohnul malý Davidovič. A jako by chtěla dítě ochránit před světem a Jurovým špendlíkem (vždyť Jura stojí tamhle na rohu, u lékárny), přikryje si Alice břicho rukama. Nemá ráda tu část programu, při níž jeden z akrobatů sestoupí níž a drží v zubech lano s motorkou, na které sedí jeho děti v námořnických kabátcích. Jakmile se toto číslo chystá, Alice obejde náměstí, aby se na rohu u lékárny nesetkala s Šípkovým Jurou, vůbec se nezměnil za ta léta, a vrací se domů oklikou, ulicí Kouřimskou a uličkou Zásmuckou.

Jura však nemá tušení, že ho Alice takhle oklamala, stojí dál u lékárny, obložené černým sklem, a hledá ji očima. Ale tam, kde Alici před chvílí zahlédl, stojí teď jen Diviš Paskal, jako by se v něm Alice rozplynula. Najednou si Jura povšimne svého obrazu ve skle. Zaraduje se, neboť objeví to, co pokládal dávno za ztracené, domnívaje se, že jeho obraz zůstal navždy otisknut v Bubeníkově nálevním pultu. A Jura, který nalezl svůj ztracený obraz, si cestou k domovu vesele poskočí. A když se přiblíží k domu, má pocit, že zahlédl ve dveřích mizet Alicin stín. A protože právě objevil svůj ztracený obraz a rád by o tom Alici pověděl, běží Jura za ní nahoru do pátého patra. — Kam jste Jurovi schovali Alici? křičí, když proběhne celý byt, v němž teď bydlí Paskalovi. — Kam jste Jurovi schovali Alici? Křičí ještě, když ho správce Šípek snáší dolů, a s pláčem otázku opakuje, když ho správce Šípek ukládá na pohovku. Neboť pohovka je místo, které bylo Jurovi, věčnému dítěti, v tomto světě vyhrazeno. Kdyby byl Jura na pohovce zůstal, nikdy by neuviděl Alici Davidovičovou okýnkem do chodby, nikdy by

nepil Bubeníkovu vodu, živou vodu, nikdy by nedržel ruku v Alicině štuclu. Kdyby byl z pohovky nevstal, nespatřil by nikdy ani vlastní obraz, teď už dva obrazy – ten v hospodě a ten druhý ve skle lékárny. Z těch neblahých výletů (a má na nich i Alice vinu) vzešla Jurova láska a zášť, touha a samolibost, žárlivost a lítost, stesk a nostalgie. Vždyť kdyby se Šípkový Jura nebyl vypravil z pohovky do světa, nikdy by ani nepovstal proti světu se špendlíkem v ruce.

A zatímco Jura naříká na pohovce, visí jeden z bratří Šmídů hlavou dolů na stožáru a drží v zubech lano, na kterém se houpá motorka s dětmi v námořnických kabátcích. Jedno z těch dětí je Nanynka Šmídová. Motorka se točí kolem dokola jako káča, také Nanynka Šmídová se točí jako káča. Dospělí platí tři koruny, děti korunu. A kdo má to štěstí jako pan Hamza, že jeho okna vedou přímo na náměstí, má tu podívanou úplně zadarmo.

Diviš Paskal ani nedutá, očima visí na Nanynce Šmídové. Když pak ráno Nanynku potká, nese Nanynka Šmídová bandasku s mlékem, z které cestou upíjí. A jak Nanynka přejde kolem, zavane k němu vůně zámořských krajů a pouťových kolotočů a Divišovi se z té vůně zatočí hlava. A stejnou vůni ucítí i Alice Davidovičová, stojí kousek od nich, a připomene jí vůni, kterou ucítila, když tenkrát za války letěla dolů, svět se pod jejím tělem prudce zhoupl, převrátil a pronikavě zavoněl. – A ti, kdo šli náhodou právě kolem, jako třeba správce Šípek nebo pan Turek s panem Klečkou, kteří se vraceli z Entomologického ústavu, měli tu podívanou docela zadarmo.

KŮRŮV PROCES

Jan Paskal, Paskal – to jméno je doktoru Kůrovi povědomé, ale nemůže si vzpomenout, kde už se s ním setkal. Tento jeho případ je celkem bezvýznamný a v podstatě průhledný. Je tu jakási historie s Němcem Hansem Hergesellem, soudním

úředníkem, s kterým se kněz za války stýkal a kterého, jak obžalovaný Paskal doznal, zabil z osobních důvodů. Jaké tyto osobní důvody byly, lze si snadno domyslet. Zvláštní náhodou k vraždě došlo v předvečer květnové revoluce, která tomu činu dodala zdání hrdinství. Ale kdyby šlo o hrdinství – a doktor Kůra o tom pochybuje –, proč by obžalovaný Paskal na vlastní žádost vystoupil z církve a šel vykupovat králičí kožky? A proč by v komoře pálil svůj kabát potřísněný krví oběti?

Na otázku, proč se obžalovaný Paskal pokoušel zničit zakrvácený kabát, odpovídá, že měl utkvělý pocit, jako by ten kabát ožíval. Tehdy se u něho začaly projevovat i další příznaky nemoci. – Nemoci? Doktor Kůra o ní vznáší pochybnost. Například se Paskalovi zdálo, že po něm někdo stále slídí a že ho někdo chce připravit o život. A byli dva, a dokonce mu prý vyhrožovali nějakým kolem a skřipcem. A potom už nezůstali jen u výhrůžek. Když doktor Kůra naléhá, aby obžalovaný popsal osoby, které ho, jak tvrdí, pronásledovaly, vyhrožovaly mu a mučily ho, vysloví bývalý kněz dvě jména: Mortier a Sanglier. Ozve se smích v sále. Doktor Kůra poukáže na to, že jména jsou zjevně vymyšlená, neskrývají-li se ovšem za nimi nějací agenti ze Západu, kterým Paskal předával informace. Informace – o čem? Paskal si prý jména opravdu vymyslel, ti pánové se mu totiž nikdy nepředstavili. Pak začíná blábolit něco o Bartolomějské noci, o nějakém svém předkovi a v jeho výpovědi se několikrát vyskytne slovo kůže.

V jistém momentu přelíčení Paskal pojednou vyskočí, ukazuje na dva pány slušného zevnějšku, sedící v soudní síni: To jsou oni, oni to jsou, křičí. Zdá se, že právě tento moment procesu přiměl soud k závěru, aby byl Paskal zbaven viny, ačkoli se doktor Kůra snažil dokázat, že obžalovaný své šílenství jen předstírá. Buď jak buď, Paskalovo kolaborantství za války nebylo možno dokázat a vražda Němce v pohnutých historických okamžicích nebyla vraždou.

Teprve venku, když překračuje louži, která se utvořila před vchodem do soudní budovy, se doktor Kůra rozpomene. Byl tu jakýsi Babylon, jakési babylonské změtení jazyků v polozbořeném altánku, byla zima, první rok po válce. Miloval se s paničkou, sotva rok vdanou, pověsil se na ni na Wilsonově nádraží. Ta se tak nějak jmenovala, také ona jako ten bývalý kněz mluvila trochu z cesty. O jakémsi Kožíškovi, který se na ní provinil, ale ona byla ochotna mu všechno odpustit. Nakonec se z Kožíška vyklubal její otec. Doktoru Kůrovi se při vzpomínce na to poválečné milování trochu zatočí hlava. Tam v altánku, na zemi, bylo také plno vody.

HRA NA LUPY A SRÁLY

Diviš Paskal a Nanynka Šmídová se schovávají v hrobce. Sedí na zemi za andělem, který drží hlavu podivně na stranu, jako by mu měla už v příštím okamžiku upadnout. Nanynka Šmídová voní zámořskými kraji a poutí, Divišovi se z té kolotočové vůně točí hlava. Oba jsou ještě udýchaní, protože utíkali celou cestu, od domu k lékárně, přes náměstí, Kouřimskou ulicí a úzkou uličkou Zásmuckou, pak ještě vylezli na zeď, skočili. Prsty se jim dole zaboří do měkké půdy zvlhlé nedávným deštěm. A pak je napadne schovat se v hrobce. Nanynka Šmídová se trochu bojí, také se bojí toho divného anděla. A co teprve kdyby Nanynka věděla, že je v hrobce pan Turek, který se na ně dívá a říká si: Podívejme, kdo k nám zavítal, Nanynka Šmídová, co sedí každý večer se svým bratrem na motorce a točí se jako káča. Ale Diviš Paskal se nebojí, ten ne, dokonce se holedbá, že ho mrtví poslouchají, a že když je Nanynka s ním, tak se nemusí ničeho bát. Odkud se bere to Divišovo sebevědomí? myslí si pan Turek.

Nanynka Šmídová se krčí u anděla, naklánějícího hlavu na stranu. — Asi má ten anděl něco s páteří, řekne Diviš Paskal. Nanynka má strach a Diviš Paskal se tomu podivuje: Jak to,

Nanynko, že tam nahoře se nebojíš, tam ne, a tady dole máš strach? Ale to je přece něco úplně jiného – tam nahoře, nebo tady dole, copak to Diviš nechápe? Zvláště když tady dole vždycky číhá nějaký Šípek (pan Turek dobře ví, že je Jura za zdí), a až kolem poběží Nanynčin bratr ještě s jedním a budou se ptát, jestli tudy náhodou neutíkal Diviš s Nanynkou, hrají totiž zrovna na lupy a srály (to je hra, která se odjakživa hrála tady u Olšan), ukáže Jura prstem na zeď.

A opravdu se to stane přesně tak, jak pan Turek předpovídá. Šípkový Jura vyleze na zeď, sedí na zdi jako na koni a klátí nohama. Líbí se mu pohled z výšky, je to jiný pohled, než jaký se Jurovi naskýtá z pohovky nebo třeba od lékárny obložené černým sklem, úplně jiný. A co když ti dole nejsou vůbec Nanynka Šmídová a Diviš Paskal, co když je to Alice Davidovičová a Pavel Santner, kteří se převlékli, aby je Jura nepoznal?

GROSSGLOCKNER

Jsem Roháček. Jsem Boháček. Nejsou to naše jediná jména. Představujeme se zřídka a ještě vzácněji pod svými pravými jmény. Dáváme tak lidem příležitost, aby si pro nás vymýšleli nejrůznější jména a přezdívky. Smí nás jimi i oslovovat. Jeden potrhlý fráterník nám dal jména francouzská, Mortier a Sanglier.

Jsme Roháček a Boháček. Sedíme v hospodě U Medvídků, Paškála máme mezi sebou, pořádá druhou večeři. Už zase lezeme na Grossglockner ve Vysokých Taurech, 3797 metrů, Roháček tentokrát od Heiligenblutu, Boháček od Kalsu. Kdo nás rozsoudí, který z těch výstupů byl namáhavější – leda tady Paškál. – Paškále, rozsuď nás!

Jan Paskal odkládá ubrousek, poté co si jím otřel rty. – Veliký zvon bije na poplach. Ti, kteří se obrátí, budou spaseni. Pokaždé, když se nají, dostane chuť kázat. A jsou to kozlí bludy, které slýchal v dětství.

Sestup je horší než výstup, na tom se shodneme. Stačí krok a octneš se v průrvě, která dělí Grossglockner od Kleinglockneru. Roháček a Boháček, dva bývalí horolezci, při každé večeři u Medvídků zlézají Grossglockner. Obléhají přitom na talířích táborskou baštu, své oblíbené jídlo. A když jsou na vrcholu, talíře jsou téměř prázdné, rozevře se znovu ta průrva, ta propast, do které mají sestoupit (Paškál vždycky řekne Gehenna), spustit se dolů do Heiligenblutu (Svatá krev, vždycky dodá Paškál a upije budějovického piva). Měli tam dole společnou holku, dceru kostelníka. Říkali jí Sasanka a spouštěli se vlastně k ní, do její korutanské postele, do její korutanské náruče. Čert ví, který z těch sestupů byl namáhavější. – Paškále, posuď sám.

A pak tam přijdou potřetí, těsně před druhou válkou. Sasanka už pivo nerozná, ani zvonit místo tatíka prý nechodí. Sasanka je vyvdaná. Roháček a Boháček sedí v Heiligenblutu, nahoru nelezou. Mají pocit, jako by jim provdali horu, jejich Grossglockner. Komu by se chtělo nahoru, když se dole žádná korutanská náruč nerozvírá, z které se člověku zatočí hlava?

– Tak nám provdali Sasanku, říkají si Roháček s Boháčkem. – K čertu s horou. Sedí v podhůří a hrají vrhcáby.

Od Medvídků je do Bartolomějské jen skok, ale sestup z hory je vždycky namáhavější. Zase se zjeví ta průrva, trochu se ti udělá špatně od žaludku, Roháčku, trochu se ti zatočí hlava, Boháčku, ale ze Sasanky to už dávno není, ze Sasanky ne. Tak z čeho?

HADOVKA

Skalní město v Českém ráji, jemuž děti z pionýrského tábora pod Vyskeří daly jméno Obratel, má dvě brány: hlavní, dostatečně širokou, aby jí mohl projít i slavnostní průvod, a druhou skrytou a úzkou – soutěsku Smrti. Soutěskou Smrti se dá prolézt jen jedním směrem, z města ven. Město má svůj hrad

Obratel, svou radnici, svou katovnu a místo popravčí a svůj pranýř a svou univerzitu (Univerzitu Karlovu), dokonce má i svou bílou paní – Klaudii Bílkovou, která chodí v prostěradle po hradbách. – Jen aby ti neuklouzla noha, Klaudie. Šašek Diviš skáče po jedné noze a pokradmu bílou Klaudii pozoruje.

Bílá paní Klaudie kráčí po hradbách se zahalenou tváří, jde takřka poslepu, šašek Diviš trne úzkostí. A tu najednou šašek Diviš vidí: dva katovští pacholci (ještě včera se vydávali za studenty) – Brůna a Rubeš – číhají na hradbách. Když Klaudie dojde až k nim, popadnou ji a odnášejí pryč. Bílá paní Klaudie volá o pomoc, ale město dole spí. Nesou ji na radnici, kde už čeká starosta Och. Chce mít bílou paní jen pro své potěšení, nechá si od ní nalévat víno a zavazovat tkaničky u kecek.

Když ráno město Obratel pohřeší svou bílou paní, vyšle šaška Diviše, ať za ni oroduje. – Pane starosto, vrať městu Obratli jeho bílou paní Klaudii! A šašek Diviš metá před Ochem kozelce. – Nechť rozhodne boží soud. Šašek Diviš ať proleze soutěskou Smrti, a to v opačném směru. Šašek Diviš zbledne, to je úkol nad jeho síly, ale bílá Klaudie k němu upírá prosebný pohled.

A už Šašek Diviš leze do díry, souká se po břichu po jemném písečku, už se nachází uprostřed, v místě, kde je průchod nejužší a ostře se lomí vzhůru. – Šašku Diviši, polez ven, volají měšťané. Šaškovo tělo se vzepne do oblouku, aby překonalo skalní záhyb, písek smrti mu vniká do všech pórů a do očí, tělo uvízne v mrtvém bodě, nemůže tam ani sem. Šašek Diviš tiše úpí.

Šašek Diviš je vytažen za nohy zpět, potupně zmrskán a postaven na pranýř. Dohlédne z něho až na radnici, kde bílá paní Klaudie zavazuje tkaničky u Ochových sešlapaných kecek.

Diviše Paskala vykážou z tábora v Českém ráji. Za to, že lechtal Klaudii Bílkovou za krkem, když se promítal film Němá barikáda. A za to, že schválně nevytrhl u vchodu do tábora

hadovku smrdutou, když tudy měl jet pan profesor Nejedlý, a Diviš Paskal měl právě tento úsek na starosti. Kdo pochopí, že Divišovi přišlo houby líto, protože tu rostla rok co rok, protože tu páchla odjakživa? I potmě by dokázal dojít do tábora, veden jejím pachem. Diviš Paskal není vzat na milost ani poté, co panu profesorovi přečte svou báseň Antická předehra, začínající veršem Den usnul a noc se snesla v hvozd, a dokonce ani pak, když stařičký pan profesor Nejedlý položí na jeho talíř dva plátky knedlíků. Druhé dva dá na talíř Ochovi, nechá si to jméno opakovat, pan profesor Nejedlý nedoslýchá, a na všechno jen pokyvuje.

Diviš Paskal je vykázán z Českého ráje, jede domů. Snaží se naposled zachytit pach své hadovky, už jej zase cítí, i když ji vytrhli. Houba přežila, ale bílá paní Klaudie je asi navždy ztracena, zítra bude v městě Obratli zase zavazovat Ochovi tkaničky. Diviš cítí, jak se mu sype jemný písek smrti do očí, tělo pořád svírá soutěska, věží v ní už nadobro. – Šašku Diviši, bylo neblahé snažit se zvrátit běh věcí, pokoušet se prolézt opačným směrem, jakkoli je to šaškovská výsada obracet všechno naruby. Pro tento šaškovský obyčej není v pionýrském táboře pod Vyskeří pochopení.

Po letech zmoudřelý Diviš Paskal cestuje Českým rájem a zastaví se pod Vyskeří. Může jít skoro poslepu, vede ho pach jeho hadovky, přežívající věky v místech, kde tábor už před lety srovnali se zemí. A tam nahoře, ve skalní soutěsce města Obratle, přesně uprostřed, věží doposud Divišovo tělo. A už tam zůstane, ztuhlé v písku jako v lávě Pompejí, jako ta věčná hadovka, která přetrvává v nesčetných generacích hadovek, jako ta prvobytná houba, skrze kterou se obnovuje tento vesmír.

PERLEŤOVÉ STROMEČKY

Nora Paskalová vzpomíná v poslední době stále častěji na své dětství. V uších jí zaznívá hukot mušlí, dodávaných firmou Rie & spol. firmě Koudelka & spol., která z nich vyráběla perleťové knoflíky. Když jako dítě usínala v babiččině domě, slýchala za nocí, jak mušle v přízemí tajemně hučí a někdy se se zvláštním chřestěním sesouvají z hromad, na které je navršil čas a světová krize. Babička Koudelková jich tehdy valnou část věnuje dobročinnému spolku, jehož je předsedkyní, aby se rozdaly chudým dětem. Chudé děti s nimi pak svádějí pouliční bitvy a mušle co chvíli křachají i přímo pod okny bývalého domu hrabat Thurn-Taxisů, později firmy Koudelka & spol.

V paměti Nory Paskalové se vrší stále nové a nové závěje mušlí, dodávaných firmou Rie & spol. Zjeví se jí také sama babička Koudelková, v šatech odshora dolů pošitých perleťovými knoflíčky, v nichž šla kdysi na ples dobročinného spolku. Ve vysokém účesu jí tkví obrovská mušle, a jak se babička k Noře skloní, zahučí z mušle ne sice moře, ale pardubická říčka Chrudimka. Tehdy na plese dobročinného spolku je babička Koudelková slavnostně prohlášena za Perleťovou královnu. Dostala prý tehdy pozvání i na zámek k baronovi Richardovi von Drasche, ale že byl den postní, podávala se jen pohanková kaše.

Babička Koudelková, někdejší Perleťová královna, se jednou, už takřka devadesátiletá, objeví v bytě proti Olšanskému hřbitovu. V rukou drží dva květináče. — Zasadila jsem mušle, šeptá Noře Paskalové do ucha, vyrostou ti z nich perleťové stromečky. Nezapomeň je ale každý den zalít, Norinko.

Od té doby stojí květináče v komoře. Hlízy mušlí už dávno zapustily kořeny v komorové prsti. Nora Paskalová sfoukne svrchu vrstvičku prachu. Babička Koudelková měla pravdu, rostou z nich perleťové stromečky. Škoda že jsem je nezalévala, jak mi babička radila.

Sotva Nora Paskalová pokropí stromečky vodou, zdá se jí, že na ni vyhlédly babiččiny oči. V té chvíli ze světlíku vytryskne vodní proud, říčka Chrudimka, komora je vkrátku plná vody. A není to už komora v činžovním domě proti Olšanům, ale altánek na úpatí hory Babylon, který poté, co sešel živlem ohně, schází nyní živlem vodním. Nora Paskalová se svléká z šatů ztěžklých vodou a omývá si pomalými krouživými pohyby potřísněné babylonské břicho. A potom zahlédne v koutě altánku stát Kůru, studenta práv, proud vody ho strhuje a odnáší. A tu si Nora Paskalová vzpomene na Kožíška. Jak na něho mohla zapomenout! Kožíšek dosud sedí na bílé proutěné židli, jako by vrostl do země či vlastně do vody, vede svou nekonečnou řeč o Kůži, de morbis cutaneis, a ovšem, to je mu podobné, ani si nevšiml, že mu voda smáčí řídkou popelavou bradku. Nora ho chce varovat, vždyť Kožíšek neumí plavat, ale už je pozdě, voda se mezitím Kožíškovi přelila přes hlavu. A posléze příval sebere celý altánek a nese ho až na úpatí hory Babylon, omývané od té doby říčkou Chrudimkou. Tam ho vyvrhne jako voda potopy archu Noemovu. Když voda opadne, najde Nora Paskalová na horském úbočí pár prkýnek z altánku, uloží je v komoře ke svým stromečkům. Jejich perleťové kmínky se pnou k okýnku do světlíku a v průvanu lehce chřestí.

Nora Paskalová vydrží v komoře sedět celé hodiny a poslouchat to tajemné chřestění. Dědeček a babička Davidovičovi ji pokradmu pozorují a kroutí hlavou: Vždyť ona se dočista pomátla, říkají si. Oni už tuší, že v hlavě Nory Paskalové dorůstá nádor velikosti mušle. Proto jí také odpouštějí, že den co den v komoře rozlévá vodu, jež ve směsi s prachem vytváří slizké blátíčko, po kterém se babičce Davidovičové smekají nohy.

Diviš Paskal sedí už třetí den v komoře, truchlí pro matku. Babičce Davidovičové je Diviše trochu líto, ráda by ho utěšila,

ráda by mu řekla, že Nora Paskalová je blízko, stačí otevřít okýnko. Ale dědeček Davidovič babičku hlídá, Diviš se mu nezamlouvá, ještě by mu mohl nějak ublížit, kdyby ho babička neposlechla a na Diviše vlídně promluvila. Kdyby měla babička Davidovičová cibuli, uvařila by z ní Divišovi polévku, ta by mu udělala dobře. Je to tak dávno, co Pavel Santner přinesl poslední cibuli. Kdepak by tohohle napadlo, aby někdy přinesl cibuli, alespoň hlavičku. Babička Davidovičová si povzdychne. A Diviš Paskal ten povzdech zaslechne a rozhlíží se udiveně kolem sebe.

A když pak Diviš vejde do dětského pokoje, vidí, že na jeho posteli sedí Alice Davidovičová. Ptá se, jestli už našel Pavla Santnera. Zase ji zklame, objevil jen nějakého Pavla Šantnera a Ottu Santnera, po Pavlu Santnerovi jako by se zem slehla. Třeba je už taky mrtvý. Ale Alice kroutí hlavou. To nic nevadí, přijde jindy, zvykla si čekat. I babička Davidovičová v komoře mnoho let čekala, až se dědeček vrátí od paní Soškové, a taky se vrátil a teď už od ní neodejde. Jen jestli se před Alicí Pavel Santner neschoval, protože nemá vůbec v úmyslu přijít a požádat dědečka Davidoviče o její ruku, jen jestli se neschoval. Ale chce-li Diviš pro Alici něco udělat, ať přinese cibuli, obyčejnou cibuli, jen ji nesmí ani koupit, ani dostat od někoho darem. Kdoví, jestli se skrze tu cibuli nenaplní zázrak znovuzrození.

VLKODLAK

To, co Diviš nazývá rozpjatostí mezi dvojím živlem, zemí a vodou, horou a propastí, životem a smrtí, dvojím pohybem – odvíjením a zavíjením, pokládaje tuto rozpjatost za svůj znak, to babička Davidovičová v komoře nazve slovem vlkodlak. – Jen se podívej klíčovou dírkou, říká Alici, to není člověk, ale zvíře – zpola beránek a zpola vlk, jen se dobře podívej. A nic nedej, děvenko, na ty jeho řeči o vzkříšení. Jednou tě bude chtít odvést z komory, ale bude to lest.

Alice babičce tak docela nevěří, co když ji babička od Diviše odrazuje jen proto, že by tu pak zůstala sama s dědečkem, co když babička nechce, aby Alice odešla za Pavlem Santnerem. Nechtěla to přece ani tenkrát a Alice to udělala proti její vůli. A tu Alici napadne: co když jí babička s dědečkem schválně neřekli, že tu byl Pavel Santner? A třeba mu namluvili, že si Alice našla jiného, živáčka Diviše, a proto se už Pavel Santner nikdy nevrátí. A je-li Diviš Paskal vlkodlak, jak teď říká babička Davidovičová, ačkoliv jí byl dřív docela sympatický, není to vlastně úplně přirozené? Vždyť člověk se vždycky nalézá mezi nebem a peklem, vede život uprostřed, jen mrtví žijí nahoře – jako andělé, nebo dole – jako zvířata, nebo střídavě dole a nahoře. Babička Davidovičová je nejspíš proti Divišovi zaujatá, jako jsou mrtví zaujatí proti živým, a nemůže mu také odpustit, že žije v bytě, který byl jejich. Ale za tohle přece Diviš nemůže, alespoň za tohle ne. A je možno mít mu za zlé, že vnikl do světa mrtvých, když mrtví naopak tolik usilují o to, aby vnikli do světa živých, ba dokonce aby ho pohltili a aby všude zavládla jejich hřbitovní pravda a řád?

Alice dobře neví, jestli Diviše pro sebe neomlouvá jen proto, že od něho očekává to, od čeho ji babička Davidovičová zrazuje, že v sobě chová jiskřičku naděje na nový život. Co když je pravda, jak někdy prorokuje na Olšanech pan Erben, že nastane doba, přijdou zase časy, kdež obživne i mrtvá sněť? Až bude svítat ono blahé ráno, vstanou i mrtví v jeho čest.

Babička Davidovičová tuší, co se Alici honí hlavou. Také si to tak kdysi představovala. Také slýchala pana Erbena věštit na hrobě, bývalo to vždycky zjara, když se na hrobech zazelenala první travička, jenže – jak se říká – jarní tráva, marná sláva. Ale Alice na to musí přijít sama, tak je to.

Jednou si Diviš uvědomí, že uviděl Alici poprvé právě toho dne, kdy ho vytáhli ze světlíku. Byl pokryt světlíkovým prachem,

měl ten prach ve vlasech, vnikl mu do nosu, do uší a do očí, ulpěly na něm částečky světlíkového vesmíru, který byl hájemstvím mrtvých, a některé na něm zůstaly, i když se vykoupal. A potom, když šel spát a podíval se z okna, uviděl stát dole Alici. Od té doby ji tam pak víckrát viděl postávat, dívala se k němu nahoru a Diviš míval divný pocit, že zaujímá její místo.

Uvažuje o tom, čím to je, že když vstoupí do komory otec, nenajde tam nikoho, ani dědečka Davidoviče, ani babičku Davidovičovou, natož Alici, kterou zastihnout je velmi těžké, protože se téměř stále pohybuje mezi domem a žižkovským vrchem Šibeničákem. Alice tam chodí naproti Pavlu Santnerovi, je totiž přesvědčená, že kdyby se Pavel Santner vrátil, vedly by jeho první kroky tam, na místo, kam spolu chodívali cestou z reálky. Jenže když Alice vystoupí až na vrchol, tam, kde kdysi stávala šibenice a kde rostou půlkruhem stromy s korunami omletými větrem do tvaru homolí, dostane vždycky strach, aby se s Pavlem Santnerem neminula. Co když šel Pavel Santner za ní domů, a protože ji nezastihl, hned začal Alici podezírat z něčeho špatného, a za takových okolností ho ovšem ani nenapadlo požádat dědečka Davidoviče o Alicinu ruku, dokonce si v tom našel dobrou záminku, aby to nemusel udělat. Tak málo si Alice Davidovičová byla jistá láskou Pavla Santnera. A spěchala zase z Šibeničáku nazpátek, běžela kolem olšanského rybníčka a kolem kaple svatého Rocha a běžela i do kopce podél hřbitovní zdi, až se celá zadýchala. A potom se zase bála, že kdyby Pavla Santnera potkala právě v kopci nebo nahoře a Pavel Santner by viděl, že se celá zadýchala, jak za ním spěchala, nebylo by mu to milé, neměl přece rád, když mu dávala příliš najevo svou lásku. Kdyby se potkali právě tam, nesměl by na Alici vůbec poznat, že tak pospíchala, a musela by si také honem vymyslet důvod, proč tamtudy šla. Měla ten důvod pro každý případ stále připravený a také se snažila co nejméně dýchat, ačkoli teď to bylo těžké, protože v ní rostl

nový Davidovič. Ale nemusela toho důvodu nikdy použít, protože Pavla Santnera nepotkala. Proto byla Alice stále na cestách, v komoře neměla stání.

Několikrát se Diviš pokoušel Alici od těch cest odvrátit, číhal na ni mezi domem a Šibeničákem, ale Alice kolem něho vždycky prošla, aniž si ho všimla, měla oči jen pro Pavla Santnera, jen pro toho. A Divišova slova k ní ani nedolehla. Diviš Paskal začíná chápat – mrtví žijí mezi námi dál svým obyčejným životem, životem divně oproštěným, životem jakoby omezeným na to, co v něm bylo nejzákladnější, a to se po smrti opakuje stále dokola. Jako by člověk usedl na zvláštní kolotoč, z kterého už nemůže slézt, a musí se na něm pořád točit jako káča. Mrtví žijí dál, ale my je nevidíme, můžeme je vidět jen tehdy, když se sami ocitneme v rozpoložení mezi životem a smrtí. Takto Diviš uvažuje. Pokud jde o něho samého, domnívá se však, že představuje případ zcela výjimečný, cítí se vyvolen k tomu, aby sestoupil mezi mrtvé, aby s nimi promlouval, a dokonce je přesvědčen, že by dokázal vyvést dušičky z jejich světa, vytrhnout je z toho záhrobního kolotoče, na kterém se vezou, v bláhovém domnění, že jim tím pomůže, jako by to byla nějaká slast vrátit se do tohoto života.

Diviš chce získat Alici Davidovičovou, chce ji vyvést z komory, přerušit její bludnou pouť. A myslí si, že se mu to podaří, když Alici rozmluví její lásku k Pavlu Santnerovi. Začne Alici snášet důvody, které dokazují, jak je Pavel Santner špatný a nehodný její lásky. A jednou Diviš Alici řekne: Vždyť tě Pavel Santner ani nikdy nemiloval, byl s tebou jen ze soucitu. Alice se po těch zlých slovech od Diviše odvrátí a dlouho se neukáže. Ale nejspíš to všechno Diviš dělá jen proto, že na Pavla Santnera žárlí a cítí k němu na dálku zášť. Už je to tak, Diviš by chtěl mít Alici pro sebe, a dokonce se v něm zrodí takový pošetilý nápad, že Alici představí otci. Vždyť se s ní chce oženit, i když se to zdá nemožné oženit se s mrtvou, a přijmout za

své Santnerovo dítě, které v sobě Alice nosí. Ostatně Diviš měl vždycky divné nápady a toužil po nemožných věcech.

A opravdu, jednou v létě vezme Diviš nic netušící Alici v komoře za ruku, když zrovna je Alice chvíli doma, a vede ji z komory. Ale když je s Alicí na prahu, zavolá za nimi babička Davidovičová, že si Alice zapomněla štucl, a Diviš se ohlédne. A jak se Diviš ohlédne, Alice se mu vytrhne a běží pryč, zase utíká tou svou cestou na Žižkov. A Diviš pak pochopí, že štucl byl jen babiččin výmysl, nikdy v komoře žádný štucl přece neviděl, a také proč by si Alice štucl musela brát, když je léto a jde ji jen ukázat svému otci. Babička Davidovičová prostě nechtěla, aby jim Diviš Alici odvedl, bylo by jim v komoře bez ní smutno, ještě smutněji než doposud, i když se tam Alice vždycky jen mihla. Kdo to kdy viděl, aby se živý oženil s mrtvou, i když tu je to dítě, které Alice čeká a které by mělo mít otce? Jaképak štěstí by z toho mohlo vzejít pro všechny? Bylo by to jako v těch pohádkách, kde se mládenec ožení s vílou a potom přestoupí zákaz a tu vílu už nikdy neuvidí, oba jsou pak nešťastní a také na jejich dětech lpí prokletí. Anebo víla toho mládence zavede někam do močálu nebo do propasti. Ale kdo s ohněm zachází, tak jím také schází. A když si jednou Diviš vyvolil Alici, musí počítat s tím, že ho třeba zavede na vrch pod šibenici nebo na hřbitov. Nemůže se divit, kdyby ji jednou nenapadlo, že Diviš nemůže jako ona odejít oknem.

Kdyby byl Diviš Paskal babiččinu lest se štuclem prohlédl a neotočil se, byl by Alici z komory možná odvedl. Ale takhle zůstalo všechno při starém: Alice chodí dál naproti Pavlu Santnerovi a spěchá s otázkou, nebyl-li tam Pavel Santner, a Diviš ji jen na okamžik vždycky zahlédne, někdy s ní promluví pár slov. Ale Alice je netrpělivá, a jakmile pochopí, že Diviš nemá o Pavlu Santnerovi žádné zprávy, ani ho nevyslechne do konce a letí dál svou obvyklou cestou. Ne, ne, zanic nechce,

aby ji Diviš doprovázel. Co by tomu řekl Pavel Santner, kdyby je spolu viděl pohromadě? Dnes je ve Francii, ale za okamžik může být už tady na Žižkově, neboť v jiném čase se lze z místa na místo dostat v okamžení. Ale proč pak tedy není Alicina cesta ani o kousek kratší, než kdyby ji podnikl třeba Diviš, a proč se Alice, když jde do kopce, tak zadýchá?

Jenže Alice už Diviše zase neposlouchá, zacpává si uši, Alice ví, že se ji Diviš snaží odvrátit od Pavla Santnera, že chce, aby přijala za své jeho pochybnosti, v nichž by se rozpustil po jisté době i sebevětší cit. Diviš nechápe, že si Alice cesty schválně nezkracuje, ovšem že by mohla beze vší námahy přeletět z okna rovnou na kopec, dokonce by tam ani nemusela letět, protože ona dobře ví, že Pavel Santner tam není a ještě nějakou dobu nebude. Alice musí prošoupat sedmery botky, než zase uvidí svého miláčka, než se Pavel Santner na své obchodní cestě po Azurovém pobřeží ocitne v Èze, městečku-orlím hnízdě, odkud pak už přijde přímo na Šibeničák.

Co však může Diviš Paskal o tomhle všem vědět? Chce Alici spasit, připravit ji o její úděl, a přitom se ani nedokáže neohlédnout, když ji odvádí z komory, zmaří všechno kvůli štuclu, který se dávno ztratil. Když Alice skákala z okna, schovala do něj ruce, protože se bála světa, ale jak letěla, ruce se jí vznesly nad hlavu jako ruce tonoucích nad hladinu. Štucl odletěl někam stranou a někdo ho sebral, asi ho nenapadlo, že patří mrtvé, jejíž tvář smáčel déšť se sněhem. Bylo to tak, ale možná to bylo trochu jinak. Kde tehdy byl spasitel Diviš, proč nepřispěchal, nezachytil její ruce, nezvedl štucl, proč vydal Alici i se štuclem světu a smrti, z níž ji nyní usiluje vytrhnout? Ale jak tam Diviš tehdy mohl být, když se ještě ani nenarodil?

ŠTUCL

Jsem štucl, perziánový štucl. Moje kůže pochází z jehňátek perských ještě nenarozených. Můj perzián je pravý, není to

žádná napodobenina, žádný krimmer. Moje srst je lesklá a do jejích záhybů lze ponořit konečky prstů. Pavel Santner tu slastnou hebkost cítil, když mě jednou za války, předtím než šel do transportu, držel v ruce a možná přitom vzpomínal na hebký klín Alice Davidovičové.

Jsem štucl, jeskyňka pro jehňátka, která se do mne přicházejí schovat, pro ruce Alice Davidovičové, které se ve mně ukrývají před vlčím světem. Ale potom se svět náhle rozlomí vedví pod tíží lidského těla, padajícího rychlostí volného pádu, a ruce se zřeknou mého úkrytu v domnění, že je někdo zachytí a zmírní ten pád. Letím vzduchem pomaleji než tělo, snáším se k zemi ještě ve chvíli, kdy tělo už zaujalo svou konečnou polohu na chodníku. Kdoví, možná že kdyby mne Alice Davidovičová neupustila, snesla by se spolu se mnou, slétla by dolů ne jako černé jehně, ale jako černý pták.

Déšť se sněhem smáčí mou lesklou a hebkou srst. Ležím na silnici, kousek od hřbitovní zdi. Stačilo docela maličko a byl bych se přenesl i přes ni. Jde kolem Laňka z Vršovic, ten, který kdysi sbíral míčky na Hagiboru, zkoumá mě pohledem, ale protože nejsem tím, co Laňka hledá, jde dál. A už je tu správce Šípek. – Vida, štucl. Mrtvé už pomoci není, ale štuclu je škoda, je pěkný, perziánový. A už sem také spěchají pan Turek a pan Klečka, zrovna se vracejí z Entomologického ústavu, už se nad Alicí sklánějí, pan Klečka by jí chtěl položit štucl pod hlavu, ale kam se ten štucl poděl? Pan Turek si všiml, jak si správce Šípek ten štucl strkal pod správcovský plášť. K čemu mu bude štucl, když má jen Juru, copak bude Jura sedět na pohovce s rukama ve štuclu? A pan Turek řekne panu Klečkovi: To je ale špinavost. A řekne to dost nahlas, aby to slyšel i správce Šípek, který pospíchá domů a jeho plášť myší barvy se vpředu podivně vydouvá.

Večer spolu sedí pan Turek a pan Klečka u večeře, ani jim tentokrát nechutná. Znovu probírají, jak se stalo to neštěstí

a jak správce Šípek ukradl štucl a nesl si ho pod pláštěm a pan Turek řekl To je ale špinavost schválně nahlas, aby to správce Šípek slyšel. Pan Klečka zcela souhlasí s tím, co pan Turek řekl, jen má trochu strach, aby se správce Šípek za to panu Turkovi jednou nepomstil, je přece s Němci jedna ruka. A mluví spolu také o Pavlu Santnerovi, je to už pár dní, co odjel s transportem. – Takový hezký mladík, řekne pan Klečka. A zítra pojedou Davidovičovi, vlastně jen Herta Davidovičová, Alice už nepojede a ani dědeček Davidovič nepojede. Z Hagiboru se ještě sem tam někdo vrátí, ale z tábora – kdoví? Před pár dny jel Pavel Santner, zítra pojede Herta Davidovičová a pozítří – pan Klečka nechce, aby pan Turek dopověděl. Ale pan Turek ví, že se za svým tureckým jménem neschová. A kam by se tak mohl schovat, aby pan Klečka nezůstal sám? A pan Turek tehdy přijde na nápad, že se schová na hřbitově, pan Klečka to k němu nebude mít daleko a válka třeba brzo skončí.

A zatímco si pan Turek s panem Klečkou naposled povídají doma, jde se správce Šípek přesvědčit, jestli je štucl na místě – ve skříňce, kde je také sešit s žádostmi nájemníků. Správce Šípek sahá dovnitř, štucl tam je, správce Šípek noří prsty do perziánového kožíšku, srst je ještě vlhká. Ó, kdyby Šípkový Jura tušil, jaký poklad před ním otec skrývá! Kdyby Jura štucl našel, mohl by do něho vsunout obě ruce až po lokty, už nikdy by se nemusel doprošovat skoupé Alice. Ale Jura nic netuší, a správce Šípek ráno, když si jde pro noviny k Tomáši Hamzovi, odnese štucl s sebou. Štucl je ještě vlhký, když ho správce Šípek klade na pult. Tomáš Hamza štucl prohlíží – štucl je pěkný, perziánový, ale kde už ho viděl? Už ví, takový štucl mívala Herta Davidovičová, přesně takový, Tomáš Hamza štucl poznává, ale může to také být úplně jiný štucl. Dotkne se štuclu jedním prstem, jako by se dotýkal rány Kristovy. Jen aby ho správce Šípek nenapálil, jen aby to nebyla nějaká napodobenina, nějaký krimmer. Ale není to krimmer,

už se Tomáš Hamza přesvědčil, perzián je pravý, černé jehně jak má být. A když uvidí vcházet do krámu pana Vinklera, strčí Tomáš Hamza štucl raději pod pult, co když je to jehně přece jen kradené.

Tomáš Hamza si je čím dál víc jist, že je to štucl Herty Davidovičové, vzpomíná si na něj velmi dobře, Herta Davidovičová štucl vždycky položila na pult a vysunula z něj své malé ruce. Tomáš Hamza měl vždycky pocit, jako by to bylo trochu neslušné, jako by nešlo o ruce, ale o něco jiného. A jednou se Tomáš Hamza neudrží a ty malé ruce políbí, jednu po druhé, a přitom se tváří otře o ten perziánový štucl, i tenkrát byl takhle zavlhlý od sněhu s deštěm, který venku padal. — Krásný štuclíček, pane Köck. Nechtěl byste koupit, pro dcerušku? Pan Köck ho koupí, proč ne, vždyť je štucl opravdu pěkný, perziánový.

Jsem štucl Herty Davidovičové, zestárla a stala se babičkou Davidovičovou. Ta mne darovala Alici, aby se ve mně schovala před vlčím světem. Jsem štucl správce Šípka. Jsem štucl trafikanta Tomáše Hamzy. Jsem štucl pana Köcka z Kouřimské ulice, jsem štucl jeho dcerušky. Právě se vede s mladým Tomášem Hamzou, ti dva se budou brzo brát. Cítím v sobě ruku slečny Köckové.

Šípkový Jura se zrovna dívá z okna, vyhlíží Alici, protože ji už několik dní neviděl. Hned pozná štucl Alice Davidovičové, štucl svého potěšení, o které byl připraven, vyběhne ven a vytrhne dcerušce pana Köcka štucl. — To je přece štucl Alice Davidovičové, vmete jí do tváře. A už se studem utíká na pohovku. Myslí si: Teď určitě Alice přijde, teď už určitě, přijde si pro svůj štucl. Ale Jura jí ho hned nedá, trochu Alici pozlobí, jen ať Alice také pozná, jaké to je pořád se někoho doprošovat. A Jura na pohovce čeká. Schová štucl do pohovky, mezi péra, otec by se štuclem bezpochyby hned spěchal do pátého patra, a Alice by dolů nikdy nesešla. Jura čeká, čeká, ale Alice nejde ani teď.

Pokaždé, když je Šípkový Jura sám doma, zmocní se ho pokušení. Co kdyby štucl vytáhl a vsunul do něj ruku nebo obě. Ale bez Alice, bez jejího dovolení, mu to připadá jako hřích. Celá léta sedí Jura na pohovce. Dole pod ním spí štucl. Kdykoli by mohl štucl vyndat a udělat to. Ale neudělá. A pak, po letech se vedle Jury na pohovce objeví Diviš Paskal, posadí se zrovna tam, co sedávala s Jurou Alice, a dokonce se Alici něčím podobá. Kdoví jestli to vlastně není Alice, napadne Juru. A Diviš z Jury tajemství štuclu nakonec vymámí. Slíbí za něj Jurovi, že mu Alici přivede. Ale proč jen to Jurovi slibuje, když ví, že už jednou neuspěl? Snad si nemyslí, že Šípkovému Jurovi, zakletému do podoby věčného dítěte, se může všechno namluvit? Jura štucl Divišovi vydá za jeho slib, vzdá se štuclu, když mu Diviš za to vrátí Alici. A Diviš nese štucl vítězoslavně do komory, Diviš Paskal přece dokáže nemožné.

Babička Davidovičová si štucl nedůvěřivě prohlíží, Alice ovšem zase není doma. — Je to opravdu on, štucl, který měla od mládí, štucl, který si vzala Alice na poslední cestu, ale kam se ten štucl pak poděl?

Jsem štucl, perziánové rouno, které Diviš Paskal lstí vymámil na Šípkovém Jurovi, a takto, opsav kruh bludné pouti — z domu ke hřbitovu, do domu, do trafiky, do Kouřimské ulice, do Jurovy pohovky —, vracím se tam, odkud jsem vyšel do světa. A Alice Davidovičová, když mne v komoře vezme do ruky, se hned trochu rozveselí, vždyť vrací-li se k ní ztracený štucl, vrátí se i Pavel Santner, teď už brzy, a ona mu půjde naposled naproti.

Oklamaný na pohovce zatím naříká: Vraťte Jurovi štucl. Měl ho tady, docela blízko, pod sebou, stačilo málo... Měl štucl, a už ho nemá. A Šípkový Jura poznává podlost světa a cítí hořkou pomíjivost jeho věcí.

VELIKONOČNÍ SMÍCH

Každý prostor je svou jednou stranou obrácen k životu a druhou ke smrti, aniž může být spolehlivě stanovena hranice přechodu. Ani činžovní dům se nevymyká z této zákonitosti. Průčelí hledí na Olšanský hřbitov, zadní část se noří do změti domů a dvorků, v nichž se hrají divoké dětské hry. Kdyby se obnažily základy domu, myslí si Diviš Paskal, zjistilo by se, že dům vlastně sahá svými kořeny přes ulici, za hřbitovní zeď, až někam pod hrobky německých rodin, až pod hroby obrozenců. Před jednou z těch hrobek stojí Melancholický anděl. Opíral si kdysi hlavu o ruku tak, jako si ji teď opírá Diviš Paskal.

Každý prostor má místo zaslíbené a své podsvětí, jako má být svou kuchyň a svou komoru, v níž se naplňuje obřad dospělosti, tortura těla a ducha. Jinoch je ze všech stran obklopen stíny zemřelých, kteří tu žili, je mezi nimi a rozmlouvá s nimi. Nalézá se v prostoru, jenž se do sebe zavíjí jako do ulity.

Otec sedí proti synovi, proti tomu mladšímu, který mu po vzpouře staršího zbyl. Sešlý stařec Paskal zvláštním pohybem hlavy chvílemi prozradí, že ho kdysi na krku svíral kolárek. Kolárek? Ale ten přece nosí jenom katoličtí kněží, jenom papeženci. Možná mu po něm zůstala nepatrná rýžka, která se teď ztrácí ve spleti vrásek. Ruce, načichlé kožkami všeho druhu, spočívají na kolenou jako dvě vyčiněné kožky – třeba králičí, které sám přinesl na trh. Na trh do Bartolomějské. Někdy sebou kožky neklidně škubnou, jako by v nich na okamžik ožila dvě stažená zvířátka.

– A jak to bylo, otče, s tím Němcem? Diviš neřekne, že toho Němce někdy slýchá strašit ve světlíku, bývá to o výročních květnových dnech. (Babička Davidovičová se pak neodvažuje okýnko ani na chvíli pootevřít. – K čertu s takovou věčností, rouhá se dědeček Davidovič. – Copak tu už zase máme máj? podivuje se babička Davidovičová. A pro jistotu se co chvíli jde přesvědčit, jestli je okýnko dobře zavřené.) Jsou však teprve

Velikonoce, které jsou pro oba Paskaly dobou temných vzpomínek a temných narážek, dobou beránka a dobou vlka, nocí přechodu, plnou podivných cárů a kůží jako zapovězená komora hříchu a komora zasvěcovacího obřadu. Ale Velikonoce jsou také dobou velikonočního smíchu – risus paschalis, časem, v němž je dovoleno hanobit a snižovat vše posvátné a smrtelně vážné.

Otec Paskal se vysmívá svým pohádkám a směje se smíchem, který Divišovi nápadně připomíná suchý smích dědečka Davidoviče. A jak se tak Diviš na otce dívá, vidí, že už je z něj jen taková kůžička Paškalka, hadrová smrtka, kterou pálí na konci zimy, a ještě z ní den ze dne ubývá. A přijde mu otce líto. A najednou se nemůže udržet a vypráví otci o dědečkovi a babičce Davidovičových, co bydlí u nich v komoře, a o směšném Hergesellovi, který straší ve světlíku. A také otci poví o Alici Davidovičové a o jejím dítěti.

Když Diviš vysloví jméno Pavel Santner, chytne ho otec za ruku. To jméno je mu povědomé, snad ho zaslechl v Bartolomějské, padlo tam tolik jmen, ano, říkali, že ten člověk byl dvakrát u něho v bytě, ale teď je za hranicemi. Ale on toho člověka nikdy neviděl, opravdu nikdy, pane Mortier a pane Sanglier. Ale jak přišel Diviš na tohle jméno a jak přišel na ta ostatní, jsou to jména živých a mrtvých, které nemohl znát? Jan Paskal teprve nyní poznává svého mladšího syna, toho, který se ve dvanácti letech spustil do světlíku a nyní tvrdí, že vidí mrtvé a obcuje s nimi.

Jan Paskal zvedne ruce z kolen, jako by ho chtěl zadržet. Zase v nich ožila ta stažená zvířátka, pomyslí si Diviš. A tu pochopí, že se provinil, protože nemlčel, jak mu radila Alice. Zradil dušičky, vydal je napospas živému a on s nimi poběží hned zítra na trh – na bartolomějský trh.

ZROZENÍ NOVÉHO DAVIDOVIČE

Alice Davidovičová bloudí městem a hledá svého miláčka. Chce mu svěřit tajemství, i když si není příliš jista, zda Pavla Santnera potěší. Nosí to tajemství v sobě už několik let, ani před babičkou Davidovičovou, která často zkoumá její postavu od hlavy k patě, je neprozradí. Jenže babička to přece dávno ví. Už brzo nastane Alicin čas a pak už nebude možné nic tajit. Nepřijde-li do té doby Pavel Santner požádat dědečka Davidoviče o její ruku, bude Alice ztracena.

Ale jak má Pavel Santner tušit, že i v mrtvé může dozrát počatý život? Pavel Santner vyšel z české země jako národ izraelský z Egypta, přešel poušť kolem Rudého moře. Takový byl jeho přechod. A teď je Pavel Santner ve Vídni, uchytil se u firmy Rie & spol., která dosud obchoduje s mušlemi, dávno se oženil s jinou a má s ní dvě děti. Ještě štěstí, že si tehdy o dušičkové neděli vyhrnul límec zimníku a Alice se ho nemohla chytnout kolem krku. I když bylo pravděpodobné, že kdyby byl Pavel Santner Alici po válce nalezl, asi by se s ní přece jen oženil, protože ji svým způsobem miloval. Udělal, co bylo v jeho silách, přišel za Alicí dvakrát, ale nikdy ji nezastihl, poprvé našel v komoře mrtvého s podřezaným hrdlem, podruhé tam přinesl Mařenku Tůňkovou, která spadla ze stromu. (I ona je tehdy samodruhá a v noci potratí pancharta. Dá mu jméno František a uloží mrtvolku do krabice od bot. Nora Paskalová pak Mařenku Tůňkovou odveze nazpátek do vesnice Karhule pod Blaníkem a syna Vojtěcha vykáže z domu. Otec Paskal na to neřekne nic. A Vojtěch Paskal v tom nevidí trest, ale křivdu páchanou macechou na nevlastním synovi. Je přesvědčen, že Divišovi by na jeho místě bylo odpuštěno. Vojtěch zapomíná, že Nora Paskalová vše dělila rovným dílem, dílem až příliš rovným. Vojtěch Paskal přechází svou poušť a reptá. Pohaní domov a zapřísáhne se, že do něj víckrát nevkročí.)

Pavel Santner se prochází po mořském břehu kolem hromad mušlí. Pozoruje snědé ruce polonahých domorodek, které mušle hbitě třídí, a ty mušle, které jsou k nepotřebě, odhazují zpátky do moře. Mušle se perleťově lesknou a jemně chřestí. Pavel Santner se shýbne a probírá se v nich s něhou milence. Zrnka soli mu ulpívají na rukou. Slunce, které se od mušlí odráží, ho oslepuje a Pavel Santner přivírá krátkozraké oči.

V té chvíli Alice Davidovičová pocítí první bolesti. Z posledních sil vystoupí do pátého patra domu proti Olšanskému hřbitovu. Slyší ve svém břichu hukot nového Davidoviče, jenž má přijít na svět v egyptském zajetí. — Babičko!

Diviš Paskal zatím spěchá na Havelský trh. Ukradne tam svazek cibule a utíká. Už za ním běží, už ho dostihují, už ho drží, už Diviše vedou do ulice Bartolomějské. Svazek mu vytrhli, ale jednu cibulovou hlavičku drží Diviš pevně v hrsti — tu hlavičku, skrze kterou se má zrodit nový Davidovič. Bude to už brzo, možná každým okamžikem, komorou se rozlehne jeho křik a nad dítkem se skloní dědeček a babička Davidovičovi.

Kdo v Bartolomějské je však ochoten uvěřit takovým povídačkám? Major Bartošek ne. Zlodějíčka Paskala vedou spoustou místností, v jedné z nich uvidí člověka s kabátem přetaženým přes hlavu. Z každé strany stojí jeden pacholek. Co na tom, že ta hlavička přijde Diviše draho, že je konec se studiem etnografie, když je Diviš Paskal objevitelem nového kmene obývajícího svět, nebo spíš komoru bytu v domě proti Olšanům? Právě tam přichází na svět jeho nový potomek.

— Vida ho, přece to dokázal. Babička Davidovičová si cibuli dlouho prohlíží, obrací ji na všechny strany, jako by nevěřila svým očím. Podá pak cibuli dědečkovi do kouta, aby ji oloupal. A dědeček Davidovič tentokrát Diviše Paskala nevyhání, jen něco bručí pod vousy. — Je zrovna taková jako cibule od Pavla

Santnera, co jsem z ní uvařila Alici polévku, ale ona se jí ani netkla, tolik spěchala naproti Pavlu Santnerovi.

Pták, spící u stropu hlavou dolů, se najednou probudí, zatřepe křídly, zakrouží u stropu a pak se posadí babičce Davidovičové na rameno. – To se podívejme, vůně probudila i našeho mlsného Komorníka.

– Kde máte Alici, babičko, zeptá se Diviš. – A kde je děťátko?

Babička Davidovičová zavrtí hlavou nad Divišovou nechápavostí. – Šla přece děťátko ukázat Pavlu Santnerovi.

– Ale vždyť Pavel Sant... – Šš, babička Davidovičová dává prst před ústa.

NOSTALGIE ŠÍPKOVÉHO JURY

Správce Šípek střeží vchod do domu jako vchod do podsvětí. Hlídá ho před žháři, kteří v těchto neklidných dobách zakládají ve sklepech požáry. – Třídní nepřítel ještě žije, říká správce Šípek a hlídá obzvlášť Paskala z pátého patra. Kdyby ten člověk nebyl podezřelý, nebudou za ním chodit ti dva, nebudou se na něj vyptávat. Nějaký Roháček a nějaký Boháček, všiml si jich už dávno. Teď sedí u správce Šípka na pohovce, v bytě načichlém včerejším zelím, mezi nimi trůní Šípkový Jura, zakletý do podoby věčného dítěte. Roháček Juru krmí bílou čokoládou a Jura mu říká Kosťo. Správce Šípek honem vysvětluje, že si ho Jura plete s ruským vojákem, a vytahuje odkudsi sešit s památným zápisem. Do sešitu je v těch místech vložen pohled z Kavkazu, hora Salavat-dag, 3642 metrů, odkud posílá správci Šípkovi a jeho synu Jurovi pozdrav Kosťa Suchoručkov.

Roháček a Boháček si pozorně prohlížejí zápis i pozdrav a zvláště dlouho spočinou u obrázku hory Salavat-dag, 3642 metrů. Když horu zlezou pohledem, jsou přece bývalí horolezci, spustí se zase dolů, na vyleželou pohovku k Jurovi, a obdaří ho další porcí bílé čokolády. Správce Šípek jim vypravuje,

jak tehdy v pětačtyřicátém táhl dolů mrtvého Němce, jistého Hergesella, soudního úředníka, a jak ho pak složil u hřbitovní zdi. Byla to práce pro morové pacholky, tělo se už rozkládalo. Roháček poslouchá a Boháček, který mu přisluhuje, zapisuje každé slovo. Ta chvilková nostalgie, která se jich zmocnila při pohledu na horu Salavat-dag a při vzpomínce na Sasanku, je už zase přešla.

A najednou Šípkový Jura zprudka vstane, až ti dva na pohovce nadskočí, a běží k okýnku vedoucímu na chodbu. Jurovi se zdá, že poznává Alicin krok. Je opět zima a Jura by si rád na chvíli schoval ruku v Alicině štuclu, tentokrát by ji nepíchl špendlíkem, tentokrát ne. Ale na chodbě nikdo není, totiž Alice tam není, kolem jde jen Diviš Paskal. Alice se před Jurou asi schovává kvůli tomu špendlíku, asi nechce Jurovi odpustit, vždyť ji Jura od té doby neviděl. Jurovi také vrtá hlavou, kam se poděl její štucl. Nejspíš si ho odnesl Pavel Santner a Alice se do toho štuclu schovala. To proto ji Jura neviděl vycházet z domu.

Šípkový Jura se šourá od okýnka zpátky na pohovku. Myslí si: Až bude zase léto, třeba se Alice udobří a vezme Juru s sebou k Bubeníkovi, Jura by se tak rád znovu napil té zázračné vody, která pálí v krku, tak rád by se znovu podíval na svůj obraz v lesklé desce nálevního pultu. Kde je však konec štuclu Alice Davidovičové? A kam se v těchto podivných dobách poděl Bubeník se svou zázračnou vodou a lesklým pultem? Šípkový Jura pociťuje na vlastní kůži hořkou pomíjivost věcí, ač trůní uprostřed nehybného království pohovky, a právě proto. Roháček strká Jurovi do úst bílou čokoládu a pojednou ucukne. Nějaký trn se mu zabodl do ruky. Neměl zapírat, že je Kosťa Suchoručkov.

SOUTĚSKA U POTOKA BOTIČE

Diviš Paskal zahlédl Klaudii jen jedinkrát od té doby, co stál na pranýři, od té doby, co ji lechtal za krkem, když se promítal

film Němá barikáda. Zahlédne ji jednou v létě z vlaku mezi Čerčanami a Mračí, před spuštěnou závorou. Klaudie tiskne k tělu dva letní pecny chleba. Diviš na Klaudii z vlaku zavolá: Budeš bílá od mouky, Klaudie. To je Divišovi podobné, zavolat něco takového, umí jen někoho napomínat nebo varovat. Ale Klaudie se přesto na Diviše usměje. Jenže na druhé straně závory, tam, kam Diviš Paskal nedohlédne, čekají dva pacholci, Brůna a Rubeš, na Klaudiiny bochníky. A když vlak přejede a Klaudie jim bochníky podá, vidí, že měl Diviš pravdu, je celá zamoučená, a dovolí těm dvěma, Brůnovi a Rubešovi, aby ji oprášili.

Na podzim, když se dny krátí, zasteskne se Klaudii po Mrači, kam se nevrátí dřív, než se rok s rokem mine. Začne jí být úzko ve společnosti Brůny a Rubeše, kteří jí jsou pořád v patách, vzpomene si na starostu Ocha a také na šaška Diviše, jak se chtěl Ochově vůli postavit na odpor. Co kdyby si tady v Nuslích znovu postavili město Obratel, co na tom, že už nejsou děti? Brůna s Rubešem jsou svolní ke všemu. A už se byt v Nuslích proměňuje v město Obratel. Z koupelny je katovna, ze záchodové mísy pranýř, mezi dvěma secesními skříněmi je soutěska Smrti.

Bílá paní Klaudie chodí po skříních zavinutá v prostěradle a Diviš na ni volá: Pozor, Klaudie, ať nespadneš! Starosta Och sedí v kuchyni a čeká, až mu katovští pacholci Brůna a Rubeš přinesou bílou paní, protože nemá nikoho, kdo by mu naléval víno a kdo by mu zavazoval tkaničky. A už ji pacholci zezadu chytli, prostěradlo se Klaudii svezlo z ramen, Diviš zahlédne na okamžik Klaudiino bílé tělo. Už pacholci nesou Klaudii ke starostovi Ochovi, už Klaudie Ochovi nalévá víno, už mu zavazuje tkaničky, prostěradlo se jí přitom pokaždé sveze z ramen, už Diviš metá před Ochem kozelce, už za Klaudii oroduje: Vraťte městu Obratli jeho bílou paní (Je opravdu bílá, myslí si Diviš, jako by se jí slunce v Mrači ani nedotklo)! Už Diviš prolézá

mezi dvěma secesními skříněmi, už tam uvízl, už Diviše vytahují za nohy, už ho potupně mrskají a staví na mušlovitý pranýř.

A když starostovi Ochovi stoupne nuselské víno do hlavy, vzpomene si na toho nedoslýchavého dědka Nejedlého, na dva knedlíky od něho, dosud mu vězí v krku. Diviš musí znovu recitovat báseň Antická předehra, Nejedlý-Och pokyvuje, za zády mu stojí jeho osobní stráž, pacholci Brůna a Rubeš. Nejedlý-Och stáhne Klaudii prostěradlo, Klaudie tu teď stojí nahá. A už se Klaudie zavíjí do prostěradla jako do tógy. Z kuchyně je rázem Olymp. A Klaudie, celá bílá, všem dolévá. Brůna a Rubeš, zmožení nuselským vínem, se doplazí do katovny a usnou ve vaně, Och-Zeus složí hlavu pod olympskou tabulí.

Bílá Klaudie bloudí po městě Obratli, ale straší jen šaška Diviše, který na ni číhá v soutěsce mezi dvěma skříněmi. Řekne jí: Jsi celá bílá, Klaudie. – To od těch bochníků, odpoví Klaudie a dovolí Divišovi, aby ji oprášil. Klaudiiny vlasy se Divišovi sypou do očí a do úst, cítí, jak ho soutěska sevřela, až se mu zatočila hlava. Vulkán Petřín, tyčící se nad Prahou, vyvrhne v tu chvíli lávu, láva pomalu zaplavuje nuselské údolí.

Katovští pacholci Brůna a Rubeš k ránu vystřízlivějí, lezou z vany a jdou objevit Pompeje. Diviš je potupně zmrskán a vykázán z nuselského ráje. V hodině předjitřní kráčí Diviš Paskal kolem smrdutého potoka Botiče, a když přechází můstek, vzpomene na houbu z Ráje. Roste tam někde dosud a Divišovo tělo dosud vězí v soutěsce – mezi dvěma secesními skříněmi, v klíně Klaudie Bílkové.

ŠIBENIČÁK

Jsem Benjamin, nejmladší z rodu Davidovičů. Jsem hlas volajícího v komoře. Do tváře mi dýchá pták Komorník, o nohy se mi otírá krysa Komornice a nade mnou světlíkem sestupuje duch Hergesell a přichází na mne. Můj pokrm je cibule a chlebové drobty. Jsem ten, jenž mluví v podobenstvích. – Hle, holá

země, z níž přes noc vyráží réva a v touž hodinu nese hrozny. Jsem život zrozený ze smrti, život počatý v klíně mrtvé. Houpá mě v šábesovém ubruse a tichounce mi prozpěvuje.

Ve světlíku je Hergesell. Přikázal, aby byla v domě vyvražděna všechna neviňátka, Alice však o tom neví, nepomýšlí na útěk do Egypta, myslí jen na cestu na Žižkov za Pavlem Santnerem. Alice jde dolů podél hřbitova, mine kapli svatého Rocha a olšanský rybníček, dojde k domu, který stojí na úpatí vrchu Šibeničáku. Alice ví: Pavel Santner doma není, ještě ne, a jde ho proto čekat tam, kde na vrchu stojí půlkruhem stromy s korunami omletými žižkovským větrem do tvaru homolí. Tam bývalo jejich místo vyvolené, v řídké trávě mezi psím trusem. Alice položí Benjamina doprostřed půlkruhu a stromy se hned kolem dítěte shluknou, aby ho ochránily před žižkovským větrem a nepohodou. Jen jestli ho ochrání i před vlkem Hergesellem, před orlem Hergesellem, kroužícím nad jejich homolovitými korunami.

Pavel Santner je v Èze, městečku-orlím hnízdě. Vystupuje příkrou klikatou uličkou na vrchol městečka. Množství uliček se nahoře sbíhá v Grande Corniche, stezku nad propastí, do níž městečko netečně shlíží. A všude po cestě nakupuje Pavel Santner hliněné nádobí, má ho plnou náruč, když se ocitne na Grande Corniche, u hotelu Terminus – Konec. Konec čeho? Konec města na skále, nebo Pavla Santnera, obchodníka s mušlemi? A roztříštíš se jako nádoba hrnčířova...

Pavel Santner se do propasti nepodívá, stačí mu pohledět na dno hliněného džbánu, který drží na kolenou, když na chvíli usedne v malé růžové zahrádce nad propastí. Přiloží džbán k uchu a zdá se mu, že v něm slyší hučet vítr na vrchu Šibeničáku. Růžová zahrádka kolem je najednou plná psího trusu. Pavel Santner rychle vstane, džbán s žižkovským větrem a ostatní hliněné nádobí nese v náručí, mine hotel Terminus

(konec čeho?) a spěšně sestupuje příkrou klikatou uličkou až na dno propasti. Najednou tu už nemá stání, nasedá spěšně do auta, džbán s větrem klade vedle sebe na sedadlo, cítí, jak vítr ze džbánu pomalu uniká, cítí, jak mu víří nad hlavou, jak mu hlavu pomalu omílá do tvaru korun stromů na vrchu Šibeničáku.

A už je auto Pavla Santnera protijedoucím mlékařským vozem sraženo, ne do propasti, jen do příkopu, kde se vznítí. A už Pavel Santner kráčí cestou kolem žižkovské Kapslovny na vrchol Šibeničáku. Vítr se obrátil a Pavel Santner ho teď cítí v zádech. To vítr roztříštil nádobu hrnčířovu, v níž byl uvězněn, strhl ho s sebou, na cestu domů. A už se ten vítr zase točí nad stromy, které na vrchu stojí půlkruhem a koruny mají omleté do podoby homolí – a tam, uprostřed, stojí Alice Davidovičová.

A už k sobě běží, už jsou u sebe, už spolu Pavel Santner a Alice Davidovičová usedají do řídké trávy na místě vyvoleném, v žižkovské zahrádce rozkoše, zatímco Benjamina, vydaného jeho osudu, odnáší orel Hergesell. A když si konečně pohlédnou ti dva zblízka do očí, zjistí, jak zestárli. Pavel Santner uvidí, že je Alice ošklivá jako její babička a Alice Davidovičová pozná z Pavlových něžností, že mezi Pavla Santnera a ji vstoupily jiné ženy. Náruč Pavla Santnera ji nesvírá jako tehdy, je unavená a mdlá a nevzejde z ní žádný Davidovič.

Alice se od Pavla Santnera odtáhne a ohlédne se po dítěti, teprve teď si na něj vzpomněla, teprve teď. Hledá nejmladšího z rodu Davidovičů, aby ho ukázala Pavlu Santnerovi, ale nenalézá jej. A Pavel Santner nazve Alici krkavčí matkou a zahrne ji výčitkami. Třeba ani žádné dítě nebylo, a jak by také mohlo být, když Pavel Santner nedospěl tehdy tak daleko, aby Alice mohla počít. A Pavel Santner řekne, že Benjamin je jen Alicin výmysl, kterým se ho snaží k sobě připoutat. A říká to proto, že pramen jeho lásky vyschl, a také proto, že je mu líto života,

který z něho vyprchal po havárii v příkopě nedaleko jihofrancouzského městečka Èze. A Pavel Santner vstane a opráší si šaty od stébel trávy a psího trusu. Tenhle pohyb u něho Alice nezná, ten ne. Přinesl si ho ze světa, pomyslí si Alice, už mu není jejich žižkovská zahrádka dost dobrá, dost čistá – a je jí z toho smutno víc než z planého milování.

Alice Davidovičová se vrací sama kolem olšanského rybníčka, míjí kapli svatého Rocha, stoupá co noha nohu mine podél Olšanského hřbitova. Šábesový ubrus drží v náručí, jako by v něm dosud spal nejmladší z Davidovičů. Chvílemi ubrusem pohupuje a tiše prozpěvuje.

Jsem Benjamin Davidovič, poslední z rodu Davidovičů, jehňátko perské ani nezrozené, jehňátko ani nepočaté. Jsem život dvakrát obětovaný. Čekám na své vzkříšení, neboť moje je království olšanské.

POHÁDKA O BENJAMINOVĚ KRÁLOVSTVÍ

Toho dne, kdy se Alice Davidovičová dočkala Pavla Santnera a setkala se s ním na vrchu Šibeničáku a kdy zmizel Benjamin, nejmladší z rodu Davidovičů, je poprvé za dlouhá léta ve světlíku ticho. Babička Davidovičová otevře okýnko dokořán a nechá do komory proudit světlíkový vzduch. Už ho bylo starouškům zapotřebí, bez světlíkového vzduchu, do kterého se obvykle mísí trochu čoudu z kotelny, jsou totiž jako ryby bez vody. A tak ho teď zhluboka vdechují a pomalu okřívají. Dědeček Davidovič dokonce vysloví přání, jestli by se nemohl podívat ven, jen docela blizoučko, a pokouší se postavit na vratké nohy. Ale babička Davidovičová vidí v dědečkově přání jen záminku. Nejspíš se chce podívat, jestli tam někde není paní Sošková, kdepak, babička dědečka k okýnku nepustí. Dědečka Davidoviče to mrzí a za trest na babičku po dva dny nepromluví.

A tak tam oba v tichosti čekají, až se vrátí Alice od Pavla Santnera, šla mu přece ukázat děťátko, ale čekají marně.

Babička Davidovičová tuší, jak to s Alicí dopadlo, ví, že teď Alice někudy bloudí a nechce se jí domů. A také ví, že Alice už nemá děťátko. Kdyby tehdy nebyla válka, mohlo být všechno jiné. A pak, jaká to může být láska, když se milenci po takových letech obejmou a ještě ke všemu... Jenže kdyby válka nebyla a Pavel Santner přišel požádat o Alicinu ruku a pak by byla svatba a potom by se opravdu narodil Ben a po něm ještě další děti, vyšlo by to možná nastejno. Alice by byla zrovna tak znavená jako z těch věčných cest na Žižkov a Pavel Santner by se do jejího klína vracel zrovna tak zemdlený světem, stejně by oba zestárli a Alice by zošklivěla. A ještě by se Alice možná dočkala toho, že by si Pavel Santner našel nějakou paní Soškovou jako kdysi dědeček Davidovič, určitě by si nějakou našel.

Babička Davidovičová si chvílemi setře slzu, potají, aby ji dědeček Davidovič neplísnil. Vždycky říkal, že dává Alici příliš velkou volnost a tohle je výsledek její výchovy. Babička Davidovičová ví, že Hergesell odnesl jejich Benjamina, zatímco se Alice objímala s Pavlem Santnerem na vrchu Šibeničáku. Tušila od samého počátku, že se to stane, muselo se to stát a nemělo cenu Alici od té cesty zrazovat. Šla by tam stejně, nikdo by jí to nerozmluvil, vždyť čekala tolik let. A teď někudy chuděra bloudí a hledá. Ale nehledá už Pavla Santnera, hledá Benjamina, na kterého kvůli milenci zapomněla. A půjde třeba až do Německa, až do Jeny, kam Hergesell letěl, protože tam žije jeho rodina.

Dědeček Davidovič předstírá, že se ho nic z toho netýká, vždyť je to jen výsledek babiččiny špatné výchovy. Jenže on byl tehdy u paní Soškové a ryl se v její zahrádce za Prahou, místo aby vychovával Alici, babička mu to ani tentokrát nezapomene připomenout. Buď jak buď, dědeček na Alici přece jen pořád myslí. – Kdyby si byl raději odnesl Diviše. Proč zrovna Benjamina? Vždyť se stejně povídá, že je Diviš jeho, a ne toho

luterána. Ale když má být někdo obětován, je to vždycky Žid, i kdyby s tím neměl nic společného, tak je to.

Dědeček Davidovič má úplně pravdu a nic na tom nezmění babiččiny řeči o vyvoleném a obětovaném, pohádka o království, které nastane s jeho druhým příchodem. Babička Davidovičová se chvílemi nechá tak unést svou představivostí, že líčí, jaké to bude, až nebudou muset žít jen v komoře (trochu se toho ovšem bojí, protože venku číhá paní Sošková, aby babičce dědečka uloupila). Vyjdou zase ven a půjdou se projít třeba na Hagibor, ne, na Hagibor ne, na ten má dědeček moc ošklivé vzpomínky. Jistě pak všechno bude jako dřív, když ještě byli mladí a dědeček babičku miloval a nechodil k paní Soškové, protože v Benjaminově království žádná paní Sošková ani nebude.

OBRODNÝ PROCES

S jarem nastává obrodný proces. Národ se jako pták fénix spaluje na hranici a vstává z popele. Staví si hnízdo na Hradě, ve Španělském sále, ale staví si je i na Čapajevově náměstí (bývalém Lobkovicově), v ulici Kouřimské i v uličce Zásmucké, která vede kolmo do hřbitovní zdi. Národ si čechrá své červenomodrobílé peří na Hradě a čechrá si ho i u Olšan.

Obrozený správce Šípek se nadýmá v trafice u Tomáše Hamzy, ale ten ho nedůvěřivě pozoruje. Jen aby to s tím obrodným procesem nebylo jako s tím štuclem z jehňátka ještě nenarozeného. Přece jen byl ten štucl kradený, přece jen. Když však s tím přijde i pan Köck (už se mimochodem na Tomáše Hamzu nezlobí za to, že mu za války prodal štucl a že to pak tak neslavně skončilo), začíná Tomáš Hamza pomalu věřit.

A jsou tu ještě četné další úkazy, které svědčí o tom, že se vracejí staré dobré časy. Mladý Bubeník obnovuje otcovu hospodu. Ó, to je něco pro Šípkového Juru, Diviš ho tam vodí jako kdysi Alice a Jura si čechrá šípkové peří a pozoruje svůj

obrozený obraz v lesklé ploše nálevního pultu. Temné období zimního spánku na pohovce skončilo, Jura je plný jarního neklidu a zvláštního očekávání. Kerberos Šípek co chvíli běhá k okýnku na chodbu a hlídá, kdo jde do domu. Co jestli Herr Hergesell vstane z mrtvých? A v bytě důkladně větrá, protože mu připadá, že kromě pachu včerejšího zelí je v něm stále cítit machorka, jodoform a americká čokoláda, kterou tehdy ti dva osvoboditelé nechali ležet na stole. A pak, někde tu musí být ten prokletý štucl, správce Šípek celá léta nemůže přijít na to, kam ho Jura schoval, Jura nepoví, Jura se tváří, že nic nechápe. Správce Šípek má pocit, že je štucl někde blízko, docela blízko. A ze sešitu žádostí nájemníků zmizí v těchto dnech památeční zápis i pohled na horu Salavat-dag.

Největší změny nastávají však v komoře. Dědeček Davidovič se po víc než dvaceti letech postaví na nohy a uteče babičce Davidovičové k paní Soškové. Ale babička Davidovičová ví: však on se zase vrátí, však oni mu setnou hřebínek. Ne že by mu to babička přála, ani tehdy, když ho chytli na ulici po setmění a odvezli ho na Hagibor, mu to nepřála – babička Davidovičová prostě dávno pochopila, že to tak musí být, kteréhosi jara dědeček Davidovič pookřeje a odejde, ale s podzimem se zase vrátí. Copak by o něj paní Sošková stála, když je... A dřív nebo později na to musí přijít. Taková je to obroda – jarní sláva, polní tráva.

A Laňka na Hagiboru horečně hledá staré míčky, vyhrabává je ze země, už jich má v keřích zase celou hromadu, i když mu je v padesátých letech odvezli, hromadu těch prvorepublikových míčků, čekajících na svůj velký okamžik. Laňka obchází zase celý v bílém podél kurtů, nadýmá se a čechrá si své bílé peří. Dívá se, jestli za plotem zase nehraje doktor Kožíšek anebo Nora Kožíšková. A někdy se mu dokonce podaří i některý z míčků, které přeletí přes plot, hbitě sebrat a hodit zpátky.

A pan Klečka večer v hrobce vykládá panu Turkovi o tom,

co je za zdí nového, Laňka už zase sbírá míčky, dědeček Davidovič už zase odešel k paní Soškové, Bubeník otevřel zase hospodu a správce Šípek – ne, o tom nechce pan Turek nic slyšet, o tom ne. Pan Klečka se těší, že teď vstanou z mrtvých, když je ten obrodný proces a když je tak všeobecný. Ale pan Turek ho okřikne: Jakápak obroda, když je všude kolem plno Šípků a jim podobných. Všeho do času, zase přijdou česáči – moroví pacholci. Ale pan Klečka si myslí, že pan Turek sýčkuje, jak je mu vlastní, že se přece jen obrodí, vstanou z popele, ze strašnického popele, a vrátí se do svého hnízda. A pozoruje Melancholického anděla stojícího u vchodu do hrobky, jak také on procitá z morového opojení a čechrá si peří. Sní asi o ztraceném křídle. A na tváři Melancholického anděla pohrává lehký úsměv. Copak to všechno pan Turek nevidí? A pan Klečka cítí, že už si spolu tak nerozumějí jako dřív, a poprvé pomyslí na to, jak by od pana Turka odešel. Kdepak, pan Turek už pana Klečku nepřesvědčí, že všude kolem není jaro, teď už ne. Jen kdyby tu někde neležel schovaný perziánový štucl, ještě zavlhlý, jen kdyby tu kolem nečíhalo plno všelijakých Šípků, připravených bodnout svým špendlíkem.

JENA

Jak tak Herr Hergesell letí s malým Benjaminem, připadá si jako orel či luňák ze středověkého románu, co vždycky odnáší nic netušícím milencům váček s prstenem nebo něco podobného. A ti milenci, které osud rozloučí, pak putují po celém světě, na němž je všechno jako na dlani, orla nebo luňáka pronásledují, ale marně. A orel nebo luňák předmět nakonec upustí, protože zjistí, že to není kus masa. A předmět spadne do moře, kde ho náhodou spolkne ryba, a tu rybu po letech nějaký rybář náhodou uloví a chystá z ní pokrm, a když tu z ryby vypadne prsten a ti milenci jsou náhodou zrovna u toho, konečně se poznají a slaví se svatba. A oba jsou dosud mladí

a krásní, i když uplynulo mnoho let a i když ve světě zažili všelijaké útrapy.

Když tak říšský orel krouží nad řekou Vltavou, napadne ho, co kdyby také shodil své břímě do vody. Ale hned si uvědomí, že by okamžitě připlula ryba a Benjamina by spolkla a tu rybu by někdo ulovil a dostala by se až na stůl do komory v bytě proti Olšanům. A Hergesell pochopí, že ať Benjamina, toho nenarozeného, pustí do Vltavy či nikoli, stejně se vrátí tam, odkud přišel, třeba jen v podobě snu, který komusi vzejde a zase zhasne. A orel opíše ve vzduchu kruh a snese se s Benjaminem na pustinu, jež se jmenuje Hagibor. A tam dítě ponechá napospas divoké přírodě, napospas olšanským dušičkám, které mají možnost samy rozhodnout o jeho osudu. A říšský orel se znovu vznese a zamíří do Jeny, svého rodného města.

A právě když v Jeně letí Svatojanskou branou, srazí se s Janem Kollárem, který míří k Wartburgu, do míst, jimiž se ubírá slavnostní průvod. Možná se tam chce setkat s Mínou či vlastně Friderikou Schmidtovou. Už je to tak – poeta letí za Mínou do Lobedy, a ona zatím leží dávno vedle něho na Olšanech. Jen kdyby Mína tak nezestárla, jen kdyby se v té bráně básník nesetkal s orlem Hergesellem, jen kdyby Slávům na Olšanském hřbitově nebylo tak těsno, tak nesnesitelně těsno.

A zatím Witwe Hergesell v domě, ve kterém roku 1522 přenocoval Martin Luther, otevře okno, protože se jí špatně dýchá. A najednou je celý pokoj plný jakéhosi dávného pachu. Vždycky říkala, že se neměli stěhovat do bytu po Židech, teď ten cibulový pach dorazil až sem. Witwe Hergesell netuší, že ho cítí proto, že nedaleko je Herr Hergesell a také smrt že je už blízko.

NÁRODNÍ OBROZENÍ

Obrodný proces na Olšanském hřbitově pokračuje, sýčkování pana Turka ho nezastaví. Pan Klečka, jak se tak ve dne

potuluje mezi hroby, nachází jeho další a další neklamné známky. Všimne si, že pan Šafařík se začal shánět po panu Palackém (kampak se poděl otec národa?) a mluví cosi o vládě bodáků a špehů, která do hrobu klesá. Pan Kollár teskní po Míně, i když už dávno spí po jeho boku, a pan Jungmann vede na hrobech rozmlouvání o jazyce českém. A všude kolem vzniká plno hřbitovní poezie. A pan Klečka z toho pochopí, že zase začíná národní obrození. A jednoho dne potká pana Havlíčka, který se něčemu ironicky usmívá. A všude kolem skáče plno veverek, motají se panu Klečkovi kolem nohou, protože si pamatují, že jim kdysi házel chlebové drobty. Celý hřbitov se obrazuje a pan Klečka po něm kráčí jako u vyjevení. Panu Turkovi už o tom radši nic neříká, aby mu zase nezkazil radost. S tím Havlíčkem by si pan Turek asi rozuměl, s tím by si padl do noty.

Pan Klečka se na své obchůzce dostane až do spodní části hřbitova a narazí tam na pana Sabinu. Pan Sabina se nějak schovává, vypadá to, jako by si nebyl dost jistý, jestli se tenhle obrodný proces týká také konfidentů a v jakém smyslu. A panu Klečkovi až přijde pana Sabiny líto. — Co se stalo, to se stalo, pane Sabino, řekne mu pan Klečka. — Kdo by vám to měl za zlé, když jste musel živit početnou rodinu. Ale Sabina zavrtí smutně hlavou. — To se divím, že mi to říkají právě oni, pane Klečko, vždyť přece v životě udělali tak neblahou zkušenost s konfidenty, že právě oni mi chtějí odpustit. Tihle — pan Sabina přitom ukáže rukou, ve které mačká klobouk myší barvy — mi to nikdy neodpustí. Pan Klečka by to panu Sabinovi rád vymluvil, rád by mu vysvětlil, že teď je všechno jiné, lidské hříchy a dobré skutky se teď budou vážit na jiných vahách, spravedlivěji, ale vidí, že pan Sabina se už od něho se sklopenou hlavou vzdaluje a pořád se přitom pokradmu rozhlíží, jestli se někdo nedívá.

Pana Klečku setkání s panem Sabinou přece jen uvedlo do poněkud skleslé nálady a nedokáže ji přemoci ani večer před

panem Turkem. A nakonec panu Turkovi vypoví všechno – o národním obrození, o panu Šafaříkovi, o panu Kollárovi, o panu Jungmannovi, o všech se přece učili ve škole, i když se potom v Entomologickém ústavu zabývali výhradně hmyzem, speciálně bourcem morušovým. A pan Klečka se také zmíní o panu Havlíčkovi, že se něčemu ironicky usmíval. A pan Turek pokývá hlavou. – Však on ví, tenhle Havlíček. A pan Klečka vidí, že se nemýlil, ti dva národní sýčci by si opravdu padli do noty. A pan Klečka se dlouho rozmýšlí, má-li se zmínit také o panu Sabinovi, aby se toho pan Turek nechytil a zase na to neřekl – Jakápak obroda, když je všude kolem plno všelijakých Šípků, i tady na hřbitově. Ale pan Turek to z pana Klečky přece jen nakonec vytáhne. A pak řekne kupodivu něco úplně jiného: Tak tady to máš, to své obrození. Nechali ho chcípat hlady, a když prodal vlastní kůži, tak nad ním svorně vyřkli ortel.

Zatímco si pan Turek s panem Klečkou takhle v hrobce povídají a ani si nedávají dost pozor, aby je někdo neslyšel, krade se zrádce národa mezi hroby, ani teď ve tmě se necítí o moc bezpečněji, všude může narazit na někoho, kdo mu předhodí jeho zradu, vědí to tady na hřbitově skoro všichni, celý Olšanský hřbitov je proti němu, celý národ, který se v tomto čase zázračně obrozuje.

SPÁNEK NANYNKY ŠMÍDOVÉ

Zase je podletí na Olšanech, zase kotví na náměstí loď, bílé stěžně se ohýbají ve větru a na vrcholku se staví do stojky Šmídové – už ne bratři Šmídové, Karel se přece zabil, ale otec a syn. Dospělí platí tři koruny, děti korunu, a koho okna náhodou vedou na náměstí jako okna Tomáše Hamzy, má tu podívanou zadarmo. Je tu Diviš a také je tu Alice, mohou na těch dvou nahoře oči nechat. A přišla se podívat také Nanynka Šmídová. Diviš ví, že Nanynka je mrtvá, s celou třídou jí tenkrát byli na pohřbu, přejelo ji auto. Zavolal na ni a ona k němu

běžela přes ulici. A mléko se pak rozlévalo po silnici a tou mléčnou stružkou odtékal Nanynčin život. A teprve tehdy Diviš pochopil, proč se Nanynka dole bála a nahoře ne, dole je to opravdu něco úplně jiného.

Nanynka Šmídová od té doby vyrostla, je celá proměněná, ale ta pouťová vůně, ta jí zůstala, mísí se do ní vůně mléka a také slabá vůně olšanského vína. Diviše Nanynčina vůně přitahuje ještě silněji než před lety. A Diviš se k Nanynce skloní a řekne jí: Ty krásně voníš, Nanynko. Ale Nanynka Šmídová sebou trhne, jako by jí ani nebylo milé, že ji Diviš oslovil, jako by ho ani nepoznávala. A proto jí Diviš Paskal připomene: Copak si na mě nevzpomínáš, Nanynko, chodili jsme přece spolu pro mléko, měla jsi takovou modrou bandasku. Ale pak se Diviš zarazí, uvědomí si, že tohle neměl říkat, právě tohle ne.

A Nanynce Šmídové přijde opravdu líto, že jí to Diviš připomněl, právě tohle, a skoro se rozpláče. A Diviš Nanynku zlehka pohladí po vlasech a omlouvá se, že to tak nemyslel. A zrovna v tu chvíli už Šmídové sjíždějí po bílých stěžních dolů k zemi a Nanynka si oddychne, že to má tatínek s bratrem pro dnešek za sebou. A snad také proto Divišovi odpustí, a dokonce se na něj usměje skrze slzy. — A vzpomínáš, Nanynko, jak jsme hráli na lupy a srály a jak jsme se schovali v hrobce? Ale nic horšího Diviš nemohl říct, a to si ještě myslel, že je vzpomínka víc sblíží. Copak Diviš nechápe, jak Nanynce je, když tam teď musí být pořád? Copak si nevzpomíná, že se bála už tehdy, když se tam s Divišem schovávala, jak jí bylo úzko? A teď je to přece horší, mnohem horší.

Nanynka pláče a utíká od Diviše, ale on je všude za ní, zase by se chtěl omlouvat, ale jakým dobrým slovem by ji počastoval teď, Nanynka už Divišovi nevěří. Utíká ulicí Kouřimskou a uličkou Zásmuckou, ale tam ji Diviš dostihne a už ji nepustí. A Nanynka, jak ji tak Diviš drží, je najednou pokorná jako ovečka, a dokonce se k Divišovi přitulí, celá se schoulí do jeho

náruče, schová hlavu pod Divišův svetr s jelínky, aby neviděla hřbitov, který je naproti. A Diviš jí domlouvá, že takhle to přece nejde, musí se tam vrátit, a jestli chce, tak ji tam doprovodí. A Nanynka vidí, že Diviš je stejný jako všichni ostatní, živí i mrtví. Nechá se však Divišem vést, protože nemá sílu mu odporovat. Ale proč ji Diviš nedržel tehdy, proč byl na druhé straně ulice, proč na ni odtamtud volal, proč nechal její život uplynout mléčnou stružkou?

A Diviš s Nanynkou zase skočí dolů ze hřbitovní zdi, se zavřenýma očima a pozadu. Prsty se jim však tentokrát nezaboří do země, už dlouho je sucho a země je vyprahlá a ztvrdlá na kámen. Kůže na konečcích Divišových prstů se trochu sedře a do krve vniknou nepatrné částečky olšanské země. Nanynce to neujde, ale Diviš o tom neví, ještě ne. Diviš chce, aby se šli podívat tam, kde spolu byli tehdy, ale Nanynka má strach. Ale z čeho ještě může mít Nanynka strach? Nanynka ví, že v hrobce je pan Turek, a bojí se pana Turka, protože se o něm říká, že je divný. Jenže co Nanynce zbývá, když ji Diviš táhne za ruku a vzdorovat mu je tak těžké.

Pan Turek stojí u vchodu do hrobky a kývá na ně, jen ať jdou dál. To je přece Nanynka Šmídová a tohle je Diviš Paskal, už se tady jednou setkali, jenže Diviš si tehdy pana Turka nevšiml. — Ale za to jste nemohl, pane Diviši, neomlouvejte se.

A zatímco pan Turek s Divišem mluví, usne Nanynka Divišovi na klíně, protože je velmi unavená. A pan Turek se pak Diviše zeptá, proč s Nanynkou přišel až sem a jaké s ní má úmysly. — Víte, pane Diviši, ona už Nanynka není jako tenkrát, nevidíte, jak ji ta cesta zmohla, také vy na tom máte vinu, také vy. Až odejdete a ona se probudí, bude jí ještě smutněji než dřív, bude to tady pro ni ještě těžší. Pomyslel jste na to, pane Diviši, jaké to pro ni je, když se takhle ocitne mezi dvěma světy, mezi dvěma propastmi, když ji vezmete do náručí a pak ji zase necháte klesnout? Už nikdy sem nechoďte, pane Diviši,

jestli jste měl Nanynku rád a jestli to s ní myslíte dobře, už ji víckrát nemučte. Tak už jděte, pane Diviši, spánembohem.

A Diviš Nanynku Šmídovou položí opatrně na zem a ona se ani neprobudí, spí dál, je asi velmi unavená, a panu Turkovi Diviš slíbí, že už nikdy nepřijde, jen ať mu věří, nenapadlo ho to, už to víckrát neudělá. A jak se Diviš vzdaluje, pozoruje, že se Nanynčina vůně pomalu vytrácí, pak už si ani není jist, voní-li to Nanynka, anebo jestli je to olšanská vůně. A když pak Diviš přechází silnici, vidí, že po ní zase stéká mléčná stružka a tou stružkou uplývá... už ne Nanynčin život, ale Nanynčina smrt, ten smrtelný spánek, do kterého Nanynka upadla tam za zdí. A protože sem už vůně nedoléhá, Diviš na Nanynku víc nemyslí, už ji zase nemiluje.

KLOBOUK ZRÁDCE NÁRODA

Od hrobu k hrobu se šíří: Na hřbitově je zrádce národa. Nikdo neví, kdo s tím přišel první. Nebyl to pan Klečka? Ale ten to přece svěřil jen panu Turkovi, a komu by to ten povídal? Zřejmě pan Klečka nebyl první ani poslední, kdo pana Sabinu spatřil, vždyť hroby mají oči a uši. Jisto je, že pan Erben svým dcerám řekl, aby před dcerou pana Sabiny Eufrosinou nic důležitého neříkaly. Pan Erben tím panu Sabinovi nechtěl ublížit, ani pan Klečka mu nechtěl ublížit, ale buď jak buď, přece jen to byli právě oni, kdo na něho upozornili.

A už se na Olšanském hřbitově pořádá štvanice. Hned je Sabina viděn tam a hned onde, kličkuje mezi hroby a schovává se za náhrobní kameny. Někdy se pan Sabina omylem skrčí za náhrobek nějakého obrozence, a pak má co dělat, aby ho ze sebe setřásl. Nejjistější je, když se schová za hrobečky dětí (jen kdyby jejich náhrobní kameny nebyly tak nízké). A kdyby existovaly hrobečky dětí ještě nenarozených, třeba hrobeček Benjamina Davidoviče, pohozeného na hagiborské pustině, schoval by se pan Sabina za něj. Ale kde je konec

nejmladšímu z rodu Davidovičů, jehňátku židovskému ani nepočatému?

A jak se tak pan Sabina krčí za jedním z dětských hrobečků a trochu se ho dotkne, promluví na něj Nanynka Šmídová. Přijde jí pana Sabiny líto, jak se celý třese a pořád se vyděšeně rozhlíží. Nanynka Šmídová pana Sabinu pozná, i když jeho obrázek v čítance neměli, mrtví totiž všechno vycítí, všechno poznají a o všem vědí, co se jich týká, a pan Sabina se přece rukou dotkl jejího kamene. Nanynka Šmídová strachu pana Sabiny rozumí, také se na hřbitově bojí, neboť tady dole je všechno jiné než tam nahoře. A vzpomene si na svého dobrodince, na pana Turka, jak u něho usnula poté, co se setkala s Divišem Paskalem a co na ni padla hrozná únava. Ani nevěděla, co ji vlastně tak unavilo, vždyť ze hřbitova bylo na náměstí pár kroků a pak šla jen Kouřimskou a Zásmuckou zpátky na hřbitov. Matně si vzpomíná, že jí Diviš řekl cestou něco zlého, co ji tolik rozesmutnilo, že nemohla zadržet slzy. Ale bylo to tak divně příjemné, když se pak Divišovi stulila do náručí a když schovala hlavu pod jeho svetr s jelínky, aby před sebou neviděla hřbitov. A potom se Nanynka probudila až v noci, skláněl se nad ní pan Klečka a říkal jí něco vlídného. A pan Turek Nanynce vysvětlil, že poslal Diviše pryč, protože je to tak lepší pro ně oba (i Nanynka věděla, že je to tak lepší), a domlouval Nanynce, aby už byla rozumná a raději už víckrát nechodila na náměstí, i když tam budou její otec a bratr šplhat po stožárech a nahoře se budou stavět do stojky, vždyť to může docela dobře vidět i odtud. A Nanynka slíbila, že bude rozumná a už nikdy na náměstí nepůjde a bude se dívat jen odtud.

Na tohle všechno si teď Nanynka Šmídová pomalu vzpomíná, když vidí, jak se pan Sabina chvěje strachem za jejím kamenem. Řekne mu, že ví o dobrých lidech, zůstávají tamhle v hrobce, jistě se tam najde místo i pro pana Sabinu, Nanynka ho tam doprovodí. A sotva Nanynka vysloví jméno pana Turka

a pana Klečky, pan Sabina se trochu zaraduje: Pana Klečku já znám. Pan Sabina Nanynce pěkně poděkuje, že se tam hned vypraví, trefí tam sám, nemusí s ním chodit. A když už je pan Sabina daleko, všimne si Nanynka, že na zemi leží jeho klobouk, takový chatrný klobouk myší barvy, už skoro beztvarý. A když se Nanynka toho klobouku dotkne, zdá se jí, že i ten klobouk je celý ustrašený, a vezme ho proto k sobě na klín. Drží na klíně klobouk pana Sabiny, klobouk zrádce národa. A to Nanynka Šmídová neměla dělat.

Pan Sabina zatím dojde až k hrobce pana Turka a pana Klečky. Ti ho už zdaleka vidí přicházet, už ho čekají. Pana Turka hned napadlo, že se k nim Sabina jednou přijde uchýlit, když ho pan Klečka tenkrát neodsoudil. Pan Sabina se pokorně uklání. Posílá ho ta holčička od akrobatů. Pan Klečka chce pana Sabinu pozvat dál, ale pan Turek se před něj postaví a řekne panu Sabinovi: Je mi docela jedno, milý pane Sabino, co jste kdy provedl, nebudu vám teď říkat, co o tom soudím. Dovnitř vás však nepustím. Ne proto, že jste Sabina, řekl bych to i každému jinému na vašem místě. Nemělo by to cenu, sám jsem se tady schovával a patrně je vám známo, jak to se mnou dopadlo. A s panem Klečkou taky, ačkoli je o hodně mladší. Ten by vás teď klidně pozval dál, protože ví ještě málo o životě a smrti a má ještě všelijaké iluze. Najděte si někoho jiného a nás nechte na pokoji, už jsme zažili dost.

Pan Sabina se po slovech pana Turka celý schoulí do sebe, chce odejít, když tu pohřeší svůj klobouk, a poprosí, jestli by se tu po něm nemohl poohlédnout, takový klobouk myší barvy to byl, už sice dost starý, ale jiný nemá. A jak tak všichni tři hledají klobouk, spatří najednou, jak se k nim pomalu ze všech stran přibližují oživlé hroby. A pana Turka v tu chvíli napadne, jestli si to pan Sabina s tím kloboukem nevymyslel (pan Turek si je téměř jist, že žádný klobouk neviděl), protože věděl, že už jsou mu v patách. A teď je pozdě, je konec jejich poklidného

života, i kdyby teď pan Sabina odešel, všichni už stejně vědí, že se u nich schovával. A panu Turkovi je podruhé líto pana Klečky, je přece o tolik mladší, věru s ním pan Klečka nic dobrého nezažije, a teď přijde zas o nějaké své iluze.

A kdo by měl panu Turkovi za zlé, že je po tom všem, co prožil, zbabělý a že se ho ani příliš nedotkne, když vidí, jak se mrtví sápou na tělo pana Sabiny, jak si jím pohazují jako tenisovým míčkem, až nakonec zrádce národa přehodí přes zeď a nechají být. Hřbitov je opět čistý, černá ovce je vyvržena, obrodný proces může pokračovat. Jenže pak si někdo z nich všimne klobouku myší barvy, drží ho na klíně Nanynka Šmídová, ta od akrobatů. Ale když chtějí Nanynce klobouk sebrat, Nanynka klobouk nepustí, drží ho velmi pevně. Ať si to rozmyslí, dobře ji viděli, jak se vedla s tím Divišem, co se mezi ně vtírá, s tím panchartem, s tím vlčím pohrobkem. Dobře viděli, jak chtěla zapřít hřbitov, jak schovávala hlavu pod svetr toho pancharta. A Nanynka ani neví, co ji to napadlo, vyhodí klobouk vší silou vzhůru a klobouk letí, letí až na vrchol stěžně, na kterém dělá každý večer stojku její tatínek, a tam klobouk zůstane viset.

Klobouk zrádce národa visí vysoko nad Čapajevovým náměstím, vysoko nad Olšanami, otáčí se na vrcholku ve větru jako korouhvička. Kam vítr, tam klobouk, vždyť je to klobouk konfidenta, klobouk obrácení.

Pan Sabina vystoupí ztěžka do pátého patra. Projde rychle kolem komory, dneska se nikomu nedá věřit, ani babičce a dědečkovi Davidovičovým ne. Pan Sabina ani neví, proč se vydal hledat útočiště zrovna sem, snad se doslechl o Divišově hřbitovní příhodě, snad doufal, že tu najde nějakou spřízněnou duši. A možná spíš než za Divišem přišel za jeho otcem, za Janem Paskalem.

— Už jsem vás čekal dávno, Romane, řekne Jan Paskal a pokyne panu Sabinovi, aby se posadil. Pana Sabinu ani

nepřekvapí, že Paskal zná jeho krycí jméno, asi mu je řekli pánové Roháček a Boháček, zmínili se před ním o Sabinově případu. Pan Sabina a Jan Paskal sedí pak proti sobě, mlčí a jen se navzájem pozorují. Pan Sabina si povšimne, jak si Jan Paskal co chvíli sahá na krk, jako by ho tam škrtil nějaký límeček. A Jan Paskal si prohlíží sešlapané botky a chatrný kabát pana Sabiny, na několika místech potřísněný olšanským vínem. A také mu neujde, že pan Sabina ztratil klobouk.

– Můžete tu zůstat přes noc, Romane, tam už se vrátit nemůžete. Podívejte, dává se do deště... Ale pan Sabina zavrtí hlavou: Kdepak, pěkně děkuji za pohostinství. Jen se trochu ohřeji a zase půjdu. A pan Sabina se už sbírá k odchodu a hledá kolem sebe svůj klobouk. Pan Paskal mu pomáhá hledat, i když ví, že Pan Sabina už přišel bez klobouku. A jak tak oba hledají, stojí najednou mezi dveřmi Roháček a Boháček. Kývají prstem – ne, na Jana Paskala tentokrát ne, tentokrát kývají na pana Sabinu a Jan Paskal si oddychne. A pan Sabina ještě řekne: To musí být mýlka, pánové, já už přece nejsem..., ale oni ho neposlouchají, vezmou ho podpaží, každý z jedné strany. – Jen pojď, Romane, nedělej drahoty. Pan Sabina je pojednou sevřen dvěma nicotami z Bartolomějské. A tu si pan Sabina všimne, že Roháček má kabát vpředu divně vyboulený, jako by pod ním něco schovával. Už je to tak, mají jeho klobouk, někde ho zapomněl a oni ho podle toho klobouku našli, podle toho klobouku. Ale kde jen to bylo?

A když se Nanynka Šmídová o chvíli později podívá nahoru, vidí, že klobouk už na stěžni nevisí. A zaraduje se, protože se domnívá, že se klobouk vrátil ke svému majiteli. A má pravdu, vždyť se k němu opravdu vrátil. Jenže za jakou cenu.

NÁVRAT MOROVÝCH PACHOLKŮ

Pan Klečka se jde jednou za letní noci jako obvykle nadýchnout hřbitovního vzduchu. A zase potká pana Havlíčka. Pan

Havlíček se tentokrát už neusmívá a ke všemu pana Klečku neočekávaně osloví. Dokonce mu řekne příteli a že je zle, Schmerling prý byl již zde. Pan Klečka ničemu nerozumí, jen pochopí, že pan Havlíček opět sýčkuje jako pan Turek, a dokonce v řeči vázané.

– Už to víte, pane Havlíčku, že pan Sabina... Pan Klečka se neudrží, nemůže za to, taková je už jeho povaha, a vypoví panu Havlíčkovi celou historii. Pan Havlíček se jen trpce usměje a zase sýčkuje: Hůře bude než zle. Pan Havlíček totiž tuší, že co nevidět přitáhne Windischgrätz, v Praze se budou zase stavět barikády... A dokonce se panu Havlíčkovi zdá, že už slyší dunět zem pod Windischgrätzovou artilerií. A vyzve pana Klečku, aby přiložil ucho k zemi a poslechl, jestli už nejedou. Pan Klečka přiloží ucho k olšanské zemi a poslouchá. A opravdu slyší, jak země duní, jako by se dole měla rozevřít propast, Jan Paskal by řekl Gehenna. A pan Klečka dostane strach, co když se do té propasti propadne celý Olšanský hřbitov, a spěchá za panem Turkem, aby v tu chvíli alespoň byli spolu. A je to zvláštní, jakkoli je panu Klečkovi na hřbitově smutno, teď, když má tuto zahradu ztratit, když by měl nebýt – to jest být méně než dosud –, připadá mu to místo docela utěšené.

A protože pan Klečka běží tak rychle, až se celý zadýchá, opije se olšanskou vůní, která je teď v srpnu ještě omamnější, motá se mezi hroby a hledá pana Turka. Ale naštěstí uvidí pana Klečku Nanynka Šmídová, je vzhůru, protože ji probudilo to vzdálené dunění. Nanynka vezme pana Klečku za ruku a vede ho domů k panu Turkovi. A za nimi poskakuje množství vyplašených veverek.

Pan Turek už neklidně přechází před hrobkou, má strach o pana Klečku. Už zase dozrálo víno, pan Turek ho neokusil ani tentokrát, už to víno zase přezrálo, je cítit pach hniloby a už je slyšet zdaleka přijíždět česáče, jedou na vozech, na

kterých předtím sváželi mrtvé. A konečně pan Turek spatří pana Klečku, vede ho Nanynka Šmídová. Copak se proboha panu Klečkovi stalo, že se motá jako opilý? A veverky, jako by se pomátly, jsou čím dál dotěrnější, vymršťují se do výšky, skáčou panu Klečkovi až do obličeje a piští. Ale kde by teď pan Klečka vzal chleba? A Nanynka Šmídová ty dotěrné veverky odhání, protože pan Klečka nemá to srdce a je omámený.

Už jsou konečně zase spolu. Pan Klečka blábolí něco o jakémsi Schmerlingovi a pan Turek nechápe, jak to má souviset s dunící zemí. A napadne ho, jestli pan Klečka náhodou neokusil olšanského vína, on, který se vína nikdy nedotkl. Věru, tahle noc nebude krátká, myslí si pan Turek, když ukládá pana Klečku v hrobce a přikrývá ho starým hubertusem.

Na Olšanech se už rozednívá, když moroví pacholci dorazí do města. Už se jejich vozy utábořily na Hradě, už s rachotem jedou Stalinovou třídou (vlastně teď Vinohradskou), na jednom z nich sedí Kosťa Suchoručkov, a Šípkový Jura mu běží vstříc. Kosťa Suchoručkov Juru poznává, protože Šípkový Jura je zakletý do podoby věčného dítěte, a Jura poznává Kosťu Suchoručkova, připadá mu, že to bylo včera, co s ním Kosťa Suchoručkov seděl na pohovce a krmil ho americkou čokoládou. Ale Kosťa Suchoručkov se nezastaví, jede dál směrem na Hagibor, dělá, že Juru nezná, a Šípkový Jura převrací v dlani špendlík.

A zrovna jde okolo dědeček Davidovič, vrací se od paní Soškové, a napadne ho, aby ho nesebrali jako tenkrát, aby ho zase neodvezli na Hagibor a nelámali kolem. Ale oni si ho nevšimnou a jedou dál. A babička Davidovičová nad dědečkem spráskne ruce: Tak už ses vrátil, zase dáš chvíli pokoj. A dědeček Davidovič je pokorný, ani nedutá, je rád, že je zase v komoře u babičky Davidovičové, když venku řádí moroví pacholci, a že ho babička nevyhání.

KAPESNÍK TOMÁŠE HAMZY

Ve všeobecném zmatku, panujícím po příchodu morových pacholků u Olšan (a také ve Španělském sále), lze těžko rozlišit, kde končí hranice světa živých a mrtvých, které až dosud oddělovala hřbitovní zeď. Oba světy se začaly prostupovat víc než dosud. Několik dušiček vyběhlo ze hřbitova a vmísilo se do davu, ve kterém postává také správce Šípek a pan Köck a trochu víc vzadu Tomáš Hamza. Úplně vepředu stojí Laňka, sběrač míčků z první republiky. Kabát se mu po stranách podivně vydouvá. Laňka občas sáhne do kapes a hodí míčkem po projíždějícím morovém voze. A míček ze zlatého věku se vždycky od vozu odrazí a poskakuje pak po hlavách přihlížejících. Jeden míček dopadne k nohám Tomáše Hamzy. Tomáš Hamza se míčku dotkne, špičkou boty a jen zlehka, člověk nikdy neví, co takový míček může udělat, a potom jej odkopne co nejdál od sebe. A míček letí kousek nad zemí směrem ke hřbitovu, až narazí do kolena paní Havlíčkové. Paní Havlíčková vykřikne a upadne, ale rychle se zase zvedne a pospíchá dál a doběhne až k Tomáši Hamzovi, který stojí docela vzadu.

— Neviděli tu prosím mého Karla Havlíčka? A zrovna když se paní Havlíčková ptá Tomáše Hamzy, přiletí nový míček, který se právě odrazil od vozu, na němž jede Kosťa Suchoručkov, a zasáhne paní Havlíčkovou do úst. Tomáš Hamza se dívá nevěřícně na pramínek krve, který paní Havlíčkové pomalu stéká na bradu. Tomáš Hamza bohužel jejího Havlíčka neviděl. — To je mi líto, paní Havlíčková, ale snad svého chlapečka brzo najdete. A nabídne jí svůj hedvábný kapesník, aby si setřela krev, lidé jsou dnes k sobě totiž neobyčejně ohleduplní, také Tomáš Hamza je ohleduplný. Paní Havlíčková kapesník vezme, ale ani nepoděkuje a ani si ten pramínek krve nesetře. Zato začne kapesníkem mávat nad hlavou, takže se před ní lidé začnou rozestupovat a paní Havlíčková se dostane až do první řady, kde stojí správce Šípek a pan Köck a také Laňka, ten, který

hází míčky. – Neviděli pánové Karla Havlíčka? Správce Šípek jednoho zná, bývalého školníka, ale ten se nejmenuje Karel. A pan Köck se snaží paní Havlíčkové vytrhnout bílý kapesník, protože to vypadá, jako by se chtěla vzdát. Ale paní Havlíčková si myslí: Copak jsem se už dávno nevzdala, jen kdyby to pomohlo, a drží kapesník pevně. A tu se k ní otočí Laňka: Karel Havlíček? Toho přece odvezli do Brixenu. Paní Havlíčkovou Laňkova slova zdrtí, i když to už tušila. A kdyby se najednou vedle ní neobjevila Alice Davidovičová a neodvedla ji stranou, sklesla by paní Havlíčková uprostřed ulice.

Když Tomáš Hamza nabídl paní Havlíčkové svůj hedvábný kapesník, cítil v sobě příliv neskonalé dobroty a ušlechtilosti. To ten pramínek krve na bradě paní Havlíčkové ho tak dojal. A také mu jí přišlo líto, že ztratila svého synáčka, snad ho přece jen najde. Ale zakrátko už Tomáš Hamza lituje, kapesník byl pěkný, hedvábný (kolika zámotků bourců morušových na něj asi bylo zapotřebí, pan Klečka nebo pan Turek by to možná spočítali), a ona ho nejspíš někde pohodí, vždyť si počínala jako pomatená. Škoda přeškoda kapesníku.

To se ale Tomáš Hamza mýlí, když se domnívá, že paní Havlíčková jeho kapesník někde pohodí. Paní Havlíčková si domýšlí, jakou má takový kapesník cenu, ne snad proto, že je hedvábný (kolika nenarozených motýlů bylo na něj třeba), ale proto, že ten klůcek pochází odjinud – odtamtud. Když jí ho pan Köck chtěl vytrhnout, z obavy, aby se snad nevzdala morovým pacholkům, tak totiž pan Turek nazývá všechny cizáky, držela ten klůcek jiného světa pevně. Možná si od něj slibovala, že skrze něj vyprosí milost pro Karla Havlíčka, kterého už zase odvezli do Brixenu. Snad si představovala, že za ten kapesník svého Havlíčka vykoupí.

A když tak sklíčená paní Havlíčková sedí s Alicí Davidovičovou na zemi u hřbitovní zdi a přiloží si ten hedvábný hadřík na tvář, padne na ni hluboká nostalgie, zasteskne

se jí po světě a po životě. A Alice Davidovičová to vycítí, ví, jak paní Havlíčkové je, Alice zná dobře tenhle stesk, tuhle nostalgii. A řekne jí vlídně: To je tím kapesníkem, paní Havlíčková. Zahoďte ho a přejde to. Ale paní Havlíčková zavrtí hlavou. Nikdo přece neví, jakou může mít moc. Půjde s tím kapesníkem do Brixenu, co kdyby se Dedera (jistě to byl zase on, kdo Havlíčka odvezl) dal obměkčit. Alice Davidovičová si o tom myslí své. Jak by paní Havlíčková mohla dojít až do Brixenu, když je celá zchvácená jen malou vycházkou? Jak by se mohl Dedera obměkčit kapesníkem Tomáše Hamzy? Ale nechce brát paní Havlíčkové naději, a proto jí řekne: Ovšem že půjdete do Brixenu, paní Havlíčková, ale až ráno, teď si musíte odpočinout. A pomůže paní Havlíčkové vstát.

A paní Havlíčková je docela ráda, že nemusí chodit hned, že půjde až ráno, protože sotva stojí na nohou. Jen ujdou pár kroků, všimne si jich Nanynka Šmídová. A sotva Nanynka spatří ten hedvábný kapesník, celá ožije, protože má ráda hezké věci. A když paní Havlíčková vidí, jak Nanynka Šmídová po tom klůcku světa touží, tak jí ten kapesník dá, takový smutný osud ji potkal, nesla mléko, když se to stalo, a byla ještě dítě. Když paní Havlíčková klade kapesník Nanynce do ruky, cítí trochu lítost. Teď, když ten hadřík nebude mít, Dedera se stěží obměkčí. Sotva se však toho klůcku zřekla, rázem z ní spadla všechna tesklivost a svět a život se jí pojednou jeví zase stejně bezcenné jako předtím, než se jich dotkla v tom kapesníku. A čím matnější se stává vzpomínka na mámivou hedvábnou hebkost toho smotku, v němž byl svět zavinut jako bourec morušový, a s kterou si nezadala ani hebkost Alicina perziánového štuclu, tím jasněji paní Havlíčková chápe, že ani ráno nepůjde do Brixenu, stejně by to nebylo nic platné, Dederové se nedají ničím obměkčit, natož nějakým kapesníkem Tomáše Hamzy, i kdyby v něm byl zavinutý celý svět, netrpělivě očekávající své motýlí převtělení.

BOUREC MORUŠOVÝ

Jsem bourec morušový, Bobyx mori, motýl noční z čeledi přástevníků. Jsem vejce, z něhož se brzy zjara líhne housenka, ta se pak svléká čtyřikrát, než dospěje, než se zapřede, než se zakuklí. A stane se to tak, že dvěma otvory ve spodním pysku vyteče tekutina v podobě vláken, která kolem sebe po několik dní obtáčím. Jsem housenka bource morušového, zapřádám se tři dny a za pět dní se měním v kuklu. Jsem kukla a odpočívám v zámotku čtrnáct dní až tři týdny. A prozradím vám, že ze tří vrstev mého zámotku je nejlepší vrstva druhá, z níž se smotává pravé hedvábí. Ale kam se podělo mé hedvábí, kam se poděl noční motýl, ve kterého jsem se měla proměnit? — Vložili zámotek do horké pece, dali zámotek do horké vody, smotali zámotek v hedvábné vlákno, upředli z vlákna — kapesník. Ach, kuklo, ach, motýle ještě nevykuklený!

To bylo hladu, když jsem byl housenkou, toho listí, toho morušového listí, co jsem spásl, to bylo neklidu, když jsem držel půst až do velkého okamžiku zapřádání, dlouho jsem si pro ně nemohl najít příhodné místo. To bylo převlékání. A pak konečně nastává můj velký den, opájím se dvěma stružkami hedvábí, které mi vytékají z úst, opásávám se jimi a takto vyšňořen proměňuji se v kuklu, v svou vlastní mumii, čekající na tajemnou proměnu, na své vzkříšení v jiném čase, v čase motýlů.

Jsem motýl bource morušového. Ó, jak pohrdám svou bývalou lysostí, svou předchozí bezkřídlou existencí, svým minulým housenčím životem! Jak je to závratný pocit mít křídla a vzlétnout! Jsem to vůbec ještě já, bourec morušový, má vůbec motýl něco společného s housenkou? Je tu jen jakési nejasné tušení, matná vzpomínka na cosi plazícího se, na cosi lepkavého. Kdo mi teď dokáže, že housenka a motýl jsou mými dvěma podobami, že je můj život rozdvojen v tak protikladné existence a že je tu ještě jakési temné období kukly, ve které dochází k zázraku transsubstanciace?

Jsem bourec morušový. Jen kdyby té housenky nebylo, co se zapřádala. A toho hedvábí kdyby nebylo, pro které jsem byl obětován já, motýl bource morušového ještě nenarozený.

SESTUP DO HORY

Jan Tůňka, nejmladší z Tůňkových synů, má pořád hlavu plnou snů a představ. A také ji má plnou stesku, pro který jeho drsní bratři nemají pochopení, ani Mařenka pro něj nemá pochopení. Jan Tůňka leží na půdě v Karhuli a sní. A někdy tu rozmlouvá s Františkem. Pořád se chystá, že se jednou vypraví do hory, protože kde jinde by mohl najít svého otce. Mrtví z Karhule, říkával otec, neodcházejí na hřbitov, ale do hory. A kdyby tam sestoupil někdo živý, už by se nevrátil, leda až...

Vojín Jan Tůňka leží ve stanu a zase sní o hoře. A najednou se mu zdá, že někdo nadzvedá cíp látky a nahlíží dovnitř. Je to František, jeho předčasně narozený synovec, už je mu aspoň devět let. Nejspíš nadešel čas jít do hory, nejspíš otec poslal Františka, aby nejmladšího přivedl, aby ho vyvedl z vojenského tábora kolem podřimujících stráží. Tábor je plný cizích vojáků, možná je někde mezi nimi i Kosťa Suchoručkov. Vojín Jan Tůňka neví, proč tu jsou ti cizí vojáci, ale raději se neptá, aby se mu nesmáli. — Blanický rytíř! I poručík se tomu smál. Z hory však není dobré tropit si žerty, člověk nikdy neví, co může hora udělat, jak říkával otec.

Jan Tůňka tuší, že na něj František čeká před stanem, a proto se chvatně obléká. Boty si bere do ruky, aby byl jeho krok tišší. A do druhé ruky vezme řemen, aby se po něm mohl spustit do hory. Hora za ním přišla až sem, už cítí, jak ho táhne k sobě dolů, ale nohy dosud šátrají v prázdnu a nemohou dosáhnout dna. Přece jen je hlubší, než si Jan Tůňka myslel. František už je dole a povzbuzuje ho: Už jenom docela malý kousek. Ale je to právě ten kousek, který leží mezi životem a smrtí. Jen kdyby řemen byl o trochu delší. Tůňka visí v hoře

a nemůže tam ani sem. A pospíchá, protože kolem se hemží plno vojáků. Je mezi nimi také poručík, ukazuje na Jana Tůňku: Tohle že je rytíř, jakýpak rytíř – viselec!

Mařenku Tůňkovou ovšem ani nenapadne, aby bušila do hory a budila spící rytíře. Vesnice Karhule je natolik odříznutá od světa, že nikdy nespatří cizí vojáky. Mařenky Tůňkové se všechno dotýká jen z velké dálky. Znepokojuje ji spíš to, co se v létě začalo dít na půdě. Ráno tam Mařenka vystoupí jako jindy sebrat prádlo, a tu se jí zdá, že se v seně něco pohnulo. Jako by někdo vzdychl ze spaní, snad že se mu zdál zlý sen. Ještě před pár týdny spal právě na tom místě nejmladší bratr Jan, než ho odvedli, ještě tam po něm zůstal vyležený dolík. Kdykoli Mařenka vystoupila na půdu, musela kolem toho dolíku projít a pokaždé si vzpomněla, jak se bratrovi na vojnu nechtělo. Co když se Jeníček vrátil, třeba ho pustili, zželelo se jim ho, protože se mu tolik stýskalo. Mařenka přistoupí blíž, nemá strach, proč by měla z bratříčka strach, ještě seno trochu rozhrábne, ale nikdo tam není.

Mařenka Tůňková sbírá prádlo, a tu zase slyší vzdychání, teď ho slyší odněkud nad hlavou, na hambalkách. A Mařenku napadne, jestli na půdě nestraší to nenarozené děťátko, které pojmenovala František a ustlala mu v krabici od bot. Třeba je tomu robátku líto, že má teď místo něho jiného maličkého a chodí sem věšet jeho prádýlko. Ovšem že to Františkovi musí být líto. Mařenka Tůňková nepřemýšlí, jak by bylo možné, aby tu byl František s ní, když zůstal v Praze v krabici od bot, připadá jí přirozené, že je tam, kde je ona, třeba na hambalkách. A Mařenka ho konejší: Tiše, Františku, já tě nedám. A na to jako by ten Paskalovic panchart čekal, po těch slovech se upokojí, zmlkne.

Jenže asi za deset dní, bylo to zrovna v den, kdy pohřbívali Jeníčka, se to ozvalo znovu. Mařenka právě vařila ve velkém hrnci párky pro vojáky, přijel jich celý autobus, a šla mezitím

na půdu sbírat prádlo. Zase to vzdychání, které chvílemi připomínalo dětský pláč. Už když vystupovala nahoru, trochu se bála, jako by na půdě mohla dnes spatřit něco zlého, třeba oběšeného bratříčka, i když věděla dobře, že už je na něm v Načeradci na hřbitově navršená hlína. Tentokrát se už Mařenka neodváží ani poočku podívat na místo, kde byl v seně dolík po jeho těle, po tom letním odvedeném těle, teď už ne. Co když se oba mrtví proti ní spikli a čekají tu na ni? Ale ona teď nemá čas je utěšovat, vaří dole párky, celý prádelní hrnec párků – smutečních párků. Tak jim jenom řekne: Buďte tady hodní a hezky spěte. A oni se opravdu neozývají, ani hlásek.

Poručík ukusuje smuteční párek ve vesnici Karhuli a dívá se na Blaník, který se pozvolna ztrácí v mléčném oparu. Koho mohlo napadnout, že se to toho Tůňky tak dotkne, že bude kluk z venkova taková citlivka? Ale Mařence Tůňkové o tom žertu nepoví. Koho mohlo napadnout, že si Tůňka splete horu s propastí, kdo mohl tušit, že se Blanický rytíř oběsí? A Mařenka Tůňková, když se tak dívá, jak vojáci a jejich důstojník pojídají párky, a na chvíli si sedne, si znovu vzpomene na ty dva nahoře. Je jí z toho všeho trochu úzko, ale říci o tom se nikomu neodváží, ani tomu důstojníkovi, který s ní tak vlídně mluvil o Jeníčkovi, ani tomu ne. Pomyslí si, tak to asi musí být, že mrtví tu jsou s námi, najdou si nějaké skryté místečko, třeba na hambalkách. A na tom, že nás potřebují, že vyžadují naši útěchu, na tom přece není také nic divného, vždyť jsou tak bezmocní a asi se jim stýská.

KOŽÍŠKOVA ZIMNÍ ZAHRADA

Kožíšek pozoruje svůj vánoční stromeček. Stromeček se nachyluje k jedné straně, je už suchý a vetchý, stačilo by dotknout se ho prstem a celý se sesype. Má skoliózu, myslí si o stromečku doktor Kožíšek, a čím je starší, tím víc se jeho choroba zhoršuje. Kožíšek soudí podle sebe, už celé desetiletí, co není na

klinice, si tělo podkládá na jedné straně polštářkem. Deset let, co musel opustit kliniku, svůj dermatologický ráj, svou kožní kunstkomoru. Před válkou tam byly pokoje první, druhé, třetí a ještě několik pokojů luxusní I.A třídy s rokokovým nábytkem a zvláštní stravou. Kožíškova klinika byla pro zámožné i pro ty chudší, neboť všichni trpí dermatózami, které léčí zázračný doktor Kožíšek, věhlasný primář Kožíšek.

A byla tam také zimní zahrada, v níž se nemocní mohli po libosti procházet a mezi tchyninými jazyky a rajskými stromečky rozmlouvat o své kůži. Někdy zahradou přejde i sám velký Kožíšek, zastaví se u psoriázy, prohodí pár slov s ichtyózou a zase pospíchá, neboť ho někde čeká kůže, která nestrpí odkladu, jako například kůže spálená nebo tehdy ještě jemná kůžička slečny Bobříkové v pokojíku nad zimní zahradou. — Ještě sem zezdola natáhne zimu, z té jeho zahrady zaslíbené, myslí si slečna Bobříková, která čeká netrpělivě v pokojíku s rokokovým nábytkem.

Kožíšek sedí, tělo na jedné straně podložené polštářkem, a pozoruje vánoční stromeček. Oba se čím dál víc nachylují. Kožíškovi je líto vánočního stromečku a je mu líto i sebe. Najednou vedle něho stojí paní Kožíšková, druhá paní Kožíšková, ta, co čekala v rokokovém pokojíku. — Už zase dřepíš v té své zahradě. Nějak nešetrně se stromečku dotkne, neudělá to schválně, to ne, a jako když proutkem švihne, stojí tu stromeček holý, jen barevné ozdoby na něm dosud visí a chřestí, jak se rozhoupaly. A také doktor Kožíšek jako by se celý sesypal, jako by rázem vypelichal. Krčí se na židli holý stařeček, sesouvá se stále víc k jedné straně. Kožíšek ví, že to udělala schválně, strčila do něj, i když to teď zapírá. Ach, kde že je jeho zahrada?

A najednou volání: Kožíšku, hořím! — Teď v zimě? — Kde? — Mezi Národním muzeem a Domem potravin. Kožíšek spěchá na kliniku, probíhá zimní zahradou mezi tchyninými

jazyky, rozrostly se do neuvěřitelné výšky za ta léta, co tu nebyl, rajské stromečky tu nejsou, rajské stromečky asi zašly. — Kožíšku, pomoz! Tělo bez kůže leží v olejové lázni. Zázračný doktor Kožíšek nad ním jen bezmocně rozhodí rukama. A pod Muzeem, kde v zimě nestříká vodotrysk, už chystají tryznu. Bude-li se truchlícím podávat kaše, přijdou na tryznu do jednoho.

MLÁDENCI V PECI OHNIVÉ

Pan Turek říká, že každá doba naplňuje stará podobenství po svém a ke svému obrazu. Tak kupříkladu podobenství o třech mládencích v peci ohnivé, i to má svou dnešní obdobu. Zcela zvláštní obdobu, považíme-li, že ti mládenci vstupují do pece ze své vůle, a nejen to, dokonce si tu pec nosí s sebou jako hlemýžď ulitu. Proměňují se v pec a v té peci se spalují. Jenže z pece nevycházejí živi a zdrávi ani obnovení, nevstávají z vlastního popele jako nějací ptáci, ale jejich pozůstatky putují na kliniku do Legerovy ulice anebo rovnou do Hlavova ústavu a odtud na hřbitov.

Když vstoupí do své pece první mládenec, někde mezi Muzeem a Domem potravin (a je nanejvýš příznačné, že se mystérium odehrálo právě tam, protože národ se oběma svatostánkům stejně klaní), ještě po něm přežije jakási legenda, která se čím dál víc mění v legendu hřbitovní. Když pak vstoupí do své pece druhý mládenec, stane se to někde v pasáži biografu Čas. A když do své pece vstoupí třetí mládenec, je to na místě tak skrytém, že už o něm skoro nikdo neví, natož aby se někdo staral, zda z té pece vyšel. Ale dokonce ani není zcela jisté, jestli takový třetí mládenec byl a jestli do nějaké pece vstoupil, protože mezitím se začalo naplňovat už jiné podobenství — nejspíš podobenství o egyptském zajetí.

Pan Klečka myslí na ty tři mládence z pece ohnivé, o kterých pan Turek vyprávěl a snažil se mu ukázat, co v dnešní

době ten příběh znamená. Kdyby bylo všechno doopravdy tak, jak to pan Turek vidí (a nesmí se zapomínat, že to tak vidí z olšanské hrobky), pak by opravdu nezbývala žádná naděje. Ale pan Klečka je ještě mladý a nechce se s tím jen tak smířit. Jde tedy ke hrobu toho prvního mládence z pece ohnivé, ještě tu je, ještě ho neodvezli do Všetat, a osloví toho mládence, ale ten, zřejmě že pana Klečku pokládá jen za nějakého zvědavce, který si přichází prohlédnout jeho spáleniny, ani nemukne. Copak ani tenhle mládenec nevěří ve vzkříšení? Ale pak si to mládenec z pece ohnivé přece jen rozmyslí, snad pochopí, že pan Klečka nepatří k zevlounům, a poprosí pana Klečku o trochu vody, jen ta voda nesmí být z hřbitovního vodovodu, k té ten mládenec nemá důvěru. Ale kde by pan Klečka vzal jinou vodu, ledaže by zašel pro vodu k olšanskému rybníčku.

Jenže cesta k rybníčku je dlouhá a cesta zpátky ještě delší a voda, kterou pan Klečka nabral do dlaní, mu cestou všechna proteče mezi prsty, a než pan Klečka dojde až k žíznícímu mládenci, není už v jeho dlaních ani stopy po nějaké vlhkosti. A mládenec, jako by tušil, jak to dopadne, si jen povzdychne: Ani kapička. Ale zkuste to vydržet takovou dobu v peci ohnivé. A už dál pana Klečku, který se mu to pokouší vysvětlit, ani nevnímá a myslí si: Každý zůstane ve své peci sám, nikdo mu vody nepodá. A ten mládenec zanevře na celý svět.

Pan Turek pak musí pana Klečku dlouho utěšovat, že to jinak nejde, jak by mohl přinést tomu mládenci vodu, když musí projít celým hřbitovem a ten je teď v létě jedna jediná pec, ve které se všechno spaluje. — Také všechny sny a iluze, řekne pan Turek významně, protože pan Klečka je právě z těch, kteří pořád hýčkají nějaké naděje a kterým se pak nedostává vody, ani kapička živé vody.

Fatalismus pana Turka se stává panu Klečkovi v poslední době nesnesitelný. A pan Klečka myslí na to, že nastává čas vzepřít se osudu, který mu pan Turek stále vnucuje, vykročit

svou vlastní cestou, třeba jen nějakou hřbitovní stezkou, nebo se možná pustit někam dál, až na Hagibor, tam snad už hlas páně Turkovy prozřetelnosti nedolehne, až tam snad ne. A pan Turek ví, že pan Klečka pomýšlí na vzpouru, na útěk z olšanské rezervace, ale už nic neříká, zavine se do hubertusu svého druha a odmlčí se.

STRAŠNICKÝ ALTÁNEK

Nora Paskalová se dívá na Kožíška v krematoriu ve Strašnicích. Už brzo bude zase její. Kožíšek leží za skleněnou stěnou. Připadá jí, že má vlasy dosud zmáčené od babylonské potopy, která umlčela jeho proslov de morbis cutaneis. Kožíšek sám tu teď leží jako vzorek kůže a kolem trčí vzhůru ostré tchyniny jazyky. Připomenou jí Kožíškovu zimní zahradu, jen rajské stromečky s malinkými červenými jablíčky tu chybí.

Jednou malou Noru napadlo schovat se za ty ostré jazyky. Čeká tam, až půjde Kožíšek zimní zahradou do horních pokojů. Už z dálky poznává Kožíškův hlas, chodbou se žene příval slov, kožních slov, pod nimiž se dusí suita Kožíškových učedníků. Nora ho pozoruje přes tchyniny jazyky a je na svého Kožíška pyšná. Ten úkryt se jí zalíbí, a vždycky, když se jí pak po Kožíškovi zasteskne, schová se do svého tchynina úkrytu. Těší ji, když ji tam Kožíšek objeví a vyvádí ji odtamtud. Něžně ji plísní cestou do bílého pokoje, kam nechá přinést růžový pudink s třešní, který toho dne patřil k obědu I.A třídy. Nora jí neobyčejně pomalu růžový pudink s třešní, aby co nejvíc prodloužila tu chvíli, po kterou bude mít Kožíška sama pro sebe, a nasává do sebe vůni jeho pokoje, Kožíškovu vůni. Ani když Kožíšek přijížděl na skok do Babylonu, ta vůně z něho nevyvanula, natáhly ji Kožíškovy vlasy a řídká popelavá bradka.

A Nora Paskalová je přesvědčena, že kdyby se tady ve Strašnicích mohla nad Kožíškem sklonit, kdyby jí v tom nebránily ostré jazyky a skleněná stěna, zase by tu starou známou

vůni ucítila. Ale je tu i paní Bobříková-Kožíšková, která Noře před lety vzala Kožíška. A za sloupem se schovává matka Nory Paskalové a čtyř nenarozených dětí (z Kožíškovy vůle utracených), stojí za sloupem, aby ji neviděla druhá paní Kožíšková, ale ještě spíš se tam schovává, aby ji neviděl Kožíšek. Ani dnes určitě neopomněla pěšinku, po níž Kožíšek půjde k altánku, alespoň v duchu pečlivě uhrabat, alespoň v duchu ji posypala pískem, pískem bílým jako mouka z první války. Jistě i dnes napekla koláčky, kdyby smuteční hosté ze Strašnic zavítali. I tu druhou paní Kožíškovou by jimi pohostila, necítí k ní zášť.

Kožíšek leží, a jak tak leží, je mu trochu chladno od nohou, má na nich jen tenké hnědé ponožky, ve strašnickém altánku je zima, i když je léto. Léto je letos podivně chladné, myslí si Kožíšek, pokusy v atmosféře mají na počasí neblahý vliv, a také na kůži, také na tu. Kožíšek vidí dobře, že za skleněnou stěnou a za tchyninými jazyky stojí jeho už mrtvá dcera Nora, vidí dobře, že tam s ní stojí i čtyři jeho nenarozené děti (je mezi nimi i jeden syn), vidí také ty ještě živé – vnuka Diviše (nespatřil ho od jeho dětských let) a svého zetě, kněze Jana Paskala, který teď vykupuje kožky. A vidí ovšem i paní Kožíškovou, tu, jejíž vinou opadal jeho poslední vánoční stromeček, tu, jejíž vinou opadal i sám Kožíšek. Ale nejlépe Kožíšek vidí tu první, tu za sloupem, její smuteční stín mu padá na tvář a Kožíšek ho nemůže setřást ve své poslední nehybnosti. Upekla zase ty koláčky, určitě je upekla, aby mu připomněla, jak se na rodině provinil, aby ho i teď ve smrti zahrnula němou výčitkou. Ještě dobře, že je mezi nimi skleněná stěna, ještě že tu jsou ostré tchyniny jazyky, ještě dobře, že přes tu stěnu a přes ty jazyky mu nemůže ty koláčky podat. A Kožíšek se raduje, jak na ni tentokrát vyzrál. Jen škoda, že tu není ani jeden rajský stromeček, alespoň jeden.

A teprve na louce rozptylu, když Kožíškův šedý popílek splývá se zemí, aby se v ní posléze během věků proměnil

v novou kůži života, si Kožíšek uvědomí, že jeho odpor ke koláčkům byl bláhový, že tu existuje tajemný a osudový koloběh, jemuž vzdorovat je nesmyslné. Neboť sníš-li, Kožíšku, či nesníš ten koláček z ráje, tak jako tak — kůže jsi a v kůži se obrátíš.

NÁROD

Jsem národ. Upadl jsem v nové egyptské zajetí. Vyznávám víru podobojí, přijímám tělo i krev Páně. Mám své pacholky a svou cibulovou polévku. Mám své revoluce a své hrdiny. Jeden z nich vzplál na hranici, kterou si sám navršil — mezi Národním muzeem a Domem potravin. Povolají k němu starého profesora Kožíška a ten spatří národ ponořený v olejové lázni, národ stažený z kůže, nikdo mu nemůže pomoci, ani zázračný profesor Kožíšek ne.

Jsem národ vystřízlivělý ze svých revolucí a ze svých okupací, i ze svých zápalných obětí. Jsem národ, který konvertoval. Jsem Jan Paskal, českobratrský kněz, nyní výkupce peří a kožek všeho druhu, častý host v Bartolomějské. Jsem Bartoloměj Paskal — jedna kůže kočičí. A jsem také Diviš Paskal, bývalý student etnografie, zloděj cibule z Havelského trhu. Jsem Alice Davidovičová a dosud hledám svého miláčka. Jsem Pavel Santner, prohrabuji se v mušlích na břehu mořském. Jsem Perleťová královna z plesu dobročinného spolku. Jsem Nora Kožíšková-Paskalová a souložím těsně po válce v babylonském altánku. Jsem Vojtěch Paskal, marnotratný syn. Jsem Mařenka Tůňková z vesnice pod Blaníkem, svedená a opuštěná, čekám v podhůří, jestli se hora neotevře a nevrátí se z ní oběšený bratříček Jan. Jsem Moždíř a Divočák, dva stahovači z Bartolomějské.

Jsem pan Köck, který se v revoluci zázračně proměňuje, a jsem správce Šípek, ukazující prstem. A jsem také Tomáš Hamza, nevěřící, který uvěřil, ten, jenž daroval kapesník a pak toho litoval. Jsem Nanynka Šmídová, ta, co se tolik bojí země. A jsem Šípkový Jura, ten se špendlíkem. A rovněž jsem

pan Turek a pan Klečka a všichni ostatní na Olšanech – pan Havlíček, kterého odvezli do Brixenu, a pan Sabina, zrádce národa. Jsem dědeček a babička Davidovičovi, přebývám už léta v komoře, zatímco ve světlíku straší Herr Hergesell.

Jsem národ. Bydlím v bytě proti Olšanskému hřbitovu, v bytě po Židech a Němcích. Živí v něm postupují místo mrtvým, kterým je už těsno v komoře. Poslední živý, Diviš Paskal, bude jako Dionýsos a Orfeus rozsápán, je to Diviš Zagreus, ten, jenž ve světlíku či vlastně v sobě objevil svět. Jaká troufalost a jaká domýšlivost! Jsem nový Davidovič, který se narodil a jehož osud je předem zpečetěn.

Ale možná jsem jen pták Komorník, který spí hlavou dolů, anebo krysa Komornice, která se tře o nohy z vděčnosti za chlebové drobty.

SESTUP ŠÍPKOVÉHO JURY

Říšský orel Hergesell se s jarními větry vrací do světlíku. Babička Davidovičová ho tam slýchá harašit a zkouší, jestli je okýnko dobře zavřené. Ale Benjamin, nejmladší z rodu Davidovičů, tam s ním není, vždyť ho orel pohodil na Hagiboru. Počítá, že ho tam roztrhá divá zvěř, ale dítě našel Laňka, sběrač míčků. Co když je to dítě královské, pomyslí si Laňka a netuší, že není daleko od pravdy. A co když jednou tohle nalezené dítě rozluští hádanku a mor ustoupí z tohoto města? A Laňku napadne, aby z nalezence vychoval sběrače míčků, svého následovníka.

Správci Šípkovi ovšem neujde, že Hergesell je zase tady. Jen ať si tu je, jen když ho nikdo nepustí dovnitř. A nakazuje Jurovi, aby se okýnka do světlíku ani nedotkl, a pro jistotu okýnko ještě zahradí skříní. Správce Šípek se v poslední době začíná bát smrti a domnívá se, že takto se před ní opevní.

Šípkový Jura, jak tak sedí celé dny na pohovce s nohama skrčenýma pod sebou, napíná sluch a zdá se mu, že slyší tichý

pláč. Co když ve světlíku pláče Alice pro svůj ztracený štucl, protože jí ho Diviš nedal, oklamal Juru i Alici. A co když si Alice myslí, že štucl má Jura, uvěřila Divišovým lžím a Jura jí už nikdy nevysvětlí, že to bylo úplně jinak, že štucl pro Alici stále schovával, že čekal, až si pro něj přijde a bude tu sedět vedle Jury jako dřív. A Jura pak vytáhne slavnostně štucl a Alice do něj vloží ruce a Jurovi to také dovolí a Šípkový Jura vstane z pohovky, už nebude dítětem, ale stane se z něj muž a pojme Alici za ženu. Neboť čím déle ležel štucl nedotčený v pohovce, na které trůnil Šípkový Jura, tím víc se štucl v jeho představách měnil v tajemný předmět proměny. A sotva by se ho oba dotkli, proměnili by se a také štucl by zmizel, místo něho by tu bylo černé jehňátko, žalostně by bečelo a stavělo se na vratké nožky. A Šípkovému Jurovi teď připadá, že ve světlíku nepláče Alice, ale bečí tam pohozené jehňátko, černé jehňátko perské, vrací se k Jurovi, ale nalézá vrátka zavřená.

A tu Jura vstane z pohovky, jde do komory, odsune skříň, bůhví kde se v něm ta síla vzala, a otevře okýnko dokořán. Volá Alici, své jehňátko: Tak pojď domů, už můžeš, Šípkový Jura ti otevřel. Ale ve světlíku je hrobové ticho, ani hlásku. Asi se jehňátko tím bekotem unavilo a teď tam dole usnulo, napadne Juru a vykloní se co nejvíc, aby se po zvířátku podíval. A jak se tak Jura vyklání a hledá jehňátko, vdechne světlíkový vzduch a světlíkový prach mu vnikne do očí a do uší a do nosu. Marně hledá na dně světlíku jehňátko. Snad není zvířátko vidět, protože je celé černé, myslí si. A tu se Jura rozhodne, spustí nohy dolů a skočí. Ke dnu je tu mnohem blíž než z pátého patra, vždyť správcův byt je v přízemí. A už Šípkový Jura stojí na samém dně. Hle, sestup Šípkového Jury. Jura neví, že není první, kdo podnikl tu pouť, tamten ve výšce a on dole. A kdyby věděl, že to byl právě Diviš Paskal, pocítil by k němu ještě větší zášť.

Jura šátrá rukama kolem sebe po zemi, hledá jehňátko perské, ale nenalézá je. A tu si vzpomene na Alici a zavolá

její jméno. V tom okamžiku se nahoře otevře okýnko a Jura uvidí Alici. Ale není to už jeho Alice, tahle je stará a ošklivá. A proměněná Alice přikládá prst k ústům na znamení, aby Šípkový Jura mlčel. A kolem hlavy má Alice světlíkovou svatozář. A Jura ztichne, schoulí se do koutka, nohy skrčí pod sebe. A jak se na Juru snášejí vločky světlíkového prachu, jak ho ty vločky pomalu zasypávají, Jura pomalu usíná. Už Světlíkový Jura spí, už je jeho dětský sen plný jehněčího bečení, už vidí Alici, je zase krásná a nalévá jehňátku mléko, už se jehňátko k mléku sklání, ale najednou se miska s mlékem převrhne. Jura s Alicí se snaží zadržet mléko rukama, aby se jehňátko mohlo napít, ale mléko jim protéká mezi prsty, mléko pomíjivosti, mléko smrti.

Kde se vzal, tu se vzal – slétl na dno světlíku orel Hergesell. A jak orel křídlem udeří o zem, zvedne se světlíkový prach, závan se dotkne tváře spícího a ten se probudí. A když Jura uvidí stát před sebou Herr Hergesella, pochopí, že to on převrátil misku s mlékem pro jehňátko. A hledá v kapse svůj špendlík. Ale špendlík v kapse není, už dávno má špendlík Herr Hergesell, mělo to Juru napadnout hned. Jura se na dně světlíku postaví na vratké nohy a vidí, že se špendlík leskne v klopě Hergesellova kabátu. – Vrať Jurovi špendlík! Ale Herr Hergesell se ani nepohne, natož aby se chystal vrátit Jurovi špendlík. A tu Juru osvítí poznání, že Hergesell na něho všechno ví, ví také, že tím špendlíkem zabil Alici Davidovičovou, protože se držela za ruku s Pavlem Santnerem a nechala ho nést štucl. A ví, že potom tím špendlíkem bodl Kosťu Suchoručkova, protože se vydával za někoho jiného, a chtěl ho bodnout ještě jednou, protože zapřel Juru. Jenže Herr Hergesell asi tuší, že kdyby Jurovi špendlík vrátil, bodl by jím Jura i jeho samého, protože převrhl misku s mlékem pro jehňátko. A také Diviše Paskala by bodl, protože Juru oklamal a lstí mu vzal štucl. A Jura najednou vidí, že to není Herr Hergesell, ale vlk,

a zavolá o pomoc. Všechna okýnka do světlíku se jedno po druhém otvírají a všichni vidí Juru na dně světlíku.

A když je pak Jura vytažen z jámy vlčí a nesen do vany, sype se z něj všude, kudy ho nesou, světlíkový prach, prach poznání života a smrti. A správce Šípek náhle vidí, že za Jurou tou černou pěšinkou kráčí Herr Hergesell, ten, jehož vzkříšení se také obával a před nímž se opevnil skříní v komoře. Herr Hergesell se usadí na pohovce vedle vykoupaného Jury, v klopě kabátu se mu leskne zavírací špendlík.

– Co to tu páchne, Schipek? Ale toho právě se správce Šípek obával. – Zelí, Herr Hergesell, to je zelíčko. – Lžeš, Schipek, americká čokoláda, jodoform, machorka. A hned poté chce Herr Hergesell vidět sešit žádostí nájemníků. Správce Šípek zapírá, žádný sešit dávno nemá. Ale Herr Hergesell si sešit sám vytáhne a hned vidí, že z něho zmizela jeho žádost o novou vanu. A to je pro správce zlé.

– Někde tu byl štucl, kam jsi ho schoval, Schipek? V tu chvíli Jura na pohovce nadskočí, vždyť se mluví o jehňátku perském.

I otec ho tedy měl? Herr Hergesell ukáže prstem na pohovku, přesně tam, kde sedí Šípkový Jura. – Tady byl, tady, celých třicet let. Otec se synem se na sebe podívají. I on měl štucl, myslí si Jura a pocítí k otci zášť. A kdyby měl špendlík, bodl by teď také otce.

– A co pan Klečka a pan Turek, takoví slušní pánové, kampak se poděli? Šípek neví, Šípek si nepamatuje, ani o tom knězi shora nic neví, leda to, že už léta nekáže. Šípek se zapřísahá, prosí, vymlouvá se na svého syna: Je to pořád dítě a dítětem zůstane, takové neštěstí. A vanička bude, Herr Hergesell, pěkná, nová, vykoupete se a rázem se budete cítit jako znovuzrozený...

Šípkový Jura sedí na pohovce s nohama skrčenýma pod sebou, přesně na místě, kde skoro třicet let ležel štucl Alice Davidovičové, jehňátko perské, zakleté do podoby štuclu.

Zabili Jurovi jehňátko. Jura vidí, jak jeho krev vytéká stružkou zpod pohovky a vlévá se uprostřed kuchyně do stružky mléčné. Pozoruje růžovou loužičku a pak vyskakuje na vratké nohy, chce v dlaních zadržet jehněčí krev a mléko, ale jehněčí krev a mléko mu protékají mezi prsty. Tak Jura, Šípkový Jura, ten, který sestoupil na dno světlíku, poznává smrt v růžovém uplývání uprostřed kuchyně. Co kdyby Jura pokropil mrtvé jehňátko tou zázračnou vodou od Bubeníka, zdaliž by potom neožilo?

KNOFLÍK

Za teplých podvečerů se chodí hřbitovní panny koupat do olšanského rybníčka, nevadí jim, že voda je špinavá a sahá jim sotva po kolena. Alice Davidovičová mezi nimi není a Nanynka Šmídová také ne, ta se vody bojí. A Pavel Santner, když vidí, že Alice Davidovičová se v rybníčku nekoupe, se prochází po břehu, připomíná mu Azurové pobřeží, a hledá i tady mušle – mušli Heliotis a mušli Iris, mušli Nautilus pompilius a mušli Turbo olearius a mušli Strombus gigas. A potom se stane něco mimořádného – Pavel Santner najde knoflík, perleťový, se dvěma dírkami. Sebere knoflík a nevěřícně si jej prohlíží. Přemýšlí usilovně, zda je to knoflík z perleti zvané Manila anebo Makassar a není-li to snad dokonce perleť Kikeriki, která se nyní už málo vyskytuje.

Pavel Santner má na dlani knoflík a ten v něm vyvolává přemnohé vzpomínky a nesčetné představy. Ani si při tom vzpomínání nevšimne pana Šafaříka. Pan Šafařík je do hloubi duše sklíčen. Mimo jiné i proto, že se dozvěděl, že Sabina dochází do Bartolomějské a Havlíčka zase odvezli do Brixenu. Věru byl pan Šafařík bláhový, když se domníval, že vláda bodáků a špehů do hrobu klesá. Pan Šafařík má pocit, že mu jsou ti dva pořád v patách, a komu věřit, komu? A pak je tu ta bolest, ta utkvělá bolest v pravé noze, šíří se od palce po nártu a vzhůru.

Pan Šafařík si zřejmě myslí, že je pod Františkovým mostem, když skočí do olšanského rybníčka. Pavla Santnera šplouchnutí vyruší z přemítání nad perleťovým knoflíkem a vrhne se panu Šafaříkovi na pomoc. Jak by mohl tušit, že to není nešťastná náhoda a že si pan Šafařík sahá už podruhé na život – vlastně na smrt. Bože, to že je pan Šafařík? Tenhle žalostný věchýtek, který teď ztěžkl vodou, říká si Pavel Santner, když vynáší pana Šafaříka z olšanského rybníčka, knoflík přitom tiskne mezi zuby.

Jestli se pan Kollár zeptá, co z nás Slávů bude o sto roků, ukážu mu tady na pana Šafaříka, co se šel topit do rybníčka, bylo v něm vody sotva po kolena, ale to nemohl vědět.

Pan Šafařík se celý třese – zimou, ale hlavně strachem. A také je panu Šafaříkovi hanba, tuze hanba, protože se neutopil a spletl si olšanský rybníček s Vltavou. Ba ne, nespletl, prostě dál nedošel, tak to bylo. A co tomu řekne Božena Julie Ambrosy, a děti, co ty tomu řeknou? A pan Šafařík prosí Pavla Santnera, aby ho nechal tady, u zdi, že dál půjde sám, až trochu uschne, ne, k řece se už nevrátí. Tak přece si myslí, že to byla řeka a ne rybníček, už se mu to v hlavě plete. – Oni nevědí, co je to hanba, řekne pan Šafařík, když ho Pavel Santner složí u zdi. Pavel Santner ovšem ví, co je to hanba, třeba když ležel tam na Šibeničáku v řídké trávě s Alicí Davidovičovou, které se od té doby vyhýbá, ale to nemůže panu Šafaříkovi vykládat. Vyndá knoflík z úst a ukáže jej panu Šafaříkovi, aby ho trochu rozptýlil. – Podívejte, našel jsem ho tam u rybníčka, je pěkný, perleťový. Bude to nejspíš perleť Manila nebo Makassar, anebo možná, kdoví, perleť Kikeriki.

Pan Šafařík Pavla Santnera poslouchá, jak mu vykládá o perleti, zdá se mu to docela přirozené, vždyť Pavel Santner byl obchodníkem s mušlemi. A jak tak Pavel Santner vykládá, pan Šafařík poslouchá a pomalu osychá, už je skoro suchý, už brzo bude moci dojít k těm svým, do svého domácího ráje, jak

to kdysi nazýval. A už pan Šafařík pomalu jde, trochu napadá na pravou nohu, ještě se otočí a Pavlu Santnerovi pokyne.

A když mu pan Šafařík zmizí z očí, podívá se Pavel Santner na knoflík pozorněji a objeví na jeho lesklé plošce drobounké černé tečky, perleť Kikeriki je prožraná cizopasníky. Čím to, že si toho nevšiml hned tam u rybníčka a vidí to až tady? Asi bude v rybníčku plno takových mušlí, které jsou k nepotřebě. A Pavel Santner teprve teď pochopí, jak asi je panu Šafaříkovi, že mu svět kolem také připadá jako takový knoflík – samý lesk, ale když se podíváš víc zblízka a trochu odjinud, vidíš, že je jeho perleť zkažená, že je to prostě zmetek. A Pavel Santner, obchodník s mušlemi, knoflík odhodí co nejdál od sebe. A rázem se mu uleví, jako by předtím skousl mezi zuby celý nakažený svět.

Pavel Santner, obchodník s mušlemi, netuší, že ho vidí Nora Kožíšková. Nora pozoruje, jak Pavel Santner odhazuje knoflík, a sotva Pavel Santner poodejde, hledá v místech, kam ho pohodil. Byla tu už chvíli a vyslechla celý rozhovor těch dvou. Zvláště ji zaujala Santnerova slova o perleti. Připomněla jí něco velmi dávného, dům, ve kterém se za nocí sesouvaly z hromad mušle a jemně chřestily. Odkudsi se vynořil také stín babičky, jak se k Noře skláněla s mušlí ve vlasech a z té mušle Noře do ucha zahučela říčka Chrudimka.

Nora zvedne knoflík a v tom okamžiku jsou její vzpomínky mnohem jasnější, ba jsou tak jasné, že před ní vyvstávají jako utkvělé obrazy, do nichž může Nora po libosti vstupovat, nebo spíš se v nich nalézat, protože i ona v těch obrazech utkvěla, je v nich zakletá. Stačí knoflíkem jen maličko pootočit, a Nora se rázem ocitne v jednom z nich: právě jí růžový pudink s třešní a Kožíšek vykládá... Nora pootočí ještě trochu, nemá zrovna chuť poslouchat o malomocenství, vždyť je ho všude kolem, kam se podíváš. A hned je někde úplně jinde: sedí v Babyloně

na bílé proutěné židli a Kožíšek... Znovu trochu otočí a najednou ji ovane ta zvláštní vůně, netuší, že je to vůně Kajna – to Paskal jí klade hlavu do klína jako posvátný jednorožec do klína panny, panny ne.

Kdyby Pavel Santner tušil, jakou má ten knoflík moc, sotva by se ho tak lehkovážně zbavil. Ale možná že to Pavel Santner i věděl, ale nechtělo se mu vzpomínat. Člověka se pak zmocňuje tíseň, taková tíseň. Také Nora Paskalová tu tíseň už pociťuje, zasteskne se jí po Divišovi, je to těžké být synovi nablízku a zároveň být tak daleko. Ale kdyby Nora tu hranici přestoupila, zle by to s Divišem dopadlo. Ale co je dobře a co je zle? Perleťový knoflík se zaleskne, jak na něj dopadne měsíční paprsek, a Nora Paskalová pochopí, že to je knoflík pokušení. Ví, že pokušení sotva odolá, ba dokonce ji jeho představa vzrušuje, touží se alespoň nakrátko poddat pokušení, vytrhnout se z té morové otupělosti panující kolem, zalaškovat s hadem.

A Nora obrátí knoflík rubem vzhůru. V tom okamžení se jí had ovine kolem těla, ale není to had, nýbrž vlk, není to vlk, je to Herr Hergesell z pátého patra. Osloví ji Frau Beranek, je to tak trochu překlad jejího jména, velikonočního jména. A protože jsou právě ostatky před Velikonocemi, prosí Herr Hergesell Noru o boží milost – v babiččině domě se pekly, přímo se rozplývaly na jazyku, ale Herr Hergesell má sotva na mysli ostatkové placičky. A Noru Paskalovou jeho předvelikonoční rouhání vzrušuje.

Jen kdyby ta tíseň nebyla stále nesnesitelnější. Jen kdyby v tom jablku nebylo hořké jádro, do kterého Nora Paskalová omylem kousla. Jen kdyby na rubu toho perleťového knoflíku nebyly drobounké černé tečky od cizopasníků, kterých si Nora Paskalová nevšimla. Přesto si Nora knoflík ponechá, vždyť je v něm možno znovu nalézt celý svět, celý ztracený ráj, stačí jen maličko pootočit tam nebo sem, a všechno se rázem promění.

A i ta hořkost, i ta tesklivost, i ta tíseň jsou lepší než morové otupění, mnohem lepší.

NEPOSKVRNĚNÉ POČETÍ

Co si to Diviš Paskal zase vymyslel, že žádné dítě nikdy nebylo, kdo ho prý viděl, toho Benjamina Davidoviče, a proč vůbec mu dali jméno Davidovič a nedali mu jméno po otci Santner – Benjamin Santner, když Alice tvrdí, že je to dítě jejich lásky? Takhle Diviš na Alici spustí a zrovna tehdy, když Alice má za sebou výstup podél hřbitovní zdi. Dobře si to vymyslel, počítá, že bude Alice udýchaná, zpomalí a bude ho muset vyslechnout až do konce. Jenže Diviš netuší, že se Alice už setkala s Pavlem Santnerem a teď už nespěchá, protože ví, že Pavel Santner nepřijde požádat dědečka Davidoviče o její ruku, teď rozhodně ne. A ví také, že by nejspíš nepřišel ani tenkrát, i kdyby neodjel s transportem.

Jen Alice ví, jak to tehdy bylo, když Pavel Santner odjížděl, ale Diviš Paskal nemá právo vyřknout něco, co si ona sama nepřiznávala po celá léta. Ale copak Alice dělá něco jiného, když mluví s Divišem, copak její slova jsou méně zlá a tnou méně do živého? Co když to bylo tak, že Alice Davidovičová běhala za Pavlem Santnerem jako černá ovečka a on s ní jen z útrpnosti někdy zašel na vrch Šibeničák? A protože nevěděl, co s rukama, hrával si tam s jejím štuclem. Žádná náruč se možná nerozvírala, žádný hebký klín. Jen pár suchých něžností, suchých jako psí trus v řídké trávě. Takové třeba bylo to neposkvrněné početí Alice Davidovičové na vrchu Šibeničáku, z něhož měl vzejít nový Davidovič, početí-nepočetí. A kde je opravdu Benjamin, kde je dítěti konec?

Alice Davidovičová se od Diviše odvrátí, ale neutíká mu, už nemá sílu. Jakým právem on, který se k nim vetřel, soudí její lásku, jakým právem? A tu jí Diviš vytrhne šábesový ubrus a z ubrusu vypadne – ne Benjamin Davidovič, ale štucl

z jehňátka perského, ještě nenarozeného. Kdo jí ten štucl vrátil, kdo? A Diviš připomene Alici svou zásluhu v domnění, že ho Alice vezme na milost.

Alice se na prahu domu zastaví, ruce má schované ve štuclu, když vyběhne Jura. A aniž ho nechá vyslovit prosbu, podává mu štucl a už se ani neohlédne, jde pryč. Jura stojí bezradně se štuclem, vsune do něj ruku, pak druhou, ale necítí vůbec nic, žádnou rozkoš jako kdysi a zklamaně štucl pohodí. A správce Šípek štucl sebere, štucl je dosud pěkný, je perziánový. A Alice možná zase jako tehdy leží na chodníku, jen ji teď nikdo nevidí, nikdo, kdo sám není mrtvý nebo brzo nebude. A pan Turek, když za ním večer zase přijde pan Klečka do hrobky, mu řekne: Všechno se opakuje, jenom pokaždé trochu jinak, hůř.

Na Olšanském hřbitově je ticho, které chvílemi ruší jen veverky, prchající před Roháčkem a Boháčkem na všechny strany. Škoda, že nemohou vidět, kolik úslužných Olšanů je v tu chvíli obklopuje, kolik se jich kolem nich tísní, každý někam ukazuje, někteří dokonce jeden na druhého. Ale Roháčkovi a Boháčkovi se zdá, že to kolem šelestí staré stromy ve větru, ti dva ještě nejsou tak blízko smrti, aby mohli porozumět, ale jsou jí blízko natolik, že se honí za přeludem pana Sabiny, který jim utekl z Bartolomějské.

Na jedné z osamělých cestiček se Roháčkovi k nohám vrhne paní Havlíčková: Prosím pěkně, pustějí mě za Havlíčkem do Brixenu. Paní Havlíčková si Roháčka zřejmě spletla s komisařem Dederou. Ale Roháček-Dedera se nezastaví, možná paní Havlíčkovou ani neslyšel nebo ji prostě pokládal za nějakou pomatenou, kterých bývá na hřbitovech vždycky dost. A paní Havlíčková hned vzápětí lituje, že se ponížila. Kéž by byla tak silná jako Alice Davidovičová! A jen si to pomyslí, už je u ní Alice Davidovičová a pomáhá jí vstát.

– Neměla jste to dělat, paní Havlíčková. Kdepak by se tihle slitovali, tihle ne. Ale Alici se to řekne, když jí stačí vyjít na Šibeničák. Alice jen povzdychne. Cizí neštěstí se vždycky zdá snesitelnější než vlastní. Alice Davidovičová sice nemusí až do Brixenu, to je pravda, ale šla by tam, sedmery botky by prošoupala, stačí jí vyjít na Šibeničák, jenže si Brixen nosí stále s sebou, Brixen je pořád všude kolem ní a dokonce i v ní samé, Alice cítí to tyrolské vyhnanství tam, kde nosila Benjamina, toho nepočatého z rodu Davidovičů, tam, kde zeje po Benjaminovi prázdné místo. Ale každý je ve svém žalu příliš uzavřen, příliš sám, než aby mohl porozumět žalu toho druhého.

VLČÍ POHROBEK

Jan Paskal – beránek, který zakousl vlka. Ábel, který zabil Kaina v bytě proti Olšanům. V tom bytě je komora, v té komoře skříň, v té skříni kůže. Čí je to kůže? Je to kůže beránka, který se potřísnil vlčí krví. Ale je to vůbec beránek, když rozpáral vlka, neproměnil se tím beránek ve vlka? Anebo, a to spíš – je to zpola beránek, zpola vlk. A jako v bajce usadí se toto podivné stvoření ve vlčím doupěti. Proč by to neudělal, když mu to i správce Šípek radil, proč by svůj malý byt nevyměnil za větší, zvláště když zabíjet vlky je záslužné a není to žádný hřích? Ale vyskytuje se tu ještě jakási babylonská ovečka, kvůli které se beránek na vlka vrhl...

Jenže kdo by téhle bajce věřil, Vojtěch Paskal není z těch. Marnotratný syn se už párkrát sešel se dvěma pány v hospodě U Medvídků, s panem Roháčkem a panem Boháčkem, s kým jiným. Ti dva mají pro Vojtěchovy pocity pochopení, je zlé mít macechu, je zlé být vyhnán z domova. A ještě horší je mít otce slabocha, který se prvorozeného nezastane. Beránek že sežral vlka? Roháček a Boháček se smějí. – Kdo to kdy viděl, nevěř tomu, Vojto. – Ale kdo potom? Roháček a Boháček vyprávějí u Medvídků Vojtěchovi příběh o Juditě a Holofernovi. Pánové

Roháček a Boháček Vojtěchovi našeptávají: Tvůj bráška Diviš, Vojtěchu, je panchart. Nikdy ti nepřišlo, jak málo jste si podobní, jak málo si spolu rozumíte?

Vojtěch Paskal jede od Medvídků k Olšanům. Hle, marnotratný syn se vrací, ne však s pokorou, ale aby vmetl otci do tváře obvinění. — Vlastní krev jsi nechal vyhnat z domova vražednicí, nevěstkou a na prsou hýčkáš vlčí mládě. Jan Paskal mlčí, neříká nic, jen ruce na kolenou sebou občas škubnou jako dvě polomrtvá zvířátka, která zaživa stahují z kůže. Jan Paskal neodpovídá, myslí na to, kdo asi Vojtěchovi prozradil to, čeho se pořád obával, že to jednou vyjde najevo. Kdo mu řekl, že Jan Paskal nezabil, nedokázal zabít, jen vztáhl ruku a poranil, on nezasadil smrtící ránu. Ale to ostatní, to o Divišovi, že Diviš není jeho syn, že ten Němec, Hergesell... — To jsou zlé pomluvy, Vojtěchu, kdo ti tohle napovídal?

Ale Vojtěch Paskal otci nevěří. I kdyby otec zabil tučné tele, neuvěřil by mu. — Diviš je vlčí, vlčí pohrobek. A také v Bartolomějské to dobře vědí. — Takhle je to, odtamtud to máš, nechápeš, že těm je všechno dobré k tomu, aby tě poštvali proti mně?

Vlčí pohrobek sedí v komoře, ale slyší všechno. Zprudka otevře okýnko do světlíku, ne však proto, že by do něj chtěl znovu sestoupit a pocítit v sobě svět, ale proto, že se chce zeptat samého Hergesella, může-li ovšem mrtvý na takovou otázku odpovědět. Ale babička Davidovičová okýnko zase přibouchne: Osud se pokoušet nemá, řekne. Diviš se zmítá v nejistotě: Diviš Paskal, nebo Diviš Hergesell, syn beránka, anebo syn vlka, zrno, anebo pleva, plevy syn? Kdo to teď rozsoudí? Diviš je rozpjat mezi dvěma nicotami, tou, která teď sedí v pokoji s rukama na kolenou, a tou ve světlíku, obě ho stejně děsí a obě v sobě cítí rovným dílem.

BÝT, ČI NEBÝT?

Šípkový Jura sedí na pohovce s nohama skrčenýma pod sebou. Být, či nebýt? Má tu sedět dál, anebo se má chopit špendlíku? Ach spát, nic víc – a vědět, že tím spánkem skončí to srdcebolení, ta strast, jež patří k tělu, ach, k tomu tělu věčného dítěte. Spát, snad i snít. Ale co kdyby se Jurovi zase zdálo o zabitém jehňátku perském, až by pozbyl svého těla, těla věčného dítěte?

A najednou je tu Alice Davidovičová a ptá se Jury, jak se má. Dřív by se ho nezeptala, až teď, když ho viděla ve světlíku a když také Šípkový Jura viděl Alici ve světlíku. Jak by se mohl Jura mít, jen ať chvíli zkusí vstoupit do jeho kůže. A Jura řekne Alici: Jura chtěl tvůj štucl, Alice, strašně ho chtěl. A ten štucl se proměnil v jehňátko. – Kde je to jehňátko, Juro? – Sama jsi to jehňátko, Alice. Vlk jehňátko sežral. A Jura na Alici vycení zuby.

Alice to všechno ovšem ví, jen tak Juru zkouší. Zkouší, jestli ho nebude moci použít ke svému záměru. A pak Jurovi jakoby nic navrhne, aby zašli k Bubeníkovi na sodovku. A Jura si pomyslí: Tak takhle je to, teď je jí Jura dobrý. Zachtělo se jehňátku živé vody. Ale kdoví, jak by to pak bylo, možná by pak už nadobro odešla s Pavlem Santnerem. Nebo snad s Divišem Paskalem? A Šípkový Jura zavrtí hlavou, ne, žádná voda nebude. Ani žádná proměna nebude, v kterou Alice doufala a k níž jí měl Jura dopomoci.

– Jdi na hřbitov, Alice!

Alice, jehňátko zavržené, jde, sotva nohy vleče. Tak i Jura ji opustil, ani on jí nepodá živé vody, ani on. Ne, na hřbitov Alice nepůjde, tam ne, to by to s ní dopadlo jako s Nanynkou Šmídovou nebo jako s paní Havlíčkovou, zakrátko by se nezmohla ani na krok. Anebo by jí hřbitov začal připadat jako rozkošná zahrádka – jako panu Klečkovi. Ne, na hřbitov Alice nepůjde za nic na světě, nikdy ho nebude nazývat svým domovem. Nenávidí to jeho věčné hemžení, ten jeho morový pach,

tu sladkou unylost, tu malátnost, z níž je tak těžké se probrat. Nepůjde ani naproti Pavlu Santnerovi. Do jakého vytržení ho přivedl knoflík, obyčejný knoflík, který nalezl na břehu olšanského rybníčka. To že je Pavel Santner, na tohohle Pavla Santnera čekala tolik let? A on pak vstal z jejího klína na vrchu Šibeničáku a oprašoval si šaty, ženich vytoužený. Ani do rybníčka se kvůli němu utopit nepůjde, ani o rozum nepřijde. Jen kdyby se Šípkový Jura tak nezatvrdil. Jen kdyby tolik netoužila napít se té vody, kterou dřív tak pohrdala, jediný doušek by stačil a všechno by možná rázem bylo jiné.

BENJAMINŮV PŘÍCHOD

A jakož i Alice Davidovičová nosila v sobě Benjamina, nejmladšího z rodu Davidovičů, nikoli po devět měsíců, ale více než dvě desítky let, tak naopak zrozený Benjamin se v několika měsících proměnil v jinocha. Pověst o jeho sličnosti a laskavosti se šířila a zakrátko přestoupila i zeď Olšanského hřbitova, kam bylo z Hagiboru blízko. A Nanynka Šmídová, která dosud drží kapesník Tomáše Hamzy, chrání ho jako oko v hlavě, velmi zatouží Benjamina spatřit, a smluví se s panem Klečkou, že se na něho půjdou na Hagibor podívat. A vezmou se za ruce a jdou. A pan Turek se za nimi dívá a je smutný, protože ví, co to znamená, ale je moudrý, a proto jim nezbraňuje. A také Melancholický anděl to ví a hlava mu klesne ještě víc k jedné straně, protože si pana Klečku oblíbil.

A už se Nanynka Šmídová a pan Klečka dívají na sličného Benjamina, vidí, s jakou hbitostí a půvabem zvedá míčky. A Benjamin si všimne Nanynky a pana Klečky a připadají mu tak blízcí, jako by to byli jeho sourozenci. A tak se na ně zahledí, že zapomene sbírat míčky, marně na něho hráči pokřikují, marně mu Laňka přes plot domlouvá.

A už stojí Benjamin u Nanynky a u pana Klečky a Nanynka mu podává hedvábný kapesník Tomáše Hamzy, aby si jím

otřel zpocenou tvář. A když si Benjamin kapesníkem otře tvář a vrátí jej zpátky Nanynce, uvidí Nanynka, že se do něj otiskla Benjaminova podoba. A také pan Klečka vidí, jaký se stal zázrak, a rázem zapomene na pana Turka a jde po boku sličného Benjamina jako očarovaný. A jak se blíží ke hřbitovu, tak Benjamin zrychluje krok, takřka se vznáší, přitahován tím místem, které dosud neznal, a Nanynka Šmídová a pan Klečka mu sotva stačí.

A Benjamin si myslí: Jaký to div, ještě před chvílí jsem věřil, že není nic krásnějšího než sbírat míčky a být se svým otcem, že není krajiny zaslíbenější než Hagibor, a najednou, když jsem za plotem uviděl ty dva, se všechno změnilo, musím jít tam, kam mě vedou, a vím, že právě tam je moje pravé místo a že celý můj život až dosud byl jen tápáním beze smyslu. Jaký div, ještě před chvílí jsem byl přesvědčen, že Laňka z Vršovic je můj otec a ctil jsem ho a miloval jako otce, a teď vím, že můj otec je někdo jiný.

A právě když ti tři přicházejí ke hřbitovu, potkají smuteční průvod, zrovna nesou Tomáše Hamzu, už to má také za sebou. A náhle Tomáš Hamza spatří svůj ztracený kapesník, hedvábný kapesník, kterým začala jeho vleklá nemoc, a vztáhne po něm ruku. Ale Nanynka drží kapesník pevně, vždyť je na něm tvář Benjamina. Jenže kapesník je už vetchý – kolik zim po něm přešlo, kolik dešťů jej skropilo – a přetrhne se, přesně v půli. A Benjamin si sáhne na tvář a zkřiví rty bolestí. A Tomáš Hamza, když vidí, co se stalo jeho vinou, zalituje, ale už se nedá nic dělat. A Benjaminova tvář, na které až dosud spočíval líbezný úsměv, zvážní a rozhostí se na ní výraz raněného Melancholického anděla. A pan Klečka, který musí Nanynku zachytit, aby neupadla, řekne Tomáši Hamzovi: Vidíte, co jste způsobil. Tomáš Hamza se pokouší vysvětlit, že to je přece jeho kapesník, ale ti tři už ho neposlouchají, vzdalují se, zatímco na Tomáše Hamzu házejí pozůstalí hrsti hlíny. Jedna dopadne

i na cár hedvábného kapesníku, na tvář Benjamina Davidoviče, která se do něj otiskla a byla přetržena vedví. A to nebylo hned na začátku Benjaminova království dobré znamení.

MALOMOCNÝ KRÁL

Nejen hedvábný kapesník Tomáše Hamzy byl jemný a vetchý, a proto se přetrhl v půli, také tvář Benjamina, nejmladšího z rodu Davidovičů, jehňátka nikdy nenarozeného, byla jemná a vetchá. Stačilo, aby se přetrhl její otisk v kapesníku, a porušila se i její celistvost, tvář povadala jako příliš dlouho hýčkaný sen. Vadla přímo před očima Nanynky Šmídové a pana Klečky. A zvláště se měnila ta její část, kterou si Tomáš Hamza odnesl s cárem kapesníku do hrobu. Tomáš Hamza, vždycky tak přeopatrný a nerozhodný, způsobil takové neštěstí kvůli hedvábnému klůcku, právě on, od něhož by se tak brutální čin dal stěží očekávat.

Tvář Benjaminova se nachyluje k jedné straně. Nanynka tu tvář poznává – je to tvář Melancholického anděla. Chvílemi k ní Nanynka přikládá zbytek hedvábného klůcku. Pan Klečka se však odvrací, nemá odvahu pohledět na tu proměněnou tvář, za jejíž sličností prve kráčel jako očarovaný.

A potom se vedle nich objeví jakýsi stařík, dlouho nespouští oči z Benjaminovy tváře, z tváře uvadajícího snu. – Podivuhodné. Už dávno jsem něco takového neviděl. To je malomocenství neboli lepra. Působí ji bacil Hansenův (Nespletl se ten pán, neměl říci Hamzův? pomyslí si Nanynka Šmídová). Ovšem že je to doktor Kožíšek, kdo jiný, to on tady promlouvá o kůži, o kůži Benjaminově, o kůži snu, který se rozpadá. – Hle, klasická facies leonina, stačí ještě říci doktor Kožíšek, než mu Nora zakryje ústa. Už má dost těch jeho věčných proslovů o kůži, krunýře slov, v němž se dusila od dětství a přes který jeho pohled nikdy nepronikl až k ní. Kožíšek je sice umlčen, ale co je to platné, kdekdo ho slyšel a teď se tu pomalu shromažďují,

zvědavě si prohlížejí lví tvář a někteří z nich pak s hrůzou ustupují. Kožíšek by jim vysvětlil, že bacil Hansenův (pro Nanynku Hamzův) není tak nebezpečný, jak se dříve soudilo, že předpokládá vhodnou půdu (není však olšanská země právě tou nejvhodnější půdou?) a že pravděpodobnost nákazy je poměrně velmi malá, ale Nora už ho bere za ruku a odvádí pryč.

A tu si někdo povšimne, že s Benjaminem je Nanynka Šmídová, ta, která držela klobouk zrádce národa, a pan Klečka, který bydlí s panem Turkem (takový divný člověk) – to samo už svědčí proti Benjaminovi. Tohle že má být jejich olšanský král, ten sličný jinoch, kterého očekávali tak dlouho a který jim měl přinést spásu? Kam se poděla jeho sličnost a jeho úsměv, kam se poděla jeho tvář? A všichni kolem reptají a někteří zvedají pěst, protože se cítí oklamáni. A co když to ani není malomocenství, ale mor, vleklý mor, na který všichni sejdou? Ale kam ještě, kam, nejsou snad už dost dole, nejníže? Kdoví?

A najednou se zvedne pan Klečka a odchází pomalu po hrobech jako náměsíčný. A cestou trhá hřbitovní kvítí. A pan Turek, který ho pozoruje, pochopí, že pan Klečka právě přišel o rozum, a je mu z toho smutno. Také Nanynka Šmídová to chápe, ruka se zbytkem kapesníku jí sklesla do klína, už jím neotírá Benjaminovu tvář, vlastně to, co z té tváře zbylo, co ona zmůže proti bacilu Hamzovu? A když ji Benjamin posílá pryč, protože chce zůstat sám, poslušně vstane a jde. A Benjamin osamí v nížině olšanské, všemi opuštěný, všemi zapřený vykupitel, jehňátko se lvím obličejem, malomocný král hřbitovního tvorstva.

Pan Klečka bloudí po hřbitově a trhá hřbitovní kvítí a také hřbitovní trávu. – Psárka je pro vás, pane Sabino, a bojínek je tuhle pro pana Šafaříka. A potom, když pan Klečka uvidí Nanynku Šmídovou, podá jí také jednu květinu. – A mléč mám schovanou pro Nanynku, tumáš, Nanynko. Nanynka by si mléč

raději nevzala, to jméno jí připomíná něco velmi smutného z jejího života, jednu mléčnou stružku, ale přece jen si mléč vezme, aby pana Klečku nezarmoutila. Jen pan Turek žádnou kytičku dosud nedostal, snad že pro něj by chtěl pan Klečka utrhnout hořec nebo zeměžluč, ale ty na Olšanech nerostou, anebo proto, že na pana Turka pan Klečka dočista zapomněl.

A zatímco pan Klečka rozdává všem kolem hřbitovní kytičky a také hřbitovní trávu, nikdo si ani nevšimne, že Benjamin už tady není. Třeba se vrátil na Hagibor, odkud přišel. Anebo tak jako zmizela jeho tvář, zmizel pozvolna celý, rozplynul se v olšanském soumraku. A možná že ani žádný Benjamin nebyl, že to byl jen sen, který se zdál Alici Davidovičové o tom, že čeká s Pavlem Santnerem děťátko, olšanský sen, který pokládali za skutečnost. Ale byl tady přece ten obraz v kapesníku Tomáše Hamzy, zneklidňující tvář. Kdoví, co by bylo, kdyby ji Tomáš Hamza nepřetrhl? Jenže jak mohl tušit, co způsobí, chtěl přece zpátky jen svůj kapesník?

Alice Davidovičová stojí pod hřbitovní zdí a naříká. Z hrobky vyjde pan Turek a pláče s ní. On věděl dávno, že to přijde, on věděl, jak je nebezpečné, když člověk sní, zvláště tady, v tomhle morovém zajetí. Nikdy se neví, jak se sen naplní, ze snu málokdy vzejde něco dobrého. Stačí se podívat na Alici Davidovičovou nebo na pana Klečku.

A co Nanynka Šmídová? Nanynce vytrhli zbytek kapesníku s Benjaminovou tváří, poslední památku a důkaz, že byl, rozsápali jej na malinké kousíčky, které ještě poletují po hřbitově. Benjamin Zagreus — Benjamin Rozsápaný. A Nanynka Šmídová ho oplakává, byl Benjamin, a už není. Je jí smutno o to víc, že léto končí, odjíždějí Šmídové a Nanynka zůstane celý dlouhý rok tady dole sama, úplně sama a tolik se bojí země, teď ještě víc než předtím.

LOUTKY

Po smrdutém potoku Botiči plavou loutky. Klaudii Bílkové, která jde podél Botiče domů, se to zdá zvláštní, zatouží po loutkách a vstoupí do vody, co na tom, že je prosinec. Voda sahá Klaudii jen po kolena. Loutky mají krátká tělíčka a nepřiměřeně velké hlavy. Za chvíli sebere Klaudie loutek plnou náruč. Vodou nasáklé dřevo loutek voní, až se z té vůně Klaudii zatočí hlava. Jedna z loutek představuje krále, rysy královské tváře jsou však setřelé, voda Botiče je asi rozpustila.

Klaudie se s loutkami pod kabátem krade domů, spěchá, aby ji Brůna s Rubešem neviděli, ti dva by pro loutky z potoka sotva měli pochopení, určitě by ho neměli, nemají pochopení pro žádné Klaudiiny hry, leda pro tu, při které Klaudie chodí po hradbách, protože jim v ní připadá úloha katovských pacholků. Stačí, aby se Klaudie na okamžik zastavila před obchodem s divadelními potřebami v ulici Na Perštýně, a už jsou tu, už ji postrkují, aby šla dál. Takovéhle věcičky ať si Klaudie raději neprohlíží, zbytečně se rozteskňuje, zbytečně se pak oddává všelijakým představám, k divadlu ji přece nechtěli, na to její talent nestačil. Jednou přijde sama na to, že je mnohem lepší vařit Bartoškovi černou kávu, jednou na to musí přijít, už aby to bylo.

Klaudie si o tom myslí své. Proč jen se s těmi dvěma tahá? Přece proto, že se od nich kdysi v Mrači nechala oprašovat, když byla zamoučená od bochníků, tím dotykem ji Brůna s Rubešem začarovali, ale tenkrát to ještě netušila (Neoprašoval ji pak jednou také Diviš Paskal?). Když teď Klaudie drží loutky (je mezi nimi i král se setřenou tváří), ti dva jí připadají ještě nesnesitelnější s tou jejich životní moudrostí, s tou jejich služební horlivostí. A jak tak Klaudie ty loutky nasáklé vodou drží a vdechuje jejich botičskou vůni, pocítí v sobě pojednou odvahu se těch dvou zbavit, utéct před nimi třeba až na kraj světa, až tam snad za ní nepůjdou.

Jenže zatímco Klaudie spěchá k domovu a pomýšlí na útěk, ti dva, co nemají pro hry pochopení, leda pro tu bartolomějskou, jí jsou už zase v patách. A už Klaudii Brůna s Rubešem ty loutky jednu po druhé berou a házejí je zpátky do Botiče. K čemu jsou takové loutky dobré, a ještě páchnou tou vodou, copak to Klaudie necítí? Už je na čase zanechat her, kdy se konečně Klaudie umoudří, kdy už dostane rozum?

A Klaudie, když tak Brůnu s Rubešem poslouchá a pozoruje, jak loutky jednu po druhé odnáší voda, také toho krále se setřenou tváří, začíná najednou chápat, že jim neunikne, že ti dva budou číhat na konci každého snu, vždycky jí vysvětlí, jaké dětinskosti se dopustila, oč je lepší zavazovat Ochovi tkaničky než strašit na hradbách, oč je záslužnější vařit Bartoškovi černou kávu než zevlovat před obchodem s divadelními potřebami. A když už pak Klaudie Bílková ty loutky nevidí, protože je voda vzala, už ani nepochybuje, že to pro ni je lepší, stejně neměla pro divadlo dost velký talent. Možná ani žádné loutky nebyly, kde by se tu vzaly, v potoku Botiči, jak ta voda hnusně páchne, všechno se jí to zdálo. Jen se diví, že má mokré nohy, ti dva jí je pečlivě osušují.

BARTOLOMĚJSKÁ SOUTĚSKA

Bílá paní Klaudie bloudí ulicí Na Perštýně, z níž vede úzká ulice Bartolomějská. Kdyby ji viděl Diviš Paskal, určitě by na ni zavolal: Pozor, Klaudie, ať nespadneš! Ale kam by Klaudie mohla spadnout? Klaudie se země nebojí, nebojí se ani ulice Bartolomějské, není jako Nanynka Šmídová, i když se Nanynce podobá v tom, že chodila po hradbách města Obratle a Nanynka Šmídová se učila chodit po provaze. A už Klaudii chytili dva bartolomějští pacholci, Brůna a Rubeš. Stála právě zase před obchodem s divadelními potřebami. A už ji ti dva bartolomějští pacholci vedou do Bartolomějské k majoru Bartoškovi, aby mu vařila černou kávu a zavazovala tkaničky u bot. A už bílá

Klaudie vaří Bartoškovi černou kávu v Bartolomějské a zavazuje mu tkaničky.

Brůna s Rubešem jdou pro Diviše: Pojď s námi, Diviši, do Bartolomějské! Klaudie je u Bartoška, kdo ji vyvede, když ne ty? Diviš lest neprohlédne, cítí, že nastal čas metat kozelce před Bartoškem, nastal čas vlézt do soutěsky. Jen kdyby to nebyla právě soutěska bartolomějská, ve které si má sedřít kůži kvůli bílé Klaudii. Jestlipak je Klaudie pořád tak bílá? Ale kolik jich už před ním tam k ní sestoupilo a kolik se jich vrátilo, je právě on ten vyvolený?

A Diviš Paskal si připadá jako Herakles, jako Théseus, jako Orfeus a jako Kristus a také jako básník Dante – tato samolibost bude Divišovi osudná. Diviš netuší, že to je jen léčka, kterou mu lovci nastrojili, jednorožec Diviš se právě chystá položit hlavu do klína panny, do bartolomějského klína. Kdo do soutěsky vejde, tomu hlava sejde, ať je to ten, nebo ten. Copak Diviš nepomyslel na to, že i když se někdo odtamtud vrátí, bude pak jiný? A i kdyby tam nakrásně nepojedl žádného zapovězeného pokrmu, stačí, že vdechne ten bartolomějský vzduch. Už se mu z toho vzduchu dělá mdlo jako předtím jeho otci, který chodil stejnou cestou.

V jedné místnosti, kudy Diviše Brůna s Rubešem vedou, se otáčí nějaké kolo. Není to kolo z Hagiboru a není do něj doposud vpleten dědeček Davidovič? A v jiné místnosti stojí jakási nestvůra, polo člověk a polo zvíře, člověk s kůží-kabátem přetaženou přes hlavu. Dva ho vodí po místnosti: Slepá bábo, kam tě vedem? A Diviš poznává Roháčka a Boháčka. A ten člověk pod kůží či vlastně pod kabátem odpoví: Do pekla. A Diviš Paskal ucouvne, protože pozná svého otce.

A pak vedou Rubeš s Brůnou Diviše po schodech nahoru, po točitých schodech, jaké vedou na petřínskou rozhlednu. A Diviše kdovíproč napadne, že tam nahoře uvidí hvězdnou oblohu, po Mléčné dráze popluje Nanynka Šmídová. Jenže

nahoře není Nanynka Šmídová, ale Klaudie Bílková. Chodí po bartolomějských hradbách a chroupe mandle. Opravdu si Klaudie myslí, že za ni Diviš půjde orodovat, že zase poleze nějakou soutěskou? Byla to od něho bláhovost už tenkrát, teď už to ví, Klaudie nejspíš docela ráda nalévala Ochovi víno a zavazovala mu tkaničky u kecek. A kdyby Diviš soutěskou prolezl a mohl by se vrátit na hradby, měla by mu to nakonec za zlé. A co ta soutěska v Nuslích, u potoka Botiče, na jejímž konci stáli také ti dva, Brůna a Rubeš? A Diviš pochopí: ať soutěskou proleze, nebo ne, vždycky tam budou čekat – morové pacholci. A kým bude Diviš, který se ocitne mezi nimi jako jeho otec mezi Roháčkem a Boháčkem? On bude třetí z nich, nasadí si šaškovskou čepičku, ani si nevšimne, že je to čepička morových pacholků, a sestoupí do klína bartolomějské nevěstky Klaudie. I v tom je podoben těm dvěma, i v tom. Neboť jakým právem se Diviš domnívá, že je jiný než oni, když s nimi hraje tuhle hru? Kde jsou hranice mezi bartolomějskou hrou a životem?

Nechají ho s Klaudií o samotě, že prý si skočí k Medvídkům na pivo, na jedno nebo dvě. Klaudie má v hrsti mandle a chroupe jednu po druhé, Divišovi také nabídne. Jako by Diviš nevěděl, že se tady nesmí ničeho dotknout, chce-li ještě někdy odejít. Diviš si vezme od Klaudie mandli a sní ji. A jakmile se mu hořká chuť bartolomějské mandle rozplyne na jazyku, Diviš ucukne, ale už je pozdě. Už mu Klaudie sedí na klíně. Diviš, který snědl mandli poznání, právě vstoupil potřetí do soutěsky, do soutěsky v Bartolomějské. A když chce projít zpátky, stojí mu v cestě ti dva, Brůna a Rubeš, kteří se už vrátili od Medvídků.

KABALA PANA TURKA

Je-li jednotka podle číselné kabaly Agrippy z Nettesheimu zřídlem a původem všech čísel, vylučuje jakoukoli mnohost, je vždy táž a neproměnná, násobena sama sebou dává opět jen samu sebe, je bez začátku a vztahuje se k Bohu, pak dvojka,

která následuje hned po ní, je číslem stvoření, projevem prvního pohybu, ze dvojky vyplývá veškeré ztělesnění, dvojka je principem dělení, mnohosti a rozdílu, hmoty a proměny, je číslem vědy, paměti a světa, číslem člověka, číslem sváru a nečistoty. Podle téhož Agrippy z Nettesheimu je to právě číslo dvě, které způsobuje všeliká noční vidění, můry a strašidla. Při předvídání je číslem nejpříznivějším. Podle pythagorovců je dvojka zlým démonem. Někteří ji dokonce ani nepokládají za číslo, ale za pouhé zmatení jednotky. Dvě desky zákona byly na Sinaji, u Mojžíše dva cherubíni pohlíželi do slitovnice, u Zachariáše dvě olivy prýštily olejem, dvě přirozenosti jsou v Kristu, dva druhy duchů přebývají ve vesmíru – dobří a zlí, dvě jsou veliká světla nebeská, dvojí ekvinokce, dva živly plodící živoucího ducha – země a voda...

A pan Turek dodává: Dva jsou břehy, na kterých je možno stát, dvě hlavní víry, které je možno vyznávat, dvojí je přirozenost živočicha v komoře babičky Davidovičové, ptačí a krysí, dva jsou Paskalové, dva jsou horolezci, které naverbovali k bartolomějským pacholkům, a dva jsou také ti, kteří přijdou po nich. Dva jsou světy – předolšanský a olšanský – a dvojí je pohyb, který je ovládá – výstup a sestup.

Tuto olšanskou kabalu by bylo možno ještě dlouho rozvíjet, kdyby si pan Turek náhle nevzpomněl na pana Klečku – i oni přece byli dva. Pan Turek v tu chvíli pocítí, jak mu do těla vniká podzimní chlad, neboť jeden jak se zahřeje? A když pan Turek vyhlédne z hrobky přes rameno Melancholického anděla (možná se dívá, jestli se náhodou s podzimem nevrací pan Klečka), uvidí, že hřbitovní vinici kryje bílý poprašek – jinovatka.

HŘBITOVNÍ SUBSTANCE

Diviš, který snědl bartolomějskou mandli, se v duchu ospravedlňuje: Mandle je Kristus, neboť Spasitelovo božství je jako jádro uzavřeno v lidské skořápce. A kdyby se do jeho úvahy

vmísil pan Turek, řekl by, že hebrejské luz znamená zároveň mandli i podzemní město nesmrtelných. Ale pozor, Diviši – tohle je město bartolomějské. Je ovšem také pravda, že jedna hořká mandle stačí k otrávení krysy nebo netopýra, anebo třeba hřbitovní veverky.

Na to právě myslí Diviš, když přestoupí slib, který dal panu Turkovi. Když jedna z těch ochočených veverek důvěřivě hledá v jeho dlani oříšek, napadne ho, jestli taková veverka není převtělením nějakého nebožtíka a neslibuje-li si od Divišova oříšku nesmrtelnost.

Ne, Diviš nehodlá rušit spánek Nanynky Šmídové, slova pana Turka mu vězí hluboko v paměti, Nanynku Šmídovou chce nechat odpočívat v pokoji (a přece se ta chudinka teď probudila, asi cítí, že je Diviš nablízku). Diviš jde po hřbitově a propadá malomyslnosti. Nyní ho napadne, nesouvisí-li jeho malomyslnost nějak s tím, jak si tu jednou rozedřel prsty do krve o ztvrdlou zem. Tehdy mu asi vnikla do krve ta pomalu, ale jistě působící nákaza, ta vleklá choroba, při níž se rozpadá tkáň snů a předivo nadějí, ochabuje vůle k činu a všech údů a zejména mysli se zmocňuje smrtelná netečnost.

Když Diviš ve své hřbitovní úvaze dospěje až sem a zkoumá právě pozorně své prsty, osloví jej Bernard Bolzano. – Četl jste, Paskale – nejste potomkem onoho slavného Pascala? – mou Athanasii aneb Důvody pro nesmrtelnost duše? Promýšlím právě její novou variantu. Zavedl jsem do svého systému pojem hřbitovní substance, věčné a nezničitelné, oduševnělé a nadané představivostí. Tato substance má možnost neomezeného zdokonalování, ale také – tu Bernard Bolzano ztiší hlas – neomezené degradace. Jen se, Paskale, podívejte kolem sebe, kolik tato substance plodí malomocných snů a jak je sama zase hubí. A všude samá slova, slova, slova...

Diviš jde dál, postupuje stále hlouběji do hřbitovního prostoru, z něhož k němu sem tam dolehne nějaký hlásek. A tu

pan Erben zavolá, že vidí horu nad jiné vyvýšenou. – Pan Erben už zase věští, řekne v komoře babička Davidovičová. Kteroupak horu má asi na mysli? Kdyby tu větu vyřkl Roháček nebo Boháček, mysleli by horou nepochybně Grossglockner. Kdyby ji vyřkla Markéta Paskalová, byla by to zajisté Hora Kutná, v níž se Divišova babička propadla před víc než půlstoletím. A kdyby ji vyslovil Jan Tůňka, viděl by určitě Blaník, svou horu-propast. Ale jakou horu může vidět pan Erben tady na hřbitově, nešálí už zase sebe a jiné lichou nadějí? Tu si Diviš povšimne, že oko básníkovo obzírá hromadu shnilého listí, navršenou kousek od jeho hrobu. Taková je jeho hora! A vlastně na tom není nic divného, každý má zkrátka svou horu, přiměřenou životu, jenž je mu vyhrazen. Je-li však všechno tímto způsobem relativní a pomíjivé, není pak jedno, sní-li Diviš Paskal mandli či nikoliv? Alice Davidovičová by toto zdůvodnění asi nepřijala. Divišova váhavost a Divišovo sebeomlouvání jí jsou z duše cizí. Ovšem že to není jedno, vždyť jestliže se všechno opakuje, pak bude Diviš muset polknout hořkou mandli ještě několikrát (jen ať se podívá na pana Sabinu, ale nemusí chodit tak daleko – jen ať se podívá na svého otce), a vina, která dosud byla jen mlhavá, vystoupí ve vší zřetelnosti. Kéž by bylo Divišovi všechno tak zřejmé jako Alici. Kéž by Diviš necítil smrtelnou únavu těla i duše, kráčí po hřbitově, sotva nohy vleče. Alice mu pomáhá, ještě Diviše docela nezavrhla, ještě ne. Ale co si má Diviš počít, když do něho všemi póry a také tou sedřenou kůží na prstech pronikla Bolzanova hřbitovní substance?– Vetřelec je to a vlkodlak, řekne babička Davidovičová v komoře. – Dobře mu tak, má, co chtěl.

KONSOLIDACE NA OLŠANECH

Probíhá konsolidační proces. Probíhá ve Španělském sále a probíhá také u Olšan. Konsoliduje se ulice Vinohradská a také ulička Zásmucká. Takové uličky, které vedou odnikud

nikam, jsou vždycky podezřelé a může se v nich skrývat všelijaké nebezpečí, před člověkem, který se jimi nic netuše ubírá, se tam může třeba rozevřít nějaký neradostný pohled – jako před Nanynkou Šmídovou, když tudy šla onehdy s Divišem Paskalem. Schovala hlavu k němu pod svetr s jelínky, ale stejně i přes ten svetr viděla, že míří ke hřbitovu, nemohla se před tím pohledem nikam schovat – ani pod Divišův svetr ne, pod ten už teprve ne, vždyť Diviš sám byl tehdy už napůl mrtvý. Proto s ním vůbec mohla Nanynka jít, proto od něho mohla něco očekávat, jelikož však byl Diviš mrtvý jen napůl, nemohla s ním zase zůstat, protože by to dopadlo velmi zle pro oba, jak jí později vysvětlil pan Turek, a pan Turek je velmi moudrý.

Pan Turek takový vždycky nebyl, to tady na Olšanech tak zmoudřel. Uviděl, co druzí neviděli, uslyšel, co druzí neslyšeli, neboť tady na Olšanech všechno vystupuje v mnohem jasnějších rysech, a kdo chce, kdo se odváží, může se tu stát vidoucím. Jenže mnohem víc je těch, kteří raději zaboří hlavu do svých krtčích hrobečků, ryjí se ve svých hřbitovních zahrádkách a nedívají se nalevo ani napravo. A v tom také tkví smysl olšanské konsolidace, aby všichni byli právě takoví a o nic jiného aby se nezajímali. A průvodním jevem tohoto neustále pokračujícího procesu je, že tento posmrtný život (Jakýpak život, namítne Alice Davidovičová, leda živoření, a ani to není pravé slovo – hrobaření) vystupuje z břehů, postupně se přelévá přes hřbitovní zeď, roztéká se přilehlými ulicemi a uličkami. A naopak to, co dosud žilo venku za zdí, se postupně umrtvuje a přechází přes zeď. To je ten nejvyšší přechod – pascha – pesach. Mrtví jako by ožívali a živí se plouží jako mrtví. A nikdo už nerozezná, kde končí život a kde začíná smrt.

– Všechno je marnost a nic než marnost, řekne pan Turek. Člověk si zvykne i na smrt a ani se nezdá, že by mu nějak vadila. Takových, co se s ní nechtějí smířit, se najde jen pár, a kdyby prázdno prázdnu mohlo něco učinit, tak by tyhle tvory

ostatní ukamenovali. Uhodí je alespoň slovem, alespoň tím. A někdo je slovem tak zasažen, že už nevstane, a jiný přijde o rozum – jako pan Klečka, který teď všem rozdává květiny a nikdo neví, co to znamená.

Jen si pan Turek vzpomene na pana Klečku, už při té vzpomínce téměř necítí bolest, protože se mu to zdá velmi dávno, co ho pan Klečka opustil, a hned přítele vidí přicházet. Vede ho sem po sněhu Nanynka Šmídová, panenka olšanská. Pan Klečka se na pana Turka usmívá, jako by se vůbec nic nestalo, jako by se jen trochu poohlédl kolem. A Nanynka s panem Klečkou pak panu Turkovi vyprávějí o Benjaminovi, už se z toho pro ně stala legenda, jak Benjamina přivedli z Hagiboru a jak se jim Benjamin před očima rozplynul, a to všechno kvůli panu Hamzovi.

– Ba ne, vrtí hlavou pan Turek. – Muselo se to stát tak jako tak. A kdyby to nebyl pan Hamza, tak by to byl někdo jiný. Třeba i já sám nebo vy. Nanynka a pan Klečka se na pana Turka dívají s údivem. – Ani byste si to neuvědomili. Všechno živé pomíjí, a co je mrtvé, to pomíjí dvojnásob. A takový sen, který se zrodí tady na Olšanech a třeba se i zhmotní, se vytratí snadněji než cokoli jiného. Kdo se kdy nasytil jehňátkem ještě ani nepočatým?

Musí mu nakonec dát za pravdu, pan Klečka jen namítne, že to byl velmi krásný sen. On, pan Turek, neuměl nikdy snít, snil leda tehdy, když měl horečku a chtěl si na hřbitově utrhnout hrozen, proto je mu tady hůř než jiným. – Ale i tady je přece možné prožít něco krásného, řekne pan Klečka a Nanynka mu přisvědčí.

Tak tedy i oni, pomyslí si pan Turek, i oni už se tady zabydleli, už si tu našli svou zahrádku. Asi to tak musí být, když někdo chce přežít – přežít co? Pan Turek se s tím ale nesmíří, on ne. On a ještě kdo? Možná by měl jít hledat ty druhé, co se nesmířili, ale pan Turek už je starý a unavený – z toho

hrobaření, jak by řekla Alice Davidovičová, ale hlavně z toho nesmíření, nesmíření je vždycky velmi vysilující, a také z té své hřbitovní moudrosti, jejíž břímě nese a které ho už ho nikdo nezbaví, ani smrt ne. Ubohý pan Turek! Veliký pan Turek!

POSLEDNÍ MÍČEK

Roháček a Boháček honí Laňku po Hagiboru. Laňka býval prvním sběračem míčků, nikdo nebyl tak hbitý jako on, ale teď už je z něho stařeček, není těžké jej dohonit. A lovci se ani nemusí uchýlit ke lsti, nemusí jednorožci podstrčit klín panny (nesnil Laňka kdysi o klíně Nory Kožíškové?). A už Laňku vedou k majoru Bartoškovi do Bartolomějské.

— Tak ty jsi Laňka, první hagiborský sběrač míčků, řekne major Bartošek a Laňka přikývne, ještě sotva popadá dech po té hagiborské štvanici. — Koho jsi to u sebe přechovával, Laňko? Tu Laňka posmutní, vzpomene si na svého ztraceného syna, na Benjamina. A pak ho napadne, co když je Benjamin tady a nestalo se mu žádné neštěstí, jak se obával. Laňka vysloví tiše Benjaminovo jméno. Majoru Bartoškovi neujde, že je to jméno židovské, přímo starozákonní, a zajímá ho to proto ještě víc. — A kampak se ten tvůj Benjamin poděl, Laňko? Laňka neví, opravdu neví, Laňka prosí pány, ať ho déle netrápí, ať mu řeknou, jestli je Benjamin u nich, tolik se bál, že se mu stalo něco zlého. — Takové báchorky si, Laňko, vykládej jinde. Ten tvůj Benjamin je podvratný živel a tys ho u sebe schovával. Ale vždyť jeho Benjamin jen sbíral míčky jako kdysi on...

— Takové sběrače míčků my známe, řekne major Bartošek. Chroupe přitom mandli a další dvě nabídne Roháčkovi a Boháčkovi. — Dneska sbírá míčky a zítra si usmyslí těmi míčky třeba zapálit tank... Tak tohle na Laňku vědí, že házel míčky po vozech s morovými pacholky? A ještě ho nařknou, že chtěl obnovit první republiku. Laňka slyší příval slov, bartolomějských slov, není mezi nimi žádné, z něhož by svitla naděje,

že najde svého Benjamina. Hodil by míčkem i po těchhle, kdyby nějaký měl. Laňka šátrá po zemi kolem sebe, ale nenalézá jediný, který by jim vmetl do tváře, asi mu míčky vzali už na Hagiboru, vždycky přece míval nějaký u sebe, co by teď Laňka dal za jediný míček.

BLÁTIVÝ MOTÝL

Nad slepnoucím a hluchnoucím Janem Paskalem se uzavírá bartolomějská noc. Bourec Paskal se do ní zavíjí, klade jí hlavu do klína. Ale kde se vzala, tu se vzala, vynoří se ošklivá stařenka a říká: Ty nejsi, Paškále, jednorožec, ty jsi obyčejný paroháč. A Paskal by rád hlavu zavinul ještě hlouběji do noci, aby se tam schoval před tou neúprosnou stařenkou, ale nejde to. Vždyť je to babička Davidovičová a sama z té noci přichází, a čím hlouběji do ní Paskal ponoří hlavu, tím je babička Davidovičová u něho blíž a tím je jeho krk sevřenější. Jan Paskal si krk osahává, ale není tam nic – jen nepatrná rýžka, hlava jako by se oddělovala od trupu, den ze dne je však rýžka patrnější. Je to rýžka po límečku papežence, po bartolomějském kolárku.

– Že se nestydíš, farář jsi a hlavičku Krista jsi nenašel... S tou tvou hluchoněmou Annou jsme se potkaly v Polsku, letěly jsme spolu komínem. Není to poprvé, co takhle Paskala přepadla, v poslední době vychází babička Davidovičová z komory stále častěji. A Paskal se čím dál víc zavíjí do sebe.

A když vejde Diviš a vidí babičku Davidovičovou a vidí svého otce, který se mění v bource morušového, hned pochopí, kolik uhodilo. – Jděte si, babičko, raději hlídat dědečka Davidoviče, aby vám zase neutekl k paní Soškové. Tahle Divišova slova na babičku Davidovičovou zázračně platí, hned cupitá do komory a ani se už po Paskalovi neohlédne. Ale stačí, aby Diviš poodešel, a už je babička Davidovičová v pokoji zase.

– A kampak jsi, Paškále, schoval Kajna? Byl do tvé matky celý poblázněný. Babička Davidovičová si povzdychne: Co si

v té Hoře chuděra počala? Jan Paskal ví, jak to bylo: každý rok otec za matkou jezdil a prosil ji, aby se vrátila. Pak už se jen z dálky na ni díval a zase odjel. Nejdřív hrála divadlo, bez kterého nemohla žít, a pak už ani divadlo nehrála a myla v divadle schody. Doma pak otec plakal Kajnovi na rameni. A jednou se rozhodl vzít s sebou i syna, jeli, ale už bylo pozdě, už si ji Hora vzala docela. Babička Davidovičová tohle všechno ovšem ví a jenom tak Paskala zkouší, jestli se v něm nehne svědomí nebo alespoň lítost, to už by pak byl jen krůček... Pak už by si s ním babička Davidovičová snadno poradila, jako si poradila s dědečkem. Jen aby dědeček zase nechtěl odejít.

Babička spěchá nazpátek do komory. A vidí: dědeček Davidovič právě spouští nohy z postele a chystá se vstát. A jen se suše zasměje, že ho babička přistihla, a zase se uloží ke spánku. Vždyť co jiného mu zbývá než tenhle komorový spánek, alespoň tam za ním babička nemůže. A babička, protože to dobře ví, že jí dědeček takhle vždycky uniká, mu schválně sáhodlouze vykládá, co je venku nového, a dědeček poslouchá, protože je na to zvědavý, a nespí. — Vida ho, toho bource Paškála, zachtělo se mu vykuklit, řekne dědeček Davidovič, když vyslechne dlouhou babiččinu řeč. — Ještě chvilku a vyletí motýlek.

Diviš Paskal to vnímá jinak. Jemu se otcovo zavíjení nelíbí. Sedí tu už jenom trup a hlava bloudí kdovíkde, oddělila se od těla právě v místě, kde zbyla rýžka po kolárku, ta rýžka zapovězená. Z Divišova hlediska je otcovo bartolomějské zavíjení do noci a do svědomí spíš zavíjením do smrti než do nového života. A to odvíjení, které má pak následovat, to bartolomějské odvíjení a svlékání z kůže je s životem pro něho spojeno ještě méně. A říkat, že vyletí motýl! Vždyť je to výsměch, když se pak bude ploužit po hřbitově a ještě na něj bude kdekdo pokřikovat: Bartoloměj Paskal — zrádce národa! Ale přitom jaký národ

on vlastně zradil, tam u Medvídků, tam v Bartolomějské? Leda sám sebe. A přece se všichni budou cítit povolaní ho soudit, házet na něj bláto, každý svou hrstičku pro vlast. A až mu motýlí křídla ztěžknou tím olšanským blátem a až se jim pak bude podobat svou blátivou hřbitovní existencí, pak teprve budou spokojeni, ale možná ani pak úplně ne. A ještě se mu může stát, že ho přijde na Olšany klovat říšský orel Hergesell. A do jakého klína se pak schová, do jakého olšanského klína se schová jednorožec Paskal, paroháč Paškál?

POLABSKÝ SLOVAN A NEVĚSTKA OLŠANSKÁ

Herr Hergesell, který kdysi studoval tibetské knihy mrtvých, patří k vědoucím, k těm, kteří když se po smrti ocitnou v bardu, jak se tento přechodný stav v tibetštině nazývá, znají velmi dobře meze své posmrtné duchovní existence, zakoušejí plně její bídu a neopájejí se žádnou lichou nadějí na nějaké příznivé nové vtělení. Herr Hergesell ví, že kdyby se znovu vtělil, byl by leda jedním z oněch nešťastných duchů zvaných preta. A kdoví, zdali by se nevtělil jen do nějakého zvířete, třeba do vlka, nebo do nějakého ptáka, třeba do orla, neboť jeho karma není příznivá.

– Přispěj mně, v bardu putujícímu, ku pomoci, modlí se Herr Hergesell, když se spouští do světlíku nebo když se vznáší nad Olšanským hřbitovem. A neví, čím to je, snad že se v něm probouzí nějaká minulá existence, přicházejí mu teď často na mysl slova jakési dávné řeči, řeči už dávno ztopené mezi německými dialekty. To z něho promlouvá babička z matčiny strany, která pocházela ze Zlého Komorowa. A někdy se mu zjeví sama babička, právě když mu nějaké z těch podivných slovanských slov vytane na mysli. A Herr Hergesell se babičky bojí o to víc, že si není tak docela jist, jestli není zároveň babičkou Davidovičovou z komory. A jakkoli se Herr Hergesell snaží sám sebe přesvědčit, že to všechno jsou jen

přeludy barda, pociťuje úzkost a raději by se už vtělil, i kdyby měl být jen preta, aby jim unikl. A hledá bránu lůna, do které by vstoupil.

Pan Kollár zaslechne dávnou slovanskou řeč, útržky řeči, ve které chvílemi v bardu putující uvažuje nahlas, a celý pookřeje. — Pán je polabský Slovan? Herr Hergesella otázka pana Kollára pobaví, neubrání se smíchu. Ještě že je tu Alice Davidovičová, vezme pana Kollára za ruku a odvádí jej rychle pryč. Pokouší se mu vysvětlit, kdo je Herr Hergesell, ale pan Kollár, který v duchu ještě slyší tu sladkou polabskou mluvu, nad tím kroutí hlavou. Vždyť řeč toho pána je čistá řeč slovanská, hrozilo, že vymře, a hle, zrodila se znovu právě tady na Olšanech, copak to není zázrak? — Měl babičku od Zlého Komorowa, říká Alice Davidovičová.

Čím jen to je, že Alice dohlédne dál než ostatní? Snad že Alice chce vidět, že nezavírá oči, trpně se nepoddává všeobecné netečnosti, neuzavírá se ve svém omezeném světě a snaží se vstoupit i do světů jiných lidí, podat jim pomocnou ruku, neboť Alice je přesvědčena, že ani v tomto svízelném postavení není všechno ztraceno, pořád zůstává určitá naděje, pro kterou stojí za to potlačit tu smrtelnou malátnost, bdít co nejvíce, neupadnout do olšanského spánku. Vždycky když se Alici zdá, že ji přemáhá spánek, vydá se tam, kde se právě rozhoduje něčí osud, a na chvíli do něj vstoupí. Ale kolik je tady takových jako ona? Kolik je takových, kteří se snaží vidět dál než na svůj blátivý rov nebo honosný mramorový náhrobek?

Herr Hergesell se Alici zdaleka vyhýbá, ale ona se vždycky objeví z nečekané strany. Asi se spikla s babičkou ze Zlého Komorowa, Herr Hergesell nemá tuhle židovskou dívku v oblibě, rád by se jí zbavil, ale prázdno prázdnu nemůže nic učinit, leda slovem může zranit, leda tím. Ale sotva na to pomyslí, hned se před ním zjeví babička — babička ze Zlého Komorowa nebo babička z komory, anebo obě dvě v jedné osobě, a hrozí

mu prstem. A Herr Hergesell ani nemukne, nechá Alici na pokoji. Jen kdyby už konečně nalezl bránu lůna, do které by vstoupil, aby unikl přízrakům barda, stále jich přibývá, přicházejí stále blíž a počínají si stále výbojněji. I kdyby měl být jen zvířetem nebo ptákem, jen nebýt déle tímto prázdnem, dvojsmyslným prázdnem mezi smrtí a životem. A tu putující v bardu spatří Noru Paskalovou.

Nora Paskalová má dosud perleťový knoflík, který Pavel Santner s takovým opovržením pohodil. Jak otáčí knoflíkem na různé světové strany, vyvstávají před ní všelijaké obrazy a děje z jejího i cizího života, neboť je to knoflík rozpomínání. Někdy se jí zdá, že někde uprostřed hřbitova vyvstává babylonský altánek, a jindy, když se odváží obrátit knoflík rubem vzhůru, sedí pojednou na klíně Herr Hergesella jako na hřbetě nějaké apokalyptické šelmy.

A někdy je ten výjev tak sugestivní nejen pro Noru, ale i pro ostatní olšanské obyvatele, že se kolem Nory začnou shlukovat. Ukazují na ni prstem: Nevěstka olšanská! A chtějí ji vyhnat ze svého olšanského ráje. Ale ona právě usedá na hřbet vlka Hergesella a uniká jim, protože Olšané jsou pomalí a zakrátko se unaví.

A už zase obrací Nora knoflík vzhůru jeho pekelnou stranou. A už se k ní snáší říšský orel Hergesell. A sotva orel udeří křídlem o zem, je z něho švarný soudní úředník.

— Také se vám všechno kolem tak hnusí, Frau Beranek? Herr Hergesell líbá Noře Paskalové ruku, i když mu tou rukou podřízla krk. A hřbitov zašumí: Ti Němci jsou přece jen slušně vychovaní. Ale když si Herr Hergesell posadí Noru na klín, zašumí hřbitov nevolí a pohoršením.

A už zase Nora sedí na apokalyptické šelmě a je to divý let. A když se snesou k zemi, cítí se oba velmi znavení a víc osamělí než předtím. A obou se zmocní touha zranit toho

druhého. – Jaké to je, milovat se se světcem? zeptá se Nory Herr Hergesell. – Jaké to je, nasadit světci parohy?

Nora ví, že by stačilo obrátit knoflík a rázem by se uťala ta nestoudná vlčí řeč. Ne, nikdy se nedomnívala, že by vlk byl beránkem, ani tehdy ne, když sedala na ten vlčí klín, tehdy teprve ne. A právě v okamžiku, kdy Nora Paskalová sevře Herr Hergesellovi krk v bláhové naději, že mrtvého lze znovu zabít, pohne se v ní nový život – beránčí, nebo vlčí, kdo to teď rozliší, život rozpjatý mezi dvěma krajnostmi, život podobojí. Čím víc bude v Noře dorůstat nový Diviš, tím bude onen první Diviš slabší, tím víc se bude cítit rozdvojen mezi domem a hřbitovem.

Nora škrtí orla Hergesella, protože nemá po ruce nůž jako tenkrát, v domnění, že je možné zabít v sobě hřích a že je možné vlčí krví vykoupit kůži beránčí. A když Olšané vidí, že říšský orel Hergesell je v posledním tažení, i když je to jen zdánlivé a dočasné, začnou pomýšlet na revoluci. Jenže tu Nora rychle knoflíkem otočí, protože už má dost všech revolucí, a oni se hned pokorně rozejdou po svých hrobech. Ale jak se tak rozcházejí, neodpustí si hodit po nevěstce olšanské blátem, každý svou hrst pro vlast, každý svou olšanskou hrstičku.

DOSPĚLOST ŠÍPKOVÉHO JURY

Hle, Šípkový Jura, oděn v plášť myší barvy, kráčí sám do hospody k Bubeníkovi. Tam u pultu, v jehož lesklé desce se odrazí Jurovo nové vzezření, vypije svou živou vodu. A všichni se podivují: Jak to, že Šípkový Jura, který byl přece zaklet do podoby věčného dítěte, tu teď pije docela sám? Snad je to tím pláštěm, v němž chodil správce Šípek přikládat do kotle. Jednoho dne se mu udělalo v kotelně mdlo z toho čoudu, upadl a udusil se. Snad ten, kdo si oblékne tenhle plášť, je rázem dospělý a zaujme místo, které se uprázdnilo. Neboť věci obsahují zvláštní fluidum zvané aura, a kdo s touto aurou přijde do

styku, připodobňuje se bývalému majiteli a sdílí podobný osud.

Proces Jurovy individuace je u konce. Završuje se právě tam u pultu, v němž Jura zálibně obhlíží svou novou podobu. A pak se vrací střežit okýnkem do chodby dům a přikládat pod kotel. Výprava do světlíku je dávno zapomenuta, patřila ještě do temného období království pohovky. Když jde kolem Diviš Paskal, přelétne myslí toho v plášti myší barvy jakási matná hořká vzpomínka na uloupené rouno. A pomyslí si: Lidem jeho druhu není radno důvěřovat. A Šípek II. sleduje Diviše Paskala bedlivým zrakem, dokud Diviš nezmizí v ohybu chodby. Ten v plášti myší barvy zná svou moc, už nemusí bodat špendlíkem, teď už ne. Ví, že stačí ukázat prstem a rozhodne se něčí osud. A kdyby ho Alice Davidovičová teď poprosila o milost, neslitoval by se, pro tohoto Juru už štucl nemá žádnou cenu, ani proto, že je perziánový. Ale Alice za následníkem nepřijde, Alice není z těch, kdo prosí o milost, dvakrát rozhodně ne, a tyhle v pláštích myší barvy už vůbec ne.

A pan Turek, který na hřbitově vykládá podobenství, mluví o věku Jupiterově, jenž vystřídal věk Saturnův. A kdoví, jestli tu také nebyl nějaký kámen, nějaký kousek uhlí nebo koksu, kterým se správce udusil, kdoví? Ale když se podobenství nově naplňují, obměňují se také tím způsobem, že jedno přechází v jiné nebo se několik podobenství spojí v jediném. Tak podobenství o Jupiteru Jurovi je zároveň podobenstvím o Minotaurovi (kdesi v jeho příběhu je přece zabodnutý špendlík), o zvířeti, kterému musí dům rok co rok vydat obětní jehňátko, jehňátko olšanské, aby mohli jeho obyvatelé zase žít rok v pokoji. A možná by mu stačil beránek nebo alespoň někdo, kdo má beránčí jméno. Jenže ten s beránčím jménem je domýšlivě přesvědčen, že právě on je novým Théseem, a Alici pokládá za Ariadnu, která ho vyvede z Šípkového labyrintu. Pan Turek pokývá vážně hlavou: Ta domýšlivost mu bude osudná, už zakrátko.

HELIOTROPISMUS

Jan Paskal vzpomíná čím dál častěji na své dětství, na dětství ve stínu Kajna. Tím častěji na dětství vzpomíná, čím je smrti blíž. Nebojí se jí, vždyť smrt se k němu vloudila už před lety v podobě těch dvou bartolomějských pacholků, jednou týdně s ní večeřel u Medvídků. Kdyby smrt měla podobu těch dvou – Roháčka a Boháčka, šel by s ní docela pokorně a ani by se nebránil, zná už nazpaměť historii jejich horských výstupů a sestupů. Tahle smrt, tohle svlékání z kůže ho už dávno nezneklidňuje, stalo se zvykem. Jan Paskal se dokonce ani nestydí, když před nimi stojí ve své bartolomějské nahotě, s kůží přehozenou přes ruku, jako by to byl nějaký pláštík. Ale v poslední době už všechno není jako dřív. U Medvídků se čím dál častěji mluví o nějakých jiných dvou – o jakémsi Brůnovi a Rubešovi. Neboť nastává střídání bartolomějských generací. Ti, kteří přicházejí, jsou mnohem dravější, mnohem sebevědomější, mnohem ctižádostivější. Jan Paskal je pro ně jen potrhlý stařec k nepotřebě a Roháček s Boháčkem jsou šašci, které je nutné odstranit.

U Medvídků si Brůna s Rubešem přisednou k jejich stolu a poručí si táborskou baštu. A zatímco na svých talířích baštu obléhají, Roháček s Boháčkem už zase lezou nahoru, už ne na Grossglockner, raději ten svůj vrch překřtili na Salavat-dag, už stanuli na vrcholku, shlížejí z něho na Brůnu a Rubeše. Brůna s Rubešem se dole pošklebují (táborská bašta zatím padla, leží jim u nohou) a Roháček s Boháčkem cítí, že jim ti dva nevěří nebo pro ně takový výstup nic neznamená. Je to tak, tahle generace má za sebou docela jiné výstupy, docela jiné vzpomínky, má-li jaké, protože vzpomínání pokládá za změkčilost. Jen Jan Paskal uznale pokyvuje, i on se nakrátko ocitl na vrcholku s těmi dvěma. – Proč tam lézt, když se dá až nahoru vyjet, řekne Bruna. – A pak, nebyl to přece Salavat-dag, ale Grossglockner, řekne Rubeš.

Roháček s Boháčkem zmlknou, co také mají říct, když se pod nimi rozevřela propast a na jejím dně se neotvírá náruč Sasanky, ale čekají tam ti dva. A snad že se Jan Paskal ocitl v duchu tak vysoko v horách, kde je řídký vzduch, najednou se mu špatně dýchá, něco ho svírá pod krkem ze dvou stran. Právě toho se bál, že si smrt pro něho přijde v podobě oživlého dřeva prosyceného zvláštní vůní. Právě teď ji Jan Paskal ucítil a ví, že kdyby se ohlédl, stál by za ním Kajn, dřevěný Kajn, který přišel na večeři k Medvídkům, jako by se ho oheň na budějovickém dvorku ani nedotkl.

– Však ono na tyhle taky jednou dojde, řekne pan Turek. Myslí Brůnu s Rubešem. – Zase přijdou nějací dva a těm budou zase tihle pro smích. Bartolomějská sláva – polní tráva. A zrovna tak si to myslí babička Davidovičová v komoře, často se s panem Turkem shodne, a není divu, vždyť mají v sobě tutéž starou moudrost a za sebou podobnou životní zkušenost.

To, čemu se u rostlin říká heliotropismus, tedy úkaz, že se rostliny obracejí ke straně, z níž přichází nejvíc světla, a hledí vzhledem ke světlu zaujmout výhodné postavení, tomu pan Turek u lidí říká otočnictví, které se projevuje navenek zakřivováním, ohýbáním a vydouváním (pan Turek kdysi sepsal práci o heliotropismu, než se začal zabývat bourcem morušovým). Tak si hugenot Jean de Pascal o Bartolomějské noci připevní na rukáv bílý hadr, aby byl jako papeženci, a zachrání holý krk. Jeho útěk do Čech je pak jen útěkem před vlastní zradou. A později jeho potomek Jan Paskal, který si tu hugenotskou historku vymyslel, i když trochu jinak, kvůli hříchu těla přestoupí na víru podobojí. A je tudíž docela přirozené, že když se Jan Paskal ocitne na Olšanském hřbitově, dostane od pana Klečky chlupatý list otočníku.

Jan Paskal ještě nezná květinovou symboliku pana Klečky, a stojí nechápavě s listem v ruce na jedné odlehlejší hřbitovní

pěšince. – Tak už jste tady taky, přivítá ho Tomáš Hamza. – Ten list si raději schovejte, radím vám dobře, nikdo neví, jestli to není nějaké znamení vyvolenosti, kdo se jím jednou vykáže, ten se třeba znovu narodí. Kozlí bludy, myslí si Jan Paskal. Je mu však divné, že právě pan Hamza, který vždy střízlivě uvažoval a byl vzdálen jakékoli mystiky, propadá podobným myšlenkám. Asi život v těchto podmínkách lidi hodně změní. A ačkoli Jan Paskal pochybuje, list si ponechá, neodváží se jej zahodit. A protože rýžka po kolárku na jeho krku je teď velmi nápadná, drží list tak, aby rýžku zakryl.

A už na něj správce Šípek ukazuje prstem: Jen se podívejte, proč si tím listem zakrývá krk! Co když je malomocný?! V mžiku je list otočníku stržen a před zraky všech vyvstane osudná rýha obrácení. A aby Jan Paskal vyvrátil domněnku, že je to rýha po oprátce, musí v olšanském očistci vyprávět svůj příběh. Když skončí, cítí se velmi unaven a sklíčen a sklesne do hřbitovní trávy. A už skoro usíná, když se k němu přiblíží Nanynka Šmídová: Jak se daří vašemu Divišovi, už brzo...? Jan Paskal usíná na klíně panny, paroháč Paskal spí na místě, kde ležel klobouk zrádce národa. A Nanynce to nevadí, pro ni jsou všichni jen velmi nešťastní a slabí a potřebují útěchu. A tohle je přece Divišův otec a Diviš přece už brzo, brzo... Tak co by na tom bylo zlého?

OSTATKY A SYMBOLY

Dušičky se upínají k životu skrze věci, či spíš skrze ostatky věcí. Tyto ostatky jako by byly jakýmsi příslibem znovuzrození, zástavou nového života. Je tu přece ona aura, ono prazvláštní fluidum, které věci obklopuje a oživuje a které mrtví vnímají mnohem citlivěji než živí. Dotýkat se věcí je téměř jako dotýkat se samého života.

Hle, kapesník Tomáše Hamzy, jenž byl přetržen. Hle, knoflík, který nalezl Pavel Santner a pohodil a který dosud drží

Nora Paskalová, otáčí jím a vzpomíná. Hle, šábesový ubrus babičky Davidovičové a její perziánový štucl, jenž zažil několikerou proměnu v jehňátko perské. Neboť věc ve světě mrtvých může na čas přestat být věcí a stát se obrazem, symbolem, pouhým slovem. Všechny tyto proměny věcí v obrazy a obrazů ve věci jsou však jen dočasné a věci brzy upadají nazpět do svých přízemních, pouze věcných souvislostí. Z obrazu a tvaru zůstane pak jen stesk, takový divný stesk.

Ve věcech se však pro dušičky skrývá i zhouba, neboť věci jsou osidlem a léčkou. Kdo je jednou chycen do osidla věci, nějakého hadříku nebo knoflíku, dotkl se sice na okamžik života, ale stesk, jenž se ho pak zmocní, zaplní období mnohem delší. A potom – je tu ta nešťastná rozpjatost mezi oběma světy, kterou vlastníci ostatků zakoušejí. Nesebereš věci živého – zní jedno olšanské přikázání.

– Jsou příliš domýšliví, tihle obojetníci, řekne pan Köck, který je už také nějakou dobu na olšanské věčnosti. – Chtějí se nad nás obyčejné smrtelníky povyšovat tím, že jsou jiní, že jsou míň mrtví. Ale to by uměl kdekdo, jenže jak by to pak vypadalo? Pan Köck je skalním zastáncem olšanské jednoty a obojetníci nejsou pro něj o nic méně zrádci než třeba pan Sabina. A takových jako pan Köck je víc, i správce Šípek je na jeho straně, na lecjakého obojetníka už ukázal prstem (také na pana Turka a na Alici Davidovičovou ukázal – správce Šípek nemůže Židy cítit ani tady). A také Tomáš Hamza, který dlouho vyčkával, se přidá, už zmoudřel, teď už by se s Nanynkou Šmídovou o nějaký hadřík nepřetahoval, teď už ne. Ostatně také Nanynka Šmídová je podezřelá, držela na klíně klobouk zrádce národa a také chodila s tím přetrženým kapesníkem, a pak – je tak divně unylá. A bůhví jak je to s panem Klečkou, který se pomátl, jestli se ovšem za pomateného jen nevydává.

– Kdoví, co ty květinové dárečky od pana Klečky znamenají, třeba se v tom skrývá nějaká tajná politická symbolika,

třeba to jsou znamení, kterými se spiklenci dorozumívají mezi sebou, kdoví, řekne pan Köck a koukol, který dostal od pana Klečky, bez milosti zašlápne do země. A Tomáš Hamza to plně schvaluje, ale panu Köckovi se nepřizná, že on si lopuchový list, který dostal od pana Klečky, pro jistotu schoval a usušil. Tomáš Hamza si list čas od času tajně prohlíží, jestli se na něm náhodou nezačínají objevovat nějaké obrazy, nějaké obličeje.

Ale jak si vysvětlit, že správce Šípek od pana Klečky žádný hřbitovní kvítek ani list nedostal? Zato když jej pan Klečka míjí, vždycky se před Šípkem začne směšně držet za břicho, vysunuje břicho, jako by byl těhotný. Někdo by si mohl myslet, že se pan Klečka prostě pomátl z toho divného způsobu života, který vedl, ale správce Šípek ví, že pan Klečka hraje, jak nosil za války pod hubertusem na hřbitov jídlo pro pana Turka, a také tím napodobuje správce Šípka, který pod pláštěm schoval štucl Alice Davidovičové. A správce Šípek z té němohry usoudí, že pan Klečka asi nebude tak docela pomatený, jak předstírá. A dokonce se správce Šípek pokusí namluvit Alici Davidovičové, že se pan Klečka vysmívá jejímu požehnanému stavu. Alice Davidovičová tomu sice příliš nevěří, zvláště když jí to říká správce Šípek, ale přece si na pana Klečku počká. A pan Klečka, když uvidí Alici Davidovičovou, podá jí modrou čekanku: To proto, že čekáš, Alice, děťátko od Pavla Santnera. Takový hezký mládenec, řekne pan Klečka. — Chudák pan Turek, myslí si, že mu přinesu chleba, ale jak mu ho mohu přinést, když já žiji, a on je mrtvý?

A tu Alice Davidovičová pochopí, jak je to s panem Klečkou. Tak on si pan Klečka myslí, že dosud žije, to je opravdu zvláštní pomatenost. Alice panu Klečkovi poděkuje za čekanku a zasune si kvítek do vlasů. Proč jenom na chvíli uvěřila zlým slovům správce Šípka? Jako by ho neznala! A Alice Davidovičová zamíří k bráně, protože je jí na hřbitově těsno.

U brány stojí Diviš Paskal. Zadívá se na Alici dlouhým pohledem, trochu jako tehdy, když se vrátil ze světlíku a spatřil ji poprvé dole na ulici. Alice Davidovičová samozřejmě ví, že si pro Divišova otce přišel před chvílí k Medvídkům dřevěný Kajn, odnesl si ho na zádech, jako kdysi odnesl Paskal jeho. A babička s dědečkem se teď asi v komoře radují, že je v bytě zase o jednoho míň a že brzo bude celý byt úplně jejich. A Alici přijde Diviše kdovíproč líto, a daruje mu proto čekanku, kterou měla ve vlasech. Čekanka zatím uschla, a když ji Diviš uchopí, byť zlehka, do dvou prstů, rozsype se v prach. Neboť od mrtvých k živým nic celistvého nemůže přejít, jen pouhé útržky slov, myšlenek a obrazů.

Babička Davidovičová, když je uvidí, nad nimi spráskne ruce. – Víc bych se nadála života než toho, že vy dva přijdete spolu. Ale neříká to nijak zle, asi už Divišovi odpustila, vždyť je Diviš skoro jejich. A Diviš si povšimne, že pták spící u stropu se právě probral ze svého komorového spánku a vesele zatřepal křídly – pták obojetný, půl pták a půl krysa, který tu přebývá už z dob Divišova dětství. A zase je to předobraz a zase je to věštba, jejíž smysl už začíná být zřetelný. Hle, Diviš, rozpjatý mezi dvěma bytostmi, Diviš obojetný, Dionýsos-Diviš. A bude-li jednoho dne Diviš rozsápán, aby se naplnil mýtus spjatý s jeho jménem, stane se to slovy, která vyřkl, a obrazy, které sám vyvolal – Dionýsos Zagreus – Diviš Rozsápaný.

SMRT HROBAŘÍKA

Ó, Olšany, místo vyvolené!

Brouk hrobařík je na Olšanech posvátný, je to přímo brouk totem, kterého se dušičky z olšanského kmene nesmějí dotknout. Běda tomu, kdo brouka zašlápne – jako Jan Paskal. Možná ho z té hmyzí vraždy někdo pouze nařkl, třeba správce Šípek, možná to vůbec nebyl Jan Paskal, kdo hrobaříka sprovodil ze světa, ale obvinění na něm jednou ulpělo a už se ho

nelze zbavit. A když se po tom zločinu přiblíží k provinilci dva olšanští pacholci – Roháček a Boháček (už jsou tady taky, vzali to nějak zkrátka), je už Jan Paskal docela povolný. Stačí přece, když si povšimne, jaké názory hlásá pan Turek nebo pan Havlíček, a když si o nich s nimi dvěma v nějakém zákoutí trochu popovídá. A oni mu za to slíbí, že pomlčí o tom mrtvém broučkovi. A také o tom, čí je Diviš syn.

Jan Paskal dobře nechápe, jaká je souvislost mezi hrobaříkem a Divišem. Mluví snad o Divišovi v souvislosti s broučkem proto, že i jeho zašlápl, protože si nebyl dost jist svým otcovstvím, celá léta v Divišovi střídavě shledával rysy své a rysy toho druhého, jako by Diviš mohl být synem dvou otců, jako by Diviš měl dvojí přirozenost. Ale co když ti dva mají opravdu nějaké neklamné důkazy? Nemohou však být jejich důkazy stejně nepravé a podvržené jako ten mrtvý hrobařík, o kterém pan Turek (a pan Turek tomu rozumí, protože býval entomologem) s jistotou tvrdí, že to žádný hrobařík nebyl? Ale komu pak už věřit? Ani Nanynce Šmídové nelze věřit, i když je to pořád dítě, ani té ne.

Jan Paskal se pokusí vstát, ale spatří přicházet Noru Kožíškovou, zase je pro něj Kožíšková jako před svatbou. Chtěl by jí věřit, ale jak může po tom všem? – Po čem všem? zeptá se Nora Kožíšková. A Jan Paskal ví, že Nora má pravdu, neboť on sám ji k němu zavedl, už tehdy, když mu udělil svátost oltářní. A možná ještě dřív. A ona ho pak schválně nechá v nejistotě, protože jím pohrdá pro jeho slabost a váhavost. Nedokázal zaříznout vlka. – Vždyť ani toho hrobaříka jsi nemohl zabít, ani toho, vmete mu do tváře. Jan Paskal sklesne do trávy. Ještě že je tu možno spát, hodně spát, ve spánku se nikomu nebrání. Jen spát a nevidět a neslyšet. Ale co když sny, které se nám budou zdát, nebudou o mnoho lepší, o mnoho útěšnější? A co když život či vlastně smrt není než sen, ošklivá olšanská můra, která nás straší k ránu?

Ó, Olšany, město morové!

BARTOLOMĚJSKÉ PLÉMĚ

Diviš objímá bílou Klaudii v malé zahrádce rozkoše, v zahrádce bartolomějské. Točí se v ní nějaké kolo, Diviš kolo pokládá za větrný mlýn, protože je to pro něj snazší a snesitelnější, než aby si připouštěl, že je to něco jiného, než aby si šel ten svůj mlýn zblízka prohlédnout a viděl, že je do kola někdo vpleten. Když Diviš objímá bílou Klaudii, zapomene rázem na Alici, kterou chtěl vyvést z komory, i na Nanynku Šmídovou, kterou chtěl vyvést ze hřbitova. Obě jsou přece mrtvé, a copak to jde objímat se s mrtvou, natož se ní oženit? Nemluvil však Diviš dřív jinak?

Alice by chtěla být nezaujatá, ale je to tak těžké se dívat, jak Diviš objímá tu živou bartolomějskou pannu. Jakoupak pannu! Děvku Bartoškovu! V jejím klíně už roste nový život. Beránčí, nebo vlčí – dítě Paskalovo, nebo Bartoškovo, kdo to ví, Alice to Divišovi neprozradí, jen ať se Diviš trápí nejistotou, když dal přednost bartolomějské nevěstce před... Před mrtvou starou pannou. Alice se vždycky obávala, aby to Diviš jednou nevyslovil. Toužila, aby řekl něco úplně jiného, čekala na zázračné slůvko, kterým by ji vyvedl z olšanského prázdna, kterým by se dušička zase vtělila v člověka, protože navzdory všemu, co kdy říkala a myslela, si to tajně přála, k tomu se upínala. Ale Diviš není žádný spasitel, za kterého se ve své domýšlivosti vydával, a od Alice to byla bláhovost domnívat se, že by se to skrze něho mohlo stát.

V komoře je v poslední době ještě smutněji než kdy předtím. – Množí se jak houby po dešti, to bartolomějské plémě, řekne dědeček Davidovič. – Vidíš a to sis myslela, že tu budeme zase sami. Dědeček Davidovič má pravdu, ale babička Davidovičová to nepřizná. Myslí na Alici, kam se asi poděla. Od té doby, co spěchala oknem naproti Pavlu Santnerovi, nemůže se babička Davidovičová zbavit pocitu, že se Alici děje něco zlého.

TAM DOLE

Diviš se pokaždé chystá položit Alici otázku: Jaké to je, když člověk padá, když se ocitne mezi nebem a zemí? Nikdy se však Alice nezeptá a ona, i když dobře ví, co Divišovi tane na mysli, na tuhle otázku neodpoví. A copak mu také může povědět, že cítila, jak ji v tu chvíli zprudka objal Pavel Santner, až to zabolelo, a počal v ní Benjamina, nejmladšího z rodu Davidovičů? Zatočila se jí hlava a upustila štucl, který si vzala na cestu, vždyť byla zima a sněžilo, jenže sníh tál tak rychle, že sotva dopadl na zem, proměnil se ve vodu.

A teprve pak, v šedivé břečce Alice pochopila, že to nebyl Pavel Santner, ale vír vzduchu, který se utvořil pod padajícím tělem. A když se dole rozhlédla a spatřila nad sebou místo svého miláčka správce Šípka, už věděla, že se zmýlila. Chtěla k sobě přitáhnout štucl a zakrýt si jím zkrvavenou tvář, ale nemohla rukou pohnout, ani hlavu nedokázala otočit směrem, kterým odcházel správce Šípek se štuclem pod šedým pláštěm. Ne, neměla se štuclu pouštět, neměla rozevřít náruč tak doširoka tomu, jemuž letěla vstříc, pak už věděla jistě, že byla bláhová, pak už ano. A ten pocit, který člověk má, když vystupuje ze svého těla, když tělo opouští jako had svlečenou kůži a nakrátko přitom cítí úlevu, protože se zbavuje bolesti, ten Divišovi stejně nemůže sdělit. Je do něho přimíšeno i trochu stesku, jako by už duše začínala tušit, že se od těla nelze docela odpoutat, že tu navždy zůstane trýznivá vzpomínka, jakési matné tušení, jakási mlhavá naděje.

Alice se pomalu vyvine z Divišovy náruče: Ba ne, Diviši, to není láska, co k sobě cítíme, to je úplně jiný cit. — Ale co je to, když to není láska, jaký je to cit? Alice však Divišovi neodpoví, Alice už vedle něj zase nesedí.

Kdybych byla raději kamenným andělem, povzdychne si Alice Davidovičová, když jde kolem hrobky, kterou obývá pan

Turek, takový anděl nemá vzpomínky ani naděje, ten jenom pomíjí a rozpadá se, kámen je mrtvý.

Melancholický anděl se pousměje Alicině bláhovosti. On že jen pomíjí a rozpadá se? Kámen že je dočista mrtvý? Kdyby jen Alice tušila, jak v něm všechno pracuje k proměně, jak procitá, pomalu, běda, velmi pomalu. Ale jednou přijde ten den, možná už je blízko, všichni hřbitovní andělé, snící svůj kamenný hřbitovní sen, obživnou, sestoupí z náhrobků a opustí morovou vinici. A v týž den obživnou i všichni krejčovští panáci. Až jednou...

MELANCHOLICKÝ ANDĚL

Jsem Melancholický anděl, nikoli však anděl Dürerův, nýbrž anděl mistra kamenického od olšanského rybníčka. Jen ten pohyb ruky, která podepřela příliš těžkou tvář, Dürerova anděla připomíná, a potom už ani ten ne, protože ruka jednoho květnového dne přestala podpírat tvář a odpadla. A moje tvář, moje melancholická tvář je nachýlena, sklání se nad propastí, ach, kdo ji teď podepře? Bude to pan Turek nebo pan Klečka, anebo možná Nanynka Šmídová. Někdo z nich přiloží odpadlou ruku k tělu, ruka k němu hned přiroste, znovu se stane oporou a hlava na ní s ulehčením spočine. Jen ať to neučiní Diviš Paskal, ten obojetník, jediný jeho dotyk a naděje na obnovenou celistvost bude zmařena, průrva mezi trupem a odpadlou končetinou se prohloubí, hlava ztěžkne, skloní se ještě níž.

Jsem Melancholický anděl, únava mne zmáhá a propast u mých nohou, slibující spočinutí, mne už téměř nedělí. Vrůstá do mne úponky olšanských trav, pokrývá mne zelenavým olšanským mechem, omílá mne hojnými olšanskými dešti.

Už ležím dole. Voda smývá melancholii z mé tváře, hlava je zase už jen kamenem, který hledá místo svého odpočinku někde dole, nejníže. Sen o vzkříšení je pojednou velmi daleko,

opravdu jsem ho kdysi snil? Opravdu jsem kdy byl andělem, já, melancholický kámen? Jak je mi nyní blaze v mé kamenné nehnutosti a necitelnosti na dně propasti, do níž jsem se skulil jako do pelíšku a jejíž tvar je právě mým tvarem.

Jsem kámen a rodí se ve mně nejasné tušení, že kamenický mistr od olšanského rybníčka mne jednoho dne opět vyzdvihne z tohoto utěšeného místa, vytrhne mne z mé bezejmennosti a beztvarosti a vyryje do mne rysy vlastní melancholie. Neboť takto se všechno opakuje a proměňuje. Už cítím, že zase přestávám být kamenem. Jen kdyby nebylo té úzkosti, toho hořkého smutku, který mi usedá na tvář, jež je stále těžší a těžší. Jen toho tesknéhо toužení po životě lidském, jenž je zaklet kdesi mezi kamenem a dolíkem, v krátkém okamžiku oživlé hmoty nachýlené nad okrajem propasti, kdyby nebylo.

Jsem Melancholický anděl. Jak dlouho ještě?

NOVÉ POČETÍ

Babička Davidovičová je vědma, ona všechno ví, věděla to už dávno před tím, než se to stalo, než se narodil Benjamin a než ho orel Hergesell odnesl a pohodil na Hagiboru. Věděla i o tom, že Benjamin opustí Hagibor a vydá se na hřbitov. Jen netušila, že všechno vezme tak rychlý konec a že do toho bude zapleten trafikant Hamza. Nejde jí to pořád do hlavy.

— To je tím, když si někdo začne něco s mrtvými, řekne babička Davidovičová. — Jen si vzpomeň, jak dal pan Hamza svůj kapesník neprozřetelně paní Havlíčkové, zrovna ten den, co sem přijeli ti moroví pacholci. A pak už to s ním šlo z kopce. Ale kdoví jestli to nebylo spíš naopak, že totiž jí ten kapesník dal proto, že už to sám měl spočítané, vždyť jinak by si jí ani nevšiml. Jenže potom pochopil, že udělal chybu, a myslel si, že se všechno napraví, když dostane kapesník zpátky, ale to tomu dal. Takový slušný člověk a takhle...

Dědeček Davidovič se v koutku suše zasměje. Docela to tomu Hamzovi přeje. Beztak ho babička omlouvá jen proto, že se jí zamlada dvořil. Ale copak si babička nepamatuje, jak to bylo s jejím štuclem? Klidně ho zapřel, i když ho poznal. Dědeček Davidovič tyhle slušné lidi zná, moc dobře je zná, to jsou ti nejhorší, protože je nikdo včas neprohlédne. A to malomocenství, které se rozmáhá, je právě z nich, z těchhle Hamzů a z těchhle Paskalů, z těch vlků v rouše beránčím. To už je mu milejší správce Šípek, u kterého člověk hned ví, na čem je. Nebo i takový Hergesell – babička Davidovičová dědečkovi zakryje ústa. Proč ho musí pořád zbytečně pokoušet? Jako by nestačilo, jak na tom jsou. A nikdy není tak zle, aby nemohlo...

– Babičko, dědečku, volá Alice na prahu komory a je celá jako vyměněná. – Nebyl tady Pavel Santner? Co to Alici zase popadlo, vždyť se babičce zdálo, že už ji ta láska až za hrob přešla? Copak jí nestačí, co se stalo? A proč je celá udýchaná?

– Už zase ho cítím v sobě. – Kohopak, děvenko? – Přece Benjamina. A Alice běží pryč a babička Davidovičová ví, že Alice pospíchá zase naproti Pavlu Santnerovi. Jen jestli se Alice nepomátla jako pan Klečka, myslí si dědeček Davidovič. Ale babička Davidovičová, jako kdyby slyšela, co si dědeček myslí, zavrtí hlavou.

– Kdepak, nezbláznila se. Právě tak to přece musí být, pořád všechno dokola. Jen aby to nebylo kolo Ixionovo, napadne dědečka Davidoviče. Neví, zda z toho má cítit radost anebo smutek. Pro něho to není žádná útěcha, dědeček Davidovič nemá zkrátka kola rád, protože má na jedno ošklivé vzpomínky.

OKNO DĚTSKÉHO POKOJE

Bílá paní Klaudie bloudí po olšanském bytě, nemůže spát. Má teď po porodu všechno převrácené – ve dne spí, v noci bdí. Dej pozor, Klaudie, ať nespadneš, chtěl by na ni Diviš zavolat,

jako kdyby Klaudie chodila po hradbách skalního města jménem Obratel. – Neobrátíš-li se, zahyneš, řekla Klaudie Divišovi v Bartolomějské. Ale copak se neobrátil už dávno? Jenže má každý asi na mysli jiné obrácení, Klaudie to bartolomějské a on to olšanské.

Diviš se pomalu převléká do obleku, který nosí do divadla, jako by se nechystal do kotelny holešovické elektrárny, kde pracuje, ale na předjitřní představení. Límeček u bílé košile je trochu pomačkaný a na šatech sem tam ulpěla nějaká bílá nitka. Diviš si jde do komory pro kartáč. Pták Komorník se mu otře křídlem o tvář a krysa Komornice se mu hřbítkem otře o nohu. Oba staroušci sedí potmě, ani nedutají, ruce mají složené v klíně. Zřejmě chtějí dát Divišovi najevo, že se na něho zlobí. Možná trucují proto, že si přivedl domů Klaudii a že se po bytě rozléhá dětský pláč. Myslí si asi, že kvůli nim zapomněl na Alici. Nezapomněl, jak by na ni Diviš mohl zapomenout. Od té chvíle, kdy ji uviděl poprvé stát dole na ulici, s pohledem upřeným do jeho okna, je Alice pořád někde nablízku, pořád je připravena zasáhnout do jeho úvah, o něco se s Divišem přít, protože se na všechno dívá jinak než on, a jak by ne, když on je tady a ona tam. Včera mu řekla: Už by ses jednou, Diviši, měl rozhodnout. Copak to jde žít takhle podobojí?

Babička Davidovičová, která pozoruje, jak si Diviš pečlivě kartáčuje šaty, řekne: Myslím, že je naše Alice před domem. A podívá se na Diviše. A Divišovi se teď už nezdá, že by se na něho staroušci zlobili, jen jsou jiní než obvykle, takoví slavnostně vážní. A Diviš tuší, že se to nějak týká jeho a Alice. Jde se podívat z okna dětského pokoje, jestli tam Alice nestojí. A opravdu tam stojí. Už je věru na čase, aby se Diviš pro něco rozhodl. Vždycky když chtěl dospět z jedné strany na druhou – ve světlíku i v soutěsce –, uvízl někde uprostřed, od té doby tam vězí, nemůže tam ani sem. To si Diviš jen tak namlouvá, možná se prostě málo snaží, možná to nechce doopravdy. Alici

se to řekne, když je tam dole, nahoře je všechno mnohem složitější, mnohem dvojznačnější. A pak, není vlastně i ona někde uprostřed, nepatří úplně tam ani sem?

V tom dá Alice Davidovičová Divišovi Paskalovi za pravdu, Alice vskutku není docela tam ani tady, v tom tkví její svízel, ale také její naděje. Právě to je asi spojuje, že jsou oba uprostřed, i když přicházejí z opačných stran. A teď si jdou vstříc, aby se navzájem podepřeli.

prosinec 1977 — říjen 1978, červen 1984

Kukly

ŽIVÉ OBRAZY

OBRAZ PRVNÍ

Sofie Syslová jde v přízemí kolem výtahu, přes rameno nese koberec s meandrovým vzorem na okraji. A jak se Sofie Syslová přibližuje k proskleným dveřím na dvůr, uslyší najednou zvláštní svištivý zvuk. Sofie Syslová už podobný zvuk mnohokrát slyšela, podobá se šelestu křídel přelétajícího dravce nebo svistu prudce roztáčeného lasa. Ten zvuk je spojen s něčím dávným v jejím životě a právě s tímto dvorem, ale Sofie si teď nemůže vzpomenout s čím.

Softe Syslová ví, že musí otevřít dveře na dvůr co nejrychleji. Kdyby je totiž otevřela jen o něco pomaleji, spatřila by na dvoře už něco úplně jiného, nepřistihla by tam minulost, která se tam přece stále odvíjí, vždycky až do chvíle, kdy na dvůr vstoupí. Možná že odvíjení není to pravé slovo, pomyslí si Sofie Syslová, když sahá na kliku. Minulost tam vlastně utkvívá, blíží se přítomnosti jen nepatrnými krůčky, téměř stojí na místě. Stačí, aby do ní Sofie nevstoupila dost rychle, aby se neootočila dost hbitě jako v té hře Cukr káva čokoláda čaj rum bum, která se na tomto dvoře odedávna hraje, a nezahlédne vůbec nic. I v té hře vyhrává přece ten, který stojí k ostatním zády a odříkává formuli, jen tehdy, když se otočí natolik rychle, aby přistihl ty, kteří se k němu během odříkávání zezadu blíží, jak se ještě pohybují.

Sofie Syslová otevře zprudka dveře na dvůr. Takhle to je. Křídlo skáče na dvoře přes švihadlo. Křídlo skáče velmi rychle, téměř se vznáší a švihadlo opisuje elipsu kolem jeho zavalitého těla. Jen je zvláštní, napadne Sofii, že je slyšet pouze svištění švihadla, ale jak se Křídlo odráží nohama od země, slyšet není. Nejspíš to bude tím, že má Křídlo boty s pěnovou podrážkou.

A pak řekne Sofie Syslová: Křídlo, jdu na dvůr. Avšak Křídlo, který skáče k ní zády, se ani neohlédne, předstírá, jako by Sofii neslyšel, skáče dál, téměř se vznáší a švihadlo opisuje dál elipsu kolem jeho zavalitého těla. A tu si Sofie všimne, že si

Křídlo při skákání potichu počítá: ...tři sta šedesát tři, tři sta šedesát čtyři, tři sta šedesát pět. A potom začíná znovu od jedné.

Sofie Syslová sedí na klepadle uprostřed dvora, který se trychtýřovitě svažuje v mělkou úžlabinu s kanálem, a dívá se na Křídla, jak skáče, téměř se vznáší, nohama se nedotýká země. Koberec s meandrovým vzorem, přehozený přes klepadlo, vlaje Sofii v poryvech nad hlavou, jak Křídlo švihadlem víří vzduch. A jak Sofie Syslová sedí na klepadle pod kobercem s meandrovým vzorem a pozoruje Křídla, který zády k ní skáče přes švihadlo, začne se na dvoře rychle stmívat. Sofie řekne Křídlovi: Vždyť se uštveš, Křídlo. Ale Křídlo si toho nevšímá, možná Sofii ani neslyší, možná ani nezpozoroval, že přišla na dvůr, tak je soustředěn. A ani pak, když Sofie vstane z klepadla (cíp koberce s meandrovým vzorem ji švihne přes tvář) a pak vystupuje s kobercem přes rameno po čtyřech vprostřed sešlapaných schůdcích, nepřestává Křídlo skákat.

A když se Sofie Syslová od dveří naposled ohlédne, připadá jí, že už to není Křídlo, kdo tam na dvoře skáče, ale jen jakýsi vřetenovitý smotek ohraničený elipsou švihadla. A ještě pak, když za sebou Sofie Syslová potichu zavře dveře na dvůr, slyší, byť slaběji, ten táhlý svištivý zvuk. A slyší ho, ještě když za chvíli vyjde z domu na náměstí Komenského. A ještě potom, když se na okamžik zastaví na rohu Rokycanovy a Sabinovy ulice (to je krátká ulička, která vede na Havlíčkovo náměstí) a zaposlouchá se, zdá se Sofii Syslové, že až sem doléhá ten táhlý zvuk, který se podobá šelestu křídel přelétajícího dravce nebo svistu roztáčeného lasa.

OBRAZ DRUHÝ

Babička Mlynářová háčkuje dečku. Dědeček Sysel ji z divanu pozoruje, přitom se trochu pohupuje. Sofii Syslové ta dečka připomíná spací roušku, kterou dávají učitelky ve školce na Bezovce dětem přes obličej, aby lépe usnuly. Sofie Syslová

takovou roušku přes oči na Bezovce také mívala, ale neusnula ani s ní. Ještě teď cítí Sofie dotyk bezovkové roušky na kůži a cítí jej téměř pokaždé, když jde kolem mateřské školky na Bezovce.

Neprošly právě po náměstí Komenského maškary? Babička Mlynářová, která háčkuje u okna dečku, slyší v dálce doznívat jejich pištění a smích. A také z kuchyně se line vůně božích milostí. Boží milosti se pekly v dejvické vile, doslova se rozplývaly na jazyku. Ale kdo by tady na Žižkově pekl boží milosti? Dcera Helena je sotva peče a jazykozpytec Sysel tím méně. Ledaže... Tu si babička Mlynářová (vlastně už zase Eva Kuklová, protože když babička vzpomíná a vidí všelijaké živé obrazy a vstupuje do nich, vždycky do nich vstupuje pod svým dívčím jménem) všimne, že na divanu, kde sedá ten, který se cítí povolán vyhazovat její jáchymovské kůrky, sedí Fiala, sklepník z Josefské, se svou milou Marií. Vida, odkud se ta vůně line – Fiala a jeho milá Marie jedí na divanu boží milosti, kladou si je vzájemně do úst a se zavřenýma očima čekají, až se jim rozplynou na jazyku. Jsou tak soustředěni na ten požitek a jeden na druhého, že si Evy Kuklové, která háčkuje u okna dečku, ani nevšimnou. Odpoledne budou na Bezovce zase vodit medvěda. Medvěda? Mlynářského chasníka Kubu ovinutého hrachovinou. A pak budou na kopci nad Bezovkou pochovávat basu neboli bakcha. A pak budou jíst koblihy a šišky. A zítra, na Popeleční středu, když celá Praha utichne a bude se chystat k půstu (kněží v kostele budou věřícím dělat popelem znamení kříže na čelo – Fiala s Marií však v kostele nebudou), bude na Bezovce ještě živo. V hostinci na Bezovce bude jako vždy vpředvečer půstu lumpenbál.

A už je v pokoji u Syslů lumpenbál. Fiala s Marií na tom lumpenbálu také jsou. Marie tančí skoro pořád s Fialou, jen kvapík Horymírův skok (kvapík toho jména se na Bezovce tančí odjakživa) tančí s medvědem. S medvědem? S mlynářským

chasníkem Kubou ovinutým hrachovinou. Eva Kuklová na bezovkovském lumpenbále s nikým netančí. A jak by také mohla, trpí přece už po léta kloubovou nemocí, už brzo zase pojede do rašelinových lázní – do Letin u Blovic (doktor Jelínek tam kdysi toužil položit hlavu do klína panny – prababičky Diviše Paskala), anebo do Jáchymova? Ne, do Jáchymova Eva Kuklová raději nepojede, na Jáchymov má Eva Kuklová ošklivé vzpomínky.

Eva Kuklová jí popeleční koblihu a dívá se, jak Marie tančí na koberci s meandrovým vzorem kvapík Horymírův skok s medvědem, vlastně s Kubou ovinutým hrachovinou. Kam se Marie najednou poděla? Nezmizela snad pod tou medvědí kůží? Copak si, bláhová, myslí, že se pod tou kůží schová před žárlivým milencem? A už Fiala vytahuje dlouhý nůž (ne, není to nůž aeronautický, kterým bude kapitán Hůlka krájet šunku v balonu Praha, i když se mu podobá). A už sklepník Fiala rozřezává tím nožem medvědí kůži, zdola nahoru a potom napříč, a pak ji roztrhne jako oponku. Medvědí kůži? Kůži Marie, která v sobě nosí dítě – Fialovo, anebo medvědí?

A už Evě Kuklové zaskočilo popeleční sousto (to proto, myslí si, že ani jí neudělal jáchymovský kněz popelem kříž na čelo), už se Eva Kuklová tím popelečním soustem dusí. A jak se Eva Kuklová dusí, vidí, že u skříně stojí malý kulaťoučký holohlavý pán. Malý holohlavý pán s něčím ve skříni šramotí. A už ten malý holohlavý pán, kterého Eva Kuklová vidí jen zezadu, vytahuje ze skříně žlutý vak a z toho žlutého vaku souká jakési šněrování. Teprve teď si Eva Kuklová všimla, že na divanu nesedí dědeček Sysel, ale její otec. Otec počínání holohlavého pána pozorně sleduje. A pak ten holohlavý pán řekne otci, že už ten frak po Fialovi dlouho nikomu neoblékl, moc dlouho. A přitom smutně vzdychne a přejede po fraku malou kulaťoučkou růžovou rukou. To bude asi Wohlschlager. Anebo je to spíš Pipperger? Eva Kuklová si teď nemůže vzpomenout, který

z těch dvou – zlatník, nebo čalouník – Fialu za pruské okupace věšel (Pexovi už popravčí frak neoblékl, Pexovi už ne).

A už se Eva Kuklová nedusí, konečně prošlo popeleční sousto otevřeným jícnem. Ještě Evě Kuklové stékají po tvářích slzy, ještě prudce oddychuje, jako by právě dotančila kvapík Horymírův skok. A když se babička Mlynářová rozhlédne po pokoji, už na divanu otce nevidí, na divanu už zase sedí dědeček Sysel a trochu se na něm pohupuje. A ani Wohlschlagera či Pippergera u skříně nevidí. Jen na koberci s meandrovým vzorem leží nějaká zapomenutá součást popravčího fraku, není-li to jen prádelní šňůra nebo Sofiino staré švihadlo.

OBRAZ TŘETÍ

A už se Sofie Syslová blíží k Bezovce. Ještě myslí na babičku Mlynářovou, na tu, která se po letech vrátila z rašelinových lázní (Copak, tatínku, jsou lázně, v kterých je člověk celá léta?). Co to babička Mlynářová říkala o bále na Bezovce a o nějaké Marii, která se schovávala pod medvědí kůží, a potom o fraku ve skříni (ve skříni přece odjakživa visel jen sokolský kroj dědečka Sysla)? Nejspíš to byl zase jeden z živých obrazů, babička si ty obrazy skládá ze vzpomínek, snů a příběhů, o kterých se vypráví v knihách pradědečka Kukly. A potom našla Sofie na koberci u skříně svoje staré švihadlo. Když dospěla, někam se to švihadlo podělo, a zrovna dnes se odkudsi vynořilo. Nesouvisí to nějak s tím, že si vzpomněla na Křídla, jak na dvoře skákal přes švihadlo? A skáče tam dosud, pokud se tam už neodvíjí nějaký jiný děj.

Už z dálky slyší Sofie Syslová zvláštní kovový svist. Na zahrádce mateřské školky se točí nízký kovový kolotoč. Učitelka vždycky zaryje prst do zad některého z dětí, které sedí na kovových sedátkách, a tím kolotoč roztočí. A potom se pokaždé na chvíli oddá svému snění. Také Sofie Syslová se kdysi na tom kolotoči točila, ještě teď cítí prst, který jí učitelka

Brümmerová zarývala doprostřed zad, možná jí prst učitelky Brümmerové vyhloubil do zad důlek (pokud ten důlek není pozůstatkem jiného roztáčení). Sofie Syslová neměla příliš ráda ten nízký kovový kolotoč (také kvůli tomu prstu, který učitelka Brümmerová s oblibou zarývala právě do jejích zad), ale točila se poslušně s ostatními dětmi, protože se bála hněvu staré učitelky Brümmerové. Zato s Vítkem to bylo jiné.

Sofie Syslová vidí, jak Vítek, ten chlapeček, s kterým si někdy povídá přes drátěný plot nahoře s ostny, seskakuje z kolotoče. Marně učitelka Vítka napomíná, Vítek běží k plotu a ukazuje na kopec, kterému se říká Šibeničák. Sofie Syslová se podívá na Šibeničák a užasne. Nahoře na kopci, na planině, ohraničené půlkruhem stromů s korunami omletými do tvaru homolí žižkovským větrem, vztyčili přes noc houpačku. Houpačku, nebo visutou hrazdu? Sofie Syslová nedokáže ten předmět na tu dálku s jistotou rozeznat. — Podívej, houpá se tam strýček Fialka, řekne Vítek Sofii. — Fialka, ten mim? podiví se Sofie Syslová.

A už je u plotu Vítkova učitelka. A už učitelka Vítka od plotu odhání. Říkala Sofii Syslové, že děti nemají dovoleno bavit se s cizími lidmi. Všimla si paní učitelka také té houpačky na kopci? Nebo je to snad visutá hrazda? Prý na ní cvičí Vítkův strýček, ten mim Fialka. Učitelka kroutí hlavou: Chlapec má bujnou fantazii, víte. Není dobré ho v těch bludech podporovat. Odkdy chodí mimové cvičit na žižkovský kopec (učitelka neřekne Šibeničák)? Ne, učitelka nahoře nic zvláštního nevidí, žádnou houpačku ani hrazdu. A Vítek, snad že Sofie prozradila tajemství, které chtěl sdílet jen s ní, skloní hlavu a pomalu odchází, na Sofii Syslovou u drátěného plotu se ani neohlédne. A Sofii Syslové přijde líto, že chlapečka z Bezovky zklamala, a teď neví, jak by ho přes plot utěšila.

Sofie Syslová stoupá Lupáčovou ulicí, právě míjí budovu Veřejné bezpečnosti, čerstvě omítnutou. A tu se znovu podívá

na kopec a vidí: Vítkův strýček Fialka se tam dosud houpá na houpačce (nebo je to visutá hrazda?). A kolem strýčka Fialky obchází mladík v širokém plášti, takovému plášti se pro jeho střih říká kolo. A jak zavane vítr od Židovských pecí, strýček Fialka se pomalu otočí k Sofii čelem a k Židovským pecím týlem. A ten vítr nadzvedne také cíp šedého pláště, kterému se říká kolo, a Sofie Syslová spatří, že je ten plášť rudě podšitý. Ten plášť rudě podšitý Sofii něco připomíná, možná nějaké divadelní představení, možná jednu Klicperovu hru, na jejíž jméno se Sofie marně pokouší rozpomenout. A už ten muž v obrozenském plášti Sofii mizí z očí, už zvolna zachází mezi dvěma pahorky, vlastně mezi dvěma bunkry z druhé světové války.

OBRAZ ČTVRTÝ

Už se zase houpá a pomalu se otáčí. A jak se pomalu otáčí, ocitá se hned týlem k Židovským pecím a čelem k Hradu a hned zase čelem k Židovským pecím a týlem k Hradu. A když je k Židovským pecím čelem, vidí před sebou dva pahorky, brány do břicha města (v jednom zmrzne ředitel Kučera, ten, který letěl balonem Praha, v druhém bude spát Vítek, ten chlapeček z Bezovky, s kuličkou duhovkou v ruce). A když je k Židovským pecím týlem, shlíží do žižkovské rokle. Vidí dole na Bezovce zahrádku, v té zahrádce kolotoč. Někdy na kolotoč usedne i učitelka, odrazí se prudce nohama a pak si je přitáhne k bradě, aby se jimi nedotýkala země (vždycky přitom zasvítí její bledá lýtka). Ten, který shlíží do žižkovské rokle, hledá očima mlýnské kolo, hledá hostinec. A hledá také potok, který vytékal z olšanského rybníčka. Ale ani kolo, ani hostinec, ani potok nenalézá. Z kola přece udělali kolotoč, že ho to nenapadlo hned. Snaží se dotknout nohama země, opřít se chodidly o zem aspoň na okamžik a trochu odlehčit tělu, zakomíhá nohama, ale na zem nedosáhne, i když jej závany větru zemi pokaždé přiblíží. Cítí ten vítr ve vlasech, točí se

tam a omílá mu hlavu jako stromům, které tu stojí v půlkruhu, do tvaru homole. Má pocit, že se mu na temeni pomalu tvoří lysinka podobná tonzuře.

A jak se houpá a pomalu otáčí, provaz se mu čím dál víc zařezává do krku (zůstane mu po něm rýha jako po kolárku – strangulační rýha, jak se o takové rýze zanedlouho vyjádří jazykozpytec Sysel), vrátí se mu najednou ten pocit: letí mírně stoupajícím tunelem, těsně pod klenbou, k světlé bytosti, která ho čeká na konci, rukama a nohama dělá tempa jako při plavání. Ne, v tomhle tunelu ho Wohlschlager s frakem v žlutém vaku nedostihne (každý večer si Wohlschlager poroučí ve Sklípku v Josefské dvě piva a pak je pomalu pije u stolku v koutě, kterému se říká katovský).

A potom už zase neletí tunelem, vznáší se nad městem, kolébkou i hrobem. A už se vznáší nad Šibeničním vrchem, poznává ho podle stromů, které tu stojí v půlkruhu. A jak se nad vrchem vznáší, uvidí pod sebou jako na dlani (neboť má teď orlí zrak) své vlastní tělo. Vznáší se nad kopcem a zároveň visí tam dole v půlkruhu stromů, houpá se a otáčí, hned je k Židovským pecím čelem a k Hradu týlem a hned zase k Hradu čelem a k Židovským pecím týlem.

A tu zaslechne zdola vyhrávat muziku. Copak je na Bezovce lumpenbál? A netančí tam právě jeho milá Marie kvapík Horymírův skok s medvědem? S medvědem? S mlynářským chasníkem Kubou, který si přes sebe přehodil kůži z hrachoviny. Marie tančí kvapík Horymírův skok a přitom co chvíli schovává hlavu pod hrachovinu. A už k ní Fiala zase přiskočil, už dlouhým nožem rozhrnuje zdola nahoru a napříč hrachovinu jako oponku (týmž způsobem začne pitvu v Kaprově ulici mistr Jesenius). A v břiše Marie, rozhrnutém jako oponka, se řezem obnaží plod. Jeho, anebo medvědí?

A už zase mu Wohlschlager zadrhuje na krku smyčku (teď už Wohlschlager chápe, proč mu Fiala onehdy ve Sklípku řekl:

Za čas obsloužíte vy mne). A už zase letí mírně stoupajícím tunelem k světlé bytosti, která ho čeká na konci. A už zase neletí tunelem, ale vznáší se nad kopcem, a vidí pod sebou jako na dlani, neboť má orlí zrak, své tělo viset tam dole. A potom vidí dívku v šedivém kožíšku, na okamžik spočine ta dívka na jeho těle udiveným pohledem. A potom si všimne mladíka v světle šedém plášti. Mladík tělo obchází kolem dokola a pozorně si ho prohlíží. A pak zavane vítr od Židovských pecí a nadzvedne cíp mladíkova světle šedého pláště. A ten, který se dívá shora i tam dole, vidí, že je ten plášť (Sofie Syslová ví, že se takovému plášti pro jeho střih říká kolo) rudě podšitý.

A už se zase houpá a pomalu se otáčí. A jak se pomalu otáčí, ocitá se...

OBRAZ PÁTÝ

Sofie Syslová jde za Pavlem Bolinkou do Záhřebské ulice. Vždycky si říkala, že tam nikdy nepůjde, ledaže by do Prahy přitrhli Pasovští, potom teprve přemůže ostych a zazvoní u jeho dveří. A už se to asi stalo, už sem přitrhli. Nejspíše je v noci někdo pustil brankou na Újezdě. Vstoupili do města v břichu trojského koně, ještě spí jeden přes druhého uvnitř, ještě vyčkávají, ale město se jim už předem vzdalo, po městě se už rozběhli pasovští poskoci, za jedinou noc se vylíhli z trusu gigantického oře. A už v noci začali stavět šibenice. Možná už šibenice stojí na všech pěti pahorcích, na kterých se rozkládá město podobné světu (mistr Jesenius ho přirovnává k Ptolemaiově Kasargis), ale ti, kdo chodí kolem, si toho dosud nevšimli nebo mají za to, že jsou to hrazdy akrobatů anebo pouťové houpačky.

A už jde Sofie Syslová přes náměstí Míru. A už je v Záhřebské ulici. A už prochází tmavou chodbou jako tunelem (na jejím konci bliká pod krucifixem věčné světýlko), už vystupuje po sešlapaných dřevěných schodech do druhého poschodí, schody

se prohýbají pod jejími kroky. Už Sofie Syslová zvoní, už se dveře otvírají. To je přece učitelka z Bezovky, Sofie Syslová nevěří svým očím. – Pavel Bolinka je váš manžel? podiví se. – Jakou máte krásnou vyšívanou taštičku, slečno Syslová, řekne učitelka Bolinková a přejede po výšivce dlaní. – Co je to na ní vyšito za ptáčka? – To je přece páv, odpoví Sofie Syslová. – Páv, ovšem, mohlo mě to napadnout. To byl roztomilý nápad pošít mu ocas korálky. Učitelka Bolinková znovu přejede dlaní po pavím tělíčku od hlavy až ke korálkovému ocasu. A Sofie řekne, ať si paní učitelka taštičku nechá, když se jí líbí. Jen by ráda viděla Pavla Bolinku.

Po obědě Pavel spí. Sofie Syslová učitelku Bolinkovou ujišťuje, nebude ho budit, jen se na něj podívá a hned půjde. Trochu si oživí jeho podobu, je to tolik let, co se odstěhoval z náměstí Komenského, tenkrát byli ještě děti. Učitelka Bolinková se zdráhá, prohlíží si taštičku ze všech stran. Když se slečna Syslová opravdu jen podívá a hned půjde, může ji k němu zavést. A učitelka Bolinková otevře dveře do vedlejší místnosti, kam dopadá jen sporé světlo škvírou pod roletou.

A už Sofie Syslová Pavla Bolinku vidí. Pavel Bolinka leží napříč přes manželskou postel (tvář má přikrytou spací rouškou) a zhluboka oddechuje. Sofie Syslová se na něj dívá, napíná zrak, aby v přítmí a pod rouškou zachytila jeho podobu. Ne, Sofie si není úplně jista, že je to Pavel Bolinka. Přisedne na krajíček postele a skloní se nad spícím, cítí na tváři jeho dech, ale dosud pochybuje. Kdyby mohla alespoň trochu povytáhnout roletu, kdyby mohla alespoň trochu poodhrnout spací roušku...

Sofie Syslová se podívá na učitelku, která ji sleduje ze dveří, a vidí, že jí učitelka kyne. Už je čas, slečna se přece chtěla jen podívat. Sofie Syslová se ještě ohlédne po spícím, právě se pohnul ve spaní, otírá si tvář o rameno (rouška se přitom trochu poodhrnula), jako by z ní chtěl setřít pátravý pohled

té z klepadla a také dech té z klepadla, který ho ovanul. A potom už Pavel Bolinka zase leží klidně, už zase spí hlubokým záhřebským spánkem.

OBRAZ ŠESTÝ

– Kam tak pospícháš, Syslová? zeptá se ten jeden a pomalu vstává ze schodů, na kterých seděl. – Co myslíš, Provazníku, proč má Syslová pořád tak naspěch? – Syslová asi před něčím utíká, Pazourku, řekne Provazník a pomalu se odlepí od zdi, o kterou se opíral. – A pročpak je Syslová tak vylekaná, co myslíš, Provazníku? – Třeba něco ošklivého viděla, Pazourku, třeba šla někam, kam neměla, řekne Provazník.

Sofie Syslová se pokouší Pazourkovi vytrhnout, ale nedaří se jí to. A jak se jí to také může podařit, když už ji chytil každý z jedné strany. – Třeba jsem něco viděla, řekne Sofie. Trochu jí oba připadají povědomí, ale nemůže se rozpomenout, kde už se s nimi setkala. To už si Syslová nevzpomíná, jak se hrály na táboře v Teplicích nad Metují drápky, hrály se na placatých kamenech u vchodu do srubů? A na ten sál se spoustou zrcadel a na ten hluboký příkop, který je pod ním, si Syslová také nevzpomíná?

A tu teprve se Sofie Syslová rozpomene. Ale to by znamenalo, že ten mladík, co kulhá po jejím levém boku (přitom ji chytil důvěrně pod paží), je ten chlapec, kterého... A Sofie Syslová řekne, že už si opravdu trochu vzpomíná, ale přesto nechápe...

Nechápe? Mysleli si, že právě Syslová by pro takové vzpomínky mohla mít pochopení. Čekali, že se jim jako starým známým svěří se svými starostmi, že jim něco poví o tom, co viděla. A tu jim Sofie Syslová poví, co viděla. A Pazourek na to řekne: Prachobyčejná houpačka. A Provazník dodá: Určitě ses na takové kdysi houpala. Jestli pochybují, tak ať jdou s ní. A jestli je to houpačka, mohou se na ní všichni tři zhoupnout.

A už jde Sofie Syslová s Pazourkem a Provazníkem přes náměstí Komenského. A už jsou pod kopcem na Bezovce. Provazník na kopec ukáže a řekne: Mons patibuli. Zezdola z této strany není nic vidět, ale když vystoupí nahoru, tak to určitě uvidí. Sofie Syslová spěchá před nimi, utíká do kopce, až se celá zadýchá. Provazník s Pazourkem na zádech stoupá pomalu za ní, Pazourek něco vykládá. Sofii, když se ohlédne, nepřipadají ti dva vůbec zvědaví a netrpěliví. Zřejmě ani trochu nevěří, že by tam nahoře mohli něco zvláštního vidět.

A opravdu tam nic zvláštního nevidí, ani Sofie Syslová to tam už nevidí. — Musíš si dávat pozor na jazyk, Syslová, řekne Pazourek. — Mělas vlčí mlhu, řekne Provazník. Sofii Syslové se zatočí hlava, a kdyby ji Provazník nezachytil, asi by upadla. To bude z té vlčí mlhy, kterou vidím, co není, pomyslí si Sofie a odtáhne se od Provazníka. A tu jí Pazourek šlápne na nohu a zůstane na ní stát. Sofii Pazourkova noha příliš netíží, Pazourek je malý a také nohu má malou, jen o trochu větší než Vítek. A pak se Provazník skloní k Pazourkovi a něco mu pošeptá. Už se umlouvají, co se mnou udělají, napadne Sofii.

A už se zřejmě ti dva domluvili, už Pazourek s Provazníkem odcházejí, Provazník jde napřed, Pazourek kulhá kousek za ním. Sestupují z kopce po nejmírnějším svahu směrem k Lupáčově ulici a povídají si.

OBRAZ SEDMÝ

Sofie Syslová sedí na divanu a trochu se pohupuje. A jak se Sofie na divanu pohupuje, má najednou pocit, že nesedí v pokoji s výhledem na náměstí Komenského, ale na prknech pódia, které na Nový rok zbudovali ve Španělském sále. Bude se tu hrát živý obraz Nové pokolení, ve kterém vystoupí vybraní pionýři z celé republiky (je mezi nimi také Sofie Syslová ze školy na náměstí Komenského a také Pazourek a Provazník ze školy v Perunově ulici, už ty dva Sofie poznává).

Obraz začíná němou scénou, která má symbolizovat druhou světovou válku. Pionýři víří v divém reji, srážejí se, zápolí mezi sebou a potom zasaženi neviditelnými střelami jeden po druhém padají. Sofie Syslová je raněna do břicha (neroste v něm ten, kterého počala před lety, když do ní vstoupil Křídlo letící z pavlače v pátém patře?), chytá se za břicho a pomalu se sesouvá na pódium, sesouvá se ještě ve chvíli, kdy ostatní překročili hranici mezi životem a smrtí.

Sofie Syslová leží na pódiu s rozevřeným břichem a diví se: Měla bych být mrtvá, ranili mě do břicha, ale nějakým zázrakem jsem zůstala naživu. Anebo snad takhle vypadá smrt? Ale ještě někdo kromě ní nezemřel – Pazourek. V poslední chvíli si kulhavého pionýra všimli a vyvedli ho ze Španělského sálu. Jak se mohlo stát, že se ten mrzáček dostal až sem? Hradní zřízenci nad tím kroutí hlavami.

A potom začíná druhá část živého obrazu. Rozednívá se, mrtví jeden po druhém procitají ze smrti jako ze zimního spánku, protírají si oči a jeden po druhém vstávají. Také Provazník pomalu vstává, rukou si přejíždí po ráně na hlavě, a také Sofie Syslová pomalu vstává, vstává ze všech nejpomaleji, jako by se ze zimního spánku nemohla probrat. Jenom Pazourek ze zimního spánku neprocitá, kulhavý pionýr mezi nimi už není. A potom se pionýři chytají za ruce a postupují k rampě, blízko k tomu, který zmrtvýchvstání z první řady sleduje a kterého jen tuší v polotmě hlediště. A potom sborem pronášejí pečlivě nacvičenou větu, kterou živý obraz vyvrcholí: Jsme pokolení, které vzklíčilo, Petře. Věří (také Provazník a Sofie Syslová tomu věří), že oslovují právě toho, který sedí v první řadě. A Petr teď vstává, osvětlen najednou reflektory ze všech stran a odrážen četnými zrcadly, tleská jim a kyne oběma rukama.

A když potom oživlí pionýři sedí v sousedním sále u dlouhých stolů pokrytých papírovými ubrusy a pomalu jí kremrole

a indiánky a pomalu upíjejí kakao, aby ten požitek co nejvíc prodloužili, vzpomenou si najednou na Pazourka, na toho maličkého kulhavého pionýra z Perunky. Několik dětí (je mezi nimi také Provazník a Sofie Syslová) se vydá Pazourka hledat. Bloudí hradními komnatami po měkkých perských kobercích, které tlumí zvuk jejich kroků, a volají Pazourka. Shlížejí oknem také do Jeleního příkopu, ale až na dno příkopu pro tmu a hustý porost nedohlédnou. — Pazourku! A pionýry (také Sofii Syslovou, která se pohupuje na divanu) přepadne z toho pohledu úzkost.

OBRAZ OSMÝ

Jazykozpytec Sysel prožil sokolské mládí. A jak by ne, když jeho otec byl významný sokol (zato jeho matka byla zřejmě málo sokolská a čím dál víc srůstala s harfou). Na X. sletu sokolstva byl dědeček Sysel dokonce členem dorostového odboru ČOS a řídil pódiová vystoupení. Pan Sysel tehdy cvičil na kladině. Vybrali ho tehdy, aby převzal za sokolské žactvo prapor od legionářské obce. — Nevybrali tě vlastně jen proto, že jsi měl slavného otce? zeptá se Sofie. Na tom praporu byla vyšita tři hesla ZBOROV — NE LIPANY a ZA VLAST A ZA NÁROD, na třetí heslo si pan Sysel už nevzpomíná. Helena Müllerová, vlastně Mlynářová (jak si mohl otec splést matčino jméno?) vystupovala v sestavě s májemi. Anebo se švihadly? Pan Sysel si už nemůže vzpomenout, a není divu, vždyť ještě tenkrát před Mnichovem svou budoucí ženu neznal. Všichni tehdy slzeli, když dorostenky, mezi nimi i budoucí paní Syslová, kroužily kolem májí a pak za zvuků písně Proč bychom se netěšili odcházely. Také bratr Sysel, Sofiin budoucí dědeček, tenkrát slzel při pohledu na Slovanky s májemi.

Pan Sysel sice prožil sokolské mládí, ale jeho pocity jsou už dlouho málo sokolské. Někdy, když se pan Sysel ve svém kabinetu s černým nábytkem vykládaným perletí otočí na svém

otáčecím křesle a zastaví se týlem k oknu a čelem k věšáku na šaty, který stojí v rohu, zdá se mu, že je jeho život spojen s věšákem zvláštním poutem. Rukávy jelenicového saka, v kterém chodí pan Sysel den co den do Ústavu pro jazyk český, se v průvanu trochu pohybují. Pod sakem jsou skryty dřevěné ruce. Ruce se spínají na prsou (nejsou to prsa sokolí?) v gestu dvojnických bytostí Ka z egyptské mytologie.

A jak se pan Sysel na Ka upřeně dívá, napadne ho taková myšlenka: už kdysi ho životem provázel dřevěný dvojník Ka (možná se jmenoval poněkud jinak). Stál pod střechou, kde déšť zní jako brnkání na harfu, které slýchal v dětství z komory. Pan Sysel si vzpomíná na temnou zášť, kterou k dvojníkovi cítil, na nějaké hluboké neporozumění. A potom jeho dvojník hořel na ohníčku, který rozdělaly děti na dvorku. Pan Sysel (nebo je to někdo jiný?) tehdy vdechl zvláštní vůni Ka, která stoupala z ohníčku k jeho oknu v podkroví. A ten, který uvrhl Ka do plamenů, se pak dusil jeho vůní. Anebo ho spíš škrtil límeček, takový bílý, kulatý? Zůstala mu po něm na krku rýha jako po provazu. Strangulační rýha, jazykozpytec se usměje svému vtipu. A bylo tam také nějaké svlékání z kůže, kterou si bývalý katolický kněz přehodil přes ruku jako pláštík.

Ale co má s tím vším společného jazykozpytec Sysel, ten, který v Ústavu pro jazyk český bádá o praslovanském dialektu? V jeho životě přece žádné svlékání z kůže nebylo, krom toho každodenního, při kterém si jazykozpytec drásá červené papulky, naskakující mu na kůži. Proč tedy najednou nahmatává rozechvělými prsty na krku tu rýžku po kolárku? Z jaké kůže by se mohl svlékat ten, který se odjakživa držel stranou, zakuklen do praslovanského dialektu – v osmačtyřicátém, stejně jako o dvacet let později. I tenkrát v květnu v pětačtyřicátém zůstal mimo, zastavil se v půli cesty k Hradu, když zaslechl vábivé volání labutí družky. A ani pak nebylo v jeho životě žádné svlékání, spíš v něm bylo oblékání, nebo lépe obalování,

může-li se tak nazvat proces, při němž člověk nabývá nových věcí, znalostí a vztahů.

Pan Sysel se nikdy nesvlékne ani ze své kůže manželské, i když se mu záhy stala těsnou. A ani pak se z ní nesvlékne, když vzplane dlouholetou náklonností k archeoložce Jarmile Schovánkové. Každý večer, když pan Sysel sestupuje tunelem do náruče Jarmily Schovánkové, vstupuje Helena Syslová do vany. A pan Sysel se při svém návratu od milenky neopomene paní Syslové za dveřmi koupelny nikdy optat, jestli ještě žije, protože se mu její koupel zdá příliš dlouhá. Ne, pan Sysel paní Syslovou neopustí, ani tehdy ji neopustí, až se paní Syslová promění nazpět v Helenu Müllerovou, a dokonce ani pak, až se promění... ani pak ne. Ale to už bude v jiné vaně. Jen kdyby Jarmile Schovánkové nebylo v její karlínské komůrce v poslední době čím dál častěji zima, ačkoliv pan Sysel pilně přikládá do kamínek brikety, které nosí z Letenské do Kollárovy ulice v černém koženém kufříku.

Ledaže by bylo ještě jiné svlékání, to, o kterém mluví na Olšanech pan Turek, ten, který se za okupace za svým tureckým jménem a potom v hrobce marně schovával. Z vajíčka se líhne larva nebo nymfa, nymfa se svléká (některá i čtyřicetkrát), z nymfy je kukla a teprve z kukly je dospělý hmyz nebo imago. Ale o tomhle svlékání nemá pan Sysel dosud ponětí. A protože pan Sysel není entomolog jako pan Turek, ale etymolog, podivuje se hieroglyfu brouka, skaraba (cheprer), který byl pro staré Egypťany symbolem vznikání a stávání se.

— Jsi-li můj Ka, dej mi znamení, osloví pan Sysel věšák v rohu kabinetu. Ale Ka dosud mlčí, Ka se dosud neprobral ze svého dřevěného spánku. Jeho údy jsou dosud ztuhlé a bez citu, zatím promlouvají jen tím starodávným gestem, jehož význam pan Sysel toliko tuší. A kdoví, jestli mlčení Ka nějak nesouvisí s úvahami pana Sysla o sobě. Třeba Ka promluví teprve tehdy, až se pod panem Syslem, který se jako jindy roztočí na

otáčecím křesle a pak se zprudka zastaví týlem k oknu a čelem ke Ka, rozevře propast. Teprve tehdy svlékne pan Sysel poslední kutikulu.

OBRAZ DEVÁTÝ

Stojí v rohu jazykozpytcova kabinetu, jehož okno vede na náměstí Komenského. Spoutanýma rozkročenýma nohama může z rohu postoupit do středu místnosti leda o jeden dva nepatrné krůčky, dva ptačí, jak se říká ve hře Honzo, vstávej, kterou hrají odjakživa děti dole na dvoře (také Sofie Syslová tu hru kdysi hrála). Jeho paže, zkřížené a ohnuté v loktech, spočívají dlaněmi na prsou v gestu, které se odráží v lesklých plochách černého nábytku vykládaného perletí. Většinou se však v lesklých plochách nábytku odráží sako pana Sysla, opírá se o jeho paže vycpanými rameny. Den ze dne je sako, které pan Sysel přes jeho paže přehazuje, těžší, jako by se sakem z jelenice pan Sysel přes ně přehazoval čím dál větší kus své rozdrásané kůže.

Když je v černém kabinetu sám a Sofie Syslová otírá prachovkou jeho nahé údy, projíždí mu tělem bolest hraničící se slastí. A právě tehdy začíná snít a spřádat své příběhy. V jednom z nich stojí docela pod střechou (když prší, zní to jako andělské zvonění anebo jako brnkání na harfu). Má na sobě kabát se zlatými knoflíky. Markéta Paškálová, do které je zamilován, opírá hlavu o jeho hruď. A jak o něj Markéta Paškálová opírá hlavu (sní přitom o střelci, který ten opravený kabát zase oblékne), pociťuje touž bolest, jako když se ho prachovkou dotýká Sofie. Ale možná že příběhy, které v těch chvílích spřádá, jsou vlastně jen vzpomínkami na jinou existenci. Ani tenkrát však, ó žel, nebyl člověkem. A přitom v něm sílí obava, že v tom příběhu skončil na hranici jako kacíř. Zážitek ohně v něm oživují i Sofiiny občasné dotyky. Ale co když pálení, které pociťuje, není ani tak vzpomínkou na konec jeho

předchozí existence, ale souvisí nějak s alergií, kterou trpí od narození jazykozpytcova kůže? Neboť jejich těla a duše jsou spojeny a není zřejmé, kde končí jeden a začíná druhý. Také pan Sysel začíná něco tušit, tuší to ve chvíli, kdy se roztočí na otáčecím křesle a potom se zprudka zastaví týlem k oknu a čelem k němu.

A už se pan Sysel na křesle opět roztáčí, aby unikl svědění. A už se opět zastavuje týlem k oknu a čelem k němu. A už na něm pan Sysel utkvěl pohledem. Utkvělý pohled pana Sysla mu v poslední době nahání strach. Připomíná mu pohled kohosi, kdo už jednou bez milosti rozhodl o jeho osudu, protože nesnesl jeho existenci. Pokusí se promluvit, ale z jeho ztuhlých úst (nebo je to spíš zobák?) vychází jen svištivý zvuk, pramálo podobný lidské řeči. Ani jazykozpytec nedokáže takové řeči porozumět.

Dívají se jeden na druhého. Ještě je pan Sysel slabší, ještě pan Sysel uhnul pod jeho pohledem, ještě ano. Ale už brzo na něj vztáhne ruku. Už teď se čas od času ozývá bolest těsně pod bokem. Tudy jednou pronikne nevelký ostrý předmět. Tak se to tentokrát stane, právě tak.

OBRAZ DESÁTÝ

Sofie Syslová vychází z budovy v Jeseniově ulici, kde se provádí povinné snímkování obyvatel ze štítu (podiví se tomu středověkému výrazu – ze štítu). Ve dveřích se srazí s Hynkem Machovcem. Hynek Machovec má na sobě bledě šedý balonový plášť. Cíp pláště se na okamžik odhrne a Sofie Syslová spatří, že má červeně kostkovanou podšívku. Něco jí ten plášť s červenou podšívkou připomene, možná se už s tímhle mladíkem někde setkala, možná na pohyblivých schodech ve stanici Flora, sjížděl dolů a ona vyjížděla nahoru.

– Také jste po nemoci? osloví Hynek Machovec Sofii. A když Sofie Syslová zavrtí hlavou, ne, není po nemoci, pozvali

ji jen na kontrolu, pokývá Hynek Machovec hlavou: Jenom na kontrolu, to je něco jiného. On právě prodělal zápal plic. A potom Hynek Machovec řekne, že se už se Sofií možná někde viděli, možná právě tady v Jeseniově ulici anebo možná v metru. A Sofie Syslová přisvědčí, možná se už opravdu někde viděli. A pak se Hynka Machovce zeptá, jestli náhodou nebyl někdy v posledních dnech na tomhle kopci – na Šibeničáku (Sofie Syslová na kopec ukáže), asi tak před pěti dny. Ne, to si Hynek Machovec nevzpomíná, že by tam byl zrovna před pěti dny. Ale pokud on ví, říká se tam U křížku, to druhé jméno...

A jak se ho Sofie Syslová vyptává, začíná mít Hynek Machovec pocit, jako by se do něčeho zaplétal. A už trochu lituje, že se srazili a že ji oslovil. A Sofie Syslová se Hynka Machovce ještě zeptá, jestli si na tom kopci nevšiml něčeho zvláštního. Hynek Machovec zavrtí hlavou, ne, ničeho si nevšiml, ale to může být prostě tím, že má ve zvyku chodit s očima upřenýma do země. – To bude nejspíš tím, přisvědčí Sofie Syslová. Jinak by si asi všiml, že se tam někdo houpal na houpačce nebo cvičil na visuté hrazdě. Ale třeba to vůbec nebyla houpačka ani hrazda, ale něco úplně jiného, Sofie to na tu dálku nedokázala rozeznat a potom, když na kopec vystoupila, už to tam nebylo.

Snad si Sofie Syslová nemyslí, že by to mohla být... Ano, tak ho to také napadlo. – Tady vám visí z kabátu nějaká nit, řekne Sofie Syslová a utrhne ji. Jeden chlapec z Bezovky, Vítek, Sofii říkal, že je to jeho strýček Fialka. – Fialka? podiví se Hynek Machovec, ten mim? Sofie Syslová pokývá hlavou. Také ho tedy zná z Divadla Na zábradlí.

A když se Sofie Syslová Hynka Machovce zeptá, čím je, Hynek Machovec se usměje. Vydává v Albatrosu omalovánky a všelijaké skrývačky, sem tam nějakou pohádku. Ale hlavně je básník. – Tak vy jste básník, zaraduje se Sofie Syslová. To pak Sofie chápe, že chodí Hynek Machovec s očima upřenýma

do země, promýšlí si své básně, nebo ne? A Hynek Machovec přisvědčí, někdy ho při chůzi nějaký verš opravdu napadne. A na Šibeničáku ho také nějaký napadl? Ne, to už si Hynek Machovec nevzpomíná. Ale jak to Hynek Machovec říká, už ví, že nemluví pravdu, už si v duchu přeříkává pár veršů z rozepsané Vlčí poemy, které ho tam napadly. Když dojde k poslednímu z nich (Smyčkou větru zadrhnutým hlasem), zarazí se.

Sofie Syslová stoupá podél zdi Olšanského hřbitova ke stanici metra Flora. A tu uvidí proti sobě běžet dívku. Ta dívka má zřejmě velmi naspěch, běží z kopce velmi lehce, skoro se vznáší nad zemí. Sofii připadá, že se jí ta spěchající dívka něčím velmi podobá. Ale co to má ta dívka s rukama, snad není bezruká? A vtom do sebe vrazí. Chundelaté zvířátko se kutálí z kopce. Sofie Syslová se pro něj shýbá, už se zvířátka dotkla... Ale vždyť je to štucl, perziánový, podiví se. A tu ji ta dívka, která má tak naspěch, neurvale odstrčí, sebere štucl a běží dál. Kdopak dnes nosí štucl, pomyslí si Sofie Syslová. Sjíždí po pohyblivých schodech hluboko pod Olšanský hřbitov a vzpomíná na vlhkou hebkost štuclu, kterého se sotva dotkla.

OBRAZ JEDENÁCTÝ

Sofie Syslová leží v posteli a počítá jelínky. Kdoví proč matka Sofii naučila, aby počítala jelínky místo oveček, když nemůže usnout. Jelínci přecházejí jeden po druhém po úzké lávce nad hlubokým údolím. Sofie se převrací z boku na bok, takže leží chvíli týlem k oknu a čelem ke zdi, na které visí krabice s motýly připíchnutými špendlíkem, a chvíli čelem k oknu s výhledem na náměstí Komenského a týlem ke zdi. A jak se Sofie Syslová převrací z boku na bok a přitom počítá jelínky, zmocní se jí najednou zvláštní pocit. Už neleží ve svém pokoji, jehož okno, teď pootevřené, vede na náměstí Komenského, ale na marodce na táboře v Teplicích nad Metují. Všechny nemocné děti už spí, jen Sofie Syslová, která leží nahoře na palandě,

ještě nespí. V krku jí uvízlo sousto, od oběda ztvrdlo na kámen. Sousto? To se jen Sofii Syslové zdá, že jí v krku uvízlo sousto, protože má angínu. Zítra se bude oknem, které sestra Bobrušková pečlivě zavře, dívat, až kolem půjde maškarní průvod. A v tom průvodu půjde jiná Sofie Syslová a bude spolu s ostatními z jejich oddílu převlečená za Číňanku. A ta jiná Sofie Syslová, ta se šikmýma očima, bude tančit čínský taneček a zpívat čínskou písničku: Tong-fon-hon-tajanxn-chung-chuochuloegar-Maocetun, haja-haja-Maocetun.

A jak se Sofie Syslová převrací na palandě z boku na bok a přitom počítá jelínky, kteří už nepřecházejí po úzké lávce, ale pasou se dole v údolí (nebo je to hradní příkop?), otře se jí o víčka něco hebkého, jako když ji pohladí cípek hedvábného kapesníku. Ne, neotřel se jí o víčka hedvábný kapesník ani spací rouška (tady v Teplicích nad Metují je dětem přes oči nedávají jako na Bezovce), to se jí o víčka otřel křídly motýl. Teď ve svitu baterky vidí Sofie Syslová jasně, že po místnosti poletuje tmavohnědý motýl. A už ten tmavohnědý motýl nepoletuje, už naráží křídly o podlahu a přitom se otáčí, jako by byl omámený. Asi se ten motýl příliš nadýchal jodoformu, kterým je marodka načichlá, pomyslí si Sofie Syslová. A už Sofie Syslová opatrně slézá z palandy, už toho omámeného motýla, který se příliš nadýchal jodoformu, chytá do dlaní jako do kornoutu, už loktem otvírá okno dokořán a pouští motýla do noci. A potom okno zavírá na kličku, aby dovnitř znovu nějaký motýl nezabloudil.

A už Sofie Syslová zase leží na palandě, převrací se z boku na bok a počítá... A najednou se jí zase otře o víčka... Ne, neotřel se jí o víčka kapesník, teď už Sofie Syslová ví hned, že to byl zase motýl, ten omámený. Asi oknem prve nevyletěl anebo si sem někudy zase našel cestu (ale kudy, když zavřela okno na kličku?). Jak ale může Sofie Syslová vědět, že je to týž motýl? Třeba sem ve dne vletělo těch tmavohnědých motýlů víc, třeba

jsou jich tu celé desítky. A všichni ti motýli se příliš nadýchali jodoformu a usnuli a teď se ztěžka probírají. A jeden po druhém vzlétnou, otřou se jí křídly o víčka a potom na podlaze zatančí kruhový motýlí taneček. A Sofie Syslová bude celou noc slézat, chytat omámené motýly do dlaní jako do kornoutu a pouštět je jednoho po druhém do noci. A ti tmavohnědí motýli... Pokud to ovšem nebude pořád ten samý motýl. A jednou, za mnoho let, přiletí ten motýl až na náměstí Komenského. Ba ne, potom to bude úplně jiný motýl a také místo bude jiné. I on však Sofii zatančí kruhový taneček a přitom bude kovově bzučet.

A už stojí Sofie Syslová u okna (sestra Bobrušková okno pečlivě zavřela, aby se děti, které půjdou v průvodu kolem marodky, náhodou nenakazily). V krku cítí stále to sousto. A už Sofie vidí kolem procházet maškarní průvod. A už kolem procházejí děti z jejího oddílu, mají šikmé oči a zpívají Tongfon-hon-ta-janxn. A najednou Sofie Syslová, ta u okna, ta se soustem uvízlým v krku, strne: v průvodu jde Sofie Syslová, ta se šikmýma očima. A teď se ta se šikmýma očima podívala směrem k té za zavřeným oknem a pohledy těch dvou se na okamžik střetly. Ale co to ta Sofie Syslová, která jde v průvodu převlečená za Číňanku, drží v rukou? Vypadá to jako štucl. Ale ne, to se Sofii Syslové, té se soustem uvízlým v krku, jen zdá, že drží štucl (odkdy nosí Číňanky štucl?). To se jí ruce zapletly do prošívané přikrývky, když počítala jelínky. Už nepřecházejí po úzké lávce, ani se nepasou dole v hradním příkopu, leží tam teď jeden přes druhého a vypadají jako mrtví.

OBRAZ DVANÁCTÝ

Sofie Syslová si na dálku všimla, že na Bezovce u plotu mateřské školky stojí Hynek Machovec. Hynek Machovec někomu za drátěným plotem něco živě vykládá. Teprve když se Hynek Machovec pootočí a ukáže na kopec, uvidí Sofie

Syslová učitelku Bolinkovou, kterou Hynek Machovec až do té chvíle zakrýval tělem. To mohlo Sofii Syslovou napadnout hned, že si básník bude povídat právě s učitelkou, koho jiného by se tam mohl vyptávat. A učitelka Bolinková se tentokrát nezdá tak přísná jako před pár dny, když s ní mluvila Sofie Syslová, ani tak neoblomná, jako když v Záhřebské Sofii za taštičku s pávem dovolila podívat se na spícího Pavla Bolinku. Nejspíš to bude tím, že Hynek Machovec svou jemnou tváří učitelce Bolinkové učaroval. Určitě se jí svěřil, že píše Vlčí poemu, a teď právě učitelku Bolinkovou prosí, aby mu pomohla a rozpomněla se na ten listopadový den, co se na kopci, říkají mu prý Šibeničák (slovo Šibeničák vysloví básník se zvláštním důrazem), objevilo něco podivného. Sofii Syslové neujde, že se učitelka Bolinková tiskne k drátěnému plotu, aby byla blíž básníkově jemné tváři (ještě tou tváří nic neprosvítá), ani s jakou horlivostí mu odpovídá. A Sofie Syslová se dívá, jestli někde v keřích u plotu nezahlédne Vítka, ale nikde ho nevidí.

A když se pak Hynek Machovec s učitelkou Bolinkovou loučí, Sofii Syslové připadne, jako by se učitelce dokonce trochu uklonil. A potom Hynek Machovec vykročí trochu chvatně Lupáčovou ulicí vzhůru, přitom se pokradmu dívá na kopec, kde na vrcholu stojí půlkruhem stromy s korunami omletými větrem do tvaru homolí. A tu zavane vítr od Židovských pecí a Sofie Syslová vidí, jak si Hynek Machovec sahá na oko, právě na to, kterým se díval na kopec. A snad proto, že se Hynek Machovec dívá na cestu jen jedním okem (druhé má přivřené a co chvíli si ho mne), nespatří Sofii Syslovou dřív, než když je od ní vzdálen pár kroků. Hynek Machovec udělá krok stranou, jako by chtěl přejít na druhý chodník (je to právě v místech, kde stojí budova Veřejné bezpečnosti, čerstvě žlutě omítnutá).

– Něco mi zrovna spadlo do oka, řekne Hynek Machovec. – Proto jsem si vás málem nevšiml. A Sofie Syslová se podivuje, jak se to Hynkovi mohlo stát, když má ve zvyku chodit s očima

upřenýma do země. — Doufejme, že to nebyl nějaký oharek, fouká totiž od Židovských pecí, řekne Sofie Syslová a potutelně se usměje. Také Hynek Machovec se trochu usměje.

— Oko se nesmí mnout, to je ze všeho nejhorší, řekne Sofie Syslová a vyzve Hynka Machovce, aby si klekl, že se mu na oko podívá. Hynek Machovec se trochu zdráhá, zdráhá se o to víc, že si má kleknout právě v Lupáčově ulici, kde sídlí policie, ale nakonec Sofii poslechne a klekne si na jedno koleno. A Sofie Syslová zakloní Hynkovi hlavu a prohlíží oko, poodhrne dvěma prsty víčko, ale nic nenalézá, žádný oharek. — Asi to byl jen nějaký pazderek a už vyletěl, řekne Sofie Syslová. — To je přece běžné, člověk má ještě chvíli pocit, jako by v oku něco měl, ale přitom už v něm nic nemá.

A Hynek Machovec pokývne, nejspíš to tak bude, teď už se mu také nezdá, že by v oku něco měl. A opraš uje si nohavici pohybem, který Sofii Syslové něco připomene, něco, co se odehrálo někde docela blízko, možná na kopci (ale možná to nebyl Hynek Machovec, kdo se opraš oval, a možná to nebyla ani Sofie Syslová, koho se to gesto dotklo), něco, z čeho Sofii Syslovou přepadne na pohyblivých schodech smutek.

OBRAZ TŘINÁCTÝ

Babička Orionová bydlí proti Olšanům na rohu Čapajevova náměstí a Kouřimské ulice. Dole je trafika (prodával v ní kdysi Tomáš Hamza, ten, který pak na Olšanech přetrhl vedví kapesník s podobou Benjamina, nejmladšího z rodu Davidovičů). Sofie Syslová musí každý pátek cestou k babičce Orionové přejít kolem lékárny. Až donedávna byla lékárna obložena černým sklem, ve kterém se jako v zrcadle zhlížel Šípkový Jura, zakletý do podoby věčného dítěte. Před časem však černé sklo strhli a obnažili tkáň zdiva. Šípkový Jura si obnaženou tkáň pozorně prohlíží, tu a tam po ní přejede dlaní, dokonce vnoří dva prsty do spáry v místě, kde tkáň praskla. Sofie Syslová

vidí Šípkového Juru vždycky už z dálky. Nejraději by se mu obloukem vyhnula, aby na ní neutkvěl dlouhým zpytavým pohledem, ale stydí se za svou zbabělost. Ten pohled se pokaždé zastaví na Sofiiných rukou. Šípkový Jura kroutí hlavou, jako by se mu na Sofiiných rukou něco nezdálo, jako by mu na nich něco scházelo.

Sofie Syslová doufá, že si jí Šípkový Jura, který k ní stojí zády (jeho prsty dosud věží ve spáře), tentokrát nevšimne. Ale to je Sofie na omylu, Šípkový Jura Sofii Syslovou postřehl. Už na ní jako obvykle spočinul dlouhým zpytavým pohledem, už jeho pohled klouže z tváře k rukám. A Šípkový Jura kroutí hlavou.

— Neztratila jsi štucl, takový černý, perziánový? zeptá se Sofie.

— Nikdy jsem žádný štucl neměla. Šípkový Jura se po její odpovědi nakrčí a šourá se domů.

Sofii Syslové se trochu točí hlava, musí se na okamžik opřít o zeď, než si odemkne a vstoupí do babiččina bytu v přízemí. Asi šla příliš rychle do kopce podél Olšanského hřbitova. Ale možná se jí hlava zamotala z něčeho úplně jiného. A když Sofie Syslová odemyká a překračuje práh, zmocní se jí najednou pocit, že není Sofie Syslová, ale ta druhá, ta se štuclem. Ale co s tím má společného Jura? A když potom pijí s babičkou čínský čaj a k němu přikusují makové koláčky, zkoumá Sofie Syslová svou podobu v zrcadle na dveřích šatníku a také v hladině čaje. A Sofie se babičky Orionové zeptá, jestli jí nepřipadá, že se v poslední době nějak změnila. Ale babička Orionová mlčí, buď Sofiinu otázku přeslechla, anebo na ni nechce odpovědět, jen si na židli poposedne, jako by ji něco tlačilo, a pak z klína sezobne pár makových drobečků.

A ještě pak, když babička Orionová upadne jako pokaždé do svého vyprávění (nikdy neopomene zmínit se o tom, jak hrála na harfu v hradišťské sokolovně), zkoumá Sofie

Syslová svou podobu v zrcadle na dveřích šatníku. Hledá v ní rysy té druhé, která by tu teď mohla klidně sedět s babičkou Orionovou, pít čínský čaj, jíst makové koláčky a poslouchat. A babičku Orionovou by ani nenapadlo, že tu nesedí Sofie, ale ta druhá, která se jí podobá. A kdyby sem ta druhá vešla, jistě by odložila černý perziánový štucl na babiččinu vysoko zastlanou postel pod oknem. Sofie Syslová se pomalu pootočí k posteli (v koutě za postelí stojí harfa, na které chybí dobrá polovina strun) a uvidí na ní štucl. Ne, to není štucl, to se Sofii zdálo, protože se v pokoji už zešeřilo, je to jen smotek hadříků, které babička Orionová asi předtím odněkud vytáhla a už pak ty hadříky zapomněla uklidit.

Sofie Syslová se k tomu smotku hadříků přiblíží a dotkne se ho prstem. A jak se Sofie toho smotku dotkne, vyletí z něj pár bílých motýlů. Sofie párkrát tleskne, aby moly usmrtila. A jak Sofie Syslová tleskne, zavadí pohledem o okno. A tu si všimne, že na protějším chodníku u parku stojí Šípkový Jura. Šípkový Jura vystupuje na špičky, aby viděl do okna. A už Šípkový Jura Sofii Syslovou zahlédl, už mu po tváři přeběhlo cosi jako úsměv. A Šípkový Jura Sofii Syslové rukama něco naznačuje, ale Sofie jeho posunkům nerozumí. — Dívá se sem Šípkový Jura, řekne Sofie a přeruší tak babiččino vyprávění o harfě. — Jen ať se dívá, neděláme tu přece nic špatného. A jestlipak Žofie ví, že byl v podezření, že zabil vlastního otce? Prý se správce Šípek zadusil koksem. — Koksem? podiví se Sofie. Babička Orionová v tom domě znala jednu rodinu, byli to Židé. Všimla si Žofie, že jsou Židé něčím zvláštním cítit? Babičce Orionové se v Hradišti jeden Žid dvořil, doktor Saturnik. Vnučka těch Davidovičových skočila z okna, aby nemusela jít do transportu. Ale kdoví, jestli byla Alice jejich vnučka, nejspíš to byla jejich dcera a jen to zapírali, protože se styděli, že ji měli tak pozdě. Kdyby doktor Saturnik nepadl v první válce, vyletěl by komínem v té druhé jako Herta

Davidovičová. Babička Orionová si znovu poposedne na židli, jako by ji něco tlačilo.

Sofii Syslové vždycky zatrne, když babička Orionová, která mluví jinak tak vznešeně, použije najednou výrazu jako vyletět komínem. Vždycky jí to přijde divné, až se lekne. Tentokrát se lekne ještě víc, vždyť za dveřmi nebo za oknem by přece mohla stát Alice Davidovičová, pokud je možné, aby mrtví... Za dveřmi? Alice Davidovičová by mohla být klidně tady uvnitř, mohla se přece docela dobře schovat v tom tmavém smotku hadříků, který Sofie Syslová v první chvíli pokládala za štucl.

OBRAZ ČTRNÁCTÝ

Babička Orionová tvrdí, když na to přijde řeč, že pochází z Mnichova Hradiště, ale ve skutečnosti pochází z Hlíny. Jenže Hlína se k její harfí legendě nehodí. Nehodí se k ní už svým málo vznešeným jménem, s kterým jde tak špatně dohromady babiččino rodné jméno Orionová. Jazykozpytec Sysel vrtí nad hvězdným jménem svých předků hlavou: Nejspíš to bude nějaká zkomolenina, tak jako i jméno samého souhvězdí z Mléčné dráhy. Kmeny v Mezopotámii ho nazývaly Uruanna – světlo oblohy. Jméno tak podivuhodné je vpravdě ozdobou mladičké virtuosky na harfu, která vystoupí v hradišťské sokolovně. Ale tak jako Orion mizí za západním obzorem, když se na východě objevuje Štír, tak jméno slečny Orionové pohasne na hradišťské obloze, když se v městě objeví významný sokol Jan Sysel. Dlouhé nazrzlé copy slečny Orionové jsou ustřiženy a uloženy do krabice, krabice je uložena do skříně, skříň odsunuta do komory, kde stojí vedle harfy, která rok co rok ztrácí některou ze svých šestačtyřiceti strun.

Po převratu už slečna Orionová či vlastně mladá paní Syslová neokouzluje hradišťské občany akordy z Vyšehradu ani árií z Rusalky (mezi její obdivovatele patřil také doktor Saturnik). Paní Syslová, v jejímž lůně už dorůstá sokolík (či

spíš syslík), stojí oděna v bílou tógu na vrcholu pyramidy z červeně a bíle oblečených těl, představuje v tom živém obraze Duši národa. Jan Sysel visí na Duši národa pohledem, nenechá si ujít její sebemenší hnutí. A pak se Duši národa zatočí na vrcholu červenobílé pyramidy hlava a tělo zavrávorá. A kdyby tři statní sokolové, na jejichž ramenou stojí, Duši národa nezachytili, asi by se z té výše zřítila a budoucího jazykozpytce by nedonosila. A Jan Sysel, když uvidí paní Syslovou zavrávorat, si povzdechne: Je tak málo sokolská. A tehdy Jan Sysel poprvé zalituje, že svůj život neprozřetelně spojil s někdejší virtuoskou na harfu. A tehdy v něm také vzroste nedůvěra k rodnému jménu choti. Někdejší virtuoska a Duše národa si na svém hvězdném jménu tak zakládala, že ho nikdy zcela neodložila, a posléze, když se s ní pan Sysel po jedenáctiletém manželství rozvedl, stáhla ze sebe syslí jméno jako rukavici, která jí byla příliš těsná.

Dědeček Sysel je sám doma. Svléká si domácí flaušový kabátek se saténovým límcem. Otvírá skříň, kde visí jeho starý sokolský kroj. A už se dědeček Sysel do sokolského kroje obléká, roztřesenýma rukama si přepásává hruď šerpou a nasazuje si čapku se sokolím pérem. A když si dědeček Sysel nasazuje čapku se sokolím pérem, má pocit, že slyší první takty ze Sukova pochodu V nový život. A už Jan Sysel za jeho zvuků zase pochoduje od budovy pražského Sokola ze Sokolské třídy na Staroměstské náměstí. Všichni jásají, jen sokolové z Krušnohorské župy mlčí. Dědeček Sysel si matně vzpomíná, že to mlčení nějak souvisí s propastí, do které se národ brzo po sletu v osmatřicátém zřítil, ale už si nemůže v paměti vybavit, co to bylo za propast.

Už zase Jan Sysel klade věnec v Lánech k hrobu prezidenta Osvoboditele a také klade věnec k hrobu bratra Tyrše a bratra Fügnera na Olšanech a klade věnec také na Vítkově u Památníku osvobození k hrobu Neznámého vojína. A už stojí stráž u Husova pomníku na Staroměstském náměstí, stojí

právě u pobělohorských exulantů, kteří se v chumlu válejí pod kazatelovýma nohama. A tu cíp pláště jednoho z exulantů (nebo to byl prapor?) šlehne Jana Sysla přes tvář. Jan Sysel si tvář osahává. Zdá se mu, že ji olízl plamen z hranice, která se u paty pomníku prudce rozhořela.

Jan Sysel si osahává tvář ještě potom, když u paty divanu začne cvičit devítice dorostenek v bílých úborech. A už tvoří dívky se švihadly kruh a berou se za ruce, už zvedají ruce nad hlavy a zaklánějí se – liliový nebo lotosový květ se pomalu rozvírá. A není ta dívka, která cvičí se švihadlem zády k divanu, z něhož shlíží na cvičení Jan Sysel, Helena Müllerová, dcera toho lahůdkáře, Němce, který pak nezapřel svůj původ? Není to ta, s níž se po válce ožení jeho syn (a také syn té, která si po rozvodu stáhla syslí jméno jako rukavici)?

Švihadlo Heleny Müllerové sviští vzduchem, opisuje elipsu kolem bílého těla Heleny Müllerové. A Jan Sysel se na divanu zaklání, aby jej švihadlo Heleny Müllerové nezachytilo. Ale marně se Jan Sysel zaklání, už jej roztočené švihadlo Heleny Müllerové zachytilo, už dědeček Sysel sklouzl z divanu na koberec s meandrovým vzorem, už se ocitá uprostřed kruhu (jen kdyby tam na cvičišti, ve středu liliového nebo lotosového květu, nebylo tolik bláta, kterým se třísní jeho sokolský kroj!). A už se kruh devíti okvětních plátků zase zavírá a dědeček Sysel v jeho středu těžce popadá dech.

OBRAZ PATNÁCTÝ

Sofie Syslová přejíždí prachovkou po lesklých plochách černého nábytku vykládaného perletí. Přejíždí prachovkou také po kovových trubkách otáčecího křesla a také po dřevěných údech věšáku, teď holých (jelenicové sako na věšáku nevisí, jazykozpytec v něm před chvílí odešel do Ústavu pro jazyk český). A jak Sofie Syslová po holých údech věšáku pomalu prachovkou přejíždí, připadá jí, jako by se pod jejími dotyky

trochu pohnuly. A také jí připadá, že z místa, kde se paže ohnuté v loktech kříží na hrudi v jakémsi pradávném gestu (Sofie Syslová netuší, že je to gesto dvojnických bytostí Ka, které člověka provázejí za života i po smrti), vyšel zvuk podobný vzdechu. Sofie Syslová přejede po pažích několikrát za sebou a stále rychleji. A zase, teď už mnohem zřetelněji, slyší ten zvuk podobný vzdechu. Snad věšák není...? pomyslí si Sofie Syslová a kousek poodstoupí.

Teprve nyní si Sofie Syslová všimne, že jsou paže věšáku prohnutější než dřív, jako by poklesly pod váhou saka, které si přes ně otec přehazuje. Přejede dlaní po holé paži, po jedné, po druhé. A jak Sofie Syslová po holých pažích dlaní přejíždí (zažívá přitom slast hraničící s bolestí), najednou ucukne, protože ucítí soukenný rukáv. Podívá se a vidí: věšák už není holý, visí na něm vojenský kabát se zlatými knoflíky. Jeden zlatý knoflík, zrovna u krku, na kabátě chybí. Sofie hledá utržený knoflík na zemi, ale nenachází ho. Takhle to tedy je, pomyslí si Sofie Syslová. On si tady sní, když otec není doma. Sní, anebo vzpomíná? Možná si vzpomíná na dobu, kdy jeho údy ještě nebyly ztuhlé a bez citu, nýbrž jimi proudila krev. To bylo předtím, než zdřevěněl.

Sofii Syslové přijde věšáku líto a pohladí ho ještě jednou po ztuhlých údech. A jak ho Sofie Syslová pohladí (tělem jí přitom znovu projede slast hraničící s bolestí), zdá se jí, že se znovu trochu zachvěly. A tehdy se to stane. Věšák začne pomalu rozevírat náruč, může-li se tak nazvat toporný pohyb, kterým se paže, až dosud ohnuté v loktech a zkřížené na hrudi v gestu, jemuž Sofie Syslová nerozumí, rozpjaly k objetí. A Sofie Syslová uskočí.

OBRAZ ŠESTNÁCTÝ

Vítek se točí s ostatními dětmi na nízkém kovovém kolotoči, který stojí na zahrádce školky na Bezovce. Učitelka Bolinková

zaryje čas od času některému dítěti prst do zad, a tak kolotoč roztočí. A už se kolotoč točí, točí se čím dál rychleji, přitom kovově sviští. A Vítkovi připadá, že už brzo jej ten vířivý pohyb vymrští do výše a potom Vítek poletí, poletí vysoko, až na kopec nad Bezovkou. Čas od času se učitelka Bolinková zasní a kolotoč se pomalu zastavuje, už stojí. Ale už se učitelka Bolinková zase probírá ze svého snění, už zarývá prst do Vítkových zad (do Vítkových častěji než do jiných) a kolotoč se prudce roztáčí, až děti strachem hraničícím se slastí zavýsknou.

A když se pak kolotoč zvolna zastavuje, protože učitelka Bolinková opět sní, a děti ještě cítí sladkou malátnost z toho krouživého letu, zvedne Vítek, který tu malátnost také cítí, oči na kopec tyčící se nad Bezovkou. A Vítek vidí: tam nahoře zase stojí houpačka a na houpačce se houpá strýček Fialka.

Vítek seskočí z kolotoče a běží k drátěnému plotu nahoře s ostny. — Strýček Fialka, volá a ukazuje na kopec. Učitelka Bolinková se snaží Vítka odtrhnout od plotu, ale Vítek se vzpírá. Vítek odmítá točit se s ostatními dětmi na kolotoči, myslí už jen na strýčka Fialku, který se houpá na kopci.

A učitelka Bolinková vede k dětem na kolotoči (a také k Vítkovi, který stojí opodál) řeč o tom, jak ji trápí. A mluví o tom ještě po obědě (Vítek nedostane za trest za svou neposlušnost vanilkový pudink s třešní), když děti leží na skládacích lehátkách s očima zakrytýma spacími rouškami, jak se těm hadříkům, nastříhaným ze starých prostěradel, na Bezovce odjakživa říká. A učitelka Bolinková při rozhovoru Od srdíčka k srdíčku, jak podobné hovory nazývá (možná se i ty hovory mezi učitelkami a dětmi vedou na Bezovce odjakživa), mezi řečí chvílemi vzlykne. Nechápou svou učitelku, nemají ji rády. A děti s obličeji pod spacími rouškami se jedno po druhém rozpláčou. A potom žadoní jedno přes druhé, aby jim učitelka odpustila, mají ji přece rády.

Jen Vítek pod rouškou nepláče, jen Vítek nežadoní a nemluví o lásce. Vítek i přes spací roušku na očích vidí kopec, na kopci houpačku, na houpačce strýčka Fialku. Strýček Fialka se houpá, vlastně se jen tak pohupuje, když se do jeho těla opře vítr vanoucí od Židovských pecí. A přitom se strýček Fialka pomalu otáčí, takže se hned ocitá k Židovským pecím čelem a k Hradu týlem a hned zase k Hradu čelem a k Židovským pecím týlem. A jak se strýček Fialka na kopci zvaném Šibeničák pohupuje a pomalu otáčí, Vítek pod kopcem bdí, brání se usnout bezovkovým spánkem. A už si Vítek strhává z tváře spací roušku, už vyskakuje a běží na zahrádku. A už roušku pohodil u drátěného plotu nahoře s ostny. A vítr Vítkovu spací roušku sebral ze země a už ji unáší ulicí Jeseniovou a ulicí Blahoslavovou a nese ji až na náměstí Komenského.

OBRAZ SEDMNÁCTÝ

Sofie Syslová si pomalu obléká dlouhé bledě fialové šaty, které si ušila. Myslí na to, jestli se v nich Hynku Machovcovi bude líbit, a také na to, jsou-li takové šaty vhodné na představení Ze života hmyzu, které dávají v Tylově divadle. Ale jak by nebyly vhodné, když se v nich Sofie ještě víc podobá Meloe, majce fialové, za kterou ji na hřbitově pokládá pan Turek.

Sofie Syslová přistoupí k oknu, které vede na náměstí Komenského, a uvidí dole Hynka Machovce. Hynek Machovec přechází netrpělivě po chodníku u parku a chvílemi se podívá k Sofiinu oknu. A už Hynek Machovec Sofii Syslovou u okna zahlédl, už na ni kývá, aby šla rychle k němu dolů. A Sofie Syslová má pocit, jako by tak na ni už jednou kýval a ona k němu spěchala přímo oknem. Tenkrát si také oblékla šaty, které nosí do divadla, ale byly to jiné šaty. A okno jejího pokoje bylo tehdy mnohem výš, než je mezanin, tak ve čtvrtém pátém patře. A možná to tenkrát nebyl Hynek Machovec, kdo na ni čekal před domem, ale někdo jiný, kdo se mu podobal. Bylo

to také v zimě, cítila se velmi opuštěná, protože Pavel Bolinka odjel někam daleko, nejspíš na tábor. Na tábor? V zimě? Sofie Syslová se marně snaží vzpomenout, kam to tehdy v zimě Pavel Bolinka, byl-li to vůbec on, odjel.

Sofie Syslová neboli Meloe stojí u okna v dlouhých bledě fialových hedvábných šatech a nemůže se rozpomenout. Hynek Machovec se dole zastavil, už nepřechází a ani už na Sofii nekývá, jen se dívá k ní nahoru. A co to visí v koruně stromu Hynkovi nad hlavou? Nějaký bílý klůcek, třepotá se tam ve větru jako bílý praporek. Nejspíš to bude kapesník anebo dečka. Někdo z ní vyklepával prach a dečka mu proklouzla mezi prsty, snesla se dolů a zachytila v koruně stromu. Ale ten, komu dečka proklouzla mezi prsty, se neodvažuje lézt pro ni na strom, kmen je kluzký od deště. Co kdyby se mu smekla noha?

Hynek Machovec objímá Sofii zezadu kolem krku, chválí její dlouhé bledě fialové šaty, i když by se mu Sofie víc líbila nahá a na představení Ze života hmyzu by se to vlastně hodilo. Sofie Syslová slyší za sebou doznívat Hynkův smích, ale neohlíží se. Stále visí očima na bílém klůcku, který se uchytil v koruně stromu a třepotá se tam ve větru. A jak Sofie Syslová ten bílý klůcek pozoruje, napadne ji, že je to možná jeden z těch hadříků, kterými přikrývají dětem na Bezovce obličeje, aby snáze usnuly, určitě je to jedna ze spacích roušek, jak se jim na Bezovce odedávna říká. Sofie netuší, že si Vítek dnes odpoledne strhl tu roušku z obličeje a pohodil ji na zahrádce. A vítr roušku sebral ze země a donesl až na náměstí Komenského, až pod Sofiino okno.

A tu teprve se Sofie Syslová ohlédne a uvědomí si, že Hynek Machovec (nebo kdo to je?) stojí za ní a zároveň stojí tam dole, na chodníku u parku. A zatímco ji ten nahoře objímá a tiskne k sobě, zvedá si ten dole povědomým pohybem kožešinový límec zimníku.

OBRAZ OSMNÁCTÝ

Pan Sysel zbožňuje secesi. Říká, že v jednom ze svých minulých životů žil právě na přelomu století. Pan Sysel sdílí s tou dobou zálibu v živých obrazech. Jako dítě vydržel jednou stát celé hodiny před Maroldovou Bitvou u Lipan. Také si rád představoval svou matku, jak vystupuje na župním sletu sokolstva jako Duše národa a stojí na pyramidě z červených a bílých těl oděna v bílou tógu (vlastně také on tam tenkrát byl, i když spal v jejím lůně).

Pan Sysel má rád obrazy Pirnerovy – jeho Démona lásky a Finis. – Démon konce je zobrazen s hlavou Medúzy, vysvětluje jazykozpytec Jarmile Schovánkové (ještě je v tu chvíli trochu zadýchán tím chvatným sestupem do Kollárovy ulice a do Jarmiliny náruče). – Je zvláštní, jak si secese libovala ve vílách, říká pan Sysel, a vůbec v bytostech nalézajících se na pomezí dvou světů. Sem ostatně patří i secesní panoptikálnost. Všimla si Jarmila panoptikálních figurín v Zemské bance? Pan Sysel v Zemské bance po válce krátce pracoval. Vždycky ho vzrušoval motiv ožívající sochy a loutky. Co když může ožít i obyčejný věšák na šaty? pomyslí si pan Sysel a zneklidní.

A potom se jazykozpytec rozhovoří o secesní ornamentální lince, symbolu vnitřního koloběhu přírodních růstových entelechií. Neodpovídá této myšlence o nekonečnosti života v přírodě orfické učení o stěhování duší a o posmrtném životě? Jarmila Schovánková, která se svého času zabývala ornamentem na řeckých vázách, promluví nesměle o vázách, nesměle, protože je zvyklá, že ji Jindřich stále opravuje, pokud ji vůbec poslouchá. Vztah dutého prostoru a hmotného vnějšího pláště postihuje spojení živlu země v podobě hlíny s živlem vody. Z vody pak vyrůstají květy jako symboly duchovního života. Ale pan Sysel Jarmilu brzo přeruší. A co Bílkovo Podobenství velkého západu Čechů? A Šalounův pomník Jana Husa na Staroměstském náměstí? – I to je přece živý obraz, jakési kolo dějin, řekne.

A potom pan Sysel mluví o zrcadlení jako o charakteristickém principu secesního umění (Není to princip veškerého umění? namítne Jarmila), s nímž úzce souvisí i obliba živlu vody. A secesní labutě a pávi. A také andělé, třeba Kociánův Anděl se zlomeným křídlem. Jarmila Schovánková si v tu chvíli vzpomene na jednoho olšanského anděla, kterého nedávno objevila. Také on má zlomené křídlo. Secesní jsou i Preissigovy ilustrace k Broučkům. A Kupka? Zná Jarmila Kupku, jeho Hádanku života a zejména jeho Počátek života (dítě je na obraze pupeční šňůrou spojeno s lotosem)? A Duši lotosu? Ty dva obrazy jsou jazykozpytci zvlášť blízké, nejspíš proto, že se mu pojí s mandalou (do jejího lotosového lůna vniká s touž netrpělivostí jako do lůna archeoložky). A není divu, že bývá pan Sysel netrpělivý, doufá-li pokaždé, že odtud vystoupí s novou kůží jako mystický had Uroboros. – Uroboros? Jarmila Schovánková neví, že by byl s hadem Uroborem spojen motiv svlékání z kůže... Ale pan Sysel už Jarmilu opět přerušuje.

Jarmilino tělo pomalu zaplavuje proud syslí promluvy. Jarmila leží na zádech a nechá se unášet proudem syslí promluvy, která smáčí její nahé tělo i dlouhé vlasy (nepoznamenal Jindřich, že jsou její vlasy rozhozeny na polštáři v křivce secesního ornamentu?) jako voda potopy. A zatímco jí syslí slova stoupají zvolna k ústům, nosu, očím, postupně vnikají do všech otvorů jejího těla, sní Jarmila Schovánková o olšanském andělovi, o tom se zlomeným křídlem (netuší, že právě ten anděl střeží hrobku, v níž rozstříleli pana Turka a pana Klečku). A už je Jarmila celá pod hladinou. Zavíjí se do prošívané přikrývky a sama do sebe jako mušle, možná mušle křídlatec, kterou viděla v Národním muzeu. Jindřichův hlas (pan Sysel zrovna mluví o spirále, jejíž motiv je spjat s motivem labyrintu) k ní doléhá ze stále větší dálky. A Jarmila Schovánková pod prošívanou přikrývkou pomalu usíná.

OBRAZ DEVATENÁCTÝ

Babička Mlynářová, která se po letech vrátila z rašelinových lázní (byly to Letiny u Blovic, nebo Jáchymov?), sedí u okna na židli a plete z červené vlny. Navolní, vpíchne, nahodí, provlékne vpíchnutím a upevní jedním řetízkovým okem... Jedno oko krajové, jedno obrace, dvě oka splete babička Mlynářová hladce, nahodí, jedno hladce, nahodí, přehodí... A přitom se pokradmu dívá po dědečkovi Syslovi, jestli dědeček nevstává z divanu a nejde pro chlebové kůrky. Babička Mlynářová si je za oknem schovává na horší časy. – Člověk nikdy neví, kdy mu takové kůrky budou ještě dobré, říká babička Sofii. Sofie Syslová kroutí nad babiččiným podivným zvykem hlavou. Copak babičce nedávali dost jíst?

Sofie Syslová netuší, že se babička Mlynářová obává, aby se žižkovský pokoj jednoho dne neproměnil ve vězeňskou celu, a podezřívá dědečka Sysla, že by v té proměně mohl mít prsty. Nedává snad dědeček Sysel neustále najevo, jak mu přítomnost té dámy, která se vrátila z lázní (slova dáma a lázně vyslovuje dědeček výsměšným tónem), vadí, a nesnaží se seč může, aby té lázeňské dámě návrat domů co nejvíc znepříjemnil? Domů? Nebyla přece na Žižkově nikdy doma. Bydlela přece ve vile navržené proslulým vídeňským architektem, dokud... dokud lahůdkář někam za války nezmizel, dokud po válce... babička Mlynářová neonemocněla kloubovou nemocí a nemusela nadlouho odjet do rašelinových lázní. Tak alespoň to Sofii otec pokaždé vykládá. – Do Letin u Blovic, řekne. – Do Jáchymova, opraví ho pokaždé dědeček Sysel a vstane a jde k oknu pro chlebové kůrky. Vždycky s tím obřadem schválně čeká, až se jáchymovská dáma vrátí ze skladu v Hloubětíně (rozváže vždycky provázek na krabici, přepočítá pletené zboží nebo prádlo a zase provázek zaváže) a rodina bude pohromadě.

A už babička Mlynářová neplete, sklání teď hlavu nad Lidovou demokracií, luští křížovky, hlavolamy a rébusy.

Kruhovka... tajenka ve druhé řadě. Kolem – okolo. Obleky – šaty. Část stromu – kmen. Druh víly – najáda, ba ne, bude to dryáda. A někdy babička Mlynářová zvedne hlavu a dívá se, jestli už neletí. – Co jestli neletí, babičko? – Přece balon Praha. Na Národopisné výstavě letěl tím balonem její otec, Sofiin pradědeček Kukla. A když babička Mlynářová balon dlouho nevidí, řekne Sofii, že pradědeček bude nejspíš tam dole, a ukáže doprostřed koberce s meandrovým vzorem, jako by se tam otvírala branka s nápisem CIZINECKÝ VSTUP (pradědeček Kukla vodil tím vchodem cizince, s pýchou jim ukazoval hlavní uzel stok pod Staroměstským náměstím).

A možná vyhlíží babička Mlynářová ještě něco, nebo spíš někoho, toho zmizelého. Copak by nemohl přiletět oknem nebo vstoupit do pokoje brankou s nápisem CIZINECKÝ VSTUP, která se čas od času otvírá uprostřed koberce s meandrovým vzorem? O tomhle čekání však jáchymovská dáma mlčí i před vnučkou. Sedí u okna – navolní, vpíchne, nahodí, provlékne vpíchnutím a upevní jedním řetízkovým okem. Kolem – okolo, druh víly – dryáda... A chvílemi pohlédne jáchymovská dáma k oknu nebo doprostřed pokoje, který jí připadá stále těsnější.

OBRAZ DVACÁTÝ

Jáchymovská dáma plete a dívá se doprostřed pokoje na koberec s meandrovým vzorem. A jak se utkvěle dívá doprostřed pokoje, vidí, že už se v koberci zase otvírá branka. Babička Mlynářová si není jista, jestli ten otvor je Cizinecký vstup anebo Branka apačů na Židovských pecích, jedna ze dvou hlavních bran do břicha Prahy (druhá, jak říkal otec, je v Košířích). A tu vidí, jak se okraje otvoru chytají něčí ruce. Přispěchala by na pomoc, ale v přítomnosti dědečka Sysla, který ji z divanu pozoruje, si netroufá. Ale vždyť je to velezrádce Jan Pexa, ten, který zabil německého důstojníka, protože mu nadal českých

psů. A není snad tohle Anna Macková, jeho milenka? Skrývala ho, když dezertoval. A kdo je to ještě s nimi? A tu Eva Kuklová poznává paní Pepi, choť ředitele, letěla s ní přece nedávno balonem Praha. Kde ta se tam dole vzala?

A už jsou všichni tři šťastně nahoře. Paní Pepi, která asi přebrala, se po pokoji trochu motá. Jan Pexa s Annou Mackovou, vlastně Pexovou, protože je tam dole oddal primátor pražského podsvětí inženýr Černý, se objímají. Pexa si na koberci z pocitu ulehčení poskočí. Nejspíš si myslí, že jsou zachráněni, že až sem za nimi jejich pronásledovatelé neproniknou. Nejspíš jsou přesvědčeni, že tenhle východ z podzemí nikdo nehlídá. Jenže to jsou na omylu, dědeček Sysel o nich dobře ví, dívá se na podivnou návštěvu z divanu zkoumavým pohledem. A Eva Kuklová hledá horečně způsob, jak by ty tři, kteří už řadu dní prchají podzemím, před dědečkem Syslem varovala. Eva Kuklová totiž nepochybuje, že mu jeho sokolské svědomí nedovolí přechovávat v bytě velezrádce a jeho konkubínu.

A ti tři, jako by ani netušili, co jim v bytě u Syslů hrozí, si zatím dělají nahoře pohodlí. Paní Pepi už upadla do těžkého spánku a Jan Pexa s Annou Mackovou (nenosí už Anna v sobě Pexovo dítě?) se nedaleko divanu také ukládají ke spánku, ještě si před spaním chvíli povídají. A už také oni na koberci s meandrovým vzorem pomalu usínají.

Teprve pak si Eva Kuklová všimne, že dědeček Sysel už na divanu nesedí. Ani nepostřehla, kdy z pokoje odešel, sokolské svědomí mu zřejmě nedovolilo přechovávat v bytě velezrádce a jeho konkubínu. A už Eva Kuklová ty tři štvance budí. Nemohou tady zůstat, dědečkovi Syslovi jeho sokolské svědomí... Jsou rozespalí a jen ztěžka chápou, co se jim Eva Kuklová pokouší vysvětlit, ale potom se Pexa náhle vzpamatuje a vyskočí a nutí obě ženy ke spěchu. A už se ti tři chvatně spouštějí dolů (babička Mlynářová jim dá na cestu chlebové kůrky, přece na ty kůrky došlo). Nejdřív Pexa opatrně spouští

Annu Mackovou, vlastně už Pexovou, a potom spouští paní Pepi (ještě nevystřízlivěla a dolů se jí příliš nechce, a není divu, když tuší, co ji dole čeká). A nakonec se spustí dolů sám velezrádce Jan Pexa.

A už se dědeček Sysel vrací, vrací se sám, nikoho s sebou nepřivádí. A Eva Kuklová si pomyslí: Vyhnala jsem ty uštvané chudáky dolů zbytečně. Mohli se tu prospat. A tu si babička Mlynářová všimne, že dědeček Sysel zastrkává za okno praporky (neujde mu, že odtud zmizely chlebové kůrky, které se chystal jít slavnostně vyhodit). Copak jáchymovská dáma zapomněla, co je zítra za den? Přece den převratu. Dědeček Sysel si před tou slávou čechrá sokolské peří. Ale to by znamenalo... To znamená, že se ti dva (neboť paní Pepi se utopí ve stoce) brzo dostanou do Belvederské štoly pod Letenskou strání, pronásledovatelé se stáhnou od všech východů a novomanželé vyjdou zachráněni z břicha Prahy.

Zachráněni? Babička Mlynářová si povzdychne. Pexa přece zakrátko padne jako legionář na Slovensku, Anna zešílí, dítě umře, pohřbí ho na Olšanech... Ale proč jim tedy Eva Kuklová neřekla, co je nahoře čeká? Vyšli by třeba jiným východem, Pexa by nevstoupil do legií, Anna by nezešílela, dítě by neumřelo. A nejspíš by nedošlo ani k převratu a dědeček Sysel by si teď na divanu před tou slávou nečechral dávno zplihlé sokolské peří.

OBRAZ DVACÁTÝ PRVNÍ

A je tu ještě něco jiného kromě vidění na kopci Šibeničáku (Hynek se však k němu nikdy nepřizná), co básníka Hynka Machovce se švadlenou Sofií Syslovou spojuje – to okouzlení divadlem v letech dospívání. Co jen vůně divadla Hynkovi připomíná? Vůni kadidla? Hynek Machovec netuší, že právě tak voněla hlava evangelického kněze Jana Paskala, kterou za války položil do klína Nory Kožíškové, své budoucí paní. Na

balkoně tehdy ležel bílý jelen z Blaníka, jelení maso se však v mořidle příliš rozložilo a nakonec se nedalo jíst. Netuší ani, že stejně voněl i krejčovský panák Kajn, který shořel za první republiky na budějovickém dvorku jako kacíř a jednou si pro toho kněze přišel do hospody U Medvídků.

Oba toužili jít k divadlu a oba u zkoušek neuspěli. Sofie Syslová měla připravený monolog Johanky z Arku, té, která slyšela hlasy, monolog Luisy z Úkladů a lásky (Kdybych byla fialka a on by na mě šlápl...) a monolog Xenie z Přelomu (Après nous le déluge...). Paní Fabiánová se vyjádří, že taková naivka bývá vzácností, skleníková naivka, řekne. Sofii to překvapí, protože sama dává před fialkou přednost té, která slyšela hlasy (Xenie, která právě vystoupila z vany a ručníkem si vysouší vlasy, byla Sofii tehdy vzdálená). Avšak panu Vejražkovi se Sofiin hlas zdá příliš slabý, jako nemocný, a na foniatrické klinice v Žitné ulici se jeho podezření potvrdí.

Hynek Machovec se o svém neúspěchu u zkoušek nikterak nešíří. Zmíní se jen, že recitoval také jednu ze svých básní, která začínala Ten vítr, ten vítr, ležím s koleny u brady. Řeknou mu, že z něj bude lepší básník než herec, a Hynek ten osud přijme kupodivu lehce, tak lehce, že to při jeho ctižádosti tetinku Losovou a Martu Losovou překvapí. Hynek Machovec se však už do Mostu, kde vyrůstal, nevrátí (město se už stejně začalo měnit v černou jámu), rok pracuje jako kulisák v Tylově divadle. Odpoledne skládá v temném provazišti básně a píše novelu Záležitost srdce a páteře (svítí si na psaní baterkou). Jednou ho provaz švihne silně přes tvář. Hynek Machovec ze svého okouzlení divadlem za ten rok v provazišti Tylova divadla vystřízlivěl. A když pak v bouřlivých šedesátých letech studuje na filosofické fakultě, připadá mu téměř neskutečné, že chtěl být hercem. A kdyby nebylo toho rudého šrámu, který mu ve chvílích vzrušení přetíná tvář, nezůstalo by po jeho divadelních snech ani stopy.

A Sofie Syslová, ta, co slyšela hlasy, ta fialka s nemocným hlasem? Z té se stane švadlenka v Říši loutek. Už druhé desetiletí jí visí nad hlavou loutky. V průvanu loutky pohupují nohama ve střevících s přezkami nebo ve stříbrných holínkách. Sofii v těch chvílích ti dřevění viselci připadají jako poutníci, kteří se vydali na cestu, na cestu, ó žel, až příliš krátkou. A když loutky u stropu krejčovny v průvanu putují (trochu přitom chřestí údy a trochu šustí šaty, jak se třou jedna o druhou) a sem tam se ozve kovový zvuk, když pan Tatek odloží dlouhé nůžky na stůl, začíná Sofie Syslová při šití snovat příběhy. Asi tenhle sklon zdědila po babičce Mlynářové a ta jej zdědila po pradědečkovi Kuklovi a pradědeček Kukla... U babičky Mlynářové se tento sklon rozvinul teprve při jejím dlouholetém pobytu v rašelinových lázních. A podobné snění není cizí ani Sofiině matce, která v noci tráví dlouhé hodiny ve vaně. Ale o tom nemá Sofie Syslová zatím tušení.

Dvě loutky se opatrně spouštějí po provaze z tyče, na které byly u stropu zavěšeny. Našlapují ve střevících s přezkami a ve stříbrných holínkách velmi tiše, aby jejich útěk nezpozoroval pan Tatek, pan Tatek by pro něj měl sotva pochopení. Opatrně se proplétají mezi nohama stolu, na kterém pan Tatek dlouhými nůžkami právě stříhá plášť pro doktora Fausta (dlouhých nůžek pana Tatka se loutky obzvlášť bojí, ale mají strach i z jehly a špendlíků Sofie Syslové), a šicím strojem, na kterém šije Sofie Syslová šaty pro Markétku. A už loutky proklouzly pootevřenými dveřmi do předsíně, už Jan Pecka a Hana Maková (tak je Sofie pojmenovala) sestupují ze schodů, vlastně seskakují, protože schod je pro loutky stejně vysoký jako pro děti z domu proti Olšanům hřbitovní zeď. Hana Maková skáče se zavřenýma očima. A už jsou obě loutky, které se vzaly za ruce, téměř na ulici, už... Ale tu si pan Tatek povšiml, že dvě loutky z Říše uprchly (Pročpak se těm dvěma v Říši nelíbilo?). A už se krok pana Tatka rozléhá po

schodišti, už pan Tatek s dlouhými nůžkami v ruce uprchlíky dohání...

A jednou se Jan Pecka a Hana Maková pokusí znovu utéci, tentokrát vodovodním potrubím. Soukají se jeden po druhém do odpadové roury, Haně Makové to jde ztěžka, protože už v sobě nosí Peckovo dítě. A konečně jsou oba uvnitř a už putují, někdy po kolenou a někdy se plazí, břichem města. A cestou se k nim tam dole přidá ještě další prchající – paní P. A už se všichni tři – Jan Pecka, Hana Maková a paní P. – ocitli pod Staroměstským náměstím, kam je z Říše loutek jen skok. Stojí za zamčenými dvířky (z druhé strany je na nich nápis CIZINECKÝ VSTUP), ani nedutají. Seshora k nim doléhají rány. Asi se na náměstí něco staví, možná nějaké lešení, nebo se tam něco bourá, možná mariánský sloup (zbytky toho sloupu viděla Sofie Syslová v lapidáriu Národního muzea).

A pak už jich je o jednu míň – o paní P., utopila se ve stoce. A už Jan Pecka a Hana Maková, která v sobě nosí Peckovo dítě, putují pod Vltavou a blíží se k Hradu. A už jsou pod Jelením příkopem. Seshora k nim doléhá troubení jelínků (anebo je to troubení honců?). A už se ti dva ocitli v Belvederské štole a mohou z břicha města vystoupit, protože je 28. říjen a právě došlo v říši (v Říši?) k převratu.

OBRAZ DVACÁTÝ DRUHÝ

Dědeček Sysel sedí léta na divanu v modrém flaušovém kabátku se saténovým límcem (dostal ho kdysi k Vánocům od snachy). Když je doma sám, svléká si kabátek a obléká sokolský kroj a nasazuje si čapku se sokolím pérem. Takto ustrojen shlíží pak z divanu na strahovské cvičiště. Dědeček Sysel s převlékáním velmi spěchá a dlouho na sobě kroj neponechá, aby ho náhodou někdo z rodiny nepřistihl. Podívá se vždycky jen na pár cviků, jen na jeden živý obraz (na vrcholu červenobílé pyramidy vrávorá paní Syslová, nebo spíš už zase paní

Orionová coby Duše národa), a honem se zase svléká. Musí tu podívanou čím dál víc zkracovat, protože mu převlékání trvá den ze dne déle. Dědeček Sysel má pocit, že mu sokolský kroj přirůstá k tělu. Ačkoliv se jeho atletické tělo postupně sesychá, kroj je mu den ze dne těsnější, den ze dne se mu na kůži přichytne o něco víc, takže musí dědeček Sysel vynakládat stále větší úsilí, aby ho svlékl. A někdy dědeček Sysel strhává spolu s krojem i cáry své sokolské kůže.

Jednoho dne je však dědeček Sysel přece jen přistižen. Helena Syslová uvidí tchána stát u divanu ve vybledlé červené košili a s čapkou se sokolím pérem na hlavě. Dědeček Sysel se pod jejím pohledem celý schoulí a sotva se udrží na vratkých nahých nohou. A Helena Syslová nazve tchána pomateným dědkem.

Dědeček Sysel sedí na divanu v modrém flaušovém kabátku (na pár místech se flauš dotýká živého masa, na pár místech na kůži ulpěly béžové cáry sokolského kroje). Sedí na divanu, ani nedutá, když se vedle v kuchyni rozhoduje o jeho osudu. Marně však dědeček napíná chabý sluch, neslyší téměř nic. Jen chvílemi mu připadá, jako by odtamtud dolehl svist švihadla.

A konečně dědeček Sysel opět osaměl. A už se dědeček Sysel s námahou staví na vratké nohy, už svléká kabátek a šourá se ke skříni. Roztřesenýma rukama hledá sokolský kroj. Chtěl by se dnes vypravit dál než posledně, až na Olšany k hrobu bratra Tyrše a bratra Fügnera, možná až k hrobu Neznámého vojína nebo možná ještě dál – až do Lán k hrobu prezidenta Osvoboditele (ale jak by mohl dědeček Sysel dojít až tam, když se sotva došourá od divanu ke skříni?). Už znějí první takty Sukova pochodu V nový život, ale dědeček Sysel není dosud převlečen na putování k hrobům, dosud stojí nahý u skříně a hledá sokolský kroj. Průvod už jistě vyrazil ze Sokolské třídy od budovy pražského Sokola. Už sokolové s jásotem pochodují přes Václavské náměstí, a dědeček Sysel kroj

dosud nenašel. A náhle (průvod už stanul na Staroměstském náměstí) dědeček Sysel pochopil: ta se švihadlem mu ho schovala. Anebo ho schovala ta, která si jeho jméno svlékla jako rukavici? Dědeček Sysel si pojednou není jist, která z těch dvou ho včera přistihla. Ale copak může Jan Sysel stát nahý u Husova pomníku stráž, copak může nahý přihlížet cvičení dorostenek se švihadly nebo živému obrazu Duše národa?

Dědeček Sysel sedí nahý na divanu (na pár místech mu po těle visí béžové cáry sokolského kroje). Ví, že už bude navždy připoután k divanu, už z něho nesestoupí, nikdy se zpátky nepromění v mladého sokola. A dědeček Sysel spustí na divanu tichounký pláč.

OBRAZ DVACÁTÝ TŘETÍ

Sofie Syslová jde přes kopec zvaný Šibeničák. Už z dálky vidí mladíka, který spěchá od Židovských pecí. Mladík dělá dlouhé kroky, ale přitom našlapuje velmi zlehka, takže to vypadá, že se ani nedotýká země, téměř se vznáší. Čím je ten vznášející se mladík blíž, tím se zdá Sofii Syslové povědomější. A už je mladík pár kroků od ní a už ten mladík rozevírá náruč. A tu teprve Sofie Syslová pozná Pavla Bolinku a běží mu vstříc. A už si Pavel Bolinka se Sofií Syslovou leží v náručí. Ale ačkoliv Pavel Bolinka drží Sofii Syslovou v náručí, Sofie dotyk jeho paží a těla téměř necítí. A hlavně jí tělem neprojíždí ta slast hraničící s bolestí, kterou cítila, když se Pavel Bolinka jen rukávem otřel o její loket, když stáli čestnou stráž u pomníčku. A Sofie Syslová se Pavlu Bolinkovi pomalu vyvine z náručí a poodstoupí. A Pavel Bolinka také poodstoupí a svěsí ruce: Copak nejsi ráda, že jsem se vrátil, Alice? Nebo mě snad nepoznáváš? Já jsem Pavel Santner, chodili jsme spolu sem na kopec, než jsem musel odjet do koncentráku. Po válce jsem tě všude hledal.

A tu Sofie Syslová zpozoruje, že ten, kterého si spletla s Pavlem Bolinkou, vyjeveně hledí někam za její záda. A Sofie

Syslová se otočí a spatří dívku se štuclem. Dívka se štuclem běží od nich pryč, míří ke svahu obrácenému k Olšanům, k tomu, který je ze všech nejstrmější. Tak to je tedy Alice, ta dívka se štuclem, s kterou se srazila u hřbitovní zdi. A Sofie Syslová řekne: To je všechno hrozné nedorozumění. Jenže Pavel Santner její slova nejspíš neslyší, utíká za Alicí Davidovičovou ke svahu, k tomu, který je ze všech nejstrmější, ale na jeho okraji se zarazí. Snad se Pavel Santner toho srázu nezalekl, pomyslí si Sofie Syslová, snad není takový zbabělec? A když se tak Sofie Syslová na Pavla Santnera dívá, jak stojí na kraji srázu, už jí nepřipadá příliš podobný Pavlu Bolinkovi. Jak jen si ho mohla s ním splést? Leda by se to dalo vysvětlit tím, že Pavla Bolinku už mnoho let neviděla a v Záhřebské ho zahlédla jen na okamžik, a to ještě spal s rouškou přes oči.

A jak se tak Sofie Syslová na Pavla Santnera, který stojí se svěšenýma rukama na kraji srázu, dívá, napadne ji, co kdyby se zamilovala do Pavla Santnera, který se Pavlu Bolinkovi podobá a ke všemu má stejné křestní jméno (na Hynka Machovce si v tu chvíli ani nevzpomene). Ale Pavel Santner se už odvrátil od srázu, už se pomalu vzdaluje (nevznáší se už jako prve) směrem k Židovským pecím, na Sofii Syslovou, která se podobá Alici Davidovičové, se ani neohlédne. A Sofie Syslová pocítí divnou malátnost a podklesnou jí nohy. A kdyby se neopřela o kmen stromu, o jeden z těch, které tu stojí půlkruhem s korunami omletými větrem do tvaru homolí, asi by upadla. Dívá se za Pavlem Santnerem, jak pomalu mizí mezi dvěma bunkry z druhé světové války, a myslí si: Kdyby mě objal Pavel Bolinka, jistě bych takovou malátnost necítila, určitě by se mi nechtělo tolik spát. Sofie Syslová udělá pár kroků. A tu se jí znovu zatočí hlava. Sotva se dlaněmi dotkne země, trochu pookřeje. A když vstává ze země, všimne si Hynka Machovce.

Hynek Machovec na ni mává. — Co se tak motáš? zeptá se, když přijde blíž. A Sofie Syslová Hynkovi řekne, že právě

potkala Pavla Bolinku, svou lásku z dětství. A když ji Pavel Bolinka tady na kopci objal, zjistila, že to není Pavel Bolinka, ale nějaký Pavel Santner. A ten Pavel Santner pokládal zase Sofii v první chvíli za Alici. — Za Alici? podiví se Hynek Machovec a Sofii Syslové neunikne, že když to jméno vyslovila, trochu sebou trhl.

OBRAZ DVACÁTÝ ČTVRTÝ

Paní Syslová tráví každou noc dlouhé hodiny ve vaně a den ze dne koupel prodlužuje. Pan Sysel ji podezřívá, že se v koupelně proměňuje v rybí pannu. Žertuje, ale přitom není daleko od pravdy.

Paní Syslová leží ve vaně a krouživými pohyby paží čeří vodu s nafialovělou pěnou. Voda s nafialovělou pěnou paní Syslovou nadnáší a paní Syslová se zvolna proměňuje. Plave po vodě s nafialovělou pěnou (jen kdyby ta plavba nebyla tak krátká!) a chvílemi noří malou hlavu na labutí šíji pod hladinu. A kdyby byla ve dveřích koupelny klíčová dírka nebo kdyby pan Sysel tajně vyvrtal do dveří otvor a podíval se dovnitř, uviděl by plavat ve vaně labuť. Takhle jazykozpytec, kterého dlouhé noční koupání paní Syslové zneklidňuje a odvádí od studia praslovanského světa a jeho hypotetického jazyka, může jen přicházet ke dveřím koupelny a dotazovat se, jestli paní Syslová ještě žije. A paní Syslová den ze dne stále více otálí s odpovědí (možná že tak dlouho neodpovídá, protože se už proměnila v labuť), schválně pana Sysla nechává, aby se bál o její život (anebo se pan Sysel obává, aby paní Syslové jednou nezůstala labutí podoba?). A ten strach pana Sysla o život paní Syslové, nebo spíš o její podobu je už dávno jediným projevem jeho citu.

A už pan Sysel, který se vrátil tunelem, stojí zase za dveřmi koupelny a volá jako vždy na paní Syslovou: Žiješ, Heleno? Labuť slyší volání svého druha, natahuje z vody hlavu na

protáhlé labutí šíji, ale neodpovídá, jen ve vodě znehybní, přestane křídly čeřit vodu, na níž už téměř opadla nafialovělá pěna.

A už labuť vystupuje z jezera, už hledá na břehu šaty (měla na sobě takové modrozelené, vlněné), aby se mohla z labutě proměnit zpátky v pannu, ale nenalézá je. A labutí panna podezřívá pana Sysla, že jí šaty schválně schoval, aby odhalil tajemství její noční proměny. Ale labutí panna zbytečně podezřívá pana Sysla, že v tom má prsty. Nebyl to pan Sysel, kdo šaty z koupelny v nestřežený okamžik odnesl a schoval. Šatů se zmocnil ten, který se té se švihadlem mstí za to, že mu schovala sokolský kroj a nazvala ho pomateným dědkem. Mstitel sedí na divanu v modrém flaušovém kabátku (právě pod divan je schoval) a blaženě se usmívá. Tentokrát sice Helena Syslová šaty ještě najde, tentokrát se jí ještě podaří proměnit z labutě v pannu, ale jak dlouho se jí to ještě bude dařit? A dědeček Sysel se pohupuje na divanu a přemýšlí o úkrytu, který by ta se švihadlem neobjevila.

Labutí panna dosud marně hledá modrozelené vlněné šaty. Už propadá beznaději a nedokáže potlačit táhlý teskný zpěv, který se jí v poryvech dere z hrdla. A když vracející se jazykozpytec zaslechne za dveřmi labutí zpěv, zakroutí nad těmi zvuky, které se pramálo podobají lidskému hlasu, hlavou. Ještě žije, pomyslí si a z pocitu ulehčení si cestou do kabinetu dokonce poskočí. A vůbec netuší, jaké labutí drama, které se už brzo dotkne i jeho samého, se v koupelně právě odehrává.

OBRAZ DVACÁTÝ PÁTÝ

Hynek Machovec nemá rád roztodivné klobouky, které si tetinka Losová vždycky nasazuje v ložnici před zrcadlem. Nemá rád, když tetinka Losová obviňuje otce, už řadu let mrtvého, že zabil jeho matku (dívá se přitom na Hynka s takovým výrazem, jako by ji vlastně zabil on). Kdyby si Otakar Machovec

nepřál na Štědrý den k večeři kapra (u Losů kapra na Štědrý den nikdy neměli, vždycky jedli vídeňské řízky), nepíchla by se Růženka o rybí kost do prstu, nedostala by otravu krve a neumřela (jeptišky na ni, na chudinku, křičely, aby byla zticha) a Hynek by nebyl siroteček, kterého tetinka s Martou vypiplaly a příliš rozmazlily. A on se jim za jejich dobrotu a péči takhle odvděčil. Hynek Machovec v takových chvílích mlčí, zvykl si tetince neodporovat, ale ani jeho mlčení tetince nevyhovuje, Hynkovo mlčení je pokládáno za zpupnost zděděnou po otci (u Losů zpupní nikdy nebyli).

Hynek Machovec nemá rád také způsob, jakým tetinka Losová vyslovuje své jméno, to protahované o, kterým dává najevo, že se jméno původně psalo s dvěma o — Loos (manžel ale nebyl žádný Němec, byl rodilý Vídeňák). Ale proč si tedy tetinka dala po válce jméno přepsat a proč se ještě teď, dlouho po válce, schovává za losí jméno (a schová se za ně ještě na mramorové desce v kolumbáriu). A kam se vůbec poděl pan Loos, rodilý Vídeňák, prý významný zednář (zůstal po něm zlatý špendlík s trojúhelníkem, kružítkem a Božím okem uprostřed)? Hynek Machovec sebou vždy trhne, když tetinka Losová či vlastně Loosová vysloví protáhle své jméno, vyslovuje ho tak ovšem jen před Martou a před Hynkem, před cizími (Hynek Machovec si toho dobře povšiml) si tetinka dává náramný pozor, aby o příliš neprotáhla. Před cizími tetinka Losová krouží svými úzkými rty (také Hynek má takové rty) co nejkratší o, i když má přitom na hlavě klobouk jako pravá dáma.

A potom jednou si dávno dospělý Hynek Machovec na pěšince posypané bílým pískem, který mu připomíná mouku nebo sádru, z pocitu ulehčení poskočí. Netuší, že ta, která chodila po léta klepat na dveře koupelny (Hynek se ve vaně neproměňoval v labuť jako paní Syslová, ale polo leže, polo sedě tam psal) a zakrátko vyletí komínem, je zvláštním způsobem

nesmrtelná. A jak to také může básník tušit, když zatím nevěří, že ze světa nic úplně nezmizí, že všechno jen přechází z místa na místo nebo se proměňuje (Někde se to zakuklí, říká Sofie Syslová). Hynek Machovec nemá dosud ani potuchy, že se mrtvá vbrzku zakuklí. A proto si ještě poskočí.

Poskočí si zrovna v místech, kde se sádrová pěšinka trochu zatáčí mezi dvěma túje mi s korunami ve tvaru jehlanu. A právě tam ucítí básník ten divný pach. Nejprve si ten pach spojí s místem, z něhož právě vyšel, ale vzápětí tu myšlenku zavrhne. Už někdy podobný pach cítil, možná víckrát ho cítil, s tím pachem souviselo něco trapného a trýznivého v jeho životě (v jeho, nebo v čím životě?), ale Hynek se už na to nemůže rozpomenout.

A pak ji Hynek spatří. Sehne se, protože nevěří svým očím. Ale už si je jist, podle zprohýbaného tmavozeleného klobouku ji poznává. Jelenka nebo hadovka smrdutá, Fallus impudicus. Hynek Machovec houbu neutrhne, spěchá dál, ale pach houby mu jde sádrovou pěšinkou v patách. Hynek Machovec ten pach cítí ještě dlouho potom, co opustil louku rozptylu. A cítí ho ještě cestou ve vlaku do Prahy, jeho plášť, o jehož rukáv opírá hlavu, je jím načichlý. A ještě pak, když ulehne v Přemyslovské ulici na gauč z tenkých kovových trubek, ucítí pach té houby. A pocit ulehčení, z kterého si na pěšince mezi dvěma túje mi poskočil, pomalu vyprchává. Ba ne, do hadovky, která vyrostla na louce rozptylu, se nezakuklila, jak se Hynek Machovec domnívá. Tetinka Losová se zakuklila někde blíž, mnohem blíž.

OBRAZ DVACÁTÝ ŠESTÝ

Sofie Syslová se ptá svého otce, proč jí dali jméno Sofie. Jazykozpytec se pousměje. Byl tehdy právě zaujat antroposofií, když se udála se Sofiinou matkou ta proměna (Sofie si uvědomí, jak jsou otci některá slova, zvláště ta, která se týkají lidského těla, proti mysli, i když téměř každý den sestupuje

tunelem do Karlína a do náruče Jarmily Schovánkové). Vlastně ho zájem o antroposofii neopustil dodnes. Myšlenka, že každý jev má mnoho rovin, že svět je věcí o mnoha plánech, v nichž se opakuje (Sofie si to může představit třeba jako řadu stínů, vrhaných předmětem umístěným před několika světelnými zdroji), mu zůstala blízká. I nyní, když pan Sysel usedá v černém kabinetu ke stolu a krouží své mandaly, je přesvědčen, že může skrze duchovní zření dospět k vyššímu poznání.

— Duše, řekne pan Sysel Sofii, podléhá osudu, který si sama tvoří. Pan Sysel vysloví slovo karma (Sofie má pocit, že znala někoho, kdo mluvil o osudu podobným způsobem). Duch podléhá zákonům znovuvtělení. Pan Sysel vysloví slovo reinkarnace. Ano, pan Sysel věří v metempsychózu jako staří orfikové a mnoho jiných, kteří se vydali jejich cestou, věří i ve svou syslí proměnu. Jen jedním si pan Sysel není jist, jen jedno ho znepokojuje: jaká ta jeho proměna bude, protože si o své karmě nedělá příliš iluzí. Ale s tou úzkostí se jazykozpytec Sofii nesvěří.

Pokaždé když jazykozpytec sestupuje ze Žižkova tunelem do Karlína (sestupuje tím tunelem téměř každý den už šestnáct let), pokaždé když v Kollárově ulici sestupuje do lůna své Míny, myslí na svou budoucí proměnu, představuje si bránu, kterou se jednou vtělí do své příští existence. Kdovíproč se mu vrací pocit, že byl ve svém minulém životě sokolem (sokolem, nebo spíš orlem?). A panu Syslovi se v těch okamžicích zdá, že krouží nad jakýmsi vrchem. Na tom vrchu stojí půlkruhem stromy. A tam dole, na planině mezi stromy spatří pan Sysel, či vlastně spíš Orel, tmavý bod. A už se orel k tomu bodu snáší, ne střemhlav jako na kořist, ale v pomalých, stále sevřenějších kroužcích. Marně však napíná svůj orlí zrak, aby rozeznal, co to na zemi leží (copak má pan Sysel orlí křídla, ale syslí zrak?). Teprve když je blízko, takřka se křídlem dotýká země, rozezná i svým syslím zrakem, že v trávě leží nějaký smotek,

nějaký uzlíček hadříků. A v tu chvíli Jarmila Kožíšková, vlastně Schovánková, pokaždé vykřikne bolestí hraničící se slastí a vytrhne pana Sysla z jeho orlího snění.

Jak si mohl v duchu pan Sysel tak splést jméno své milenky? Ledaže si vzpomněl na dceru známého dermatologa Kožíška (neříkala matka, že umřela na nádor na mozku?), hrál s ní párkrát na Hagiboru tenis, a jednou, v dámské šatně, jejíž dřevěné stěny rozpálené letním sluncem vydávaly zvláštní vůni (ta, která mu tenkrát nabídla své tělo, mluvila něco o hagiborském altánku), hledal také v ní bránu vtělení. Pan Sysel se prudce vztyčí a v tom okamžiku ucítí v oku dešťovou kapku, v níž se zřejmě rozpustila nějaká saze z právě projíždějícího vlaku. A Jarmila Schovánková, ještě udýchaná z toho orlího letu, zakloní panu Syslovi hlavu, prohlíží mu oko, dvěma prsty opatrně poodhrne víčko, ale nic v oku nenachází.

Pan Sysel miluje Jarmilu věrně jako básník Mínu celých šestnáct let (často básníka připomíná, už proto, že Jarmila bydlí v jeho ulici). A Mína Schovánková šestnáct let čeká svého nočního ženicha v komůrce se společným příslušenstvím, šestnáct let ho nechává vstupovat do své zvolna stárnoucí náruče. A dokonce i potom, až se pan Sysel bude vracet z nemocnice na Františku, a dokonce ještě později bude Jarmila Schovánková chovat jazykozpytcovu hlavu v klíně jako vzácnou vázu a vdechovat vůni vanilky, k níž se přimísí pach jodoformu. A najednou se pana Sysla zeptá, jestli někdy, třeba v některém ze svých minulých životů (Jindřich přece věří v převtělování?), nebyl knězem, že má totiž na krku rýžku jako po kolárku.

A když se pak pan Sysel vrací z Kollárovy ulice ulicí Thámovou a potom stoupá tunelem na Žižkov, vzpomene si na poznámku své milenky. A přijde mu to zvláštní. Jeho hagiborská milenka byla přece provdaná za nějakého kněze, jenže evangelického (nedostal ten kněz po válce malý dekret?). Jmenoval se jako ten francouzský filosof, který pana Sysla odjakživa

přitahuje (právě čte jeho Disproporci člověka), zejména svým učením o dvojí propasti, jenže se psal česky – Paskal.

Pan Sysel stoupá tunelem sotva nohy vleče do náruče té, která nedávno dlouho hledala své modrozelené šaty, aby se mohla proměnit zpátky v pannu. Výstup je vždycky namáhavější než sestup, myslí si pan Sysel. Ba ne, vždycky ne, pan Sysel se v duchu opraví. V horolezectví – pan Sysel coby sokolský junák ho také v Alpách okusil – je to právě naopak, sestup bývá zpravidla těžší než výstup (v tom by panu Syslovi jistě dali za pravdu také bývalí horolezci Roháček s Boháčkem, kdyby si spolu někde povídali, třeba v hospodě U Medvídků nedaleko Bartolomějské). A když potom překračuje stružku vody, stékající ze Žižkova tunelem do Karlína, vzpomene si, že také tenkrát v hagiborském altánku, jak Nora Paskalová šatnu nazvala, stékala po podlaze stružka ze sprchy za přepážkou. A pan Sysel má pocit, že ta hagiborská stružka právě dorazila až sem a zakrátko smočí jeho řídkou popelavou bradku.

OBRAZ DVACÁTÝ SEDMÝ

Křídlo věří, že klepadlo má schopnost nekonečných proměn. Je to kovový netvor, na jehož hřbetě Sofie objíždí dvůr jako krasojezdec manéž. A je to také strom a maják a loď, která kotví uprostřed dvora trychtýřovitě se svažujícího v mělkou úžlabinu s kanálem. Když ze všech stran stéká do úžlabiny dešťová voda, mění se kanál v zurčící studánku. A voda z té studánky vzlíná až pod klepadlo, vystupuje jeho rozdvojeným kmenem a rozlévá se všemi jeho údy. A tehdy klepadlo promlouvá a Křídlo se Sofií Syslovou mu naslouchají.

– Ale jak je možné, aby do klepadla vtékala voda, namítne Pavel Bolinka. Křídlo se Sofií Syslovou se po sobě podívají. Jak může být Pavel Bolinka tak nechápavý. Copak si Pavel Bolinka myslí, že klepadlo nemá kořeny? A také je klepadlo

hrazdou, na které dělá Sofie Syslová veletoč nebo se zavěšuje za nohy a visí hlavou dolů (Křídlo veletoč nedělá, protože je příliš těžký). A také je kolébkou a šibenicí. Když Křídlo do klepadla udeří nějakým tvrdým předmětem, třeba kamenem doneseným z vrchu Šibeničáku, protože na dvoře kameny nejsou, ozve se klepadlo dutým hlasem podobným hlasu puklého zvonu. A ten hlas se pak šíří všemi jeho kovovými údy, slábne, slábne, až zanikne. Mlčení klepadla je však toliko zdánlivé. Stačí, aby Křídlo nebo Sofie Syslová přiložili ucho k chladnému tělu klepadla (vždycky si ucho přikryjí dlaní, aby se se zvukem klepadla nemísily zvuky vnějšího světa), a už slyší, jak v jeho kovových útrobách klokotá životodárná tekutina.

A už zase leží Křídlo a Sofie Syslová v jesličkách klepadla tváří k zemi a poslouchají jeho dutý hlas. A už se Křídlo zase rukou dotýká Sofiina těla. A jak se Křídlo Sofie dotkne, zavadí přitom divadelním kukátkem, které mu visí na krku na šňůrce, o žebroví klepadla. A tu se klepadlo znovu rozezní. A Sofii se zdá, že se jí nedotkl ten, který jednou letěl a zase poletí z pavlače v pátém patře, ale samo klepadlo. Klepadlo do ní vstoupilo dutým hlasem puklého zvonu, rozeznělo její tělo. A když Křídlo jako před lety přiloží ucho k Sofiinu břichu, slyší, jak v něm klokotá klepadlová míza.

OBRAZ DVACÁTÝ OSMÝ

Jdou přes kopec od Židovských pecí, právě když zapadá slunce. Provazník si hraje se žlutou šňůrkou a je tou činností tak zaujat, že co chvíli zakopne o nějaký pahrbek.

— Podívejte! vykřikne Sofie Syslová. — Provazníku, Syslová ještě neviděla zapadat slunce mezi Hradem a Památníkem osvobození. Provazník vzhlédne jen nakrátko, zrovna se mu podařilo vytvořit ze šňůrky na levé ruce takzvanou korunku. — Copak to opravdu nevidíte? — Syslová má zase vidění. Provazníku, nehraj si pořád s tou šňůrkou! Pazourek vytrhne

Provazníkovi šňůrku z ruky a tím zničí korunku. A Provazník, který korunky lituje, nedokáže na okamžik přemoci nelibost.

Sofie Syslová se zastaví a zastíní si rukou oči. – Nechceš, Syslová, půjčit brýle proti slunci? Pazourek vytahuje brýle z kapsy. – Určitě s nimi líp uvidíš. Ale Sofie Syslová vrtí hlavou, obejde se bez Pazourkových brýlí, beztak to budou jen nějaké brýle mámení, kterými je vidět to, co není, a to, co je, se jimi nevidí.

– Tak nám, Syslová, pověz, co vidíš. Pazourek se postaví vedle Sofie (zase jí šlápne svou malou nohou na nohu a zůstane na ní stát) a zastíní si jako ona rukou oči. – Vidím město převeliké...

Sofie Syslová spustí ruku. Ne, nemá to cenu, aby to těm dvěma povídala. Vždycky znovu se přesvědčí, že vidí něco úplně jiného než ona anebo to alespoň tvrdí. Možná že kdyby tu s ní byl Provazník sám, dokázala by ho přesvědčit. Někdy má pocit, že by se přidal na její stranu, kdyby u toho nebyl Pazourek. Ale Pazourek právě proto, že o Provazníkově slabosti ví, ho s ní nikdy nenechá o samotě.

Sofie Syslová utíká z kopce strmou stezkou směrem k náměstí Komenského. Ví, že tudy se za ní nepustí, Pazourek se svýma nohama se na strmé straně sestupovat neodváží a Provazník bez něj nepůjde. Alespoň tahle cesta Sofii Syslové vždycky zbývá, když se jich chce nakrátko zbavit. Sofie Syslová tentokrát nejde přímo domů, pod kopcem zahne do Jeseniovy ulice a z Jeseniovy ulice zahne do ulice Budovcovy. Z ulice Budovcovy nezahne do ulice Roháčovy, kterou by došla na náměstí Komenského, ještě se ulicemi několikrát obtočí. A jak se Sofie Syslová ulicemi obtáčí, ocitne se najednou na Koněvově třídě, právě před pomníčkem padlým.

A už zase je 5. května a Sofie Syslová stojí u pomníčku dvě hodiny čestnou stráž. A už zase Sofie cítí, jak se Pavel Bolinka, který tu stojí s ní, zlehka otřel rukávem bílé košile o její loket.

Sofie Syslová ví, že jsou jeho dotyky čistě náhodné (vždycky jí při tom tělem projede slast hraničící s bolestí), protože Pavel Bolinka už Sofii Syslovou nemiluje, pokud ji vůbec kdy miloval. Dokonce se jí zdálo, že nebyl ani příliš rád, když učitelka Márová určila, aby stál stráž právě se Syslovou.

Sofie Syslová se na Pavla Bolinku pokradmu dívá. Pavel Bolinka stojí se strnulým pohledem toporně jako socha, nebo spíš loutka a mlčí. A Sofie Syslová se bojí, že Pavel Bolinka stojí jako socha, nebo spíš loutka a mlčí ani ne proto, že se to na stráži patří, ale hlavně proto, že vedle něj stojí Sofie Syslová, jejíž oddaná láska se mu stala břemenem. A Sofie Syslová ví, že kdyby tu místo ní stála třeba Ála Beranová, určitě by Pavel Bolinka nestál jako loutka, určitě by promluvil, možná by se i schválně otřel rukávem bílé košile o Álin loket. Patrně se Pavel Bolinka domnívá, že Sofie učitelku Márovou poprosila, aby směla stát právě s ním. Určitě se to domnívá, a proto se proměnil v loutku, pohybuje jen nepatrně rukama a nohama, vždycky udělá jen jeden nebo dva krůčky, ptačí krůčky, jako v té hře Honzo, vstávej, která se hraje na dvoře. A Pavel Bolinka se nepohne, ani když vítr vanoucí Koněvovou třídou zvedne cípy jeho rudého šátku a olízne mu jimi tvář jako plamínky.

A už zase jako tenkrát před lety jde kolem pomníčku, před kterým stojí Sofie Syslová s Pavlem Bolinkou čestnou stráž, Rut Kadlecová (ještě ji neznámý kupec neodvedl ze dvora, ještě ne), rukou si zakrývá rozštěpený ret. A Rut Kadlecová zaprosí: Sofie, viď, že mě necháš stát u pomníčku, jen docela malou chvilku (Rut Kadlecovou učitelka Márová neurčila do žádné stráže, Rut Kadlecová směla jít 5. května vždycky domů). Sofie Syslová trochu váhá, může-li její prosbu splnit, smí-li opustit stráž. A podívá se na Pavla Bolinku, co ten tomu říká. Pavel Bolinka (ještě se úplně neproměnil v loutku) pohne ústy, jako by chtěl promluvit, ale pak jen nepatrně zavrtí hlavou. Copak

si Pavel Bolinka myslí stejně jako učitelka Márová, že se nehodí, aby Rut stála čestnou stráž?

A už se Sofie Syslová rozhodla. Odstoupí od pomníčku a postrčí na své místo Rut Kadlecovou. A rozváže si šátek a uváže ho na krk Rut, protože Rut žádný šátek nemá a bez šátku se čestná stráž stát nemůže. A jak se potom Sofie Syslová na ty dva u pomníčku dívá – Rut Kadlecová se blaženě usmívá, pokud se tak může nazvat výraz, který jí utkvívá na rtech (rukou si už nezakrývá ret, a jak by také mohla, vždyť stráž se musí stát v pozoru, s připaženýma rukama) –, neujde jí, že Pavel Bolinka od Rut o krok odstoupil. O jeden lví. Snad se Pavel Bolinka Rut Kadlecové neštítí? Ale proč by jinak od ní odstupoval o jeden lví?

A najednou Sofie Syslová zaslechne dunění. Dunění se stále přibližuje a mění se v ohlušující rachot. Sofie se podívá na Pavla Bolinku a na Rut Kadlecovou, ale Pavel Bolinka stojí dál jako loutka kousek od Rut a Rut Kadlecová se nepřestává blaženě usmívat, pokud se tak může nazvat výraz, který jí utkvívá na rtech. Copak ti dva ten rachot neslyší?

A už se nahoře vynořilo stádo otrhaných lidí a za stádem tank, jeden, druhý, třetí. Tanky se sunou jeden za druhým Koněvovou třídou. Koněvovou? Ještě Poděbradovou. A koho to ty tanky před sebou ženou? A už tanky překonávají první barikádu, která jim stojí v cestě (jak to, že si Sofie Syslová všimla těch barikád až teď?). A už se to stádo běžící poklusem a ty tanky blíží k druhé barikádě. A už se jeden tank vzňal od pancéřové pěsti. A už dva muži ze stáda hnaného před tanky klopýtli a upadli jeden přes druhého. A tanky přejíždějí přes jejich těla. A už stádo běžící poklusem míjí Pavla Bolinku a Rut Kadlecovou, kteří stojí čestnou stráž, a také Sofii Syslovou, která stojí opodál. A už kolem těch tří projíždějí německé tanky (Sofie Syslová je poznává podle hákových křížů) a sunou se Koněvovou třídou, či vlastně Poděbradovou k další barikádě.

Sofie Syslová se s úzkostí sklání k tělům, přes která přejely německé tanky. Ale nejsou to už těla, jsou to dva perské koberečky zvané modláčky (asi se svezly z okna nebo balkonu, přes jehož obrubu je někdo přehodil). A když Sofie Syslová zvedne oči od perských koberečků, v které se těla mrtvých proměnila, uvidí, že z Budovcovy ulice zase jako tehdy vychází učitelka Márová a za ní jde Ivan Dubina s Álou Beranovou, kteří mají vystřídat Sofii Syslovou a Pavla Bolinku na stráži u pomníčku. A Sofie Syslová, když je uvidí, odstrčí prudce Rut Kadlecovou. Rozechvělými prsty rozvazuje Rut šátek. Jde jí to ztěžka, protože se Rut brání, líbilo se jí stát s šátkem na krku čestnou stráž. A konečně Sofie Syslová Rut šátek rozvázala, už si ho rychle váže a už zase stojí po boku Pavla Bolinky, ještě stále strnulého v póze loutky.

Rut Kadlecová se už blaženě neusmívá, může-li se tak nazvat výraz, který jí utkvíval na rtech. Má pocit, že jí na krku po šátku zůstala rýha. Jen aby si té rýhy po šátku nevšimla učitelka Márová! A už si učitelka Márová té rýhy po šátku na krku Rut Kadlecové všimla, už se přísně ptá, co se tady dělo, a dívá se na Sofii Syslovou. Sofie Syslová mlčí, nic učitelce Márové nevysvětluje. A jak jí také může vysvětlit, že opustila stráž, protože jí přišlo Rut líto? A jak může učitelce Márové povědět o tancích a o dvou mužích, kteří se před jejíma očima proměnili v koberečky?

A tehdy teprve loutka Bolinka oživne, jako by se učitelka Márová dotkla skrytého péra uprostřed jejích zad (právě tak to dělá na dvoře Křídlo, když před kupcem oživuje sochy a ony pak tančí svůj taneček). Teprve tehdy pohne loutka dosud nehybnými ústy a promluví. Promluví, aby zradila.

Sofie Syslová jde s Rut Kadlecovou (Rut si už zase zakrývá rukou rozštěpený ret) za učitelkou Márovou a Pavlem Bolinkou co noha nohu mine. A když se Sofie Syslová otočí, vidí, že už na chodníku před pomníčkem padlým, před kterým

teď stojí čestnou stráž Ivan Dubina s Álou Beranovou, koberečky neleží. Asi už ty koberečky zvané modláčky někdo svinul a odnesl, pomyslí si Sofie Syslová. Anebo se ty koberečky zase proměnily, třeba v něco docela malého, co zapadlo do nějaké škvíry nebo důlku v chodníku a co už Sofie Syslová na tu dálku nedokáže rozeznat?

OBRAZ DVACÁTÝ DEVÁTÝ

– Helena Mlynářová? Takhle řekl otec Žofii, že se její matka za svobodna jmenovala? Babička Orionová se zasměje krátkým suchým smíchem. – Mlynář je to česky, Müller německy – Helena Müllerová se jmenovala. Sofie Syslová ještě nechápe. – Frau Müller se chtěla za tím mlynářským jménem schovat, ale neschovala. Ani dcera se za ním neschovala. A když se Sofie babičky Orionové zeptá, proč se za to jméno schovávaly, jestli snad proto, že nechtěly mít německé jméno (otec se s počešťováním německých jmen v žádostech, které docházejí do Ústavu pro jazyk český, často setkává), pokývá babička Orionová hlavou: Jméno si lze svléknout jako rukavici (babička Orionová má přece s podobným svlékáním zkušenosti, svlékla si své syslí jméno, protože se nehodilo k její harfí legendě), ale to ostatní ne. Copak Žofie opravdu nevěděla, že byl její dědeček z matčiny strany Němec? A Sofie řekne, že to ovšem věděla, ale na tom přece nebylo nic divného. Copak mohla babička Mlynářová či vlastně Müllerová tušit, když si ho brala, co se z Němců vyklube?

Babička Orionová se suše zasměje a usrkne ze skleněného hrníčku, naplněného až po okraj, doušek čínského čaje. Na tom by ovšem nebylo nic divného, v tom babička s Žofií úplně souhlasí. Jenže ten její Němec, který před válkou kšeftoval s kávou, čokoládou, rumem a všelijakými delikatesami, potom narukoval jako důstojník wehrmachtu. Padl hned na samém začátku, ve Francii, pokud i tohle není jedna

z báchorek, kterých se u Syslů vyprávějí spousty. Tak proto babičku Müllerovou po válce zavřeli. A proto otec dodnes mluví o dlouhodobém léčení v rašelinových lázních. Takhle to tedy bylo, teď už Sofie Syslová chápe, proč se z vily navržené proslulým vídeňským architektem po válce přestěhovali na Žižkov do dvoupokojového bytu, kde se jich v poslední době tísní pět (jen jazykozpytec se netísní, ledaže by ho v kabinetu tísnil müllerovský nábytek). Teď už Sofie chápe, proč si babička Mlynářová, vlastně Müllerová, po návratu z Jáchymova schovává za oknem zbytky jídla a chlebové kůrky a proč dědeček Sysel chodí ty kůrky s vítězoslavným výrazem před očima všech (také před očima babičky Müllerové, která kůrky ani nebrání) vyhazovat do koše.

OBRAZ TŘICÁTÝ

Dědeček Sysel pojídá na divanu šunku, plátek po plátku si klade na jazyk. Chvíli otálí, než šunku rozmělní dásněmi a spolkne, aby ten požitek co nejvíc prodloužil. Jáchymovské dámě, která u okna plete nekonečnou šálu z modré vlny, ani plátek nedá. Babička Müllerová navolní, vpíchne, nahodí, provlékne a upevní řetízkovým okem. Navolní...

A tu se babička Müllerová podívá z okna a vidí, že přes náměstí Komenského letí růžový balon Praha, který se vznesl na Národopisné výstavě roku 1895. A už na Evu Kuklovou z balonu mává otec a Eva Kuklová otvírá okno. A už z koše balonu shazují provazový žebřík a Eva Kuklová šplhá po žebříku vzhůru, jde jí to pomalu, protože drží v jedné ruce rozpletenou šálu a klubíčko modré vlny, do kterého zapíchla pletací jehlice. A už se Eva Kuklová chytá okraje koše, už jí kapitán Hůlka pomáhá dovnitř a otec jí dělá místo vedle sebe.

A už se růžový balon Praha vznáší nad Vltavou, která shora vypadá jako stružka. A už se vznáší nad Hradem a nad Jelením příkopem (Co se to, tatíčku, bělá v Jelením příkopu?). A potom

balon letí nad Staroměstským náměstím (Co se to, tatíčku, na náměstí staví?). A potom letí nad Václavským náměstím, které z té výše vypadá jako úzká stezka, a pak nad Riegrovými sady, které vypadají jako zahrádka. A potom letí nad žižkovskou roklí a nad kostelem svatého Prokopa. Eva Kuklová netuší, že týž pohled se jednou naskytne dceři Heleně, až se promění v labuť. A také se naskytne jejímu zeti, jazykozpytci Syslovi, který na labuti poletí. A tam nahoře mezi dvojí propastí – nebem a zemí – krájí kapitán Hůlka aeronautickým nožem na plátky šunku. Podává plátky šunky všem kolem – plátek paní Pepi a plátek jejímu manželovi bankovnímu řediteli Kučerovi, plátek otci a potom podá po plátku Francouzovi Surcoufovi (Eva Kuklová si všimne, že se Surcouf zachvěl, když pod sebou uviděl tramvaj rychle sjíždějící Koněvovou třídou) a Ferdáčkovi Wandasovi, kterému se v baloně špatně dýchá. A úplně nakonec (balon právě znovu přelétá náměstí Komenského) podá kapitán Hůlka plátek šunky slečně Evě, tak ji osloví, přestože je Eva ještě dítě. A poslední plátek šunky si kapitán Hůlka vloží do úst a přitom na slečnu Evu šibalsky mrkne.

A už je všechna šunka rozkrájena a snědena, už růžový balon Praha krouží nad Šibeničním vrchem a nad Židovskými pecemi, kde nocují v doupatech všelijací tuláci. A když uvidí ředitel Kučera pod sebou bunkr, který zakrývá vchod do podzemí – Branku apačů, začne se chvět po celém těle. A také paní Pepi se patrně necítí dobře, tuší, kudy letí, i když schovává téměř pořád hlavu do klína. A Eva Kuklová se ani nediví, že se ředitel Kučera chvěje, zmrzne přece v jednom z těch doupat po návratu z vězení, kam se už za rok dostane za defraudaci. A nediví se ani tomu, že paní Pepi schovává hlavu do klína, vždyť ani s ní to tam dole nedopadne dobře. A Eva Kuklová se podívá na otce, jen tatíček z těch všech umře obyčejnou smrtí a ještě předtím napíše několik knih o Praze, také o pražských katakombách. A jak to dopadne s kapitánem Hůlkou, který

vzal Evu na klín? A jak s Evou Kuklovou, která s nimi tentokrát letí?

Eva Kuklová se dívá na kapitána Hůlku. Připadá jí, že má kapitán Hůlka plátek šunky dosud na jazyku, jako by chtěl ten požitek co nejvíc prodloužit. Ale vždyť kapitán Hůlka... A Eva si všimne, že kapitán Hůlka natahuje ruku po aeronautickém noži, kterým prve krájel na plátky šunku. Také Eva Kuklová natáhne po noži ruku, protože si vzpomene, že přece... Ale jak Eva Kuklová natahuje po aeronautickém noži ruku, střetne se s otcovým pohledem. Otec vrtí hlavou a dívá se na Evu přísně. A Eva pochopí, že nesmí kapitánu Hůlkovi bránit, aby si vzal nůž (už si ho schoval za košili). Copak si, bláhová, myslí, že když nůž vyhodí z balonu, nespáchá kapitán Hůlka tím nožem za pár let harakiri, protože bude umírat hlady? Copak se Eva domnívá, že změní-li osud posádky balonu, změní se i osud té, která do koše balonu vstoupila teprve o mnoho let později?

A možná by se tím její osud doopravdy změnil, jen kdyby s ní v balonu neseděl otec, který zastává názor, že věcem se má nechat volný průchod.

Babička Müllerová u okna vytáhne jehlice z klubíčka modré vlny, do kterého je před tím, než vystoupila do balonu Praha, zapíchla. Navolní, vpíchne, nahodí, provlékne a upevní jedním řetízkovým okem. Navolní, vpíchne, nahodí, provlékne, upevní. Navolní, vpích...

OBRAZ TŘICÁTÝ PRVNÍ

Jestliže se paní Syslová mění každou noc v koupelně v labuť, v co se proměňuje jazykozpytec Sysel, když se zavírá v kabinetu s černým nábytkem vykládaným perletí? Neproměňuje se náhodou v chrostíka, Sericostoma personatum, v hmyz s takzvanou dokonalou proměnou? Jeho dva páry křídel jsou hustě pokryté chloupky. V noci chrostík bdí, sedí v otáčecím křesle ve svém kabinetu, ve dne sedí na židli v Ústavu pro

jazyk český. Živí se nektarem květů (pan Sysel je od války vegetarián), který olizuje speciálně upraveným spodním pyskem, takzvaným haustellem. Nevyznačovali se Habsburkové přečnívajícím dolním rtem? Kopulace, k níž u chrostíků dochází za soumraku, probíhá vleže, v poloze s odvrácenými hlavami. Jako larva je chrostík dravcem a spřádá si z nektaru snovacích žláz síť různého tvaru, třeba prstů rukavice, která mu slouží jako úkryt a zároveň jako past. A ty prsty rukavice, které panu Syslovi slouží jako úkryt a zároveň jako past, jsou vykládány perletí a voní vanilkou.

A už Jarmila Schovánková, která ovšem netuší, že se milenec čas od času proměňuje v chrostíka, protože je archeoložka, nikoli entomoložka jako pan Turek, zase vdechuje vanilkovou vůni pana Sysla. Už je Jarmila Schovánková tou vanilkovou vůní zase obluzena, už se její tělo opět spojilo s tělem pana Sysla (jednou se jazykozpytec za své syslí jméno neschová).

A když pak Jarmila Schovánková leží zády k oknu a hlavou do komůrky (pan Sysel leží hlavou k oknu a zády do komůrky) a ještě prudce oddychuje, má najednou pocit, že se její komůrka s kopiemi antických váz (je mezi nimi také kopie pohřební vázy dipylské) proměňuje. Stěny už nejsou obstavěny světlým borovicovým nábytkem, ale masivním černým nábytkem vykládaným perletí. Ale to je přece nábytek z kabinetu jazykozpytcova! Jarmila Schovánková nevěří svým očím. Nikdy v jazykozpytcově kabinetu nebyla, ale právě tak si ho podle jeho líčení vždycky představovala (neříkal Jindřich, že ten nábytek zdědil po svém tchánovi, který se za války někam poděl?).

A už je Jarmila Schovánková v chrostíkově pasti, už ji larva lapila do schránky z mušlí, v kterou se najednou proměnila její komůrka. Jarmila Schovánková přejíždí prstem po perleťové marketerii sekretáře, který má na dosah. A tu si Jarmila všimne, že se její tělo leskne. S údivem se dotýká drobných perleťových šupinek, kterými je její kůže poseta. A ačkoliv Jarmila

Schovánková netuší, jelikož nemá entomologické vzdělání jako pan Turek, že se už i ona stala součástí larví schránky, roztřese se její tělo v Kollárově ulici pod prošívanou přikrývkou zimou.

OBRAZ TŘICÁTÝ DRUHÝ

A už si Vítek na Bezovce znovu strhává spací roušku, už se proplétá mezi dětmi spícími na rozkládacích lehátkách bezovkovým spánkem. Vítek opatrně našlapuje, modré bačkorky s červenými bambulkami drží v ruce, aby nikoho neprobudil a také aby neupozornil tu, která mu rouškou přikryla obličej. A už je Vítek na zahrádce, už míjí kolotoč, který je teď nehybný, už Vítek roušku pohodil u plotu. A protože je bezvětří, hadřík se snese do trávy a zůstane tam ležet. Zůstane tam ležet do té doby, dokud jej učitelka Bolinková nesebere a znovu jím Vítkovi nepřikryje obličej. A Vítek ví, že ten hadřík bude mít takovou moc, že nedokáže přemoci ospalost, která se ho zmocní, a usne jako ostatní děti hlubokým bezovkovým spánkem, bude spát celé hodiny, celá léta. A Vítek hledá, kudy by ze zahrádky na Bezovce unikl. Běží k přední brance, která vede do Jeseniovy ulice, ale branka je zamčená. A běží k zadní brance, která vede na svah Šibeničáku. A tuto branku nalezne otevřenou.

A už učitelka Bolinková vychází na zahrádku, už se rozhlíží, už Vítka spatřila u zadní branky. — Vítku! Už k Vítkovi přes zahrádku kolem kolotoče spěchá. Jenže Vítek už ze zahrádky vyběhl a už sbíhá ulicí Rokycanovou. A už Vítek běží Koněvovou třídou (bačkorky stále drží v ruce), běží přes Tachovské náměstí a potom ulicí Husitskou. Teprve v ulici Pod Vítkovem se zastaví, aby se trochu vydýchal. Až sem, do ulice Pod Vítkovem, snad moc učitelky z Bezovky nesahá.

A jak Vítek zprudka oddychuje, všimne si, že na svahu, v kterém ulice Pod Vítkovem slepě končí, spí jeden přes

druhého bohatýři. Asi tu ti bohatýři spí po boji jako po obědě děti na Bezovce. Ne, Vítek se na kopec raději nebude šplhat, aby ty spící bohatýry, mezi kterými by se musel proplétat, nevzbudil. Vítek se vrací cestou, kterou přiběhl. A jak jde Vítek přes Tachovské náměstí (už neběží, protože se velmi unavil), uvidí najednou otvor do hory. To bude asi nějaká jeskyňka, zaraduje se a vejde do jeskyňky, aby si tam chvíli odpočinul.

Ale není to jeskyňka, je to tunel. A sotva Vítek vejde do tunelu, vítr, který tunelem vane, ho zvedne ze země a unáší jako pápěří do nitra hory, na jejíchž svazích spí zmožení bohatýři. A Vítek, unášený větrem těsně pod klenbou tunelu směrem do Karlína, rozpaží a letí pak ještě rychleji. A čím je dál od Bezovky, tím se cítí unavenější, tím víc jej přemáhá spánek. Copak sahá její moc až sem? podiví se. A Vítek upustí bačkorky, jednu po druhé, a snaží se let zrychlit tempy rukou a nohou, která ho učí na plavání. Jen aby se jí přece jen nepodařilo přehodit Vítkovi spací roušku přes obličej, jen aby ho i tady v nitru hory nakonec nedostihla! A tu Vítek spatří vepředu spásné světýlko, světýlko se stále zvětšuje a svítí stále pronikavěji. A už je Vítek zachráněn, už horou proletěl a ocitl se na druhé straně. A už ťuká v Kollárově ulici na okno komůrky, zrovna té, v které bydlí archeoložka Jarmila Schovánková.

A už Jarmila Schovánková Vítka za oknem spatřila a otvírá mu. — Odkudpak letíš, chlapečku? zeptá se Jarmila Schovánková. — Z Bezovky, hlesne Vítek, hlásek má tenounký, asi ho let tunelem velmi unavil. A hlava se Vítkovi čím dál víc kloní do klína Jarmily Schovánkové. Jarmila si chlapečka prohlíží ze všech stran, jestli se cestou tunelem nějak neporanil. Ne, žádné poranění na Vítkovi neshledává, ani na bosých nohou ne, jen jí chlapeček z Bezovky připadá trochu špinavý. A Jarmila Schovánková vezme Vítka, který skoro usíná, do náruče a nese ho do vany.

A když Jarmila Schovánková Vítka svléká a klade do vany, všimne si, že mu na lopatkách a na loktech a také mezi tmavými vlásky tu a tam vyrážejí bledě modrá peříčka. Teď už se Jarmila nediví, že se Vítkovi nelíbilo vozit se s ostatními dětmi na kolotoči a že nechtěl po obědě spát s rouškou přes obličej. Jaký to mají ve školce na Bezovce podivný zvyk a jak divně se tam těm hadříkům říká, Jarmila Schovánková nad tím vrtí hlavou (netuší, že takový zvyk panuje odedávna ve školce na Bezovce a že s takovou rouškou musela kdysi ležet také Sofie Syslová). A o jakých bohatýrech spících na hoře ten ptačí chlapeček mluví? A už se Vítkovi kloní hlava, už Vítek ve vodě usíná, už chlapeček, který přiletěl z Bezovky, klidně spí ve smaltované kolébce archeoložky Jarmily Schovánkové.

OBRAZ TŘICÁTÝ TŘETÍ

Babička Müllerová sedí u okna na židli a plete. A čím je pokoj u Syslů těsnější, čím víc se podobá jáchymovské cele (v té proměně má jistě prsty dědeček Sysel, který babičku Müllerovou z divanu pozoruje), tím babička Müllerová poposedá blíž k oknu, kterým by mohla uniknout, kdyby přes náměstí letěl zase balon.

A už přes náměstí Komenského zase letí růžový balon Praha. Už se Eva Kuklová zase šplhá po provazovém žebříku do koše. A už se přehupuje přes okraj koše (otec jí pomáhá, ale Eva jeho pomoc ani nepotřebuje, tak si připadá lehká). A už je Eva Kuklová v baloně a udiveně se rozhlíží. Není tu paní Pepi (a jak by tu také mohla být, utopila se přece ve stoce, když před převratem utíkala s velezrádcem Pexou a jeho milenkou Annou Mackovou katakombami). A není tu ani ředitel Kučera, už zmrzl v jednom z doupat na Židovských pecích. A není tu ani Ferdáček Wandas, umřel na souchotě. A ani Francouz Surcouf tu není, už ho přejela tramvaj (nebylo to však na Žižkově, ale v Paříži). A Eva Kuklová, která mezitím dospěla v mladou

dámu, se dívá, jestli tu někde není kapitán Hůlka, seděla mu jako čtyřletá na klíně. Ale ani kapitána Hůlku Eva Kuklová nikde nevidí, asi už spáchal harakiri aeronautickým nožem, kterým krájel na plátky šunku, každému dal plátek, také Evě Kuklové dal, když ji posledně vzali na palubu. Tentokrát letí Eva balonem sama s otcem. Spisovatel Kukla shlíží se zájmem na proměněné město, Evy vedle sebe si nevšímá.

A už se růžový balon Praha vznáší nad Vltavou (shora vypadá jako stružka). A už se balon vznáší nad Hradem a také nad Jelením příkopem (Co se to, tatíčku, bělá tam v Jelením příkopu? Jelínci?). A potom balon letí nad Staroměstským náměstím. (Co se to na náměstí staví, tatíčku? Nebude to divadlo?). A potom balon letí nad žižkovskou roklí a nad kostelem svatého Prokopa. A už se ocitli nad Šibeničákem (Sibenica, mons patibuli, řekne spisovatel Kukla) a nad Židovskými pecemi. Vidí Eva dole ten otvor? To je Branka apačů, jedna z bran do podzemí Prahy, druhá je v Košířích. A vidí Eva ta doupata v kopci? V jednom z těch doupat zmrzl ředitel Kučera, však s ním posledně letěla. A také tu někde umřel šílenec Kapsahoří a kníže Ispahán. A Eva Kuklová vidí, že všude po kopci polehává a posedává spousta lidí, spousta otrhaných mužů, žen a dokonce i dětí. A také vidí vinice na úbočích.

A potom letí balon nad popravištěm. Popraviště je ohraničeno půlkruhem stromů s korunami omletými větrem do tvaru homolí. – Co je to tam dole, tatíčku? Houpačka? – To je přece šibenice. Visí na ní Fiala ze Sklípku v Josefské ulici, ten, který zabil ze žárlivosti svou milenku. Po něm už tu nikdo viset nebude.

Eva Kuklová s úsměvem pozoruje, že je otec ve svém živlu, tyhle končiny spisovatele Kuklu odjakživa přitahovaly. A to ještě otec netuší, že právě sem, na úpatí Šibeničního vrchu, se dcera po válce přestěhuje z vily navržené proslulým vídeňským architektem. – Tady teď bydlím, tatíčku, řekne Eva Kuklová,

když balon znovu přelétá náměstí Komenského, a ukáže dolů. Copak si Eva plete Žižkov s Dejvicemi a secesní vilu s řadovým činžákem?

Kdepak, Eva Kuklová nebo už zase babička Müllerová si ty dvě čtvrti ani ty dva domy neplete. Neplete si je tam nahoře v baloně a tím méně tady dole v pokoji, který se stále víc zmenšuje do velikosti jáchymovské cely a čas od času se v něm otvírá Branka apačů nebo Cizinecký vstup. A tou Brankou apačů nebo tím Cizineckým vstupem k babičce Müllerové vstupuje...

OBRAZ TŘICÁTÝ ČTVRTÝ

Sofie Syslová slyší, že si babička Mlynářová, či vlastně Müllerová v koupelně tiše prozpěvuje. A potom slyší, jak babička Müllerová s někým v koupelně tiše rozmlouvá. Babiččin hlas je velmi naléhavý, vypadá to, jako by se babička něčemu bránila a někoho o něčem přesvědčovala, ale on stále nechce její důvody pochopit.

Sofie Syslová jde do koupelny a vidí: babička Müllerová leží ve vaně, vana je téměř po okraj naplněná bahnem. To bude asi rašelinová lázeň, napadne Sofii, ale přesto se podiví, kde se tolik rašeliny doma najednou vzalo. Babičce z bahna vyčnívá jen malá, teď už téměř holá hlava na dlouhém štíhlém krku (otec mluvívá o mlynářovské labutí šíji, kterou po babičce zdědila dcera Helena a po ní vnučka Sofie). Sofii připadá babiččina labutí šíje tentokrát ve vaně ještě protáhlejší než jindy.

Kam se to babička Müllerová z vany upřeně dívá? A tu si Sofie Syslová všimne, že na okraji vany sedí muž v šedém obleku. Nejdřív si Sofie pomyslí, že je to sokolský kroj (dědeček Sysel, jehož kroj kdysi visel ve skříni, ale pak se někam poděl, přece říkal, že se kroj několikrát měnil), ale pak jí padne zrak na výložky. Není to snad uniforma wehrmachtu? Sofie takovou uniformu nikdy neviděla, leda na divadle nebo ve filmu. Ale to by pak znamenalo...

Babička Müllerová, která Sofii vůbec nevzala na vědomí nebo se alespoň tváří, že o ní neví, se teď trochu usmála na muže v šedé uniformě (ani on nevzal Sofii na vědomí nebo se alespoň tváří, že o ní neví). A tu Sofie Syslová vidí, jak babička Müllerová pomalu z bahna vysouvá hubenou ruku a vztahuje ji k muži v šedé uniformě. A vidí, jak muž v uniformě vztahuje šedou ruku vstříc babiččině rašelinové ruce. A už se prsty těch dvou dotkly a hned ucukly, jako by se navzájem popálily. A už se ruce zase po sobě vztahují, už se rašelinová ruka propletla s rukou v šedém rukávu. Dědeček Müller (neboť je to ten, který prý padl hned na začátku války) se sklání nad vanou (nebo už to není vana?), sklání se čím dál hlouběji, Sofie chce ten pohyb zadržet, opře se vší silou o dědečkovo šedé rameno. Ale sotva se Sofie o dědečkovo rameno opře, už chápe, že ten klesavý pohyb nezadržela, ale naopak uspíšila. A už se hlava dědečka Müllera dotýká bahna, už se do něj noří a šedé tělo dědečka Müllera se pomalu sesouvá do vany, vlastně už ne do vany, je to úzký příkop, zákop na francouzské frontě. A už jsou oba pod hladinou, už se nad nimi bahno uzavírá, už se dědeček Müller a babička Müllerová v bahně navždy spojili.

OBRAZ TŘICÁTÝ PÁTÝ

Pan Sysel je dávným obdivovatelem Chagalla, toho ruského malíře, jehož cesta vedla z vitebského ghetta do Paříže. Chagall je jazykozpytci zvlášť blízký pro spojení geometrického a organického na jeho obrazech. A také pro prostupování světa lidského a zvířecího. Kniha o Chagallovi je vždycky na dosah na jazykozpytcově psacím stole (stejně jako Pascalovy Myšlenky). Vidí Sofie toho harlekýna? Je zobrazen s bílým límečkem a hraje na housle. Nebo tenhle osel na obraze nazvaném Krasojezdkyně – je to cirkusové zvíře a zároveň milenec. Pana Sysla fascinuje motiv prostupování dvou těl. – Na obraze Hold Apollinairovi tvoří dvě figury od pasu dolů figuru jednu,

řekne a uhne před pohledem paní Syslové, neboť si přitom vzpomene na jiné prostupování, na to, k němuž dochází takřka každý večer v karlínské komůrce. – Tentýž princip lze najít i v obraze Nevěsta se dvěma obličeji. Pan Sysel se podívá na Sofii, Sofie mu totiž někdy tu nevěstu připomíná, také tím oslím výrazem, ať Sofie promine, který je tak chagallovský.

A potom pan Sysel manželku i dceru upozorní na vracející se motiv průhledných útrob s lidským plodem. Podívá se přitom na paní Syslovou, ale opět pohledem rychle uhne, protože si uvědomí, že tím paní Syslové připomíná několik nenarozených dětí, které skončily svůj krátký život na klinice v Londýnské ulici. A pan Sysel začne mluvit o jiném prostupování u Chagalla – o prostupování míst – třeba Paříže s Vitebskem (ještě netuší, že i on sám se stane svědkem a posléze i obětí podobného prostupování, až se jeho kabinet začne prostupovat s jedním příkopem).

A potom pan Sysel začne mluvit o motivu vznášení (člověk se vznáší ve snu a také po smrti), kterým byl Chagall posedlý. Sofie Syslová si přitom vzpomene na Křídla, jak se vznášel se švihadlem na dvoře. A také si vzpomene na Pavla Santnera a na Alici, kteří se vznášejí na Šibeničáku. Ty všechny vznášení spojuje. A zřejmě je spojuje ještě něco jiného, Sofie Syslová se neodvažuje domyslet co. A nakonec se jazykozpytec zmíní o kruhu, který představuje základní kompoziční princip malířových obrazů.

A už se obdivovatel Chagalla uzavřel v černém kabinetu. Sedí ve svém otáčecím křesle, obklopen černým leštěným nábytkem vykládaným perletí, styl Bismarck (před Sofií však jazykozpytec styl svého kabinetu nepojmenuje, styl nazvaný podle toho Prušáka se přece málo hodí ke studiu praslovanského světa a jeho hypotetického jazyka). Nábytek ve stylu Bismarck se málo hodí i do stísněného bytu na Komenského náměstí, v kterém jich jednu dobu žilo pět. Oč lépe se nábytek vyjímal

ve vile navržené proslulým vídeňským architektem. Pan Sysel se však, dlužno říci, na Žižkově cítí mnohem lépe než v dejvické vile, z které byl na Hrad a také do Jeleního příkopu jen skok. Nechává se kolébat nadějí, že až sem Jelení příkop nikdy nedosáhne, nikdy se nespojí s žižkovskou roklí, leda při novém vrásnění Země.

Pan Sysel dobře ví, že věci jsou obaleny psychickým fluidem svých bývalých majitelů, takzvanou aurou, a že se tato aura jen velmi zvolna rozptyluje ve fluidu nového majitele a nikdy se v něm vlastně nerozptýlí úplně. V poslední době přemýšlí pan Sysel čím dál častěji o auře černého nábytku vykládaného perletí (kolik perleťových knoflíků na košile by se z té perleti mohlo vyrobit!). A někdy vidí do kabinetu vstupovat lahůdkáře Müllera, svého tchána. Pozná jeho přítomnost vždycky podle vůně čerstvě pražené kávy, čokolády a rumu, jen podle té vůně příchozího pozná, protože lahůdkáře Müllera nikdy neviděl. A zaplať bůh, že ho neviděl. A někdy se do hostovy vůně přimísí vůně čerstvě vykopané země a pach střelného prachu.

Pan Sysel už zase vidí, jak ten skopčák neslyšně přechází kolem nábytku. Tu a tam hauptman Müller na nábytek dýchne a pak po dřevu přejede kapesníkem, panu Syslovi od stolu připadá, že je na kapesníku zaschlá krev. Pozoruje hauptmana Müllera ze svého otáčecího křesla, na kterém host pokaždé spočine udiveným pohledem (otáčecí křeslo přece v jeho pokoji nestálo). A potom se hauptman Müller pana Sysla zeptá, kde je paní Müllerová. A pan Sysel řekne, že paní Müllerová je v rašelinových lázních. Opakoval tu báchorku tolikrát Sofii, když se ptala po babičce, že ji opakuje i svému hostovi, ačkoliv je to už řada měsíců, co si babička Müllerová v koupelně prozpěvovala a potom ponořila hlavu pod vodu. A hauptman Müller, když báchorku vyslechne, pokaždé smutně pokývá hlavou, a jakmile pan Sysel přestane přemýšlet o auře černého nábytku, vytratí se z pokoje stejně neslyšně, jako se v něm objevil.

A už pan Sysel o té auře znovu přemýšlí. A už zase cítí vůni čerstvě pražené kávy, už zase hauptman Müller přechází po pokoji, tu a tam dýchne, tu a tam otře... a nakonec spočine udiveným pohledem na otáčecím křesle. Tentokrát hauptman Müller s odchodem nějak otálí, pan Sysel ho tu cítí, i když se v křesle otočí týlem do pokoje a čelem k oknu. A pak se hauptman Müller zeptá na svou dceru Helenu. A pan Sysel řekne, že Helena umřela v pětačtyřicátém, ani nedostudovala gymnázium. Pan Sysel dobře neví, proč si báchorku o Helenině smrti vymyslel, nejspíš si ji však vymyslel proto, aby nemusel ani v duchu přihlížet setkání otce s dcerou. – A co je to za dívku, která sem chodí utírat prach? Má stejnou labutí šíji jako Eva a jako Helena, zeptá se hauptman Müller. No ovšem, pan Sysel úplně zapomněl, že je tu ta labutí šíje, která se u Müllerů dědí. A pan Sysel se obává, že mu hauptman Müller přestává věřit, právě ta labutí šíje jazykozpytce usvědčila ze lži. A pan Sysel řekne: To je naše posluhovačka. A poté, co zapřel svou ženu, zapře nyní i dceru. – Posluhovačka? Hauptman Müller kroutí hlavou a rozechvělými prsty si na těle přihlazuje šedou uniformu. – S labutí šíjí?

A tím jejich hovor tentokrát skončí. Ještě nějakou dobu zůstane po lahůdkáři Müllerovi a hauptmanu Müllerovi v syslím kabinetě vůně čerstvě pražené kávy, čokolády a rumu, k níž se přimísila vůně čerstvě vykopané země a pach střelného prachu. A pak už ani ta ne.

OBRAZ TŘICÁTÝ ŠESTÝ

Hynek Machovec se vypraví se Sofií Syslovou do Mostu. – Tohle je moje rodné město, řekne a ukáže do černé jámy. Na okraji jámy se spletenými šlahouny drží zbytky vegetace. A na okraji černé jámy se také dosud drží polozřícený kostel, divadlo a kavárna Opera. Hynek Machovec vejde se Sofií Syslovou postupně do kostela, do divadla a do kavárny (kdysi sem

vcházel se svou první láskou Haničkou Strnadovou). A všude se jim naskýtá týž pohled. Našedlí panáci z drátů, sádry a gázy čekají na svůj ortel, marně se pokoušejí uniknout z ruin města určeného k zničení, navždy v zóně utkvěli. Dráty rukou se chytají zbytků zdí, šplhají po žebříku v půli končícím, vrávorají na prknu, které vede jako padací most přes blátivou strouhu, padají dolů. – Umělci ze sídliště si v zóně hrají na sochy, řekne Hynek Machovec.

Sofie Syslová si všimne, že některé sochy jsou okřídlené, ale i ty okřídlené v zóně utkvěly a postupně i je pohltí černá jáma, která se rozevřela pod vrchem Hněvínem. A Sofie Syslová si vzpomene na Křídla, jak na dvoře roztáčel sochy, také Rut Kadlecovou, která si rukou zakrývala zaječí pysk. A také Sofii Syslovou Křídlo roztáčel. A jednou stál opodál Pavel Bolinka a přehazoval si skleněnou kuličku zvanou duhovka z ruky do ruky, jako by ho pálila.

Sofie Syslová přistoupí k jednomu okřídlenci a dotkne se ho prstem mezi lopatkami. Právě tak se Sofie dotýkal na dvoře Křídlo. Sofie Syslová má pocit, že jí Křídlův dotyk vyhloubil v páteři důlek. A sotva se Sofie Syslová drátěného okřídlence dotkne, začne se okřídlenec otáčet na své jediné drátěné noze. A posléze se okřídlenec sesune na zem a utkví v póze, která Hynku Machovcovi připomene Dürerova anděla Melancholie.

A když pak ve foyer divadla, které se už zakrátko také propadne do černé jámy pod kopcem, vstávají ze země a oprašují si šaty, ucítí Sofie Syslová v ústech pachuť sádry. A tu ji napadne, že do ní ve foyer divadla nevnikl básník Hynek Machovec, ale jeden z těch okřídlenců, možná právě ten, jehož Hynek nazval Melancholickým andělem. A když Sofie Syslová přejede rukou po básníkově tváři, která jí dřív připadala jemná, téměř dívčí, začne se jí pod prsty drolit sádra. A pod sádrovou maskou Hynka Machovce začnou prosvítat rysy nějaké jiné, mnohem starší tváře. Čí tváře? Ne, to není tvář okřídlence ze

zóny – města určeného k zničení (ten ostatně žádnou tvář nemá). Hynek Machovec o té proměně dosud nic netuší a Sofie Syslová tu tvář nezná. A všudy, kudy básník jde, vyváděje Sofii z rodného města, které se mění v černou jámu, vine se za ním sádrová pěšinka.

Po návratu z Mostu dívá se Hynek na sebe do zrcadla a vidí: rysy jeho tváře prosvítají rysy tetinky Losové. Zvláště výraz úzkých a ochablých rtů tetinku Losovou silně připomíná. Takhle se mu tedy tetinka Losová pomstila za jeho nelásku.

Hynek Machovec se od té doby vždycky dívá do zrcadla v naději, že se losovská podoba už třeba setřela. Ale vždycky znovu ji tam spatří. A Hynek Machovec cítí k sobě zášť, protože se na sebe dívá očima tetinky Losové a protože se jeho ústa stahují v poddajném výrazu úst tetinky Losové. Ta tam je doba, kdy měl básník svou podobu rád a hledal ji v každé vyhlazené ploše, dokonce i v lesklé ploše nálevního pultu mostecké hospody U Hroznu. A Hynek Machovec trpce želí, že ho napadlo vzít Sofii na výlet do svého rodného města. A jednou, když se Hynek Machovec znovu dívá na svou tvář (vlastně už ne svou) do zrcadla, zavane k němu zase ten pach, pach houby z louky rozptylu. A Hynek Machovec pochopí: už tehdy se do jeho tváře zakuklila, už tehdy, když si poskočil na pěšince mezi dvěma túje mi.

OBRAZ TŘICÁTÝ SEDMÝ

Jazykozpytec Sysel sedí ve svém otáčecím křesle v pokoji s černým nábytkem vykládaným perletí (kolik perleťových knoflíků na košile by se z ní mohlo vyrobit!). Čím déle žije pan Sysel uprostřed nábytku ve stylu Bismarck (nebo spíš ve stylu lahůdkáře Müllera), tím víc je mu ten styl proti mysli. Ale i když se panu Syslovi styl nábytku, který stojí v jeho pokoji, či vlastně kabinetu, jak se o pokoji jazykozpytec vyjadřuje, příčí, dávno s nábytkem srostl. Všechny jeho lesklé plochy

matně odrážejí jazykozpytcovu podobu. A někdy se na některé z lesklých ploch müllerovského nábytku odráží také podoba té, která z nich stírá prach. Odráží se tam pokaždé ještě chvíli poté, co kabinetem prošla a přejela po dřevu prachovkou. Jen podoba paní Syslové se v nábytku téměř nikdy neodráží.

Paní Syslová do jazykozpytcova kabinetu takřka nevkročí. Pan Sysel si není jist, jestli sem paní Syslová nevkročí proto, že je to pro ni posvátná půda vědy, anebo proto, že má s nábytkem spojeny určité vzpomínky. Helena Syslová o svém otci nikdy nemluví, ne, v tom smyslu jí pan Sysel nemá co vytknout. Ale i když o něm nemluví, stejně se za své mlynářské a ani potom za syslí jméno Helena Müllerová nikdy úplně neschovala. Jiným jménem nelze přece zakrýt hříchy otců jako ekzém rukavicí. Ani pan Sysel nikdy nemluví o lahůdkáři Müllerovi, který si oblékl šedou uniformu wehrmachtu a hned na začátku války někde ve Francii zabořil tvář do čerstvě vykopaného zákopu.

A Helena Syslová, která se marně snaží schovat svého otce jako ekzém v rukavici, na oplátku zase nikdy nemluví o příkopu, který se táhne pod Hradem. Ale i když o něm nemluví, začíná ten příkop v poslední době sahat až na Žižkov, pomalu splývá s žižkovskou roklí. A pan Sysel ví, že kdyby Helena vyhlédla z okna kabinetu na náměstí, viděla by jako on, že příkop sahá až pod okno. A na jeho dně... A někdy má pan Sysel pocit, že se parkety v kabinetu začínají svažovat.

A už zase po pokoji přechází hauptman Müller, vlastně už opět lahůdkář Müller. Tentokrát kupodivu nedýchá na nábytek a ani po něm pak nepřejíždí kapesníkem, na kterém pan Sysel viděl zaschlou krev. K jazykozpytci doléhá vůně čerstvě pražené kávy, čokolády a rumu. Ale i ta vůně je tentokrát jiná, nepřimísila se k ní vůně čerstvě vykopané země ani pach střelného prachu. Tentokrát je všechno úplně jinak. Ještě štěstí, že je pan Sysel sám doma (paní Syslová odešla do kostela svatého

Jakuba, dávají tam nějakou Brixiho mši, ale už brzo ji povezou do pavilonu S ve Vinohradské nemocnici a odtud do Bohnic a odtud do nemocnice na Františku a odtud...), dědeček Sysel z divanu nevstane a Sofie s prachovkou se kolem hosta jen mihla.

Hauptman Müller, nebo už zase lahůdkář Müller stojí před jazykozpytcem v nažehleném obleku z šedomodrého vlněného flanelu (kolikerým svlékáním asi pan Müller prošel, než se mohl v tomto obleku vrátit do svého pokoje, napadne pana Sysla). Lahůdkář Müller (ani se neskryl za jiné jméno) se rozhlíží po pokoji se známým nábytkem a rozechvělými prsty si na těle přihlazuje oblek z šedomodrého vlněného flanelu. A chvílemi starý pán vytáhne kapesník (není na něm ani stopy po krvi) a přejede si jím zpocené čelo.

– Do vězení? Už umřela? Pan Müller se netají smutkem a údivem (pan Sysel pochopil, že tohohle Müllera z masa a kostí báchorkou o rašelinových lázních neobalamutí). A když se pak starý pán zeptá na dceru, řekne pan Sysel, že Helena také umřela, nejspíš proto, aby nemusel, už nikoli jen v duchu, přihlížet setkání otce s dcerou po takřka čtyřiceti letech. A možná chtěl Helenu podobného setkání ušetřit. Neříkal Müller, že si založil v Holandsku novou rodinu?

A potom se starý pán nesměle zeptá, co je to za ženu, která tu utírala prach. Má stejnou labutí šíji jako Eva a jako Helena. A pan Sysel řekne rychle, že je to posluhovačka. – Posluhovačka? Pan Müller kroutí hlavou. – S labutí šíjí?

A tak pan Sysel podruhé pohřbí ženu a podruhé zapře dceru. Ještě chvíli potom zůstane v kabinetu po lahůdkáři Müllerovi vůně čerstvě pražené kávy, čokolády a rumu, k níž se přimísila vůně holandského tabáku. Ale než paní Syslová vyslechne Brixiho mši a vrátí se z kostela svatého Jakuba, i ta vůně vyvane.

OBRAZ TŘICÁTÝ OSMÝ

Jazykozpytec, sužován svou alergií, hledá totalitu osobnosti v mandale. Každý den zrána, než vyjde v pravidelnou hodinu do Ústavu pro jazyk český, bere pan Sysel do ruky kružítko a opisuje jím na papíře kruh nebe. A do kruhu nebe vepisuje podle trojúhelníku čtverec země. A do čtverce země vepisuje další kruh a do něho pak osm kroužků – osm okvětních plátků lotosu, který symbolizuje lůno. V mandale pan Sysel kontempluje vlastní bytí a čeká na spojení s božstvem. A hle, už se božstvo (není to božstvo se sokolí hlavou?) spouští do středu mandaly, už vstupuje do květu lotosu, či vlastně do lůna... Do čího lůna? Do lůna paní Syslové.

Paní Syslová cítí, že se v jejím těle všechno chystá k zázračné proměně. Cítí, že v něm roste plod, jako když v něm nosila Sofii a po ní ještě několik jejích nenarozených sourozenců. Pan Sysel, ačkoliv byl kdysi vášnivý milenec, se jejího vydutého břicha tehdy dotýkal trochu štítivě, jen dvěma prsty. A jednou k břichu přiložil ucho a naslouchal prařeči svého potomka, který za necelý rok po válce sestoupil na svět branou rozkoše. Nemluvil pan Sysel docela nedávno o motivu dítěte v průhledných útrobách matky, vracejícím se na obrazech ruského malíře, jehož cesta vedla z vitebského ghetta do Paříže? Ale ten, jehož cesta vede už po léta z náměstí Komenského tunelem do Kollárovy ulice (už několik let ho cestou nahoru tunel svírá stále těsněji, pomalu, ale jistě se tunel mění v soutěsku), nevěří, že v břiše paní Syslové roste nový Sysel. Už se jejího vydutého břicha nedotkne ani dvěma prsty, už k němu nepřiloží ucho a nebude naslouchat prařeči potomka sestupujícího na svět. Pan Sysel kroutí nad pozdním mateřstvím paní Syslové hlavou. A když paní Syslovou odvážejí do pavilonu S ve Vinohradské nemocnici, pan Sysel se uchýlí do kabinetu s černým nábytkem vykládaným perletí a hledá svou podobu v lesklé ploše psacího stolu.

A už paní Syslovou vezou. Nejprve ji vezou do pavilonu S ve Vinohradské nemocnici (Helena Syslová odjíždí sama, pan Sysel přece v její pozdní mateřství nevěří a ani lékaři v pavilonu S v ně nevěří). A už paní Syslovou vezou do Bohnic, Sofie je tentokrát s ní. – Do Bohnic? Paní Syslová upírá na dceru prosebný pohled. A už se paní Syslové ujímají dvě bohnické sestry, už paní Syslovou svlékají (Snad byste se nestyděla před vlastní dcerou, paní Syslová?), už jí snímají šperky. A už paní Syslovou, zamotanou do šedivého pláště (Oblékneme vám teď chalátek, paní Syslová), sestry vedou po schodech dolů, přidržují ji každá z jedné strany, protože se paní Syslové smekají nohy nazuté do velkých bohnických pantoflí (Jen hezky pomalu, paní Syslová, žádný spěch). A už paní Syslovou kladou do jedné z kamenných van v rozlehlé koupelně, trochu se brání (Však se vám tak moc neděje, paní Syslová), upírá k odcházející Sofii prosebný pohled. A už tělo paní Syslové ponořují do vody až po hlavu na labutí šíji. A hlava na labutí šíji se stále otáčí za Sofií, která se vzdaluje chodbou a potom bohnickou alejí a odnáší s sebou svázanou v uzlíčku její modrozelenou kůži.

Paní Syslová leží v kamenné vaně a přemýšlí s úzkostí, jak z jezera vystoupí, když jí Sofie, která dnes poznala její tajemství, odnesla z břehu šaty. Copak bude muset zůstat navěky labutí? Copak se už nikdy nepromění zpátky v pannu?

A potom paní Syslovou uspávají. A jak upadá labutí panna do hlubokého bohnického spánku (krouživými pohyby si na těle přihlazuje bílé labutí peří), zdá se jí, že se vznáší vysoko nad jezerem. A labutí panna zamíří nad město. Krouží nad Hradem a nad Jelením příkopem a potom celé hodiny, celé dny krouží nad žižkovskou roklí a nad náměstím Komenského, které se v procesu asanace Žižkova v posledních letech mění v ruiny (jen škola a dům, kde bydlí Syslovi, přetrvají).

A když se paní Syslová po řadě dní snese opět na zem a probírá se z hlubokého bohnického spánku v nemocnici na

Františku, zaslechne tichý zpěv. Nejprve se jí zdá, že ten zpěv vychází z jejího těla, tak je blízký. A najednou paní Syslová pochopí: to si skladatel Brixi prozpěvuje kousek z rozepsané pastorální mše. A přitiskne ucho ke zdi, za níž si skladatel Brixi prozpěvuje kousek z té mše. A paní Syslová cítí, že se v jejím těle všechno chystá k zázračné proměně, a přihlazuje si na vydutém břichu krouživými, trochu netrpělivými pohyby bílé labutí peří.

OBRAZ TŘICÁTÝ DEVÁTÝ

Co je to za hemžení na Františku? Lidé sem pospíchají ze všech stran. Je středa, návštěvní den v bývalém špitále Milosrdných bratří, v nemocnici na Františku. Ten nese květinu, onen zase balíček cukroví zabalený v růžovém hedvábném papíře. Postávají v hloučcích před vchodem, ještě nejsou tři hodiny, ještě je brána smrti zavřená. A už jsou tři hodiny, už se brána otevírá, už se dav hrne, už příval do nemocniční haly unáší toho s květinou i toho s růžovým balíčkem, unáší také Sofii Syslovou. *Bez přezutí vstup zakázán, návleky možno zakoupiti u vrátného za Kčs 2*. Už si nemocniční hosté obouvají své domácí pantofle nebo si na boty navlékají průhledné návleky, také Sofie Syslová si průhledné bačkory navléká rozechvělými prsty. A už se dav sune a šustí jako had vyschlou kůží, už se na rozcestí štěpí a rozlévá postranními chodbami. Už se pod nohama spěchajících prohýbají sešlapané dřevěné schody (pan Sysel, možno-li mu věřit, říká, že pocházejí z lešení, na kterém se odbývala staroměstská exekuce), také pod nohama Sofie Syslové se prohýbají. A už se jedny po druhých otvírají dveře nemocničních pokojů – atria mortis, jak se vyjádřil pan Sysel.

Sofie Syslová stoupá chodbou Interny II. Na dlouhé lavici podél chodby se sesedly baby v prošívaných molitanových županech. Jedna právě začíná vyprávět svůj dnešní sen, stojí nad ostatními a opírá se o malou berličku, na sobě má župan

s velikými květy. Na tvář vyprávějící dopadá zář odpoledního slunce. A už Sofie Syslová vyprávějící míjí. A tu řekne baba hodně nahlas, nejspíš proto, aby ji i Sofie, která už sahá na kliku pokoje číslo 6, slyšela: Určitě, říkám vám, určitě už ji neuhlídá více. Sofii Syslové ten výjev s babami sesedlými na dlouhé lavici a také ten výrok, který snad platil jí, připadá povědomý. Má pocit, jako by to všechno už někdy bylo, i když se to možná nepřihodilo jí, ale někomu jinému.

Dvě stařeny v pokoji číslo 6 spočinou na Sofii Syslové pohledem plným očekávání, třetí se na lůžku nadzvedne (chytne se přitom hrazdičky visící nad lůžkem), ale když spatří Sofii Syslovou, odvrátí ty dvě zrak a ta třetí, která se nadzvedla, se pustí hrazdičky a sklesne zpět na slehlý polštář. Ne, za nimi nikdo nepřišel, ani tentokrát ne, zase o naději míň. A když Sofie Syslová pozdraví, neodpovědí jí, už přestaly Sofii brát na vědomí, už se zase propadly do svého předsmrtného snění. Jen hrazdička se ještě chvíli houpá.

— Jsou na tom moc špatně, šeptá paní Syslová Sofii, když se k ní skloní. — Všechny tři. A také skladatel Brixi, František Xaver Brixi, ten skladatel mší, je na tom špatně. Leží tady hned za zdí. Paní Syslová se dotkne zdi prstem a Sofie si všimne, že je v tom místě narudlá skvrna. A Sofie Syslová přikyvuje, ano, jsou na tom špatně, mnohem hůř než matka, o tom není pochyb.

A už je pět hodin, už zvonek ohlašuje konec návštěv. Už Sofie Syslová vybíhá z pokoje číslo 6 a málem porazí vozík se svačinami, několik hrnků se kutálí svažující se chodbou Interny II a už jsou z nich střepy a už pramínky bílé kávy stékají k popravčím schodům. — Holka ztřeštěná! volá za ní svačinářka a baba v květovaném županu hrozí Sofii berličkou. I tohle se už někomu stalo, i tohle, myslí si Sofie Syslová, když sbíhá svažující se chodbou a potom sestupuje po popravčích schodech. A myslí na to ještě potom, když si rozechvělými

prsty rozvazuje cípy průhledných františkovských bačkor. Je to zvláštní, že když člověk vstupuje na území smrti, musí se přezout.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ

A už Sofie Syslová vybíhá z bývalého špitálu Milosrdných bratří, kde teď jako před více než dvěma sty lety umírá František Xaver Brixi, ten skladatel mší. A teprve teď si Sofie Syslová všimne, že nedaleko odtud kotví loď jménem Albatros. A také si všimne, že po Vltavě plavou hejna labutí, v které se možná proměňují umírající. Také paní Syslová se promění v labuť, Sofie už o matčině proměně leccos tuší.

A už Sofie Syslová míjí klášter svaté Anežky, v kterém je teď galerie, a vchází do úzké uličky. Uličkou se táhne hluboká blátivá strouha, napříč visí provaz a na něm se suší bílé dětské prádlo. Tu z jednoho domku vyjde muž v bledě šedém plášti. Prkno, které vede přes strouhu, se prudce zhoupne pod jeho spěšnými kroky. A kdyby se ten spěchající muž Sofie Syslové nechytil, spadl by do blátivé strouhy. A jak se muž Sofie chytne a opře se o ni, zařízne se Sofii provaz do šíje a přes tvář ji šlehne cár prádla jako rybí ploutev, ale muž, který to vše způsobí a málem Sofii Syslovou svrhne do strouhy, se ani neomluví a spěchá pryč. Rukama si přidržuje bledě šedý plášť, kterému se pro jeho tvar říkalo kolo. Sofii Syslové ten muž v obrozenském plášti někoho připomene, snad postavu z nějakého divadelního představení, na které si už nemůže vzpomenout. A také se jí zdá, jako by ho už někdy potkala.

A potom si muž v úzké uličce mezi nízkými domy poskočí. A jak si muž poskočí, poodhrne se cíp jeho pláště. A Sofie Syslová si všimne, že má plášť rudou podšívku. A najednou už Sofie ví, koho jí ten muž v rudě podšitém plášti připomíná – Hynka Machovce, i když tenhle plášť je bez rukávů a jeho podšívka není vzorovaná (není na ní skotská kostka jako na

podšívce balonového pláště, který si Hynek Machovec koupil na podzim v Máji, ale brzo jej odložil, protože se mu zdál čímsi načichlý). A není to vlastně ten mladík, kterého tenkrát v listopadu viděla obcházet houpačku (houpačku?) na kopci Šibeničáku? Sofie Syslová si až dosud myslela, že viděla Hynka Machovce, který to pak zapřel, ale na tu dálku nemohla přece rozeznat, jestli je podšívka kostkovaná.

A najednou (právě sjíždí po pohyblivých schodech do stanice Staroměstská) Sofie Syslová pochopí: vždyť je to básník Máje. Potom už je jasné, co dělal na Šibeničáku a také proč ho Sofie potkala na Františku. Ale copak básník už dávno neodešel do Litoměřic? Hasil tam přece požár a dostal zápal plic... Jak podivně to Sofie Syslová uvažuje. Ledaže to, co bylo, stále někde je, utkvělo to v prostoru, ledaže by se čas točil jako na kolotoči. Jenže to by pak znamenalo, že to, co se už kdysi stalo, se znovu stane, básník půjde zase do Litoměřic, i když už tam byl. A pokolikáté tam už půjde? A co kdyby ho někdo od té cesty odradil, co by z toho vzešlo? A nemohla by to udělat právě Sofie Syslová? Sofii Syslové se z té představy zatočí hlava, a kdyby se pevněji nechytla madla, asi by na pohyblivých schodech upadla.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ PRVNÍ

Pan Sysel se otočí na svém otáčecím křesle. A jak se pan Sysel na křesle otočí, zdá se mu, že na parketách, které se v poslední době čím dál víc svažují ke středu pokoje, leží cár proužkované látky s perleťovým knoflíkem (ale možná je to jen stín vrhaný ozdobným stínidlem lampy). Panu Syslovi připadá ten proužek nějak povědomý. A už pan Sysel ten modrobílý proužek poznává. Podezřívá paní Syslovou, že cár schválně pohodila na parkety, aby mu něco připomněla. Jenže paní Syslová už pár týdnů doma není, paní Syslová leží v nemocnici na Františku (právě přikládá ucho ke zdi, za kterou si tiše prozpěvuje

skladatel Brixi). A jak se pan Sysel od stolu na ten modrobílý cár dívá, pozná, že je to rukáv košile.

A tu si pan Sysel uvědomí, že je právě 8. května, pět minut po deváté hodině večer. A pan Sysel se vykloní z okna a pohlédne Roháčovou ulicí k Hradu. A už vidí na obzoru stoupat sloup kouře. A už zase Československý rozhlas Praha na vlně 415 metrů začíná hrát čtyři takty z pochodu Lví silou. Už zase jako před lety letí ze zvonice Husova sboru éterem zpráva: Němci zapálili Hrad. A už studenti z Masarykovy koleje v Dejvicích (je mezi nimi také Jiří Melíšek a Jindřich Sysel) vybíhají, spěchají hasit holýma rukama Hrad. Mléčná dráha se klene nad jejich hlavami ve tvaru oblouku (směrem k severu prochází pás Mléčné dráhy také souhvězdím Labutě a souhvězdím Orionu). Běží jen v košilích, které se jim přilepily na tělo, chladnou a jasnou májovou nocí. A už běží mezi vilami, už ze zahrady vily navržené proslulým vídeňským architektem volá Helena Müllerová na své spolužáky Jindřicha Sysla a Jiřího Melíška. Zastavuje se však jen jeden z nich, ten druhý běží dál, ohlíží se po kamarádovi, kývá na něj, ale pak už mizí v zákrutu ulice.

Jindřich Sysel ještě sotva popadá dech, ještě se chvěje úzkostí o hořící Hrad, sídlo české slávy, když jde zahradou kolem altánku za Helenou Müllerovou. Helena Müllerová se diví: To chtějí holýma rukama hasit Hrad? A bere Jindřicha Sysla kolem krku. Rázem je hořící Hrad zapomenut (až sem sloup kouře není vidět). Už Jindřich Sysel myslí jen na tělo Heleny Müllerové (Heleno sladká, dej mi nesmrtelnost svým polibkem), na to tělo, od kterého bude za pár let utíkat žižkovským tunelem.

A už se to stalo, už Jindřich Sysel vstupuje do lůna Heleny Müllerové. Vstupuje tam právě ve chvíli, kdy se na nádvoří Hradu pořádá štvanice. Už se studenti proměnili v jelínky a Němci ve smečku psů. A už psi jelínky dostihli, už jim vylupují oči, už jim vyřezávají jazyky jako rouhačům, už jim uřezávají

pohlaví. A už jejich těla svrhují jedno po druhém do Jeleního příkopu (tělo Jindřicha Sysla mezi nimi není), už duše jelínků putují jedna za druhou obloukem Mléčné dráhy (také souhvězdím Labutě a souhvězdím Orionu), která se klene nad Jelením příkopem a také nad vilou navrženou proslulým vídeňským architektem.

A najednou uprostřed chladné a jasné májové noci se Jindřich Sysel na posteli prudce vztyčí. Najednou nemá stání, spěchá z náruče Heleny Müllerové, vybíhá ze zahrady na ulici. Neběží však už k Hradu (ohníčky na nádvoří, na kterých poražení Němci pálili dokumenty, dávno dohořely), běží do Masarykovy koleje. A už se dozvídá zprávu o strašné defenestraci. Jindřich Sysel se diví: To chtěli holýma rukama hasit Hrad? A ptá se, jestli mezi nimi nebyl také Jiří Melíšek. Trne přitom úzkostí, aby se někdo nezeptal, jestli mezi nimi nebyl také Jindřich Sysel.

A konečně je ráno, vítězné ráno 9. května. Jindřich Sysel se vrací co noha nohu mine za svou noční milenkou (Vysála jsi mi duši, hle, tam letí!). Už jde Jindřich Sysel s Helenou Müllerovou hledat Jiřího Melíška. Už se spolu hluboko vyklánějí z hradní lávky, aby dohlédli na dno Jeleního příkopu. A už Helena Müllerová poznává tam dole na hromadě zohavených těl tělo Jiřího Melíška, podle modrobílé proužkované košile ho poznává. Už se Heleně Müllerové točí z té podívané hlava, ale o rameno Jindřicha Sysla se neopře. A tu Jindřich Sysel, ten, který se zázrakem neproměnil v jelínka, pochopí, že právě ztratil lásku Heleny Müllerové. I když s ním Helena Müllerová spojí život a porodí mu dceru Sofii, která už té květnové noci začala růst v jejím lůně, nepřestane vzpomínat na toho, který se nezastavil. A jednou (a bude to už brzo) opře hlavu o jelínkův krví zbrocený hřbet.

Pan Sysel shlíží z otáčecího křesla do Jeleního příkopu, který se rozevřel vprostřed pokoje. A najednou se panu Syslovi

zdá, že tam dole, hned vedle těla Jiřího Melíška, leží tělo Jindřicha Sysla. A pan Sysel se zachvěje, neboť i dnes, dnes víc než před lety cítí, že je rozpjat mezi těmi dvěma těly – tělem toho, který se zastavil, a tělem toho, který doběhl spolu s ostatními.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ DRUHÝ

Sofie Syslová otvírá dveře na dvůr a sestupuje po čtyřech vprostřed sešlapaných schůdcích. A tu spatří zase Křídla. Křídlo jako před lety roztáčí Rut Kadlecovou nedaleko klepadla. Rut Kadlecová se točí jako káča, jednu ruku si přitom drží před ústy, a vykřikne, když ji Křídlo najednou zprudka pustí. Rut strne v póze s hlavou na stranu, jednu ruku si drží stále před ústy, gestem druhé ruky s dlaní otevřenou do dvora a trochu zvrácenou, jako by vábila a odmítala zároveň. Teprve pak si Sofie Syslová všimne, že mezi popelnicemi stojí v sošné póze také Pavel Bolinka. Ani si neuvědomila, jak se to stalo, Křídlo ji chytil za ruku a už ji roztáčí. A Sofii, která se točí jako káča, se před očima otáčí celý dvůr s klepadlem a s ním Křídlo a také Rut Kadlecová s vábícím a odmítavým gestem a také Pavel Bolinka, který se pak odstěhoval do Záhřebské ulice. Sofie Syslová Křídla prosí, aby ji už pustil, to přece stačí, ale Křídlo ji neposlouchá, roztáčí Sofii stále rychleji a pak ji zprudka pustí, takže Sofie málem upadne a strne v hlubokém předklonu, vlasy se dotýká země.

Přes clonu vlasů Sofie Syslová vidí, jak se pomalu otvírají dveře a na dvůr sestupuje jako tenkrát kupec soch. Sestupuje velmi zvolna, našlapuje velmi zlehka, takže Sofii připadá, jako by se nohama ani nedotýkal země. – Kupte si, pane, sochu, uklání se Křídlo kupci. Cizí kupec mlčí (možná ani nemluví naší řečí, napadne Sofii), jen ukáže na Pavla Bolinku. A tu Křídlo zaryje prst Pavlu Bolinkovi mezi lopatky a už oživlá socha krouží svůj taneček mezi popelnicemi. Kupec zavrtí

hlavou. A potom kupec ukáže na Sofii Syslovou. A už Křídlo zarývá prst Sofii Syslové mezi lopatky a Sofie Syslová se pod Křídlovým dotykem začíná točit, točí se v hlubokém předklonu, v jakém ji sochař stvořil, či spíš ve kterém prve utkvěla, vlasy se přitom dotýká země. A kupec se něčemu krátce zasměje, mávne rukou a přistoupí k Rut Kadlecové. A Rut Kadlecová, když se jí Křídlo dotkne, se začne točit a točí se velmi rychle přes celý dvůr, jednu ruku si stále drží před ústy a druhou kupce vábí a odmítá zároveň. A kupec kývne, vezme Rut Kadlecovou za ruku na znamení, že tuhle sochu kupuje. Copak si nevšiml, že má ta socha něco s ústy, diví se Sofie Syslová jako tenkrát. Proto si přece drží ruku před obličejem. A už se Sofie Syslová chystá promluvit, nechce mlčet jako tehdy, kdy mlčela, protože Rut záviděla a vlastně si trochu přála, aby..., ale z hrdla jí vyjde jen podivný svištivý zvuk, pramálo podobný lidské řeči. A už si cizí kupec, který jejím slovům neporozuměl, sochu jako tehdy odvádí (Rut si drží stále ruku před ústy), už ti dva vystupují po čtyřech vprostřed sešlapaných schůdcích, vystupují velmi zlehka, skoro se vznášejí. A ani jeden z nich se na dvůr neohlédne.

— Nevšiml si toho, protože se stmívá, řekne Křídlo Sofii Syslové, když spolu sedí na klepadle. — Jinak by si koupil tebe. Křídlo se dotkne Sofiiny ruky. A tu si Sofie Syslová všimne, jakou má Křídlo malou ruku, tak malou, že ji to poleká a ucukne. Asi to bude tím, napadne Sofii, že potom, co letěl z pátého patra, už nevyrostl. A Sofii přijde Křídla líto, že nevyrostl, a pohladí ho po té maličké ruce. A jak tak spolu sedí Sofie Syslová a Křídlo na klepadle jako kdysi a mluví o Rut Kadlecové, zavadí Křídlo kukátkem, které mu visí na krku, o klepadlo a klepadlo se rozezní. A tu Křídla napadne jako kdysi, co kdyby vylezl na klepadlo a podíval se tím kukátkem, kam ten cizí kupec Rut Kadlecovou odvedl. A už Sofie Syslová Křídlovi pomáhá, jde to tentokrát poměrně snadno, snadněji než kdysi, tehdy se

Křídlo bez Sofiiny pomoci na klepadlo nevysoukal, nohy se mu smekaly po železe. A už Křídlo usedl na klepadlo obkročmo jako krasojezdec. A už k očím přikládá divadelní kukátko.

— Vidíš něco, Křídlo? volá Sofie Syslová, ačkoliv by volat nemusela, vždyť je Křídlo docela blízko, jen kousek nad ní, ale Sofii připadá, jako by od ní byl nesmírně vzdálen, takže k němu nahoru její hlas jen stěží dolehne. Křídlo bloudí kukátkem po sousedních dvorech, hledá Rut, pořád ji hledá, ale nenalézá. Až potom najednou vykřikne a přitom nahoře zavrávorá. — Vidím Rut, sedí na bobku, rukama si zakrývá obličej. Sofie Syslová šplhá ke Křídlovi nahoru na klepadlo. A už také Sofie sedí na klepadle obkročmo jako krasojezdkyně, bere od Křídla kukátko a dívá se, kam Křídlo ukazuje. — Jde k Rut, váže jí kolem krku šálu, takovou červenou, kostkovanou. Něco Rut říká, vypadá to, jako by Rut o něčem přesvědčoval. Možná chce, aby se vrátila, protože už zjistil, co rukou na obličeji zakrývá, ale ona se stydí vrátit.

— Tak nějak to bude, pokývá Křídlo hlavou, když už zase sedí oba dole. — Myslel si, že je Rut obyčejná socha. A Sofie Syslová si vyčítá, že nepromluvila, že ze sebe vydala jen zvuk pramálo podobný lidskému hlasu. To kvůli ní se Rut na jejich dvůr nikdy nevrátí.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ TŘETÍ

Hynek Machovec leží schoulen na boku, s koleny přitaženými k bradě. Ještě netuší, že gauč z tenkých kovových trubek, na kterém leží v poloze dosud nenarozeného dítěte, už pomalu prorůstá pod dům v Přemyslovské a jednou bude sahat až pod Olšanský hřbitov. Alice Davidovičová tu s ním ještě není, ještě ho nevybídla, aby přiložil ucho k trubce a poslouchal. A jak Hynek Machovec leží v poloze dosud nenarozeného dítěte na gauči, který pod ním postupně ožívá, zaslechne najednou ten dávný zvuk. Hynek Machovec si nemůže vzpomenout, s čím

to drnčení, či spíš kovový bzukot (Hynek Machovec váhá, jak má zvuk pojmenovat, ačkoli je básník) v jeho životě souvisí.

Ten vtíravý zvuk, který vychází od okna, básníka čím dál víc zneklidňuje. Přesto si však netroufá vstát a jít k oknu zjistit jeho původ. Možná si to netroufá udělat z nejasné obavy, že by tím vpustil do svého vědomí něco, o čem byl přesvědčen, že se to z něj dávno vytratilo nebo že to v něm nikdy nebylo.

A najednou, aniž změnil polohu, Hynek ví, co působí na okně ten zvláštní zvuk, to bzučení a svist. Takový zvuk přece vydával jeho kovový motýl, byl žlutý, s černými oky (nejspíš to měl být otakárek fenyklový, Papilio machaon, Sofie Syslová má jednoho otakárka připíchnutého špendlíkem v krabici nad postelí). Když se motýl natáhl mezi křídly klíčkem a přitiskl gumovou přísavkou na nějakou hladkou plochu, třeba na okno nebo na zrcadlo, otáčel se a teskně bzučel (pan Turek, který je entomolog, by ten zvuk nazval stridulace). Nejspíš chtěl motýl létat, ale protože se narodil s kovovými křídly, může se jen točit na místě. Proto ten stesk, který Hynek tuší v kovovém bzukotu. Hynek Machovec dostal motýla od otce z Prahy k Vánocům, když mu bylo jedenáct let. A potom jednoho dne motýl zmizel.

Hynek Machovec se marně snaží rozpomenout, kam se motýl poděl. Možná ho někam schoval před Martou Losovou, kterou motýlí kroužení a bzukot uváděly do stavu němého vytržení, a potom na skrýš zapomněl. A možná Marta Losová motýla Hynkovi ukradla, a když byla sama, tiskla motýla na zrcadlo a sledovala u vytržení motýlí taneček. U vytržení a zároveň hluboce lhostejná k jeho osudu. Tehdy a také potom, když kolem ní kroužil matematik Hálek. Kroužil pět let, dokud neskončila doba přesvědčování a doba učení. Teprve pak, když byl pokřtěn a stal se svědkem Jehovovým jako ona, nechala Marta Losová vstoupit matematika Hálka do své stárnoucí náruče. Jistě se ještě pak, po dlouhém období námluv, už přisátý k jejímu tělu rostoucím bříškem, matematik Hálek

ze setrvačnosti otáčel a teskně při milování bzučel. A protože, pokud je Hynkovi známo, neumřel, nejspíš se tak otáčí a bzučí na novém sídlišti v Mostě dodnes. A jeho tělo, už tělo zplodi-tele dvou lůsat, jak Hynek své neteře dvojčata nazývá, a také jeho hlava, hlava s matematickým mozkem, se tím věčným otá-čením postupně omílá do elipsovitého tvaru hmyzího kokonu. Neplyne Hynkova obava ze svazku se Sofií právě z toho, že by i jemu hrozil osud motýla, že by se i jeho tělo postupem času změnilo v elipsovitý kokon?

Ne, Hynek Machovec nevstane a nepůjde k oknu. Ten, kte-rý zůstane ležet na gauči, se ovšem mýlí, když se domnívá, že tím může popřít motýlův návrat. Už ztracený motýl přiletěl, už bzučí tady v pokoji, už se kovovými tykadly dotýká Hynkova rozpáleného čela, už se k němu gumovým bříškem přisál. A už se motýl s černými oky na žlutých křídlech (Hynek pozoruje kresbu motýlích křídel zpod přivřených víček) začíná na jeho čele pomalu otáčet, otáčí se čím dál rychleji a přitom teskně kovově bzučí.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ ČTVRTÝ

V lůně Heleny Syslové dozrává pozdní plod sokolí lásky (so-kolí, nebo syslí?). Už vyduté břicho Heleny Syslové rozvírají v nemocnici na Františku dlouhým řezem. – Teratom, vyjádří se o nádoru doktor Holoubek. – Teratom, terat – óóóm, jazy-kozpytec si opakuje to slovo, slovo zaklínadlo, neboť v sobě obsahuje mantrickou slabiku om, cestou do Ústavu pro jazyk český i cestou z Ústavu. Opakuje si ho, když sedí na svém otáčecím křesle.

A už zase přepadá jazykozpytce jeho alergie. Už zase pan Sysel zabodá kružítko na čistý arch papíru a opisuje kruh man-daly. Doufá, že se v jejím lotosovém lůně skryje před svou věčně se svlékající kůží. Proč jen je pod tou kůží, na které naskakují červené papulky, vždycky jen další kůže, na které

naskakují tytéž papulky? Proč si pan Sysel nemůže kůži svléci jako jelenicové sako, které si přehazuje přes věšák v rohu pokoje? Pan Sysel se odrazí nohama a začne se otáčet v křesle potaženém černou koženkou, v jednom místě prasklou. Také křeslo se svléká z kůže, napadá pana Sysla a nemůže odolat, aby do praskliny nevsunoval co chvíli dva prsty. Otáčí se čím dál rychleji v naději, že bude z křesla vymrštěn daleko od své alergické kůže. A najednou, jak se otáčí čím dál rychleji (odráží se nohama a potom už se ani neodráží, křeslo se točí samo), zdá se panu Syslovi, jako by se do zvuku, který otáčející se křeslo vydává, přimísil ještě jiný svist a jako by se tam v rohu pokoje, kde stojí věšák s jelenicovým sakem, někdo pohnul.

Pan Sysel se zprudka zastaví týlem k oknu a čelem do pokoje a vidí: věšák v jeho jelenicovém saku postoupil o krůček (jeden ptačí, jak se říká ve hře Honzo, vstávej, která se hraje dole na dvoře) do středu pokoje. Oknem na něj právě dopadá paprsek vycházejícího slunce. A sluneční paprsek dopadá – pan Sysel nevěří svým očím – na sokolí hlavu věšáku. A pan Sysel poznává Ka, toho se sokolí hlavou, svého dvojníka a duchovního bratra, na kterého na čas zapomněl. A jak se pan Sysel na Ka dívá, připadá mu, jako by pod sokolími rysy rozeznával povědomou tvář. Hned tu souvislost zavrhne, bezpochyby se mu vynořila jen proto, že otce někdy vídal v sokolském kroji, v čapce se sokolím pérem, dokud paní Syslová kroj někam neschovala.

Pan Sysel se dívá na Ka a ani nedutá. Také Ka mlčí a dívá se na pana Sysla svým pronikavým dravčím zrakem. A potom Ka otevře ztěžka zobák, jako by se chystal promluvit, a zase jej sklapne. A potom Ka zobák znovu otevře a vydá svištivý zvuk.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ PÁTÝ

A potom je tu ještě jiné proměňování a jiné kuklení než to hmyzí, o kterém mluví na Olšanech pan Turek, a než to, které

sleduje pan Sysel ve svém kabinetu. To když se paní Syslová ve vaně měnila v labuť a potom na nemocničním lůžku ve františkovskou kuklu.

Sofie Syslová přihlíží, jak se paní Syslová zavíjí a přitom se jí hlava na labutí šíji čím dál víc propadá do jámy na úpatí postele. Nic nepomůže, že jí Sofie nese z domova červenobílý polštářek, podloží jím matce hlavu, ledaže její pád trochu pozdrží. A za pár týdnů si polštářek ponese zase domů (bude v něm vyleželý důlek po hlavě paní Syslové a také v něm zůstane trochu vůně, jakési směsi jodoformu s kadidlem nebo s divadelním líčidlem). Sofie tuší, že na tom polštářku, který tiskne k tělu, když jej nese vzhůru podél hřbitovní zdi, dojde k zázračnému převtělování. A Sofie Syslová schová ten vzácný polštářek převtělování pod šedivý kožíšek, takže vypadá jako samodruhá.

A už je Sofie Syslová na křižovatce u Flory a chystá se sjet po pohyblivých schodech. A tu spatří Šípkového Juru. Překvapí ji to, protože ho nikdy tak daleko nepotkala. Chytí se rukama za břicho, jako by chtěla polštářek ochránit před Jurovým zrakem. Ale právě ten bezděčný pohyb Šípkového Juru zaujme. Copak to skrývá pod šedivým kožíškem? Šípkový Jura přikročí k Sofii a dotkne se jí prstem v místech, kde schovává polštářek (právě tak se kdysi správce Šípek dotkl hubertusu pana Klečky, pod kterým byl schován chléb pro pana Turka).

A tu Šípkového Juru osvítí poznání. A Šípkový Jura rozevře prudkým pohybem Sofii kožíšek a do rozbředlého sněhu vypadne – červenobílý polštářek. Jura polštářek rychle zvedá. Nevěří svým očím. Tak takhle ho chce Alice Davidovičová oklamat! Nestačilo, že se schovala za syslí jméno, teď ještě štucl proměnila, aby Šípkového Juru připravila o vytoužený požitek. Šípkový Jura vsouvá dva prsty pod povlak, jestli uvnitř nenahmatá jehněčí srst. Vsouvá prsty stále hlouběji, už se zarývá pod další slupku, ale všude se prsty boří jen do měkkých

peříček. Začarovala jehně v ptáka, pomyslí si Šípkový Jura s hořkostí.

A teprve když Šípkový Jura podá polštářek Sofii Syslové, protože v něm nenalezl, co hledal, a odchází cestou podél Olšanského hřbitova směrem k domovu, napadne ho závratná myšlenka. Měl si ten proměněný štucl přece jen nechat a schovat ho v kuchyni do pohovky. Třeba by se jednoho dne pták s červeným a bílým peřím zase proměnil v jehňátko perské. A toho dne by se také Sofie Syslová zase proměnila v tu, jejíž podobu marně skrývá pod nalíčenou tváří a pod syslím jménem.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ ŠESTÝ

A to Sofie ví, že hned vedle, přímo za zdí...? Ovšem že to Sofie ví, vždyť o tom matka pokaždé mluví a Sofie jí neodporuje, i když... – Už mu, chudákovi, přistavili plentu, řekne paní Syslová potichu, aby to snad Brixi, František Xaver Brixi (Brixiové jsou totiž rozvětvený skladatelský rod), náhodou nezaslechl. – Není mu ještě ani čtyřicet. Paní Syslová se dotkne zdi a Sofie vidí, že v místě, kde posledně byla jen narudlá skvrna, je teď vyhloubený důlek. A pochopí, že matka vyhloubila do zdi důlek, aby byla skladateli blíž. A Sofie Syslová tuší, že kdyby nahlédla do sousedního pokoje, kde leží skladatel Brixi za plentou, spatřila by ve zdi nad skladatelovou hlavou podobný důlek. A tuší také, že až přijde za pár dní, bude v tom místě nad matčinou a nad skladatelovou hlavou vidět malý otvor, jímž se ti dva umírající skrze františkovskou zeď na krátký okamžik jeden druhého konečkem prstu dotknou.

– Ještě před pár dny si tiše prozpěvoval a pískal úryvek z nějaké pastorální mše, ale teď za plentou už neskládá, už druhý den je za zdí ticho. Nechtěla by si Sofie poslechnout, jestli si skladatel přece jen neprozpěvuje, možná zpívá docela potichu, ale kdyby Sofie přiložila ucho ke zdi... A Sofie Syslová

nechce matce odporovat a přikládá ucho ke zdi, právě na to místo, kde matka vyhloubila důlek. A jak Sofie s uchem přitisknutým k důlku poslouchá, zda neuslyší skladatelovo tiché prozpěvování (neslyší však žádné prozpěvování, jen takový hukot a šumění), má najednou pocit, že za zdí není pokoj, v němž umírá skladatel Brixi (už pokolikáté tam umírá?), že tam není vůbec žádný pokoj, ba dokonce ani město, v němž se narodila a žije, ale táhne se tam nekonečná bílá pláž. A vítr vanoucí od moře přesýpá bílý pobřežní písek, vrší jej u zdi matčina pokoje. A Sofie Syslová tuší, že kdyby provrtala do zdi otvor v místě, kde je vyhloubený důlek, sypal by se písek tenkým pramínkem na matčinu postel, sypal by se na matčinu hlavu na červenobílém polštářku a pomalu by ji zasypával.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ SEDMÝ

Sofie Syslová jde z nemocnice na Františku. Tentokrát nepůjde úzkými uličkami (v jedné z nich se potkala s básníkem). Zahne do ulice Dušní a mine kostel svatého Ducha. A potom zahne do ulice Dlouhé, z které je na Staroměstské náměstí už jen skok. Sofie Syslová spočine pohledem na dvou sochách, které střeží vchod do paláce na rohu Staroměstského náměstí a Pařížské třídy. Vlevo nad portálem stojí socha Minulosti, vpravo je socha Přítomnosti. Neunikne jí, že socha Přítomnosti má zbrusu novou, čistě bílou ruku. A jak se Sofie na sochu Přítomnosti pozorně dívá, všimne si, že socha právě tou zbrusu novou, čistě bílou rukou nepatrně pohnula, jako by ukazovala směrem k radnici (z místa, kde restaurátor ruku připevnil, se přitom vysypala na chodník hrst jemného bílého prášku).

A Sofie Syslová pohlédne k radnici, kam se pokoušela ukázat socha Přítomnosti. A už Sofie chápe. Na náměstí přece každým okamžikem začne manifestace. Náměstí je plné manifestujících. Manifestující stojí ve skupinách na místech, která jsou na dlažbě ohraničena bílými čtverci a obdélníky jako cvičiště

při spartakiádě. A Sofie Syslová zrychlí krok. A už před sebou jako před lety vidí školu Na Pražačce. Už vidí 11.b. Stojí jako tehdy na místě označeném bílým čtvercem, je to právě u Husova pomníku, z té strany, kde se pod nohama kacířského kazatele (je zvláštní, že ho upálili a nevyřízli mu jako rouhači jazyk, pomyslí si Sofie Syslová) zmítá na zemi několik pobělohorských exulantů.

A už Sofie Syslová spatřila Pavla Bolinku, už se Pavel Bolinka, když ho zavolala, ohlíží, už přejíždí Sofii Syslovou zkoumavým pohledem od hlavy k patě. A potom se Pavel Bolinka Sofie Syslové zeptá (zvedá si přitom límec prošívané silonové bundy, protože cítí, jak mu do těla vniká únorový chlad), kde tak dlouho vězela, všichni mohli přijít včas, jen ona se přižene jako vždycky pozdě. A Sofie Syslová se pokouší Pavlu Bolinkovi vysvětlit, co ji tentokrát zdrželo, vykládá mu o matčině nemoci a také o skladateli Brixim a také o důlku a bílém písku. Pavel Bolinka kroutí nad Sofiinými výmluvami jako vždy hlavou (nemá rád Sofiinu nespolehlivost a brzo se odstěhuje do Záhřebské, kam za ním, jak doufá, její láska nedosáhne) a už se od ní odvrací, už očima spočívá na tom, který se právě objevil na tribuně potažené rudým suknem. A také Sofie Syslová se na řečníka podívá. Je to on, Petr ze Španělského sálu, už ho Sofie Syslová poznává, už ji omývá příliv jeho slov.

A jak Sofii omývá příliv Petrových slov, napadne ji, co kdyby se i dnes jako tenkrát na Nový rok ve Španělském sále vzali za ruce, celá 11.b, celá škola Na Pražačce a šli pod tribunu potaženou rudým suknem. A tam pod tribunou potaženou rudým suknem (nemihli se zrovna pod tribunou ti dva – Pazourek s Provazníkem?) by jako tenkrát pronesli tu pečlivě nacvičenou větu o pokolení, které vzklíčilo? A právě když Sofie v duchu přeříkává větu o pokolení, které vzklíčilo, ozve se zase ten zvláštní zvuk, jako když se najednou vznese hejno ptáků

(museli by hnízdit někde pod plášti exulantů nebo pod širokou sukní matky kojící dítě, nebo pod dlouhým volným rouchem kazatele).

Ale nebyli to ptáci, u paty pomníku vyšlehl a rychle zhasl několikametrový ohnivý sloup. Dav manifestujících se prudce pohnul dozadu k hradbě domů. A někdo vykřikl Bomba a jiný Provokace. A už nějaký tmavý smotek vynášejí davem, který se rozestoupil, už pár černých lidí odvádějí do ulice Kožné. A už ty černé lidi odvážejí z Kožné ulice do ulice Legerovy, na bývalou Kožíškovu kliniku (ten tmavý smotek odvážejí rovnou do Hlavova ústavu). A zatímco ty svlečené z kůže kladou za asistence doktora Kožíška do van s olejovou lázní, řečník na tribuně potažené rudým suknem pokračuje ve svém projevu (jen v jednom okamžiku se mu zachvěl hlas, mluvil právě o revoluci a o lidu, který začal žít novým životem). A už Sofii Syslovou opět smáčí příliv Petrových slov. A tu si Sofie Syslová zase, tak jako v únoru třiašedesátého, vzpomene na Pavla Bolinku. Nestál Pavel Bolinka těsně pod kazatelem, když se hranice vzňala?

A už Sofie Syslová Pavla Bolinku vidí, už se k němu prodírá. Pavel Bolinka si rukou zakrývá levou tvář. Sofie Syslová mu ruku opatrně sejme (Pavel Bolinka se kupodivu nebrání, ačkoliv před Sofiinými dotyky obvykle uhýbal) a vidí, že má tvář silně zarudlou. Ani to však nevypadá, že by ji ožehl plamen, vypadá to spíš, jako by tvář Pavla Bolinky ošlehal ostrý vítr. A když Sofie Syslová pohlédne k Husovu pomníku, všimne si, že také exulanti, zmítající se v chumlu u kacířových nohou, si rukama a cípy plášťů zakrývají tváře. A Sofie Syslová ví, že kdyby jednomu po druhém sňala ruce a odhrnula pláště, spatřila by, že i jim ošlehal tváře ten ostrý únorový vítr, který před chvílí prudce zavál od Husovy hranice.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ OSMÝ

Sofie Syslová jde podruhé do Záhřebské ulice. Možná tam jde proto, že chce Pavlu Bolinkovi říct o matce a skladateli Brixim. Zase jí otevře učitelka Bolinková. Jen ať jde slečna Syslová dál, Pavel sice spí, ale jestli jí to nevadí, může se na něj podívat. A Sofie přikývne, opravdu jí to nevadí, jen se na něj zase podívá a hned půjde. Ale o jedno by chtěla poprosit... — Jaký máte krásný šedivý kožíšek, slečno Syslová. Ten bude jistě z nějakého vzácného zvířátka, řekne učitelka Bolinková a dotkne se kožíšku prstem. — Ale kdepak, je umělý, bonekanový. — Ach ovšem, bonekanový, vždyť má takový nepřirozený lesk, že mě to nenapadlo hned. Učitelka Bolinková přejede po kožíšku dlaní. A Sofie Syslová učitelce Bolinkové navrhne, aby si kožíšek zkusila. A už si kožíšek svléká. A už si učitelka Bolinková kožíšek obléká, padne jí jako ulitý. A teprve potom vysloví Sofie Syslová svou prosbu. Směla by trochu povytáhnout roletu, jen kousíček by ji povytáhla, to by jí úplně stačilo.

Učitelka Bolinková kroutí nad Sofiinou prosbou hlavou. Chvíli váhá, má-li Sofii vyhovět (Světlo by ho mohlo vzbudit, víte), ale pak na sobě rukama přihladí kožíšek a přikývne. Jde napřed do pokoje, v němž spí Pavel Bolinka napříč přes manželskou postel jako posledně, a sama roletu nepatrně povytáhne, takže teď dovnitř vniká trochu světla.

A už se Sofie Syslová zase sklání nad Pavlem Bolinkou. Tiše spícího osloví, aby to učitelka Bolinková neslyšela. Ale Pavel Bolinka spí dál hlubokým záhřebským spánkem. Sofie Syslová si prohlíží jeho tvář (spací rouška, kterou má Pavel Bolinka tvář zakrytou, se naštěstí trochu svezla k uchu), snaží se zachytit rysy toho, který s ní sedával na klepadle za letních podvečerů (jednou ji políbil na čelo, když hráli ve škole Broučky). Ano, je to opravdu Pavel Bolinka, ztracený a znovu nalezený, už ho Sofie Syslová s jistotou poznává, podle té rudé skvrny na levé tváři ho poznává, jen jí po letech ta skvrna

připadá mnohem větší než tehdy, jako by se mu ta skvrna tady v Záhřebské rozšířila na celou tvář.

Sofie Syslová Pavla Bolinku tiše volá, ale Pavel spí dál, zhluboka oddychuje, jen v jednom okamžiku si otře o rameno tvář s rudou skvrnou, snad že na ní ucítil dech té z klepadla. Zato učitelka Bolinková slyší, jak Sofie Syslová spícího volá. Stojí na prahu v šedivém kožíšku a kývá na Sofii. – To jsme si, slečno Syslová, nedomluvily, že ho budete budit. A Sofie Syslová se omlouvá, že na Pavla promluvila, prostě se nedokázala ovládnout, když ho viděla. A učitelka Bolinková se Sofie zeptá, jestli si myslí, že se Pavel od té doby, co ho znala, hodně změnil. Sofie Syslová vrtí hlavou, ne, nemyslí si, že by se hodně změnil, vyrostl, to ano, a zmužněl. A nevšimla si slečna Syslová něčeho zvláštního, nic ji nezarazilo? Ale Sofie vrtí hlavou, vůbec ničeho si nevšimla, nic ji nezarazilo.

A Sofie Syslová se chvatně loučí, aby se jí učitelka Bolinková dál nevyptávala, aby na ní nepoznala, že si opravdu něčeho všimla – té šířící se rudé skvrny, která Pavla Bolinku přece jen hodně změnila. A když už za ní učitelka Bolinková zavírá dveře, zdá se Sofii Syslové, jako by se uvnitř ozval nějaký dětský hlásek, který je jí trochu povědomý. Copak si učitelka Bolinková bere děti z Bezovky domů? podiví se, když sestupuje po dřevěných vprostřed sešlapaných a prohýbajících se schodech.

OBRAZ ČTYŘICÁTÝ DEVÁTÝ

Ta, která uvádí prstem do pohybu kolotoč na Bezovce, střeží dobře spánek Pavla Bolinky. Podvakrát Sofii Syslové dovolila, aby nakrátko usedla na postel k spícímu, získala za to od ní taštičku s pávem (paví ocas je pošit korálky) a šedivý bonekanový kožíšek (padne jí jako ulitý). Veronika Bolinková si kožíšek oblékne, do ruky vezme taštičku s pávem. Domnívá se snad, že když si oblékne kožíšek Sofie Syslové, získá ztracenou lásku

spícího? Ale ten, když se probudí a spatří ji v kožíšku Sofie Syslové, bude od ní ještě víc spěchat do kavárny Flora, odkud je na Olšany jen skok, ještě rychleji bude po návratu upadat do svého záhřebského spánku.

Učitelka Bolinková jde na Bezovku v šedivém kožíšku Sofie Syslové. V ruce pohupuje taštičkou s pávem. A potom taštičkou s pávem zatočí. A zrovna když taštičkou s pávem zatočí, všimne si, že před kavárnou Flora stojí Pavel Bolinka a s někým tam rozmlouvá. Sklání se k pánovi, který je o hlavu menší než on, sklání se k němu tak blízko, až se v jedné chvíli dotkne jeho tváře a prudce ucukne, jako by se popálil (ubrousek přehozený přes ruku mu přitom sklouzne na zem). Pavel Bolinka a pan Klečka (neboť je to ten, který bydlí s panem Turkem v hrobce, ale čas od času ho opouští, protože je přelétavý jako motýl) se pro ubrousek bleskurychle sehnou, ale pan Klečka je rychlejší, už drží ubrousek v ruce, opatrně, dvěma prsty. A potom pan Klečka ubrousek rozkládá, jako by v něm něco hledal (Veronika Bolinková netuší, že pan Klečka hledá v ubrousku tvář Benjamina, nejmladšího z rodu Davidovičů, do kterého byl jednu dobu na Olšanech také zamilován). A pan Klečka zavrtí zklamaně hlavou a vrátí ubrousek Pavlu Bolinkovi. A přitom se olšanský host na Pavla Bolinku usměje. A Pavel Bolinka se usměje na olšanského hosta a vezme si od něj s díky ubrousek. Ještě ten ubrousek drží, ještě jím panu Klečkovi, který odchází směrem ke hřbitovu lehkým krokem, skoro se vznáší, mává. Brzo mu však upadne znovu a potom... Ale to bude na jiném místě, i když ne příliš daleko odtud.

Takhle to je, pomyslí si Veronika Bolinková. Proto ho už ani ona nemůže probudit ze spánku. Každý den spěchá do kavárny za tímhle podivným hostem. A Veronika Bolinková pocítí v ústech hořkost záhřebských polibků.

A když jde odpoledne kolem drátěného plotu zahrádky na Bezovce (děti se opět točí na kolotoči, Vítek mezi nimi není)

Hynek Machovec, učitelka Bolinková na něj od kolotoče zamává. Hynkovi se zdá, že na zahrádce vidí Sofii Syslovou (to proto, že má učitelka Bolinková na sobě stejný šedivý kožíšek), ale když přijde blíž, vidí, že se mýlí. Vlastně si jsou ty dvě něčím podobné, pomyslí si Hynek Machovec. Je zvláštní, že si toho všiml teprve dnes.

A když se pozdě odpoledne Hynek Machovec na rozkládacím lehátku k učitelce Bolinkové sklání, má pocit, že objímá Sofii Syslovou, která se učitelce Bolinkové podobá. A když se Hynek Machovec k učitelce Bolinkové skloní ještě hlouběji, sklouzne šedivý kožíšek přehozený přes židli na zem. V tu chvíli Hynek Machovec prozře. Jak mu mohlo připadat, že si jsou ty dvě podobné? diví se, když spěchá z Bezovky do Přemyslovské ulice. To ten kožíšek básníka nakrátko zmátl.

Veronika Bolinková zvedá kožíšek ze země. A jak syslí kožíšek zvedá, už ví, že se Hynek Machovec na Bezovku nikdy nevrátí, i když to sliboval. Učitelka Bolinková stoupá do kopce, sotva nohy vleče. Syslí kožíšek si přehodila přes ruku, protože jí byl najednou těsný, taštičku s pávem drží co nejdál od těla, jako by se o ni mohla popálit. Ještě ty dvě věci, za které Sofii Syslové ukázala Pavla Bolinku, má, ještě je nese, ale už brzo, sotva přejde křižovatku na Olšanském náměstí a bude stoupat podél hřbitovní zdi, jednu po druhé pohodí.

A už se to stalo, už Veronika Bolinková ten syslí kožíšek, který jí byl najednou příliš těsný, a tu taštičku, která ji pálila do prstů, pohodila u olšanské zdi, už Pazourek s Provazníkem, kteří jdou náhodou okolo, kožíšek a taštičku zvedají ze země (kožíšek je trochu zaprášený, sem tam se v jeho umělé srsti zachytlo nějaké smítko, z pavího ocasu se vylouplo pár korálkových ok). A už ty věci přinášejí vítězoslavně Sofii.

Sofie Syslová si obléká šedivý kožíšek, do ruky bere taštičku s pávem. A kdyby nebylo toho olšanského prachu, který z kožíšku zcela nevyprášila, a těch olšanských smítek, z kterých už

v bonekanové srsti klíčí neviditelné býlí, a také těch vyloupnutých korálkových ok, pomalu odplavovaných stružkou do žižkovské rokle, kdyby nebylo, nevěřila by Sofie Syslová, že někdy byla v Záhřebské ulici, že někdy Pavla Bolinku budila z jeho záhřebského spánku.

OBRAZ PADESÁTÝ

Panu Syslovi se zdá, že jeho otáčecí křeslo visí čím dál níž nad Jelením příkopem. Stačí, aby se pan Sysel v křesle jen nepatrně pootočil v touze uniknout své alergické kůži, a už se ho zmocňuje ten zvláštní pocit, nohama balancuje nad propastí, která se stále častěji rozevírá pod kabinetem s černým nábytkem vykládaným perletí. A tam dole se panu Syslovi naskýtá vždycky týž pohled. A pan Sysel vždycky znovu neodolá a hledá v hromadě mrtvých těl tělo kamaráda Jiřího Melíška. A už zase pan Sysel tělo kamaráda Melíška poznává, poznává ho podle modrobíle proužkované košile, protože tělo i hlava jsou k nepoznání zohaveny. A potom se panu Syslovi zdá, že tam dole zahlédl i své vlastní tělo, tělo Jindřicha Sysla, studenta dejvického gymnázia. A také tělo Jindřicha Sysla je k nepoznání zohaveno.

Pan Sysel shlíží na tělo Jindřicha Sysla ze svého otáčecího křesla. Je přesvědčen, že kdyby teď mohla vstoupit do kabinetu Helena, viděla by i ona ležet jeho tělo na dně Jeleního příkopu. Ledaže by na něj i dnes zavolala... (ale odkud by na něj mohla zavolat, z Františku?). Nezavolala a on běží dál, až na Rajský dvůr, kde si Němci rozdělali ohníčky. A když jazykozpytec sedí na krajíčku františkovské postele a odvrací od paní Syslové, která se mění v kuklu, zrak, studentu Jindřichu Syslovi vylupují na nádvoří oči. A když se jazykozpytec chvatně loučí s tou, která se mění v kuklu, vyřezávají Jindřichu Syslovi jazyk a uřezávají mu úd. A když jazykozpytec spěchá svažující se chodbou a po popravčích schodech, které se prohýbají pod

jeho skoky, svrhují jeho zkrvavené tělo spolu s ostatními do Jeleního příkopu.

Od té květnové noci, která byla jeho nocí zásnubní, se pan Sysel cítí podivně rozdvojen. Pokaždé, když sestupoval do náruče paní Syslové, sestupoval zároveň do Jeleního příkopu. A ještě teď, když už do náruče paní Syslové dávno nesestupuje a paní Syslová se na Františku proměňuje v kuklu, sestupuje pan Sysel do Jeleního příkopu. Stačí, aby se v křesle jen nepatrně pootočil, a už se pod ním příkop rozevírá, už pod sebou vidí nejen tělo Melíškovo, ale i tělo Jindřicha Sysla. A čím je pan Sysel starší, tím visí jeho křeslo hlouběji v Jelením příkopu, jako by se ta dvě těla, která se před lety od sebe oddělila, k sobě neustále přibližovala. A jednou, bude to v okamžiku jazykozpytcova posledního sestupu z otáčecího křesla, se ta dvě rozpojená a dlouho se hledající těla konečně a navždy spojí.

OBRAZ PADESÁTÝ PRVNÍ

Na rohu u lékárny stojí Šípkový Jura, zakletý do podoby věčného dítěte. Prsty přejíždí po obnaženém zdivu, které místy puklo. Šípkový Jura vkládá do spáry dva prsty. Sofii Syslové, která jde k babičce Orionové, na dálku připadá, jako by se jimi pokoušel spáru rozšířit. A opravdu je tomu tak, Šípkový Jura se pokouší spáru rozšířit, doufá, že pod zdivem nahmatá černé sklo, ve kterém se kdysi jako v zrcadle matně odrážela jeho podoba. Šípkový Jura doufá, že odhalí vespod, co bývalo na povrchu. A Sofii Syslové se také zdá, že se v dálce mihli ti dva – Pazourek s Provazníkem (zmizeli ve dveřích Agitačního střediska). Možná se předtím zastavili na kus řeči u lékárny, kdoví, zdali se Šípkového Jury nevyptávali na Sofii Syslovou, jak často tudy chodí a ke komu.

Sofii Syslové se zachvějí ruce, když na nich Šípkový Jura jako obvykle utkví zpytavým pohledem. Jak jen to Jura dělá, že ji zahlédne, i když stojí k ní zády a prsty zasouvá do spáry?

Ledaže by měl Jura tu samou schopnost jako Křídlo. Sofie Syslová se vždycky divila, jak Křídlo pozná, že na dvůr vešla, když sedí na klepadle zády ke dveřím. Usoudila z toho, že Křídlo patří k bytostem se zvláštním zrakem. Patří snad k takovým bytostem také Šípkový Jura?

Sofie Syslová je už téměř u domu, ve kterém bydlí babička Orionová. A tu se k ní Jura přikrade a bodne ji špendlíkem do ruky. A když se Sofie otočí, vidí Šípkového Juru, jak se vzdaluje, trochu přikrčen, ptačími poskoky směrem k lékárně.

Když Sofie Syslová odemyká a vstupuje do bytu babičky Orionové, napadne ji, že to bodnutí bylo možná určeno té druhé, Alici Davidovičové. Co když Pazourek s Provazníkem Jurovi ten blud nerozmlouvali, a když se jich zeptal, jestli se Sofie Syslová předtím náhodou nejmenovala Alice Davidovičová, řekl na to Pazourek: Nejspíš se tak jmenovala. A Provazník pokývl hlavou: Ta by klidně mohla mít ještě víc jmen. A tím Juru v jeho bludu utvrdili.

— Jestlipak víš, Žofinko, kdo mě přišel tuhle navštívit, to neuhodneš, řekne babička Orionová a zvedne hlavu od kulatého stolku, na kterém mezi skleněnými šálky až dosud podřimovala. — Doktor Saturnik. Bůhvíproč jsem si celá léta myslela, že padl v první válce. — A byl to doopravdy on? zeptá se Sofie Syslová. — Jakpak by ne, zase se mi dvořil, ale nebylo mi to o nic milejší než kdysi. I když doktor Saturnik by mě po svatbě nenutil jako tvůj dědeček, abych nechala harfy. Sofie Syslová se podívá na harfu, která stojí v koutě za vysoko zastlanou postelí. Zdá se jí, jako by se harfí krk za ten týden, co tu nebyla, trochu víc prohnul. Všimla si někdy Žofie, že jsou Židé něčím zvláštním cítit? — Ale stejně je mi divné, babička Orionová kroutí hlavou, že pak v té druhé válce nevyletěl doktor Saturnik komínem.

Sofie Syslová sebou při posledních slovech trhne. Co kdyby tu někde poslouchala Alice Davidovičová, třeba proměněná ve

smotek hadříků na posteli, který na dálku vypadá jako její štucl? A co když tu někde poslouchá i doktor Saturnik, který padl v první světové válce, a proto nemohl vyletět komínem v druhé? A Sofie Syslová pozoruje babičku Orionovou, jak mezi řečí sezobává z klína makové drobečky a pak si na sobě krouživými pohyby přihlazuje šaty (už brzo si oblékne ty matčiny modrozelené, které Sofie odnesla před časem svázané v uzlíčku domů). A potom někdo zazvoní a babička Orionová řekne: Že by to byl doktor Saturnik? Ale není to doktor Saturnik, je to pan Sysel.

Pan Sysel stojí ve dveřích a v ruce drží nějaký tmavý smotek. — Nalezl jsem ho na rohožce, řekne pan Sysel a podá smotek Sofii. — Ani jsem si nevšiml, že bys nosila štucl, či jak se správně česky říká, rukávník. Nejdřív si pan Sysel v té polotmě na chodbě myslel, že tam spí nějaké zvířátko, pak se shýbl — a vida, štucl, pěkný, perziánový.

Sofie Syslová bere od otce štucl, je ještě vlhký, protože venku padá déšť se sněhem. Když štucl spatří babička Orionová, pokývá hlavou. Takový štucl viděla v životě dvakrát. Jeden nosívala Herta Davidovičová a po ní její vnučka (nebyla-li to spíš dcera) a druhý měl za války na prodej trafikant Hamza. Ale kdoví, jestli to vlastně nebyl jeden a týž štucl. Jestlipak Žofie ví, z čeho se takové štucly šijí? Z perských jehňátek, z těch ještě nenarozených.

OBRAZ PADESÁTÝ DRUHÝ

Paní Syslová prožívá na Františku svou poslední lásku. Čas od času nadzvedá hlavu z červenobílého polštářku, který Sofie přinesla z domova, a přikládá ucho k důlku ve zdi, za kterou leží skladatel Brixi. Jen paní Syslová a její dcera vědí, že tam skladatel leží. Kdo jiný by si za zdí prozpěvoval jeho neznámou pastorální mši? Celé týdny paní Syslová polo sedě, polo leže tiskne ucho ke zdi a poslouchá, jak si skladatel Brixi za zdí

tiše prozpěvuje a pohvizduje. Jen paní Syslová a její dcera také vědí, že skladatel umírá. Proto byl jeho zpěv den ze dne slabší a paní Syslová musela den ze dne tisknout ucho těsněji ke zdi a napínat sluch, aby jeho zpěv ještě trochu slyšela. A potom jednou ráno k ní skladatelovo prozpěvování doléhalo už tak slabě, že si paní Syslová nebyla jista, jestli to, co slyší, je skladatelův hlas. Zpěv vystoupil do závratně vysoké tóniny, v které setrvával neuvěřitelně dlouho.

V posledních dnech však paní Syslová marně zvedá hlavu z červenobílého polštářku (jde jí to velmi ztěžka) a přikládá ucho k důlku, aby se potěšila skladatelovým zpěvem. Ať tiskne ucho k důlku sebevíc, neslyší už za zdí vůbec nic, žádné prozpěvování a pohvizdování, neslyší už ani ten závratně vysoký a neuvěřitelně dlouhý tón, v který se skladatelův zpěv za plentou změnil, dokonce ani ten už ne. Paní Syslové se z toho už pramálo lidského zvuku točila hlava, a kdyby neležela v posteli s rozpáraným břichem, ale stála, asi by upadla, pokud by ji někdo nezachytil, třeba Jiří Melíšek, také ji přece miloval, dokud se neproměnil v jelínka.

Paní Syslová zaprosí: Nevyčesala bys mi, Sofie, z vlasů lopuší? A když Sofie Syslová matce namítne, kde by se v nemocnici na Františku vzalo lopuší, paní Syslová se vědoucně usměje: Je ho tady všude plno, holčičko, ale sestry říkají, že si vymýšlím, aby mě nemusely česat. A Sofie Syslová vezme hřeben a vyčesává matce z vlasů lopuší. A jak to františkovské lopuší vyčesává, pozoruje, že se matce na tváři postupně rozhostil blažený úsměv. Nesmírně se jí ulevilo, už ji to lopuší, jak říká, nepíchá.

A potom paní Syslová znovu zaprosí: Nemohla bys mi, Sofie, vyndat tu hroudu, co mi strčili do úst? Sofie nad tím kroutí hlavou, proč by tohle matce dělali, ale přesto poslechne a sáhne matce do úst. A jak Sofie matce sahá do úst, vzpomene si, jak šli jednou s otcem do lesa. Byl to jen takový řídký předměstský lesík v Malešicích, do kterého chodili se školou

na pochodová cvičení. Houby nerostly, ale všude bylo plno podhřibů. Pan Sysel Sofii přesvědčoval, že musí do každého kousnout a zkusit, jestli je hořký. A vždycky se jí smál, když hořké sousto vyplivla (Třeba ten příští už bude ten pravý). Na to si Sofie Syslová vzpomíná (vlastně si už není jista, jestli je to vzpomínka nebo sen), když sahá matce do úst a vyjímá nerozžvýkané sousto, které matce uvízlo pod jazykem. – Taková úleva, řekne paní Syslová a na tváři se jí znovu rozhostí blažený úsměv. A Sofie zavíjí pečlivě sousto do buničité vaty, ale i přes tu buničitou vatu cítí jeho hořkost, tu františkovskou hořkost.

A za chvíli paní Syslová znovu zaprosí: Nemohla bys, Sofie, odhrábnout tu hroudu, na které ležím? A když Sofie Syslová namítne, kde by se na posteli vzala hrouda, paní Syslová se znovu vědoucně usměje: Je to tady samá hrouda, holčičko. Stačí se podívat. Ale sestry jsou s přestýláním hned hotové, říkají, že si vymýšlím, aby mě nemusely obracet na bok. A Sofie Syslová obrací matku na bok a vyjímá hroudu, na které matka ležela. A jak tu františkovskou hroudu vyjímá, zase pozoruje, že se matce ulevilo, znovu se jí na tváři rozhostil blažený úsměv. A když matku opatrně obrátí na záda, řekne paní Syslová, že se jí teď báječně leží, nic už ji netlačí. Jenže to bohužel nepotrvá dlouho, brzo to bude jako předtím. – Zase mi sem nějakou strčí, šeptá paní Syslová, aby to ty tři stařeny, které tu leží, neslyšely a nedonesly sestrám. – A víš, kdo v tom má prsty? Ten tvůj básník, Hynek Machovec. A když se Sofie podiví, jak by v tom mohl mít prsty Hynek Machovec, co by tady na Františku dělal, zavrtí paní Syslová hlavou: Ba ne, holčičko, ty ještě moc věcí nevíš. Myslíš si, že si tvoje matka jen tak vymýšlí. Copak sis nevšimla, že sem před chvílí nahlédl? Přes ramena si přehodil bílý plášť, abych si myslela, že je doktor.

A zatímco Sofie Syslová odchází svažující se chodbou (míjí dlouhou lavici, na které se sesedlo pár bab k nemocniční

rozprávce) a rozhlíží se, jestli tu někde nezahlédne Hynka Machovce, byl-li to opravdu on, koho matka viděla, bleskne paní Syslové hlavou závratná myšlenka. A paní Syslová se hned pustí do práce. Pracuje velmi soustředěně a rychle. Ale čím proniká paní Syslová prstem hlouběji do zdi, čím je mlčícímu skladateli blíž, tím se cítí malátnější, stále častěji si musí hlavu opírat o hřbet jelínka, po kterém stéká krev v pravidelných stružkách.

A konečně je u něho, už se paní Syslová prstem dotýká skladatele, který jí šel z druhé strany vstříc (nic jí nevadí, že ji všechny tři stařeny pozorují, ta jedna se chytla hrazdičky a nadzvedla, aby lépe viděla), už jsou ti dva spojeni přes františkovskou zeď. Kolem nich je najednou naprosté ticho a v tom tichu je slyšet jen zrychlený dech krvácejícího jelínka, o kterého se paní Syslová celou vahou těla teď opírá.

OBRAZ PADESÁTÝ TŘETÍ

A najednou Sofie Syslová strne. Tam, kde ještě před dvěma hodinami vedly staré dřevěné schody, zeje teď propast. Sofie Syslová se do propasti neodvažuje pohlédnout. Kdyby se dolů podívala, spatřila by tam stádo raněných jelínků (je mezi nimi také jelínek Melíšek). Jelínci by žadonili pohledem a Sofii Syslové by pak nezbylo než spustit se k nim dolů. Ale dnes k tomu ještě Sofie Syslová necítí dost síly, snad ji příliš vyčerpalo, jak matce vyčesávala z vlasů lopuší, jak jí vyjímala z úst nerozžvýkané sousto, jak jí odhrabávala z postele hroudu. Ne, dnes ještě se Sofie Syslová do propasti, která se rozevřela v nemocnici v místě, kudy vedly popravčí schody, nepodívá, dnes se ještě od propasti odvrátí.

Sofie Syslová se rychle vrací úzkou stoupající chodbou (stále k ní doléhá jelení troubení, táhlé a žalostné), téměř utíká (šoupá při tom nohama, aby se jí nesesmekly z bot průhledné bačkory), jako by měla v patách tu propast, která se rozevřela

pod popravčími schody. A jak Sofie Syslová spěchá, narazí do kovového vozíku, který dva zřízenci vyvážejí z pokoje číslo 7, právě z toho, který se proměnil v bílou pláž. A Sofie Syslová pochopí, že vyvážejí skladatele Brixiho, už to má skladatel zase za sebou, nebylo mu ještě ani čtyřicet. A Sofie Syslová vidí, že františkovští zřízenci zavinuli skladatele i s hlavou do prostěradla, jedna skladatelova ruka se ze zámotku vyprostila, visí z vozíku dolů sevřená v pěst. A jak ti dva františkovští zřízenci vezou skladatelovu kuklu svažující se chodbou směrem k jelení propasti, vidí Sofie Syslová, jež jde kousek za nimi (jedna průhledná bačkora se jí z boty téměř sesmekla), že si skladatel značí cestu bílým pískem, který se tenkým pramínkem sype z jeho sevřené dlaně.

A Sofie Syslová najednou ví, že se ti dva zřízenci za chvíli s kovovým vozíkem vrátí a naloží na něj také paní Syslovou, zavinutou i s hlavou do prostěradla. A opravdu, už se ti dva františkovští zřízenci vracejí, jeden z nich postrkuje prázdný vozík po bílé pěšince. A už z pokoje číslo 6 vyvážejí kuklu paní Syslové, už také s ní sjíždějí úzkou chodbou k jelení propasti.

Sofie Syslová vejde do pokoje číslo 6. Podívá se na zeď v místě, kde byl nad postelí důlek, a vidí: ve zdi teď zeje malý otvor zvíci prstu. A tím otvorem zvíci prstu, kterým se chvíli předtím spojila paní Syslová se skladatelem Brixim, se na matčinu prázdnou postel (a také na červenobílý polštářek) sype bílý pobřežní písek.

OBRAZ PADESÁTÝ ČTVRTÝ

Sofie Syslová jde z nemocnice na Františku. Ve čtyři hodiny se v místě, kde byly staré dřevěné schody, rozevřela jelení propast. Ani dnes nepůjde Sofie Syslová úzkými uličkami (v jedné se před časem srazila s básníkem Máje), zahne do ulice Dušní, mine kostel svatého Ducha a potom zahne do ulice Dlouhé, odkud je na Staroměstské náměstí jen skok. Už z dálky slyší

z náměstí rány. Že by tam teď v zimě stavěli pódium pro letní divadlo? Sofie Syslová si vzpomene na tvář Pavla Bolinky, která tehdy v únoru vypadala jako ošlehaná větrem.

Sotva Sofie Syslová vejde na náměstí, zmocní se jí zvláštní pocit. Všimne si, že na rohu náměstí a Pařížské třídy zmizely nad portálem paláce sochy Přítomnosti a Minulosti, a zatočí se jí hlava. A také si všimne, že ani Hus už na náměstí nekáže, nestáli tam spíš na hranici. Co když se vydal s exulanty z vlasti, napadne Sofii a trochu se svému nápadu usměje.

Sofie Syslová postoupí o pár kroků blíž k radnici. Už je to tak, zase staví nějakou tribunu (nebo to přece jen bude pódium pro letní divadlo?), kostru lešení právě potahují černým suknem. A jak se tak Sofie Syslová na lešení dívá a diví se, že je potahují černým suknem, dotkne se někdo zezadu jejího ramene. — Julie! Sofie Syslová se trochu lekne, když spatří mistra Jesenia. Snad si ji mistr Jesenius nespletl se svou nemanželskou dcerkou? Té přece nebylo víc než šest sedm let. Ale Sofie Syslová mistru Jeseniovi jeho blud nerozmlouvá, přijde jí ho líto, vždyť mu kat jako rouhači nejprve vyřízl jazyk a pak teprve ho sťal. A potom ten jazyk pověsili jako ptáčka zpěváčka do klece na Staroměstskou mosteckou věž.

Sofii Syslové neujde, že se mistr Jesenius chvěje po celém těle. Není divu, že se chvěje, myslí si Sofie Syslová, když ví, co ho očekává. A Sofie Syslová pohladí mistra Jesenia po tváři (také jeho hlava bude viset na věži). A mistr Jesenius se na Sofii Syslovou, kterou pokládá za svou dcerku Julii, zkoumavě zadívá a pak řekne: Člověk je ve středu světa jako oko a nebe kolem dokola je jako zrcadlo. A když mistr Jesenius tu větu o oku a o zrcadle vysloví (ještě ji může vyslovit, ještě mu kat nevyřízl jazyk), objeví se mu na spodním rtu kapička krve a stéká mu po řídké bradce. Mistr Jesenius si tu kapičku nesetře, nejspíš o ní ani neví, pokývá hlavou a vykročí směrem ke Kaprově ulici, za Sofií-Julií se už ani neohlédne.

Julie se za mistrem Jeseniem dívá, dokud jí nezmizí z očí. Proč vlastně pronesl mistr Jesenius tu větu o člověku jako oku světa? A proč ji řekl před svou smrtí právě Sofii? Najednou Julie zalituje, že se na to mistra Jesenia nezeptala. A také lituje, že se s ním ani nerozloučila, když už zase... Rozběhne se přes náměstí, běží kolem kostry lešení potahované černým suknem až do Kaprovy ulice: Tatínku! Ale Kaprova ulice je pustá, tatínek asi vešel do nějakého domu nebo zahnul do některé z postranních ulic. A Julie už dál neběží, cítí se slabá, snad ji tak vyčerpalo, jak tatínka pohladila po tváři a pak se dívala na kapičku krve stékající mu po bradce.

Sofie Syslová se vrací na Staroměstské náměstí, sotva nohy vleče. Hlavu má svěšenou, a když pak vzhlédne, vidí, že už lešení nepotahují černým, ale rudým suknem (anebo to černé sukno zůstalo vespod?). Tu se cíp rudé látky v jednom místě poodhrne a Sofii Syslové se zdá, že se tam pod lešením mihla tvář Pazourka. Zrychlí krok a rychle mine kazatele, u jehož nohou se v chumlu zmítá hrstka pobělohorských exulantů. A kdyby Sofie Syslová nezahnula do Celetné a místo toho zamířila do Dlouhé, viděla by, že matka na druhé straně pomníku už opět kojí dítě, symbol národního obrození. Ale Sofie Syslová na druhou stranu nedohlédne. A nedohlédne ani na sochy Přítomnosti a Minulosti, které už zase stojí nad portálem na rohu náměstí a Pařížské třídy. Z místa, kde restaurátor nasadil Přítomnosti zbrusu novou, čistě bílou ruku, se pramínkem zase sype na zem jemný bílý prášek.

OBRAZ PADESÁTÝ PÁTÝ

Ten, kterému vyříznou jazyk jako rouhači, zamířil přes Staroměstský rynek do Kaprovy ulice. Právě se na rynku setkal s Julií, vlastně s tou, kterou za svou dceru pokládá (marně psal z vězení list, aby mistři univerzitní odevzdali po mistru Lippachovi tři sta tolarů z jeho platu pro sirotka Julii). Už k ní

pronesl větu o člověku jako oku ve středu světa a o nebi jako zrcadle.

A už zase ten, který obhájil disertaci o nesmrtelnosti lidské duše (ještě netušil, jaká to bude nesmrtelnost), vzdává na nádvoří Rečkovy koleje v Kaprově ulici hold panovníkovi. Chválí Prahu – Ptolemaiovu Kasargis. – Leckomu, kdo ji spatří, by se plným právem zdálo, že nevidí město, ale svět. Neřekl mistr místo Praga Plaga? Tak se přece městu-světu přezdívá. On, který sepsal dva traktáty o moru, tuhle přezdívku musí jistě znát.

A už zase rozhrnuje kůži na břiše oběšencově jako oponku. A už přechází od břicha k hlavě, k mozku, hradu smyslů, jenž je ze všech vnitřních částí nejvýš položen a nebi nejblíž. A už z úst oběšencových vyřezává jazyk, tlumočníka ducha a tepátko řeči, jak ho nazve. – A nevštěpuje snad člověk to, co zná, pomocí jazyka s velkou slávou jiným? Neučí se snad člověk pomocí jazyka snadno od druhého tomu, čemu sám dostatečně nerozumí? Avšak jazyk je také příčinou mnohých zel, řekne potichu, ale diváci na nádvoří větu zaslechnou a zašumí vzrušením, neboť vědí... A kat Wohlschlager, který tu bydlí, se hlouběji vykloní z okna. Neuniklo mu, že se řečník při posledních slovech trochu zachvěl.

A sotva větu o jazyku vysloví (drží přitom jazyk v ruce), už cítí, jak se mu ústa zalévají krví. A už se tou krví, která tryská dvěma proudy, jedním dovnitř a druhým ven, dusí. A ten, který každým dalším rokem, dělícím jej od exekuce, musí čekat déle, než mu kat Mydlář usekne hlavu, poté co mu jako rouhači vyřízl jazyk (marně tím jazykem nesčetněkrát vzdával hold panovníkovi a městu), už nemluví, z jeho úst vychází jen jakýsi klokotavý zvuk, pramálo podobný lidské řeči.

V tu chvíli se už nesklání nad oběšencem na nádvoří Rečkovy koleje v Kaprově ulici. Už klečí na prknech potažených černým suknem (celou noc stavěli na Staroměstském rynku theatrum a vojsko, plenící a pálící na venkově, se stáhlo

do Prahy a obsadilo všechny brány). A teprve potom, až krev, která mu tryská z úst, vytvoří na bílé košili velkou tmavorudou skvrnu připomínající nějaké zvíře s parožím, tne kat do jeho šíje, ani o chvíli dřív. A potom ten, který obhájil disertaci o nesmrtelnosti lidské duše a sepsal dva traktáty o moru, pomalu upadne do těžkého spánku. A už se z toho těžkého spánku zase probírá, už zase...

OBRAZ PADESÁTÝ ŠESTÝ

Nejen lidé, ale i věci se zakuklují. A jsou-li věci zakuklené, znamená to, že i ony se jednoho dne svléknou a promění v něco jiného, či spíš v něco, čím byly, než se zapředly a změnily v zdánlivě neživý zámotek nebo larvu. A tak to jednou bude i s Melancholickým andělem, který stojí před hrobkou, v níž se za války skrýval pan Turek. Melancholickému andělovi se zkalí zrak, jeho tělo, nachýlené nad dolíkem, se vzpřímí a napne, bílá štuka, zezelenalá olšanským povětřím, podélně pukne. A anděl, aby ten proces uspíšil, vsune do pukliny dva prsty. A potom ze sochy jako z pouzdra na cello vyletí Melancholický anděl, nebo vlastně ten trochu zženštilý mladík, který stál kameníkovi z dílny proti olšanskému rybníčku (dávno vyschlému) modelem. A táž proměna očekává i všechny krejčovské panáky a panny a také věšák na šaty, který stojí v kabinetu jazykozpytcově.

Také štucl Alice Davidovičové, který teď má Sofie Syslová, je zakuklený a jednou se promění v perské jehňátko. A už Sofie Syslová přikládá ke štuclu ucho jako k mušli. Neslyší však uvnitř hukot moře, který slyšela, když přiložila ucho ke zdi, za níž umíral skladatel Brixi, nýbrž zaslechne babičku Davidovičovou, jak říká dědečkovi Davidovičovi: Alicin štucl má teď Sofie Syslová. Dědeček Davidovič se podiví: Jak k tomu štuclu ta Syslová přišla? — Jen aby do toho nebyl zapleten trafikant Hamza, řekne babička Davidovičová a povzdychne si, neboť se jí trafikant Hamza před válkou dvořil.

Takhle to tedy je. Sofie Syslová si štucl ze všech stran prohlíží. A kdoví, co se stane, až do toho Alicina štuclu (teď už je přece jisté, když o tom mluvili ti staroušci, že je to její štucl, ten samý, kterého se Sofie dotkla u olšanské zdi) vsune ruce. Ale musí to udělat, když chce poznat její osud a změnit ho, pokud ovšem lze změnit něco, co už se stalo.

Sofie Syslová vsunuje ruce do štuclu, jednu, druhou. A sotva se ruce uvnitř štuclu dotknou, zmocní se Sofie pocit, jako by se tam uvnitř, v útrobách perského jehňátka ještě nenarozeného, nedotkla jednou rukou své druhé ruky, ale nějaké cizí ruky. Sofie Syslová rychle ruce ze štuclu vytáhne, prohlíží si jednu po druhé, zvlášť dlouho si prohlíží tu, která jí uvnitř, kam Sofiin zrak nedohlédne, připadala jako cizí. I když si však Sofie Syslová ruce velmi pozorně prohlíží, nic nezvyklého na nich nevidí.

Znovu vsunuje ruce pomalu do štuclu. A sotva se ruce ve štuclu znovu dotknou jedna druhé, opakuje se ten divný pocit. A Sofie Syslová znovu ucukne. A přitom ji napadne, co když její levici chytla tam uvnitř, v jehněčí sluji, ruka té dívky od olšanské zdi, ruka Alice Davidovičové. A čím déle se Sofie Syslová na svou levou ruku dívá, tím víc se jí zdá, že už to není její ruka, ale ruka Alice Davidovičové (prsty jsou delší a bledší, nehty na palci, prostředníčku a malíčku jsou zastřiženy do ostré špičky, takže připomínají drápky), tím víc je přesvědčena, že její levá ruka uvízla uvnitř, že ji Alicina ruka stáhla někam k sobě. A Sofie Syslová sáhne dovnitř, aby levici vyprostila. Ale jakmile vsune pravou ruku do štuclu, cítí, že už jí ani pravá ruka nepatří. Vytáhne ruku a vidí, že také na ní se prsty prodloužily, pobledly a také na ní připomínají teď tři nehty svým špičatým tvarem drápky.

A když večer v Přemyslovské ulici přejíždí Sofie Syslová rukama po jemné tváři Hynka Machovce, zatím jen nepatrně proměněné, obává se, aby si básník nepovšiml jejich proměny.

A Hynek Machovec se v duchu vskutku podivuje, že si dosud vryl tak málo do paměti tvar Sofiiných rukou. Prsty mu připadají delší a bledší a také špičatého tvaru nehtů si až dosud nevšiml. Přičítá proměnu vlastní nepozornosti. Jak by také mohlo básníka napadnout, že se ruce Sofie Syslové odpoledne proměnily v ruce Alice Davidovičové a že se to stalo v perziánovém štuclu, který našel jazykozpytec na prahu dveří u babičky Orionové?

A jak Sofie Syslová hladí Hynka Machovce po tváři rukama Alice Davidovičové, zdá se jí, jako by se pod dotykem jejích dlouhých bledých prstů zakončených drápky tvář Hynka Machovce proměňovala v tvář někoho jiného, možná ve tvář kupce, který kdysi odvedl Rut Kadlecovou ze dvora. A když potom Sofie Syslová přejede rukama Alice Davidovičové (nebo spíš nymfy Meloe) několikrát Hynkovi po prsou, začne se pod jejich dotykem proměňovat také Hynkův svetr: místo pásu bílého meandru na černém poli začnou na svetru vystupovat bílí jelínci. A už ti bílí jelínci, kteří stojí hlavami vždy dva proti sobě, vyběhli, běží jeden za druhým, jedni zleva, druzí zprava, kolem dokola.

Sofie Syslová schová hlavu pod svetr s jelínky, bojí se další proměny. A sotva Sofie hlavu pod básníkův svetr schová, bílí jelínci se seběhnou ze všech stran, obklopí ji a sevřou v kruhu. A potom jeden po druhém k ní přicházejí a kladou jí hlavu do klína. A Sofie Syslová se těm olšanským jelínkům vůbec nebrání, sama jejich hlavy jednu po druhé v klíně přivíjí. A není také divu, že se jim Sofie Syslová nebrání a že jejich hlavy v klíně přivíjí, vždyť je přivíjí olšanskýma rukama Alice Davidovičové.

OBRAZ PADESÁTÝ SEDMÝ

Pazourek a Provazník stoupají na Šibeničák, Mons patibuli, jak ho nazývá Pazourek. Mají pocit, že už spolu kdysi takhle stoupali, jen ten kopec, nebo spíš hora byla mnohem vyšší

a strmější. A potom se spolu spouštěli někam do údolí, nebo spíš do propasti. Ale muselo to být v době, kdy Pazourek za sebou nohy nevláčel jako teď (Provazník ho čas od času bere na záda), možná v jiném životě. Měli tam v údolí společnou holku, do její široké náruče se z hory spouštěli. Kde je těm dobám konec! Provazník onanuje v noclehárně pod Nuselskými schody, schoulen pod prošívanou přikrývkou, a Pazourkovo tělo už ani toho nemá zapotřebí (a není divu, že ani toho nemá zapotřebí, když už se začalo proměňovat v něco hadrovitého, co se Sofie Syslová jednou pokusí vyhodit z okna na náměstí Komenského). A čím víc se Pazourek v ten hadrovitý předmět proměňuje, tím víc se Provazníkovi hnusí, tím víc jeden druhého nenávidí.

A už ti dva opět scházejí z kopce, Provazník napřed, Pazourek kulhá kousek za ním. A tu Provazník zrychlí, skoro z kopce utíká, takže mu Pazourek nestačí. Pazourek na Provazníka volá, aby počkal, že tak rychle nemůže, ale Provazník běží dál, ani se po Pazourkovi neohlédne. Právě takhle se to stane, takhle se ti dva rozejdou, zrovna na svahu Šibeničáku, kam kdysi vystoupili se Sofií Syslovou. Pazourek se ještě z Bezovky dívá, jak Provazník spěchá Roháčovou ulicí a zahýbá do Sabinovy (to je krátká ulička, která vede na Havlíčkovo náměstí), ale tam už za ním neběží a ani tam za ním nedohlédne.

A Provazník, když cítí, že už za ním Pazourek neběží, si v Sabinově ulici z pocitu ulehčení dokonce poskočí. Poskočí si, protože netuší, že ten, který si právě na Bezovce sedl na zem u drátěného plotu, je mu stejně v patách. Je mu v patách na Havlíčkově náměstí a je mu v patách ještě mnohem dál. Sestupuje za ním po Nuselských schodech. A když pak Provazník, ještě udýchán z toho prudkého sestupu, ulehne pod Nuselskými schody ve svém mládeneckém pokoji a dotkne se pod prošívanou přikrývkou svého údu, má pocit, že

se nedotýká sebe, ale Pazourka, který se za ním vetřel do pokoje a vsoukal se k němu pod přikrývku. A čím zběsileji Provazník dlaní přejíždí po svém údu, tím je ten pocit zřetelnější. Marně tentokrát Provazník čeká na okamžik, kdy se tělo napne k prasknutí a potom jím shora dolů projede slast hraničící s bolestí. A jak by se také Provazník mohl tentokrát té slastné bolesti dočkat, když se pod přikrývkou jeho tělo právě prostoupilo s hadrovitým tělíčkem Pazourkovým? A Provazník se pod prošívanou přikrývkou otřese hnusem.

OBRAZ PADESÁTÝ OSMÝ

Sofie Syslová jde dolů kolem Bezovky. A najednou se jí zdá, že slyší tichý pláč. To asi pláče Vítek, ten chlapeček z Bezovky, napadne ji. A Sofie Syslová přistoupí k drátěnému plotu. Musí se k Vítkovi sklonit, protože chlapeček sedí na zemi. Ale to je přece Pazourek! Co se Pazourkovi stalo, že pláče, takže si ho Sofie v první chvíli spletla s Vítkem?

— Proč pláčeš, Pazourku? zeptá se Sofie Syslová Pazourka. Rozhlíží se, jestli někde neuvidí Provazníka, aby jí to vysvětlil. Ale Provazník kupodivu nikde nablízku není. Pazourek neodpoví, jen k Sofii vzhlédne zkalenýma očima. Možná Pazourkovi dodatečně přišlo líto, že ho vykázali ze Španělského sálu, že nesměl hrát v živém obraze Nové pokolení. A Sofii Syslové, která se dívá na schouleného Pazourka, připadne, že se Pazourek něčím opravdu podobá Vítkovi, tomu chlapečkovi z Bezovky. Ale čím se mu vlastně podobá a proč si té podoby všimla až dnes?

A protože Pazourek pláče dál a Sofie Syslová by ho chtěla utěšit (ale co když to na ni Pazourek jen hraje, co když je to jen taková zkouška?), sedne si Sofie Syslová na zem a položí si Pazourkovu hlavu do klína a pak ji drží v klíně jako panna hlavu bájného jednorožce na zástěně doktora Jelínka v lázních Letinách u Blovic anebo jako Nanynka Šmídová na Olšanech

klobouk pana Sabiny, zrádce národa. A jak Sofie Syslová v klíně drží Pazourkovu hlavu (netuší, že ji vidí Hynek Machovec, který jde kolem), všimne si najednou, že v klíně nedrží Pazourkovu hlavu, ale polštářek s červenobílým proužkem, který jí vydali v nemocnici na Františku. A když Sofie Syslová skloní k červenobílému polštářku hlavu, ucítí jeho františkovskou vůni, v níž se mísí pach jodoformu s vůní kadidla, nebo spíš divadelního líčidla, kterým jsou načichlá dřevěná tělíčka zavěšená u stropu v krejčovně Říše loutek.

OBRAZ PADESÁTÝ DEVÁTÝ

Když Sofie Syslová odemyká dveře na dvůr, přehodí si koberec s meandrovým vzorem přes ruku. Sotva ho udrží, protože jak otevře dveře na dvůr, koberec se jí na ruce vzepne a udeří ji jedním rohem do tváře. A Sofii se zároveň zdá, že koberec najednou ztěžkl, jako by to už ani nebyl koberec, ale někdo se jí plnou vahou pověsil na ruku. Křídlo sedí jako tenkrát na bobku zády k Sofii a hraje si s kuličkami. Necvrnká však kuličky do důlku, protože důlky na dvoře nejsou, ale do spár v tu a tam popraskaném betonu. Sofie na Křídla zavolá, aby jí s kobercem pomohl, ale Křídlo dělá, jako by ji neslyšel. Ani se neotočí, tak je soustředěn na svou hru. Sofie se trochu podiví, ale víc nenaléhá, i když se jí pod vahou koberce podlamují nohy. A Křídlo cvrnká dál kuličky do spár v popraskaném betonu.

A už Sofie Syslová koberec přehodila přes klepadlo, už se rozhání metlou. A jak udeří, zdá se jí, jako by někdo vzdychl. Udeří podruhé, potřetí a zase to zazní, jako kdyby někdo vzdychal z tíživého snu. A Křídlo sedí pořád takřka nehnutě na bobku a pomalu cvrnká kuličky, cvrnká je velmi opatrně, aby se některá, třeba nějaká skleněnka, neskutálela do kanálu, k němuž se dvůr ze všech stran trychtýřovitě svažuje. Křídlo ty vzdechy nejspíš také slyší, ale předstírá, že je zabrán do hry. A když se Sofie Syslová podívá Křídlovi přes rameno, má pocit,

že tam do spáry sklouzla mezi modrými, zelenými a červenými kuličkami jedna hnědá kulička. Ale vždyť to není kulička, to je přece... Sofie Syslová přistoupí blíž, shýbne se, vezme hnědou kuličku, vlastně oko do ruky (Křídlo ani teď nezvedne zrak od hry), kutálí okem opatrně po dlani jako po misce. A jak Sofie okem po dlani jako po misce opatrně kutálí, aby jí náhodou nevyklouzlo, objeví se na dvoře jako tehdy Pavel Bolinka. A už Pavel Bolinka kuličku, kterou pokládá za takzvanou duhovku, Sofii Syslové z dlaně vytrhuje, už si kuličkou sám kutálí po dlani jako po misce, naklání dlaň čím dál víc... A potom si Pavel Bolinka začne kuličku přehazovat z ruky do ruky, jako by ho pálila.

Sofie Syslová Pavla Bolinku pozoruje, jak si oko přehazuje z ruky do ruky (stojí přitom blízko u kanálu), a chvěje se úzkostí. A potom Pavel Bolinka (stále si oko přehazuje z ruky do ruky, už dobře ví, že to není duhovka) řekne: Viděl jsem tě s Křídlem na klepadle. A zní to jako výčitka. — Poslouchali jsme klepadlo. Sofie Syslová se pokouší Pavlu Bolinkovi vysvětlit, jaký obřad si s Křídlem vymysleli. Někdy, když Pavel Bolinka na dvoře není, protože Pavel Bolinka pro to nemá pochopení, vylézá Křídlo na klepadlo (Sofie Syslová mu při tom pomáhá). Křídlo pak sedí obkročmo na klepadle, potom se položí na břicho, sune se po hřbetu klepadla k jeho kraji. A pak se odrazí nohama, rozpaží a vznese se, na chvíli se ocitne mezi nebem a zemí (jen na zlomek vteřiny, ve kterém tělo urazí vzdálenost mezi klepadlem a betonem).

Pavel Bolinka nemá pro Křídlův let pochopení, stejně jako nevěří, že klepadlo čas od času ožívá. — Jak by se mohl Křídlo vznést, když je kulatý jak soudek? A proč se chce Křídlo vznést zrovna z klepadla? Proč se nevznese třeba z pátého patra? Pavel Bolinka se potutelně usmívá a přehazuje si oko (nebo je to jen duhovka?) nad kanálem z ruky do ruky stále rychleji, jako by ho čím dál víc pálilo.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ

Sofie Syslová se babičky Orionové zeptá, jestli je to pravda, že u ní Davidovičovi nechali nějaké věci, než odjeli s transportem. Od koho se to Žofie dověděla? Neříkal jí o tom otec? A Sofie přisvědčí. Jak by mohla babičce Orionové vysvětlit, že se to dověděla z perziánového štuclu? S transportem tehdy odjela jen Herta Davidovičová, starého Davidoviče odvezli předtím na Hagibor, už se odtamtud nevrátil. Na Hagibor? podiví se Sofie Syslová. — Tam, co jsou tenisové kurty? — Právě tam. Před válkou tam byl Židovský dům. Němci tam vozili Židy, prý je tam mučili. A za revoluce tam zase Češi vozili Němce. Babička Orionová se krátce a suše zasměje.

A pak se babička Orionová rozhovoří, jak hrála s dědečkem Syslem tenis (byla však málo sokolská). A když Sofie babičku přeruší a znovu se jí zeptá na ty věci, babička Orionová si na židli poposedne, jako by ji něco tlačilo. Snad nebude chtít, abych jí vyndala hroudu, na které sedí? pomyslí si Sofie Syslová. Nějaké věci tu byly, schovávala je v komoře, kdyby se Herta Davidovičová vrátila. Babička Orionová se na Sofii zkoumavě zadívá. Možná babičku právě napadlo, že se Alici podobám, napadne Sofii. Možná si babička není docela jista, jestli náhodou nejsem Alice Davidovičová. Co když tenkrát Alice neskočila z okna, v tom domě mohla bydlet ještě jiná Židovka, ta skočila. A právě tak to Sofie Syslová babičce Orionové vysvětlí. Skočila jiná, Alice odjela také s transportem. A sama dobře neví, jestli to, co babičce namlouvá, není vlastně pravda.

— Že by to trafikant Hamza popletl? Babička Orionová kroutí nevěřícně hlavou. A co když to trafikant Hamza popletl úmyslně, protože počítal, že mu za těch okolností babička ty věci neodmítne prodat? Tohle že by Hamza udělal, takový slušný pán? Babička Orionová kroutí dál nevěřícně hlavou, ale už je trochu nejistá. — Ale to by pak znamenalo, že by ta Alice... Sofie Syslová přikývne. A babička Orionová se hned

začne neklidně rozhlížet po místnosti, jako by se tu Alice Davidovičová mohla každým okamžikem objevit nebo jako by už tu dokonce někde byla. – Jen mi nejde do hlavy, proč by se objevila teprve po tolika letech. Kdoví, jestli k těm věcem nepatří i tenhle štucl, co teď nosíš, Žofie, řekne babička Orionová a ukáže na postel, kam si Sofie Syslová štucl odložila.

A pak se babička Orionová pomalu rozpomíná a přitom se stále kolem sebe neklidně rozhlíží. Mezi těmi věcmi byla taková broušená mísa s ptáky, možná to byly labutě. A také sklenice z červenobílého skla (takovému sklu se říká Eggermann), byli na nich bílí jelínci a bílé domečky, vypadaly jako nějaké čínské altánky, nebo spíš zříceniny altánků. – Pana Hamzy se už nezeptáš, co s těmi věcmi od Davidovičů tenkrát udělal, už pár let leží na Olšanech, řekne babička Orionová. – Inu, kohopak by napadlo, že se tehdy spletl? Snad alespoň ten štucl by se jí mohl vrátit, kdyby přišla. Ale možná mezi těmi věcmi ani nebyl. Kde vlastně Žofie ten štucl vzala? Nenosí ho teprve tuhle zimu? Copak si babička nevzpomíná, jednou v prosinci ho našel otec na babiččině prahu (našel ho tam doopravdy?). Babičku Orionovou právě napadlo, že by s tím štuclem mohla mít něco společného Alice Davidovičová, kdyby tehdy opravdu neskočila z okna. Mohla ten štucl za dveřmi schválně nechat, aby se mi připomněla, pomyslí si babička Orionová. Tehdy štucl, a dnes může přijít ona sama.

A když potom pijí čínský čaj ze skleněných šálků a přikusují k němu makové koláčky (Sofie Syslová při tom jako vždy zkoumá svou podobu v zrcadle ve dveřích šatníku), řekne babička Orionová: To je zvláštní, před pár dny skočil z toho samého okna jeden mladý muž, Diviš Paskal. Ale kdoví, třeba neskočil, třeba se jen příliš vyklonil a přepadl, když někoho vyhlížel, jako se to kdysi stalo herci Plachému (neříkalo se tehdy, že možná skočil schválně, protože nechtěl ve filmu hrát Jana Masaryka?). Paskalovi v tom bytě bydleli od konce války,

před nimi tam po těch Židech bydlel nějaký Němec. – Otec toho Diviše, jen, Žofie, považ, byl to evangelický kněz, se s tím skopčákem spřáhl a za revoluce ho zapíchl jako sele. Byl z něj najednou hrdina. Babička Orionová se suše zasměje.

Sofie Syslová si jde k posteli pro štucl a babička Orionová se diví, že už Žofie zase spěchá pryč, jak ta její návštěva vždycky uteče. A když Sofie líbá babičku jako vždy na jednu tvář a pak na druhou, všimne si, že se babička Orionová od ní trochu odtahuje. Možná si babička dává pozor, aby se štuclu náhodou nedotkla. Možná babičce štucl páchne, jako jí páchl doktor Saturnik. Anebo babička Orionová tuší, že je ten štucl zakletý, pomyslí si Sofie Syslová. A tu si Sofie všimne, že se za oknem něco mihlo. A harfa, která stojí v koutě za postelí, se slabě rozezní. Sofie Syslová má pocit, že zvuk, který harfa vydává, se podobá akordickému glissandu. Babička říká, že se takové glissando hraje v romantických operách obvykle před tím, než se na scéně objeví nějaká pohádková bytost.

Sofie Syslová jde po špičkách ke dveřím. Nadzvedne opatrně kovovou destičku na škvíře, kterou se do bytu vhazují dopisy, a přiloží ke škvíře ucho. Připadá jí, jako by škvírou dovnitř zavála mdlá vůně, přesně taková, jakou cítí, když si zvedne k obličeji Alicin štucl. A také se jí zdá, že za dveřmi někdo přerývaně oddychuje.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ PRVNÍ

Sofie Syslová ani neví, co ji to napadlo, že od babičky Orionové nezamířila rovnou domů. U lékárny, která bývala obložena černým sklem, zamíří směrem ke stanici Želivského. A už Sofie Syslová přichází k domu proti Olšanskému hřbitovu, už zaklání hlavu, aby uviděla okno v pátém patře, z něhož vyskočila za války Alice Davidovičová a po ní před pár dny Diviš Paskal. A když Sofii sklouzne zrak na Agitační středisko, napadne ji, jestli tam uvnitř náhodou nejsou Pazourek s Provazníkem,

které tam viděla jednou vcházet. A také si vzpomene na Šípkového Juru, s kterým tehdy asi mluvili u lékárny.

Jen si Sofie Syslová na Šípkového Juru vzpomene, už ho vidí. Šípkový Jura vyhlíží za poodhrnutou záclonou správcovského bytu. A než se Sofie Syslová naděje, stojí Šípkový Jura před ní a žadoní: Nech, Alice, Juru ohřát si ruku ve štuclu. Sofii Syslové se sice prosba Šípkového Jury zdá podivná, ale co jí zbývá, když se rozhodla ponechat si štucl. Tím, že do štuclu vsunula ruce, přijala na sebe osud té druhé. Šípkový Jura přejede ve štuclu dlaní po její dlani a Sofie ucukne. Věru netušila, jakému obřadu se bude muset podrobit, když se ujme nalezeného štuclu.

— Prý u vás v domě skočil jeden člověk z okna, řekne Sofie Syslová (pokouší se přitom vystrčit Jurovu ruku ze štuclu). To by o tom Šípkový Jura musel vědět. Nemá snad Alice na mysli Diviše Paskala? Jura viděl, jak se s ním vodí za ruce. — Ano, toho, přisvědčí Sofie Syslová, i když nechápe, jak by se mohla Alice Davidovičová, která je přece mnoho let mrtvá, vodit s Divišem Paskalem za ruce. — Ten neskočil, vyklonil se moc z okna a přepadl, řekne Šípkový Jura (Sofii Syslové neujde, že se o Divišově smrti vyjadřuje téměř na vlas stejně jako babička Orionová). Nenapadlo Alici, proč se asi Diviš Paskal tolik vykláněl z okna, až přepadl? Ne, o tom nemá Sofie Syslová tušení. Šípkový Jura jí to prozradí. Zrovna ji vyhlížel, stála přece dole a dívala se k němu nahoru stejně jako před chvílí. Sofie Syslová chce namítnout, že to přece nebyla ona, ale Šípkový Jura ji nepustí ke slovu. Nemusí se bát, Šípkový Jura nikomu nepoví, že má Alice Divišovu smrt na svědomí, ale Alice musí Jurovi slíbit, že mu dovolí ohřívat si u ní ve štuclu ruku, kdykoli se mu zlíbí.

A Sofie Syslová kývne. Šípkový Jura by jí stejně nevěřil, kdyby znovu tvrdila, že není Alice Davidovičová. Nevěřil jí, ani když ještě neměla její štucl, teď, když ho má, jí neuvěří

tím spíš. Ještě by odněkud zase vytáhl špendlík. Sofie Syslová nechá Juru, aby si ohříval ruku v jejím štuclu, ale vždycky jen chvilku, protože mívá naspěch. A vidí, že Šípkový Jura se na ni dívá podezřívavě, jako by už prohlédl její lest, ta zvláštní povolnost se mu nějak nezdá. Možná se v Šípkovém Jurovi rodí pochybnost, jestli ta, kterou až dosud pokládal za Alici Davidovičovou, je opravdu Alice Davidovičová, i když se jí podobá jako vejce vejci. A možná už Šípkový Jura lituje, že štucl padl do cizích rukou.

— To vy jste položil štucl na práh, viďte? Ale Šípkový Jura kroutí hlavou. Kde by Jura štucl vzal? Mohl ho mít přece schovaný pod kabátem. Ale to by pak přece štucl nebyl zavlhlý od deště se sněhem, který toho dne padal, namítne hned sama sobě. Kdepak, Šípkový Jura nic pod kabátem neschovává jako pan Klečka, takové věci se nevyplácejí, Šípkový Jura to nebyl. Jenže kdo to pak byl? Nikdo jiný přece neví, kam Sofie chodí a na čí práh se má štucl položit. — Že neví? Šípkový Jura se vědoucně usměje. Vždyť ten štucl mohl docela dobře přinést ten pán, co vešel do domu po ní.

Jak to, že to Sofii Syslovou nenapadlo? Ale kde by otec přišel ke štuclu Alice Davidovičové? Co se to Šípkový Jura snaží Sofii namluvit, aby od sebe odvrátil pozornost? Ledaže by otec našel ten štucl někde na ulici, ale pak by mu zase muselo připadat divné, proč mu Sofie nevymlouvá, že jí patří.

Šípkový Jura vytáhne ruku pomalu ze štuclu a odchází se svěšenou hlavou. Sofie Syslová z toho usoudí, že Juru zklamala, štucl už mu neskýtá takové potěšení, jako když jej nosila Alice Davidovičová. A není divu, že už Jurovi štucl takové potěšení neskýtá, když Sofie Syslová přece není Alice Davidovičová, jakkoli se jí podobá. Nejspíš už Šípkový Jura její lest prohlédl, už se domýšlí, že Sofie Syslová není Alice Davidovičová, i když nosí její štucl.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ DRUHÝ

Šípkový Jura se vrací domů co noha nohu mine. Kdysi se zhlížel v černém skle lékárny, a už se nezhlíží. Kdysi mu bylo potěšením ohřát si na okamžik ruku ve štuclu Alice Davidovičové, a teď, když si ji tam po letech zase ohřál, žádné potěšení necítil. Jura si pozorně prohlíží odřené prsty, kterými zkoumal spáru mezi kameny. Kdyby se Šípkovému Jurovi podařilo vniknout dospod, nalezl by tam svůj ztracený obraz. A kdyby nalezl svůj ztracený obraz, znovu by s potěšením schovával ruku v Alicině štuclu.

A tu Šípkového Juru napadne: co když je to s tím štuclem jako s tím sklem? Věci se zakuklují. Ale Jura pronikne věcem až do morku skulinami, kolem kterých druzí přejdou bez povšimnutí. Taková věc se svlékne a obrátí naruby jako rukavice, Šípkového Juru však neoklame. Šípkový Jura, který tenhle rys, tuhle nedůvěru zdědil po svém otci, je přesvědčen, že tak jako se pod obnaženým zdivém skrývá černé sklo, skrývá se i Alicin pravý štucl v něm samém. Stačilo by, aby Jura pronesl kouzelnou větu – Štucle, obraťte se ke mně lícem a k světu rubem, a štucl se hned obrátí a všechno bude jako dřív.

A tak jako se kuklí věci, kuklí se i lidé, rozvažuje Šípkový Jura. Tak se Kosťa Suchoručkov, který kdysi na pohovce krmil Juru americkou čokoládou, zakuklil do vojáka, který jel o mnoho let později Vinohradskou třídou v obrněném voze. Neznal se k Jurovi a Jura ho za trest bodl špendlíkem. A bodne Kosťu zase, až se k němu obrátí rubem. Šípkový Jura totiž nepochybuje, že se Kosťa Suchoručkov vrátí, vždyť ve světě, který zná, byť se tento svět rozkládá jen mezi domem a kavárnou Florou (už brzo se Jura odváží vkročit do kavárny), se všichni neustále vracejí na stará místa, i když jsou pokaždé o něco víc proměněni. A tak to nejspíš bude i s Alicí Davidovičovou, která si oblékla cizí šedivý kožíšek a změnila jméno. I Alice se zakuklila a zapřela Juru. Stačilo by však, aby

Šípkový Jura Sofii Syslovou obrátil jako rukavici, a objevila by se Alice Davidovičová. Kdepak, Alice Davidovičová nemůže Juru zmást nějakou svou syslí proměnou. A až Šípkový Jura Alici Davidovičovou příště potká, řekne jí: Alice, obraťte se ke mně lícem a ke světu rubem. A všechno hned bude jako dřív.

Vida, kdo jde Juru navštívit – Kosťa Suchoručkov. Stačilo, aby si na něj vzpomněl, a už Kosťa Suchoručkov přichází. Jura běží od okýnka, kterým se díval na chodbu, ke dveřím. A už Kosťa Suchoručkov vchází (co to má Kosťa s nohama?) a za ním vchází ten druhý, na jeho jméno si už Šípkový Jura nevzpomíná. Však to Šípkový Jura čekal, že se Kosťa Suchoručkov ani tentokrát nebude znát k svému jménu. Posledně byl Roháček nebo Boháček, a teď Pazourek. A ještě předstírá, aby Juru zmátl, že kulhá. Ale na Šípkového Juru si stejně nepřijde, Jura Kosťu Suchoručkova i pod tím pazourčím jménem poznává.

– Víme, že tu nejste oficiálně správcem, jako býval váš otec, řekne Kosťa-Pazourek, protože vám to nedovoluje zdraví. Pro nás jste však pravým správcem vy, ne ten odnaproti (poslední slova pronese Kosťa-Pazourek tiše, aby je za dveřmi nezaslechl ten odnaproti). Šípkový Jura se cítí polichocen, přihlazuje si na těle správcovský plášť myší barvy, který je mu příliš velký, ale přesto ani na okamžik nezapomíná, že to nejspíš bude jen úskok zakukleného Suchoručkova.

– Sofie Syslová? Šípkový Jura žádnou takovou nezná. Ne, nemýlí se, tady z domu nosila štucl jen jedna... Šípkový Jura váhá vyslovit jméno Alice Davidovičová. Co když ji pak ti dva odvedou a odnesou pryč i její štucl, jako ho kdysi odnesl Diviš Paskal? A Šípkový Jura pojednou chápe: Alice se v tom šedivém kožíšku schovala, schovala se v Sofii Syslové před světem. A Šípkový Jura blahořečí Alicině prozíravosti. Ovšemže se Jura po té Syslové poohlédne, můžou se spolehnout. A když se ti dva loučí a podávají správci ruku, zabodne Šípkový Jura do dlaně Kosti-Pazourka zavírací špendlík, který skrýval v hrsti.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ TŘETÍ

Nejen lidé, také místa jsou zakuklená, ale nikdo dobře neví, kdy nastane okamžik jejich svlékání, kolika proměnami budou muset projít. Jednoho dne se jejich povrch napne a místa puknou (kdyby byl nablízku Šípkový Jura, vsunul by do pukliny prst, a tím by proces svlékání uspíšil). A potom kukla odpadne a pod ní se objeví to skryté, pravé místo, to, které bylo a zase bude.

— Jen aby to opravdu bylo to pravé místo, namítne Divišovi na Olšanech pan Turek. — Pod kuklou někdy bývá zase jen kukla a svlékání může pokračovat. A kdoví, kolik let dělí takové jedno svlékání od druhého. Ledaže by... — A neexistuje nějaký způsob, jak by se ta doba mohla zkrátit? zeptá se Diviš Paskal. — Ovšem že takový způsob existuje, pane Diviši. Vlastně všechno záleží jen na tom, kdo tím místem chodí a jestli tamtudy chodí pravidelně. Kroky postupně vymezí prostor a ten se po několikerém obcházení začne svlékat.

— Neděje se něco takového právě Sofii Syslové? zeptá se Diviš Paskal, který Sofii Syslovou sleduje od chvíle, kdy skočil z okna (skočil? nevyklonil se jen příliš hluboko a nepřepadl jako herec Plachý?) a ocitl se na Olšanech. Pan Turek pokývá hlavou. Zdá se, že pan Diviš už chápe. — Některá místa, pokračuje pan Turek, se musejí obcházet v kruhu, aby vydala své tajemství, jiná napříč, křížem krážem. A na některá se musí vystupovat a zase z nich sestupovat. U mrtvých je tomu ovšem trochu jinak, povzdychne pan Turek, i když i oni mohou místa obcházet a působit jejich proměnu. Nejčastěji se to daří těm, kteří se ještě zcela neodpoutali od světa živých a touží se do něho vrátit (pan Turek se podívá významuplně na Diviše Paskala). Ale někteří mrtví prohlédají všemi vrstvami prostoru a času. Stačí, aby se rozpomněli, a místo, na které upírají zrak, zprůsvitní a začne se proměňovat.

Pan Turek upírá zrak na hroby před sebou. A jak na ně pan Turek upírá zrak, už vidí místo hřbitova vinici, réva se

pne okolo tyček, hrozny se nalévají přímo před očima, už přezrály a praskají. Pan Turek vztahuje ruku, aby jeden hrozen utrhl a schoval pro pana Klečku, který už brzo za ním zase přijde. A také hrobka, v které spolu rozmlouvají pan Turek a Diviš Paskal, praská, svléká se ze své kukly – pan Turek stojí na prahu viničního domku. A ten viniční domek hlídá socha Melancholického anděla. A ten anděl rovněž procitá, jeho štukové tělo podélně praská a anděl vsunuje do pukliny dva prsty, aby ten proces uspíšil. A už pan Turek vidí přicházet pana Klečku. Pan Klečka velmi pospíchá a kolem nohou se mu motají olšanské veverky. A už je pan Klečka na prahu viničního domku, už se jeho pohled setkal s pohledem andělovým.

A tu pan Turek pochopí, co se stalo. Pan Klečka nespěchal za ním, ale za Melancholickým andělem, už z dálky asi cítil, že se s andělovou kuklou něco děje. A pan Klečka vezme Melancholického anděla za ruku, anděl překročí svou kuklu, zezelenalou olšanským povětřím, a odcházejí hřbitovní alejí pryč, po panu Turkovi na prahu hrobky se ani neohlédnou.

Ale vždyť kdyby se pan Turek nerozpomněl, hřbitov by se neproměnil ve vinici, která tu bývala dřív, anděl by nikdy nevystoupil ze své štukové kukly a neodešel s panem Klečkou. Copak pan Turek nevěděl, co svým vzpomínáním rozpoutá a že z toho pro něj vzejde jen bolest?

Ovšemže to pan Turek věděl, ale tak už to na světě chodí. A pak, proč by to těm dvěma nedopřál? Však oni se zase za čas vrátí, anděl se znovu zakuklí a pan Klečka bude zase panu Turkovi nosit pod kabátem chléb a bude mu povídat, co je nového za zdí.

Diviš Paskal má na jazyku otázku: Jsou všechna místa a všichni lidé zakuklení, a až přijde jejich den, budou se svlékat, nebo naopak se zakuklovat, pokud ještě nejsou larvami nebo nymfami? Diviš Paskal si přitom vzpomene na Sofii Syslovou, neboť tak už to s Divišem Paskalem je (a nejen

s ním), že touží vždycky po těch na druhém břehu. Kvůli Alici Davidovičové, aby jí byl blíž, se příliš hluboko vyklonil, a sotva se ocitl dole, začala ho přitahovat Sofie Syslová, která je dosud na břehu, který právě opustil. Marně Diviš svou nestálost v duchu omlouvá zvláštní podobností těch dvou.

– Kdepak, všechno není zakuklené ani se všechno nesvléká. Jsou místa a lidé, kteří stadiem kukly nikdy neprojdou. A naopak jsou jiná místa a jiní lidé, kteří se z kukly nikdy nesvléknou, nikdy nevznikne imago (tomuhle jevu se říká neotenie). – A je to pro ně zlé? zeptá se Diviš Paskal. – Ne, to se nedá říct, pane Diviši, jestli je to pro ně dobré nebo zlé, stejně jako nelze říct, jaké je to pro ty, kteří se proměňují, přecházejí z jednoho instaru do druhého. Jisté je, že jim okamžik proměny působí trýzeň, bolest hraničící se slastí, kterou ti druzí neznají.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ ČTVRTÝ

Křídlo by si nikdy nepomyslel, že pavlač, z níž se vznesl, visí tak nízko nad klepadlem, že tělo tuto vzdálenost urazí za necelé tři vteřiny. Nejspíš si Křídlo vzal k srdci slova, která pronesl na dvoře Pavel Bolinka, přehazoval si přitom skleněnku zvanou duhovka z ruky do ruky.

Křídlo jde zase na pavlač věšet prádlo své sotva narozené sestry Dášenky. A jak Křídlo pomalu věší prádlo, dává si pozor, aby mu nějaký hadřík nevyklouzl a nesnesl se na dvůr, zahlédne najednou Sofii Syslovou. Sofie Syslová sedí obkročmo na kovovém zábradlí pavlače jako krasojezdkyně. Křídla to příliš neudiví, vždyť stejným způsobem sedává Sofie na klepadle, jen její tvář mu tady nahoře připadá trochu jiná. Křídlo věší dál sestřiny hadříčky, věší je opatrně, aby mu některý nevyklouzl a nesnesl se na dvůr, a přitom pokradmu pozoruje Sofii, tu s proměněnou tváří.

A už Křídlo všechny sestřiny hadříčky zase rozvěsil (žádný mu nevyklouzl) a Sofie sedí dosud obkročmo na zábradlí

pavlače jako krasojezdkyně. A už Sofie na Křídla kývá a Křídlo přehazuje nohu přes zábradlí (tady to dokáže sám, tady mu Sofie nemusí pomáhat jako na klepadle). A už sedí proti sobě, Křídlo a Sofie, nebo spíš ta, která se jí podobá. Křídlovi se zdá, že tak sedí proti sobě celé hodiny, celou věčnost. Chvílemi se jim otře o tváře nějaký vlhký hadřík, nebo spíš bělostné křídlo kolem letícího ptáka.

A už se ta, která se podobá Sofii, odrazila nohama od zábradlí, rozpažila a pomalu se vznesla. Už letí nad dvorem a krouživými pohyby paží čeří vzduch. A už se Křídlo položil na zábradlí, jako si lehal na kovový hřbet klepadla. A už rozpažil a nohama se odrazil od zábradlí. A už také Křídlo letí nad dvorem, následuje svou družku. A protože Křídlovi připadá, že jej vír vzduchu strhuje příliš zprudka dolů, začne Křídlo dělat tempa jako při plavání. A jak se Křídlo vznáší nebo plave, nebo spíš střemhlav padá dolů, chytí se kukátka, které mu visí na krku na šňůrce, jako by kukátko mohlo jeho závratný pád ještě zadržet.

A tu zahlédne dole u klepadla svou družku, kterou prve ztratil z očí. — Sofie! Ale v tom okamžiku už Křídlo neletí, v tom okamžiku už jeho tělo kulaté jako soudek leží u paty klepadla, už se změnilo v homoli či zámotek neboli kokon, jak by se vyjádřil pan Turek. Křídlo, proměněný tím pádem v homoli či v zámotek neboli kokon, se dívá na tu, která se snesla ke klepadlu před ním. Teď už Křídlo vidí jasně, že ta nahoře, ta, která na něj kývala a pak se vznesla z pavlače, nebyla Sofie, že Sofie byla od počátku tady dole. Kdo by si pomyslel, že let z pavlače v pátém patře nebude o mnoho delší než let z klepadla, že potrvá dobu kratší, než za kterou mohla ta dole zvednout k letícímu hlavu? A Křídlo u klepadla táhle vzlykne, může-li se tak nazvat klokotavý zvuk, který vyjde z kokonu v místech, kde bývala ústa.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ PÁTÝ

Sofie Syslová si ani neuvědomila, kdy dědeček Sysel vlastně umřel. Celé měsíce, nebyla-li to celá léta, seděl dědeček na divanu jako socha, nebo spíš loutka v modrém flaušovém kabátku se saténovým límcem. Zřejmě si dědeček Sysel ani nevšiml, že je to už dávno, co se šla jáchymovská dáma koupat. A nevšiml si ani, kdy Sofie odešla s červenobílým polštářkem na František a kdy se s ním zase vrátila. A jak si toho také mohl dědeček Sysel všimnout, když už se nedošoural ani k oknu (Musí tam těch kůrek být celé hory, posteskl si čas od času Sofii) a když dosud slyší, teď dokonce častěji než dřív, svištět švihadlo Heleny Müllerové, které jej stahuje z divanu na zem.

Jak se dědečkovo atletické tělo postupně sesychá a dědeček ve svém stále větším flaušovém kabátku se dívá bez hnutí někam doprostřed pokoje, má Sofie Syslová někdy pocit, jako by už na divanu neseděl dědeček Sysel, ale jen jeho flaušový kabátek se šálovým saténovým límcem. Sofie Syslová přistupuje pokaždé k divanu a dotýká se dědečkova flaušového ramene, přejíždí dlaní po dědečkově saténové hrudi. Pokaždé cítí, že pod kabátkem dědeček ještě je, trochu sebou cuká před její rukou, jako by se Sofie nedotýkala látky, ale živého masa.

A potom jednoho dne se Sofie Syslová vrátí z Říše loutek. Přistoupí k divanu a dotkne se dědečkova flaušového ramene (ne, to přece není flauš), přejede dlaní po dědečkově saténové hrudi (ne, to přece není satén). Do čeho je to dnes dědeček oblečen? A Sofii také zarazí, že dnes dědeček před její rukou necuká jako jindy. A tu teprve si Sofie Syslová všimne, že je dědeček oblečen do toho obleku starého střihu, který dlouho visel ve skříni mezi jinými oděvy a potom se někam ztratil. Ale vlastně to už není dědeček Sysel, kdo leží na divanu, je to už jen ten ztracený a zase nalezený sokolský kroj (na pár místech je potřísněn blátem a sem tam z něj visí nějaké cáry), který za dědečkem ponesou do Hlavova ústavu.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ ŠESTÝ

Bratr Tyrš, k jehož hrobu na Olšany dědeček Sysel z divanu takřka den co den putoval, čas od času opakuje: Každý národ sklesl, protože byl sešlý, netečný a povrhlý. A když bratr Tyrš zanotuje první čtyři takty Sukova pochodu V nový život, přidá se k němu nesměle dědeček Sysel, který sedí u hrobu v řídké trávě. A jak si tak ti dva – bratr Tyrš a bratr Sysel – prozpěvují pochod V nový život, začne jim nad hlavami kroužit hejno sokolů (sokolů, anebo holubů?). A sokol, rozpínající křídla na obelisku vztyčeném nad hrobem bratra Tyrše a bratra Fügnera, začne propadat melancholii, protože i on se touží vznést se svými druhy.

Bratr Tyrš pozoruje s účastí melancholického sokola, rozumí sokolímu stesku. Bratr Tyrš však ví, že také pro sokola, byť je vytesán z kamene, vzejde den slávy nové, také melancholický sokol poletí s hejnem na sokolský slet. A bude to tehdy, až procitnou také všichni olšanští andělé (i Melancholický anděl před hrobkou obývanou panem Turkem) a také všechna olšanská holoubátka (jedno smutně kloní bílou hlavičku na hrobě Nanynky Šmídové). Ti, kteří mají křídla, vzlétnou, a ti bez křídel vypochodují pevným krokem branou borců (branou borců, anebo spíš hřbitovní branou?) jako ti rytíři zakletí v hoře.

– Hoj vzhůru, pestrý Sokole! zavolá bratr Tyrš, ale kolem nikdo není, jen dědeček Sysel v ošumělém sokolském kroji (sem tam z něj visí nějaké cáry) vyskočí a vypne prsa. Jen dědeček Sysel se vydá na pochod k bráně borců. Ba ne, ani on nepochoduje, jen se šourá, protože už mu dávno sokolí nohy neslouží, už před smrtí přece nedošel ani od divanu k oknu. A tu najednou zavane na Olšanech vítr. A ten vítr dědečka nadzvedne ze země, sokolský dědeček letí kousek nad zemí, nadnášen větrem jako sokolí pírko nebo spací rouška.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ SEDMÝ

Hynek Machovec na rozdíl od babičky Orionové, které vadil zvláštní pach doktora Saturnika, a proto se za něj neprovdala, není ani v nejmenším rasista. Nepohoršovalo ho, když v městě Revoluce v koleji na Vasiljevském ostrově míjel na odpočívadlech propletená těla (ta tmavá splývala s koženkou hlubokých pohovek, matně se lesknoucích v polotmě). Hynku Machovcovi nijak nevadil ani černošský pach, který se ve sklepě koleje pod proudem horké sprchy stával ještě intenzivnějším. Dokonce se za svého studia v městě Revoluce spřátelil s jednou Židovkou – Rajou Libinou (vlastně byla Židovka jen po otci, který se za své ruské jméno ani po válce neschová). Téměř denně večeřel básník u Libinů na prospektu Černyševského. Hostili ho v jediné, skříněmi přeplněné místnosti bytu, v němž bydlelo pět rodin, jako syna. Jako syna? Raja Libina se do Hynka Machovce přece zamilovala, možná proto, že jí připomínal její první lásku. Vzpomínala na svého prvního milence s dojetím, i když se jí zmocnil takřka násilím někde na hřbitově a zakrátko ji opustil. Hynek Machovec si není jist, jestli ta historka o panenství ztraceném na hřbitově není jen jeho pozdějším výmyslem. Dojemný vztah Raji Libiny k prvnímu milenci mu nicméně zůstal nepochopitelný i po letech.

I po letech cítí Hynek Machovec v ústech chuť domácí paštičky ze zaječích jater (přímo se na jazyku rozplývala), kterou mu u Libinů na prospektu Černyševského předložili, když město slavilo padesáté výročí Revoluce. Po večeřích se s Rajou tajně objímali na gauči za skříněmi, jejichž zadní stěnu zakrýval vybledlý kobereček s orientálním vzorem. Rajiny mírně odulé rty připadaly Hynkovi trochu černošské (nejspíš ty rty Raja zdědila po svých židovských prarodičích, uhořeli za války v synagoze). Vzrušovalo ho, když se těch mírně odulých a vlahých černošských rtů dotýkal jazykem, a pociťoval rozkoš dokonce i tehdy, když po nich přejížděl prstem.

A potom Hynek Machovec letí na Vánoce do vlasti. Letí přes Moskvu a Raja Libina cestuje do Moskvy vlakem, leží na prostředním z dřevěných lehátek, či spíš v prostřední kóji, které jsou vždy po třech nad sebou, aby mohla s básníkem strávit první a poslední noc v hotelu. V hotelu Sputnik nebo Turist, Hynek Machovec si už jméno hotelu nedokáže vybavit (zato dosud cítí chuť domácí paštičky ze zaječích jater, přímo se na jazyku rozplývala). Také slast, kterou mu působilo přejíždět jazykem nebo jen prstem po Rajiných mírně odulých rtech, je v něm dosud živá.

Při té slasti zůstane i pak, protože když se Raja v pokojíku hotelu Sputnik nebo Turist svlékne, objeví se pod ní na prostěradle kalužinka krve. Hynek Machovec přejíždí dlouho do noci jazykem a prstem po Rajiných mírně odulých rtech a přejíždí jazykem a prstem také po Rajiných prsou. Už za skříněmi zakrytými koberečkem s orientálním vzorem nahmatal na nich velkou jizvu. Jako malá holčička se Raja za blokády opařila horkou vodou. Bála se, že se kvůli té ošklivé jizvě na prsou nikdy nevdá. Hynek Machovec Raju dlouho přesvědčuje, že má to místo na jejím těle nejraději, až mu uvěří. A opravdu nelže, má to místo rád, tak rád, že už se do města Revoluce po Vánocích na další semestr nevrátí, protože ho silná vazba k Raje Libině začne znepokojovat. Sofii Syslové však básník uvede zcela jiný důvod, který ostatně teď po letech pokládá za pravý.

Sofie Syslová Hynku Machovcovi tu ruskou Židovku trochu připomíná, možná tím mírně vystouplým spodním rtem, který zdědila po svém otci jazykozpytci (netuší, že je to pysk chrostíka, takzvaný haustell). Hynek Machovec se nemůže ubránit pocitu, že ho Sofie schválně vodí do jazykozpytcova kabinetu s černým lesklým nábytkem vykládaným perletí, protože ho tam může snadněji lapit. A když se Sofie Syslová před ním otáčí v jazykozpytcově křesle, napadá ho, že ho tím krouživým

pohybem vábí jako nějakým ptačím svatebním tanečkem a čím dál víc ho spoutává.

A už se Sofie Syslová zase otáčí na křesle potaženém černou koženkou, v jednom místě prasklou, už zase před Hynkem tančí svůj svatební taneček. A už samička zase dotančila a zastavila se čelem k svému nápadníkovi (nemá její výraz v sobě něco oslího?). A už Sofie Syslová k sobě Hynka Machovce přitahuje, už si jeho dlaň přikládá na dlouhý labutí krk. A když Hynek Machovec sjede dlaní po dlouhém labutím krku, zdá se mu, že hmatá na prsou jizvu, která tam pojednou vystoupila. A když sklouzne pohledem, připadá mu, že sedí Sofie Syslová, nebo vlastně Raja Libina v kalužince krve. Básník netuší, že krev, kterou na křesle vidí, není krev jedné ani druhé. Potrvá ještě nějakou dobu, než v těch místech krev doopravdy vytryskne a vytvoří na sedadle elipsovitou kalužinku, jež bude prasklinou v kožence pomalu vsakovat do jazykozpytcova křesla.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ OSMÝ

Ten v obrozenském plášti, kterému se říká kolo, spěchá temnou nocí s uzlem přehozeným přes rameno do Karlína. Správce Šípek nikdy nedůvěřoval lidem, kteří se za nocí, kdy všichni spořádaní lidé spí, někam kradou s uzlíčky, jako pan Klečka, který nosil pod hubertusem chleba pro pana Turka (správce Šípek ty dva kdysi udal jistému Hergesellovi – jen pro blaho domu – a Olšanský hřbitov se té noci změnil v krvavou vinici). A proto správce Šípek už čtvrtou noc muže s podivným uzlem sleduje, i když mu sotva stačí. Kdepak, ten s uzlem si na správce Šípka nepřijde, ten s uzlem se správci Šípkovi ani v temné noci nebo za nějaké jméno Milchaj nebo Milihaj neschová.

Ten s podivným uzlem přehozeným přes rameno ví, že je mu správce Šípek už čtvrtou noc v patách. Spěchá do Karlína o to víc, že mu uzel noc od noci připadá těžší, jako by v něm už

nenesl jako tehdy jen chleba a nějaké boty a šaty pro Poláky, ale celý svůj osud. A jak o svém osudu básník přemýšlí a přitom se co chvíli ohlíží po správci Šípkovi (správce Šípek, který mu sotva stačí, co chvíli poskočí a vznese se kousek nad zem), srazí se s dívkou, která běží proti němu. A už se uzel válí na zemi, už se rozvázal (však správce Šípek tušil, co v něm bude). A už se oba pro uzel rychle shýbají, už jej ten v plášti chvatně zavazuje.

A najednou, správce Šípek nevěří svým očím, ten v plášti k té dívce přistoupí a přitiskne ji ke zdi. Dívka se trochu brání, ale je proti němu slabá, a čím víc se pokouší vyprostit, tím víc se zamotává do jeho širokého pláště (kdyby byla na jejím místě ta druhá, ta, která teď nosí její štucl, věděla by, že se takovému plášti říká kolo). A už té, která mívala štucl, schovávala v něm ruce před světem, připadá, jako by jí břichem odzdola nahoru projel dlouhý ostrý nůž.

A tu se od ní prudce odtrhne, tak prudce, že se ta, která mívala štucl, zapotácí, a kdyby se neopřela o zeď, asi by upadla. Udeří ji cípem pláště přes tvář a nazve děvkou. Ale vždyť Pavel Santner, kterého jí ten muž trochu připomněl, se jí ani nedotkl, leda tenkrát, když letěla z pátého patra. A Hynek Machovec přece ještě... Snad si ji nespletl s Lori Šomkovou? — Asi jste si mě spletl s Lori Šomkovou, řekne mu, ale ten, který si už zase přehodil uzel přes rameno, ji neposlouchá a jde rychle pryč. A ta, která mívala štucl a už ho nemá, se za ním dívá a tiskne si ruce k břichu. Cítí, že už v něm zase roste — ten s malomocnou kůží, anebo ten s nemocnýma očima, Benjamin, anebo Ludvík?

Spěchá dál temnou nocí do Karlína. Uzel přehozený přes rameno teď sotva vleče, jako by v něm nenesl chleba a nějaké boty a šaty pro Poláky, ale tu larvu, kterou prve objal, protože mu připomněla Lori Šomkovou. A spolu s tou larvou vleče teď v uzlu také syna Ludvíka, právě ho zase zplodil, může-li věřit, že se jí před ním nikdo nedotkl, leda Pavel Santner, když letěla

z pátého patra. A když se ten s uzlem zase ohlédne, vidí, že je mu správce Šípek dosud v patách. Nejde za ním, ale utíká, vlastně co chvíli poskočí a vznese se kousek nad zem.

OBRAZ ŠEDESÁTÝ DEVÁTÝ

Sofie Syslová netuší, že ten, kterého se marně pokouší probudit ze záhřebského spánku, stojí v nehybné póze se složeným ubrouskem přehozeným přes ruku v kavárně Flora, odkud je na Olšany jen skok.

— Turka prosím. Pavel Bolinka sebou trhne, jako by ho šlehl do tváře plamen, jako by ho hostův hlas vytrhl i tady z jeho záhřebského spánku. Ale vždyť je to... Pavel Bolinka nevěří svým očím, když klade před hosta šálek turecké kávy (předtím z mramorové desky kulatého stolku smete složeným ubrouskem pár drobečků). Copak tenkrát...? Pavel Bolinka si hosta prohlíží, už opět stojí opodál v sošné póze se složeným ubrouskem přes ruku. A čím déle si Pavel Bolinka hosta prohlíží, tím víc si je jist, že ten, který pomalu upíjí tureckou kávu (možná proto, aby ten požitek co nejvíc prodloužil), kdysi roztáčel na dvoře sochy. A Pavel Bolinka se zachvěje, protože nevěřil v jeho let. Kvůli jeho nevíře vystoupil sochař jednou na pavlač do pátého patra a letěl. A teď sedí v kavárně Flora, odkud je na Olšany jen skok, a pomalu upíjí tureckou kávu, jako by chtěl ten požitek co nejvíc prodloužit (ten požitek, anebo něco jiného?). A chvílemi zvedne host hlavu od šálku a dívá se směrem k Pavlu Bolinkovi. A Pavel Bolinka má pocit, že tváří dospělého prosvítá tvář dítěte (anebo naopak tváří dítěte prosvítá tvář dospělého?).

Pavel Bolinka stojí jako socha, nebo spíš loutka se složeným ubrouskem přehozeným přes ruku v kavárně Flora, odkud je na Olšany jen skok. Už začíná tušit, proč ten olšanský host přišel. A co když nepřišel sám, co když je tu někde poblíž také Sofie Syslová, ta, která dokázala viset na klepadle hlavou dolů neuvěřitelně dlouho. Copak ti dva spolu nesedávali

na klepadle? Kdysi utekl Pavel Bolinka před Sofiinou láskou do Záhřebské ulice, schoval se před ní do náruče učitelky z Bezovky, ale neschoval se, protože záhřebská postel se pokaždé, když na ni ulehl, proměňovala v kovové klepadlo, a když se jeho tělo na okamžik spojilo s tělem učitelky z Bezovky, začínala pod tváří Veroniky Bolinkové pokaždé prosvítat tvář Sofie Syslové.

Pavlu Bolinkovi sklouzne složený ubrousek z ruky, která se svezla podél těla jako bez vlády. Pavel Bolinka se pro ubrousek rychle sehne. Spěchá, jako by se ani neshýbal pro ubrousek, ale pro vlastní kůži, kterou měl přehozenou přes ruku. Jako by se číšník bál, aby se jeho ubrousku, či vlastně jeho kůže nezmocnil ten olšanský host a neodešel s ní z kavárny na hřbitov.

Ale olšanský host se pro kůži Pavla Bolinky nesehne a neodejde s ní, už u stolku nesedí. A ani Sofie Syslová u žádného stolku nesedí, ještě z klepadla do kavárny Flora nedohlédla. Ale jak dlouho ještě sem za ním z klepadla nedohlédne? pomyslí si Pavel Bolinka, když pečlivě skládá ubrousek, či vlastně kůži. A než si pečlivě složenou kůži přehodí opět přes ruku a strne opět v póze loutky, opráší ještě mramorovou desku kulatého stolku, u kterého host seděl a pil tureckou kávu. A když Pavel Bolinka smetá mramorovou desku, všimne si, že na ní tu a tam ulpělo pár zrníček popelu.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ

– Miluji vlast svou méně než Mínu, říká pan Sysel a přikládá v karlínské komůrce do kamen čtyři brikety, které nosí z Ústavu pro jazyk český v černém koženém kufříku. Ale archeoložka Jarmila Schovánková má pro jazykozpytcovy žerty den ze dne menší pochopení. Svíjí se pod prošívanou přikrývkou do klubíčka a třese se zimou. A pan Sysel se den ze dne vrací z Kollárovy ulice tunelem na náměstí Komenského víc rozmrzen.

Pan Sysel se vrací zase o něco víc rozmrzen tunelem na náměstí Komenského, které se postupně mění v ruiny (jen škola a dům, v kterém bydlí Syslovi, přetrvávají). Tunel ho zase o něco víc sevře kolem krku a také na prsou. Jarmila Schovánková se v tu chvíli dívá na sebe jako obvykle do oválného zrcadla (dole plave třtina lotosu po hladině řeky, možná Léthé). Její tvář se zase trochu změnila, jako by pod ní prosvítala nějaká jiná tvář. A už tu tvář Jarmila Schovánková poznává, je to tvář té, k níž nikdy necítila zášť, ani když ještě žila, a snad by ji dokonce dokázala mít ráda, kdyby pro její cit měla ta druhá pochopení. Takhle se mi tedy pomstila. Vtiskla mé tváři svou podobu. Ale možná mi ji vtiskl sám Jindřich, rozpjatý mezi Žižkovem a Karlínem jako mezi dvojí propastí.

Jarmila Schovánková snímá opatrně z police u stropu kopii proslulé dipylské pohřební vázy. Přivezla si ji před lety z Athén z krátkého zájezdu pořádaného Archeologickým ústavem. V spodním pásu vázy leží nebožtík na úmrtním loži, žena ho oplakává, přátelé zpívají (doprovázejí zpěv tragickými gesty), plačky naříkají a rvou si vlasy. V horním pásu jede vůz tažený koňmi. Jarmila Schovánková si postaví vázu na klín a přiloží ucho k hrdlu. A sotva Jarmila Schovánková přiloží ucho k hrdlu vázy, už slyší pláč a zpěv a také nářek. A potom rozezná mezi klapotem kopyt a skřípěním kol krok pana Sysla, rozléhající se dutě v tunelu. Na chvíli krok pana Sysla utichne (je to v okamžiku, kdy tunel jazykozpytce sevře kolem krku a také na prsou), ale vzápětí se krok znovu ozve.

A Jarmila Schovánková slyší, jak pan Sysel říká: Je to zvláštní, jak si jsou ty dvě čím dál víc podobné. Takhle se mi ta s labutí šíjí pomstila, zakuklila se do Jarmiliny tváře. Do čí náruče bych ještě mohl sestoupit a jakým tunelem? A potom už pan Sysel vychází z tunelu na žižkovské straně a odtud už k Jarmile Schovánkové jazykozpytcova slova nedolehnou. Nedolehnou k ní nejen proto, že je přehlušil pláč a zpěv a nářek a klapot

a skřípění, ale proto, že už jazykozpytec na svou Mínu nemyslí a začíná řešit problém intenzivní reduplikace. Při takové reduplikaci (u snídaně to pan Sysel vysvětlí Sofii) se zpravidla jedná o opakování celého slovního kořene, jak je tomu kupříkladu v staroslověnském glagolati z předpokládaného gol-gol (není to zvuk, který vydává Ka, když na něm pan Sysel utkví pohledem?), plapolati z pol-pol a v ojedinělém českém slově popel.

Jarmila Schovánková ukládá kopii dipylské pohřební vázy opatrně na polici u stropu. A jak archeoložka Jarmila Schovánková zvedá vázu, zdá se jí, jako by uvnitř něco zachrastilo, možná hrstička šedavého popílku přivátého tunelem.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ PRVNÍ

Sofie Syslová vyjde z náměstí Komenského do Rokycanovy ulice. Z Rokycanovy ulice zahne do uličky Sabinovy, která vede na Havlíčkovo náměstí. Pak stoupá ulicí Lipanskou (na Maroldově panoramatickém obraze, před kterým dokázal pan Sysel jako dítě prostát celé hodiny, spí boží bojovníci hlubokým spánkem), přetne ulici Táboritskou a stoupá ulicí Bořivojovou. A pak jde Sofie Syslová ulicí Kubelíkovou a potom ulicí Čajkovského, odkud je to do Přemyslovské, kde bydlí Hynek Machovec, jen skok. Když Sofie Syslová prochází ulicí Čajkovského, podívá se vždycky nalevo, tam, kde stojí zchátralý kostelík Povýšení svatého Kříže (neříkal Hynek Machovec, že z něj má být za pár let koncertní síň?).

Také tentokrát pohlédne Sofie Syslová ke kostelíku Povýšení svatého Kříže (už začali s jeho přestavbou). A tu si všimne, že kousek od ní v hromadě čerstvě vykopané země se něco leskne. Snad to není zlatý dukát nebo zlatá kulička, pomyslí si Sofie a shýbne se pro lesklý předmět. A jak se Sofie Syslová pro ten lesklý předmět shýbá a už ho drží (není to však dukát ani kulička, ale zlatý knoflík), střetne se její pohled s pohledem stařík, který se opírá o kostelní zeď. Jak to, že

toho stařík vidí teprve teď? Proč jen se pro ten knoflík shýbala? Sofie Syslová má najednou pocit, jako by ji zlatý knoflík v dlani trochu pálil. Kdyby se pro knoflík neshýbla, nestřetla by se s pohledem toho stařík, který z ní nespouští oči. A Sofii Syslovou napadne, že tam možná knoflík schválně nastrčil, aby mohl sledovat, jak se kdo zachová. A kdoví, kolik se jich už před Sofií Syslovou pro ten zlatý knoflík shýblo.

Sofie Syslová k stařík přistoupí a rozevře dlaň. – Podívejte, našla jsem tu zlatý knoflík. Stařík pokývá hlavou: Vida, zase jeden. Už se jich tu našla spousta. A není divu, jen ať si Sofie Syslová spočítá, kolik knoflíků má šest tisíc granátnických kabátů. – Šest tisíc granátnických kabátů? podiví se Sofie Syslová. A odkud zná stařík její jméno? Sofie přece nechodí ulicí Čajkovského příliš často, a kolikrát šla v poslední době k Hynkovi Machovcovi (právě dopisuje básnickou sbírku V tunelu času), by se dalo na prstech spočítat. A protože ji knoflík pálí v dlani čím dál víc, musí si jej Sofie přehodit do druhé ruky. A jak Sofie Syslová knoflík přehazuje z jedné ruky do druhé, najednou pochopí. To je přece Antonín Váca, vysloužilec z tureckých válek, který se tu stal poustevníkem. Poustevník se na Sofii Syslovou usměje. Však tušil, že jí nemusí nic sáhodlouze vysvětlovat, že si všechno přebere v hlavě sama.

Sofie Syslová už tomu opravdu začíná rozumět. Jen kdyby ji ta kulička, vlastně ten zlatý knoflík z granátnického kabátu čím dál víc nepálil, takže si ho musí stále častěji přehazovat z ruky do ruky. Nejspíš čeká, že knoflík upustím, pomyslí si Sofie Syslová. A sotva si to pomyslí, už ji knoflík v dlani nepálí, už ho upustila. Sofie Syslová zaboří ruce až po lokty do čerstvě vykopané země, rozhrnuje zem, ale knoflík nikde nevidí. A také toho, který svlékl světské jméno s vojenským kabátem, už nikde nablízku nevidí.

Sofie Syslová jde dál ulicí Čajkovského, přetne ulici Ondříčkovu (ulice se tu jmenují podle hudebníků, ale ulice Brixiho

tady není) a stoupá ulicí Velehradskou. A když Sofie Syslová zvedne dlaně k očím a prohlíží si je (na obou zpozoruje uprostřed narudlou skvrnu, která vypadá jako popálenina), ucítí vůni čerstvě vykopané země, která jí utkvěla za nehty. A také cítí pach střelného pachu a pach jodoformu a vůni kadidla, nebo spíš divadelního líčidla, takže se jí zdá, jako by ruce nezabořila do čerstvě vykopané země v ulici Čajkovského, ale do červenobílého polštářku, do kterého se v nemocnici na Františku stále hlouběji propadala hlava zamilované paní Syslové.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ DRUHÝ

Sofie Syslová přiloží doma ucho k červenobílému františkovskému polštářku, který je dosud cítit jodoformem a kadidlem nebo divadelním líčidlem. Zdá se jí, že se zevnitř ozývá šelest křídel. Zprvu je ten šelest takřka neslyšitelný, ale postupně, čím Sofie déle poslouchá, šelest sílí. Tam uvnitř hnízdí ptáci. Narážejí křídly na červenobílý povlak, který se stále víc napíná. A také se odtamtud ozývá pípání a vrkání. Asi tam hnízdí holoubátka, napadne Sofii Syslovou.

A františkovský polštářek oživlý ptačími tělíčky se napíná k prasknutí jako kutikula a těžkne Sofii Syslové v rukou. A potom ptačí hlásky utichají a také šelest ptačích křídel umlká, křídla jen občas zavadí o červenobílý povlak. Snad se holoubátka unavila a teď usínají, myslí si Sofie Syslová a chystá se polštářek uložit do krabice od bot, kde ho přechovává od chvíle, kdy si jej přinesla nazpátek z nemocnice na Františku. Ale jak Sofie Syslová ten františkovský polštářek do krabice ukládá (musí jej trochu přehnout, aby se tam vešel), připadá jí, jako by v něm někdo tichounce vzdychl.

A tu Sofii napadne, že uvnitř nehnízdí ptáci, že tam spí bratříček František, tak Sofie Syslová plod pozdní syslí lásky pojmenuje, nejspíš proto, že se narodil v nemocnici na Františku.

A Sofie Syslová vezme bratříčka Františka do náruče (asi se mu něco ošklivého zdá, proto tak neklidně spí) a houpá ho. A jak Sofie Františka houpá, zmocní se jí zvláštní pocit. Bydlí na úpatí hory, s tou horou je spojena dávná pověst o rytířích, kteří v ní spí. A Sofie (nebo kdo to je?) má bratra, který do hory sestoupil, aby ty rytíře probudil. A také má synáčka Františka, jednou mu ustlala v krabici od bot. Ale to už nebylo pod horou, to už bylo někde jinde, možná v domě proti Olšanům, kde se nakrátko ocitla.

A už Sofie Syslová nebo Mařenka Tůňková, tak se třeba v tom životě Sofie jmenuje, leze na strom, ruce se jí smekají po vlhkém kmeni. Něco bílého uvízlo v koruně stromu, který má korunu se zbytky dušičkového listí omletou větrem do tvaru homole. Kapesníček, kterým Mařenka mávala někomu, kdo odcházel podél zdi Olšanského hřbitova, anebo bílé holoubátko, které se křidýlkem zachytlo mezi větvemi?

Není to kapesníček ani holoubátko, je to polštářek František. Pazourek s Provazníkem jí ho sebrali. Pohazovali si Františkem mezi stromy jako míčem. Sofie Syslová, anebo vlastně Mařenka Tůňková ty dva marně prosí, aby jí polštářek vrátili, je to památka, copak nechápou (o Františkovi však nic neřekne). A nakonec František uvízne na jednom ze stromů s korunami omletými větrem do tvaru homolí. A Provazník pak vezme Pazourka na záda, protože je Pazourek hrou unavený, a už se vzdalují směrem k Lupáčově ulici.

Mařenka Tůňková leze nahoru, ruce se jí smekají po vlhkém kmeni. Už jednu vztahuje po Františkovi, už Františka drží. A tu se podívá dolů a vidí, že pod stromem stojí Pavel Bolinka. Pavel Bolinka přešlapuje (právě si zvedá límec zimníku, aby si ochránil krk před žižkovským větrem) a po očku tu na stromě pozoruje. A potom Pavel Bolinka odchází, ani nepočká, až Mařenka-Sofie sleze dolů, nejspíš jde spát do Záhřebské ulice, po té na stromě se ani neohlédne.

A možná to ani nebyl Pavel Bolinka, ale zase ten druhý, Pavel Santner, s nímž si ho už jednou na Šibeničáku spletla, pomyslí si Sofie Syslová, když už je s Františkem šťastně dole. Kde by se tu přece vzal Pavel Bolinka? Sofie Syslová sestupuje s Františkem pod šedivým kožíškem z kopce, jde pomalu, sotva nohy vleče, jako by se ani nevyšplhala na strom, ale vystoupila na vysokou horu. Pazourek s Provazníkem si jistě myslí, že se jí Františka nepodařilo sundat, ruce a nohy se jí po kmeni příliš smekaly. Ale co je to pro tu, která na klepadle seděla jako krasojezdkyně? Sotva však Sofie vejde do domu, už ty dva vidí. Sedí na schodech a přebírají. Pazourek píchne Sofii prstem do břicha právě v místech, kde nese Františka. – Snad není Syslová samodruhá? A Provazník se diví, kam Pazourek na takové výrazy chodí.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ TŘETÍ

Křídlovi neušlo, jak velice se Alice Davidovičová podobá Sofii Syslové, k níž sestoupil střemhlav z pavlače v pátém patře. Hned tam dole u klepadla, když viděl ty dvě rychle po sobě, si to uvědomil. Alice Davidovičová ani nemusí Křídlovi vyprávět, co všechno se přihodilo před tím, než její tělo překonalo vzdálenost mezi oknem dětského pokoje a Olšanským hřbitovem. A ani nemusí Křídlovi vyprávět, co všechno se přihodilo pak, protože Křídlo všechno ví, jakmile ji na Olšanech uviděl. A možná to ví proto, že zažil stejně dlouhý let, i když to bylo na jiném místě.

– Let? Hynek Machovec kroutí hlavou. – Nebyl to spíš pád? Copak byl Hynek Machovec tenkrát na dvoře? Sofii Syslové přijde zvláštní, že básník o Křídlově letu pochybuje stejně jako před lety Pavel Bolinka. Trvá na slovu let, i když ve skutečnosti Křídla letět neviděla, podívala se přece nahoru příliš pozdě a byla pak svědkem leda proměny motýla v kuklu. A Hynek Machovec Sofii Syslovou nařkne stejně jako před lety Pavel

Bolinka, že svědčí o Křídlově letu jen proto, že s tím tloušťkem sedávala na klepadle. A kdyby jen sedávala... Copak Hynek Machovec tak jako Pavel Bolinka zapomíná, kolik bylo tehdy Křídlovi let?

Ale ani tentokrát není Sofiina obrana příliš jistá, snad je to tím, že si Sofie vzpomněla, jak právě tehdy, když Křídlo letěl, měla pocit, že do ní prudce vnikl a cestičku od klepadla přes čtyři vprostřed sešlapané schůdky skropila krví. Jenže jak se může Sofie Syslová Hynku Machovcovi jako před ním Pavlu Bolinkovi přiznat, že kdykoli si na Křídla vzpomene, ucítí ho v sobě a pokaždé se jí z toho pocitu zamotá hlava, jako se jí motala, když ji Křídlo roztáčel a stávala se sochou. Možná Pavel Bolinka něco podobného tušil, a proto se jí uvnitř nikdy nedotkl, leda jednou prstem, možná se bál, že by se tam uvnitř mohl střetnout s Křídlem, uvízlým v jejím lůně navždy jako Diviš Paskal v soutěsce skalního města v Českém ráji. Tenkrát, když se jí na klepadle prstem dotýkal, ještě netušil, že se s Křídlem střetne v kavárně Flora.

A jak Křídlo na Olšanech Alici Davidovičovou obchází a shledává, v čem se Alice Sofii podobá a v čem se od Sofie liší (a ty dvě se liší nejen stářím, vždyť Alici Davidovičové bylo osmnáct, když letěla, zatímco Sofii bylo v době Křídlova letu sotva třináct), napadne ho pojednou, co by se stalo, kdyby Alici Davidovičovou roztočil, jako roztáčel Sofii Syslovou, když si na dvoře hráli na sochy, jestli by se pak Alice jako socha Sofii ještě víc nepodobala?

A Křídlo přistoupí k Alici Davidovičové, která se na něj dívá s údivem, protože ví, co chce Křídlo udělat (copak mu nikdo neřekl, že se tady na sochy nehraje?), ale přesto čeká, až ji Křídlo roztočí, až se jí prstem dotkne mezi lopatkami a spustí tajemný mechanismus, kterým se člověk proměňuje v sochu. A možná čeká Alice na Křídlův dotyk také proto, že si není

jista, není-li právě tohle způsob, jímž lze dočasně překonat propast mezi oběma světy.

A sotva se Křídlo Alice Davidovičové dotkne prstem mezi lopatkami, roztočí se Alice Davidovičová jako káča. A jak se Alice Davidovičová točí jako káča, podobá se nejen víc Sofii Syslové, ale podobá se také Nanynce Šmídové, té holčičce od akrobatů, která se jako dítě točila na motorce zavěšené na laně (lano držel v zubech její otec). A Nanynka Šmídová, která se k nim během roztáčení přiblížila, se zase podobá Rut Kadlecové, té, která odešla s cizím kupcem ze dvora a už se nevrátila, i když nemá nic s ústy. A Křídlovi, který Alici stále roztáčí, to ani nepřijde divné, že se tady na Olšanech každý někomu podobá. Nejspíš je to tak schválně zařízeno, aby se tu člověk na každém kroku setkával s podobami svých bližních, pomyslí si Křídlo. A jak se Alice Davidovičová, která se teď ještě víc podobá Sofii Syslové a také se podobá Nanynce Šmídové (a ta se podobá Rut Kadlecové), točí čím dál rychleji, pocítí v určitém okamžiku zvláštní stesk. Tak tohle je život, pomyslí si Alice Davidovičová, už jsem to docela zapomněla.

A vtom Křídlo zpozoruje, že Alice Davidovičová zmizela a vedle něj stojí Nanynka Šmídová. A Křídlo pochopí, že by si Nanynka Šmídová možná také přála zahrát na sochy, nebo spíš na život. Ale Nanynka Šmídová zavrtí hlavou. Nejspíš nechce, protože jí to něco smutného připomíná, pomyslí si Křídlo. A pak si všimne, že také Nanynka Šmídová se někam ztratila, i když ji neroztočil, a kolem se shlukují lidé. A ti lidé Křídla sledují zkoumavými pohledy.

— Takový tlouštík, a vida, zachtělo se mu létat, podiví se pan Klečka. Bože, jak je šeredný! A není divu, že panu Klečkovi připadá Křídlo tlustý a šeredný, když ho srovnává s krásným Benjaminem nebo s Melancholickým andělem. Ty dvě podoby totiž panu Klečkovi v poslední době stále víc splývají, nejspíš

proto, že se tvář olšanského krále v jeho paměti postupně rozpadá, zatímco tvář Melancholického anděla může vidět, kdy si vzpomene (jen kdyby přitom nemusel vidět také tvář pana Turka, který se od anděla nehne na krok). A možná že pan Klečka Křídla srovnává i s Pavlem Bolinkou, který mu mával od kavárny Flora.

A pan Köck (to je ten, který hrál v Národním divadle na cello a za revoluce, nebo vlastně už po ní mlátil jednu Němku fošnou do hlavy, babička Orionová to z okna viděla) řekne: Tady se na sochy nehraje. A trafikant Hamza, který kdysi panu Köckovi prodal štucl Alice Davidovičové, který mu přinesl správce Šípek, dodá, aby se panu Köckovi zalíbil: Taková hra nevede k ničemu dobrému. Jen ať jim Křídlo (takové divné jméno) laskavě vysvětlí, kam se ta Židovka poděla. A může Křídlo způsobit, aby se vrátila zpět? Ne, takovéhle hry nevedou na Olšanech k ničemu dobrému.

A právě když to pan Hamza na Olšanech říká a leckdo z hloučku mu přizvukuje, sedí Alice Davidovičová (nebo je to Sofie Syslová?) v Přemyslovské ulici na gauči z kovových trubek a hladí Hynka Machovce po tváři, která se už začala proměňovat. A pojednou básník ucukne, protože si všimne, že má Sofie Syslová (nebo je to Alice Davidovičová?) místo nehtů na třech prstech drápky.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ ČTVRTÝ

Sofie Syslová spěchá Železnou ulicí. Podívá se, když jde kolem Tylova divadla, co tam dnes dávají. Dnes nedávají Ze života hmyzu, na kterém byla s Hynkem Machovcem, ale Klicperovu hru Blaničtí rytíři (Sofie Syslová tuhle Klicperovu hru neviděla). A jak stojí Sofie Syslová pod podloubím divadla a prohlíží si plakáty, obemknou ji zezadu něčí ruce. Že by to byl Hynek Machovec, to on má přece ve zvyku takhle ji zezadu objímat. Sofie Syslová pootočí hlavu. Ne, Hynek Machovec to

není, už Sofie básníka Máje poznává, srazila se s ním přece na Františku (právě vybíhal z jednoho nízkého zchátralého domku, byl jako omámený a málem Sofii srazil do blátivé strouhy). A nejspíš to byl také on, koho předtím na podzim viděla obcházet na Šibeničáku. Snad si mě básník nespletl s Lori Šomkovou? A sotva si to Sofie Syslová pomyslí, už ji básník tím jménem osloví. A už ji vleče za divadlo, kde jsou o zeď opřeny kulisy (vrchní kulisa znázorňuje hluboký úval s hradbami).

Sofii Syslové přijde básníka líto (už zanedlouho se přece básník vydá do Litoměřic a tam...), proto mu jeho blud nevymlouvá. Vdechuje zhluboka básníkovu vůni, v níž se mísí vůně hradního příkopu (není to Jelení příkop?) a oplatek opékaných v obchodě za divadlem. A jak Sofie Syslová zhluboka vdechuje básníkovu vůni, v níž se mísí vůně Jeleního příkopu a oplatek, ucítí náhle pronikavou bolest. Takovou bolest cítila, když do ní před mnoha lety prudce sestoupil Křídlo letící z pátého patra. Sofie Syslová vykřikne jako tenkrát u klepadla. A básník (nedokáže v tváři potlačit rozmrzení) zakryje Sofii ústa průsvitnou dlaní a vtiskne její záda hlouběji do zdi za hradním příkopem.

A už si básník opraš uje na loktech a na kolenou kostým blanického rytíře a spěchá do divadla, už se zvoní, brzo se začne hra o hoře, kterou Sofie Syslová nikdy neviděla. Za Lori Šomkovou se rytíř, který už myslí jen na horu, ani neohlédne. Lori Šomková se za ním rozběhne. – Ignáci, zavolá, ale nikde už Ignáce nevidí, Ignác už vešel do divadla a také do hory a už v té hoře nejspíš usnul hlubokým blanickým spánkem. A tu si Sofie Syslová vzpomene na Ludvíčka (právě v sobě přece počala básníkova syna), který se narodí s nemocnýma očima.

A jak se Lori Šomková nebo už zase Sofie Syslová rozhlíží, uvidí nedaleko stát ty dva – Pazourka s Provazníkem. Stojí k ní zády a zakusují se do kulatých oplatek. Dosud si Sofie Syslové nevšimli, ale zrovna teď se tím směrem pomalu otáčejí. A už

si Sofie všimli, zkoumavě si ji prohlížejí od hlavy k patě (Sofie Syslová teprve teď vidí, že má šaty na několika místech zelené od zdi) a netváří se nijak překvapeně. A už Sofii Syslové podávají jeden přes druhého svou oplatku. Jen ať oplatku ochutná, ještě je teplá. Ale Sofie Syslová vrtí hlavou, nemá teď na oplatku vůbec chuť, Sofie je dosud v myšlenkách u básníka Máje, který vstoupil do hory, a myslí na blanického rytíře ještě pak, když ji na pohyblivých schodech ve stanici Můstek udeří do tváře vítr vanoucí z hlubokého úvalu pod Hradem.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ PÁTÝ

Sofie Syslová je samodruhá, jak se vyjádřil Pazourek na schodech. Pan Sysel, který v poslední době začal cvičit jógu, sedí na divanu v pozici lotosového květu neboli padma. Hned jak Sofie vstoupí, neujde mu, jaká se s ní přes noc udála proměna. Nebo byl jazykozpytec v posledních měsících tak zaujat jógou, že si nevšiml, co se Sofii přihodilo? Pan Sysel docvičí (pozice se nesmí přerušit) a teprve pak přistoupí k Sofii a dotkne se jejího břicha trochu štítivě dvěma prsty. A když se pan Sysel Sofie zeptá, kdo je otcem dítěte, které v sobě Sofie nosí, odpoví Sofie Syslová, že Hynek Machovec. Ale už když to Sofie říká, zaváhá. Co když je otcem Křídlo, který do ní sestoupil, když letěl z pátého patra? Anebo je otcem básník Máje, který se jí zmocnil za kulisou znázorňující nějaký příkop? Se svými pochybnostmi se však Sofie otci nesvěří.

Babička Davidovičová v komoře proti Olšanům také soudí, že otcem dítěte, které v sobě Sofie nosí, je Křídlo. — To je ten, který chtěl létat, vysvětluje dědečkovi Davidovičovi. — Právě s ním čeká ta Syslová děťátko. Dědeček Davidovič kroutí pochybovačně hlavou. Co to babička Davidovičová povídá za nesmysly, copak neví... — Pšš, babička Davidovičová si dává prst přes ústa. — Co kdyby to zaslechla Alice? Určitě by ji to rozesmutnilo.

A už Alice Davidovičová vchází do komory, už se dědečka a babičky ptá, jestli vědí, co je nového. – Sofie Syslová čeká děťátko s Hynkem Machovcem, s tím básníkem. Tu se Alice zarazí, jako by si ani ona nebyla jista, jestli Sofie Syslová to děťátko opravdu čeká s Hynkem Machovcem. Alice Davidovičová Sofii Syslové trochu závidí její stav, ale zároveň se z něj raduje, protože se jí vracejí vzpomínky, jak i ona čekala děťátko s Pavlem Santnerem, i když to bylo až po smrti. A jednou bude zase čekat... A sotva si na to Alice Davidovičová vzpomene, už v sobě znovu cítí nejmladšího Davidoviče. Jehňátko perské buší kopýtky do jejího břicha. A tu Alici Davidovičovou napadne, co když otcem Benjamina, neboť tak děťátko tehdy v komoře pokřtili, tentokrát vůbec není Pavel Santner, ale někdo jiný? Ale kdo by to byl?

Babička Davidovičová Alici konejší. Tuhle pochybnost Alice jistě nemá ze své hlavy. Nepotkala dnes náhodou Diviše Paskala, toho vlkodlaka, který se vetřel k nim do komory, jak říká dědeček Davidovič, a jednou ji odtud málem odvedl? Ale Alice namítne, že dnes potkala jen Hynka Machovce.

Babička Davidovičová pokývá hlavou: Tak Hynek Machovec. Však ji to mohlo napadnout hned, že to byl nejspíš on, Pavel Santner už Alici přece sešel z mysli. Alice Davidovičová na babičce vidí, že by byla raději, kdyby to byl zase Pavel Santner, ten se jí jako ženich docela zamlouval, byl to přece jen Žid a jednou za války babičce přinesl cibuli.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ ŠESTÝ

Už zase jako před lety sedí Sofie Syslová na klepadle obkročmo jako krasojezdkyně. Chvílemi ztratí rovnováhu, zavrávorá a musí se pak na klepadlo položit celým tělem a obejmout pažemi jeho kovový hřbet. A někdy se Sofie Syslová zahákne nohama nahoře a visí hlavou dolů. A jak Sofie Syslová visí na klepadle hlavou dolů, visí tak celé hodiny, celou věčnost,

zjevuje se jí svět v jiné podobě. A někdy se jí zmocní zvláštní pocit, že nevisí nad dvorem na náměstí Komenského, ale nad Olšanským hřbitovem. Visí nad ním stále níž a níž, vlastně už nevisí, ale letí, letí dolů velice rychle, marně se pokouší zachytit zvířátka, které vzala s sebou na cestu (je to perziánový štucl, nebo Křídlova kudrnatá hlava?).

A už jsou oba dole, už dopadli – Sofie Syslová i to zvířátko, které bylo mrtvé dávno před tím, než podstoupilo volný pád (také Křídlo byl už řadu let mrtvý, vždyť jeho tělo kdysi překonalo vzdálenost mezi pavlačí v pátém patře a klepadlem). Sofie Syslová leží v kovových jesličkách s pohmožděnými údy, i když její let, či spíš pád netrval déle než okamžik, ve kterém tělo krasojezdkyně, zavěšené na klepadle hlavou dolů, překonalo vzdálenost mezi hřbetem klepadla a jesličkami. Sofie Syslová protahuje ruce žebrovím jesliček, šátrá po betonovém povrchu manéže, ale nikde nemůže najít to zvířátko, mrtvé ještě v těle matky, nikde nemůže nahmatat ani hlavu Křídla.

A jak Sofie Syslová marně šátrá rukama po zemi a hledá to zvířátko nebo tu hlavu, zdá se jí, že vlastně nehledá ani štucl, ani Křídlovu hlavu, ale sotva narozené děťátko, pokřtila ho Benedikt, Ben. Ale jak by mohla Sofie Syslová Bena najít? Bena přece odnesl velký pták, nějaký dravec – orel nebo sokol, snesl se zčistajasna ze světlíku, ještě teď je na dvůr slyšet svištění obrovitých ptačích křídel. Anebo je to zvuk, který vydává roztočené švihadlo opisující elipsu kolem těla, jež se vznáší, nohama se vůbec nedotýká země?

Sofie Syslová tiskne jako před lety tělo k chladnému tělu klepadla, tiskne k němu také rozpálenou tvář, v níž se lidský výraz právě mísí s čímsi oslím (neříká pan Sysel, že se Sofie někdy podobá Chagallově Nevěstě s dvěma obličeji?). A jak se Sofie Syslová tiskne ke klepadlu a prudce oddychuje, rozeznívá se klepadlo dutým hlasem puklého zvonu. A Sofie Syslová

začne naslouchat hlasu klepadla a už leží v jesličkách docela klidně, už unesené děťátko nehledá.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ SEDMÝ

A jednou začne Křídlo na Olšanech roztáčet také Rut Kadlecovou, kterou si kdysi odvedl ze dvora cizí kupec. Rut Kadlecová má na krku červenou kostkovanou šálu. — Odkudpak máš, Nanynko, tu krásnou šálu? zeptá se Diviš Paskal a dotkne se šály zlehka, jen dvěma prsty. — To není Nanynka, to je přece Rut Kadlecová, opraví Diviše Křídlo. A odtáhne Rut Kadlecovou kousek od Diviše, možná proto, že mu Diviš připomněl někoho, na koho se jednou z klepadla díval divadelním kukátkem.

Teprve potom, když se Rut Kadlecová zastaví, protože ji Křídlo přestal roztáčet (ještě se jí trochu motá hlava, jak se už téměř ocitla na druhém břehu, a málem by upadla, kdyby ji Křídlo nezachytil), všimne si Diviš Paskal, že to opravdu není Nanynka Šmídová, i když se Nanynce velmi podobá. Nespletl si náhodou Diviš ty dvě už jednou na žižkovském dvoře a nepředstírá teď, aby od sebe odvrátil pozornost, že ji nikdy neviděl? Rut Kadlecová se na Diviše oddaně dívá, rukama si přidržuje červenou šálu na ústech. Že by byl Diviš Paskal opravdu tak slepý a spletl si Nanynku Šmídovou, možná už podruhé, s Rut Kadlecovou, která si cípem kostkované šály zakrývá zaječí pysk?

A Diviš Paskal Rut Kadlecovou poprosí, aby mu tu šálu dala pro Nanynku Šmídovou, má ráda hezké věci. — Víš, Nanynka měla takový smutný osud, přejelo ji auto, nesla zrovna mléko (o tom, že tehdy na ni přes ulici zavolal a ona se k němu rozběhla, se nezmíní). Rut si šálu pomalu odvíjí, jde jí to ztěžka, protože si druhou rukou stále zakrývá ret. Diviš Paskal vezme od Rut Kadlecové šálu, pěkně poděkuje, ví, co to pro Rut znamená vzdát se takové věci. A Rut si pomyslí: Proč mi ji tehdy

dával, když mi ji teď zase bere, ale není si úplně jista, jestli to byl opravdu on. A když se Diviš Paskal omluví, že si ji spletl s Nanynkou (Víš, Rut, jste si opravdu moc podobné), kývne Rut Kadlecová hlavou a trochu se usměje, pokud se tak může nazvat výraz, který se jí objeví na tváři.

Sotva Diviš Paskal trochu poodejde, už vidí Nanynku (možná tu Nanynka byla od chvíle, kdy oslovil Rut Kadlecovou jejím jménem). Nanynka sedí na zemi s koleny přitaženými k bradě a dívá se na Diviše stejně oddaně jako předtím Rut. A ani Nanynka nic neříká, dokonce ani potom nic neříká, když se k ní Diviš skloní a ovine jí červenou kostkovanou šálu kolem krku.

— Jen aby z té červené šály nevzešlo zase něco zlého, jestli je to ta samá, řekne babička Davidovičová v komoře proti Olšanům. — Jako tenkrát z kapesníku Tomáše Hamzy. Nedostala snad Rut Kadlecová záškrt? Jenže tehdy nikoho nenapadlo, že by to mohlo souviset s tou šálou.

A už zase Křídlo roztáčí Rut Kadlecovou, která se touží vtělit nebo zakuklit, jak by řekl pan Turek nebo Sofie Syslová. A už Rut...

OBRAZ SEDMDESÁTÝ OSMÝ

Sofie Syslová sejde dolů a otevře rychle dveře na dvůr. Chce jako obvykle zavolat — Křídlo, jdu ven, neboť tou větou jako by se uváděl do chodu čas dvora, až do té chvíle zakletý do nehybnosti. Křídlo, sedící strnule na klepadle zády k ní, s bradou podepřenou rukama, se k Sofii pomalu otočí a s vážnou tváří jí pokyne. Jenže Křídlo na klepadle nesedí. Sofie Syslová se zarazí na prahu a pak opatrně sestoupí po čtyřech vprostřed sešlapaných schůdcích a obejde kolem dokola dvůr. A jak Sofie dvůr obchází, volá Křídla. Když ho zavolá počtvrté, všimne si, že pod klepadlem se lesknou nějaké střípky. A Sofie Syslová se shýbne, vezme jeden střípek do ruky, potom druhý, třetí.

A najednou Sofie Syslová pochopí, že to jsou střípky z Křídlova kukátka. Ale kde by se tu najednou vzaly po tolika letech?

Sofie si nevzpomíná, jestli Křídlo tenkrát letěl s kukátkem. A co když to bylo všechno jinak, co když Křídlo opravdu neletěl z pátého patra a Pavel Bolinka měl pravdu? Jak mohla Sofie Syslová v tom zámotku nebo v té homoli, která jí pak ležela u nohou, s jistotou rozeznat Křídla? Co když i Křídla odvedl ten cizí kupec, vlekl ho násilím, a jak se Křídlo bránil, přetrhla se šňůrka, na které nosil kukátko zavěšené na krku, kukátko spadlo na beton a rozbilo se. A tu Sofii napadne, co kdyby jako tenkrát, když kupec odvedl Rut, vylezla na klepadlo a rozhlédla se po okolních dvorech.

A už Sofie Syslová šplhá jako tehdy, ani po letech se nemůže smířit s Křídlovou proměnou, na klepadlo. Už obemyká hřbet klepadla nohama, už na klepadle sedí jako krasojezdkyně. A jak Sofie Syslová napíná zrak (musí ho napínat, protože nemá Křídlovo kukátko), zdá se jí, jako by se na dvoře, který je nejvíc vzdálen, mihlo něco červeného, jako by tam zavlál nějaký červený fábor. A tu si Sofie Syslová uvědomí, že je to právě na tom dvoře, na němž kdysi zahlédli s Křídlem Rut Kadlecovou. A ten červený fábor, to byla červená šála, kterou kupec omotal Rut kolem krku. Sofie Syslová zavrávorá, musí se na klepadlo položit celým tělem a obemknout jeho hřbet pažemi.

Takhle to tedy je, nejprve Rut Kadlecová a pak Křídlo. A Křídla ten kupec z cizího dvora odvlekl proto, že mu tehdy prodal Rut Kadlecovou a neupozornil ho, že s tou sochou točící se s rukou před ústy není všechno v pořádku. Ale to přece nebyla Křídlova vina. Křídlo mu nebránil, aby si sochu lépe prohlédl. A jak Sofie Syslová zase sedí obkročmo na klepadle jako krasojezdkyně, vzpomene si, že tehdy ze závisti kupci málem prozradila, proč se Rut točí s rukou pořád před ústy. Před zaječími ústy. Ze škodolibosti mlčela. To kvůli jejímu mlčení

zmizela Rut a zmizel také Křídlo. Anebo se oba jen proměnili? Sofie Syslová sjede z klepadla, jehož hřbet se v šeru temně leskne.

Doma se Sofie Syslová líčí před zrcadlem, kterému matka říkala psýché. Prohlíží si tvář s očima líčidlem trochu sešikmenýma. A jak si Sofie Syslová prohlíží svou čínskou tvář, shledává na ní ten oslí výraz bytostí z Chagallových obrazů. Oslí? Sofie přejíždí po tváři rozechvělými prsty, přejíždí po horním rtu.

– Co si na sobě tak usilovně prohlížíš, Sofie? zeptá se Hynek Machovec a obejme Sofii zezadu kolem krku. Sofie Syslová se otočí od stolku se zrcadlem, kterému matka říkala psýché, přitom si dlaní zakrývá ústa. – Snad se ti něco nestalo s pusou? Hynek Machovec odtrhne Sofii dlaň od úst. A jak si Hynek Machovec Sofiinu tvář, teď trochu čínskou, prohlíží, přejíždí po ní prstem, prstem přejede také po Sofiiných rtech, připadne Sofii Syslové, že se básníkův výraz mění. Už si toho všiml, myslí si Sofie, už vidí, co se mi stalo se rtem, už chápe, že se můj obličej prostoupil s obličejem Rut Kadlecové. Ještě nic neříká, snaží se nedat to na sobě znát, ale už to ví.

Jdou spolu na Šibeničák. Vane silný vítr od Židovských pecí a Sofie Syslová se třese zimou. Hynek Machovec, který se s ní vede za ruku, si sundá z krku šálu. A už šálu omotává Sofii kolem krku. Sofie Syslová odmrští jeho ruce. Ten pohyb, kterým jí omotával šálu kolem krku, už někdy viděla. Už jednou viděla, jak si někdo sundává takovou šálu a omotává ji někomu kolem krku. A Sofie Syslová se Hynka Machovce zeptá, jestli se někdy v dětství nedostal z Mostu do Prahy, jestli neměl v Praze příbuzné, třeba někde na Žižkově. Ovšemže byl Hynek párkrát v Praze – na Letné u svého otce. A nikdy se Hynek nedostal na Žižkov? Myslí snad Sofie, že už se mohli kdysi potkat? Ale jak by se tenkrát Hynek dostal na Žižkov?

A Sofie Syslová, jak se tak na Hynka Machovce dívá (omotává si přitom šálu kolem krku), si pomyslí: Kdoví, jestli

mluví pravdu. Třeba jeho otec vůbec nebydlel na Letné, ale na Žižkově, někde docela blízko, možná v Budovcově ulici. A Hynek Machovec pozoruje, jak si Sofie Syslová omotává jeho šálu kolem krku, a myslí si: Jak na to přišla, že můj otec bydlel na Žižkově? Opravdu to bylo někde tady. V Lukášově nebo v Budovcově ulici, jméno té ulice už si Hynek nedokáže vybavit. Ani dost dobře nechápe, proč Sofii vlastně zalhal. Nejspíš proto, že nechce, aby o něm tolik věděla. Ještě víc by si ho pak omotala.

OBRAZ SEDMDESÁTÝ DEVÁTÝ

Šípkový Jura vidí Nanynku Šmídovou už zdaleka. Ale proč si Nanynka drží ruku před ústy. Ale čím je Nanynka Šmídová blíž, tím je Šípkový Jura zmatenější, tím víc pochybuje, že ta holčička, co před okamžikem skočila, či spíš se snesla se zavřenýma očima ze hřbitovní zdi (bylo to poté, co ji Křídlo na Olšanech roztočil), je Nanynka Šmídová, ta holčička od akrobatů, kterou přejelo auto, když nesla mléko. A když se Nanynka Šmídová přiblíží až k domu (našlapuje velmi zlehka, skoro se vznáší a drží si ruku před ústy), zeptá se jí Šípkový Jura: Copak se ti stalo, Nanynko? A ona řekne: Já nejsem Nanynka, já jsem Rut Kadlecová. Ruku si přitom pořád drží před ústy. A Šípkový Jura se zeptá: Copak se ti stalo, Rut? Rut zakroutí hlavou. A tu Šípkový Jura odtrhne Rut ruku od úst, neboť Šípkový Jura, stejně jako jeho otec, nemá rád, aby se před ním něco skrývalo.

Když Šípkový Jura uvidí, co Rut Kadlecová skrývá, velmi se podiví. A Šípkový Jura, který nikdy nic podobného neviděl, přejede Rut zlehka, jen dvěma prsty, po rozštěpeném rtu. A protože přitom pocítí stejnou slast, jako když se za války dotýkal ve štuclu ruky Alice Davidovičové (teď už ve štuclu té zakuklené žádnou slast necítí), zaraduje se. A Šípkový Jura nazve Rut Kadlecovou svým jehňátkem. A Rut Kadlecová se na Šípkového Juru usměje, pokud se tak může nazvat výraz,

který jí utkví na rtech, a nechá se jím vést za ruku až na pohovku do bývalého správcovského bytu načichlého včerejším zelím.

A když se pak Šípkový Jura na pohovce znovu a znovu dotýká jejího rtu, znovu a znovu dychtivě, ale přitom opatrně a něžně přejíždí dvěma prsty po tom zakletém zvířátku, zmocňuje se Rut Kadlecové stále větší únava. A Rut Kadlecová na pohovce pomalu usíná. Šípkový Jura, který pozoruje, jak Rut Kadlecová pomalu usíná a potom už pokojně oddychuje, si pomyslí: Je to zvláštní, ještě včera jsem hledal štucl, a dnes jsem viděl Rut Kadlecovou seskakovat ze hřbitovní zdi a štucl mi rázem sešel z mysli, už mi nechybí. Už Šípkový Jura myslí jen na Rut, na zakleté zvířátko, které se chvěje pod jeho dotykem.

Šípkový Jura netuší, že ho sledoval od lékárny Diviš Paskal. A protože se Diviš považuje za Nanynčina ochránce a Rut se Nanynce podobá jako vejce vejci, uvažuje, jak by ji z Jurovy pohovky odvedl, protože takový už je Divišův způsob, že pořád někoho odněkud odvádí. A už klepe Diviš Paskal na dveře bývalého správcovského bytu. Šípkový Jura, když za dveřmi uslyší Divišův hlas, hned ví, kolik uhodilo. Copak Divišovi nestačilo, že na Jurovi kdysi lstí vymámil štucl, copak mu musí sebrat i Rut? A Šípkový Jura horečně přemýšlí, kam by Rut Kadlecovou před Divišem Paskalem schoval. A už to Juru napadlo, už Rut Kadlecovou zavíjí (a s ní zavíjí také to zakleté zvířátko) do svého pláště, už kuklu klade opatrně, aby ji neprobudil, do jeskyňky v pohovce, klade ji tam, kam kdysi ukryl štucl Alice Davidovičové, když ho vyrval slečně Kockové.

Diviš Paskal vchází do bytu načichlého včerejším zelím a rozhlíží se, nikde však Rut Kadlecovou nevidí. A Diviš se Šípkového Jury zeptá, kam Rut schoval, dobře Juru viděl, jak ji sem vede. Šípkový Jura sedí na pohovce s nohama zkříženýma pod sebou a vrtí hlavou: Jura Rut neviděl. A Diviš Paskal, který marně pátrá po všech koutech, také pod pohovkou, už začíná

pochybovat, jestli tu Rut Kadlecová je. Mohla se přece Jurovi cestou vytrhnout a utéci třeba přes dvory do Kouřimské ulice. Tak nějak to bude, myslí si Diviš Paskal, Rut Kadlecová utekla Šípkovému Jurovi přes dvory do Kouřimské.

A zatímco Diviš Paskal hledá Rut Kadlecovou v Kouřimské ulici a potom v uličce Zásmucké, sedí Šípkový Jura na pohovce s nohama zkříženýma pod sebou. Na tváři se mu rozhostil blažený výraz. A potom se Jura skloní, přiloží ucho k pohovce a poslouchá. A už Šípkový Jura slyší, jak Rut Kadlecová tam uvnitř zhluboka oddychuje. A jak Rut Kadlecová uvnitř zhluboka oddychuje, rozechvívá její dech pružiny v pohovce a ty pružiny se rozezpívají jako struny a brnkají pořád dokola kratičkou, trochu tesklivou melodii.

OBRAZ OSMDESÁTÝ

Sofie Syslová nese ze Strašnic v náručí balíček. Balíček je zabalen v růžovém hedvábném papíře, takže si někdo může myslet, že nese květinu nebo vysoký dort někomu k narozeninám. Jak Sofie Syslová ten růžový balíček nese ulicí Černokosteleckou, mine stanici Želivského a pokračuje za křižovatkou Vinohradskou třídou, zdá se jí, že se nádoba pod papírem otevřela a vylétají z ní zrnka šedavého popílku. Některá zrnka uvízla v papíru, jiná unikla ven a krouží vzduchem proměněná v šedé motýlky, jiná, těžší, se snášejí na zem. A z těch zrnek, kterými Sofie Syslová posypá Vinohradskou třídu, pomalu vstává paní Syslová a pak jde těsně za Sofií, našlapuje docela tiše, bosé nohy klade do Sofiiných stop ve sněhu, který se rychle mění v černou břečku. A Sofii napadne, že jde matka v jejích stopách ne proto, že by někomu mohlo být divné, proč ta dívka s růžovým balíčkem, v kterém je asi květina nebo vysoký dort, zanechává dva páry stop. A Sofie Syslová dělá schválně co nejkratší krůčky, aby jí ta s rozpáraným břichem stačila.

A už se Sofie Syslová s matkou v patách blíží k hlavnímu vchodu na Olšanský hřbitov. A jak se Sofie Syslová dívá jen před sebe nebo vzhůru, neodvažuje se ohlédnout, aby matku nezaplašila a ta se nevrátila po Sofiiných stopách v rozmoklém sněhu do strašnického krematoria, uvidí najednou tělo, které právě překonává rychlostí volného pádu vzdálenost mezi oknem v pátém patře a chodníkem před Agitačním střediskem. Dlouhé tmavé vlasy se letící dívce zatočily nahoře kolem hlavy vírem, který se utvořil pod padajícím tělem. A co to drží ta letící v rukou, nějaké zvířátko? A potom, kousek nad zemí, zvířátko upustí. A tu se Sofie Syslová ohlédne. A sotva se ohlédne, vidí, že matka utíká zpátky po Sofiiných stopách v rozmoklém sněhu, je stále menší a menší, až docela zmizí tam, kde za křižovatkou u stanice Želivského přechází Vinohradská třída v ulici Černokosteleckou, svažující se ke Strašnicím.

A když se Sofie Syslová znovu podívá na protější chodník, vidí, že dívka už leží na zemi, tmavé vlasy se jí rozprostřely kolem hlavy jako truchlorouška. A nedaleko od její hlavy leží to černé zvířátko. A pak Sofie spatří člověka, který zvířátko sebere a schová pod plášť myší barvy a spěchá s ním do domu. A už se nad dívkou sklánějí dva páni, je to pan Turek a pan Klečka, kteří se tenkrát vraceli z Entomologického ústavu, pan Klečka, který se rád dívá jen na krásné věci a lidi, se trochu odvrací. A pak Sofii na chvíli zakryjí výhled dvě tramvaje, které se míjejí. Sofie ještě zahlédne, jak se k tomu místu sbíhají ze všech stran lidé.

A když tramvaje přejedou a přejedou také kolony aut v obou směrech a Sofii se konečně podaří přeběhnout na druhou stranu, dívka už na chodníku neleží. A ani ti dva páni, kteří se nad ní skláněli, tam už nejsou. Jen před řeznictvím, které je hned vedle Agitačního střediska, se lidé mezitím postavili do fronty a dva muži v bílých pláštích tahají na kovových tácech přes chodník do obchodu kusy hověziny. Koleje, které vyrývají

v rozmoklém sněhu, přetínají místo, kde tělo dopadlo, vyrývají brázdy do tváře vtisklé do černé břečky.

Sofie Syslová se dívá do tváře té, která šla v maškarním průvodu a s kterou se jednou srazila u hřbitovní zdi. Ta dívka (teď už Sofie Syslová ví, že to byla Alice Davidovičová) šla dolů a velmi spěchala. A také tehdy držela to zvířátko, černé jehňátko, vlastně perziánový štucl. A jak Alice schovávala ve štuclu ruce před světem, vypadala na dálku jako bezruká. Právě to na ní Sofii Syslovou tenkrát upoutalo. A když se srazily, neboť ani jedna, ani druhá se na cestu dobře nedívaly, spadl štucl na zem a kutálel se kousek z kopce. Sofie Syslová chtěla štucl rychle sebrat (kdopak dneska nosí štucl, štucly přece dávno vyšly z módy?), už se štuclu dotkla, ale ta dívka ji neurvale odstrčila, sebrala štucl a spěchala dál. A potom ji zahlédla ještě jednou na Šibeničáku, když si Pavla Bolinku spletla s Pavlem Santnerem.

A jak se Sofie Syslová upřeně dívá na Alicinu tvář, vlastně na její obraz rozježděný kovovými tácy a odtékající ve stružkách zčernalého sněhu, zmocní se jí pocit viny. Co když tím, že do Alice vrazila a dotkla se jejího štuclu, setřela pel, který to jehňátko chránil před světem a také před životem? Co když tím, že teď nosí její štucl, roztočila vřeteno událostí, odvíjejících se v těchto místech stále dokola, pokaždé však trochu jinak?

OBRAZ OSMDESÁTÝ PRVNÍ

Sofie Syslová vidí, že babička Orionová sedí u okna a přede. Ne, nepřede, to se Sofii jen zdálo. V pokoji je šero, proto si v první chvíli spletla harfu, kterou babička přemístila z kouta k oknu (možná proto, aby ji viděl doktor Saturnik, kdyby šel kolem), s kolovratem. Babička Orionová vzhlédne od harfy, teprve když Sofie přistoupí až těsně k ní a dotkne se jejího ramene. A Sofii Syslovou napadne, že babička Orionová asi

čekala doktora Saturnika a posadila se k harfě, aby mu připomněla staré hradišťské časy.

— Myslela jsem, že je to doktor Saturnik, řekne babička Orionová. — A vida, kdo ke mně jde na návštěvu. Neseš zase nějaké věci, Alice? Zanes je do komory.

Sofie Syslová jde do komory, i když žádné věci nenese. A sotva vstoupí do komory, kam pootevřeným okýnkem vniká ze světlíku staletý prach, zaslechne hlasy. Jsou to docela slabounké stařecké hlasy, Sofie už ty hlasy někdy slyšela. Hlasy sem doléhají zřejmě ze značné dálky, možná přes dvůr. Sofie Syslová otevře okýnko dokořán a vykloní se do světlíku. — Spletla si ji s naší Alicí. Bůhví, čím to je, že se té naší tak podobá. — Nejspíš to bude tím štuclem. Správce Šípek ho přece za války prodal za pár babek trafikantu Hamzovi. A ten štucl... A potom jsou ty hlasy čím dál slabší, už se změnily jen v šelest suchého listí, které se sneslo na dno světlíku.

Když Sofie Syslová vstoupí do pokoje, babička Orionová už u harfy nesedí. Podřimuje s hlavou na kulatém stolku, na kterém dnes nestojí skleněné šálky jako obvykle. — Drobátko jsem si zdřímla, řekne babička Orionová, když se Sofie dotkne jejího temene. — Padla na mě zničehonic únava, ale teď už se zase cítím jako znovuzrozená, řekne babička Orionová a přihlazuje si na sobě krouživými pohyby zelenomodré vlněné šaty. A jak Sofie Syslová pozoruje babičku Orionovou, která si na sobě přihlazuje krouživými pohyby zelenomodré šaty, napadne ji, že dokud babička ty šaty, které jí po matčině smrti přinesla, nesvlékne a Sofie je nesváže do uzlíčku a neodnese do Bohnic, bude matka stále sedět v bohnické vaně s hlavou na labutí šíji otočenou za odcházející Sofií.

— Myslela jsem, že s sebou dnes přivedeš svého ženicha, řekne babička Orionová, Pavla Santnera. A když Sofie Syslová namítne, že takového ženicha nikdy neměla, byla v dětství zamilovaná do jednoho Pavla, ale ten se jmenoval Bolinka, zakroutí

babička Orionová hlavou: Bolinka? Ani neví, jak jí prve to jméno přišlo na jazyk, zdálo se jí, pravda, trochu židovské.

A už zase upadá babička Orionová do svého vyprávění. Už zase v hradišťské sokolovně vystupuje virtuoska na harfu, slečna Libuše Orionová. Jenže v hradišťské sokolovně také kariéra slečny Orionové pokaždé skončí. Pan Sysel, tenkrát už významný představitel Sokola, neměl pro hru své paní příliš pochopení a paní Syslová chodila potají do komory, kam byla harfa odstavena. Babička Orionová vstane, šourá se k oknu a pohladí harfu po prohnutém dřevěném krku. A Sofii Syslové se zdá, že se harfí krk pod dotykem babičky Orionové ještě víc prohnul.

A to už si pak babička na harfu nikdy nezahrála? Ovšemže si zahrála, mockrát neodolala, když nebyl pan Sysel doma. Hrála pořád dokola harfový part z Vyšehradu, také árii o měsíčku z Rusalky, ale během let i to zapomněla. Jednou ji pan Sysel přistihl, jak si těch pár akordů z Vyšehradu v komoře hraje. Babička Orionová vzdychne: Harfa byla, Žofie, pro tvého dědečka málo sokolský nástroj. A také já jsem pro něj byla brzo po svatbě málo sokolská. To snad chce babička říct, že se s ní dědeček rozvedl kvůli harfě? Babička Orionová pokývá hlavou: I kvůli ní. To doktor Saturnik měl pro hru slečny Orionové větší pochopení. Jenže tehdy měla plnou hlavu sokola Jana Sysla, doktoru Saturnikovi, když přišel tatíčka a matinku žádat o její ruku, dala košem. Všimla si někdy Žofie, že jsou Židé něčím zvláštním cítit?

Babička Orionová sezobne při té otázce pár makových drobečků z františkovského klína a poposedne na židli, jako by ji něco tlačilo. Jen aby babička nechtěla, abych jí z vlasů vyčesávala lopuší. Jen aby nechtěla, abych tu hroudu, na které sedí, vyndala. A Sofie, aby tomu raději předešla, už vstává, jde si k posteli pro štucl. A babička Orionová se diví, že už Žofie zase odchází, vždycky jí to s ní tak uběhne.

OBRAZ OSMDESÁTÝ DRUHÝ

Sofie Syslová jde od babičky Orionové. Už začíná tušit, že je babička Orionová s harfou srostlá. Stačí, aby se Sofie harfy méně šetrně dotkla, když stírá prach ze stále víc prohnutého harfího krku a několika zbylých strun, a babička, která Sofii ostražitě pozoruje od kulatého stolku, zanaříká.

Sotva vyjde Sofie Syslová na náměstí, spatří zezadu Hynka Machovce. Hynek Machovec drží kolem ramen nějakou holčičku a právě se s ní chystá zahnout do Kouřimské ulice. — Hynku! Ale Hynek Machovec se neotočí, předstírá, že Sofii neslyší, už zahnuli do Kouřimské ulice. A Sofii Syslové nezbývá než si pospíšit a předejít je dřív, než zmizí v Zásmucké (to je úzká ulička, která vede kolmo na olšanskou zeď). A už je Sofie Syslová dohání, už je předešla, už chytá Hynka Machovce za rukáv. A tu teprve, když vidí Hynka Machovce zepředu, vidí, že to je a zároveň není on. Nedokáže si přesně vysvětlit, co ji na jeho zjevu vlastně zaráží. Možná výraz, který tomu mladíkovi strnul na obličeji, výraz někoho, kdo byl přistižen. A potom Hynek Machovec, nebo spíš ten, koho za něho pokládala, řekne: S někým sis mě spletla, já jsem Diviš Paskal. Sofie Syslová se podívá na holčičku, kterou ten mladík drží pořád kolem ramen, a strne: Rut, jsi to ty, Rut? Ale Rut Kadlecová zavrtí hlavou. — To není Rut, řekne za ni Hynek Machovec, nebo vlastně ten, s kterým si ho spletla — Diviš Paskal.

A pak Sofii Syslovou napadne, aby se podívala, jestli má Rut zaječí pysk. Ale Rut, nebo spíš ta, kterou za Rut pokládala, má ústa v pořádku, nic je nehyzdí. Možná je to prostě tím, že se Rut dala operovat. Jen je Sofii divné, že je Rut Kadlecová, pokud je to ona, pořád stejně malá, že od té doby vůbec nevyrostla.

A tu Diviš Paskal řekne: To je přece Nanynka Šmídová, ta holčička od akrobatů, cvičili tady na náměstí na dvou bílých stožárech. Přejelo ji auto. Sofii Syslové neujde, že sebou

Nanynka Šmídová, když se Diviš zmíní o autu, trhne. A pak se Nanynka Šmídová, ta holčička od akrobatů, dotkne zlehka Sofiiny ruky: Ty se moc podobáš Alici, znáš přece Alici? Nebo ty ještě nejsi...? Nanynka nedopoví, protože jí Diviš Paskal zakryje ústa dlaní. A najednou, sotva padla zmínka o Alici, má Diviš Paskal naspěch a vede Nanynku rychle pryč.

A už Diviš Paskal s Nanynkou Šmídovou zahýbá do Zásmucké ulice, která vede kolmo na olšanskou zeď. Diviš drží Nanynku kolem ramen a Sofii připadá, jako by se Nanynka trochu bránila, jako by se pokoušela otočit a chtěla hledat u Sofie ochranu. U ní, anebo u té, která Sofii Syslovou dohání? Blíží se k ní dlouhými kroky, Sofie má dojem, že se Alice Davidovičová skoro ani nedotýká země.

A už Alice Davidovičová Sofii Syslovou míjí (Sofie si v tu chvíli přitiskne štucl k břichu), už ji předešla. A Sofie Syslová se cítí ještě malátnější než předtím, když se potkala s Divišem Paskalem a Nanynkou Šmídovou, setkání s Alicí Davidovičovou ji ještě víc vysílilo. A zamíří Kouřimskou zpátky na náměstí. Možná i ji to vysiluje, pomyslí si Sofie. Ještě se za Alicí, která jde pořád dál, jen se už nevznáší, jako by ji setkání se Sofií Syslovou opravdu také vysílilo, ohlédne, ale ta druhá se neotočí, ta ne. Ta už zahýbá do uličky Zásmucké, která vede kolmo na olšanskou zeď.

Jak málo se znám, myslí si Sofie Syslová, když sjíždí po pohyblivých schodech. Není to zvláštní, že se v Alici Davidovičové potkávám se sebou? A vlastně teď ani nevím, kdo jsem. Bloudím v sobě, nebo v ní, anebo v ní i v sobě zároveň? A i když se mi v ní cosi příčí, něco mnohem silnějšího mě k ní přitahuje. A možná je to všechno tím štuclem, který jí nedokážu vrátit.

A Alice Davidovičová si v Zásmucké uličce pomyslí: Jak málo se znám. Bloudím v sobě, nebo vlastně v ní? A i když se mi v ní cosi příčí, něco mnohem silnějšího mě nutí, abych jí

vstupovala do cesty. A možná je to všechno tím štuclem, který jí nedokážu vzít.

OBRAZ OSMDESÁTÝ TŘETÍ

Pavel Bolinka krátí z kavárny Flora za panem Klečkou jako očarovaný. Složený ubrousek, který sklouzl na zem, když se posledně k panu Klečkovi příliš sklonil, má dosud přehozený přes levé předloktí. Pavel Bolinka panu Klečkovi sotva stačí (a není divu, když se pan Klečka vznáší kousek nad zemí) a co chvíli musí pana Klečku dobíhat. A už pan Klečka, následován Pavlem Bolinkou, míjí samoobslužnou restauraci Na Křižovatce. A už přecházejí přes křižovatku. Pavla Bolinku, který se při přecházení ani nerozhlédne, málem přejede auto pražských mlýnů a pekáren.

A už Pavel Bolinka pana Klečku u hřbitovní zdi zase dobíhá, chvíli s ním dokáže držet krok, nebo spíš skok, jen docela malou chvíli. A už pana Klečku opět ztrácí, už je pan Klečka zase o pár kroků, vlastně skoků, takových dlouhých plavných skoků jako ve zpomaleném filmu, napřed.

Kam pan Klečka číšníka vede? podivuje se Šípkový Jura, který ty dva pozoruje od lékárny. Šípkový Jura toho číšníka z kavárny Flora zná, občas si tam zaskočí na tureckou kávu (Šípkový Jura už neteskní po sodovce, kterou chodil pít s Alicí Davidovičovou k Bubeníkovi, teď už ne) a pak nápoj své pozdní dospělosti pomalu upíjí, aby ten turecký požitek co nejvíc prodloužil. Snad pan Klečka nevede číšníka z kavárny Flora na hřbitov? Už to tak bude, pan Klečka vede číšníka, který za ním směšně poskakuje, na hřbitov.

A už ti dva prošli hlavní branou. Teprve teď se pan Klečka po číšníkovi ohlédne a vidí, že je číšník celý udýchaný a na tváři mu vystoupila rudá skvrna. A pan Klečka, kterému ta skvrna něco připomene, něco, na co by raději zapomněl, také vidí, že je Pavel Bolinka tady na Olšanech jiný, než jaký mu

připadal ve světle křišťálových lustrů v kavárně Flora, tady už mu Pavel Bolinka nepřipadá zdaleka tak krásný, i když má na sobě číšnický frak. A pan Klečka zalituje, že kvůli číšníkovi opustil anděla. A Pavel Bolinka, jako by vytušil, co se v panu Klečkovi odehrává, rázem posmutní. A možná proto, že se zahřál tou cestou, i když je to z kavárny Flora na Olšany jen skok, odepne si Pavel Bolinka bílého motýlka, který ho najednou škrtí u krku, a svlékne si černé sako, které je mu najednou příliš těsné. A potom si Pavel Bolinka svlékne bílou košili. A nakonec si svléká také kalhoty (jde mu to ztěžka, jako by mu kalhoty přirostly ke kůži). A už stojí číšník Pavel Bolinka před panem Klečkou na Olšanech dočista nahý. Ani si nevšimne, že ubrousek, který měl přehozený přes ruku, sklouzl do trávy. A už ubrousek sebral z trávy vítr a unáší ho pryč. A už ubrousek spatřil pan Hamza a vztahuje po něm ruku, protože jej pokládá za svůj ztracený kapesník.

A pan Klečka, když se dívá na Pavla Bolinku svlečeného z číšnické kůže a srovnává jeho tělo s tělem Melancholického anděla, ještě víc lituje, že kvůli číšníkovi opustil andělovu štukovou náruč. A Pavlu Bolinkovi neujde, že se pan Klečka cítí zklamán, ačkoli se na něj dosud trochu usmívá. A když se Pavel Bolinka pana Klečky dotkne, pan Klečka ucukne, jako by ho popálil. A potom se pan Klečka otočí a odchází hřbitovní alejí, na Pavla Bolinku, který stojí nahý na rozcestí, se už ani neohlédne.

Pavel Bolinka se chce za panem Klečkou rozběhnout, ale stěží pohne nohama, chce pana Klečku zavolat zpátky, ale z úst mu vychází jen takový táhlý svist, který k uším odcházejícího nedolehne (a i kdyby dolehl, pana Klečku by stejně nepřivolal zpátky, pan Klečka už myslí zase jen na anděla). Pavel Bolinka si prohlíží své tělo svlečené z číšnické kůže – ruce, které mu visí bezvládně podél boků, jako by byly ze dřeva, povadlé břicho, hadrovitý úd a zdřevěnělé nohy, kterými sotva

pohne, popojde leda o jeden, o dva ptačí krůčky. Ptačí? Nejsou to spíš krůčky, jimiž se v průvanu vydávají na dalekou cestu loutky visící u stropu v krejčovně Říše loutek?

A tu si Pavel Bolinka, který se proměnil v dřevěnou loutku, všimne toho, v jehož let nevěřil a který pak pomalu upíjel tureckou kávu. A Pavel Bolinka pochopí, že to Křídlo ho proměnil v dřevěného panáka, tak jako ho kdysi na dvoře proměňoval v sochu. Křídlo zavrtí hlavou. Kdepak, on to nebyl. Tak kdo tedy?

A už Pavla Bolinku berou dva páni v bílých pláštích pod paží, jeho číšnickou kůži svázanou v uzlíčku hodí do vozu. Ale kam se poděl ubrousek? Pavel Bolinka, kterého vedou, či spíš nesou každý z jedné strany do bílého vozu, protože vleče zdřevěnělé nohy za sebou, hledá očima zoufale ubrousek. Byl bílý, nadvakrát složený, v růžku s modrými písmeny RaJ 3. Vždyť bez toho ubrousku se už Pavel Bolinka nikdy nepromění nazpět z loutky v číšníka.

A zatímco dva páni v bílých pláštích odvážejí loutku Bolinku (Jen klid, pane Bolinka!) do Kateřinek, odkud se už Bolinka brzo vydá do Říše loutek, sedí pan Hamza na bobku za svým mramorovým náhrobkem a pečlivě si prohlíží ubrousek. Ne, tenhle klůcek není hedvábný kapesník, ten, který kdysi neprozřetelně půjčil paní Havlíčkové, když jí manžela odvezli do Brixenu, ten kapesník, do kterého se pak otiskla tvář Benjamina, olšanského krále, a který se pak přetrhl vedví. A Tomáš Hamza zklamán ubrousek pohodí. Neboť Tomáš Hamza netuší, jak je ten bílý klůcek nadvakrát složený, s modrými písmeny RaJ 3 v růžku důležitý. A vítr ten ubrousek proměnění znovu sebere z olšanské trávy a unáší.

OBRAZ OSMDESÁTÝ ČTVRTÝ

Jednou začátkem podzimu objeví Sofie Syslová mezi loutkami, které jí visí v krejčovně nad hlavou, Pavla Bolinku. Pozná

svou první lásku podle rudé skvrny, která se začíná pomalu šířit i na druhou tvář. Tu skvrnu má Pavel Bolinka na tváři od plamene, který kdysi vyšlehl, nebo od větru, který kdysi zavál na Staroměstském náměstí, když tam byli se školou na únorové manifestaci.

Pavel Bolinka se tváří, že spí. Tak takhle to je, pomyslí si Sofie Syslová. Proto ho nemohla v Záhřebské ulici probudit. A přijde jí zvláštní, že málem šla ještě jednou za Pavlem Bolinkou až do Záhřebské, a on byl možná už tehdy tady, visel jí nad hlavou. Anebo tu ještě nebyl? Třeba se schovával za ostatními loutkami a teď, když jich tu visí o tři uprchlíky méně (už Jan Pecka, Hana Maková a paní P. zase z Říše utekli), je na Pavla Bolinku lépe vidět. Na Pavla Bolinku? Pod tímhle jménem tady ten, kterého Sofie Syslová milovala, sotva visí.

Loutka Bolinka má na sobě fráček a na krku má bílého motýlka. Copak hraje muzikanta? Sofie Syslová marně uvažuje, v jaké hře, kterou teď chystají v Říši loutek, vystupuje muzikant, třeba koncertní virtuos na cello. Teprve pak, když loutku trochu pootočí, si všimne, že má Bolinka na rukávu přišitý nějaký bílý klůcek. A Sofie Syslová pochopí, že hraje Bolinka v nové hře čížníka, má ubrousek a pan Tatek mu ho přišil na rukáv, aby ho neztratil.

A už se Pavel Bolinka, který se na Olšanech proměnil v loutku, probírá z kateřinského spánku, už otvírá oči a dívá se dolů. A už spatřil pod sebou obrovskou Sofii Syslovou a zakomíhal ve vzduchu nohama. A najednou, jak se Sofie Syslová zdola dívá na malinkého čížníka Bolinku, který se od ní pokouší utéci, napadne ji, jestli to tak nebude se všemi jejími láskami, které pominuly nebo pominou. Všechny se jednoho dne promění v loutky vydané napospas nůžkám, jehle a nitím. A jednou taková proměna postihne i Hynka Machovce, i on bude nejspíš jednou takhle viset obrovské Sofii Syslové nad hlavou. A kdyby teď Sofie Syslová do třetice šla do Záhřebské

ulice, nenalezla by tam už Pavla Bolinku. Na manželské posteli by po spícím zůstal v prošívané dece a polštáři jen vyleželý dolík. A nejspíš už ani ten ne, protože Veronika Bolinková postel přestlala, aby jí nepřipomínala zmizelého. Zmizelého, nebo proměněného?

A už se Bolinka uklidnil, nohy v nablýskaných černých polobotkách visí zase bez hnutí nad hlavou Sofie Syslové. Už se vzdal, pomyslí si Sofie Syslová, už ví, že přede mnou neuteče. A přijde jí loutky líto. A jak se dívá ke stropu, všimne si, že tam za Faustem a Helenou visí zase Hana Maková. Ale proč se vrátila sama? Copak to s Peckou přece jen špatně dopadlo?

Hana Maková si tiše prozpěvuje, vlastně vydává jen takový vysoký a táhlý, neuvěřitelně teskný tón, který by pan Turek nazval stridulace. Asi se, chuděra, pomátla, pomyslí si Sofie Syslová. A ani bříško už Hana nemá. Kdepak asi zůstalo loutkové děťátko, které v něm nosila, když se plazila podzemím? Pana Tatka se na to Sofie Syslová nezeptá, pan Tatek by pro takovou věc sotva měl pochopení, je přece zastáncem pořádku v Říši (alespoň tady v krejčovně, protože dál jeho moc nesahá). A co je tohle za pořádek? A možná ani žádné loutkové děťátko nebylo a Sofii se jen zdálo, že je bříško loutky trochu víc vyduté. Jen kdyby Hana Maková u stropu pořád tak teskně nezpívala, jen kdyby se krejčovnou pořád nenesl ten vysoký a táhlý, neuvěřitelně teskný tón, který vydávají pomatené a umírající loutky.

OBRAZ OSMDESÁTÝ PÁTÝ

Pan Sysel sedí uprostřed noci na divanu v pozici lotosového květu neboli padma. Má pocit, že už tak sedí celé roky. A už se jazykozpytec blíží k lotosovému lůnu, už sestupuje do mystického středu. A jak jazykozpytec proniká do lotosového lůna, zdá se mu, že to nejsou okvětní plátky, které se před ním rozvírají a zavírají, ale labutí peří. Pan Sysel sestupuje

do lůna labutě. A najednou pan Sysel ucukne, protože pozná tu, od které prchal tunelem do Karlína, tu s labutí šíjí. Ale už je pozdě, už pan Sysel letí jako Brahma na labuti (v sanskrtu slovo hansa znamená labuť i duši – hansa, nebo hamza?). Jen aby se labuť nechtěla živit mým masem, napadne pana Sysla.

Už se pan Sysel vznáší na labuti nad náměstím Komenského. A už krouží také nad vrchem Šibeničákem, už letí přes Vltavu, která z té výše vypadá jako stružka, a krouží nad Hradem a nad Jelením příkopem. Pan Sysel se dolů nepodívá, co kdyby tam zahlédl jelínky a mezi nimi jelínka Melíška. Nad Jelením příkopem labuť zvlášť dlouho krouží a pana Sysla se zmocňuje obava, aby pták snad nezatoužil zbavit se svého břemene právě tady. Sevře proto labutí šíji prsty co nejpevněji a stiskne labutí tělo nohama tak silně, že labuť vydá táhlý ston podobný zpěvu.

A potom se to stane. Pan Sysel je svržen dolů a padá, zatímco labuť, která se zbavila svého břemene, se prudce vznese vzhůru a zamíří na sever k Mléčné dráze. Jazykozpytec dopadne na divan, který se pádem břemene zhoupne. Pan Sysel zhluboka oddychuje. Má pocit, že se dosud dotýká peří na labutí šíji, zvlhlého noční rosou. Zvedá vlhké dlaně k očím. Dosud z nich cítí labutí vůni (není to směs jodoformu s kadidlem nebo divadelním líčidlem?) a otírá si je o květovaný čaloun. A jak si pan Sysel otírá vlhké dlaně o květovaný čaloun, spatří za oknem tvář Heleny Syslové.

Helena Syslová pozoruje pana Sysla zpytavým pohledem. A pana Sysla se pod tím pohledem zmocní nepříjemný pocit, že s jeho tělem není cosi v pořádku. Sklouzne po nahém těle pohledem a vidí, že mu na kůži tu a tam ulpěla bílá peříčka, některá jsou slepená zaschlou krví. Pan Sysel se pokouší peříčka odstranit, spěchá, ale jde mu to velmi ztěžka, labutí peříčka se mu přilepila k pokožce i na nejskrytějších místech, několik se jich uchytilo i ve vlasech a řídké bradce. A také

proto se to panu Syslovi nedaří, že na sobě cítí zpytavý pohled Heleny Syslové. A pan Sysel sbírá peříčka dál, neboť tuší, že dokud peříčka do posledního nesesbírá, ta s labutí šíjí neodletí.

A už pan Sysel asi peříčka do posledního sesbíral, ta s labutí šíjí konečně odlétla a také vůně po jodoformu a kadidle, kterou cítil na rukou, už vyvanula. Pan Sysel sedí už oblečen v otáčecím křesle a snaží se vybavit si labutí zpěv. Nebo to byla slova? Jung dává kořen sven do souvislosti se svan, které v sanskrtu znamená šumět, hučet. Vyvozuje z toho pak, že zpěv labutě (Schwan), tohoto solárního ptáka, je mytickou manifestací etymologického izomorfismu světla a slova. Pan Sysel zopakuje Jungovu etymologii (jednoduššími slovy, aby švadlenka porozuměla) u snídaně Sofii, o letu na labuti, v kterou se proměnila paní Syslová, se však dceři nezmíní. Ještě štěstí, že není labutím slovům rozumět, pomyslí si jazykozpytec. A jak se dívá za odcházející Sofií, všimne si, že jí vzadu na šatech tu a tam utkvělo pár bílých peříček.

OBRAZ OSMDESÁTÝ ŠESTÝ

Babičce Orionové, či vlastně slečně Orionové, protože babička už dávno svlékla své pozemské jméno a oděla se svým hvězdným jménem, virtuosce na harfu, se zdá, jako by se harfa, která teď stojí u okna, slabě rozezněla. Harfa hraje tiše glissando. Takové glissando hraje harfa v romantických operách obvykle těsně před tím, než se na scéně objeví nějaká nadpřirozená bytost. Tak to alespoň slečně Orionové říkával učitel Klička, ke kterému dojížděla dvakrát týdně do Prahy na hodiny.

Slečna Orionová poslouchá, jak harfa na svých několika zbylých strunách tiše hraje glissando. Vstane a blíží se k harfě šouravými krůčky. Slečně Orionové je divné, že harfa vydává tak libé tóny, ačkoliv jí chybí víc než polovina strun. A nikdo ani nestírá struny dlaní, nedusí tóny, než zazní další akord.

A už vstupuje doktor Saturnik a dvorně se slečně Orionové, která sedí u harfy, uklání. A slečna Orionová si pomyslí: Nikdo se neumí tak dvorně uklánět jako doktor Saturnik, Jan Sysel už teprve ne. Ale slečna Orionová se přesto zamiluje do Jana Sysla a doktoru Saturnikovi, když přijde žádat tatíčka o její ruku, dá košem.

— Slečna krásně hraje, řekne doktor Saturnik. — Vždycky jsem byl jejím obdivovatelem. A když doktor Saturnik přistoupí k slečně Orionové, ucítí slečna Orionová opět ten zvláštní židovský pach, ba dokonce jí připadá, jako by ten pach byl tentokrát ještě pronikavější. A slečně Orionové se zatočí hlava, a kdyby se neopřela o prohnutý harfí krk, asi by ze židle sklouzla na linoleum. A jak se slečna Orionová opře o harfí krk, harfa se znovu rozezní.

A tu teprve slečna Orionová zpozoruje, že doktor Saturnik nepřišel tentokrát sám, že za zády doktora Saturnika stojí Jan Sysel. A slečna Orionová si všimne, že má Jan Sysel na sobě sokolský kroj, ve kterém se jí kdysi tak zalíbil. Babičce Orionové neujde, že je ten kroj už značně ošumělý a místy potrhaný, a neujde jí ani, že dědečkovi Syslovi visí po boku šavle.

Sokol Sysel mlčí, jen se na slečnu Orionovou dívá zpytavým a trochu káravým pohledem. A slečna Orionová, nebo už vlastně zase paní Syslová se pod zpytavým a trochu káravým pohledem pana Sysla celá schoulí a honem vstane od harfy. Už ví, co ji čeká. Zase bude muset vstoupit do Sokola a potom stát na pyramidě z lidských těl oděna v bílou tógu jako Duše národa. A tajně bude chodit do komory hladit prohnutý harfí krk.

A tu dědeček Sysel doktora Saturnika odstrčí a odstrčí jej tak zprudka, že se doktor Saturnik zapotácí jako tehdy, když padal do čerstvě vykopaného zákopu, a přistoupí k babičce Orionové. A babička Orionová hned ví, kolik uhodilo. Snaží se ochránit harfu tělem, ale dědeček Sysel babičku zprudka odstrčí jako předtím doktora Saturnika. Babička Orionová prosí

dědečka Sysla, aby harfu ušetřil, zase ji od okna odsune do kouta, schová ji do komory a nikdy do komory nevkročí. Ale dědeček Sysel babičku Orionovou neposlouchá (copak jí může po tom všem věřit?), už se rozhání šavlí, už šavlí ťal do harfího krku a harfa (nebo to byla slečna Orionová?) bolestně vykřikla a padla k zemi jako podťatý strom.

Babička Orionová leží na linoleu a myslí si: Přece jen jsem si měla tenkrát vzít doktora Saturnika. Jen kdyby ještě teď tak ostře necítila jeho židovský pach. Babička Orionová ten pach cítí, když se nad ní doktor Saturnik sklání a opatrně odstraňuje prasklé struny, které se jí zařízly do obličeje a do krku. Jen kdyby toho pachu nebylo! Babička Orionová vnímá, jak se jí z židovského pachu doktora Saturnika, který jí teď připadá pronikavější než v Mnichově Hradišti, zmocňuje zvláštní malátnost. A babička Orionová vidí, že se nad ní sklání také dědeček Sysel, a slyší dědečka Sysla, jak říká doktoru Saturnikovi: Měl jste pravdu, byla s tou harfou srostlá. A dál už harfí panna nic nevidí a neslyší, protože už usnula hlubokým harfím spánkem.

OBRAZ OSMDESÁTÝ SEDMÝ

Sofie Syslová jde do Přemyslovské ulice k Hynkovi Machovcovi. Z náměstí Komenského projde mezi novostavbami ulicí Rokycanovou, z ulice Rokycanovy zahne do uličky Sabinovy, která vede na Havlíčkovo náměstí. Z Havlíčkova náměstí stoupá ulicí Lipanskou (boží bojovníci se pomalu probírají z hlubokého spánku, jeden po druhém ztěžka vstávají a motají se, jako by přebrali lipanského vína), přetne ulici Táboritskou a jde dál ulicí Bořivojovou a pak Kubelíkovou. A potom se octne v ulici Čajkovského, odkud je to do Přemyslovské jen skok. Když Sofie Syslová prochází ulicí Čajkovského, podívá se jako obvykle nalevo, tam, kde stojí zchátralý kostelík Povýšení svatého Kříže, z kterého bude za pár let koncertní síň.

A když Sofie Syslová pohlédne jako obvykle ke kostelíku Povýšení svatého Kříže, všimne si, že na hromadě čerstvě vykopané země sedí nějaký mladý vojáček v kabátě se zlatými knoflíky (Sofii Syslové neujde, že jeden knoflík na kabátě schází a jeden visí na niti). A když se Sofie Syslová přiblíží, rozevře granátník dlaň a na dlani se zaleskne knoflík. A když Sofie couvne, granátník se zasměje a řekne něco francouzsky, nejspíš nějaký drsný žert, pro který vojáci nemusí chodit daleko. A potom Sofie Syslová z granátníkových posunků vyrozumí, že mu má na kabát přišít chybějící knoflík.

A jak švadlenka z Říše loutek přišívá na granátnický kabát knoflík (trvá jí neúměrně dlouho, než se rozechvělými prsty strefí jehlou, kterou nosí stále u sebe, do knoflíkových dírek), střetne se její pohled s pohledem – ne, Sofie Syslová neví jistě, jestli je to poustevník – o kostelní zeď se opírá člověk s maskou na hlavě a kulatými otvory v masce, která vybíhá v široký zoban, a bedlivě sleduje Sofiino počínání. A když Sofie Syslová přišívá granátníkovi na kabát knoflík (přitom co chvíli ucukne, protože ji knoflík pálí do prstů), pomyslí si, kolik těch, kteří šli Čajkovského ulicí před ní, granátníkovu prosbu asi odmítlo, buď jí nerozuměli, nebo u sebe neměli jehlu a nit.

A už Sofie Syslová granátníkovi knoflík přišila a chystá se přišít ten druhý, který visí na niti, ale granátník se někam ztratil, jen v hromadě čerstvě vykopané země zůstal po jeho těle vysezený dolík. Sofie Syslová zem trochu rozhrábne, jako by se tam granátník mohl propadnout. A jak zem rozhrabuje, boří do ní ruce až po lokty, střetne se její pohled s pohledem poustevníka, který teď drží masku se zobanem v ruce.

Poustevník se na Sofii Syslovou usměje. Však tušil, že Sofie Syslová granátníkovu prosbu neodmítne, že se moru nezalekne. – Moru? podiví se Sofie Syslová. Tak proto si poustevník nasadil kuklu. Už Sofie začíná rozumět. – Plaga, tak Praze přezdívají, řekne poustevník a pokývá hlavou.

Sofie Syslová spěchá dál ulicí Čajkovského, na poustevníka, který si už zase nasadil morovou kuklu vybíhající v široký zoban, se neohlédne. Přetne ulici Ondříčkovu a stoupá ulicí Brixiho. Brixiho? Jak to, že si Sofie Syslová nikdy dřív nevšimla, že je tu také ulice toho skladatele mší, který na Františku...? A když Sofie Syslová stoupá ulicí Brixiho a prohlíží si ruce (konečky prstů má popálené od knoflíku), ucítí z nich vůni čerstvě vykopané země, která jí utkvěla za nehty. A také ucítí pach střelného prachu a pach jodoformu a vůni kadidla, nebo spíš divadelního líčidla, k níž se tentokrát přimísila vůně přezrálých hroznů. A jak se Sofie Syslová dotýká svého těla, přejíždí rukama po krku, sahá do jamek v podpaží, má pocit, jako by jí přímo pod prsty klíčily na těle morové hlízy. Právě ty hlízy vydávají tu zvláštně nasládlou vůni, kterou je načichlý i červenobílý polštářek, nebo vlastně hřbet jelínka Melíška, na který sklesla hlava labutí panny v nemocnici na Františku.

OBRAZ OSMDESÁTÝ OSMÝ

Sofie Syslová netuší, že když v pokoji s černým nábytkem vykládaným perletí usedne na jazykozpytcovo otáčecí křeslo a trochu se v něm pootočí, hned začínají její tváří zřetelněji prosvítat otcovy rysy. A čím se Sofie Syslová otáčí rychleji, tím jsou otcovy rysy na její tváři zřetelnější.

Sofie Syslová se odráží nohama od země a otáčí se, otáčí se čím dál rychleji. A čím rychleji se otáčí (křeslo přitom kovově sviští) a její podoba čím dál víc splývá s podobou pana Sysla, zmocňuje se jí pocit, že křeslo pod sebou hloubí jámu, nebo spíš propast. Křeslo a také její tělo visí teď zavěšeno nad propastí. Sofie Syslová se marně pokouší dosáhnout nohama na její dno. Sofie Syslová, nebo vlastně už pan Sysel shlíží do propasti vyhloubené otáčecím křeslem.

A už pan Sysel tu propast poznává a nejraději by zavřel oči, visí totiž nad Jelením příkopem. Co se to dole v příkopě

bělá? Panu Syslovi, nebo vlastně Sofii Syslové se zdá, že tam leží hromada velkých hadrových loutek s propletenými údy. A potom vidí Sofie ještě další dvě hromádky – na jedné leží skleněné kuličky duhovky, na druhé nějaká malá zvířátka stažená z kůže. A pan Sysel nebo Sofie Syslová pocítí z toho pohledu závrať.

A už se pan Sysel nebo Sofie Syslová odráží nohama a točí se na opačnou stranu, točí se čím dál rychleji. A jak se pan Sysel nebo Sofie Syslová otáčí, mění se tvář pana Sysla zpět ve tvář Sofie Syslové, rysy pana Sysla jsou čím dál méně zřetelné, úplně se však nevytrácejí, úplně ne, vždyť Sofie nese od narození syslí podobu. A nejen tu podobu.

A už křeslo zase nevisí nad propastí, či vlastně nad Jelením příkopem, už se zastavilo v jazykozpytcově černém kabinetu a Sofie Syslová už nohama opět dosahuje na zem. Ale i když Sofie Syslová dosahuje nohama na zem, připadá jí, že dosud visí nad jelení propastí, nad tou, která se rozevřela v jejím těle.

OBRAZ OSMDESÁTÝ DEVÁTÝ

Vždycky na jaře, přesně v noci z 8. na 9. května, proměňuje se student Jiří Melíšek v jelínka. Vždycky znovu vybíhá z Masarykovy koleje spolu s Jindřichem Syslem a několika desítkami dalších studentů hasit holýma rukama Hrad. Ze zahrady jedné vily, kolem níž běží, na ně zavolá ta, která se o mnoho let později v bohnické vaně promění v umírající labuť. – Jindřichu! Jiří! Jiří Melíšek běží každý rok dál, zatímco Jindřich Sysel vždycky znovu neodolá, i když rok od roku váhá déle, vždycky znovu vstoupí do Heleniny vábící náruče.

A znovu se Jiří Melíšek ocitá na Rajském dvoře. Na dohořívajících ohníčcích se svazky listin kapitulujícího národa mění v hromádky popelu. A už zase tam na Rajském dvoře a potom uvnitř (možná ve Španělském sále) pronásledují honci Jiřího Melíška. A už ho zase dostihli, už Jiřímu Melíškovi vylupují

hnědé oči, vyřezávají mu jazyk, tepátko řeči, uřezávají mu úd. A v tom okamžiku, kdy tělem projíždí odshora dolů bolest, začíná student Melíšek pokaždé cítit, jak se jeho kůže pomalu pokrývá srstí, hebkou našedlou srstí, a ze dvou bolestivých bodů na hlavě mu rostou parohy. A ty parohy, kterými krouživými pohyby drásá zrcadlo ve Španělském sále, jsou stále rozvětvenější a stále těžší, jelínek Melíšek sklání pod jejich tíží hlavu hlouběji a hlouběji, až se zkrvavenou tlamou dotkne trávy v Jelením příkopě, zvlhlé noční rosou.

A čas od času, nejen na jaře, ocitá se jelení mládenec ještě v jiném příkopě, v tom, který pod sebou hloubí otáčecí křeslo jazykozpytce Sysla, to křeslo rozpomínání. A pokaždé, když se tam jelení mládenec ocitne, sestoupí pan Sysel z křesla do příkopu o něco hlouběji. A na jaře osmdesátého prvního roku se už Jindřich Sysel rukou takřka dotkne rukávu Melíškovy košile (látka je sice rok od roku vetší, ale vzorek – modrobílý proužek – je naopak rok od roku výraznější).

A už jelení mládenec Melíšek leží opět na dně příkopu vyhloubeného otáčecím křeslem. Ale kdo se to dnes na křesle otáčí? Slepý mládenec tuší, že to není Jindřich Sysel. A není to ani Helena Müllerová, která už před časem položila hlavu na jelínkův krvavý hřbet. Jelínek Melíšek na dně příkopu ani nedutá, ale v jeho těle, zdánlivě mrtvém, se všechno jen tetelí. Nemá být jednou právě skrze nymfu Sofii sejmuto kouzlo, kterým se z mládence proměnil v jelena?

Ne, dnes ještě Sofie až na dno příkopu nesestoupila, i když už její dech byl velmi blízko, dnes ještě jí jelínek hlavu do klína nepoložil. Dnes ještě ne, ale už brzo. V jelením těle se už všechno chystá k zázračné proměně. Jelínek Melíšek buší netrpělivě kopyty do země a parohy, jimiž krouživými pohyby drásá kůru stromů a také koženku na otáčecím křesle, se mění ve dva bolestivé body. A z tlamy zakletého jeleního mládence vychází toužebné troubení, kterému Sofie už brzo neodolá.

OBRAZ DEVADESÁTÝ

Rut Kadlecová pomalu procitá z olšanského spánku. Už si matně vzpomíná, byla velmi unavená, když usínala. Nehráli na dvoře na sochy a neodvedl ji ze dvora cizí kupec? A nedotýkal se jí potom ten cizí kupec na obličeji, nepřejížděl jí prsty po horním rtu a neříkal něco o zvířátku, které mu její ret připomíná? Rut Kadlecová si ještě matně vzpomíná, že ji pak zavíjel do nějaké látky a všude bylo cítit zelí. Rut Kadlecová se pokusí pohnout, ale nepodaří se jí to, nejspíš je dosud zavinutá. Napne všechny síly a obrátí se na bok. A jak se Rut Kadlecová obrací na bok, zazní jí někde blízko uší tichá hudba, jen pár tónů na nějaký strunný nástroj. Možná je to niněra, pomyslí si Rut Kadlecová. Viděla kdysi niněru na výchovném koncertu ve Smetanově síni. A jak se Rut Kadlecová obrací, zase to zabrnká. A Rut Kadlecová se podiví: Copak jsem se proměnila v niněru, zatímco jsem spala?

A jak se Rut Kadlecová obrací z boku na bok a potom také na břicho a naznak, struny se znovu rozeznívají, pořád se ozývá to tesklivé brnkání. A Rut Kadlecová to brnkání poslouchá a pomalu okřívá. A obal, v kterém je uvězněno její tělo, se napíná, napíná, až podélně praskne. Rut Kadlecová prostrkuje netrpělivě trhlinou ruku. A už rukou naráží na stěny těsného příbytku, už se dotýká strun nad sebou a pod sebou. A všude je tma, do útrob niněry (není to spíš harfa?) nevniká nikudy světlo. Takové sny se asi zdají nemocným dětem, napadne Rut. A Rut Kadlecová zavolá maminku. Ale asi je její hlas příliš slabý a ještě ho tlumí stěny nástroje, v němž je tělo uvězněno, maminka její volání neslyší (a jak by ho také mohla slyšet, když ji Rut volá od Olšan a maminka se z rozbouraného Žižkova odstěhovala na Jižní Město?).

Ani Šípkový Jura, který je velmi blízko, volání Rut dosud neslyší. Zato naslouchá okouzlen brnkání z nitra pohovky. To tesklivé brnkání, které se ozývá ve stále kratších intervalech,

se posléze slije v jediný pronikavý táhlý tón. A Šípkový Jura poskočí na pohovce radostí. A poskočí znovu, skoro vsedě tančí štěstím a poslouchá, jak krásně Rut Kadlecová hraje. A najednou Jura znehybní. Štucl Alice Davidovičové nehrál, a přece ho Diviš Paskal Jurovi vzal. Jak dlouho utají Jura před zvědavým Divišem hrající Rut? A nejen před ním. A Šípkový Jura na pohovce posmutní. A v tu chvíli také Rut Kadlecová, která se proměnila v niněru, znehybní, už se zevnitř žádné tesklivé brnkání neozývá. Nejspíš se Rut Kadlecová tím brnkáním unavila, nejspíš znovu upadla do hlubokého olšanského spánku.

OBRAZ DEVADESÁTÝ PRVNÍ

Správce Šípek, ten, který sebral perziánový štucl Alici Davidovičové a prodal ho za pár babek trafikantu Hamzovi, a také ten, který za války udal pana Klečku, že nosí pod hubertusem chleba pro pana Turka na hřbitov, si dosud netroufá přijít k domu příliš blízko. Co kdyby ho zahlédl syn Jura, zakletý do podoby věčného dítěte? Kdo by řekl, že Jura, který seděl léta na pohovce s nohama zkříženýma pod sebou v pozici podobné lotosovému květu, jednoho dne vstane? Správce Šípek dosud cítí na jazyku pachuť koksu drceného mezi zuby. Kde se v jeho nepodařeném potomkovi vzal ten vzdor a kde se v něm vzala ta nedětská síla? Že by to bylo kvůli štuclu té Židovky z pátého? Když do něj Jura vsunoval ruku, pokaždé se mu na tváři rozhostil blažený výraz. Ne, správce Šípek nebyl nikdy rád, že Jura pociťoval rozkoš zrovna v tom mizerném židovském štuclu.

Správci Šípkovi ovšem neušlo, že Jura doma už nějakou dobu schovává Rut Kadlecovou, tu se zaječím pyskem. Ani tentokrát se mu synova volba nezamlouvá. Správce Šípek se krade podél zdi pod okny bývalého správcovského bytu. Zdá se mu, jako by uvnitř někdo hrál na nějaký strunný nástroj, nejspíš na harfu. A už správce Šípek vystupuje těsně při zdi

po několika schodech k bývalému správcovskému bytu, pod okýnkem do chodby se přikrčí, aby ho Jura nezahlédl. A čím je správce Šípek bytu blíž, tím slyší harfu zřetelněji. A už správce Šípek přikládá ucho ke dveřím a poslouchá. Ta tesklivá melodie, brnkaná na dvě struny pořád dokola, ho zvláštním způsobem přitahuje. Že by tam hrála ta se zaječím pyskem? Správce Šípek tentokrát neodolá a jde dál, dokonce i na pachuť koksu na jazyku zapomene.

Už od dveří vidí správce svého syna. Šípkový Jura sedí na pohovce s nohama zkříženýma pod sebou, na tváři mu strnul blažený výraz. Ale Rut Kadlecovou správce Šípek nikde nevidí. Ledaže by... A už se Jurův výraz prudce proměňuje, už Šípkový Jura vyskakuje z pohovky, staví se na vratké nohy. A už správce Šípek zase cítí v ústech hroudu, vlastně kousek koksu, který nosí Jura spolu se špendlíkem pořád v kapse. A už se správce zase tím kouskem koksu dusí. A k jeho uším ještě pak doléhá ta jednotvárná tesklivá melodie, harfa z pohovky.

A už správce Šípek zase letí světlíkem vzhůru k šedivému čtverci nebe nahoře, nohama se odráží od sloupu vzduchu pod sebou, jako když se šlape voda. A už zase, s ústy plnými koksu drceného mezi zuby, shlíží z výše na své tělo, z kterého syn, zakletý do podoby věčného dítěte, stahuje nedočkavě správcovský plášť.

OBRAZ DEVADESÁTÝ DRUHÝ

Pana Sysla se opět zmocňuje alergické svědění soustředěné do místa na břiše, kde mu na kůži naskočila červená papulka. Červená papulka se stává dočasným středem jazykozpytcova těla, tajemným středem bolesti hraničící se slastí. Všechny myšlenky pana Sysla jsou upřeny k tomuto středu, jazykozpytec se touží svléci ze své syslí kůže, která se v onom bodě napíná k prasknutí. Ale co když se pod tou našedlou syslí kůží objeví jen další vrstva syslí kůže, postižená týmž neduhem?

Pan Sysel odkládá kružítko, právě si malým kroužkem poznačil jednu pasáž v Pascalově Disproporci člověka, kde filosof mluví o údělu lidského poznání. Pascal tvrdí, že ať se toto poznání situuje jako střed kamkoli, vždy posléze odhaluje, že je nekonečně vzdáleno od obvodu poznatelného, vždy znovu naráží, jak se v soustředných kruzích noří do propasti prostoru a času, na zásadní disproporci mezi sebou a tím, co není s to do sebe pojmout. Pan Sysel odstrkuje kružítko co nejdál od sebe, aby nepodlehl pokušení dotknout se jeho hrotem středu své bytosti. Ale už jazykozpytec neodolal, už po kružítku natáhl ruku, už se hrotem kružítka dotýká středu své bytosti, už červená papulka praská a jazykozpytcovo tělo zakouší bolest hraničící se slastí.

U večeře přečte pan Sysel Sofii a Hynkovi úryvek z Pascala, právě tu pasáž, kterou si poznačil malým kroužkem, čte jim o propasti, do které se člověk noří na cestě od sebe a k sobě (nenoří se tak pan Sysel do Jeleního příkopu pod křeslem?). Sofie se potom otce zeptá, jestli by se ten pocit, o kterém píše filosof Pascal, nedal přirovnat k pocitu, který má, když chodí městem. Někdy zabloudí a pak si není jista, jestli je určitě Sofií Syslovou.

Pan Sysel se Sofiinu přirovnání pousměje. To už je Sofiin způsob, takhle všechno vztahovat k sobě, všechno si konkretizovat. Ovšemže si to Sofie může tak představovat, aby Pascalovým myšlenkám trochu porozuměla, i když to není přesně to, co měl filosof na mysli. A pan Sysel řekne, že všechno podstatné se odbývá právě v tom těsném, ale závratně znepokojujícím prostoru – v prostoru-soutěsce (nevzpomněl si přitom pan Sysel na tunel?), který se rozevírá mezi dvěma bytostmi téhož smyslu a dvojím smyslem téže bytosti. Zmíní se přitom o existenci dvou slov téhož smyslu a dvojím smyslu téhož slova, o synonymitě a homonymitě slov (tuto poznámku adresuje básníkovi, protože švadlenka by jí stěží porozuměla),

jež souvisí s charakteristickou asymetrií jazykového znaku, o které píše Karcevskij.

A jak to vlastně Sofie myslí s tím, že někdy neví, kým je? Sofie to Hynkovi nedokáže dobře vysvětlit. Bývá to jen okamžik, vždycky se jí z toho pocitu zatočí hlava (nemluvil otec o propasti a o závrati?). Najednou se jí zdá, že tam, kde je, už někdy byla, bylo to velmi dávno, ale přitom to nebyla úplně ona, ale někdo jí podobný. A pokaždé ji přepadne takový zvláštní stesk smíšený se štěstím. Hynek Machovec tenhle pocit také zná. – Asi to bude obecně lidský pocit, nemyslíte, pane doktore? Hynek Machovec se obrátí k panu Syslovi a čeká stvrzení svých slov. – Někteří lidé ho asi prožívají intenzivněji. A protože jazykozpytec mlčí (možná je v myšlenkách u toho evangelického kněze, jmenovce slavného filosofa, s jehož životem je život jazykozpytcův podivně spojen). Hynek Machovec dodá, že člověk se takovému pocitu nesmí příliš poddávat, že to není zdravé. Mohl by se propadnout do cizího vědomí a uvíznout v něm.

Sofie Syslová hledí na básníka vyděšeně. To že by se mohlo stát? A znamenalo by to snad, že by tělem ten člověk byl tady a duchem někde jinde? Ale to by přece... Hynek Machovec přisvědčí. Opravdu to není pro Sofii dobré, takhle se všemu poddávat jako mýdlová bublina, která se nechá unášet větrem. Jenže to se Hynkovi řekne, že se nemá všemu poddávat jako mýdlová bublina, když se jí někdy zničehonic zmocní ten pocit.

Sofie Syslová leží v posteli, obrací se z boku na bok a najednou se jí zmocní ten divný pocit. Zdá se jí, že je zavěšena někde mezi nebem a zemí, někde mnohem výš než na klepadle, možná ve výši pátého patra, kde byl kdysi její dětský pokoj. Sofie Syslová si není jista, zda ten pokoj právě opustila, nebo se do něj právě vrací. Nevisí přitom ani hlavou dolů jako tehdy, když ji Křídlo spouštěl do kanálu, ani nohama dolů jako akrobat na visuté hrazdě nebo oběšenec Fiala, nýbrž visí, či spíš splývá

ve vzduchu ve vodorovné poloze jako na hladině jezera, nebo spíš těsně pod ní. Chvíli tohoto spočívání a splývání (ve vodě se mu říká mrtvolka), která trvá zlomek vteřiny, ale stejně dobře může trvat celá desetiletí, celou věčnost, vystřídá pokaždé pocit napětí, jakási křeč. Už se Sofiina těla ta křeč opět zmocňuje. Zrak, kterým z ptačí perspektivy Sofie (nebo kdo to je?) shlíží na vrch Šibeničák a do žižkovské rokle, se jí pojednou zkalí, takže si splývající už není jista polohou svého těla ani polohou nebe a země, jež si mezitím několikrát vyměnily místa. A tu nastává ten závratný okamžik. Tělo, v kterém se odehrává zázračná proměna, se vzepne, jako když se dělá most, paty se dotknou temene hlavy, a poté podélně puká.

Sofie Syslová (nebo kdo to je?) se dotýká svého těla, přejíždí po něm rukou, od šíje až dolů k nohám nahmatává trhlinu zvíci prstu. A tou podélnou trhlinou na zádech se dere na svět – kdo? Alice Davidovičová? Rut Kadlecová? Nanynka Šmídová? Nebo opět Sofie Syslová? Líhne se z ní motýl, nebo zase jen larva (už kolikátá?), kterou ještě čeká několikeré svlékání?

OBRAZ DEVADESÁTÝ TŘETÍ

– Vždyť je to nymfa, řekne pan Turek na Olšanech. – Nymfa? podiví se Diviš Paskal. – Vidím, pane Diviši, že jste mě špatně pochopil. Nemyslím takovou nymfu, jako byly Kirké nebo Kalypsó, nějakou rusalku, která zahoří láskou k smrtelníkovi. Však jsou vám takové příběhy určitě známy. Diviš Paskal přikývne, ovšemže takové příběhy zná. V entomologickém významu se slovem nymfa rozumí larvy nebo též kukly, které se buď podobají, nebo nepodobají dospělému hmyzu a podstupují pozvolnou nebo nedokonalou proměnu. Však už jistě pan Diviš chápe, kam tím pan Turek míří. Nejzajímavější jsou takové larvy, které v tomto stadiu přijímají ještě další podobu – jedná se pak o takzvanou nadproměnu neboli hypermetamorfózu. To však zřejmě nebude případ Sofie Syslové, té dívky z Komenského

náměstí, tohle by pan Turek tvrdit nechtěl. Ze všeho nejpodivuhodnější mu vždy připadaly Ephemeridy. U těch se totiž z larvy líhne tvar podobný dospělému hmyzu, dokonce i okřídlený, který se znovu svléká. Říká se mu subimago.

Ještě stále pan Diviš tomu podobenství nerozumí? A možná to tentokrát ani není podobenství, i když je tento způsob mluvy panu Turkovi vlastní. Pan Turek tentokrát užil entomologických výrazů k vyjádření jevu, který má u lidí své analogie. Nikdy pan Diviš neviděl, jak se taková nymfa někde zavěsí? Většina nymf se živí cizopasnictvím – to je případ střečků a lumků. – Ale co s tím vším má společného Sofie Syslová? namítne netrpělivě Diviš Paskal. – Copak jste si, pane Diviši, nikdy nepovšiml, jak se takovým nymfám v určitém okamžiku zkalí zrak, celé tělo se napne a potom už nastane ten okamžik proměny, larvová kožka začne pukat a z ní...?

Teprve teď Diviš Paskal pochopil. Chce snad pan Turek naznačit, že ty okamžiky Sofiiny malátnosti, kdy se jí zamží zrak a svět se jí zatočí před očima, jsou vlastně okamžiky, kdy se z ní líhne někdo jiný? V takových okamžicích ho Sofie Syslová nejvíc přitahuje.

Pan Turek pokývá hlavou. Už dávno zpozoroval, jakým pohledem se pan Diviš na Sofii Syslovou dívá. Kdysi se zrovna tak díval na Nanynku Šmídovou a potom na Alici Davidovičovou, dokud ještě nebyl na stejném břehu. A také teď ho tahle nymfa zajímá hlavně proto, že není tady, ale tam, nebo lépe řečeno, že je tam a zároveň trochu tady. Takový už pan Diviš prostě je, jenže pro ty druhé bývá tento jeho sklon neblahý. A pan Turek vzdychne, protože si vzpomene na pana Klečku, kterého neviděl od posledního olšanského vinobraní.

– Jen si dobře prohlédněte její končetiny, pane Diviši. Nemá na nich náhodou tři drápky? Diviš Paskal vrtí hlavou. Ne, toho si nevšiml. – Nuže, pane Diviši, takové larvě se podle třídrápkových končetin říká triangulin. Čeká na květu na nějaký

hmyz, aby se ho přichytla. Dejte si na ni pozor, pane Diviši, než se totiž svlékne do podoby larvy druhého stadia, pozře vajíčko svého hostitele. A potom se svlékne znovu, opustí hnízdo a zaleze do země. Zimu přežije bez hnutí jako pakukla, která se zcela obejde bez potravy. A na jaře se svlékne potřetí, kuklí se v kožce své předchůdkyně.

– Kdo by řekl, že to může být tak složité, povzdychne si Diviš Paskal. – Tolikeré svlékání – z larvy pakukla, z pakukly larva a potom zase kukla, než z ní konečně vyleze brouk. Ale podle čeho Diviš pozná, v kterém je Sofie Syslová právě stadiu? A chtěl snad pan Turek tím podobenstvím říct, že si Sofie Diviše vybrala jako svého hostitele? Diviš Paskal je tou možností zneklidněn.

Pan Turek se vědoucně pousměje. To už si musí pan Diviš přebrat v hlavě sám. Jen ať se dobře podívá, jestli nemá Sofie Syslová tři drápky. Pak by to totiž byla Meloe violaceus, majka fialová, která se uvádí jako příklad hmyzí nadproměny, hypermetamorfózy.

OBRAZ DEVADESÁTÝ ČTVRTÝ

Na Šibeničáku je pouť. Točí se tam ruské kolo, točí se tam řetízkový kolotoč, houpají se tam houpačky. Nebylo divu, že se Hynek Machovec se Sofií Syslovou v tom pouťovém hemžení jeden druhému ztratili. Hynek Machovec si dokonce v první chvíli trochu oddychl. Napadne ho, co kdyby se poohlédl po učitelce Bolinkové, jistě se přišla s dětmi z Bezovky na pouť také podívat. A jen si Hynek Machovec na tu, kterou objímal na rozkládacím lehátku, vzpomene, už ji vidí. Učitelka Bolinková stojí docela blízko a dokonce se dívá směrem k němu.

– Děti se houpají, řekne učitelka Bolinková, když se k ní básník pouťovým davem prodere. A Hynek Machovec se učitelky zeptá, jestli už děti byly na ruském kole. Učitelka Bolinková zavrtí hlavou, kdepak, na to jsou ještě moc malé,

mohla by se jim nahoře zamotat hlava. — To je škoda, řekne Hynek Machovec. — Viděly by odtamtud celý Žižkov a možná i Hradčany, pokud zrovna nejsou v mlze.

A potom učitelka Bolinková Hynka Machovce vyzve, aby se s ní svezl na řetízkovém kolotoči. Hynek neodmítne, i když ho představa učitelčiny blízkosti po bezovkovém milování nijak neláká. A už se učitelka Bolinková zezadu chytá jeho sedačky a potom spolu opisují kruh kolem Šibeničáku. Ne, na příští jízdu se už Hynek Machovec nedá zlákat, ať učitelka odpustí (že je tu s ním Sofie Syslová a jenom se mu někam ztratila, učitelce neřekne).

A tu si Hynek Machovec všimne Sofie Syslové. Sofie Syslová stojí kousek od něho. Asi vyslechla celý rozhovor a možná i viděla, jak se učitelka Bolinková držela zezadu jeho sedačky. — Kam ses prve ztratila, Sofie? zeptá se jí. Ale Sofie neodpovídá, jen se na Hynka Machovce dívá utkvělým a trochu zastřeným pohledem. A Hynek Machovec z toho usoudí, že všechno pochopila. A když se jeho pohled sveze na Sofiiny tmavé šaty, vidí, že jsou celé potrhané, jako by Sofie Syslová odněkud spadla (snad ne z ruského kola, bleskne mu hlavou). A Hynek Machovec se zeptá, jestli se jí něco nestalo, a udělá pohyb, jako by ji chtěl očistit. Ale Sofie Syslová před jeho rukou uhne a poodejde. Hynek Machovec si ještě stačí všimnout, že také bílý háčkovaný límeček na Sofiiných šatech je celý potrhaný a ušpiněný. A tu se básník zarazí, protože si předtím toho háčkovaného límečku nevšiml. A napadne ho, jestli to vlastně vůbec jsou Sofiiny šaty, jestli to vlastně vůbec je Sofie, kdo vyslechl jeho rozhovor a kdo ho pak viděl s učitelkou Bolinkovou na kolotoči. Ale kdo by to byl, když ne Sofie?

OBRAZ DEVADESÁTÝ PÁTÝ

Sofie Syslová hledá Hynka Machovce. A už v té přepestré směsici lidí zahlédla jeho svetr, ten svetr s bílými meandry na

černém poli. Hynek Machovec stojí k Sofii zády, kousek od řetízkového kolotoče. Teprve když se Sofie Syslová prodere blíž, všimne si, že Hynek Machovec mluví s nějakou holčičkou, která drží modrou bandasku. Zdá se jí, jako by na tu holčičku s modrou bandaskou nějak naléhal. A potom Sofie Syslová vidí, jak jí Hynek Machovec bandasku bere, přímo jí bandasku trhá z ruky a zvedá ji té holčičce k očím. A Sofie Syslová už je téměř u nich a slyší, jak Hynek Machovec říká: Jen se podívej, Nanynko, jak je bandaska otlučená, tady a tady. To je přece od té doby. Běžela jsi přes ulici, bandaska ti upadla a mléko – Copak si na to opravdu nevzpomínáš? Sofie Syslová už básníka málem osloví, když zjistí, že se mýlila. Na svetru není pás bílých meandrů, ale pás bílých jelínků, stojících vždy po dvou hlavami proti sobě.

A zrovna v tu chvíli se Hynek Machovec pootočí, vlastně ne Hynek Machovec, Sofie už pochybuje, že je to on, už tuší, že je to zase ten druhý, který se Hynkovi postavou, tváří i gesty velmi podobá, jen je o něco bledší a jeho hlas je méně výrazný, takže chvílemi v poryvech větru vanoucího od Židovských pecí téměř zaniká. A když ten ve svetru s bílými jelínky, kteří stojí vždy po dvou hlavami proti sobě (Sofii neujde, že je svetr už velmi vetchý a na pár místech visí z jeho roztřepaného okraje černé nitě), spatří Sofii Syslovou, trhne sebou. A tu se ta holčička, Nanynka, kterou si Sofie v Kouřimské spletla s Rut Kadlecovou, k Sofii také otočí a řekne: Vidíš, Diviši, už je tady zase. A ty s ní jednou odejdeš. Tak proč jsi mi to všechno připomínal? A Diviš Paskal, který ze Sofie Syslové nespouští pár vteřin zrak, zvlášť pozorně si prohlíží její ruce (Přesně tak jako Šípkový Jura, pomyslí si Sofie Syslová, která si Diviše rovněž pečlivě prohlíží a shledává, jak málo se Hynku Machovcovi podobá, asi jen tolik, jako se bílí jelínci podobají bílým meandrům), se pomalu obrátí k Nanynce a řekne: Proč bych s ní odcházel, to přece není Alice Davidovičová. A vezme Nanynku

za ruku a táhne ji pryč. Nanynka se snaží Divišovi vytrhnout a přitom z bandasky vyšplíchne Sofii Syslové na šaty trochu mléka. Když Nanynka vidí, co se stalo, celá se přikrčí, jako by se bála, že ji za to Sofie Syslová uhodí.

Sofie Syslová se dívá, jak se ti dva obratně proplétají pouťovým davem, ani se přitom nikoho nedotknou, ačkoliv Diviš pořád drží Nanynku za ruku a Nanynka nese plnou bandasku, a jak se pak vzdalují (Sofii připadá, že se téměř vznášejí) směrem k srázu nad Olšanským hřbitovem, až zajdou mezi dvěma bunkry za hřeben kopce. To je divné, že měla Nanynka v bandasce mléko, pomyslí si Sofie Syslová. Kde se tady na Žižkově prodává ještě dneska nalévané mléko? A když se Sofie Syslová podívá na šaty, tam, kde ještě před okamžikem byla mokrá skvrna, neuvidí tam už dočista nic, jako by Nanynčino mléko šaty nepotřísnilo, jako by tam žádná skvrna nikdy ani nebyla.

OBRAZ DEVADESÁTÝ ŠESTÝ

A potom Hynek Machovec Sofii Syslovou spatří. Nebo je to opět ta druhá? Sofie se točí na řetízkovém kolotoči. Tmavé vlasy se jí v kolotočovém víru omotávají kolem obličeje jako truchlorouška a černé šaty splývají na sedátku v temný zámotek, na kterém se Hynek Machovec marně pokouší rozeznat bílý kroužek límečku. A když je jízda, nebo spíš let u konce a Hynek Machovec zachytí sedátko, ještě s ním kousek běží, než se kolotoč docela zastaví, a odepíná řetízek, dívá se Hynek nejdřív po límečku. A Sofie Syslová řekne: Točí se mi hlava, ale to hned přejde. A trochu se opře o Hynkovo rameno, aby neupadla. — Je to spousta let, co jsem se nesvezla na řetízkovém kolotoči.

Hynek Machovec, který dosud utkvívá pohledem na Sofiině krku a hledá na šatech stopy po tom potrhaném a ušpiněném klůcku, si všimne, že si Sofie Syslová se stejnou pozorností prohlíží jeho svetr, dokonce prstem přejede po meandrovém

vzoru, sleduje několik bílých zákrutů. A Sofie Syslová řekne: Nevím, proč jsem si myslela, že máš na svetru bílé jelínky. – Meandry přece mohou na dálku připomínat jelínky, řekne Hynek Machovec. On měl zase dojem, že má Sofie na šatech límeček, takový bílý, háčkovaný, ale teď vidí, že žádný nemá. A Hynek Machovec se dotkne Sofiina krku v místech, kde předtím viděl límeček, vsune prst až pod malý kulatý výstřih, jako by se chtěl ujistit, že tam límeček náhodou nesklouzl. A jak prst vsune pod výstřih, ucítí, že se od něj Sofie Syslová trochu odtahuje. A pomyslí si, že ho možná viděla, jak se vozil s učitelkou Bolinkovou na kolotoči.

– Je to zvláštní, řekne Sofie Syslová. – Stačí, abychom na chvíli spustili jeden druhého z očí, a už nevíme, jak ten druhý vypadá. Málem bychom odešli s někým jiným. A třeba bychom s ním zůstali celý život a nikdy bychom si to neuvědomili. Nebo se nám to už stalo? A Sofie Syslová zamíří k houpačkám.

Není tam u houpaček Vítek, ten chlapeček z Bezovky? Proč jen Hynka nenapadlo dřív, že by tu někde mohl být také Vítek, ten, jehož strýček... – Vítku! volá Hynek Machovec, ale Vítek Hynka Machovce nevzal na vědomí, tak se zabral do hovoru se Sofií Syslovou. – Co si to tu, vy dva spiklenci, povídáte? Ale ani potom, když už je Hynek Machovec docela blízko, si Vítek Hynka nevšímá a Hynek Machovec má najednou pocit, že se dopustil něčeho, čím si chlapečka z Bezovky znepřátelil. Možná se neměl vozit s učitelkou Bolinkovou na řetízkovém kolotoči, možná ho na tom kolotoči viděl s ní i Vítek (a co když ho neviděl jen tam, co když ho s ní Vítek viděl i na Bezovce na rozkládacím lehátku?).

– Byla jsem v dětství zamilovaná do jejího manžela, řekne Sofie Syslová, když Vítek odběhne, a zavěsí se do Hynka Machovce. – Do čího manžela? – Přece do manžela učitelky z Bezovky. Proč se mu Sofie o tom zmiňuje teprve teď? Cítí se Sofiiným přiznáním trochu zaskočen. Dřív se jí to nezdálo

důležité. Nebo se Hynek Machovec do učitelky na kolotoči nezamiloval? Hynek Machovec se ohradí, je to holý nesmysl, učitelka ho vůbec nepřitahuje, dokonce mu bylo proti mysli, když se při jízdě párkrát koleny dotkla jeho zad.

Hynek Machovec jde se Sofií Syslovou na ruské kolo. Sofie svolila, že se s Hynkem na kole sveze, když si to tolik přeje, nemá tuhle atrakci ráda. Ruské kolo se točí a září množstvím červených, modrých a žlutých žárovek, které se slévají v ohnivý kruh. A už se lodička, do které se posadili, pohnula, už se odlepuje od země, když tu do ní vskočí Pazourek s Provazníkem a lodička se prudce zhoupne. Než stačí Hynek Machovec se Sofií Syslovou cokoli namítnout, už se všichni čtyři vznášejí nad Šibeničákem. A už se ocitají v nejvyšším bodě, už shlížejí do temné žižkovské rokle (neosvětlený Hrad není vidět). A Pazourek se celý schoulí, schová hlavu Provazníkovi do klína a nezvedne ji, dokud zase neklesnou k zemi. A Pazourek schovává hlavu Provazníkovi do klína pokaždé, jakmile se ocitnou nahoře.

— Proč leze ten mrňous na ruské kolo, když trpí závratí? řekne Hynek Machovec do ucha Sofii Syslové. Když se ocitnou na chvíli dole, Pazourek zvedne hlavu a zarecituje: Svět jest kolo, jenž se točí, prudce se chvěje, hlučí, zvučí. Kdo mu v centru neusedne, zamotá se a vypadne. — Vida, zná klasiky, podiví se Hynek Machovec. A když se Sofie Syslová zeptá, kterého klasika to vlastně citoval, zakroutí hlavou. Bydlí na jeho náměstí a nezná ho?

Ruské kolo se otáčí na kopci Šibeničáku. V jedné lodičce sedí Sofie Syslová s Hynkem Machovcem a proti nim Pazourek s Provazníkem. A nad jejich hlavami se klene oblouk Mléčné dráhy (Hynek Machovec Sofii upozorní na souhvězdí Labutě a také na souhvězdí Orionu).

A když pak všichni čtyři z ruského kola sestoupí a popojdou kousek, uvidí akrobata, cvičícího na laně zavěšeném

pár metrů nad zemí. Zrovna když se k němu blíží, pověsí se akrobat za bradu a takto zavěšen se houpá. – Hele, viselec! řekne Pazourek a ukáže na akrobata. – Toho přece odloňska znáte, nebo snad ne? A tu si Hynek Machovec všimne, že je o blízký strom s korunou omletou do tvaru homole opřena tabule s nápisem HOUPAČKA NAD PROPASTÍ. Hynek Machovec by se rád na něco zeptal, něčemu tady nerozumí, ale Sofie Syslová do něj strčí, aby mlčel.

Sofie Syslová se dívá na akrobata, který právě dělá na laně veletoč. Ne, není to ten mim z Divadla Na zábradlí, i když se mu něčím podobá. Ale není to ani ten, kterého tu vloni na podzim viděla, i když se i jemu něčím hodně podobá. Ale jak to může Sofie tvrdit s takovou jistotou, když se tehdy na něj dívala zezdola od Bezovky? Hynku Machovcovi se to vysvětlení s poutí zdá docela přijatelné. Sofie Syslová vrtí hlavou. – Mělas vlčí mlhu. Hynek Machovec netuší, že právě užil o Sofiině vidění týchž slov jako před rokem Pazourek. A Vítek? Ovšem, Hynek zapomněl, že se Sofie s Vítkem u houpaček spikla. – Děti mají bujnou fantazii. Tak takhle to s Hynkem je. Jednou se svezl na kolotoči s učitelkou Bolinkovou a na ruském kole s Pazourkem a Provazníkem, a hned na všechno nahlíží jinak.

Když pak cestou z kopce Hynek Machovec řekne, že jen předstíral, že té báchorce o pouti věří, aby si ti dva otrapové (odkud se s nimi ostatně Sofie zná?) mysleli, že ho přesvědčili a dali jim pokoj, Sofie mu docela nevěří. Ohlédnou se a vidí: ruské kolo se zase točí a vytváří nad Šibeničákem velký ohnivý kruh. Sofii Syslové se zdá, že se v jedné lodičce vznáší Pazourek s Provazníkem.

– Na Šibeničáku přece nikdy dřív pouť nebyla, aspoň kam sahá moje paměť, řekne Sofie Syslová, když jdou ulicí toho, kterému vyřízli jazyk jako rouhači. – Vždyť je to skoro rouhání – pouť na Šibeničním vrchu. – Copak se na Staroměstském náměstí, zrovna na tom místě, kde stálo popravčí lešení,

nestaví rok co rok letní divadlo? namítne Hynek Machovec. Třeba je ta pouť měla zmást, zamotat jim hlavu. Stačí, aby se člověk svezl na kolotoči nebo párkrát zhoupl na houpačce, a všechno může rázem vidět jinak. Málem se už pak přece nepoznali. Myslí si Sofie, že když se člověk točí na kolotoči nebo houpá na houpačce, ocitá se vlastně v nepravdivém vztahu ke světu? Tak učeně švadlenka neumí ten pocit vyjádřit, ale v každém případě mohla být pouť jen léčka. Léčka? Sofie přehání. Opravdu je přesvědčena, že Pazourek s Provazníkem udělali na Šibeničáku pouť proto, aby vyvrátili jejich domněnku? Že jen kvůli tomu se ten akrobat věšel za bradu? Pazourek s Provazníkem mají být podle Sofie něco jako eskamotéři? Vždyť je ten Pazourek vlastně chudáček, přímo k politování, jak se bojí podívat dolů a strká tomu druhému hlavu do klína. A koneckonců, neříkala Sofie, že s nimi hrála na Hradě v nějakém živém obraze?

OBRAZ DEVADESÁTÝ SEDMÝ

Sofie Syslová jde přes Bezovku nahoru. Vzpomene si na Vítka, na toho chlapečka, který se nechce točit s ostatními dětmi na kolotoči a nechce po obědě spát jako ostatní děti se spací rouškou na obličeji. Co to Vítek u houpaček říkal, že také Hynek spal jednou na Bezovce na rozkládacím lehátku? A sotva si Sofie Syslová v Lupáčově ulici na chlapečka z Bezovky vzpomene, už vidí Vítka běžet po svém boku. Sofie Syslová se tomu ani příliš nepodiví, jen se rozhlíží, jestli je náhodou nevidí učitelka Bolinková. Ale učitelka Bolinková nikde nablízku není, asi teď právě stahuje dětem jednomu po druhém rouško přes oči a děti jedno po druhém upadají do bezovkového spánku na úpatí vrchu Šibeničáku (neupadl do něj také Hynek Machovec?). A učitelka Bolinková se chystá stáhnout také Vítkovi spací roušku přes oči, aby neviděl, co není, ale marně Vítka hledá, lehátko je prázdné. Už učitelka Bolinková vybíhá

s rouškou v ruce na zahrádku, ale Vítek ani na zahrádce není, Vítek se Sofií Syslovou už míjí kapli svatého Rocha a tam už za nimi učitelka z Bezovky nedohlédne. – Vítku! Učitelka sice za Sofií a Vítkem až k Rochovi z Bezovky nedohlédne, zato Alice Davidovičová, která jde dolů podél hřbitovní zdi, je dobře vidí. Už zdaleka vidí, jak se vedou za ruce a povídají si.

A už ti dva stoupají podél hřbitovní zdi, a tu si Sofie Syslová povšimne drobných bílých pupínků na Vítkově obličeji. Snad Vítek netrpí kožní alergií jako její otec? A jak si Sofie Vítkův obličej prohlíží, vzpomene si na tvář Pavla Bolinky, na rudou skvrnu od ohně (nebo jen od větru?), kterou si Pavel Bolinka zakrýval dlaní. Nejsou si ti dva něčím podobní? Nejspíš má Vítek alergii na spací rouško, usoudí Sofie Syslová. Přejede zlehka dlaní Vítkovi po tváři a kůže se pod jejím dotykem začne drolit v bílých šupinkách. A Sofii Syslovou napadne hrůzná představa: kdyby Vítka hladila po tváři dál a dál, pořád by se z ní drolily bílé šupinky, Vítkova tvář by se postupně odlupovala (nevypadá takhle malomocenství?), až by celá opadala, rozpustila by se jako sádrová tvář sochy nebo loutky namočené ve vodě.

Sofie Syslová vystupuje s Vítkem podél hřbitovní zdi směrem ke stanici Flora. Už míjejí Alici Davidovičovou, která stojí těsně u zdi a dívá se upřeně na Vítka. A tu se Vítek ohlédne a setká se s pohledem té u hřbitovní zdi. A také Sofie Syslová teď spatří Alici Davidovičovou a hned pochopí, kolik uhodilo.

A Alice Davidovičová se odlepí od zdi a nazve Vítka svým Benjaminem. A Vítek pomalu vyprostí ruku z ruky Sofie Syslové a přistoupí k Alici. Dívá se z jedné na druhou a nevěří svým očím. Copak je možné, že potkal jinou Sofii Syslovou? A protože se ty dvě sobě podobají jako vejce vejci a protože ho ta druhá nazvala svým Benjaminem, zatouží Vítek jít s ní a vztáhne k ní ruku. Sofie Syslová strhne Vítka prudce k sobě, až se Vítek zapotácí, ale v tom okamžiku už ví, že právě to

neměla dělat, právě tím Vítka ztratila, pokud předtím ještě váhal.

Sofie Syslová stojí těsně u hřbitovní zdi a dívá se, jak ti dva scházejí dolů, vedou se za ruce a povídají si. Vidí je ještě, když míjejí kapli svatého Rocha, na chvíli se zastaví v místech, kde býval olšanský rybníček, a pak už se jí nadobro ztratí z očí. Teprve na pohyblivých schodech, když ji do tváře udeří vítr vanoucí zdola, Sofie Syslová pochopí, že si Alice Davidovičová asi Vítka spletla se ztraceným bratříčkem (nebo snad se synem?), který se nejspíš jmenoval Benjamin. A Vítkovi se ve jménu Benjamin zalíbilo, a proto s Alicí odešel. Ale co když Vítek s Alicí odešel, protože vycítil, že se Sofie štítí jeho kůže? A Sofie Syslová najednou ví, že ať by šla podél hřbitovní zdi s kýmkoli, třeba s Hynkem Machovcem, dopadlo by to stejně. Alice Davidovičová by ho nazvala ne Benjaminem, ale třeba Pavlem nebo Divišem, a on by s ní hned šel také. A Sofie Syslová, která sjíždí po pohyblivých schodech, pocítí zášť k Alici Davidovičové. Netuší, že právě v tom okamžiku si Alice Davidovičová všimne na Benjaminově tváři drobných bílých pupínků a pustí Vítkovu ruku.

OBRAZ DEVADESÁTÝ OSMÝ

Mnozí na Olšanském hřbitově (je mezi nimi také Nora Kožíšková, ta, která se provdala za evangelického kněze a potom rozevřela klín orlu Hergesellovi) vkládají naděje do Křídla. Věří, že se pod jeho dotykem roztočí a ten kruhový pohyb je vymrští zpět do života, po kterém je čas od času přepadá plíživý stesk. A jsou tu ovšem jiní, kteří podobné hry na život zatracují. Patří k nim pan Köck (to je ten, který po revoluci mlátil Němku fošnou přes hlavu) a přidal se k němu trafikant Tomáš Hamza (prodal za pár babek panu Köckovi štucl Alice Davidovičové), a to nejen proto, že se chce panu Köckovi zalíbit, ale i proto, že on sám má s podobnými dotyky

neblahou zkušenost. Copak se jednou nestalo, že když vztáhl ruku po svém kapesníku, přetrhl se hedvábný kapesník vedví? Jenže tenkrát se nepřetrhl vedví jen hedvábný kapesník pana Hamzy, přetrhla se i hedvábná tvář Benjamina, malomocného olšanského krále, od kterého si všichni cosi slibovali. A jindy, o mnoho let dřív, se pan Hamza dotkl perziánového štuclu Herty Davidovičové, byl ještě vlhký, protože venku padal déšť se sněhem. A ani z toho dotyku nevzešlo pro něj nic dobrého. Ne, Tomáš Hamza rozhodně nepatří k těm, kteří by snadno uvěřili v nějaké zázračné dotyky.

Zato Melancholický anděl v Křídlův dotyk věří a pan Turek, když v noci naslouchá, jestli se nevrací pan Klečka, slýchá jeho toužebné vzdechy. Melancholický anděl je přesvědčen, že kdyby se jej Křídlo dotkl prstem uprostřed štukových zad, začal by se otáčet na svém podstavci, točil by se čím dál rychleji a nakonec by se od podstavce odpoutal a vznesl. — Vznesl? Pan Turek o tom pochybuje, jak by se Melancholický anděl mohl se svým jediným křídlem (druhé mu ustřelili za revoluce) vznést? Melancholický anděl posmutní, ale vzápětí ožije, protože mu znovu svitne naděje. Neříkal pan Klečka panu Turkovi, že se i Křídlo vznášel? Takový tlouštík a ani nemá... Pan Turek pokývá hlavou. Třeba lze pád nazvat někdy letem, třeba má Melancholický anděl svým způsobem pravdu. A možná že i jeho víra v Křídlův dotyk je opodstatněná, kdoví. Jen aby také pan Klečka nezatoužil se vznést! Pana Turka by pak od něj zase dělila zeď jako za okupace, mnohem horší zeď.

A sotva si pan Turek připustí tuhle obavu, už vidí přicházet pana Klečku. Kolem nohou se panu Klečkovi motá spousta olšanských veverek a nad hlavou mu krouží hejno holubů, protože jim ulamuje drobty z chleba pro pana Turka. A jelikož je pan Klečka znovu zamilován do Melancholického anděla (z lásky k číšníkovi, který se proměnil v loutku, rychle vystřízlivěl), kráčí přímo k němu, pana Turka ve dveřích hrobky si

ani nevšimne. A už pan Turek slyší, jak pan Klečka k andělovi mluví svým laskavým hlasem. – Není už samo Křídlovo jméno příslibem? A Melancholický anděl se blaženě usmívá, neboť si představuje, jak se s panem Klečkou vznášejí a drží se za ruce.

A pan Turek pokývá hlavou, protože se stalo, čeho se obával. A když pan Turek zachází dovnitř, nebojí se jen o pana Klečku a o Melancholického anděla, bojí se také o Křídla, o toho tlouštíka, který ani netuší, jakou hru kolem sebe rozpoutal. Pan Turek by Křídla rád varoval, ale neodvažuje se vzdálit z hrobky. Co kdyby ho pan Klečka, který už zase od anděla někam odběhl, hledal a on by tam zrovna nebyl, pan Turek přece může zvítězit nad přelétavostí pana Klečky pouze stálostí svého citu. A jak jinak ji tady může vyjádřit než právě tím, že v hrobce setrvá děj se co děj?

Křídlo se rozhlíží po hřbitově, koho by ještě roztočil. Už roztočil Alici Davidovičovou a roztočil Rut Kadlecovou a roztočil také Nanynku Šmídovou, která se dlouho bála. A také Diviše Paskala, který dlouho váhal, Křídlo roztočil. A po nich přišel pan Klečka a chtěl, aby roztočil také Melancholického anděla (Melancholického anděla však Křídlo neroztočil, netroufal si uvést do vířivého pohybu tak křehkou bytost a pan Klečka bez anděla do jiného světa nechtěl). A po nich přišla ještě řada dalších, kteří si přáli, aby je Křídlo roztočil. A Křídlo roztočil ochotně i je.

Křídlo stojí na rozcestí a rozhlíží se. A tu vidí přicházet mezi hroby pana Köcka a kousek za ním pana Hamzu. Snad nechtějí i oni, kteří byli zapřísáhlými odpůrci hry, aby je Křídlo roztočil? A Křídlo, když je vidí, trochu znejistí. A už jsou ti dva – pan Köck a pan Hamza – těsně u Křídla (pan Turek se dívá z hrobky, aby mu z té podívané nic neuniklo). Pan Köck říká, že přišli tuhle s panem Hamzou, jestli by je Křídlo také neroztočil, taky se jim stýská po světě, proč by to zapírali.

Jak je Křídlo důvěřivý, myslí si pan Turek a pozoruje, jak Křídlo pokyvuje chápavě hlavou a potom bere pana Köcka za ruku a začíná ho roztáčet. A potom pan Turek vidí, jak Křídla z druhé strany chytil za ruku pan Hamza, a teď se točí všichni tři, točí se čím dál rychleji, až panu Turkovi splývá ta roztočená trojice v jediný elipsovitý útvar. A už není jasné, kdo koho tady vlastně roztáčí – Křídlo pana Köcka a pana Hamzu, anebo spíš pan Köck a pan Hamza Křídla? A není to spíš přetahování než roztáčení?

Pan Turek věděl od počátku, že se to stane. Ti dva odskočili a mezi nimi na zemi leží Křídlo, přetržený vedví jako tvář Benjamina na hedvábném kapesníku Tomáše Hamzy. Pana Hamzu pohled na přetrženého Křídla trochu děsí, odvrací zrak a teď utíká celý shrbený pryč mezi hroby, zatímco pan Köck v zamyšlení nad přetrženým sochařem ještě postává, obhlíží své dílo a teprve pak se pomalu vydá za panem Hamzou (když se pan Köck obrací k odchodu, střetne se jeho pohled na okamžik s pohledem pana Turka).

Nejen Melancholický anděl je křehký. Ale na to musel Křídlo přijít sám, říká si pan Turek, možná proto, aby tím ospravedlnil, že Křídla nevaroval. Však on ten tlouštík zase sroste, jen co se roztržené údy sebe dotknou. A všechno bude zase jako dřív. A příště si rozmyslí, koho bude roztáčet. A už se roztržené údy sebe dotkly a už Křídlovo tělo srůstá.

A už Křídlo pomalu vstává a rozhlíží se. Ale už se nerozhlíží, jestli je tu někdo, kdo by chtěl roztočit, s roztáčením je konec, Křídlo se rozhlíží, jestli není nablízku někdo, kdo by mu zase chtěl ublížit. A jak se Křídlo otáčí na Olšanech na všechny strany, střetne se jeho pohled s pohledem pana Turka. A panu Turkovi se zdá, že je v Křídlově pohledu cosi jako výčitka. Kdepak, Křídlo přetržený vedví a srostlý už nebude důvěřivý jako dřív. A to je dobře.

OBRAZ DEVADESÁTÝ DEVÁTÝ

Sofie Syslová sedí u okna na židli a plete. Navolní, vpíchne, nahodí, provlékne a upevní jedním řetízkovým okem. Navolní... A tu se Sofie podívá z okna, které vede na náměstí Komenského. Výhled jí v tu chvíli zastře něco velkého a růžového. Ale vždyť je to balon Praha, podiví se Sofie Syslová. Ten balon, v kterém letěl pradědeček Kukla a o kterém babička Müllerová poslední týdny před smrtí často mluvila. A kdo to na Sofii z balonu mává, není to snad pradědeček Kukla (Sofie ho viděla na vybledlé fotografii v rodinném albu)? A Sofie Syslová otvírá okno.

A už z koše balonu shazují provazový žebřík, už Sofie Syslová šplhá nahoru, jde jí to pomalu, protože v jedné ruce drží klubíčko fialové vlny, do kterého zapíchla pletací jehlice. A už se Sofie Syslová chytá okraje koše, už kapitán Hůlka (nejspíš to bude on) pomáhá Sofii dovnitř a pradědeček Kukla, ten, co byl spisovatel a napsal řadu knih o Praze, také o pražských katakombách, dělá Evě místo vedle sebe. Evě? Snad si pradědeček Kukla Sofii nespletl s babičkou Müllerovou?

A už se růžový balon Praha vznáší nad Vltavou, která z té výše vypadá jako stružka, a vznáší se nad Hradem (Sofii se zdá, že v Jelením příkopu rozeznává těla jelínků). A potom balon letí nad Staroměstským náměstím (Sofie napíná zrak, ale nemůže s jistotou poznat, jestli tam staví tribunu anebo pódium pro letní divadlo, anebo – popravčí lešení). A potom letí balon Praha nad Václavským náměstím, které se změnilo v úzkou stezku, a nad Riegrovými sady, které se změnily v malou zahrádku. A potom balon letí nad dvěma věžemi telefonní ústředny ve Fibichově ulici a pak nad žižkovskou roklí a nad kostelem svatého Prokopa. A potom balon znovu letí nad náměstím Komenského.

A už tam nahoře – mezi nebem a zemí (pan Sysel by řekl mezi dvojí propastí) – krájí kapitán Hůlka aeronautickým

nožem na plátky šunku. Plátek podá paní, která schovává hlavu do klína, plátek pánovi s licousy, který sedí po jejím boku, a potom podá plátek dědečkovi Kuklovi. A potom podává po plátku Francouzovi, kterého vylekal pohled na tramvaj rychle sjíždějící Kalininovou ulicí, a Ferdáčkovi (tak tomu pánovi, který hodně kašle, kapitán Hůlka říká). A potom podá kapitán Hůlka plátek šunky také slečně Evě. A poslední plátek si kapitán Hůlka vloží do úst a přitom na slečnu Evu spiklenecky mrkne. A Sofie Syslová neřekne ani pradědečkovi Kuklovi, ani kapitánu Hůlkovi, že si ji pletou s její babičkou, která umřela ve vaně. Třeba by jim vadilo, že s nimi letí, kdyby věděli, že není Eva Kuklová.

A už je šunka snědena, už růžový balon Praha letí nad Šibeničním vrchem. A když uvidí pan ředitel, neboť tak kapitán Hůlka toho pána s licousy oslovuje, pod sebou bunkry, začne se chvět po celém těle. A Sofie Syslová si pomyslí, že má pan ředitel s bunkry asi spojeny ošklivé vzpomínky. A také paní Pepi se zřejmě necítí dobře, stále schovává hlavu do klína jako Pazourek na ruském kole. A Sofii Syslové přijde divné, proč ti všichni letí, když je pro ně let takovým utrpením. Jen pradědeček Kukla se tváří spokojeně a se zájmem z balonu pozoruje proměňující se město.

Sofie Syslová se podívá na kapitána Hůlku, který ji ze všech v balonu nejvíc zajímá. Připomíná jí trochu Křídla, nejspíš tím potěšením z letu, které dává nepokrytě najevo. Ale co se kapitánu Hůlkovi stalo, že se dusí? Nedusí se snad tím soustem šunky? A Sofie Syslová uvažuje, že by měla kapitánu Hůlkovi sousto vyndat jako matce františkovské sousto, ale pradědečkovi Kuklovi a ostatním by se to asi nezdálo vhodné, jistě si myslí, že si musí kapitán Hůlka nějak pomoci sám. A už kapitán Hůlka, který se stále dusí, natahuje ruku po aeronautickém noži (copak si chce kapitán Hůlka to sousto z hrdla vyříznout?). A už po noži natahuje ruku také Sofie Syslová

a je rychlejší, už nůž drží a vyhazuje ho z balonu (letí právě nad Olšanským hřbitovem). A pak se Sofie střetne s káravým pohledem pradědečka Kukly. Ne, tohle neměla Eva dělat, tohle ne. Věcem se má nechat jejich přirozený průběh.

A když se Sofie Syslová odváží podívat na kapitána Hůlku, vidí, že kapitán leží na dně koše, rukama si tiskne rozpárané břicho, mezi prsty mu prýští krev. – Harakiri, pradědeček Kukla pokývá hlavou. Ale vždyť nůž... A tu si Sofie všimne, že z břicha kapitána Hůlky trčí pletací jehlice. Takhle je to. A Sofie Syslová si bláhově myslela, že když z balonu vyhodí aeronautický nůž, změní osud kapitána Hůlky, který jí ve vyprávění babičky Müllerové připadal příliš strašný. A že změní také osud... A zatím...

Sofie Syslová vytáhne jehlice z klubíčka fialové vlny, do kterého je zapíchla, když šplhala do balonu Praha. Navolní, vpíchne, nahodí, provlékne a upevní jedním řetízkovým okem. Navolní, vpích... A tu se Sofii zdá, jako by jí v klíně někdo zanaříkal. Klubíčko fialové vlny se kutálí po koberci, odvíjející se nit přetíná zákruty meandrového vzoru. A jak se nit odvíjí, klubíčko tiše naříká. Sofie Syslová však nevstane a nejde klubíčko zachránit (ještě by to dopadlo jako s kapitánem Hůlkou), jen pozoruje, jak klubíčko odtéká úzkou stružkou po vzoru smrti vytkaném na koberci. Je ztracené jako kapitán Hůlka, pomyslí si. A i na tom má Sofie Syslová vinu.

OBRAZ STÝ

Pan Sysel nemá ovšem ani zdání, že se podobá doktoru Kožíškovi. Rozdíl mezi nimi je vlastně nepatrný – doktor Kožíšek se zabývá kůží (ani tady na Olšanech se kůží nepřestane zabývat), hlavně kůží rozpadající se, a doktor Sysel se zabývá jazykem, hledá kořeny slov v prajazyku, rekonstruuje jejich původní, vnitřní formu. Pana Sysla zajímá především proces deetymologizace, takový proces, kterým jsou slova vytrhována z jejich

původních etymologických hnízd a lexikálních souvislostí (svléká slova z kutikul, do kterých se postupně zakuklila, jak by řekl pan Turek). Noře Kožíškové podoba těch dvou ovšem neujde. Také dům, v němž sídlí Ústav pro jazyk český společně s Archeologickým ústavem, připomíná Noře čímsi Kožíškovu dermatologickou kliniku. Ještě tak, aby ten, kterého jednou v dámské šatně na tenisových kurtech nechala vstoupit do svého lůna, trpěl k stáru tak jako její otec chorobou páteře a sesouval se k jedné straně.

A tu Nora Kožíšková uvidí kousek od sebe Alici Davidovičovou. Alice Davidovičová jde v patách Hynku Machovcovi, který si přes hřbitov zkracuje cestu na Žižkov. — Vida, už si našla za Pavla Santnera náhradu. A také za Diviše. Ale copak může Alice za to, že si kdysi myslela, že by si mohli navzájem pomoci, že by se mohli opřít jeden o druhého? Šli si vstříc, ale potom... — Potom jste byli oba dole, dořekne Divišova matka. A to není pro Alici Davidovičovou to pravé. Ona přece má slabost pouze pro ty, co ještě jsou nahoře. Potřebuje se jich přichytit jako larvička (Nora Kožíšková asi něco zaslechla z výkladu pana Turka o nadproměně, kterou prochází Meloe), jako ta Meloe. Alice Davidovičová zrudne až po kořínky tmavých vlasů. Má do nich zrovna vetknutou čekanku, možná ji dostala od pana Klečky, který čas od času rozdává na Olšanech kytičky. Jen ať si dá Alice Davidovičová pozor na Sofii Syslovou, ta si přece také čeká na toho básníka.

Alice Davidovičová už nevydrží Noru Kožíškovou dál poslouchat, spěchá pryč, zatímco Nora Kožíšková mluví o larvách a o kuklách, jako by jejími ústy promlouval sám Turek, jen je řeč toho olšanského mudrce v ústech nevěstky nějak pokřivená. Ale to se tady na Olšanech běžně stává, že než slova dojdou od jednoho k druhému, pootočí svůj smysl a jen stěží se pak lze dobrat jejich původního významu. A jak Alice Davidovičová pospíchá pryč od Nory Kožíškové, protože se jí

její řeč hluboce dotýká (a také proto, že už básníka téměř ztratila z očí), snaží se rozpomenout, kdo to byla Meloe. Nejspíš to byla nějaká nymfa z Ovidiových Metamorfóz. Ale před kým prchala a v co se ta nymfa změnila?

Dole u brány se Hynek Machovec prudce otočí. Asi si všiml už dávno, že mu jde Alice Davidovičová v patách. Jen aby si ji nespletl se Sofií Syslovou! A sotva si to Alice Davidovičová pomyslí, už se to stane. — Co to máš, Sofie, ve vlasech? zeptá se Hynek Machovec přísně. Táže se Alice týmž tónem, jakým se ptá na Sofiiny roztodivné klobouky (některé mu připomínají klobouky tetinky Losové, kterých se bál). — To je přece čekanka, řekne Alice Davidovičová pokorně. A tu si Alice uvědomí, že Hynku Machovcovi nerozmlouvá, že je Sofie Syslová, klidně ho při tom nechává. A dokonce se ani nebrání, když ji básník čekanku z vlasů vyjme. Jakmile se Hynek Machovec čekanky dotkne, rozpadne se mu modrý kvítek mezi prsty. Hynkovi to přijde trochu divné, trochu ho ten úkaz poleká. Dokonce napadla básníka taková zvláštní představa, že kdyby se dotkl Sofiiny tváře jako prve té čekanky, rozpadla by se mu třeba také mezi prsty. A připadá mu, že se to už někdy stalo, ne jemu, ale někomu jinému. A Hynek Machovec se podívá na Alici Davidovičovou, kterou ještě stále pokládá za Sofii Syslovou, zkoumavým a trochu úzkostným pohledem. A najednou básníka napadne, že by se mu mezi prsty nerozpadla tvář Sofie Syslové, ale tvář někoho jiného, protože bytost, na kterou se dívá, přece vůbec není Sofie Syslová, i když se jí podobá natolik, že si ji s ní už podruhé spletl. A Hynek Machovec od Alice odstoupí, pomalu se otočí a jde pryč, už se po té, která měla čekanku vetknutou ve vlasech, ani neohlédne.

A Alice Davidovičová pocítí cosi jako lítost, lítost, jež se na vlas podobá té, kterou cítila, když se Pavel Santner vzdaloval ulicí podél hřbitova. A možná cítí lítost i proto, že se jí Hynek Machovec dotkl, byť jen dvěma prsty, když jí z vlasů vyjímal

sasanku. Sasanku? Jak divně se to Alice Davidovičová v duchu přeřekla, přitom si kdovíproč vzpomněla na ty dva, Roháčka a Boháčka, kteří pořád šmejdí po hřbitově a něco hledají. A jak se Hynek Machovec Alice dotkl, začala se rozpadat v prach. Jelikož však byl básníkův dotek pouze letmý, rozpadá se Alice Davidovičová velmi zvolna, jen tak tiše opadává vlásek po vlásku, postupně se scvrkává ve své lítosti, čím dál míň se podobá té druhé a sobě samé. A kdyby se teď Hynek Machovec otočil, už by si ji nespletl se Sofií Syslovou, teď už ne, a možná by ji už vůbec ani neviděl, úplně by mu zmizela z očí a potom i z mysli.

A Hynek Machovec se v tu chvíli opravdu otočí a nevidí už před branou nikoho stát. A kdyby v prstech dosud necítil ten sasankový prášek (sasankový? jak divně se to Hynek Machovec v duchu přeřekl?), který mu už vniká oděrkou do krve, skoro by nevěřil, že tam potkal bytost, kterou si znovu spletl se Sofií Syslovou. A Hynek Machovec cítí, že se v něm začala odehrávat velká proměna.

Nejen v duši Hynka Machovce, také v duši Sofie Syslové se odehrává velká proměna. Teď už by Sofie Syslová stěží darovala učitelce Bolinkové taštičku s pávem a šedivý kožíšek, aby mohla na chvíli spatřit spícího Pavla Bolinku. Teď už Sofie Syslová nepůjde Pavla Bolinku budit z jeho záhřebského spánku (učitelka Bolinková by za to tentokrát chtěla Sofiin ušní lalůček). A to všechno jen kvůli Hynku Machovcovi, básníkovi, kterému spadlo do oka smítko na úpatí Šibeničáku. Ba ne, možná se za Pavlem Bolinkou Sofie Syslová do třetice nevydá nejen proto, že se její dětská láska změnila v loutku, a nejen kvůli Hynku Machovcovi, ale také kvůli tomu druhému, který se básníkovi podobá jako vejce vejci, takže si teď Sofie Syslová není příliš jista, jestli to žižkovské smítko spadlo do oka básníkovi nebo jemu.

Sofie Syslová nemá ovšem zdání, že ani Hynek Machovec si pojednou není jist, kdo mu smítko tehdy z oka vyňal, vlastně

ani nevyňal, protože v tom okamžiku už v oku nic neměl. Není si jist od chvíle, kdy potkal na pouti a teď u hřbitovní brány bytost, která se Sofii Syslové podobá jako vejce vejci. Ve vlasech měla vetknutý kvítek. Čekanku, nebo sasanku? Ani tím si už básník není jist. Netuší, že ta zneklidňující nejistota se v něm šíří právě od okamžiku, kdy mu oděrkou vnikl do krve květinový prášek.

OBRAZ STÝ PRVNÍ

Hynek Machovec neměl rád tetinku Losovou. Nemá ji rád ani poté, co tetinka Losová vyletěla komínem, protože její tvář začala prosvítat jeho tváří. Nemá rád ani svou sestřenku Martu Losovou, která se několik let dívala u vytržení na taneček matematika Hálka, než mu dovolila, aby se k ní přisál svým rostoucím bříškem. Obě ho hýčkaly, ale přitom čekaly na projevy jeho vděčnosti. Byl nevděčný a tetinka Losová a Marta Losová mu jeho nevděk čas od času předhazovaly. Hynek Machovec se však nedomnívá, že by své rodiče měl raději, že by k matce cítil synovskou lásku, kdyby se nepíchla o rybí kost do prstu a neumřela počátkem války, když byl Hynek ještě pachole, na otravu krve. Nedomnívá se, že by s obdivem vzhlížel k svému otci, i kdyby se otec neoženil podruhé. Jednou se Hynek na Žižkově dusil plátkem šunky, kterou mu předložila macecha. A kdysi mu otec poslal k Vánocům motýla. Motýl se natáhl klíčkem a přitiskl bříškem s gumovou přísavkou na sklo. Potom se motýl otáčel a kovově bzučel. Ani ze smrti svého otce nepocítil Hynek Machovec žádnou lítost, otec se prostě jednoho dne někam ztratil jako ten motýl. A básník nelituje ani toho, že se jeho rodný Most postupně mění v černou jámu pod kopcem. – Je divný, říkaly o Hynkovi tetinka Losová a Marta Losová a kroutily nad ním hlavou.

Hynek Machovec necítí ani potřebu založit rodinu. Necítí ji ani tehdy, když klade hlavu do klína Sofie Syslové.

Nenapadne ho, že by tam mohl slyšet šumění životů svých potomků, sestupujících na svět bránou rozkoše, jeden se k ní už blíží. Hynek Machovec přikládá ucho k Sofiině břichu na gauči z kovových trubek a poslouchá, neuslyší-li uvnitř hlasy těch, kteří jej předešli. Nic na tom nemění, že byla Sofie Syslová panna, když ji poprvé objal na gauči z kovových trubek. Básník poslouchá, jestli uvnitř nezaslechne i vlastní hlas. To by pak znamenalo, že už tam uvízl, i když si bláhově namlouvá, že jemu se to nestane. A už se to stalo, už Hynek slyší zevnitř vlastní hlas, už tam naráží křídly na stěny těsného vězení a kovově bzučí.

Sofie Syslová vidí, jak se výraz básníkovy tváře proměňuje. Nezaslechl tam uvnitř Křídla? – Pazourek ti ležel v klíně, řekne Hynek Machovec. – Viděl jsem tě. Sofie Syslová, která leží dosud nahá na gauči z kovových trubek, mlčí, nebrání se. Jak by také mohla Hynkovi vysvětlit, že to, co jí tenkrát na Bezovce leželo v klíně, nebyla Pazourkova hlava, ale polštářek s červenobílými proužky, který jí vydali v nemocnici na Františku? Ne, Hynek Machovec rozhodně není z těch, kteří by Sofiině báchorce o polštářku uvěřili, i když je básník. Ale proč tedy, když ji viděl s Pazourkovou hlavou v klíně, na ruském kole předstíral, že vidí Pazourka poprvé v životě?

OBRAZ STÝ DRUHÝ

A už zase sestupuje Sofie Syslová nahá do kanálu uprostřed dvora. Visí hlavou dolů na laně, jehož druhý konec Křídlo upevnil námořnickým uzlem na klepadle. Sofie sestupuje dolů velmi zvolna, jak Křídlo střídavě popouští a zadržuje lano. Lokty a koleny Sofie co chvíli zavadí o slizký jícen kanálu, jehož objem sotva pojme drobné dětské tělo (Křídlovo tělo by v jícnu kanálu jistě uvízlo, kdyby se Křídlo k sestupu odhodlal, ale Křídlo, který se chystá k letu z pátého patra, se podzemního světa bojí).

A už je spouštění u konce, lano, upevněné druhým koncem na klepadlo, se napne. Tělo Sofie Syslové visí v kanále hlavou dolů a pomalu se na laně otáčí. Sofie Syslová si posvítí dolů Křídlovou stříbrnou baterkou. Ale buď je svit baterky příliš chabý, anebo je dno příliš vzdáleno, Sofie pod sebou vidí jen temný kruh vody. A jak se Sofie Syslová dívá na temný kruh vody, pomyslí si: Tak odtud tedy voda za dešťů stoupá, vzlíná do klepadla a potom koluje jeho údy. A najednou si Sofie Syslová všimne, že se ve vodě na dvou místech něco leskne. Nejsou to skleněnky zvané duhovky? Jednu takovou duhovku vzal Pavel Bolinka Sofii, přehazoval si ji nad kanálem z ruky do ruky, jako by ho pálila. Ale možná to nebyla duhovka, ale oko. Odkud se však vzala ta druhá? Sofie Syslová se pokouší kuličky sebrat, natahuje ruku, ale prsty se sotva dotkne hladiny, která se nepatrně zčeří. Ale sotva se Sofie Syslová hladiny dotkne, už ty duhovky nevidí, kruhový obraz se porušil.

Sofie Syslová visí v kanále hlavou dolů. Jako tehdy má pocit, že svým neopatrným dotykem uvedla do pohybu tu až dosud spící spodní vodu. A ta procitlá spodní voda začíná pomalu stoupat (nebo k sobě začíná Sofiino tělo přitahovat?), už smáčí konečky Sofiiných dlouhých vlasů a po vlasech stoupá k tváři. A Sofie Syslová vykřikne a upustí Křídlovu baterku. A už Křídlo nahoře zaslechl ten dvojí zvuk, výkřik a zvuk předmětu spadlého do vody, neslyšel je však z kanálu, ale z klepadla, k němuž tiskne ucho. A už je Sofie Syslová tažena vzhůru, jde to ztěžka, výstup je mnohem nesnadnější než sestup. Jícen kanálu se sevře a obemkne tělo mnohem pevněji než při spouštění. A tělo tažené vzhůru uvízne v kanále jako v soutěsce.

A tu se Sofie Syslová rozpomíná: už kdysi takhle visela v nějakém průduchu, světlo tam padalo shora malým čtvercovým otvorem. Na hlavu se jí sypal stoletý prach a pomalu ji zasypával. A hluboko dole bečelo nějaké zvířátko, jehňátko nebo koloušek sotva narozený. A možná tehdy nevisela v průduchu,

ale uvízla v nějakém těsném tunelu, písek jí vnikal do očí, uší, nosu a lůna a pomalu ji zasypával.

Konečně se tělo Sofie Syslové opět uvolnilo, křeč trvala jen okamžik, ale Sofii připadalo, že ji jícen kanálu svírá celá léta, celou věčnost. Už je Sofie Syslová zase tažena rovnoměrně přerušovaným pohybem vzhůru, už se Sofie chodidly chytá okraje kanálu (anebo okraje průduchu či tunelu?), už tělo kanálové panny potřísněné zelenohnědým slizem leží naznak v jesličkách klepadla. Křídlo se nad pannou sklání: Viděla jsi dole kořeny klepadla? A kanálová panna přikývne, netroufá si Křídlovi říct, že tam žádné kořeny neviděla (ostatně kdo ví, jak takové kořeny vlastně vypadají).

A když pak už zase sedí Křídlo se Sofií Syslovou na klepadle (Sofie už není nahá, Křídlo jí tělo omyl vodou přinesenou na dvůr v modré bandasce, na dvou místech otlučené), vzpomene si Sofie Syslová na duhovky, které zůstaly ležet na dně. A napadne ji, že to byly oči klepadla. A ty oči se na ni zdola z vody dívaly s naléhavou prosbou. A Sofie selhala, nesplnila tam dole své poslání. A ještě upustila ze zbabělosti Křídlovu baterku. A tím třeba... A z hrdla panny vyjde na klepadle klokotavý zvuk.

OBRAZ STÝ TŘETÍ

Sofii Syslové se zdá sen. Jde přes Václavské náměstí, na kterém se právě koná smuteční spartakiáda. Právě probíhá cvičení žen v černém s černými mušelínovými šátky. Celé náměstí od Domu potravin až po nový Dům hedvábí (housenka bource morušového se svléká čtyřikrát, než se zapřede nebo zakuklí) se vlní černými těly a průsvitnými černými šátky. Pan Sysel, když mu Sofie sen u snídaně vypráví, se zmíní o živých obrazech a o tryznách (zámotek se vloží do horké pece, aby se kukla usmrtila). A také se zmíní o sokolských sletech. — Tvůj dědeček, Sofie, byl významný sokol. Já sám jsem jako chlapec na X. sletu v osmatřicátém také cvičil.

A potom se Sofie Syslová v tom snu ocitla v Riegrových sadech. – V těch místech, řekne pan Sysel, bývala Kanálka. Asi se tam Sofie ocitla proto, že v těch sadech cvičila na obvodní spartakiádě s krychlí. A tu, kde se vzal, tu se vzal, stojí před ní stařeček. Ale vždyť je to dědeček Sysel. Dědeček má na sobě úbor staromódního střihu. Ale vždyť je to sokolský kroj, Sofie kroj poznává podle čapky se sokolím pérem, kterou nedávno našla pod divanem. A sokolský dědeček podává Sofii Syslové nějaký nadvakrát složený lístek. – To bude určitě nějaký líbesbríf od toho básníka, řekne Pazourek a pokusí se Sofii Syslové lístek vytrhnout. A protože Sofie drží lístek pevně, přetrhne se lístek vedví. A když Sofie Syslová pohlédne na zbylou půlku, vidí, že to není žádný líbesbríf, ale obrázek nějakého mladíka, nebo spíš anděla, polovina andělské tváře, protože druhou polovinu uchvátil Pazourek, ukazuje ji teď Provazníkovi, který je tu také, a pak ji trhá na malinké kousky.

A jak Sofie Syslová pozoruje Pazourka, který trhá tvář na malinké kousky, a ty poletují po Riegrových sadech jako motýlci, najednou se rozpomene. Šla přece do Riegrových sadů pro vodu. Neříkal otec, že uprostřed Kanálky bývala studánka s výbornou vodou? Sofie Syslová si na ni vzala bandasku na mléko. A už Sofie studánku vidí, studánka je pár kroků od ní, už Sofie Syslová naplnila modrou bandasku až po okraj vodou a přiklopila nádobu víčkem, už ji opatrně nese, aby ani kapka nevyšplíchla. A v patách za ní jdou ti dva – Pazourek s Provazníkem – a prozpěvují si do pochodu: Už ho vezou za Novou bránu, už mu vykopali hlubokou jámu.

A už Sofie Syslová došla s vodou až na Olšanské náměstí. A tu na ni zavolá Hynek Machovec, stojí za křižovatkou u kaple svatého Rocha. Sofie se k básníkovi rozběhne přes křižovatku, ani se nerozhlédne. A už se to stalo, už Sofii Syslovou odhodilo auto pražských mlýnů a pekáren, už voda vytéká z modré, teď na dvou místech otlučené bandasky, a tou

stružkou odtéká dolů na Bezovku život Sofie Syslové. Jenže je to ve snu nebo v jiném životě.

OBRAZ STÝ ČTVRTÝ

Sofie Syslová tráví v poslední době každý den dlouhé hodiny ve vaně a den ze dne koupel prodlužuje. Pan Sysel Sofii podezřívá, že se v koupelně proměňuje v rybí pannu jako její matka. Žertuje, ale přitom není daleko od pravdy.

Sofie Syslová leží ve vaně a krouživými pohyby čeří vodu s nafialovělou pěnou. Voda s nafialovělou pěnou Sofii nadnáší a tělo se zvolna proměňuje. Plave po vodě s nafialovělou pěnou a chvílemi noří malou hlavu na labutí šíji pod hladinu. A kdyby byla ve dveřích koupelny klíčová dírka nebo kdyby pan Sysel vyvrtal do dveří otvor, uviděl by plavat ve vaně labuť. Takhle pan Sysel, kterého Sofiino dlouhé noční koupání zneklidňuje a odvádí od studia praslovanského světa a jeho hypotetického jazyka, může jen čas od času přicházet ke dveřím koupelny a dotazovat se, jestli Sofie ještě žije. Sofie mu v takových chvílích dlouho neodpovídá. A jak by mu také mohla odpovědět, když klokotavý zvuk gol-gol, který by jí vyšel z hrdla, by se podobal spíš křiku ptáka než lidskému hlasu? Sofie Syslová, která se mění v labuť, už tuší, že týmž způsobem se ve vaně proměňovala její matka. To bude tou labutí šíjí, kterou jsem po matce zdědila, pomyslí si. A matka ji zdědila po své matce. Znamená to snad, že také babička Müllerová, že i ona...?

A tu si Sofie Syslová všimne, že na okraji vany sedí muž v tmavošedé uniformě. To je přece... Snad si dědeček Sofii neplete s babičkou Müllerovou? Ale sotva Sofii Syslové bleskne ta obava hlavou, už ví, že právě to se stalo. Jinak by se na ni dědeček Müller nedíval s takovou úpěnlivostí, jinak by po ní nevztahoval ruku. A protože mu Sofie sama ruku nepodává, jak by to možná udělala babička Müllerová, ponoří dědeček Müller ruku v tmavošedém rukávu k ní do vody. A už se

dědečkova tmavošedá ruka dotýká ve vodě Sofiiny paže, vlastně křídla, v které se její paže před chvílí proměnila.

— Myslela jsem, že jsi mrtvý, když ses tak dlouho nevracel, řekne Sofie, vlastně Eva Müllerová dědečkovi, vlastně svému muži. — Zasypalo mě to, ale neumřel jsem, řekne hauptman Müller. — Založil jsem v Holandsku novou rodinu. Odpustíš mi, Evo? Sofie-Eva má najednou pocit, že jí v krku uvízl kámen. Z hrdla jí vyjde klokotavý zvuk, který se nepodobá lidskému hlasu. Ani labutímu zpěvu se však ten zvuk příliš nepodobá.

A tu Sofie Syslová sevře ve vodě tmavošedou ruku dědečka Müllera. A potom začne ta, která se nakrátko proměnila v labuť, dědečka Müllera pomalu stahovat k sobě pod nafialovělou pěnu. Jde to docela snadno, protože dědeček se kupodivu vůbec nevzpírá, hauptmanovo tmavošedé tělo klouže do vany podivuhodně hladce.

OBRAZ STÝ PÁTÝ

Sofie Syslová začíná chápat. Její vědomí je místem, v němž se sbíhají jako paprsky kruhu události minulé i budoucí. A tak jako v sobě Sofie Syslová postupně zahrnuje čas v jeho proměnách a trvání, zahrnuje v sobě i různé bytosti. Přebývají v ní jako v kukle, jak by se vyjádřil pan Turek, který je entomolog. Sofie Syslová prochází mnoha instary, postupně se svléká (nebo se naopak postupně obléká?). Na počátku byla Sofie Syslová jen sama sebou (byla-li vůbec někým). A jednoho dne začala v sobě nosit Alici Davidovičovou, tu s perziánovým štuclem, a potom v sobě začala nosit Rut Kadlecovou, tu sochu se zaječím pyskem. A potom i Nanynku Šmídovou, kterou v sobě pocítila, když nesla ve snu z Riegrových sadů vodu v její bandasce. A stejně je to i se světem, který se kolem Sofie Syslové rozvírá v soustředných kruzích, podobných těm, které se objevily na hladině Vltavy, když do ní Pazourek vhodil kámen. A jako Pazourek kamenem rozvířil hladinu Vltavy, tak

Sofie Syslová víří svět všude, kam vstoupí, uvádí, zprvu jen bezděky, do pohybu kolo dějů a postav, otáčejících se kolem ní jako kolem jednoho ze svých nesčetných středů. Všechny ty postavy v sobě švadlenka z Říše loutek nosí, ztrácí se v nich, ale zároveň se v nich nalézá.

A není Sofiiným údělem, aby její život, stále přerušovaný a obnovovaný, složený ze smrtí a zrození, skončil jednoho dne úplným rozplynutím, kterým ji straší Hynek Machovec? Nebude Sofie, sešitá z cizích životů jako kostým loutky z všelijakých hadříčků, rozsápána a nepřipodobní se tím Diviši Paskalovi, neboť i ten přebývá od jisté doby v Sofiině vědomí? Sofie Syslová se ovšem mýlí, když se domnívá, že je její bytost něco zvláštního. Všechny bytosti krouží jedna v druhé, jen jejich vědomí je různě zastřené, říká na Olšanech pan Turek.

To si Sofie Syslová myslí, že je věčná? Pazourek vyfoukne z trubičky mýdlovou bublinu. A mýdlová bublina se vznáší nad kopec Šibeničák, unášena žižkovským větrem. A Sofii Syslové připadá, že už i tohle někdy zažila, už jednou se jí Pazourek takhle posmíval a přitom vyfukoval mýdlové bubliny. Anebo se jí to jen zdá? Je to vzpomínka, anebo se totéž, nebo skoro totéž stále opakuje? A nemůže to třeba být obojí? Ale jestli jsem opravdu jen jako ta bublina, nestálá a nepevná, unášená větrem, která se zakrátko rozprskne, co mi zbývá, než poddat se tomu větru a nechat se jím unášet?

To je Sofii podobné, vyvodit z toho takové závěry. Sofie je taková korouhvička nebo káča, nechá se roztáčet každým, kdo ji uchopí. A necítí z toho někdy závrať? ptá se Hynek Machovec. Ovšemže Sofie někdy cítí závrať. Nejraději by se pak přikrčila k zemi a usnula. Jenže vždycky je někdo nablízku, kdo ji uvidí a přeruší její usínání. Třeba Hynek Machovec, který na gauči z tenkých kovových trubek právě vstupuje do Sofiina lůna. Sofie Syslová voní kolotočem a houpačkami a básník se diví, odkud se tak dlouho po pouti ta vůně bere.

OBRAZ STÝ ŠESTÝ

Je krásná ještě teď, pomyslí si Nora Kožíšková o Renatě Tyršové, když ji vidí kráčet hřbitovní alejí v dlouhé hnědé sametové sukni. Ale kam Renata Tyršová tak spěchá? Snad chudinka nespěchá za bratrem Tyršem? Nora Kožíšková se pustí za Renatou Tyršovou hřbitovní alejí, jde za ní v dostatečné vzdálenosti, aby ji nevyplašila. Třeba by Renata Tyršová, kdyby si Nory Kožíškové všimla, zabočila někam mezi zasněžené hroby, aby ji zmátla. A Renata Tyršová se opravdu co chvíli ohlíží, asi opravdu nechce, aby někdo viděl, kam míří. A co chvíli odhání dotěrné veverky, které se jí motají kolem dlouhé sametové sukně.

Ovšemže jde Renata Tyršová za bratrem Tyršem. Je prý nervově nemocen a někdy se nemůže ani hnout. Tutlá se to však, protože k vůdci Sokola se nemohoucnost nehodí. A už je Renata Tyršová u pomníku s obeliskem, na jehož vrcholu rozpíná sokol křídla. Hledá manžela, ale nikde ho nevidí. Sedí tu jen dědeček Sysel v sokolském kroji a usmívá se. Asi sní sokolský dědeček o tom, jak se bude vznášet. – Kdepak, bratr Tyrš tu není, řekne dědeček Sysel. – Také tu na něj čekám. A dědeček Sysel se zase oddá svému sokolskému snění (na tu, která byla srostlá s harfou, zdá se, dávno zapomněl) a na tváři se mu rozhostí blažený úsměv.

Renata Tyršová se sokolského dědečka na nic víc neptá. Vždyť už pochopila, kam se manžel zase poděl. A Renata Tyršová si vyčítá, jako už tolikrát, že ho tenkrát nechala odjet do Tyrol samotného. Ani tady na Olšanech se však nerozpláče, k ženě vůdce Sokola se to nehodí. Viděl by to ten sokolský dědeček a také Nora Kožíšková, která ji celou cestu sledovala, by to viděla. A také pan Sabina by to viděl, ošumělý klobouk zrádce národa se co chvíli mihne mezi zasněženými hroby.

Renata Tyršová se vleče hřbitovní alejí, dotěrné veverky už ani neodhání. A veverky se zaplétají do její dlouhé sametové sukně. A tu Renata Tyršová vidí, že jde proti ní paní Havlíčková.

Padnou si do náručí, ten tyrolský osud jejich manželů je nakrátko sblíží. – Takové neštěstí, řekne paní Havlíčková, ale aspoň jste ho neviděla umírat jako já svého Karla. – To ne, řekne Renata Tyršová.

Je silná, pomyslí si Nora Kožíšková. Krásná a silná. Musel ji velmi milovat. Až ho za nějakou dobu vyloví z betonové vodní nádrže, ani se nerozpláče. A bude mít i dost síly k tomu, aby před světem skryla vůdcovu slabost. A co když už si na to prostě zvykla? A tu si Nora Kožíšková všimne, že zdola kráčí malý průvod. Čtyři sokolové s péry na čapkách nesou na ramenou tělo bratra Tyrše. Složí ho sestře Tyršové k nohám. A sestra Tyršová se k bratru Tyršovi skloní a zlehka ho pohladí po tváři a po zmáčené bradce. A potom ti čtyři sokolové zvednou tělo bratra Tyrše zase na ramena a kráčejí s ním dál, až dojdou k sokolskému dědečkovi, který sedí u paty obelisku, na jehož vrcholu rozpíná sokol křídla. Však dědeček Sysel věděl, že nebude bratr Tyrš daleko. A dědeček Sysel se už staví do pozoru, na prsou si rovná červenobílou šerpu. A potom dědeček Sysel vytasí šavli vracejícímu se vůdci na počest (neutkvěla na ní nějaká struna z harfí panny?). A Renata Tyršová zvedne hlavu a usměje se na čtyři sokolské bratry a také na dědečka Sysla. A usměje se také na bratra Tyrše, který pomalu zase procitá k olšanskému životu. A bratr Tyrš se trochu usměje na sestru Tyršovou a začne mluvit o nadcházejícím sletu.

Pořád se milují, pomyslí si Nora Kožíšková a pocítí závist. A kdyby se teď z nebe snesl orel Hergesell (to je ten proměněný Němec, kterého zabil za revoluce kněz Jan Paskal), otevřela by mu Nora Kožíšková jako za války svůj klín. A jen to Noře Kožíškové přijde na mysl, už vidí orla Hergesella, jak se k ní z nebe krouživým letem snáší. A Nora Kožíšková otvírá orlu Hergesellovi svůj olšanský klín. Vůbec jí nevadí, že ji vidí zrádce národa, jehož ošumělý klobouk myší barvy se co chvíli mihne mezi zasněženými hroby.

OBRAZ STÝ SEDMÝ

A už si Vítek na Bezovce zase strhává z obličeje spací roušku, už zase se proplétá mezi dětmi, které spí na rozkládacích lehátkách bezovkovým spánkem. Vítek opatrně našlapuje (modré bačkorky s červenými bambulkami drží v ruce), aby nikoho neprobudil a také aby neupozornil tu, která mu rouškou přikryla obličej. A už je Vítek na zahrádce, už míjí nízký kovový kolotoč (kolotoč se trochu pohne, jak se do něj opře vítr vanoucí od Židovských pecí). Už Vítek pohodil roušku na zahrádce, už vítr roušku sebral z trávy a unáší ji pryč. A Vítek pozoruje, jak jeho spací rouška letí přes zahrádku a potom Jeseniovou ulicí, a myslí si: Tahle odletí, ale ona hned nastříhá spoustu dalších. A všemi mi přikryje obličej. A ty spací roušky budou mít takovou moc, že se Vítek už nedokáže přemoci a usne jako ostatní děti hlubokým bezovkovým spánkem, bude spát celé hodiny, celá léta. A Vítek hledá, kudy by ze zahrádky na Bezovce unikl. Běží od přední branky k zadní, ale tentokrát jsou obě zamčené. Chtěl by přelézt drátěný plot, ale po celé délce plotu je natažen ostnatý drát.

A už učitelka Bolinková vyběhla na zahrádku. Už se rozhlíží, už Vítka spatřila u plotu. – Vítku! Už k němu přes zahrádku kolem kolotoče spěchá. A už se Vítek rozhodl, už přelézá plot (s bačkorkami v ruce to jde velmi ztěžka). Už se přehupuje přes ostny na druhou stranu. A už Vítek běží z Bezovky pryč, běží ulicí Rokycanovou a pak Koněvovou třídou, běží přes Tachovské náměstí a potom ulicí Husitskou. A všude, kudy běží, kropí cestu krví. Teprve v ulici Pod Vítkovem se chlapeček z Bezovky zastaví. Až sem snad moc té se spacími rouškami nesahá.

A jak Vítek zprudka oddychuje, všimne si, že na svahu zase spí jeden přes druhého bohatýři. A Vítek pochopí, že tu ti bohatýři vždycky spí po boji jako děti po obědě na Bezovce. Ne, ani tentokrát nebude Vítek šplhat na kopec, aby ty spící

bohatýry, mezi kterými by se musel proplétat, nevzbudil. Vítek se pomalu vrací na Tachovské náměstí. — To je přece ta jeskyňka, zaraduje se, když uvidí otvor do hory. A Vítek vejde do jeskyňky, aby si tam i tentokrát chvíli odpočinul.

Ale není to jeskyňka, je to tunel. A sotva vejde Vítek do tunelu, hned jej vítr, který tudy vane, nadzvedne ze země. A ten vítr Vítka unáší jako pápěrku do nitra hory, na jejíchž svazích spí jeden přes druhého zmožení bohatýři. A Vítek, unášený větrem těsně pod klenbou tunelu směrem do Karlína, upustí jednu po druhé modročervené bačkorky a letí pak ještě rychleji. Čím však letí Vítek rychleji, tím se cítí unavenější, tím víc jej přemáhá spánek. Copak sahá její moc až sem? pomyslí si a snaží se let zrychlit tempy rukou a nohou, která ho učí na plavání. Jen aby se jí i tady nepodařilo přehodit mu spací roušku přes obličej, jen aby ho i tady v nitru hory nakonec nedostihla! A už Vítek zase vidí vepředu spásné světýlko, světýlko se stále zvětšuje a svítí stále pronikavěji. A už je Vítek zachráněn, už chlapeček z Bezovky horou proletěl, už je na druhé straně. A už zase ťuká v Kollárově ulici na okno komůrky, v které bydlí archeoložka Jarmila Schovánková.

OBRAZ STÝ OSMÝ

Jarmile Schovánkové připadá, jako by někdo tichounce zaťukal na okno její komůrky. Kdo by šel Jarmilu Schovánkovou tak brzo po ránu navštívit, pan Sysel, který v tu dobu trpí alergií a hledá tajemný střed své bytosti, určitě ne. Jarmila Schovánková vstane z postele a jde k oknu. To je přece Vítek, podiví se Jarmila, ten chlapeček z Bezovky, kterému se nelíbí vozit se s ostatními dětmi na kolotoči.

Vítek táhne Jarmilu Schovánkovou za ruku do předsíně. Ale kam chce Vítek Jarmilu dovést — na Bezovku sotva. Domů? Vždyť Jarmila Schovánková ani neví, kde Vítek bydlí. Třeba bydlí někde blízko, určitě bydlí docela blízko, proto

chodí právě za ní. Aha, chlapeček z Bezovky chce, aby ho zase vykoupala.

Jarmila Schovánková sedí s Vítkem na obrubě vany. Povídají si a jeden druhého pomalu svlékají. Vítek se už trochu rozveselil, líbí se mu představa, že se budou tentokrát koupat spolu. A jak se Jarmila Schovánková v koupelně na Vítka dívá, pomyslí si, že mu bude asi pět let. A najednou pocítí závrať. Jak to, že ji to nenapadlo už tehdy a nechala ho odejít? Vždyť je to její synáček, ten potracený, kterému se vana stala kolébkou i rakví. Teprve teď, když Jarmila Vítka svléká, všimne si, jak je zablácený. A ve vlasech, co jen to má Vítek ve vlasech? Vždyť je to zaschlá krev. A tohle že jsou vlásky, jaképak vlásky – peříčka. A i jinde, na lopatkách a také na loktech vyrážejí Vítkovi bledě modrá peříčka. A když Jarmila Schovánková zdvihne Vítka do náručí, aby ho posadila k sobě do vody (diví se, oč je Vítek lehčí než dipylská váza), vykřikne tiše bolestí, jak se jí Vítek zaryje do zápěstí ptačími pařátky.

Archeoložka Jarmila Schovánková leží v chladnoucí vodě, kolébá Vítka na kolenou a pomalu usíná. A jak Jarmila Schovánková pomalu ve vodě usíná a život z ní odtéká dvěma pramínky, slyší, že si v koupelně někdo prozpěvuje. To její ptačí chlapeček si prozpěvuje, křidýlky čeří vodu ve smaltované kolébce-rakvi.

OBRAZ STÝ DEVÁTÝ

V tomhle světě nic nezaniká, jak říká na Olšanech pan Turek. Všechno se jen neustále proměňuje. Jeden živočich se proměňuje v jiného, většího nebo menšího, anebo se změní ve věc a tehdy se má za to, že zašel. A také věci se mění jedna v druhou anebo ožívají, protože byly zakletými živočichy. A tak jako je ve vajíčku a ve všech instarech – larvách, kuklách a nymfách – obsažen dospělý hmyz – imago, tak jsou v každém člověku už jako v dítěti obsaženy všechny jeho budoucí podoby.

A stejně je to i s našimi myšlenkami. Pan Turek pokývá vědoucně hlavou. — Všechny naše budoucí myšlenky a pocity nejsou ničím jiným než více či méně nahodilými následky našich předchozích myšlenek a pocitů. A kdyby byl člověk, pane Diviši, schopen zřetelně poznat, co se s ním právě děje, mohl by v tom spatřit všechno, co se mu přihodí. V každé příhodě, která člověka potká, je totiž obsažena ta další, která předchozí v pozměněné podobě opa...

Pan Turek se zarazí v půlce slova, protože jde právě kolem Jarmila Schovánková. Archeoložka spočine pohledem na Melancholickém andělovi a přitom trochu vzdychne, jako by jí to něco připomnělo. — Už to má, chuděra, také za sebou, řekne pan Turek, když Jarmila Schovánková zmizí mezi hroby. — Kdyby měla místo archeologického vzdělání vzdělání entomologické, věděla by, že sekretem s vůní vanilky láká v období zásnub samičku sameček chrostíka, Sericostoma personatum. Dávno by jazykozpytcovu lež prohlédla, neuvěřila by jeho slibům. Ani pak se s ní neoženil, když duše paní Syslové vyletěla komínem strašnického krematoria a labutí panna se vznesla nad Prahu, ani pak ne. Ba, pan Turek pokývá hlavou, kdyby byla Jarmila Schovánková věděla, že celých šestnáct let miluje chrostíka (jeho larva se pětkrát svléká, než se zakuklí, vyplave k hladině, praskne a vyletí šedohnědý motýlek asi centimetr dlouhý, s rozpětím křídel do tří centimetrů), nenechala by svůj život jednou odtékat dvěma pramínky ve smaltované kolébce-rakvi.

OBRAZ STÝ DESÁTÝ

Hynek Machovec nemá rád Sofiiny roztodivné klobouky, poslední je fialový. Nejspíš je básník nemá rád proto, že mu připomínají klobouky té, která se zakuklila velmi blízko (Hynek Machovec se nejprve domníval, že se zakuklila v houbě na louce rozptylu). Nemá rád ani ten oslí výraz, který Sofii vystupuje

na tváři ve chvílích smutku (neříká mu jazykozpytec chagallovský?). A to ještě Hynek Machovec netuší, že Sofie... Ale možná mu švadlenka z Říše loutek připadá prostě málo vznešená, možná se prostě málo hodí k jeho poslání, neboť ten, který skládal básně ve vaně a také v provazišti Tylova divadla, už s úspěchem vydal dvě knížky (Vlčí poemu a sbírku V tunelu času) a z Albatrosu popošel o pár kroků dál, o pár lvích – do Spisovatele. A básník se chystá Sofii vysvětlit, že není její lásky hoden. Jen kdyby jí na tváři, až jí to bude vysvětlovat, nevystoupil zase ten chagallovský výraz! Není v něm něco židovského? Ale kde by se to v Sofii Syslové vzalo?

Leží spolu v Přemyslovské ulici na gauči z tenkých kovových trubek v poloze s odvrácenými hlavami (není to poloha, v níž také chrostík...?). Hynek Machovec ještě neví, když si po nezdařeném milování ochlazuje čelo o kovovou trubku, že jeho gauč...

A už Hynek Machovec Sofii Syslové vysvětluje, že není její lásky hoden. A už Sofii Syslové na tváři zase vystupuje ten výraz, v němž je něco židovského, ale zároveň na ní vystupuje ještě něco jiného, jakási sveřepost (básník takový výraz u té, která chtěla být fialkou, na kterou by šlápl, nezná). Takhle to tedy je. A Sofie začíná tušit, že Hynek Machovec nebude želet ani toho děťátka, jehňátka perského nikdy nenarozeného, které z jejího těla už brzo v koupelně vyjde. Tím děťátkem by ho k sobě ještě víc připoutala, a on chce přece z Národní, kde sídlí Spisovatel, popojít ještě o kousek dál. Popojít, nebo spíš popoletět?

A co když se i Sofie Syslová, až z Přemyslovské odejde, někde blízko zakuklí, co když i ona? Toho se začne básník Hynek Machovec obávat, když se dívá, jak si Sofie nasazuje v předsíni před zrcadlem fialový klobouk. Jako by neexistoval jiný způsob, kterým by k ní mohl být ten, jenž touží létat, navěky připoután.

OBRAZ STÝ JEDENÁCTÝ

Pan Sysel se otáčí v křesle potaženém černou koženkou, v jednom místě prasklou. Také křeslo se svléká z kůže, napadá pana Sysla. Nemůže odolat, aby do praskliny pod sebou nevsouval prsty. Pan Sysel, sužován stále víc alergií, vniká čím dál hlouběji do plsťovitých útrob křesla. Jsou to útroby, anebo další tělo, které bude křeslo mít ve svém příštím životě neboli instaru? Pan Sysel se otáčí, otáčí se stále rychleji. A jak se otáčí stále rychleji, má najednou pocit, že se křeslo otáčí samo. A najednou se křeslo zprudka zastaví a pan Sysel se ocitne týlem k oknu a čelem k černému nábytku vykládanému perletí.

A už ho jazykozpytec vidí. Zase tam je, zase postoupil o krůček (jeden ptačí, jak se říká ve hře, která se hraje dole na dvoře). Pan Sysel hledí do očí Ka a Ka hledí do očí pana Sysla svým pronikavým dravčím pohledem. Panu Syslovi připadá, že se tak dívají jeden na druhého už celé hodiny, celá léta, jako by soutěžili, kdo to déle vydrží. Ale vždycky je to Ka, kdo to vydrží déle, a vždycky je to pan Sysel, kdo nakonec uhne pohledem. A pokaždé se panu Syslovi zdá, že se Ka chystá promluvit, pomalu otvírá zobák, aniž spouští z pana Sysla zrak, a potom ze sebe vydá jakýsi svištivý zvuk. Jazykozpytce ten svištivý zvuk zneklidňuje, i když se na druhé straně slov obává. A co když vlastně Ka mluví, ale pan Sysel jeho slova neslyší nebo jim nerozumí, protože je dravcova svištivá řeč zcela jiného druhu, než jaké je jazykozpytec Sysel schopen porozumět.

A když se potom pan Sysel otočí k psacímu stolu, k oknu čelem a do pokoje týlem, ví, že už tam Ka zase není a nebude tam, dokud se pan Sysel opět neroztočí. Ale kde Ka přebývá, když není tady? Pan Sysel vkládá prsty do praskliny (už se do ní vejdou čtyři). Třeba se Ka ukrývá právě tam. A už pan Sysel nahmatává peří na ptačí hlavě. Pod tělem pana Sysla čeká Ka na okamžik, kdy jej vířivý pohyb nakrátko probudí ze spánku, čeká, až bude moci pronést svou řeč. Řeč o čem? Snad ne

o nějakém příkopu? Jenže Ka stále mlčí a pana Sysla, když pod sebou cítí zrychlený dravcův dech, přepadá den ze dne z jeho řeči větší úzkost.

A jednou, když sužován kožní alergií marně rýsuje kroužky a čtverce mandaly, má pan Sysel pocit, jako by se pod ním něco pohnulo. A tehdy vezme kružítko a bodne. A tam uvnitř jako by někdo bolestně vzdychl. A pan Sysel se odrazí nohama a začne se roztáčet. Točí se čím dál rychleji a pak už se mu zdá, že se křeslo otáčí samo. A už se pan Sysel odlepuje od země, už krouží u stropu pokoje s černým nábytkem vykládaným perletí. A potom pan Sysel zprudka dosedne na zem a zastaví se – tylem k oknu a čelem do pokoje.

Stojí tam zase ten s šedohnědým peřím. Pokouší se otevřít zobák, ale jde mu to ztěžka. A pod okem, tam, kde mají sokoli zvláštní skvrnu, má krvavou tečku. Pan Sysel sklouzne pohledem na křeslo a vidí, že křeslo krvácí, krvácí právě v místech, kde koženka praskla. A pan Sysel se pokusí vstát, protože sedí v kaluži krve. Cítí, jak se jej zmocňuje zvláštní malátnost a slábne mu zrak. Chce zavolat Sofii, ale nemůže pohnout jazykem. Pan Sysel si sahá třesoucí se rukou do úst, a místo jazyka nahmatává pahýl. Sjede rukou dolů po břichu, a nenalézá ani úd. A pan Sysel pochopí: už nastala ta dlouho očekávaná proměna, už se jeho tělo prostoupilo s tělem toho, který zůstal tam dole, už je pan Sysel opět studentem Jindřichem Syslem. A když Sofie na otce od dveří zavolá, neotočí se, Jindřich Sysel běží tentokrát dál, až na dno Jeleního příkopu.

OBRAZ STÝ DVANÁCTÝ

Kdepak, na Olšanech se už pan Sysel za své syslí jméno neschová. Jazykozpytec se mýlil, když se domníval, že se v okamžiku smrti na otáčecím křesle navždy spojí s tělem toho druhého – studenta Sysla, který zůstal ležet v Jelením příkopě – a že se pak i on promění v krále lesů. Pan Sysel si rozechvělýma

rukama osahává dva bolestivé body na hlavě. Doufá, že z nich co nevidět vyrostou jelení parohy. Spíš mu však z nich vyrostou dlouhá tykadla, má-li pravdu pan Turek, který tvrdí, že je pan Sysel chrostík, Sericostoma personatum. Alespoň by tomu nasvědčoval jeho značně vystupující spodní ret, typický nejen pro habsburský rod, ale i pro řád chrostíků. A kromě rtu – haustellu – jsou tu ještě další podobnosti s tím hmyzem, třeba vůně vanilky a kopulace v poloze s odvrácenými hlavami. A také ta cizí perleťová schránka, v níž chrostík přežíval jako larva a do níž vlákal i archeoložku Jarmilu Schovánkovou.

– Jarmilo! Pan Sysel volá svou dlouholetou milenku z Kollárovy ulice, jejíž život odtekl dvěma pramínky ve smaltované kolébce-rakvi. Nenapadlo ho, že by jí měl do Hlavova ústavu přinést nějaké šaty. A tak Jarmila Schovánková vyletěla komínem strašnického krematoria zavinutá v bílém prostěradle jako v tóze (sem tam na něm utkvěla bledě modrá pírka z toho ptačího chlapečka, s nímž se naposled koupala). – Jarmilo!

Jarmila Schovánková pana Sysla dobře slyší, ale neozve se ani na druhé volání. Vanilková vůně, která k ní opět doléhá, ji už nepřitahuje. Jarmila Schovánková už totiž pana Sysla, který se vznáší kousek nad zemí (k letu mu slouží dva páry blanitých křídel), nemiluje. Právě letí hledat Vítka, svého ptačího chlapečka. A už Jarmila Schovánková Vítka našla, už ho spatřila, jak spí v jednom ze dvou bunkrů na Šibeničáku. A už i ona usíná vyčerpáním z toho letu, přitulena k bledě modrému ptačímu tělíčku, na hromádce loňského zetlelého listí navátého dovnitř žižkovským větrem.

Pan Sysel se také mýlil, když se domníval, že až na Olšany za ním Jelení příkop nedosáhne. Stačí, aby se na svých tenkých hmyzích nožkách jen trochu pootočil, a už se pod ním hloubí propast. A ještě musí přihlížet, jak nad jeho hlavou pronásleduje orel labuť. Orel Hergesell krouží nad labutí pannou ve stále sevřenějších kroužcích. – Jsme přece oba Němci, slečno

Müllerová, nač to ještě teď zapírat? Helena Müllerová (už ne Mlynářová, už ne ani Syslová, obě ta jména před časem svlékla jako rukavice) vrtí hlavou na labutí šíji. S tímhle zakukleným esesákem, který za války uspořádal hon na pana Turka a na pana Klečku a na konci války zplodil s Norou Paskalovou Diviše Paskala, pokud je pravda, co říká babička Orionová, se Helena Müllerová nespolčí. Už proto se s ním nespolčí, že dosud cítí na tváři dotyk srsti jelínka Melíška, o jehož hřbet se v nemocnici na Františku opřela, a hlavně proto, že jí v uších dosud zní ten neuvěřitelně táhlý a závratně vysoký tón, v který se posléze změnilo prozpěvování umírajícího skladatele Brixiho.

Dole pod panem Syslem zeje Jelení příkop, není-li to jen prohlubeň dlouhá a široká jako ruka, která se jeho hmyzímu zraku jeví jako úzká propast. A co to tam dole pan Sysel vidí? Jelínek Melíšek se chystá položit hlavu do klína panny. Ale vždyť je to Sofie! Copak i ona, jako její matka...? — Sofie! A tu Sofie, v jejímž klíně bude už brzo odpočívat hlava jelínka Melíška, zvedne oči a podívá se na pana Sysla. Vlastně se Sofie Syslová nepodívá na pana Sysla, nýbrž zahledí se někam skrze něj, jako by nad příkopem nestál otec, věhlasný jazykozpytec, ale uchytil se tam na stéblu trávy jen nepatrný brouček, kterého na tu dálku nemůže rozeznat.

OBRAZ STÝ TŘINÁCTÝ

Ten, který Sofii svého času přirovnal k mýdlové bublině a také ke korouhvičce a roztočené káče, má stále zřetelnější pocit, že je Sofie Syslová možná něco úplně jiného. Napadá ho to, když se dívá na její labutí šíji, která mu v poslední době připadá ještě protáhlejší. A proč jako dítě visela Sofie tak ráda zavěšená za nohy a hlavou dolů? Básník je tím zneklidněn o to víc, že se cítí čím dál víc omotán nitěmi z Říše loutek. Možná že je tu nějaký hluboký, zásadní důvod, proč zůstala Sofie Syslová

sama, proč se nevdala. Kdyby Hynek Machovec do detailů neznal Sofiino tělo, byl by přesvědčen, že na něm skrývá nějakou šerednou jizvu (Hynek Machovec si vzpomene na jizvu, kterou měla na prsou Raja Libina) nebo že trpí nějakou kožní chorobou, kterou mohla zdědit po svém otci. A také ten zvyk trávit celé hodiny v koupelně se básníkovi zdá nanejvýš podivný. Hynek ve vaně psal, když chtěl být sám, ale ať Sofie Hynkovi netvrdí, že ve vaně šije. A proč vždycky tak dlouho neodpovídá na jeho volání? Copak nechápe, že má strach o její život (není to poslední projev jeho citu?). A Hynkovi neujde, že Sofie vychází z koupelny pokaždé celá změněná.

A už zase jde Sofie Syslová do koupelny, nemůže se dočkat, až bude ležet ve vodě s nafialovělou pěnou a krouživými pohyby čeřit vodu. Hynek Machovec Sofii sleduje zkoumavým pohledem, její labutí šíje mu dnes večer připadá zase o něco protáhlejší (Sofie musí ve dveřích koupelny šíji ohnout a sklonit hlavu. Anebo se to Hynkovi jen zdá?). Od prahu koupelny se Sofie Syslová na Hynka ohlédne, v jejím pohledu je cosi jako prosba, ale možná také výzva. A básníkovi neujde, že se Sofie tentokrát v koupelně nezamkla.

A už se básník rozhodl, chce poznat, chce vidět. Už bere za kliku, už rychle vstupuje do koupelny, aby ji přistihl. A básník vidí: ta, s kterou se před chvílí pokoušel milovat, plave ve vaně a krouživými pohyby křídel čeří vodu s nafialovělou pěnou. A když bílý pták spatří svého druha, vyjde mu z hrdla klokotavý zvuk, pramálo podobný lidskému hlasu, básník stejně jako jazykozpytec tomu zvuku neporozumí. Takhle to tedy je, řekne si Hynek Machovec, když vyběhne z koupelny. Sofie se ve vaně proměňuje v labuť (nespletl si básník náhodou labuť s majkou fialovou?). Teď už Hynek Machovec chápe, proč... A ještě pak, když sbíhá po schodech, a ještě dole na náměstí Komenského slyší za sebou ten klokotavý zvuk, kterým labuť úpěnlivě volá zpátky svého druha.

Málem jsem se oženil s labutí, pomyslí si Hynek Machovec, když leží schoulen na boku, s koleny přitaženými k bradě na svém gauči z tenkých kovových trubek v Přemyslovské ulici. Taktak jsem tentokrát unikl. Jen kdyby všude po pokoji nevisely ty nitě z Říše loutek, do kterých se básník ve tmě co chvíli zaplétá! Jen kdyby sem zase nevletěl ten motýl a teskně kovově tu nebzučel!

OBRAZ STÝ ČTRNÁCTÝ

Sofie Syslová se vrací z kabinetu pana Sysla, v kterém už přebývá jen Ka. A jak se Sofie Syslová s prachovkou v ruce přibližuje k proskleným dveřím do svého pokoje, uslyší najednou táhlý svištivý zvuk. Ten zvuk je spojen s něčím dávným v jejím životě, i když možná s jiným místem. Sofie Syslová se nemůže rozpomenout, s čím je ten svištivý zvuk spojen a kde ho slyšela.

Ví, že musí otevřít dveře do pokoje co nejrychleji. Kdyby totiž Sofie Syslová dveře otevřela jen o trochu pomaleji, nepřistihla by tam minulost, která se tam v její nepřítomnosti stále odvíjí, vždycky až do okamžiku, kdy do pokoje vstoupí. Odvíjení asi není to pravé slovo, pomyslí si Sofie Syslová, když sahá na kliku. Minulost tam vlastně utkvívá jako živý obraz a blíží se k přítomnosti zezadu jen nepatrnými krůčky. Stačí, aby Sofie do živého obrazu nevstoupila dostatečně rychle, aby se neotočila dost hbitě jako v té hře Cukr káva čokoláda čaj rum bum, která se odedávna hraje dole na dvoře, a už nepřistihne dědečka Sysla, jak si právě obléká sokolský kroj, už nespatří otce, jak sedí nehybně na divanu v pozici lotosového květu neboli padma.

Sofie Syslová otevře zprudka dveře do pokoje. Takhle to je, Křídlo tu skáče přes švihadlo. Křídlo skáče velmi rychle, téměř se vznáší a švihadlo opisuje elipsu kolem jeho zavalitého, stále ještě takřka dětského těla. Jen je zvláštní, že je slyšet pouze svist švihadla, ale jak se Křídlo odráží nohama od země, slyšet

není. Nejspíš to bude tím, usoudí Sofie Syslová, že skáče na plyšovém koberci. – Vždyť se uštveš, Křídlo, řekne mu. Ale Křídlo, který skáče k Sofii zády, se ani neohlédne, skáče dál, téměř se na koberci vznáší a švihadlo opisuje dál elipsu kolem jeho těla. A když Sofie Syslová napne sluch, zaslechne, že si Křídlo potichu počítá.

Sofie Syslová sedí na divanu potaženém vybledajícím květovaným brokátem a pozoruje Křídla, jak se vznáší na koberci s meandrovým vzorem, na tváři cítí poryvy vzduchu vířeného švihadlem. A jak Sofie Syslová sedí a pozoruje Křídla, najednou si všimne, že už nesedí na divanu, ale na klepadle. A uprostřed koberce s meandrovým vzorem zeje otvor do kanálu. Jak to, že si Sofie dosud nevšimla, že sahá kanál až sem, že prochází jejím pokojem? A Sofie Syslová řekne Křídlovi: Dej pozor na kanál, Křídlo! Ale Křídlo Sofiina varování nedbá nebo ho ani neslyší, možná vůbec nezpozoroval, že vešla do pokoje, vlastně na dvůr, v který se pokoj proměnil, tak je Křídlo soustředěn.

A už se stalo, čeho se Sofie obávala, už Křídlo i se švihadlem pomalu mizí v otvoru, který se rozevřel uprostřed koberce s meandrovým vzorem, pomalu se propadá. Sofie Syslová se přiblíží k otvoru a dívá se dolů. Připadá jí, že tam dole rozeznává jakýsi vřetenovitý útvar, jakýsi smotek ohraničený elipsou švihadla. A ten vřetenovitý smotek je čím dál menší a otvor nad ním je stále sevřenější, až už v koberci zase žádný otvor není. Ale i pak, když už tam žádný otvor není, slyší Sofie Syslová zdola ten náhlý svištivý zvuk. A slyší ho, byť čím dál slaběji, ještě když vyjde z domu na náměstí Komenského a míjí novostavby, které tu vyrostly místo zbouraných starých domů jako houby po dešti. A ještě potom, když se Sofie Syslová na rohu Rokycanovy a Sabinovy ulice na okamžik zastaví a zaposlouchá, zdá se jí, že až sem doléhá ten táhlý zvuk, který se podobá šelestu křídel přelétajícího dravce nebo svistu prudce roztáčeného lasa.

OBRAZ STÝ PATNÁCTÝ

Hynek Machovec leží schoulen na boku, s koleny přitaženými k bradě. Ještě stále netuší, že gauč z tenkých kovových trubek, na kterém leží v poloze dosud nenarozeného dítěte, už prorostl pod dům v Přemyslovské ulici a už svými kovovými kořeny sahá téměř pod Olšanský hřbitov. Už brzo, právě ve chvíli, kdy se ta dvě místa hluboko pod zemí spojí, přijde za Hynkem Machovcem Alice Davidovičová a vybídne ho, aby přiložil ucho k trubce a poslouchal.

A jak leží Hynek Machovec na gauči, který pod ním žije dosud netušeným životem, zaslechne zase ten zvuk – tesknný bzukot kovového motýla (pan Turek by ten zvuk nazval stridulace). Zatím tančí motýl svůj zoufalý taneček zvenčí na okenním skle, ale už zakrátko vletí do pokoje (nic nevadí, že Hynek, než šel spát, zavřel okno pečlivě na obě kličky) a přisaje se gumovým bříškem na básníkovo rozpálené čelo.

A už se to stalo, už básníkovi kovový motýl s černými oky na žlutých křídlech usedá na čelo, už se k čelu přisál gumovým bříškem, už... malý Hynek sedí na Žižkově v Budovcově nebo Lukášově ulici proti svému otci a jeho nové ženě. Pozoruje otce, který krájí na plátky šunku dlouhým nožem s úzkou čepelí (není to nůž aeronautický?). Otec i macecha se pak na Hynka dívají, jak jí šunku, ke každému soustu musí Hynek přikousnout dvě sousta slaného loupáčku. A už sousto šunky, nebo spíš slaného loupáčku uvízlo dítěti v hrdle, už se Hynek dusí. – To má z té své hltavosti, řekne macecha, ačkoli Hynek jedl schválně pomalu, aby ten požitek co nejvíc prodloužil.

A Hynek, který se dusí soustem šunky, nebo spíš slaného loupáčku, má pocit, že se vznáší, letí nad městem v růžovém baloně. A v tom růžovém baloně sedí také otec a po jeho boku macecha, která schovává hlavu do klína, bojí se podívat dolů. Otec se vyklání z koše balonu a hledí se zájmem na město pod nimi. A jak se otec z koše balonu vyklání, vyklání se stále

hlouběji, všimne si Hynek Machovec, že se otci přisál vzadu na krk zvláštní útvar podobný šnečí ulitě nebo hmyzímu kokonu.

A už se balon snesl na zem, Hynkovi ještě stékají po tvářích slzy z toho závratného letu (z toho letu, nebo spíš z toho, jak se dusil?). Otec se na Hynka dívá s výrazem úlevy. A Hynek ví, že kdyby se otec otočil a sklonil k zemi, spatřil by i tady dole na jeho zátylku šnečí ulitu nebo hmyzí kokon. A z toho kokonu na zátylku Otakara Machovce...

Takhle to je, pomyslí si Hynek Machovec, když motýl dotančí na čele svůj taneček a ukončí svůj jednotvárný teskný zpěv. Co je však platné, že motýl vždycky odletí a nějakou dobu se v Přemyslovské neukáže, když ho má básník v sobě? Už cítí, jak se mu ruce pomalu prodlužují a mění v křídla, v křídla, ó žel, kovová. A z dvou bolestivých bodů na hlavě mu vyrážejí tykadla.

Motýl Machovec stojí uprostřed místnosti, otáčí se na místě na své jediné noze a teskně kovově bzučí. A básník Hynek Machovec, který právě zažil proměnu v motýla ze svého dětství, dochází k poznání, jak vratká, a přitom jak plynulá je hranice mezi tím, co je zatím zvenčí a od nás odděleno, a tím, co už je uvnitř a co s námi splynulo, neboli mezi tím, co dosud vnímáme jako cizorodý předmět, který se nám přisál k tělu, a tím, v co se tělo proměnilo.

OBRAZ STÝ ŠESTNÁCTÝ

Sofie Syslová vstupuje do jazykozpytcova kabinetu s pocitem úcty a bázně, jako by vstupovala do svatyně. Přejíždí prachovkou po lesklých plochách černého nábytku vykládaného perletí (kolika mušlí bylo asi třeba na jeho vykládání?), přejíždí po jeho hranách a lesklých plochách, v nichž už od dětství hledá matné obrysy svého těla a své tváře, tváře Nevěsty s dvěma obličeji. Někdy zahlédne v lesklé ploše tvář s bradkou a někdy tvář toho, který seděl na okraji vany. Přejíždí prachovkou

také po údech věšáku, který stojí v rohu kabinetu teď holý (jelenicové sako odnesla Sofie do Hlavova ústavu), přejíždí po něm několikrát, až se jí zdá, jako by věšák pod jejími dotyky vzdychl bolestí hraničící se slastí. A přejíždí prachovkou také po otáčecím křesle, po jeho kovových trubkách a po sedadle potaženém černou koženkou, v jednom místě prasklou. Sofii připadá, že se prasklina opět o něco zvětšila. A potom jí padne zrak na nepatrný otvůrek, kterého si dosud nevšimla. Otvor je okem sotva postřehnutelný, nejspíš jej způsobil nějaký ostrý předmět, špendlík anebo kružítko.

A už Sofie Syslová usedá na otáčecí křeslo pana Sysla, které je teď jejím křeslem. Odrazí se a pootočí. A potom se Sofie Syslová odrazí víc a otočí se dokola. A potom se točí stále rychleji, ani se už neodráží, křeslo se točí samo. A jak se křeslo otáčí, vydává zvláštní kovový svist. A Sofie, točící se na otcově křesle, které jí teď patří, ucítí najednou vůni vanilky. A čím rychleji se točí, tím je vůně vanilky pronikavější, až Sofie Syslová z té vanilkové vůně a z toho kolotoče, který kovově sviští, pocítí malátnost.

A už se křeslo neotáčí, už se zastavilo, Sofie Syslová se teď ocitla týlem k oknu a čelem ke Ka, bytosti se sokolí hlavou. Vstane jako omámená a jde k němu do kouta. Ka otvírá ztěžka zobák, jako by se pokoušel promluvit, ale z hrdla se mu vydere jen svist, pramálo podobný lidské řeči. Švadlenka z Říše loutek mu však porozumí. Tak tohle je Ka, duchovní dvojník nebo bratr, o kterém jí nedlouho před smrtí vykládal otec. Netušila, že je otcův Ka tak blízko. Otcův? Teď už její, když usedla na otcovo křeslo.

OBRAZ STÝ SEDMNÁCTÝ

Už zase procitá Rut Kadlecová v pohovce z olšanského spánku. Převrací se z boku na bok, tělu už v pohybu nebrání správcovský plášť, do kterého byla zavinuta, žádná kutikula. A jak

se Rut Kadlecová převrací z boku na bok a dotýká se stěn svého těsného příbytku, začíná pohovka zase hrát tu kratičkou tesklivou melodii. Šípkový Jura však doma není, aby jí naslouchal a těšil se z ní. Šípkový Jura právě pije v kavárně Flora nápoj své pozdní dospělosti, číšníka, který mu kávu dnes přinesl (předtím ubrouskem nadvakrát složeným smetl z mramorové desky kulatého stolku nějaké drobečky a pár zrníček popelu), pokládá za Pavla Bolinku. Ale Pavel Bolinka v kavárně Flora není, ještě nenašel svůj ubrousek, ještě se nemohl proměnit z loutky zpátky v číšníka. Tentokrát však Šípkový Jura kávu pomalu neupíjí, aby ten turecký požitek co nejvíc prodloužil, vypije ji několika chvatnými doušky, takže si popálí jazyk a hrdlo.

Rut Kadlecová sebou zmítá v pohovce stále prudčeji, voskované plátno, kterým je pohovka potažena, se napíná k prasknutí. A už pohovka podélně praská (melodie se v tu chvíli změní v neuvěřitelně táhlý a závratně vysoký tón) a z ní vystupuje ta se zaječím pyskem. A už si Rut Kadlecová zakrývá ret rukou, i když v bytě nikdo není. A už oknem vyskakuje ven, už utíká přes Vinohradskou třídu, už se lehce vyhoupla na zeď a pak se zavřenýma očima skáče, či spíš se snáší dolů, rukou si přitom stále zakrývá ret. A už sedí Rut Kadlecová vedle Křídla na zemi (je tu s nimi také Nanynka Šmídová) a povídá si s ním o životě.

A zatímco si ti tři na Olšanech povídají o životě, vrací se Šípkový Jura z kavárny Flora domů. Spěchá, protože se mu stýská po Rut, která hraje v pohovce. A Šípkový Jura myslí také na to zakleté zvířátko, které se Rut přichytlo ke rtu, už se chvěje netrpělivostí, aby se ho zase dotkl, aby po něm přejel prstem a cítil, jak pod jeho dotykem ožívá. A už je Šípkový Jura doma. Už od dveří vidí podélnou prasklinu ve voskovaném plátnu, už do praskliny vsunuje dva prsty, už tam ponořil celou ruku... – Rut!

Šípkový Jura si trpce vyčítá, že se jen na chvíli vzdálil, jen co došel do kavárny Flora a vypil svou tureckou kávu, vypil ji několika chvatnými doušky, takže si popálil jazyk a hrdlo. A Šípkový Jura ulehne tam, kde ležel štucl a kde ještě před chvílí ležela Rut Kadlecová (dosud zevnitř cítí olšanskou vůni, tu vůni přezrálých hroznů). A jak Šípkový Jura leží tam, kde ležel štucl a kde ještě před chvílí ležela Rut, a převrací se z boku na bok a naříká, může-li se tak nazvat ten klokotavý zvuk, který mu vychází z popáleného hrdla, zaslechne najednou zase tu tesklivou melodii. Zůstala tady, zaraduje se ten v pohovce. Stačí, abych se pohnul, a už zase hraje. A Šípkový Jura se v těsném a temném příbytku, do něhož podélnou prasklinou vniká jen trochu světla, převrací a blaženě poslouchá tu tesklivou melodii, kterou pokládal za ztracenou.

OBRAZ STÝ OSMNÁCTÝ

Sokol, který rozpíná křídla na obelisku vztyčeném nad hrobem bratra Tyrše a bratra Fügnera a také sestry Renaty Tyršové, rozené Fügnerové, se na špici pootočí. Panu Erbenovi, který leží právě naproti, sokolovo pootočení neujde. Také sokolský dědeček si sokolova pootočení všiml a probírá se ze svého olšanského polospánku. Asi už sokol zahlédl svou paní, pomyslí si dědeček Sysel.

A opravdu to tak je. Sokol už vidí přicházet hřbitovní alejí svou paní, už se k ní z obelisku snáší a usedá jí na ruku. A Renata Tyršová sokola něžně osloví. Dědečkovi Syslovi, který ty dva přivřenými víčky pozoruje, se zdá, že žena vůdce Sokola oslovila ptáka až příliš něžně. A potom se Renata Tyršová posadí na zem, rozprostře po zemi širokou hnědou sametovou sukni a sokol schová svou hlavu v jejím sametovém klíně.

I když je sokol symbolem hnutí, sokolský dědeček je tím výjevem pohoršen. Dnes chová v klíně sokola a zítra? Zítra to

bude úplně jiný pták, myslí si sokolský dědeček, třeba orel, který tu v poslední době čím dál častěji krouží. A jednou přiletí nějaký anděl a Renata Tyršová dovolí i andělovi, aby schoval hlavu v jejím sametovém klíně. A po andělovi... A sokolský dědeček se strachuje o osud hnutí.

Sokolský dědeček není daleko od pravdy. Renata Tyršová už orla opravdu zahlédla a dnes také poprvé uviděla Melancholického anděla. Ovšemže by Renata Tyršová i andělovi dovolila, aby schoval svou hlavu v jejím sametovém klíně. Anděl má však oči jen pro pana Klečku, netrpělivě pana Klečku vyhlíží, slíbil mu přece, že Křídla přemluví a potom spolu poletí. Anděl netuší, že pan Klečka potkal u hřbitova Provazníka a v tu chvíli zapomněl na anděla. Jen pan Turek o tom ví a v duchu anděla lituje. A pan Turek lituje také pana Klečku, který jde za Provazníkem až pod Nuselské schody. Dnes se pod schody ještě zarazil, ale už brzo si troufne až do Provazníkova mládeneckého pokoje. Pan Turek pokývá vědoucně hlavou. A také Renatu Tyršovou, která chová v sametovém klíně sokola, ale myslí přitom na anděla, pan Turek lituje.

OBRAZ STÝ DEVATENÁCTÝ

Hynek Machovec se pomalu obléká do tmavošedého obleku, který nosí do divadla. Odstraní kartáčem pár bledě fialových nitek, které na obleku tu a tam uvízly. Marně přemýšlí, odkud se na obleku ty bledě fialové nitky vzaly. Přitom přistoupí k oknu, které vede do Přemyslovské ulice. A tu ji spatří stát na protějším chodníku. A už se podívala k němu nahoru, už na Hynka kývá, aby šel rychle k ní dolů. A Hynka napadne, že by měl asi jít přímo, snést se z druhého patra do její náruče. Má pocit, jako by už takhle k ní někdy spěchal, jen okno bylo o dvě, o tři patra výš. A někde blízko, hned za zdí, plakalo novorozeně, plakalo, i když ho jeho náměsíčná matka houpala (nebylo to dítě Hynkovo a nebyla ta náměsíčná jeho žena?).

Možná básníka proto napadají tak podivné myšlenky, že se mu vrátil zápal plic a už brzo skončí svou pouť v Litoměřicích (ještě nemá zdání, jakým způsobem se v jeho příběhu naplní osud básníka, kterého svým jménem připomíná).

A už se Hynek Machovec vyklání, vyklání se tak hluboko, že málem přepadne jako Diviš Paskal v domě proti Olšanskému hřbitovu. Ten, který právě pocítil závan smrti na čele, rychle zavře okno a pečlivě otočí oběma kličkami. Najednou má strach, aby se ta dole nerozhodla vyletět k němu nahoru, když on nahoře tak dlouho otálí. A když se pak Hynek Machovec obrátí ke gauči, vidí, že okno marně zavíral na obě kličky. Dívka z pouti, ta s čekankou nebo sasankou ve vlasech (Hynkovi ani tentokrát neujde, jak se podobá Sofii Syslové, jen má navíc v tváři něco židovského, jako měla Raja Libina), už sedí na jeho gauči z tenkých kovových trubek, přikládá právě ucho k jedné z nich a poslouchá. A potom ta židovská dívka vyzve Hynka Machovce, aby si také poslechl.

Hynek Machovec přiloží ucho k studené trubce na místo, kde předtím poslouchala ona. A opravdu, už slyší, jak to uvnitř trubky klokotá, jako by gaučem kolovala nějaká tekutina. A básník pochopí, že je jeho gauč svým tenkým potrubím vrostlý do podlahy, prorůstá celým domem a hluboko v zemi saje vláhu. A ta vláha pak potrubím gauče stoupá až do druhého poschodí. A Hynek Machovec řekne, že nikdy netušil, jak hluboko jeho gauč sahá. Židovská dívka se usměje: Sahá ještě mnohem hlouběji (v tónu jejího hlasu zazní vědoucnost pana Turka). Kdyby se Hynek pokusil nějakou trubku odpojit, vytryskl by z ní olšanský pramen. — Olšanský pramen? podiví se básník, ale už se dál neptá, protože se ho najednou zmocní divná malátnost. A kdyby neseděl na gauči, asi by v tu chvíli upadl.

Dívka přejíždí dlouhými prsty (na třech má nehty zastřiženy do špičky, takže připomínají drápky) Hynkovi po obličeji,

po krku a také po prsou, sjede mu rukou na břicho a ještě níž. A jak mu dívka přejíždí dlouhými prsty s třemi drápky po celém těle, zdá se básníkovi, že nohama, které mu visí z gauče na zem, pomalu vrůstá do podlahy. Jeho nohy jsou stále těžší a těžší, protože už sahají velmi hluboko, táhnou se pod Přemyslovskou ulicí až pod Olšanský hřbitov a odtud jimi stoupá k břichu a k hlavě životodárný pramen, týž, který už klokotá v kovových trubkách gauče. Odzdola vzhůru projíždí jeho tělem slast hraničící s bolestí.

Teprve pak, když ten pocit dozní a Hynek Machovec se shýbne, všimne si, že na červenočerně melírovaném kovralu, v místech, kde gauč jednou ze čtyř kovových noh vrůstá do podlahy, proudí uzounká bílá stružka. Copak je ten olšanský pramen mléčný? Ale vždyť se Hynek žádné trubky nedotkl? A ta mléčná stružka u nohy, nebo vlastně u kmene gauče je stále širší a širší, už se rozlévá v mléčnou kalužinku nebo jezírko. A už se olšanská dívka nad mléčným jezírkem dychtivě sklání, už si v něm smáčí dlouhé černé vlasy.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ

Sofie Syslová sedí na divanu, nikoli však v pozici lotosového květu. Odráží se nohama od země a pohupuje se. A jak se Sofie Syslová na divanu pohupuje, houpá se stále prudčeji, takže nadskakuje stále výš a stále hlouběji se propadá, má najednou pocit, že už zase nesedí na divanu, ale na klepadle. Pozoruje odtud kruhový otvor v koberci, k němuž se pokoj trychtýřovitě svažuje ze všech stran. Ale vždyť je to otvor do kanálu, podiví se Sofie Syslová. A najednou si Sofie Syslová vzpomene na Křídla. Vstane z klepadla a jde ke kanálu.

A už se Sofie Syslová svléká donaha jako tehdy, už si omotává lano kolem pasu (druhý konec lana upevní k noze klepadla). Už se Sofie Syslová spouští do kanálu, nohama šátrá po jeho stěnách, pokouší se zachytit o výstupky v jeho jícnu, ale

jícen kanálu je hladký a kluzký jako kmen stromu za deště, nohy jí co chvíli sklouznou a Sofie se pak propadá tak dlouho, dokud se jí nepodaří nohama vzepřít o stěnu kanálu a trochu si odpočinout před dalším sestupem. Sofii Syslové připadá, že se nespouští do kanálu pár minut, ale celé hodiny, možná celá léta.

A najednou je spouštění u konce. Sofie už dosahuje chodidly na dno kanálu, už nohama na dně spočinula. A už se Sofie Syslová rozhlíží kolem sebe jako u vyjevení. Vždyť je zase tam, odkud se spouštěla. Stojí na dvoře, po pravici má klepadlo a uprostřed dvora zeje otvor do kanálu. Anebo je to jiný dvůr, který se tamtomu podobá jako vejce vejci? A kdyby Sofie Syslová sestoupila také tímto kanálem, nenašla by tam dole ten samý, nebo spíš další dvůr podobný oběma předchozím? Ale co když prostor je sice týž, ale čas pokaždé jiný? A možná že kdyby Sofie postupně procházela dvory svého života, ležícími ve stále větší hloubce, a kdyby se spouštěla dalšími a dalšími kanály, sestoupila by tak posléze až na dvůr svého zrození, který by byl zároveň dvorem její smrti. Klepadlo by se stalo kolébkou, v které by leželo novorozeně pokřtěné jménem značícím moudrost, a zároveň by se stalo rakví, v které by ležela stařena s příjmením značícím malého hlodavce. Ale to by pak znamenalo... To by znamenalo, že oko zakleté do podoby skleněnky zvané duhovka (anebo je to skleněnka zakletá do podoby oka?) nemusí být tam dole, nejníž, ale může být stejně dobře tady nahoře, může Pavlu Bolinkovi znovu proklouznout mezi prsty. Tomu, který se proměnil v loutku?

Sofie Syslová uchopí lano, které se trochu pohupuje ve větru, který tady na spodním dvoře vane, a šplhá nahoru. Jde jí to ztěžka, protože lano je teď vlhké, jak se smýkalo o kluzké stěny kanálového jícnu.

A konečně je ta, jejíž jméno je rozpjato mezi nebem a zemí, zase nahoře. Sedí na klepadle a prudce oddychuje

po namáhavém výstupu (v jednom okamžiku se jícen kanálu stáhl křečí, tělo jako sousto uvízlo na okamžik, který se zdál věčností, mezi dvojím prostorem a časem). Klepadlo se dosud nepatrně chvěje, jak na něj dosedla. Ale už to vlastně není klepadlo, už je to opět divan, Sofie Syslová přejíždí krouživými pohyby po jeho vybledajícím brokátovém čalounu. A když se Sofie Syslová odváží podívat doprostřed pokoje, už kruhový otvor v koberci nevidí, už tam otvor zase není.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ PRVNÍ

Sofie Syslová, která šije v krejčovně Říše loutek, slyší zvláštní zvuk. Není to svist otáčecího křesla, pod kterým se i pod ní brzo začne kruhovým pohybem hloubit jelení propast. Není to zvuk, který vydává kovový kolotoč na Bezovce (Sofie Syslová dosud cítí mezi lopatkami důlek, který tam prstem vyhloubila učitelka Brümmerová). Vždyť je to otakárek fenyklový, Papilio machaon. Sofie otakárka poznává podle žlutočerných křídel s čtyřúhlými skvrnami (jeden takový motýl visí připíchnutý špendlíkem nad její postelí). Jenže tenhle motýl má kovová křídla a z kovu má i tykadla a sosák.

A už otakárek usedl Sofii Syslové na dlaň, už se kovovým sosákem dotýká její dlaně. Sofie Syslová se marně pokouší rozpomenout, v které hře motýl hraje. Pozoruje, jak se motýl, přisátý k její dlani rozpáleným gumovým bříškem, otáčí na jediné noze jako káča, otáčí se čím dál pomaleji. A jak Sofie Syslová pozoruje motýlí taneček a poslouchá motýlí písničku, může-li se tak nazvat ten teskný kovový bzukot, který tančící motýl vydává, začíná pojednou chápat.

A už kovový motýl dotančil, už se neotáčí, jen sosák ještě zarývá do Sofiiny dlaně. A už také dozpíval, už nevydává ani ten teskný kovový bzukot (Sofie slovům teskné motýlí písničky zatím neporozuměla, nebylo-li to vlastně jen slovo jediné, dokola omílané). A jak se Sofie Syslová na motýla dívá, pocítí

k němu něhu smíšenou se soucitem. Dosud ho drží na dlani, k níž se motýl přisál rozpáleným gumovým bříškem. A když Sofie přejede prstem zlehka po motýlích křídlech, motýl se trochu zachvěje a Sofii v tom okamžiku projede tělem bolest hraničící se slastí. — Hynku! Sofii Syslové se zdá, že se motýlí křídla, stále rozevřená jako k letu, místo něhož je však motýl odsouzen k věčnému kroužení na jediné noze, znovu nepatrně zachvěla.

Nejdříve Pavel Bolinka a teď Hynek Machovec, pomyslí si Sofie Syslová. Ale copak už Sofie nemiluje ani jeho? Tak jako Hynek Machovec už nemiluje Sofii Syslovou, protože se ve vaně proměňuje v labuť, nemůže přece ani Sofie Syslová milovat Hynka Machovce, když se proměnil v otakárka, Papilio machaon, ještě ke všemu jen v loutku motýla. A Sofie Syslová, které na tváři zase vystoupil chagallovský výraz, k němuž se přimísilo něco sveřepého, si není jista, nemá-li tuhle proměnu ona sama na svědomí.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ DRUHÝ

Sofie Syslová, ta larva, kukla a nymfa, z které se zdlouhavou cestou stává dospělý hmyz (imago, řekl by pan Turek), už začíná chápat. Jsou předměty jako kolotoč nebo otáčecí křeslo, nebo houpačka a divan, které mají zvláštní moc. Někdy se stačí na nich otočit nebo zhoupnout, a místo se začne proměňovat, pozvolna splyne s jiným místem. A tehdy také věci kolem, například věšák na šaty nebo polštářek, procitnou nakrátko ze svého mnohaletého spánku. Už chápe to, o čem mluvil na Olšanech pan Turek, že totiž zakletá místa a zakuklené věci se otvírají a ožívají otáčivým a houpavým pohybem nebo pouhou chůzí kolem dokola či sem a tam.

Ta, z níž se pomalu stává imago, usedá na otáčecí křeslo. Odrazí se nohama a začne se otáčet. Točí se čím dál rychleji (křeslo přitom kovově sviští), až se pod křeslem začne hloubit

Jelení příkop. Teprve potom se zastaví a podívá se dolů. A už tam dole rozeznává propletená těla mrtvých jelínků. Sofie Syslová se domnívá, že už rozumí. Dole se hraje nějaký živý obraz, možná je to pokračování (pokračování, anebo prolog?) obrazu, který se hrál kdysi na Nový rok ve Španělském sále. Sofii Syslové v tom obraze (jmenuje se i teď Nové pokolení) připadá důležitá úloha. Má sestoupit do Jeleního příkopu, oddělit od sebe těla mrtvých jelínků, posbírat jejich oči, jazyky a pohlavní údy (ty duhovky, ta zvířátka stažená z kůže, jehňátka perská ještě nenarozená). A potom, až Sofie Syslová oči, jazyky a údy do posledního posbírá, oči vloží do důlků, jazyky do úst, údy přiloží k tělům tam, kam patří (nesmí se při tom splést ani jednou, jinak by se všechno zmařilo), nastane ten zázrak. Jelínci se promění zpátky v mládence a ti mládenci začnou jeden po druhém pomalu procitat, pokusí se postavit na vratké nohy, budou si protírat oči a udiveně se rozhlížet kolem sebe, žvatlat jako pacholata, kropit trávu kolem sebe. A potom se ti mládenci mají vzít za ruce, postoupit až těsně pod zeď Hradu a vyslovit sborem tu pečlivě nacvičenou větu: Jsme pokolení, které vzklíčilo, Petře.

Podobný živý obraz se už na Hradě hrál, jenže tenkrát se nehrál dole, ale nahoře ve Španělském sále. Sofie Syslová vzhlédne k oknům Hradu, jestli se Petr nedívá. Ale okna Hradu jsou temná, všechna jsou pečlivě zavřená na kličku. Sofie Syslová nedokáže ve tmě rozeznat, i když se nad ní klene oblouk Mléčné dráhy, jestli za některým oknem někdo nestojí.

A už Sofie Syslová přivazuje lano ke kovovému opěradlu židle, druhý konec lana shazuje dolů. A už Sofie Syslová, oděna v bílou noční košili jako v tógu, sestupuje po laně do Jeleního příkopu. Opatrně ručkuje, nohama pevně obemyká lano. A čím je Sofie Syslová níž, tím zřetelněji rozeznává těla mrtvých jelínků. A už vidí také tělo jelínka Melíška, poznává ho podle košile s modrobílým proužkem (podle té košile Melíška přece poznali

také její rodiče, když shlíželi z hradní lávky do příkopu, trvalo řadu dní, než byly mrtvoly posypané vápnem odvezeny kamsi za Prahu a pohřbeny do společné šachty). A čím hlouběji Sofie Syslová sestupuje do Jeleního příkopu, který se rozevřel pod jejím tělem, tím je sestup obtížnější. Tělo v bílé tóze teď visí jako závaží nad Jelením příkopem, houpá se jako kyvadlo a zároveň se na laně pomalu otáčí, jako by sledovalo pohyb Země.

A když Sofie Syslová znovu pohlédne dolů, strne. Copak u toho byl i otec, když se to stalo? Proč jí o tom nic neřekl? A tu si Sofie Syslová všimne, že se otec nepatrně pohnul. Tak on není mrtvý! Ale jak se mu podařilo vyváznout? Sofie Syslová rychle šplhá dolů, téměř po lanu sjíždí jako akrobati Šmídové po stožáru, hoří netrpělivostí, aby se otce na to zeptala. Najednou však lano končí, Sofie po něm marně šátrá nohama. A dno příkopu je ještě příliš hluboko, Sofie Syslová si z takové výšky netroufá skočit.

A tu spatří Sofie Syslová dole Pazourka. Pazourek leží trochu stranou, schoulený do klubíčka, s koleny přitaženými k bradě. Copak sem Němci svrhli i Pazourka? A vtom se Sofie rozpomene. V tom novoročním živém obraze hrál také kulhavý chlapec, ale těsně před vystoupením ho dva hradní zřízenci vyvedli ze Španělského sálu. A v tom okamžiku ty dvě rozpojené podoby – kulhavý chlapec, kterého vyvedli, a dospělý muž, který je jí se svým nerozlučným společníkem všude v patách – splynou. A Sofie Syslová pochopí: i kdyby se jí podařilo sestoupit až na dno Jeleního příkopu, Pazourek, který se jen tváří, že k těm zakletým mládencům patří a že je mrtvý, by jí stejně zabránil sehrát v hradním obraze spasitelskou úlohu.

A když se Sofie Syslová vyšplhá s námahou nahoru, uvidí nad sebou Provazníka. Provazník sedí v křesle a otáčí se. A jak se Provazník v jejím křesle otáčí (křeslo přitom vydává kovový svist), roztáčí i Sofii Syslovou. A tělo Sofie Syslové, stoupající po laně vzhůru, opisuje stále menší kruh nad mizejícím

Jelením příkopem a ocitá se stále blíž tomu, který ji očekává v křesle.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ TŘETÍ

Sofie Syslová jde přes kopec, Mons patibuli, jak jej nazval pradědeček Kukla a také Provazník. A když Sofie Syslová prochází mezi dvěma bunkry z druhé světové války, dolehne k ní zevnitř zvláštní zvuk, jako když v jedné z betonových slují tíkne ze spaní pták nebo vzlykne dítě z tíživého snu. Sofie Syslová nahlédne dovnitř a vidí: hned u vchodu, na hromádce zetlelého listí navátého větrem spí chlapeček. Ale vždyť je to Vítek, chlapeček z Bezovky!

Sofie Syslová vejde nízkým vchodem do bunkru (musí přitom hodně ohnout dlouhou labutí šíji a sklonit hlavu). Vítek leží schoulený do klubíčka, s koleny přitaženými k bradě. A Sofie si všimne, že mu tu a tam mezi vlásky vyrážejí bledě modrá pírka. Dotkne se Vítkova ramene, přejede mu dlaní po vlasech. Chce Vítka probudit, přerušit tíživý sen, který se dítěti uprostřed zimy v bunkru na kopci Šibeničáku zdá (třeba se mu zdá o strýčkovi Fialkovi). Sofie Vítkem cloumá, ale Vítek se neprobouzí.

Tak přece ho tou rouškou uspala, pomyslí si Sofie Syslová, i když před ní utekl až na kopec a skryl se do jeskyňky. A Sofie teď bude Vítka marně budit, neprobudí ho, stejně jako neprobudila v Záhřebské Pavla Bolinku.

A jak se Sofie Syslová pokouší Vítka probudit ze spánku, do kterého, jak je přesvědčena, ho uvrhla učitelka z Bezovky, jejíž moc sahá patrně až sem, a hledá v zetlelém listí spací roušku, najde malou kulatou baterku. Stříbrné pouzdro je na několika místech odřené, právě podle těch odřenin, pod kterými se objevil spodní černý nátěr, Sofie Křídlovu baterku s jistotou poznává. Kde se však v bunkru vzala Křídlova baterka, ta, kterou upustila, když se spouštěla do kanálu?

A jak k ní přišel Vítek? Sofie Syslová zkouší baterku rozsvítit. Zřejmě ji voda nepoškodila, chabý paprsek světla sklouzne po zavřených očích spícího (Sofii připadá, jako by se víčka pod dotykem paprsku a možná také pod jejím dechem nepatrně zachvěla) a potom sklouzne po schouleném ptačím tělíčku, po bosých nohou. Co to Vítek svírá v dlani? Sofie Syslová rozevře trochu násilím Vítkovi dlaň a z dlaně se skutálí skleněnka zvaná duhovka. Takovou kuličku přece vzal Sofii Pavel Bolinka, přehazoval si ji z ruky do ruky...

Proč Sofii už dřív nenapadlo, že ta dvě místa mohou být propojená? Kdyby v sobě tenkrát našla víc odvahy, pronikla by kanálem až sem, vyšla by jedním z bunkrů, nejspíš právě tím, v němž teď spí ptačí chlapeček.

Sofie Syslová hledá kuličku zapadlou v listí, aby ji ptačímu chlapečkovi vrátila. Jistě by byl Vítek smutný, kdyby kuličku nenašel, až by se probudil, svíral ji tak pevně. Hledá kuličku, ale nenalézá. A jak Sofie Syslová kuličku hledá, rodí se v ní obava. Už to tak bude, kulička se skutálela touž cestou, kterou by Sofie prošla v opačném směru, kdyby se tenkrát nezalekla a nemusela se nechat vytáhnout. Kulička už zase leží v kanále, leskne se ve vodě jako oko (neviděla tam tehdy Sofie ty kuličky dvě?). A v té vodě se dosud smáčejí konečky Sofiiných dlouhých tmavých vlasů.

Sotva Sofie Syslová vyjde z bunkru a spatří tu, která Vítka zřejmě uspala, její moc už dosáhla z Bezovky až sem. Učitelka Bolinková jde pomalu přes zasněženou planinu, na které stojí půlkruhem stromy s korunami omletými do tvaru homolí, a rozhlíží se. A co to drží učitelka Bolinková v rukou?

Učitelka Bolinková drží v každé ruce jednu modrou bačkorku s červenou bambulkou (už ty bačkorky v tunelu našla). – Vítku! A jak jde učitelka Bolinková přes kopec s bačkorkami, které v tunelu upustil jednu po druhé ptačí chlapeček, a volá Vítka, uvidí najednou jít proti sobě Sofii Syslovou.

Sofie Syslová má na sobě šedivý bonekanový kožíšek a ruce schovává v perziánovém štuclu (uvnitř schovává také taštičku s pávem). Kožíšek i taštičku učitelka jednu dobu měla, ale pak jí kožíšek najednou byl příliš těsný a taštička ji začala pálit. – Neviděla jste tu někde mého synáčka, slečno Syslová? – Synáčka? podiví se Sofie. – Copak Vítek...? Ale proč nikdy paní učitelka ani slůvkem nenaznačila...? – Jak by k tomu přišly ostatní děti? Nebylo by to pedagogické, slečno Syslová. Takhle to tedy je. Ted už Sofie Syslová chápe, proč jí Vítkova tvář připomíná tvář Pavla Bolinky, zvláště teď, když se Pavel Bolinka proměnil v loutku.

Ne, Sofie Vítka bohužel neviděla. Ale učitelka Bolinková Sofii Syslové příliš nevěří. – Vzala jste mi manžela a teď mi berete ještě syna, řekne učitelka Bolinková a udeří Sofii Syslovou bačkorkami vší silou do obličeje. A potom učitelka Bolinková pomalu zachází mezi dvěma bunkry z druhé světové války. Třeba ji napadne podívat se dovnitř, pomyslí si Sofie Syslová, která cítí vinu. Ale jak to měla učitelce Bolinkové říct, že Vítek, že její synáček...? Co když si to však Sofie Syslová jen namlouvá, že ji chtěla ušetřit žalu, a ve skutečnosti...? Ale kdo komu tady někoho vzal (Sofie si přitom vzpomene také na Hynka Machovce, který se s učitelkou točil na kolotoči, a nejen tam). A ještě když sestupuje z kopce s hořícími tvářemi, do nichž se otiskly bačkorky syna její první lásky, a ještě dole na Bezovce, kde se v zahrádce točí nízký kovový kolotoč (nová učitelka Dagmar Křídlová vždycky zaryje některému dítěti prst mezi lopatky a tak kolotoč roztočí), doléhá k Sofii Syslové volání: Vítku! Pavle! Veroniko!

Sofie Syslová sedí na židli u okna a háčkuje dečku. Vzpomíná na Vítka, na toho ptačího chlapečka, který spí na kopci olšanským spánkem. Co když se už Vítek probudil, všude hledá kuličku a pláče. A možná už se vydal kuličku hledat úzkou a nízkou svažující se chodbou. A tu Sofie Syslová strne.

Na koberci s meandrovým vzorem se leskne duhovka. Copak jí kulička uvízla v kožíšku, a když se pak Sofie svlékala, vyklouzla neslyšně na koberec? Anebo se ta kulička přece jen skutálela podzemní chodbou v kopci až do domu na náměstí Komenského? Ale to by pak znamenalo... To by znamenalo, že už brzo se uprostřed koberce se vzorem smrti zase objeví otvor. Zatím je ten otvor docela nepatrný a může jím proklouznout leda kulička. A tím otvorem...

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ ČTVRTÝ

Sofie Syslová má na sobě bílou noční košili. V ruce drží kuličku zvanou duhovka. Drží kuličku velmi pevně, aby jí náhodou nevyklouzla. A už se Sofie Syslová roztáčí na otáčecím křesle, už pod sebou rozeznává Jelení příkop, každým otočením je příkop hlubší. A už vidí Sofie na dně příkopu těla mrtvých jelínků z Masarykovy koleje. A už se Sofie Syslová, oděna v bílou noční košili jako v tógu, spouští z křesla k nim dolů, kuličku stále svírá v dlani. Trvá nesmírně dlouho, celé hodiny, celá léta, než její tělo urazí vzdálenost, která dělí otáčecí křeslo ode dna Jeleního příkopu.

A konečně se Sofie Syslová dotýká chodidly země, už stojí oběma nohama na dně Jeleního příkopu ve zvlhlé trávě (trochu se jí motá hlava z toho dlouhého spouštění). A už se rozhlíží a vidí nedaleko od sebe těla jelínků. Jelínci leží jeden přes druhého a spí. A Sofie Syslová v bílé tóze jako Duše národa rozevře dlaň a na dlani jako na misce kutálí opatrně kuličku zvanou duhovka. A jak Duše národa kuličkou na dlani jako na misce kutálí, jelínci pomalu procitají, jeden po druhém se staví na vratké nohy a pomalu se shlukují kolem té, která na dlani kutálí kuličkou. A jeden z těch procitlých jelínků je Melíšek (Sofie Syslová ho poznává podle modrobíle proužkované košile). A už se všichni jelínci z Masarykovy koleje kolem Duše národa shlukli, už kolem ní utvořily kruh. Duše národa si sedá

doprostřed kruhu na zem a ti jelínci jeden po druhém k ní přistupují a kladou jí zkrvavené hlavy do klína. A sotva jí do klína hlavu položí, začnou se proměňovat. A když potom dojde řada také na jelínka Melíška a také jelínek Melíšek položí Duši národa zkrvavenou hlavu do klína, pocítí Duše národa v klíně zvláštní slast hraničící s bolestí. A tu nakloní bezděky dlaň a kulička se z dlaně skutálí do trávy. Duše národa kuličku hledá kolem sebe v trávě, hledá ji usilovně, ví totiž, že dokud kuličku nenajde, nevstane jelínek Melíšek z jejího klína a nepromění se zpátky v mládence.

A už ti jelínci, na které dosud nedošla řada, ti neproměnění, začínají být netrpěliví, bijí kopýtky o zem, drásají zem parožím a kruh kolem té, která se převlékla za Duši národa, je stále sevřenější. A Sofie Syslová cítí, jak se v těch jelíncích rodí zášť nejen proti ní, ale i proti jelínkovi Melíškovi. Sofie Syslová šátrá čím dál zoufaleji kolem sebe, ale kuličku stále nenalézá. Kruh je teď tak sevřený, že ta, která dosud drží v klíně hlavu jelínka Melíška, který se ještě neproměnil v mládence, sotva popadá dech. A už po tváři Duše národa jelínci dupou kopyty, dupou po jejím těle a drásají ho parožím, zadupávají do břicha hlavu jelínka Melíška, kterou Duše národa marně chrání rukama.

A tu Sofie Syslová cítí, že je tažena vzhůru. Její rozdrásané a podupané tělo se otáčí kolem své osy, stoupá až na otáčecí křeslo, na kterém těžce spočine. A když se Sofie Syslová nahoře dotkne břicha, po kterém tam dole dupali jelínci a drásali ho parožím, má pocit, že jelínek Melíšek je tam uvnitř, skryl se v lůně Sofie Syslové jako ve sluji, aby ho žárliví druhové nerozsápali.

Taková je Syslová spasitelka, pro jednoho jelínka zapomene na ostatní. Pazourek si přehazuje kuličku z ruky do ruky, jako by ho pálila. Tak Pazourek kuličku sebral, Sofie Syslová už chápe. A Provazník, který tu také je, potom Sofii z příkopu vytáhl. Sofie Syslová prosí Pazourka, aby jí kuličku vrátil.

Pazourek kroutí hlavou, kuličku Syslové nedá, dál si kuličku přehazuje z ruky do ruky. To tak, aby si Syslová zase hrála na Duši národa a lezla tam dolů za těmi zmasakrovanými parohači, zvláště za tím jedním.

Sofie Syslová ztěžka vstává z otáčecího křesla, málem upadne, natolik je zesláblá z toho sestupu. A všude po bytě, kudy Sofie Syslová v noční košili, která na ní visí v cárech, prochází, zůstává krvavá pěšinka. A tou krvavou pěšinkou jdou za Duší národa do koupelny Pazourek s Provazníkem.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ PÁTÝ

Sofie Syslová se v posteli převrací z boku na bok a počítá jelínky (snad je mezi nimi také jelínek Melíšek). Jelínci přecházejí jeden po druhém po úzké lávce přes hradní příkop (také jelínek Melíšek asi po té lávce přechází). A jak se Sofie Syslová převrací z boku na bok, takže se ocitá hned čelem k oknu, které vede na náměstí Komenského, a týlem ke zdi a hned zase týlem k oknu a čelem ke zdi, na které visí krabice s motýly připíchnutými špendlíkem, zaslechne najednou pod sebou šramot. Sehne se z postele a vidí: na zemi u postele sedí Pazourek a s něčím si hraje. Nehraje si Pazourek s kuličkou? napadne Sofii a sehne se ještě níž. Ne, to není kulička, jsou to drobné kamínky. Pazourek vždycky některý kamínek vyhodí do výšky, a když ho chytá, sebere přitom jiný, který leží na koberci. Drápky se přece hrály na táboře v Teplicích nad Metují, pomyslí si Sofie Syslová. Hrály se na placatých kamenech u vchodu do srubů, Sofie Syslová měla od nich konečky prstů odřené do krve.

A Pazourek, když nad sebou spatří Sofii Syslovou, přestane hrát, kamínky schová v hrsti. Sofie Syslová se rozhlíží po pokoji, jestli někde neuvidí také Provazníka. Asi se ti dva zase rozešli, pomyslí si, když Provazníka nikde nevidí. A tu se Pazourek přisune k posteli, lísá se Sofii k nohám, klade jí hlavu do klína.

Sofie Syslová Pazourkovu hlavu trochu odstrkuje (přitom se jí zdá, že to není hlava, ale péřový polštářek). A jak Pazourkovu hlavu, která se už zase proměňuje ve františkovský polštářek, Sofie odstrkuje a zase přivíjí, začíná jí připadat, že už to laskání trvá příliš dlouho. A začne uvažovat, jak by se té dotěrné hlavy, nebo spíš toho dotěrného polštářku zbavila. A Sofie Syslová vstane z postele, Pazourkovu hlavu změněnou v polštářek nese v náručí k oknu. A už tu hlavu nebo ten polštářek Sofie shazuje z okna na náměstí Komenského, teď v noci liduprázdné.

A už se Sofie Syslová od okna vrací, ještě cestou zavře dveře (zůstaly patrně pootevřené, když šla spát) a uléhá do postele. A zase se převrací z boku na bok a počítá jelínky. Teď už jelínci nepřecházejí po lávce, pasou se dole v hradním příkopu (také jelínek Melíšek se tam nejspíš pase). A jak se Sofie Syslová převrací a počítá, zaslechne pod sebou zase ten šramot. Teď už ví – to Pazourek hraje na zemi u postele drápky. Ale vždyť ho přece... Sofie Syslová se sehne z postele. A Pazourek zase hned přestane hrát, kamínky schová v hrsti a dívá se na ni jako prve. A pak se Pazourek k Sofii zase začne lísat a zase jí klade hlavu do klína. A Sofie Syslová tu hlavu nebo ten péřový polštářek (není v něm peří labutí?) znovu odstrkuje a přivíjí a potom s ní jde k oknu. Nechala okno předtím pootevřené, vida, kudy sem Pazourek tentokrát vnikl. Asi se zachytil někde pod oknem a vyšplhal se nahoru, napadne ji. Ale jak to dokázal, když se ani sejít z příkrého svahu dolů neodváží? A už Sofie Syslová Pazourka znovu shazuje z okna na náměstí, dosud liduprázdné. A než ulehne, zavře okno pečlivě na kličku.

A už se Sofie Syslová zase převrací a počítá. Teď už se jelínci nepasou, leží jeden přes druhého v hradním příkopu, třeba se příliš napásli čerstvé hradní trávy (také jelínek Melíšek se té trávy určitě přejedl, leží tam někde vespod, proto ho Sofie

nevidí). A už zase Sofie Syslová slyší ten šramot. Ale vždyť ho přece... A už zase Pazourek přestává hrát a Sofie Syslová už zase odstrkuje a přivírá jeho hlavu, nebo spíš labutí polštářek. Tentokrát už Sofie Syslová nevstane, už ho neponese k oknu. Bylo by to zbytečné, stejně by sem zase někudy vnikl, zavřenými dveřmi i oknem zavřeným na kličku. Pochopila, že už se ho nikdy nezbaví. Jeho ani těch drápků z tábora v Teplicích nad Metují, které jí ráno chřestí v klíně noční košile.

OBRAZ STÝ DVACÁTÝ ŠESTÝ

Sofie Syslová šije v krejčovně Říše loutek. Nad hlavou jí visí Hana Maková, vlastně Anna Macková, tak se ta nešťastná Peckova-Pexova milenka jmenovala. Vždycky když pan Turek na chvíli poodejde, začne šílená zpívat, může-li se tak nazvat ten táhlý vysoký tón, který vychází z loutčiných úst. A také jí nad hlavou visí Pavel Bolinka, který se tu jednoho dne objevil v kostýmu číšníka s bílým motýlkem u krku a s ubrouskem přišitým k rukávu, aby ho neztratil. Bolinka se čas od času pokusí udělat jeden nebo dva malé krůčky. Teď, když se Sofiina první láska proměnila v loutku, už od ní do Záhřebské ulice neuteče, teď už ne. Ale co je to platné, když Sofie Syslová loutku Bolinku nemiluje? A nemiluje ani Hynka Machovce, který se jí občas přisaje na dlaň, otáčí se a teskně kovově bzučí. Teď je však motýl nehybný, tiskne se gumovým bříškem na sklo obrázku, na kterém jsou Litoměřice, rytina ze 17. století, a odtud, pokud nespí, na Sofii Syslovou shlíží.

A tu zaslechne švadlena zvláštní zvuk, jako když se někdo otře o okno – cípem pláště nebo křídlem. Sofie Syslová zvedne hlavu od šití a spatří toho mladíka, kterého potkala v Kouřimské a potom na pouti na Šibeničáku. To je přece Diviš Paskal, ten, který se příliš vyklonil! Ale kde tentokrát nechal Nanynku? Přestože Diviše poznala, tváří se Sofie, že ho nezná. A možná se Sofie Syslová proto tak tváří, že ji Diviš přitahuje

už od chvíle, kdy ho viděla poprvé, od chvíle, kdy vešel na dvůr. A možná se Sofie Syslová zamilovala do Hynka Machovce jen proto, že se kupci soch, dokud se neproměnil, podobal.

— Viděli jsme se přece na pouti, u řetízkového kolotoče, Nanynka Šmídová ti polila šaty mlékem, copak si už, Sofie, opravdu nevzpomínáš? A Diviš Paskal se dotkne Sofiiných šatů právě v místech, kde je Nanynka polila mlékem. A snad že si Sofie v tu chvíli vzpomene, jak tehdy sestoupila z kolotoče a točila se jí hlava, trochu na židli zavrávorá. — Snad se ti netočí hlava? podiví se Diviš Paskal. — To bys na tom byla jako Nanynka, té se také točí hlava, když je na zemi, ale když visela vysoko nad zemí, tak se jí hlava netočila. Možná si Sofie pamatuje na akrobaty Šmídy, dělali stojky na vysokých bílých stožárech a potom sjížděli hlavou dolů. Sofie Syslová Šmídy viděla, asi před deseti lety. Ale té holčičky, Nanynky, si nevšimla. Jak by si jí také Sofie mohla všimnout, vždyť už s nimi Nanynka dávno nebyla, stalo se jí to neštěstí. — Jaké neštěstí? Diviš Paskal si přiloží prst na ústa. — Nesla zrovna v bandasce mléko. A to mléko... Jen ať to Sofie Nanynce nikdy nepřipomíná, Nanynka je na to moc citlivá.

Sofie Syslová Diviše Paskala ujistí, že to Nanynce nikdy nepřipomene, nemusí se obávat. — Jen aby jí to nepřipomněl někdo jiný, dodá a podívá se na Diviše. Vidí, že ťala do živého. Copak to Nanynce on sám pořád nepřipomíná? A jestli tomu Sofie dobře rozumí, Nanynce by se nic nestalo, kdyby na ni tenkrát nezavolal. Diviši Paskalovi se při Sofiiných slovech objeví ve tváři něco sveřepého. A potom se Sofie Syslová Diviše Paskala zeptá, jestli náhodou neznal Rut Kadlecovou. A když Diviš řekne, že takové jméno v životě neslyšel, pozná Sofie z výrazu Divišovy tváře, že lže. Byl to on, kdo tenkrát Rut Kadlecovou ze dvora odvedl, ne Hynek Machovec. Šla s ním stejně odevzdaně jako Nanynka na pouti. A nešla by s ním stejně odevzdaně také socha Sofie, kdyby si ji byl vybral?

Kde Diviš tentokrát nechal Nanynku? Nebo už ji nemá rád? — Nanynka je ještě dítě, s Nanynkou to byla jen taková dětská láska. — A s Alicí? Divíš Paskal se neklidně ohlédne k oknu, jestli tam Alice Davidovičová náhodou není. — Alice byla přece... Ne, Diviš nezapírá, ta židovská dívka ho jeden čas velmi přitahovala. Jsou si něčím podobní, skoro jako bratr a sestra, ale právě proto se k sobě vlastně nehodí. — Alice sama si přeje, abychom se my dva sblížili. Proč by jinak darovala Sofii svůj štucl? — Tak to byla Alice? podiví se naoko Sofie Syslová, neboť to už nějakou dobu tuší.

A už Diviš Paskal klade Sofii Syslové hlavu do klína, už Diviš bere Sofii Syslovou do náručí a Sofie Syslová se nebrání. A sotva Sofie vdechne Divišovu olšanskou vůni (ta vůně jí připomíná vůni přezrálých hroznů), pocítí závrať, tělem jí projede odshora dolů slast hraničící s bolestí. A Sofie Syslová v tom okamžiku zapomene, že Diviš Paskal držel před ní v náručí Alici Davidovičovou a před Alicí Rut Kadlecovou a před Rut Nanynku Šmídovou a před Nanynkou... A zapomene také, že jí nad hlavou visí loutka Bolinka a k obrázku Litoměřic je přisátý Papilio machaon (hle, jakým způsobem básník do toho města doputoval!). A už to není krejčovna Říše loutek, kde se objímá Sofie Syslová s Divišem Paskalem, ale olšanská vinice.

A najednou se Diviš Paskal prudce vztyčí. Právě ji poznal, nymfu Meloe, podle tří drápků ji poznal. Tak přece měl pan Turek pravdu. A když se Sofie Syslová střetne s pohledem olšanského milence, pochopí, že tak jako kupec zavrhl Rut, protože spatřil její zaječí pysk, zavrhne nyní Diviš Paskal Sofii, protože se polekal jejích špičatých nehtů. Sofie Syslová netuší, že ji Diviš Paskal pokládá za nymfu Meloe a bojí se, aby se na něj nepřisála.

A už se to stalo, už Diviš Paskal Sofii Syslovou, vlastně nymfu Meloe zavrhl, už olšanský milenec letí pryč a vinice se mění zpátky v krejčovnu Říše loutek. A už zase nymfa Meloe (ještě

stále nymfa, její svlékání dosud neskončilo), nad jejíž hlavou visí Bolinka a Papilio machaon je přisátý k městu Litoměřicím, šije a tiše naříká, může-li se tak nazvat ten neuvěřitelně táhlý a závratně vysoký tón, který vychází z nymfiných úst.

leden 1981 — listopad 1983

Théta

Ocitla jsem se v temném hvozdu. Ani nevím, jak jsem do lesa vešla, ani kdy mi zmizela cesta a zabloudila jsem na těchto divých, nepovědomých místech. Sestupuji po srázu. Vtom spatřím dole šelmu, upírá na mne oči. Brání mi vstoupit na stezku, která se dole vine kolem potoka, pramene řeky. Svírá mě hrůza, sestupuji však dál, vlastně sjíždím, protože co chvíli mi na příkrém a blátivém svahu podklouznou nohy a řítím se dolů tak dlouho, dokud se rukama nezachytím křovisek.

Tu vidím muže, je oblečen v dlouhé rudé říze, v ruce drží rozevřenou knihu. — Měj slitování, ať kdokoli jsi, člověk nebo stín! — Non uomo, uomo già fui. Vissi a Firenze. — Chovám tvou Komedii, mistře, ve velké úctě. Mluvím česky, ale básník mi rozumí, stejně jaké já rozumím jeho toskánštině. — Tu mi segui, io sarò tua guida, e trarotti di qui per loco eterno, ove udirai le disperate strida, vedrai gli antichi spiriti dolenti, che la seconda morte ciascun grida. Vykročí, jdu za ním.

Míjí den, stmívá se, básníkův stín mi chvílemi mizí mezi stromy, splývá s kmeny, vzápětí ho však s úlevou opět rozeznávám a vrhám se za ním, aby se mi neztratil. Dospěli jsme na úpatí hory. Vidím bránu, na ní proslulý nápis: PER ME SI VA NELLA CITTÀ DOLENTE, PER ME SI VA NELL'ETERNO DOLORE... LASCIATE OGNI SPERANZA, VOI CH'ENTRATE! Mnou vchází se do trýznivého města, mnou vchází se do věčné bolesti... — Mám strach, mistře. — Qui si convien lasciare ogni sospetto. Ogni viltà convien che qui sia morta. Brána se před námi rozestupuje jako posuvná křídla skleněných dveří v Paláci kultury. Teď pod sebou uzřím peklo, ten kuželovitý prostor hrotem směřující dolů, budu sestupovat devíti kruhy. Anebo tam spatřím Florencii, která je na fresce Domenika di Michelino zobrazena po levici básníkově? A opravdu, už město vidím, vrcholy vysokých věží konsorterií tonou v mlze a kouři. Ale to přece není... Na horizontu se jako zadní prospekt rýsují tři věže chrámu. Ještě jsou dominantami tohoto města, ale už

brzo, za několik měsíců se z jámy vyhloubené na místě bývalého židovského hřbitova začne vynořovat...

Mnou vchází se do trýznivého města, mnou vchází se do věčné bolesti. Všecko stvořené přede mnou v tom světě je od věků, já navždy potrvám. Zanechte naděje, kdo vstupujete.

Je mi úzko z těsné brány slov, ale přesto do ní toužím vstoupit, do třetice všeho dobrého či zlého. Chci vejít tou branou. Nahoru – dolů. Paternoster, průjezd peklem nahoře i dole. Obrazec smrti na otcových prsou. Živly voda, vzduch, oheň, země.

Struktura hledání, quest. Motiv pusté země (Eliot), jedna roční doba. Podzim? Zima? Král Rybář, postava ze středověkého románu o hledání svatého grálu. Eliška. Eliška Smolíková, ne – Beránková, obětní beránek, spasitelka. Milada Součková, Němcová, Amerling, Rajská. Soudruh Midas. A Milada Horáková, obžalovaná z velezrady. Pan Chaun. Můj otec.

Zaprášené koutky dokonale modelovaných zpívajících úst sochy mé babičky, do nichž gynekolog Jerie, můj dědeček, odklepává po nedělním obědě popel.

Jiné místo v textu: Aniž si povšimli, že jdou zpátky ke Kubelíkově ulici, protože opsali kruh po pěšině kolem záhonu ve středu Škroupova náměstí.

Sestup.

Tkáň. Vloha k metamorfóze je v každé tkáni. Text jako bující tkáň.

Román nebude vznikat jako krystalická drúza, jako tomu bylo v Kuklách, ale jako sestup kruhy času a příběhů, které se sobě budou podobat.

Chtěla bych ponechat čtenáři a také sobě nějakou naději. I potom, až zase vyjde (vyjdu) tou branou, kterou se vchází do trýznivého města (italsky città dolente).

Po Podobojí a Kuklách mám v úmyslu napsat román, který by reflektoval sám sebe. V náznaku. Kdyby byl celý pojat antiiluzivně, kdo by jej se zalíbením četl? Vždycky potřebujeme alespoň stín iluze skutečnosti. Na některých místech se pokusím o text takřka autobiografický. Objeví se tu postavy i předměty z předchozích románů, také z cizích románů. Vypadá to tak, že když jsem vstoupila do trýznivého města, musím znovu procházet místy, o nichž jsem už psala, a potkávat se tam s postavami, které jimi prošly přede mnou. Na konci bude mít Olšanská komedie nebo Trýznivé město (ty dva názvy pro trilogii mě napadají) možná stovku postav.

Na počátku textu je slovo, nebo jen pouhý zvuk – gol, který se posléze zdvojí: gol-gol. Klokotavý zvuk vychází z hrdla pana Chauna. Gol se mění v kal, jiné gol se mění v log, logos. V úzkosti vám radím: ukryjte se do jména malé vesnice. Kaladý. Divné jméno. Tam vás vaši nepřátelé nebudou hledat. Kde jsem to četla?

Sestupuji temnou svažující se chodbou. Je to chodba, která vede k pokoji číslo 6 v nemocnici na Františku, v němž stále znovu, jak je to možné jen ve vzpomínce a v románu, umírá moje matka, nebo je to chodba obklopující ze tří stran jeviště Vinohradského divadla, právě se tam hraje Williamsova Noc s leguánem, stařičký básník Jonathan Coffin (hraje ho můj otec) sedí v pojízdném křesle a skládá svou poslední báseň. Hmatám po zdech. Buď ucítím hladký olejový nátěr nemocniční chodby, nebo sáhnu najednou do prázdna, vdechnu vůni jeviště, kolem těla se mi ovine tmavý šál, vtáhne mne a posléze pohltí tropický prales.

Chci napsat, že vcházím olšanskou branou, a v tu chvíli si uvědomuji, že vlastně nevím, kde se ta brána nachází. Rozhodně není totožná s branou Olšanského hřbitova. I touto branou

se vstupuje do smrti, často však se jí prochází (tak alespoň je tomu v mých románech) nejen k bytostem, které už nežijí, ale také k těm, které ani nikdy nežily. Zároveň je to tedy brána zrození či stvoření. Nalézá se někde v prostoru trýznivého města. Možná stačí městem procházet křížem krážem a jednoho dne člověk vstoupí. V tom okamžiku se čas začne zavíjet jako had Uroboros – had paměti (Součková v jedné ze svých posledních básní píše o psu paměti) se kouše do ocasu. Slova touží sestoupit ke svému počátku. Čas budoucí i minulý se proplétá slovy. Kolik slov však musím ještě napsat, než se brána některým z nich otevře? Brána románu, do něhož toužím vstoupit – románu-města...?

Ta, která dostala jméno Eliška Beránková (v jejím jménu se prostoupilo jméno Sofie Syslové se jménem Diviše Paskala, postav z minulých románů), spatří v metru na trase A pana Chauna. Určitě je to on, vůbec se za ta léta, co ho neviděla, nezměnil. Nevšimla si, jestli už ve vagonu byl, když nastoupila na stanici Hradčanská, nebo přistoupil později než ona. V jedné ruce drží pan Chaun odřenou aktovku z černé kůže, s tou aktovkou už chodil před třiceti lety. Na sobě má plášť neurčité barvy, Elišce se zdá příliš lehký pro roční dobu, která právě panuje. Blíží se totiž Vánoce. Pan Chaun je bez klobouku, nejspíš ho někde zapomněl. Teprve poté si Eliška všimne předmětu, který pan Chaun drží mezi dvěma prsty pravé ruky. Předmětu? Stvoření? Pan Chaun vede loutku. Svého času se podobné loutky prodávaly na kdejaké pouti. Loutka pana Chauna připomíná cosi mezi ptákem (křídla však nemá) a rybí duší, kterou otec na Štědrý den vyjímal z těla kapra.

Eliška Beránková pozoruje, že článkovaným tělem Tvora probíhá nepatrné chvění, chvění přechází na ruku pana Chauna (anebo je to naopak?). Pohled, kterým se pan Chaun chvílemi dívá na Tvora, jí připadá starostlivý, možná dokonce úzkostný. Občas sebou Tvor škubne, jako by jeho tělem projela

křeč. Když vlak dojíždí do stanice Jiřího z Poděbrad, začne se Tvorovo tělo, může-li se tak nazvat změť nití a polystyrénových článků, vlnit od hlavy k patě, je-li možné nazvat hlavou kroužek s náznakem zobáku a rozčepýřenou chocholkou a chodidlem kroužek, jímž jsou zakončeny nohy loutky. Na stanici Jiřího z Poděbrad vykročí starý pán a loutka spěšně ke dveřím, a když se dveře s rachotem otevřou, udělají dlouhý krok přes mezeru oddělující vlak od nástupiště, krok tak dlouhý, jako by dole nebylo kolejiště, ale propast. Tvor se přes propast přenese, či spíš přeletí s hlavou na dlouhém článkovaném krku vysunutou kupředu. A pak oba kráčejí po nástupišti směrem k východu, Tvor o něco napřed. Elišku Beránkovou, která jde za nimi, v tu chvíli napadne, že po boku pana Chauna nekráčí, nevznáší se plavnými skoky pouťová loutka, ale duše pana Chauna. Na pohyblivém schodišti drží pan Chaun Tvora opatrně na schůdku nad sebou, chrání ho svým tělem, aby o Tvora nějaký nahoru spěchající mladík nešetrně nezavadil a nesmetl ho dolů, Tvor je přece tak křehký. Eliška Beránková, která vyjíždí o pár schodů za nimi, pozoruje, jak se Tvorovo tělo chvěje, na hlavě mu směšně poskakuje chocholka. A jak sílí vichr vanoucí z podzemí a střetá se s vichrem vanoucím shora, svírá pan Chaun Tvora téměř křečovitě, aby mu jej jeden z vichrů, těžko říci, který je mocnější, neodnesl. Kdoví který z těch světů je pro Tvora nebezpečnější. Ale vždyť to, co je nahoře, je také dole, jak praví Smaragdová deska. Tomu však Tvor zřejmě nechce rozumět, bojí se dole a nemůže se dočkat, až bude nahoře, až se před ním rozevře svět vzrušující svou nekonečnou proměnlivostí.

Vždycky znovu, když je podsvětní ještěr nahoře svrhne ze svého hřbetu, stanou v údivu před chrámem, který se tyčí uprostřed náměstí. Na věži nestvůrného chrámu spočívá obrovské zelené jablko, do kterého je zabodnut kříž. Ten, komu se podaří kříž z jablka vytrhnout, tak jako Artuš vytrhl ze skály

meč Excalibur, se stane králem trýznivého města. Chrám – obrovský koráb pluje přes náměstí, pluje nesmírně pomalu, ale přitom nezadržitelně, nikdo kromě pana Chauna a Tvora si toho však dosud nevšiml, nikdo z lidí spěchajících do podzemí a vystupujících odtamtud nepozvedne zrak k zelenému jablku na věži.

Pohled pana Chauna spočine na vodotrysku, který teď v zimě vyschl. Jednoho dne, už to nebude dlouho trvat, překročí pan Chaun mělký vodní příkop a... A možná právě potom vytrhne budoucí král kříž z jablka světa na věži chrámu (kdo to tady věští?) a pusté město ožije. Anebo to všechno už kdysi dávno bylo, kříž byl vytržen, obrovské jablko dopadlo na zem a kutálelo se přes náměstí...? Nebylo to už v nějakém románu?

Pokaždé, když se pan Chaun zastaví u vodotrysku (dnes ho při tom pozoruje Eliška Beránková), Tvor zatrne. Nebude to už tentokrát? A posteskne si, že není z kamene jako Melancholický anděl na Olšanském hřbitově nebo z mramoru jako Dušan Bahník, který na hrobě troubí k poslednímu soudu, těm voda neublíží, leda se pokryjí zelenavým mechem. Pan Chaun cítí, jak se Tvor chvěje. Přitáhne si jeho hlavu k sobě. – Ještě ne. A Tvor, uklidněn, vykročí zvesela lehkým tanečním krokem, patami se téměř nedotýká země. Takhle nějak se vznášejí mrtví, pomyslí si Eliška Beránková.

Otcova choroba propukla v lednu v roce 1984. Cítil se stále nesmírně unaven. Počátkem léta ležel poprvé v Kubelíkově ulici, v žižkovské nemocnici s nevalnou pověstí. Okno jeho pokoje, v němž leželo ještě šest dalších nemocných, vedlo do dvora sevřeného blokem činžáků. Za horkého poledne jsme s Karlem Milotou hledali ten dvůr, abychom alespoň pohlédli k jeho oknu v nejvyšším patře. Vstupovali jsme do domů a průjezdů plných cizích pachů, kradli se po sešlapaných schodech ke dveřím na dvůr. Všechny dveře byly zamčené, až jedněmi

jsme vešli, ale na dvoře jsme narazili na hradbu plotů a zdí, přes kterou jsme k nemocničnímu oknu nedohlédli. Otcovu diagnózu jsme tehdy ještě neznali. Dvůr s klepadlem a popelnicemi, podobný dvoru mého dětství, páchl popelem a shnilou zeleninou.

Celý srpen otce ozařovali kobaltem dávkou 40 Gy (jednotka záření 1 Gray) ve Vinohradské nemocnici, v pavilonu B. Tehdy už otec ležel doma. Těch patnáct cest městem z osmnácti předepsaných, které musel otec podstoupit, i když zbývala pramalá naděje, bylo pro něj utrpením. Vozili jsme ho tam s bratrem nebo s Evou Tomáškovou. Otec čekal na příjezd auta velmi netrpělivě, obával se, aby nezmeškal určenou hodinu ozařování (16 hodin). Jednou, když jsem ho nemohla doprovázet a bratr stále nepřijížděl, odjel do pavilonu B s cizím pánem, kterého o to požádal na ulici. Čekala jsem pokaždé na otce na úzké chodbě obležené nemocnými, nemám-li přímo říci odsouzenými. V tu hodinu, kolem čtvrté odpoledne, vozili po chodbě na vozíčku krásnou dívku s vyholenou hlavou, pokaždé na mě upřela trochu šikmé, orientální oči. Věděla jsem, že otce ozařování nebolí, přesto jsem však trpěla, dokud se vevnitř ozýval zlověstný zvuk kobaltové bomby. Představovala jsem si, jak otcovým vyhublým hrudníkem, přesně v místech, kde mu nakreslili fialovočervenou barvou dva čtyřúhelníky, pronikají kobaltové paprsky, zasahují nemocnou tkáň. Otec vycházel vždy o poznání bledší, vysílenější, bližší smrti.

Koncem září jsem směla otci obrazec smýt. Tehdy musel do Kubelíkovy ulice podruhé, přestal po ozařování jíst, zeslábl natolik, že se sotva držel na nohou, s chutí se napil jen mléka, kterého se dřív nedotkl. Po šestnácti dnech nemocnici na vlastní žádost opustil, podpírala jsem ho, téměř nesla, na sanitku nechtěl čekat, měli jsme to domů blízko. Teprve když jsme došli na Škroupovo náměstí, všimla jsem si, že mám na botách nemocniční návleky.

Potom už všechno spělo nezadržitelně ke konci. Otec začal mluvit o někom, kdo má přijít: Kdy přijde ten pán? A potom 30. října dopoledne ho dva nemocniční zřízenci uchopili v podpaží a nesli do výtahu jako „andílka“ (byl v pyžamu, ani s mou pomocí už neměl sílu se obléknout), a potřetí ho vezli do Kubelíkovy ulice. Nechtěl do „dodejchárny“, jak té nemocnici přezdívají místní lidé, toužil jít do Vinohradské nemocnice, kde k němu byla laskavá docentka Petříková, jenže tam nepatřil. Napsala jsem tehdy dopis řediteli divadla Míkovi s prosbou o pomoc, neodpověděl. Požádala jsem doktora Indrucha, aby otce alespoň umístil na menší pokoj, kde pacienti leželi po dvou. Myslím, že mi sotva věřil, když jsem mu vysvětlovala, že otec je herec (zřejmě neznal herce toho jména), otec byl pro něho jen pacient s nádorem na plicích, moriturus, či spíš moribundus. Mé žádosti nicméně vyhověl. Otec pak ležel v úzkém pokojíku se starým cikánem. Cikán si celé dny tiše prozpěvoval: Nane man, nane man... Jeho zpěv měl neurčitou, monotónní melodii /ni rat davesoso či baro pharipen/, neutichal, ani když se ve středu a v neděli u jeho postele shromáždila početná rodina /andre mro jiloro/, nezletilé děti čekaly venku /Nane man, nane man/. Nutili ho pít, odmítal, mlčky se na něj chvíli dívali /ni rat davesoso/, jak zpívá /či baro pharipen/, pak všichni odešli /andre mro.../. Romština se pro mne tehdy stala jazykem smrti, nesrozumitelným jako jazyk zaklínadel. Otcova agónie se odbývala za cikánova prozpěvování, možná to byl zpěv za umírající, nénie za zemřelé.

Chodila jsem tehdy za otcem každý den, vždycky kolem půl páté. Někdy se mi podařilo proklouznout nepozorovaně kolem vrátnice, kde seděla stařena v bílém plášti. Pletla. Většinou se však můj průchod branou v Kubelíkově ulici neobešel bez zdlouhavého vysvětlování, proseb, obolu. Jednou jsem stařeně musela utéct, ještě na schodech ke mně doléhal její křik. 15. listopadu jsem šla do nemocnice ve stejnou dobu jako

obvykle /tká ve tmě hedvábí Arachné/. Spěchala jsem /v úzkosti vlákna hedvábí.../, protože jsem otci nesla tři míchaná vejce, nebyla to vejce chladírenská, snesla je slepice Černá na dvorku v Rosicích, žlutý smaltovaný hrníček s pokličkou jsem držela jako svátost. Běžela jsem ulicí Milešovskou /tká ve tmě – nane man, nane man/, přešla ulici Ondříčkovu /v úzkosti vlákna – ni rat davesoso/, utíkala dál ulicí Fibichovou (ulice jsou v těchto končinách pojmenovány podle hudebníků) kolem zpustlého parku s pahýly stromů (kdysi tu býval židovský hřbitov, ponechali z něj jen jeho nejstarší část a morový lazaret, v němž dnes sídlí družstvo Štuko). Tehdy na podzim se tu ještě prohánět náš pes Rozina Sebranec, ale brzy po otcově smrti vyhloubili na místě parku obrovskou jámu a z ní za nějaký čas vyrazil smrtelně bílý třeň televizní věže (Karel Milota ji nazval hadovkou smrdutou – Fallus impudicus). Zahnula jsem kolem telefonní ústředny /pletla hedvábí – či baro pharipen/, v níž blikala červená světýlka, do Kubelíkovy ulice. U vrátnice jsem si chvatně navlékla hadrové návleky, tmavě modré. Arachné mě tentokrát nezastavila, k mému údivu ke mně od pletení ani nevzhlédla. Vybíhám do pátého patra, vstupuji do pokoje číslo 6 (bylo to opravdu číslo 6?).

Ležel tam. Tělo bylo zavinuto do prostěradla s modrým proužkem na okraji, jen bílé nohy z něho vyčnívaly, k levé byla u kotníku přivázána cedulka ZDENĚK HODR 15. 11. 16 hod. V pokoji bylo nezvyklé ticho, cikán nezpíval, jen otevřeným oknem sem z okna protějšího domu doléhaly jednotlivé věty z filmu, který dávali v televizi. Zvlášť zřetelně bylo slyšet slova hlasatele čtoucího jména, jména těch, kteří schvalovali atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha. Odhrnula jsem cíp prostěradla. Hladila jsem otce po tváři, po rukou, dotkla jsem se ho tam, kde mu na prsa namalovali obrazec smrti. Naproti v domě chystali večeři, její vůně se linula do pokoje. Pan Smolík, který ve filmu hraje profesora, říká studentům:

Také já schvaluji atentát na Heydricha. Jeho hlas zazněl docela blízko, ačkoliv mě od něj dělila šířka Ševčíkovy ulice a propast času. Seděla jsem u otce s vychladlými vejci v klíně (později večer je snědla babička a stala se nesmrtelnou). Cikán na mě upíral tmavé orientální oči: Nebojte se, paní, on neumřel, jen do něj vešla smrt. Prosil mě, abych mu nechala na památku otcův hrníček, kuči – říkal – a bral ho s neobyčejnou něhou do rukou. Byl to hrníček s modrým cibulovým vzorem, na okraji na jednom místě nepatrně otlučený. Druhý den, když jsem otci nesla do nemocnice šaty, převzala je Arachné, která, jak jsem pochopila, nebyla jen vrátnou, ale strojila také mrtvé do rakve /kokon své bytí střeží, propustí vlákno přadleny/, podávala mi sestra hrníček zabalený v buničité vatě: Sebral ho tatínkovi...

Myslím, že také do cikána, který zřejmě trpěl stejnou nemocí jako můj otec, vešla zanedlouho v Kubelíkově ulici smrt. Viděla jsem je pak oba ve snu (nebo jsem to četla v Eliotově Pustině?). Šli vzhůru, občas krátce vzdychajíce, a každý zíral na zem před sebou.

Eliška Beránková, ta, která vznikla buněčným dělením neboli mitózou ze Sofie Syslové, a ta z Alice Davidovičové a ta..., neboť text románu je tkáň, možná tkáň nádorová, nesmrtelná jako tkáň dávno mrtvé černošky Heleny Laneové, dělící se dodnes v nesčetných laboratořích světa, si na pana Chauna po celá léta až do toho dne, kdy ho potkala s Tvorem v metru, nevzpomněla. A přitom ho v dětství vídala nejméně dvakrát do týdne. Vlastně ji překvapilo, že si na něho nevzpomněla dřív. Když dospěla, zapomněla na pana Chauna a zároveň s ním na mnoho věcí, z nichž pro ni kdysi sestával svět. Možná na ně chtěla zapomenout. Eliška Beránková stojí před tou branou, spíše jen brankou, velmi úzkým průchodem, černou či červí dírou – touto se vstupuje z přítomnosti do minulosti. Ještě

chvíli váhá na prahu, pak se nadechne, zadrží dech jako při snímkování ze štítu v Jeseniově ulici a vstoupí. Musí se přitom trochu sehnout, protože otvor je určen na míru asi tak desetiletého dítěte.

– Král Midas má oslí uši! Takové rouhání! Král Midas? – Soudruh Midas. To jméno, musím se přiznat, je přesmyčka, – jak jinak, píšu-li román klíčový. Deformace jména má však i jiný smysl. Midas není živý člověk, je to jen stín, který Eliška Beránková, která je také jen stínem, zahlédne červí dírou paměti. – Soudruh Midas má oslí uši, zašeptá Eliška Beránková formuli vstupního rituálu. A najednou, sotva ji vysloví, letí temnou chodbou ke studiu 6, vznáší se s lehkostí, která je vlastní Tvorovi, bytosti ovládané prsty pana Chauna, plave vzduchem, odrážejíc se rukama od různých předmětů opřených o zdi chodby, zúžené tím natolik, že tudy stěží proklouzne dítě. – Soudruh Midas má oslí uši, opakuje Eliška Beránková stále hlasitěji, až na konci chodby tu větu skoro křičí. A už je v „trolejbuse", jak se říká místnosti před studiem 6, po obou stranách jsou lavice potažené červenou koženkou jako v trolejbuse. Tady kdysi poprvé zahlédla trpasličí herečku Ať'ku Janouškovou, herečka se smála pisklavým smíchem a komíhala nožkama vysoko nad zemí. Dnes spatří v ostrém světle, které ji na okamžik při přechodu ze tmy oslní, toho dne už podruhé pana Chauna. Pan Chaun dává prst před ústa. A tu si Eliška všimne, že nade dveřmi do studia září červený nápis TICHO – NATÁČÍ SE. Teprve potom, když zhasne červený nápis, otevře pan Chaun těžké dveře studia 6, v němž se natáčejí rozhlasové hry, a Eliška Beránková smí vstoupit. Rozhrne těžký závěs za dveřmi, do vlasů se jí přitom snese pár zrníček rozhlasového prachu. Našlapuje opatrně /tvor – téta – tanátos/, i když její kroky nemůže být slyšet /táta/, protože podlahu pokrývá plyšový koberec. A potom ho spatří. Soudruh Midas stojí u mikrofonu s rukama zdviženýma, jako

by žehnal. Před ním v půlkruhu stojí soubor, Eliška vidí Honzu Ekla, Evu Krušinovou, chvíli trvá, než najde Pavla Finka, srdce se jí v prsou divoce rozbuší. – Tvor – téta – tanátos – táta – tvor – té..., z dáli k ní doléhají nesrozumitelná slova řečového cvičení, snad antického chóru. – tanátos – tá...

Román o hledání otce. Telemachos hledá Odyssea po světě. V dobrodružném románu hledá hrdina neznámého nebo zmizelého otce. V iniciačním románu hledá adept zasvěcení Boha. Paternoster... v budově rozhlasu na Vinohradské, dříve Stalinově třídě. V dětství pro mne byla labyrintem. Netvor se jmenoval Paternoster. Věčně stoupající a klesající. Dnes je to pro mne obraz času, koloběhu mizení a zjevování, smrti a znovuzrození. Kdo chce z netvora sestoupit nebo na jeho hřbet nasednout, musí tak učinit právě v okamžiku, kdy se podlaha kabiny ocitne ve výši chodby. Neustále se tu stíná a čtvrtí, popraveným přirůstají useknuté hlavy, trupy a nohy. Divák je svědkem nesčetných exekucí, před jeho užaslýma očima probíhá veřejná „anatomie“ (Kukly obsahovaly slavnou Jeseniovu anatomii), defilují tu v nekonečném a stále se opakujícím sledu těla, rozkládaná na části a opět skládaná v celek, už poněkud jiný. Jedoucí o své proměně neví, je zřejmá jen divákovi.

A kým jsem já, když píšu tento román? Kým chci být? Tou, která sestupuje do své minulosti, nebo tou, která stojí opodál a sestup té bytosti sleduje? Je nesnadné se rozhodnout, proto pozice střídám. Tam dole nebo nahoře (neboť co je dole, je i nahoře) – v každém případě v románu – skládám svá membra disiecta v nějaký křehký, pomíjivý celek (jeden z takových celků se jmenuje Eliška Beránková). Jsem Eliška Beránková, ale zároveň jsem ta, která se na ni dívá. Pokaždé, když Eliška naskakuje na plošinu výtahové kabiny, má strach, aby zvolila okamžik, kdy se plošina ocitne přesně v úrovni chodby, snaží se pak udělat co nejdelší krok. Čím častěji nastupuje, tím si

počíná obratněji, krok je stále jistější, a když pak stoupá nebo klesá, na úzkost, kterou pociťovala při nastupování, zapomíná. Mnohem obtížnější, jak se zdá, je z výtahu vystoupit. Pokaždé musím udělat krok o něco delší, abych se nevznášela navěky ve světě románu. Román by mne pak vezl bez mé vůle. Chci se vidět, jak nastupuji, či spíš naskakuji na paternoster románu, jak jedu na hřbetě netvora dolů nebo vzhůru, jak seskakuji do skutečnosti, pokaždé z větší výšky. Ale jak dlouho dokážu prodlužovat krok, vlastně skok, je stále krkolomnější. Bojím se, že se budu věčně otáčet v kruhu cizí, smyšlené existence, že někde uprostřed cesty, na kterou se vydávám, utkvím – trup bez hlavy nebo beznohý trup nebo uťatá hlava – nenávratně neúplná bytost.

Jak si vzpomínám (nebo si vymýšlím?), pan Chaun pracoval v rozhlase jako svého druhu zvukový technik. Neseděl v režisérské kabině, vyvýšené a oddělené od studia masivním sklem, ale byl spolu s herci a námi dětmi ve studiu. Vlastně byl jakýmsi zvukovým iluzionistou, protože vytvářel všechny zvuky, které měly ve hře navozovat dojem skutečnosti. Ve studiu stály kupříkladu dveře, které pan Chaun podle scénáře otvíral a zavíral, na požádání vystupoval a sestupoval po vrzajících dřevěných schůdcích. Někdy do studia přivlekl obrovský buben, když jím otáčel, znělo to, jako když se spustí liják. Pan Chaun také ovládal zvláštní zařízení na bouři, sestávající z desky plechu, kterou svýma rukama rozezněl. Tloukl do gongu, zvonil na zvonky. Všechny předměty, na kterých vyluzoval rozličné zvuky, si pan Chaun přinášel do studia v prádelním koši ze svého přístěnku, nalézajícího se v jednom ze slepých ramen chodby, která vede ke studiu 6. Řadu z nich si zhotovoval sám. Ve všech rozhlasových hrách, které se v průběhu padesátých a šedesátých let natáčely, byl tak pan Chaun zvláštním způsobem přítomen – ve skřípění dveří, zvuku kroků, šumění

deště, hřmění. Ještě dnes, když poslouchám hru z těch let, vidím pana Chauna, jak přechází s červenou kostkovanou šálou kolem krku po vrzajících prknech, točí klikou bubnu, různě deformuje ústa, z kterých vychází skřek šelmy či hlas exotického ptáka.

Pan Chaun byl pro mne a myslím, že pro všechny děti z Midasova souboru, téměř bohem, ovšem ve smyslu zcela jiném než soudruh Midas. V něčem byli ti dva – vedoucí souboru a jeho pomocník – přímo protichůdci. Pan Chaun miloval tajemství, měl smysl pro všelijaká drobná překvapení a hříčky, kterými nás neustále okouzloval, – soudruh Midas neměl tajemství rád, snad v nich spatřoval něco ďábelského, co se takto převlečeno může vetřít do života a zásadně jej proměnit. Nemělo také být žádných tajemství mezi námi a soudruhem Midasem, proto soudruh Midas zavedl rozhovory Od srdce k srdci, které se večer na letních táborech střídaly se čtením z kroniky Pavla Kohouta. Při těch rozhovorech jsme se mu zpovídali ze svých hříchů a vyznávali mu svou lásku. Šlo většinou o malá provinění, ze kterých však býval tak zarmoucen, že slzel. Na táboře v Pleskotech pod Vyskeří jsem mu také já v jedné takové pro všechny trýznivé chvíli říkala, jak ho máme rádi, a prosila jsem ho za všechny o odpuštění. Nevzpomínám si už, čím jsme se tenkrát provinili. Po zpovědi vždy následovalo rozhřešení. A nejen rozhřešení. Pan Chaun, až dosud někde skryt, přispěchal na pokyn soudruha Midase s papírovou krabicí a soudruh Midas nám s uslzenýma očima kladl do úst čokoládový kaštan. Ještě teď cítím na jazyku sladkost midasovského kaštanu. Jen pan Chaun narušoval zpravidla vážnost obřadu svým trochu poťouchlým úsměvem. Jednou, když se obřad konal ve studiu 6, s krabicí schválně zakopl o neviditelný záhyb na koberci, obsah bonboniéry se vysypal na zem, jindy předstíral, že se mu nohy zapletly do rozvázané šály, motal se po studiu...

Eliška Beránková stojí v pomalu se sunoucím hadu těch, kteří přijímají z prstů soudruha Midase čokoládovou hostii. Za ní stojí Pavel Fink, cítí na krku jeho horký dech. Postupují drobnými krůčky, krůčky ptačími, jak se říkalo ve hře, která se hrála na dvoře jejího dětství. Najednou se jí zatočí hlava – z očekávání té nevýslovné sladkosti, nebo z dechu Pavla Finka, její první lásky? Čím blíž je Eliška k soudruhu Midasovi, za jehož zády v šedém saku září jasně červená šála pana Chauna, tím je mdloba nepřekonatelnější. Eliška Beránková...

Procitne v trolejbuse na lavici potažené červenou koženkou, nad sebou vidí laskavé oči, čte v nich starost, cíp šály ji šimrá na tváři. Pan Chaun, vždyť je to kouzelník, vytahuje z kapsy pomeranč, loupe tropický plod a klade jí krvavé dílky do úst. Eliška Beránková cítí, že se dopouští zrady. Tím, že přijímá krev pana Chauna, a nikoli tělo soudruha Midase, stává se od toho okamžiku vyznavačkou jiného kultu, toho zapovězeného – pohanského. A když se jí příště bude na jazyku rozplývat midasovský kaštan, zatouží po krvavém jablku Chaunově.

Jako pan Turek nebyl Turek, ale Žid, jak správně tušil správce Šípek a jednoho dne přivedl gestapo až k hrobce s Melancholickým andělem, v níž se pan Turek skrýval, tak pan Chaun naopak není Žid, i když zní jeho jméno židovsky. Představuji si, že kdykoli přijde řeč na jeho původ, pan Chaun se pousměje a trochu smutně, takřka s omluvou říká: Ale já nejsem Žid. Jako by chtěl říct: rád bych byl, ale bohužel nejsem. Na Židy musí jeho přiznání působit tak, že okamžitě zanechají důvěrného tónu, jímž s ním až do toho okamžiku hovořili, a ti, co nejsou Židé, si pomyslí: Vida židáka, ještě to zapírá. A zůstane pro ně Židem. Také Jelena věděla, že pan Chaun není Žid, ale přesto si po svatbě ponechala svoje ruské dívčí jméno, Rimská, jen ho pravda poněkud zčeštila. Hodilo se lépe k její umělecké profesi. Hrůza jen pomyslet, jak by to vypadalo,

kdyby na plakátech stálo: TANČÍ JELENA CHAUNOVÁ. To už by bylo skoro jako Faunová nebo Klaunová. Faun. Klaun. Tak o něm Jelena mluvila, dokonce ho i oslovovala Chaune, jako by ani žádné křestní jméno neměl (Eliška Beránková je neznala a také já je neznám). A na dveřích suterénního bytu, z něhož Jelena Rimská v osmačtyřicátém odtančila do Ameriky, dodnes stojí: JELENA RIMSKÁ. A pod tím je připsáno rukou *Chaun*, nic víc.

Věru všechno, co jsem až dosud o panu Chaunovi napsala, nasvědčuje tomu, že je pan Chaun z rodu románových prosťáčků a bloudů, že je typem přírodního či divého muže. Na mysl mi přicházejí takové postavy jako kníže Myškin (kdoví nejmenoval-li se pan Chaun stejně jako postava z románu Dostojevského Lev) a také Johnův pan Engelbert. Nikterak by mě nepřekvapilo, kdyby Jelena od pana Chauna utekla, protože jednoho dne objevila, že má kozlí nohy. Není to spíš kentaur než faun? Z jaké divočiny vstoupil do tohoto románu?

Před časem se Jelena vrátila z Ameriky. Její američtí přátelé panu Chaunovi napsali, že si přála vrátit se domů. Dojal ho ten výraz, myslel, že domovem pro ni zůstal Taganrog a Prahu a jejich poslední byt v Blodkově ulici – „studnu" – „koloděc", jak tomu stísněnému příbytku s okny v úrovni chodníku říkala, za domov nikdy nepokládala. Bál se, že ho nepokládala za domov ani tehdy, když se v „studni" rozléhal pláč Vlastimila. Ó, jak velice se mýlil!

Zůstali stát na kraji louky. Pan Chaun drží Tvora pevně mezi dvěma prsty, aby ho nějaký vítr, který by se mohl tady nad olšanskou loukou rozptylu najednou zvednout, neodnesl. Dívají se, jak zřízenec v tmavém obleku a holínkách bere do rukou nádobu a kráčí s ní napříč přes louku k jedinému smrku, který na ní roste. Tam by si to přála. Zřízenec noří do urny ruku v našedlé rukavici. Kolik zpopelněných už asi prošlo tou rukavicí, napadne pana Chauna. Zřízenec hrábne do urny,

sype, hrábne, sype... V gestu, kterým do oblouku rozhazuje popel, je něco z odvěkého pohybu rozsévače.

To už je po všem? diví se pan Chaun, tak málo popelu zbylo z Jeleny, jen pár hrstiček. Olšanský rozsévač předstoupí před pozůstalého (zdálo se to panu Chaunovi, nebo opravdu srazil podpatky?), uklání se: Provedl jsem rozptyl. A jak se uklání, vidí pan Chaun za jeho zády, že tam, kde rozsévač rozhodil zrnka popelu, vstává ze země raněná labuť, nebo spíš Jelena tančící labuť. Jelena vstává ze země, nohy má ještě trochu vratké po dlouhé cestě letadlem přes oceán, ale rychle jí přibývá sil, a hle – Jelena Rimská opouští na špičkách louku rozptylu, na jejím kraji se dokonce pokusí o skok. Vznese se velmi zlehka, jako by nevážila o mnoho víc než Tvor. Pan Chaun s Tvorem pospíší za prchající, ale ta se vzdaluje příliš rychle, i když cupitá na špičkách a čas od času se rozběhne a jakoby jen z rozmaru povyskočí (jeté) a udeří ve vzduchu jednou nohou o druhou (assemblé).

Rozptyly se tady na olšanské louce rozptylu provádějí od jara do podzimu jako na běžícím pásu, vždy po deseti minutách, a často proběhnou i v době kratší. Když se pozůstalí včas nedostaví, odbude se obřad bez nich, rozsévačův čas je stroze vyměřen. A někdy se rozsévačovy hodinky (vyjímá je z pravé kapsy, odklopí jejich víčko a opět zaklapne) předejdou o pár minut, jako se to stalo při rozptylu spisovatelky Milady Součkové, jenž následoval hned po rozptylu tanečnice Jeleny Rimské.

Tak tedy zase doma, v Čechách. Pokouší se urovnat si na těle kostým z béžového vlněného flanelu. Trochu se přece jen pomačkal, a visí na ní jako na loutce, velmi zhubla za těch několik měsíců, po ozařování kobaltem se jí už chuť k jídlu nevrátila. Ani jí příliš nevadí, že ji ve vlasti nikdo nevítá. Ba ne, už vidí někoho přicházet. Jindřich Chalupecký nezapomněl, věrný přítel, ale jak zestárl, kolik let se vlastně neviděli? – Skoro

čtyřicet. A ten druhý – nebude to Karel Milota, autor Noci zrcadel, poslala mu několik dopisů...

Ta, jejíž popel přeletěl oceán a 11. července 1985 v devět hodin padesát minut byl rozptýlen rukou olšanského rozsévače, kráčí lehce, takřka se vznáší. Na konci louky si dokonce povyskočí (neříká se tomu jeté?), nohy se přitom ve vzduchu dotknou jedna druhé – to je přece assemblé. Tančí, div divoucí. Nejspíš tančím proto, že se můj popel smísil s popelem té baletky, který – zní to velmi románově – putoval na Olšany rovněž přes oceán, pomyslí si Milada Součková, vlastně už napůl Jelena Rimská. Lépe bude říkat jí tudíž Rozptýlená, protože je teď spisovatelkou a baletkou v jedné osobě. A možná v ní přebývá ještě řada dalších bytostí, jejichž popel ulpěl od toho červencového rána na rukavici rozsévače, a tak jako její krok se změnil v taneční krok Jeleny Rimské, jsou nyní i její myšlenky myšlenkami jiných lidí. A stejně je tomu nejspíš i s ostatními rozptýlenými nebožtíky, kteří přišli na řadu po ní a v nichž teď žije zase něco z Milady Součkové.

Rozptýlená si pojednou není jista, kde se nalézá jejich rodinná hrobka, vlastně už jen místo, kde stávala, neboť hrobku už před lety srovnali se zemí. Jak bloudí hřbitovem, bývalou Syraňovskou vinicí, která keř po keři ustupovala zemřelým morem, doléhá k ní směsice hlasů, útržky rozhovorů a samomluv, dokonce snad i nevyslovených myšlenek: ...musím sníst chléb a potom teprve víno... Až přivezou toho mládence z pece ohnivé... tělo vykopou... Kdo se toho vína napije... Přijedou česáči... Rozptýlená netuší, že právě vstoupila do románu Podobojí, který se tady na hřbitově neustále odehrává. Ty útržky vět, jako vyňatých z nějakého mystéria (nemluvilo se o chlebu a o víně?), jí připadají povědomé. Znamená to snad, že se smísila také s tou, která o ní píše? Ale ta přece dosud není...? – A zítra pojedou Davidovičovi, Alice... Ovšem, už ví, Alice byla židovská dívka, skočila z okna, aby nemusela odjet

s transportem. A když pak Rozptýlená vzhlédne, uvidí tu dívku oblečenou v černých šatech s bílým límečkem stát v okně pátého patra domu proti Olšanskému hřbitovu, trochu se v okně sehnula... Co to drží Alice Davidovičová v ruce, snad ne muff – jak se to řekne česky? – ó, slova mé mateřštiny!

Možná že někde tady stála naše hrobka. Čí? – Jeleny Rimské sotva, pocházela přece z Ruska, z Taganrogu. Tedy koho? Někde v blízkosti sochy Melancholického anděla (nepřipomíná Dürerovu Melancholii?), který si rukou podpírá tvář. Právě tady, v sousedství pana Klečky a pana Turka. Ti dva spolu žili, v Americe by na tom nic nebylo, ale v Čechách... Pan Turek, který byl Žid, se potom za války skryl do hrobky pod křídlo anděla, pan Klečka mu obden nosil chleba, dokud správce Šípek – ne, o tom člověku nechce pan Turek nic slyšet. – Obrodíme se, vstaneme z popela, těší se pan Klečka, který se neustále kojí nějakou nadějí, i když je jako jiní tady kolem dávno mrtvý, a dokonce je jen románovou postavou. – Jakápak obroda... zase přijedou česáči, moroví pacholci, sýčkuje pan Turek. Jemu je naopak vlastní o všem pochybovat, a není divu, když si pamatuje, jak to v životě, nebo spíš v románu končí, respektive začíná, protože některé postavy v něm žijí větším dílem právě po smrti.

Kam zamíří Rozptýlená ze hřbitova? Všechna místa jsou jí povědomá, některá jsou asi místy těch druhých. Jak najde dům, ve kterém bydleli? A jak pozná dům, ve kterém bydlela Alžběta? To jméno jí dala v románu Amor a Psýché. Nehoupala se na jejich domě bradýřská miska? Právě ucítila teplou pryskyřičnou vůni stuhy na Alžbětině klobouku, vůni čerstvé apretury, jen smysly větří pes paměti – proustovský pes. Vidí také zvířátko na Alžbětině kabátu, neví, jaký má čumák a ocas, zvířátko divoce běží, aby se vyhnulo pasti. Rozptýlená slyší, jak hlasitě mu buší srdce v tom mrazivém tichu, dlouhé chlupy jeho srsti svítí.

— Alžběto! Oslovená se otáčí, tváří se nechápavě. Nepoznává tu, která před ní stojí na špičkách, s pažemi trochu odtaženými od těla v jakémsi nedokončeném tanečním gestu. A jak by ji také učitelka mohla poznat, když je teď její žačka složena (smíšena) z popelu tolika bytostí? Ostatně ani Rozptýlená by si nebyla úplně jista, že má před sebou svou dětskou lásku, kdyby stuha na Alžbětině klobouku nebyla posunuta jako tenkrát, kdyby zvířátko na kabátu, už ho poznává, je to liška, tak divoce neběželo (stejně už uvízlo v pasti). Tak tedy po Bostonu opět v Praze. Teď už jen sebrat všechny zbylé síly a vyjít olšanskou branou do trýznivého města.

Cosi mě přimělo v kapitole, v níž líčím setkání s panem Chaunem a Tvorem, změnit první osobu vyprávění na třetí. Píšu „cosi“, a už se přistihuji při úhybném manévru. Je mi přece jasné, že to byl záměr, skrýt se za Elišku Beránkovou, jako jsem se předtím skryla za Sofii Syslovou a předtím za Alici Davidovičovou a také za Diviše Paskala. Prostě se musím stále znovu v románu zakuklovat, schovávat se v něm před světem. Schovávám se před ním i do oděvu, který mě zahaluje od hlavy k patě, jen štucl mi schází (to slovo hledala Rozptýlená), aby ani ruce nebyly vidět, ale zároveň abych se právě takto mohla vydat napospas světu. Ale teď právě se z té kukly, z těch kukel pokouším vystoupit. Ty bytosti už přece dávno existují mimo mne a mou vůli, jen zpočátku jsem je vedla, jako pan Chaun vodí Tvora na niti zaklesnuté mezi dvěma prsty. Přisoudila jsem dodatečně setkání s panem Chaunem kukle Elišce Beránkové, protože se pana Chauna, ačkoliv je vpravdě mým výmyslem, ostýchám. Zato jsem mu kupodivu docela bez zábran dala jméno, které patřilo jednomu hudebnímu skladateli. Skladatel žil poblíž náměstí Jiřího z Poděbrad a před pár roky umřel. Měl malého černého chundelatého psíka — Ariosta? Danta? Teď Danta vyvádí vdova a zlostně jím na vodítku smýká.

Pana Chauna, či spíš toho, jemuž jsem dala skladatelovo jméno, jsem však nedávno skutečně potkala a bylo to opravdu v metru ve stanici Hradčanská. Přesto jsem nechala Elišku Beránkovou, aby pana Chauna a Tvora za mne sledovala až do Blodkovy ulice. Připomněl jí zemřelého otce. Pan Chaun? Nikoli. Ta loutka – Tvor, který jako by byl svým vzezřením a pohyby groteskní podobou, duchem jejího otce.

Zatímco Eliška Beránková zpracovává v Ústavu pro českou a světovou literaturu bibliografii, listuje časopisy a knihami, popisuje kartičky svým drobným písmem a na jiné kartičky potom vyťukává pomalu a pečlivě týž text, zabývám se já v témž ústavu teorií románu. Nejspíš je už čtenáři zřejmé, jakým způsobem mne toto povolání určuje a svazuje, chápe, jak nesnadné musí být pro toho, kdo tento žánr teoreticky reflektuje, vstoupit do brány románu, pohybovat se střídavě uvnitř i vně, možná se ten úkol ukáže nad mé síly. Nezvládla by ho Eliška Beránková lépe? Moje pozice se pak rovněž může znelíbit čtenáři, pro kterého nejistota mého stanoviště v textu (nevyjadřuji se teď jako Věra Linhartová, která už téměř před dvaceti lety začala psát francouzsky, mezi jejími díly je i knížečka s názvem TWOR, a opustila tak českou literaturu?) bude nesnesitelná. A přitom se tato nejistota může pro mne stát osudnou, ta obava se už zase vrací. Co když jednoho dne v té pozici, ať už to bude ta nebo ona, na některé stránce uvíznu jako Diviš Paskal v soutěsce skalního města (nedávno jsme s Karlem Milotou objevili u Petrovic na Sedlčansku Divišovu jeskyni)? Chci tím prostě říci, že si tuto pozici nevolím pro snadnost, či dokonce pro její módnost (ostatně antiiluzivní poetika už vyšla z módy, román se podle Johna Bartha, teoretika postmodernismu, vrací ke své iluzivnosti, i když už to není iluzivnost realistického románu 19. století), ba že mi dokonce působí svého druhu trýzeň. Jsem přesvědčena, že by mi bylo mnohem lépe, kdybych mohla od této chvíle setrvat

v Elišce Beránkové, popisovat drobným písmem (mé písmo je velké, hned je stojaté, hned se kloní na pravou stranu) kartičky bibliografickými údaji. DOSTÁL Vladimír: Tragické skrze grotesku. *Tvorba,* č. 38, s. 13, 18. 9. 1974 (Recenze). VAŠÁK Pavel: Stemma Máchových Cikánů. *Čes. literatura* 22, č. 6, s. 533–540, březen 1975. (Textologická stať.) PO STOPÁCH autorky Babičky. *Svobodné slovo* 30, č. 214, s. 5, 10. 9. 1974, podepsáno jmt-sal (O pobytu B. N. v Polné).

Jak text po čase opisuji na stroji, neustále se přistihuji, že v něm dělám změny. Například předchozí pasáž končila původně takto: Beru ze stolu štucl, abych se do něj schovala před světem. Když se mé ruce ve štuclu dotknou jedna druhé, zdá se mi, že se ruka Alice Davidovičové dotkla ruky Sofie Syslové. Když jsem tu pasáž opisovala, bylo mi najednou jasné, že se to tak nemohlo stát, ze stolu mohla vzít štucl leda Eliška Beránková, ten štucl je přece z rodu románových věcí, to jest takových, které existují jen v mých románech, alespoň nyní, protože dřív... alespoň doposud, neboť co já vím... Štucl nosila Alice Davidovičová a po ní Sofie Syslová. A někdy do něj, když mu to Alice dovolila, vsouval ruku Šípkový Jura. Jednoho dne se pak štuclu Jura zmocnil, schovával jej po léta v pohovce, než ho od něj lstí získal Diviš Paskal.

Právě tehdy, při opisování toho úseku jsem pochopila, že se i jako sebereflektující bytost začínám stylizovat jako postava, přisvojuji-li si s takovou samozřejmostí štucl, který není z tohoto světa. Uchopila jsem to jehňátko perské, ještě nenarozené, ze kterého se šijí štucly, a vsunula jsem do kožíšku ruce ne proto, že jsem se v něm chtěla schovat před světem, jak jsem původně napsala, ale že jsem v sobě, aniž jsem si to v tu chvíli uvědomila, chovala naději, že by právě ten štucl mohl být hledanou branou do trýznivého města, jednou z četných bran (podobně prý existuje v Irsku celá řada jeskyní svatého Patrika, jimiž lze sestoupit do podsvětí). Nakonec jsem však

celou pasáž o štuclu škrtla. Ten štucl, teď to vím, tu nemůže být ihned, nejdřív musí být ztracen, poté dlouho hledán a nakonec snad nalezen.

Ne, ještě si nemohu vzít ten románový štucl a skrze něj sestoupit. Nemám zatím ani zdání, kde se nalézá. Je to tak trochu jako vyvolávání ducha mrtvého, vyvolávám štucl, věc spjatou s mým dětstvím. Ten štucl totiž kdysi skutečně existoval, než zmizel v propadlišti minulosti a stal se románovou věcí. Zachoval se dokonce na jedné fotografii. Otec v klobouku a dlouhém černém zimníku, jaké se nosily ještě pár let po válce, drží za ruku mého bratra, který se toporně usmívá, a mne. Mám na sobě tmavý kabátek a na hlavě přiléhavou pletenou čepičku, na čele vykrojenou do špičky (představuji si, že tak nějak vypadala červená kápě Smrti na obrázku z modřanské hospody, na který si vzpomíná Karel Milota a který je zřejmě rovněž nenávratně ztracen). Jednu ruku mám zasunutou do štuclu, ještě si vzpomínám na hebkost jeho kožíšku. Byl tehdy před Vánocemi trochu zavlhlý, padal déšť se sněhem, proto z něho vycházela zvláštní omamná vůně /jen smysly větří pes paměti/. Poznávám i místo, kde nás tehdy pouliční fotograf zachytil, za námi je zeď Olšanského hřbitova, jindy zakrytá hustým křovím, v zimě místy obnažená. Nemůže to být příliš daleko od domu, kde jsme do mých třinácti let bydleli. A byl to právě dům, kde bydlela Alice Davidovičová, která na začátku války skočila z okna našeho dětského pokoje.

Existuje však ještě jeden snímek z toho nedělního dopoledne, kdy s námi otec chodil na procházku. Podle proměny pozadí je zřejmé, že jsme kousek popošli. Na této fotografii mne otec drží v náručí. Štucl nevidím. Marně ho hledám v rukou bratrových, na zemi, ani kabáty se mi nezdají nikde vyboulené. Musela jsem ho ztratit právě tehdy, v intervalu, který dělil ony dva dávné olšanské snímky. Fakt, že lze vlastně s naprostou přesností určit okamžik, kdy jsem štuclu pozbyla (zdá se mi to

jen, nebo mají mé oči na druhém snímku nezvykle vážný výraz?), mne začíná zneklidňovat. Jako by se právě tehdy, v onom zlomku času a na onom místě, které se pak možná právě proto stalo dějištěm tolika scén z Podobojí a Kukel, začalo dít něco, co od té doby ovládá můj osud jako slova věštby. Štucl přechází od jedné postavy k druhé, já po něm ze skutečnosti do románu marně sahám. Jakou cestu bych musela podstoupit, abych se zvířátka ze svého dětství znovu zmocnila? Neboť bylo přece moje. A už začínám tušit, že hledání toho ztraceného rouna bude možná splývat nejen s hledáním dětství, trýznivého stejně jako místo, na němž se odbývalo a stále v mých vzpomínkách a románech odbývá, ale i s hledáním románu. Bude to román o sestupu...

Rozptýlená vychází olšanskou branou, tou, která se nalézá ve spodní části hřbitova u kostelíka s kruhovým půdorysem. Před branou zůstane nerozhodně stát. Kterým směrem má vstoupit do città dolente, do trýznivého města, které jí připadá cizí i povědomé zároveň? Má jít za Alžbětou, jejíž postava je v dálce stále menší a menší, úpění chyceného zvířátka k ní doléhá stále slaběji. Nebo se má pustit za Alicí Davidovičovou, kterou ještě před chvílí neznala a která právě prošla kolem ní? Anebo snad má jít hledat Jelenu Rimskou, která odtančila z louky rozptylu před ní? A možná proto, že už necítí teplou pryskyřičnou vůni stuhy na Alžbětině klobouku a Jelenu Římskou může dostihnout kdykoli, ví přece o každém jejím kroku, vždyť se několik zrnek popelu baletky smísilo na rukavici olšanského rozsévače s jejím popelem, vydá se za Alicí Davidovičovou, vlastně se rozběhne za jejím příběhem, jenž se na kopci, na který stoupají, zanedlouho opět završí. Putuje k Románu, jako mladý muž v jejím románu Amor a Psyché putoval ke Krátké Povídce (ukázalo se pak, že se tak jmenuje altánek). Alice se co chvíli ohlíží, patrně by raději vystoupila na vrchol Šibeničáku

sama, možná se obává, aby rozptýlená spisovatelka do jejího příběhu nějak nezasáhla.

Na vrcholu kopce stojí v půlkruhu stromy, vítr jejich koruny omlel do tvaru homolí. Rozptýlená vidí, že Alice spěchá vstříc Pavlu Santnerovi, který právě přichází od Židovských pecí. Už si ti dva leží v náručí, ještě chvíli potrvá jejich radost ze shledání, než se zase zklamáni rozejdou každý svou cestou. Za objímající se dvojicí se rýsuje jakási stavba... vždyť je to... Alice se v okamžiku, kdy zrak Rozptýlené padne na šibenici, k spisovatelce zprudka otočí, v očích jí tkví výčitka. Jako by ta za to mohla, že se román o Alici Davidovičové právě prostoupil s románem o Sofii Syslové, Rozptýlená přece tento román nepíše, ani ty předchozí nenapsala, jen se stala jeho postavou, která se jím pravda začíná pohybovat s lehkostí jí vlastní.

Rozptýlená pozoruje, jak se oběšencovo tělo pomalu otáčí kolem své osy, střídavě se ocitá k ní čelem a k Židovským pecím týlem a týlem k ní a čelem k Židovským pecím. — Kdo dělá motovítko, umře! zavolá a rozběhne se z kopce. — Kdo zabije černou krávu, neumře! Nesmísil se snad její popel také s několika zrnky popelu z nějakého dítěte, odkud se v ní vynořila ta říkanka? (Z prózy Milady Součkové První písmena.) Alice Davidovičová se na ni zbytečně zlobí, už se vyvinula Pavlu Santnerovi z náručí, vstává z trávy. Rozptýlená je teď sama obětí sil, kterým ve stavu, v němž se nalézá, vzdorovat je velmi obtížné. Copak prohlašuje Alicin příběh za romanopiscův výmysl, román za nějaký letohrádek či za lovecký zámeček v pseudogotickém slohu, k němuž podniká výlet olšanská společnost?

Papír, na který píšu, musí být nažloutlý, drsný, aby s ním moje věčná tužka, jak dodnes archaicky nazývám kuličkové pero, sváděla ustavičně zápas, aby zadrhávala. Běloba a hladkost jsou úhlavními nepřáteli mého psaní — takto se pohybuji jen

ve sféře nedefinitivního textu, konceptu, a nesnadného, ztíženého vyjadřování, které se mi zdá být bližší pravdě než takové, při kterém tužka bez obtíží klouže po papíru. Jsem také přesvědčena, že papír zdaleka není lhostejný k tomu, čím bude popsán. Jako by už v sobě nesl svou budoucnost, svůj text, který na něm jednoho dne vystoupí a kterým teprve začne existovat. V dobách, kdy jsem ještě popisovala zadní stránky otcových scénářů (ty doby minuly s předchozími romány), nesl v sobě i svou minulost, minulý text. Ne, papír není rozhodně netečný k textu, není mrtvou, neposkvrněnou plochou, a jak by také mohl být, nese-li v sobě paměť stromu.

Tento román se děje na mém psacím stole, na tomto stole, jehož nohy dole přecházejí ve lví tlapy, se rozhoduje o životě a smrti. Není to však ode mne příliš velká domýšlivost, tvrdit něco takového? Co když se do tohoto místa prostě sbíhají nitky osudů, které se odehrávají a odehrávaly v tomto trýznivém městě? Ve skutečnosti nad nimi nemám moc, jak se domnívám, ony mají moc nade mnou. Bylo by bláhové představovat si, že jsou na tom všechny ty bytosti, které tu vyvolávám z noci nebytí, spíš však jen ze zapomnění, stejně jako loutky v mém olšanském dětství.

Vzpomínám si, že jsem si s těmi loutkami, loutkami po Rudim Hergesellovi, které s sebou Němci po válce neodvezli, nejraději hrála v koupelně, nikoli na jevišti divadla s modrou sametovou oponou. Hrála jsem si s nimi ve vaně. Snad se mi to místo líbilo především proto, že tam byly vlastně uvězněny, nemohly svévolně opustit hrací prostor, nepozorovaně se spustit ze stolu, na kterém divadlo stálo. Někdy se o to ovšem pokoušely i ve vaně, zejména bezejmenný rytíř v matně stříbrné přilbě (žádný meč ani kopí, kam moje paměť sahá, neměl) se o to stále pokoušel. Šplhal po hladké stěně vany. Šplhal? – Jen o kousek vždy povylezl a hned zase sklouzl na dno. Všechny loutky, byli mezi nimi Jeníček a Mařenka (Jeníček byl bez

nohou), Král, Královna, Mlynář a také Kašpárek s toporným úsměvem od ucha k uchu, snily o tom, že jednoho dne stanou na okraji vany a spatří... Jedině Rytíř se ten sen snažil uskutečnit, snad to měl v roli, ale ovšem marně. Vana pro ně byla očistcem. Seděly nebo ležely na jejím hladkém dně a vedly nekonečné hovory o místech, jež jim byla nedostupná. Kašpárek je sem tam pobavil svým tanečkem. Někdy zavedly řeč také na peklo (po jistou dobu byl v jejich společnosti také Čert, ale ten se pak někam ztratil), nacházelo se podle nich pod vanou. I peklo jim připadalo lákavější než nesnesitelná hladkost vany, odtokový otvor byl však příliš úzký, než aby jím mohly sestoupit. A když je přepadl stesk, šeptaly si o ráji. Tušily, že začíná někde tam, kde se na šňůrách suší prádlo a ručníky, jejich vůně byla pro ně rajskou vůní. To byl celý život olšanských loutek, to bylo celé představení, které se ve vaně den po dni s loutkami po Němcích hrálo. Probouzely se, vstávaly, povídaly si a zase usínaly bez ohledu na to, zda byl den nebo noc, ve vaně se to nepoznalo, panovalo tam věčné šero, které nakrátko vystřídalo prudké světlo. Loutka Smrt mezi nimi tenkrát nebyla, ale přesto čas od času některá loutka umřela, snad steskem. Zavinuly ji pak do kapesníku a oplakávaly. A potom docházelo k nanebevzetí – zavěsila jsem zavinutou loutku na šňůru nad vanou. Houpala se tam mezi oblaky ručníků v průvanu z okýnka do světlíku. Jak se její údy třely o sebe, vydávaly zvláštní kostěný zvuk. Pro loutky pozůstalé ve vaně bylo to chřestění zvukem ráje. Zavěšena tam nahoře, snila loutka o znovuzrození...

Když jsem se koupala, napadlo mě, že si koupím loutku Smrt. Viděla jsem ji na Štědrý den u Niny Vangeli, která dětem chystala pod stromečkem moje loutkové divadlo s modrou sametovou oponou. Koupila jim nové loutky (ty moje skončily kdovíkde, snad z vany přece jen unikly), mezi nimi Smrt. Kdybych byla Sofie Syslová, švadlenka z Říše loutek, ušila

bych Smrti pláštěnku z šarlatového sametu s přiléhavou kápí. Smrt v rudé pláštěnce by se procházela po stole mezi popsanými papíry. Vracím se z koupelny do pokoje a vidím: na stole leží Ozářený, nadzvedá hlavu z hromádky popsaných listů. – Hanno, nemohla by ses vyšplhat pro kokosový ořech, rád bych se napil mléka. Veškerý život má počátek v mléku. Na palmě v Costa Verde byly zářezy právě k tomu účelu, aby se na ni mohlo šplhat. Na té, která stojí v pokoji, či spíš v románu, však žádné zářezy nejsou. A ořechy na ní jsou? – Trochu mléka, Hanno! Ha-

Děti z Midasova rozhlasového dramatického souboru, Honza Ekl, Eva Krušinová (provdaná Tomášková), Pavel Fink a Eliška Beránková, se večer vracejí z karlínského rozhlasu, ze studia B. Karlín je pro ně v městě cizinou. Obvykle trochu bloudí, než se před nimi v ulici Thámově rozevře temný jícen tunelu spojujícího pod Vítkovem Karlín se Žižkovem. Honza Ekl tunel uvidí první: Tam! A tehdy se před nimi zjeví vchod do žižkovské hory, odehrála se na ní jedna slavná bitva, která byla ve skutečnosti jen šarvátkou. Krev jim zatepe v žilách vzrušením. Takřka s posvátnou úctou vstupují do tunelu, už na tvářích cítí tunelový van, tunel je vtáhl do sebe.

Stoupají tunelem vzhůru v řadě vedle sebe, nikdo z nich, ani Honza Ekl, který je obvykle po celou ostatní cestu baví, v tunelu nepromluví. Eliška Beránková jde po boku Pavla Finka, chvílemi o sebe jejich lokty náhodou zavadí. A najednou má Eliška pocit, jako by jí kolem tváře přeletěl pták. Otočí se a vidí: zákrutem tunelu se směrem ke Karlínu vzdaluje jakýsi hošík, vznáší se kousek od stropu, rukama dělá tempa, jako by plaval.

Stoupají dál. Narůstá v nich obava, že je tunel nekonečný, že se ocitli v některém z jeho slepých ramen, o kterém dřív neměli tušení. Konečně před sebou v dálce spatří světlejší čtverec,

východ z tunelu. Zrychlují krok. Už vycházejí z tunelu. A co to? Nevnoří se jako jindy (vždyť to také není jako jindy, ale jen ve vzpomínce, která se odívá textem) do spleti stoupajících žižkovských ulic (v ulici Dobrovolců zavraždil někdo holčičku) – před jejich užaslými zraky se rozprostírá Babiččino údolí. Rok co rok jím procházeli, míjeli malebnou chaloupku – Staré bělidlo (byla to jen chaloupka z románu, ve skutečnosti bydleli Panklovi s babičkou v mnohem méně malebném stavení, které kněžna Zaháňská nechala v roce 1830 strhnout a na jeho místě zbudovala ananasový skleník, ale to tenkrát nevěděli). Líbali v duchu lem vypůjčených šatů z Hellichova portrétu, který jim před ústy přidržoval soudruh Midas. Bude se fotografovat, celý soubor je nastoupen, jen na ně se čekalo, aby na snímku zaujali svá místa. Soubor stojí v půlkruhu před Gutfreundovým sousoším. Pan Chaun fotografuje, proto na snímku není. Soudruh Midas ustoupil trochu stranou, aby měli sochu babičky s dětmi a psy před očima. Zpívají souborovou hymnu: Proč se topit v moři zrady, tak slabí, tak sami... Barunka s pohledem zasněným ještě nic netuší, ale Eliška Beránková už ví. Brzo povezou Barunku do Skalice, potom porodí čtyři děti, už teď je nosí v sobě – Hynka, Karla, Doru a Jaroslava /když se dáme dohromady, kdo chtěl by –/, už v sobě nese i smrt provorozeného /nás bít? Společnému dílu –/, sklíčena žalem píše Babičku /všichni dáme sílu/. Eliška se dívá na Barunku /A to je naše heslo, životní naše veslo/, a tu si všimne – pramínek krve jí stéká po střevících /s tím my budem bouři žití plout/. Pan Chaun pak rozdává svačinu – chléb s máslem a hrst třešní. Honza Ekl v nich objeví červy, celý soubor odhazuje nedojezené třešně. Krev stéká po podstavci sochy, vsakuje do vyprahlé země, zdusané stády zbožných poutníků.

Noční košile ji svírá u krku a také přes prsa. To proto ji dusí kašel. Třesoucími se prsty rozvazuje tkanici, ale ani pak úleva

nepřichází. Vždyť má pod košilí hedvábný límec! Bože, copak se nesvlékla, když si lehala do postele? Šaty se jí určitě pomačkaly.

Košile se jí sveze k nohám. Jen aby se stačila svléci, než se Němec vrátí z kuchyně, všiml by si, že si lehla oblečena. Anebo to on jí schválně oblékl košili přes šaty, aby jí ukázal, kam až to s ní dospělo? Spěchá, velmi spěchá, tkanice jí však prokluzují mezi prsty, co chvíli se některá zauzlí. Také háčky se jí opuchlými prsty napoprvé nedaří rozepnout. A ještě ke všemu cítí, jak se blůzka trhá, snad jenom ve švech, ovšem, je už stará, velmi stará... V čem teď půjde k Vojtovi Náprstkovi pro rum a pro pár... Nohy se jí zamotaly do široké suknice.

Spěchá, stále však není se svlékáním hotova. Slyší Němce harašit vedle s nádobím, kolik času jí ještě zbývá? A svlékání pořád nebere konce. Už svlékla blůzku, kartounovou suknici, ale nahmatává další šaty, padají jí z ramene, velmi v posledních měsících zhubla. Vždyť to jsou ty vypůjčené pro Hellichův portrét! Neměla si je tenkrát oblékat, její postavení se s nimi, s jejich krojem neshoduje. A její původ...? Trhají se po délce, jak za ně nepříliš šetrně vzala. Pod nimi... kabátek, černý aksamitový. Copak to svlékání nikdy neskončí? Zvuky vedle ztichly, možná Němec za zdí poslouchá, jestli ještě dýchá.

Slzy kanou na aksamitový kabátek. Už ví, nedokáže to. Kdyby se teď otočila, viděla by, že už Němec stojí na prahu. Otevřel dveře schválně potichu, aby ji přistihl. – S Jurenkou? Ne, s tím už ne. A přece tomu by byla věnec z hvězd nejskvělejších spletla nad čelo. Bendl ho tehdy přivedl, měli koláčky a čaj. Snědli po koláčku a... Náprstka nechce, ne a ne!

Svléká se, pořád ještě se svléká. Už si Němec všiml, že se zapomněla svléknout, nevěděla, co dělá, když se vrátila od Augusty z Litomyšle. Aspoň že nic neříká, musí to s ní být už hodně zlé. Jedny po druhých je ze sebe strhává, počíná si při tom čím dál zběsileji, právě proto, že se Němec dívá. Všechny

ty šaty z mumrajů, je mezi nimi taky polanský kroj, obstaral jí ho farář Pittner, a také šaty po hraběnce Kounicové, všechny jsou hraběnkou načichlé. Jen ať se Němec dívá! Hromada u jejích nohou se vrší. Sahá jí už po kolena v červených punčochách z polanského kroje, už po stehna. Brzy bude muset odplout na arše s Noemem. S Noemem? – S Němcem!

Na vrcholku hadrové hory vrávorá panenka v bledě modrých šatech. Točí se jí hlava, jako by se chvíli předtím vezla na kolotoči ve Svatoňovicích. Už brzo jí zahalí tvář bílým závojem, povezou ji v kočáře s premovaným kočím z Ratibořic do Skalice. A až ty poslední šaty svlékne (poslední, nebo první?), vstoupí recipient Němec... a po něm...

– Nedotýkejte se mě! křičí, když ji ukládá téměř násilím do postele. Tu a tam vyráží na prostěradle plíseň, nebo to jsou sasanky? Kašel záhy zdusí křik. Uřízl jí jazyk – jako mistru Jeseniovi –, aby tolik nemluvila, proto je všude tolik krve, na bledě modrých šatech, na prsou a i tam dole.

Jdu – Eliška Beránková jde – chodbou, obemykající jeviště ve tvaru písmene U. Chodba mírně stoupá a opět se svažuje, téměř všude je zúžena kulisami opřenými o zeď. Jdu – jde – co možná nejtišeji (ostatně má na botách návleky, každý, kdo vstupuje na území smrti, si je musí navléknout), protože na jevišti se hraje. Jak prochází svažující se chodbou, vdechuje vůni dřeva a klihových barev. Ve vlasech a na tváři ucítí najednou ten zvláštní divadelní van. Ten van se jí zmocní a unáší ji k průchodu (bráně?), zakrytému tmavými šály vzdouvajícími se jako plachty. Má obavu, aby ji ten van neodnesl až na kraj světa, do místa, kde se za rampou rozkládá hlubina jakási tmavá, ani břehů, ani dna, jakž se mi zdálo, nemající. Do té propasti nicoty jsou shazováni lidé s bílými tvářemi, někteří do ní po šikmé ploše rynku světa sami klouzají, jsou-li svou rolí už příliš vysíleni.

Jak Eliška Beránková vstupuje na jeviště, šlehne ji šál přes tvář. Do vlasů se jí přitom snese několik zrníček divadelního prachu, pár jí vnikne do očí, do úst. Vdechuje divadelní prach a také vůni pudru a vazelíny. Je to táž vůně, kterou cítila ještě tam v domě proti Olšanům, když se nad ní, zpola spící, sklánival uprostřed noci po návratu z divadla. — Tatínku! Začne usilovně rozhrnovat prudce se vlnící šály. Jak to však ve snu bývá, za těmi šály jsou stále další, jak je rozhrnuje, stále víc se do nich zamotává, takže se začíná měnit v kuklu. Kolika svlékání bude třeba, než Eliška Beránková (nebo já?) najde svou konečnou podobu a takto proměněna bude klouzat k němu, do hlubiny jakési tmavé? Anebo do ní bude svržena?

Odhrnuje — už to nejsou šály, ale spletené větve stromů. Před ní stojí hotýlek Costa Verde, postavený v tropickém slohu. Budova vypadá značně zchátrale, dokonce se Elišce zdá, že se dřevěná veranda za tu dobu, co tu nebyla, nachýlila k jedné straně. Nad verandou, na kterou se vystupuje po několika schůdcích, se všude šplhají křoviska s pestrými trychtýřovitými květy. Nejsou ty květy masožravé? napadne ji, když přejede zlehka dlaní po jednom květu, který se po jejím dotyku ještě víc rozevře a okamžitě prudce stáhne. Ze všech stran sem doráží džungle, ovíjí šlahouny liánovitých rostlin, dokonce i vyřezávané sloupky verandy, teprve dnes na nich Eliška rozeznává jakési stylizované hlavy, zřejmě indiánské.

Cítí, že jí někdo klade ruku na rameno. Inspicient pan Hovorka dává prst před ústa. Na jeho pokyn si poslušně sedá za hasiče, jehož přilba se v šeru matně leskne. Chvěje se vzrušením, nemůže se dočkat, kdy se na scéně objeví otec, vlastně básník, kterému Hanna říká nonno. Slabě k ní doléhá hlas pana Hovorky, volajícího herce na scénu. — Paní Popelíková, Popelíková... — Gábinka Vránová, Vránová. Na krku cítí horký dech herců, kteří čekají za jejími zády na svůj výstup. Ze stromu spadne kokosový ořech. — Paní Chramostová, pan...

Někde zakřičí papoušek, je přece v tropech, v Costa Verde. Shannon (Ilja Racek) klesne do sítě a natáhne se. Z pralesa se ozve pronikavý ptačí křik a potom – to jsou oni! Je si tím jista. Nedočkavostí poposedne. Hasič k ní otočí tvář, nezúčastněnou tvář císařského zbrojnoše a morového pacholka.

– Nonno, ztratil jsi brýle proti slunci. – Neztratil. Já jsem si je sundal. Slunce nesvítí.

A už ho vidí. Otec sedí v křesle na kolečkách, které před sebou tlačí paní Chramostová. Ale ta přece nesmí... Ale proč má otec na sobě pyžamo? Dobře ví, viděla přece představení několikrát, že má mít v této scéně na sobě plátěný oblek, bílý jako jeho hustá básnická hříva, a úzkou černou vázanku. Jen slaměný klobouk, který mu leží na klíně, má podle scénáře.

– V kterou stranu je moře? – Hned dole pod kopcem, nonno. Otec se v křesle otočí a zastíní si rukou oči. – Odtud není vidět. – Cítím jeho vůni i jeho přítomnost. V tu chvíli zaševelí v pralese vítr. – Veškerý život má počátek v moři, řekne otec.

A už také ta, která sedí za hasičem, cítí vůni moře, které se nalézá někde tam vzadu dole. Něco se jí zlehka otře o nohu. Rozina? – Jen chvíli tu seděla, a už se jí džungle začala zmocňovat, už ji omotává šlahouny lián, jedna se jí šplhá po lýtku. Teď ještě tu rostlinu dokáže ze svého těla strhnout. Copak ona! Bude mít však také otec dost sil vzepřít se té bující vegetaci v Costa Verde?

V Proustově Hledání ztraceného času je slavná pasáž o koláčku zvaném madeleine. Ten koláček měl zvláštní moc, rozpoutal v románu hru asociací, z níž postupně vystupoval obrys minulosti. Podobnou moc má pro mě čokoládový bonbon zvaný kaštan, který mi kladl do úst soudruh Midas. Stačí, aby se mi bonbon rozplýval na jazyku, a hned před sebou vidím ruku udílející svátost, Midasovy prsty hnědé od čokolády. A k té

vzpomínce se hned přidá další, najednou je tu celý trs vzpomínek, vyvstávajících přede mnou jako živé obrazy.

Beru do ruky zaječí pacičku. Otec ji spolu se skříňkou s líčidly přinesl z divadla pár měsíců před smrtí. Pochází dokonce až od mého děda Jana Hodra, který na počátku století měl divadelní společnost (jednu dobu v ní byl i herec Smolík, který mi v paměti utkvěl především jako profesor z filmu Vyšší princip) a kočoval s ní po zemích českých. Na počátku války se společnost rozpadla a dědeček, jehož bysta s ostře řezaným profilem stála v dětském pokoji na bílé skříni po Němcích (jednoho dne, když jsem zprudka otevřela její dveře, se skříň zakymácela, hlava děda těsně minula mou hlavu a roztříštila se), se pak stal v Ostravě úředníkem. Tou pacičkou si nanášel na tvář pudr můj děd a po něm můj otec. Je od pudru zrzavá jako vous, který si otec nalepoval, když hrál císaře Zikmunda. Přikládám si pahýl údu z dávného zvířátka k tváři. Jeho vůně mi působí trýzeň, ale zároveň blaženost. Bříško pacičky je vyhlazeno nesčetnými dotyky s kůží mých předků, s tváří večer co večer se proměňující. Otírám si zaječí pacičkou tvář. Vdechuji vůni staletého pudru. Už se také proměňuji... putuji do Costa...

Vlastním ještě jiný předmět, který má podobnou moc – divadelní kukátko. Kukátko se skrývá v pouzdře z hebké kůže. Otvírám pouzdro, vyjímám kukátko, je vykládané perletí. Přikládám kukátko k očím. Z rohového pokoje, v němž po otcově smrti bydlím, pozoruji kukátkem kolotoč, který se rozložil na úpatí chrámu zasvěceného Srdci Ježíšovu. Otáčí se tam labuť, koníci s vyboulenýma očima, osel, ale také stará tramvaj vzadu s cedulí ŽIŽKOV, miniatura tramvají, které po Praze jezdily ještě před dvaceti lety. Kolotoč je tak nejen místem splněných dětských snů, ale také kolotočem paměti města.

Představuji si, jak asi vidí kolotoč Eliška Beránková z protějšího domu. Úhel pohledu této postavy je poněkud jiný než

můj. Namířím na její okno kukátko. Právě vyjímá z koženého pouzdra kukátko, zaleskne se perleť, je velmi podobné mému, řekla bych, že je to týž předmět, kdybych to své právě nedržela v ruce. Nebylo by na tom nic zvláštního, uvážím-li, že je Eliška Beránková kuklou, do níž se „zavejcuji", jak by se vyjádřil Amerling.

Vůně té hebké kůže, nejspíš jehněčí, jemně zvrásněné několika desítkami let, působí na Elišku Beránkovou jako proustovský koláček. Avšak jen na okamžik, sotva pouzdro odloží, pocit zmizí. Přikládá si kukátko k očím. Vidí kolotoč – labuť, koníky, osla, starou tramvaj. Kolotoč se točí stále rychleji, až všechny předměty i jezdci splývají v pestrobarevný pruh. A z toho závratného víru, který z dálky a výšky třetího patra působí jako chaos, se posléze, jak se kolotoč zastavuje, začínají vydělovat jednotlivé bytosti a předměty. Z chaosu se vynoří také svetr s bílými jelínky (hle, další románová věc!), Elišce se alespoň zdá, že na svetru rozeznává jelínky, stojí vždy dva parožím proti sobě. Svetr Pavla Finka! Ale už se kolotoč paměti, který je zároveň strojem stvoření, zase dává do pohybu, točí se stále rychleji, až se všechno opět rozplývá v pestrobarevném pruhu... a znovu se z chaosu začínají vynořovat bytosti, zvířecí i lidské... Když se kolotoč zastaví, Eliška Beránková marně hledá svetr Pavla Finka, Pavel Fink už tam není. Byl-li to ovšem vůbec svetr s jelínky a měl-li ho na sobě Pavel Fink, neboť z výšky třetího patra, byť se dívá kukátkem, mohla vzor na svetru sotva rozeznat, třeba to byl jen meandr, ornament smrti.

Pavel Fink. Stačilo by už změnit jediné písmeno a vyslovila bych jeho skutečné jméno, dosud jsem prozradila jen jméno křestní, Pavel – Pavel Santner v Podobojí, Pavel Bolinka v Kuklách. Jak rozumím stesku, který na okamžik pocítila Eliška Beránková, když po letech Pavla Finka znovu zahlédla a znovu ho ztratila v krátkém čase mezi dvojím vírem stvoření! Ještě chvíli bloudila kukátkem po okolí kolotoče, z jedné

strany jej zčásti zakrývá bouda s cukrovou vatou, z druhé staročeská střelnice, takže její úhel pohledu je poměrně úzký, užší než můj. Na chvíli ji upoutá opodál stojící holčička s modrou bandaskou. Je to Nanynka Šmídová, holčička od artistů, ale Eliška Beránková Podobojí nečetla.

Ještě za tmy se na úpatí Srdce Ježíšova točí kolotoč. Stojí mezi stánkem, kde prodávají cukrovou vatu, a staročeskou střelnicí. Když se střelec strefí do terče, figuríny zázračně ožívají. Také můj román, napadá mne, je takový kolotoč a střelnice. Postavy se v něm vynořují ze tmy, mizí a vracejí v pravidelných intervalech, jsou nehybné a ožívají, jakmile se jich dotknu uprostřed páteře jako při hře na sochy, která se hraje na dvoře starého činžáku, čnícího dosud mezi novostavbami na Komenského náměstí. Dotknu se jich tady na papíře, a ony nabudou těla, učiní několik gest, zatančí svůj jepičí tanec v románu jako Kašpárek na dně vany. Sem tam nasedne na ten kolotoč nějaká další postava, vstoupí do románu, zatímco jiná naopak sesedá a mizí ve tmě mezi boudami. I když však některá zmizí, pořád je víc těch, které se na něm vozí, vypadá to, že ho nemohou opustit. A zakletým jezdcům, kterých je čím dál víc, začíná už být na tom románovém kolotoči velmi těsno.

Přikládám znovu k očím kukátko. Kdysi jsem se jím dívala z hlediště nebo z herecké lóže nad orchestřištěm, hluboko vykloněna přes rudý plyš zábradlí. Tváře herců byly čočkami kukátka při pohledu z takové blízkosti obludně zveličeny. Pokouší se rozeznat míjející tváře, dokud se však kolotoč točí, splývají jezdci v pestrobarevný pruh. Kolotoč se pomalu zastavuje, začínají... poznává otcovu tvář. Vidí otce z profilu jako na fotografii, na které je zpodoben v roli papežského legáta Spinelliho ve filmu o Rudolfovi II. Otec k ní pomalu otáčí tvář, křídově bílou jako maska klauna. Při jízdě na oslu, jehož dřevěný trup svírá vyhublými lýtky, se mu z ramen svezlo prostěradlo. Tam, kde mu namalovali ornament smrti, zeje otvor,

tepe v něm obrovské purpurové srdce. A už otec zase pomalu odvrací tvář, opět ho vidí z profilu, kolotoč stojící na úpatí chrámu se rozjíždí, křídově bílá tvář splývá s tvářemi ostatními...

Propast, abyssos v řečtině, abyssus v latině, označuje to, co je beze dna, svět neurčitých hlubin i výšek, dvě pascalovské nicoty. Ekvivalentem francouzského „abîme" a irského „sîd" je ve středověkých dílech stejně jako v apokryfech Annwn či Annwfn. Kouzelné rysy onoho světa se z významu slova postupně vytratily, nyní mu zůstává pouze obecný význam pekla. V apokryfech symbolizuje propast beztvaré stavy existence. Označuje jak temný chaos počátků, tak pekelné temnoty posledních dnů lidstva. V rovině psychologické odpovídá propast, Jungův „Abgrund", jednak neurčitosti dětství, jednak nerozlišenosti konce, rozkladu osobnosti. Zároveň však může označovat stav nejvyššího sjednocení v mystickém spojení. Vertikála už neklesá, ale stoupá vzhůru: propast výšek se zjevuje jako hlubina. Nicméně dřívější než význam vzestupu byl význam sestupu. V bibli je propast někdy pojímána jako netvor, Leviatan. V žalmu 104 je přirovnána k šatu, který halí zem, zatímco Jehova se přioděl světlem jako rouchem: Propastí jako rouchem byl jsi ji přioděl, i nad horami stály vody... Propast se vyskytuje ve všech kosmogonických systémech jako počátek a konec vesmírného vývoje. Tak jako mytičtí netvoři požírá propast bytosti, které z ní vystupují proměněny...

Eliška Beránková se ocitla nad propastí už jako nemluvně. Bylo to v Račicích u Rakovníka, kde byly s matkou a Lojzičkou Koláčkovou na letním bytě. Bydlely v pronajaté chatě nad srázem nad řekou (teprve o dva roky později koupí Eliščin otec od lahůdkáře Hořici chatu pod legendární horou Blaníkem). Eli byla po celé dny ponechána sama sobě v dřevěné ohrádce, kterou Lojzička po poledni přenášela do stínu. Seděla v ohrádce nahá, s bílým plátěným kloboučkem na hlavě, a hrála si

s klacíky, které kolem sebe nalezla. Klacíky v rukou dítěte ožívaly. Čas od času se Eli pokoušela postavit na vratké nohy, jako jehňátko ve světlíku olšanského domu ve vidině Šípkového Jury. Ohrádka dítě chránila před divočinou, která panovala vně této miniaturní uzavřené zahrádky rozkoše. Někdy do zahrádky přilétali pestrobarevní ptáci, občas se kolem prosmýkla ještěrka. Zahrádka byla středem světa, Eli středem zahrádky. Svět do ní vstupoval a ona v něm nabývala těla, vtělovala se. Ani studánka, která k podobným zahrádkám patří, tu nechyběla – bylo jí oprýskané smaltované umyvadlo s vysychající loužičkou vody na dně. Jen strom poznání dobra a zla v té zahrádce ani daleko široko, kam dítě dohlédlo, nerostl, ledaže by jím byl uschlý keř, na který nedosáhlo.

Eli sedí celý den v ohrádce, jednou dvakrát za den uvidí tvář Lojzičky Koláčkové (matka polehávala v chatě), sní pár lžic ovesné kaše s medem, kousek jablka, vypije pár doušků čaje nebo mléka. Jednou neopatrným pohybem převrátí umyvadlo, voda vsákne okamžitě do suchem rozpukané země. Začne tiše bubnovat. Tlumené bubnování se nese po pláni. Lojzička Koláčková vyhlédne z chaty. Pohrozí jí, aby byla zticha, máma je nemocná, a zase zajde. A tu se dítě rozhodne. Vstane, rozpaží a – učiní v ohrádce několik prvních kroků.

Tam, v malém dřevěném příbytku, rozpáleném sluncem a přeplněném cizími předměty, umírá právě jiné dítě – jehňátko perské ještě nezrozené. I ono bylo v zahrádce matčině tiché. Potom jednoho dne, možná právě tehdy, když jeho sestra začala bubnovat a učinila v zahrádce světa několik prvních kroků, tiše zemřelo. Jeho sestra uvězněná v ohrádce pocítí v tu chvíli žal, ale nezanaříká, od první noci, kterou spala doma, tenkrát ještě nikoli v dětském pokoji, ale v ložnici rodičů, mezi jejich těly, nad nimiž visela hnědá reprodukce Madony s dítětem, jí pláč nebyl trpěn. Ohrádka právě v té době stála daleko od chaty, protože bylo odpoledne, a Elin pláč by přes vyprahlou

pláň, která se den ze dne v tom suchém létě roku 1947 měnila v poušť, do chaty ani nedolehl.

Třetího dne dítě v lůně matky začne páchnout. Téhož dne Eli v ohrádce světa vstane, uchopí ji a vydá se s ní přes pláň. Klopýtá, motá se, padá, vstává, jde, ohrádku i se studánkou, v níž voda dávno vyschla, vleče s sebou. Mine uschlý keř (na gotických obrazech je uschlý keř symbolem mrtvého Krista). Putuje dál, ani nezpozoruje, že se chatě stále vzdaluje. Teprve tam, na okraji příkrého srázu nad řekou se vysílena (uplynulo možná několik hodin) zastaví.

Když služka Lojzička Koláčková spatří ohrádku s dítětem na opačné straně pláně, než kam ji v poledne postavila, vykřikne údivem. Pokládá to za zázrak. Teprve potom si uvědomí, že se dítě nalézá těsně nad srázem. V tom čase už matka dítěte sedí ve vlaku do Prahy, kde ji její otec gynekolog a porodník Kostka osvobodí od mrtvého plodu. Do Račic se už nevrátí. Lojzička Koláčková začne ohrádku přivazovat – ráno ke sloupku verandy, odpoledne k uschlému keři. Eli však už nenapadne svou pouť zopakovat, sedí docela pokojně uprostřed ohrádky, hraje si s klacíky jako předtím, když ještě neuměla chodit, dokonce ji ani nenapadne vstát. Ostatně to netrvá dlouho, za několik dní se vrátí se služkou do olšanského domu. Někdy se jí pak zdá (tehdy už v dětském pokoji s výhledem na hřbitov) o zahrádce na pláni, o ptácích, kteří přilétali pít ze studánky. Je to blažený sen, i když v něm dítě pociťuje nejasný stesk a ráno se z něj těžce probírá.

O propasti se Eliška Beránková dozvěděla, ještě když byla malá, od babičky. – Málem ses tenkrát v Račicích zřítila. Do snu, který se Elišce i potom čas od času zdá (takový sen označují odborníci na sny za sen perennující), vstoupila tehdy úzkost. Ještě později, když už byla dospělá a matka nežila, řekla jí babička i o jehňátku perském. – Připadalo jí, chudince, že zapáchá. Za nějakou dobu se pak Elišce zdál račický sen znovu.

Zahrádka stojí uprostřed pláně, která se změnila v poušť, jen sem tam vyráží trs uschlé trávy. Eliška se do ohrádky sotva vejde, není už malá jako v minulých snech. Chová dítě. Dítě vypadá jako ona sama na jedné fotografii z dětských let, jen je neobyčejně drobounké, leží jí na dlani. A jak si dítě prohlíží, vidí, že se to drobounké stvoření začíná proměňovat. A najednou už to není děťátko, ale klacík, uschlá větvička. Když Eliška Beránková sevře ruku v pěst, suše to praskne.

Urna s otcovým popelem leží pohřbena na hřbitově v Načeradci, v hrobě, který jsme koupili po matčině smrti v čtyřiasedmdesátém roce. Vybrali jsme místo v rohu, vedle hrobu, v němž leží sedlák Křemen a jeho syn Míla (v Podobojí Jan Tůňka), jeho jméno však na desce nestojí, možná proto, že spáchal sebevraždu. Před lety však hřbitov rozšířili a náš hrob se ocitl na hranici starého a nového, dosud prázdného hřbitova, vedle hromady s hřbitovními odpadky, která se jen před Dušičkami a před Vánocemi posouvá o kousek dál. Tehdy před Vánocemi v osmdesátém čtvrtém roce (otec matku následoval po deseti letech), když jsme urnu s otcovým popelem ukládali, uhodil přes noc mráz. Truhlář Burkhart, který zároveň zastával funkci hrobníka, musel betonovou desku hrobu páčit sochorem. Když se nám konečně podařilo společnými silami přimrzlou desku odtrhnout a nadzvednout, kousek se přitom odštípl, nalezli jsme v jímce vedle urny s matčiným popelem mrtvého modrého motýla.

Vezla jsem tenkrát z Prahy urnu zabalenou v bílém froté ručníku na klíně, dosud cítím její tíži. Otcův popel se v nádobě přesýpal a chřestil, jako chřestily loutky na šňůře nad vanou. Když jsem urnu vybalila z ručníku a kladla ji na dno té umělé jeskyňky, napadlo mne, že se dívám do vlastního hrobu jako rytíř Lancelot ve středověkém románu. Vzápětí jsem si však uvědomila, že ta jeskyňka pod Blaníkem nikdy mým hrobem nebude. Až umřu já, Karel Milota nebo můj bratr nebo některá

z mých tří neteří vyjmou urny rodičů z hrobu a rozptýlí jejich popel spolu s mým popelem na olšanské louce rozptylu. A můj popel se tam potom smísí s popelem Jeleny Rimské a Milady Součkové.

Koupili jsme hrob v Načeradci, protože nedaleko stojí naše chata. To místo bývalo pro nás malým rájem, uchylovali jsme se do něj, když se v létě město měnilo v pec. Chata stojí na kopci na kraji lesa, z její verandy byl v mém dětství výhled na Blaník, na horu, v níž dosud spí rytíři a do níž se před lety spustil Jan Tůňka na vojenském řemeni. Když jsem dospívala, musela jsem rok co rok podtínat nesčetné stromky, z nichž rostla před chatou divoká houšť, prořezávat větve a vytrhávat neustále bující býlí z černých bezů a maliní, jehož šlahouny se plazily k chatě a ovíjely dřevěné sloupky verandy. Prosekávala jsem se celá léta k pohledu na horu svého dětství, která však i potom zůstávala už jen tušená v modrém stínu mezi větvemi vzrostlých stromů.

Jednoho léta zaútočili na chatu mravenci. Putovali dovnitř v sevřených šicích, obléhali a obydleli ji miliony svých buněk, vysílaných jejich kolektivní duší. Vnikali také do mého těla, ve vlasech si přes noc zbudovali mraveniště. I tento boj jsem nakonec vyhrála, vyzbrojena postřikovačem s jedem. Potom udeřila rána třetí. Takřka každý rok se do chaty dobývali snědolící chovanci z načeradecké polepšovny. Prchali z rozpadajícího se zámku, spouštěli se v pyžamech z oken do zpustlého parku a na útěku přespávali v chatě, o které si předávají zprávu z generace na generaci. Když pak chatu opouštěli, převlečeni do našich dětských šatů, zel otevřený a vypleněný příbytek do lesa, který se jej okamžitě dychtivě zmocňoval.

Před Vánocemi roku 1987 jsme s Karlem Milotou opět byli na načeradeckém hřbitově. Šli jsme se podívat také k chatě. Les se dral dovnitř jako džungle do hotelu Costa Verde. Po celé podlaze bylo nastláno peří z rozpáraných peřin, mísilo

se s čočkou, hrachem, moukou, solí, cukrem, olejem a rýží. Vrstvou peří, v němž jsem zahlédla magická oka motýlích křídel, prorůstaly šlahouny rostlin, šplhajících už na palandy. V peří se skrývaly kuchyňské nože se zkrvavenými čepelemi. Jelení parůžky, které visely na štítu, byly pryč a slamák, který měl otec na hlavě jako stařičký básník Jonathan Coffin v Noci s leguánem, se válel prošlápnutý a zhanobený (kriminalisté tomu, co v něm vetřelci zanechali, říkají mumia spiritualis) uprostřed té zkázy. Sbírali jsme ze země plnými hrstmi andělské peří, zdálo se mi, že ho stále přibývá, a cpali peří do igelitových pytlů. Pořezala jsem si ruce o skryté nože. Peří se uchytalo na mém beránčím kožíšku. Jedno pírko jsem vdechla, dusila jsem se jím jako kdysi v olšanském domě rybí kostí. Vítr, který se zvedl se soumrakem, roznášel peří po lese hučícím jako gotický chrám.

Sedím u stolu a představuji si ten krvavý noční výjev. Snědolící vetřelci překvapili uvnitř anděly, kteří se tam chystali přezimovat, svedli s nimi zápas. Obávám se, že se už andělé do chaty pod Blaníkem nikdy nevrátí.

Eliška Beránková se za tmy vrací z nemocnice v Kubelíkově ulici. Jde pomalu, sotva nohy vleče, jako kdyby předtím nevystoupila v látkových návlecích jen do pátého patra, ale na vrchol kopce Šibeničáku. Na kabátě jí sem tam utkvělo stéblo trávy z toho kopce, po noze se jí šplhá rostlina z Costa Verde. A také objeví peříčko, kde to se vzalo? Jde pomalu ulicí Ševčíkovou, potom ulicí Blodkovou, Blodek, vzpomene si, napsal operu V studni. Dívá se, jestli tu někde nezahlédne pana Chauna s Tvorem. Tentokrát by pana Chauna určitě oslovila, řekla by mu, že si na něj pamatuje z rozhlasu, chodila několik let do Midasova dětského dramatického souboru.

Jak se Eliška Beránková blíží ke Škroupovu náměstí, zaslechne zpěv. Hlas je slabý a přerývaný, pozvolna však sílí:

...mov můj... hučí po lučinách... šumí po skalinách... skví... rááj... je ta krásná země, země česká, domov můůůj... země... Někdo na náměstí zpívá hymnu. Už Eliška toho mládence vidí. Mládenec jde po kruhové cestě kolem záhonu, který tvoří geometrický střed kulatého žižkovského náměstí. I teď v zimě má mládenec na sobě jen košili s modrobílým proužkem, u krku rozhalenou. Kráčí zlehka, skoro tanečním krokem, s pažemi poněkud odtaženými od těla v gestu jakési svaté cudnosti či odevzdání. – Země čes-ká, domov můj. Není snad slepý? Eliška Beránková se mládenci opatrně obloukem vyhne, aby ho ze zpěvu nevyrušila. Ještě potom, když už přejde Ondříčkovu ulici a jde Laubovou, doléhá k ní z náměstí, které se jmenuje podle skladatele hymny, zpěv. Mládenec zpívá píseň stále dokola, snad proto, že kráčí po kruhové cestě. Eliška zpěv slyší dokonce ještě potom, když vejde do domu a vystupuje po schodech. Kupodivu se jí už nejde tak těžce, jako by ji píseň posílila, jako by jí vdechla naději. Naději v co? V nový život? Otce? Tohoto města? A ještě potom, když Eliška uléhá, myslí na slepého mládence ze Škroupova náměstí, jak tam chodí dokola a zpívá. Melodie se znovu a znovu vrací /a to je ta krásná země/, přibližuje a vzdaluje /země česká/, Eliška pomalu usíná /domov.../.

Moje babička Vlasta Jeriová, v románu Kostková, slaví 6. dubna 1988 devadesátiny. Sedí v křesle obklopena svými třemi sourozenci – Leopoldem, Otakarem, Eliškou, všichni dávno překročili osmdesátku (Karel z toho vyvodil, že mám naději na dlouhověkost). V poledne jsem je po jednom vyjímala z auta jako loutky, které jakmile se postavily na vratké nohy, ožívaly a bránily se zarputile mé další pomoci. Nejvíc se bránil prastrýc Leopold, nohy se mu při vystupování poněkud zapletly (přinesl si s sebou tmavomodré návleky, které jsem mu přes boty navlékla).

Babička, ta, která před čtyřmi lety snědla vejce nesmrtelnosti, snesená rosickou slepicí Černou, trůní mezi svými sourozenci, nehybná a takřka němá, díky pokročilé otoskleróze už úplně hluchá. Mění se v sochu, která stojí na skříni – ve Zpívající hlavu, vymodelovanou Marií Zlatníkovou (v románu dostala jméno Zlata Bahníková). Dědeček Jan Jerie, v románu Přemysl Kostka, věhlasný gynekolog a porodník, si prý kdysi, když už byli s babičkou rozvedeni a přicházel jen v neděli na oběd, do otevřených úst sochy odklepával popel.

Prastrýc Leopold upadá co chvíli do spánku. Když jej prastrýc Otakar vzbudí, řekne: Já nespím, přemýšlím o Sokratovi. A prastrýc Otakar, aby se rovněž blýskl klasickým vzděláním, pronese: Prométheus je Přemysl, Epimetheus je Nezamysl. Když probudí prastrýc Otakar prastrýce Leopolda podruhé, řekne probuzený: Přemýšlím o Ovidiovi, císař ho vypověděl do Tomidy. A potom se na všechny přítomné obrátí s dotazem, neví-li někdo, jak se řecky řekne „uměřeně". Nikdo neví, ani Karel ne. Prastrýc Leopold ten výraz už dlouho usilovně hledá ve své paměti. Skoro se zdá, že na tom, zda to řecké slovo vyvede z temnot zapomnění, závisí jeho život. – Proč zrovna uměřeně? ptám se, ale prastrýc Leopold neodpoví, zase už upadá do svého antického snění.

Zatímco se prastrýc Leopold oddává antickému snění (jen aby se jednou jeho antické sny neproměnily ve sny z doby méně dávné!), sedí oslavenkyně v křesle stále bez hnutí a s otevřenými ústy, jako by zpívala. Když mi pak k deváté hodině pokyne a pomáhám jí vstát, ztratí její tělo na okamžik rovnováhu, přepadne dopředu, vypadá to, jako by se svým sourozencům a Karlovi ukláněla na rozloučenou. A v tu chvíli její ústa vyvrhnou popel (hle, zpěv proměněný v popel!), zrnka popelu víří chvíli vzduchem, pak se pomalu snášejí a usazují na ubruse a na bílých límečcích. Prastrýc Leopold, který se opět probere z antického snění a smetá si z šatů popel, se kupodivu nezmíní

o Pompejích. Najednou, jako by se rozpomněl, chvatně vstává. Už je tma a on je přece nočním sluhou, přesně takhle nazve prastrýc Leopold svou službu ve vrátnici Výzkumného ústavu pro farmacii a biochemii, i když už ve vrátnici pár let neslouží. V jaké noci však teď asi slouží, jakými chodbami prochází, našlapuje tiše, má přece na botách návleky, koho v té noci (antické?) přistihuje při činu vždy bdělý a ostražitý soudruh Petroušek (tak jsem ho pojmenovala v tomto románu), člen závodní stráže a lidové milice?

Pozoruji, že se můj román už zase mění v román rodinný a rodový. Zřejmě je tomu tak proto, že sestup do noci a do minulosti musí být vždy také sestupem k předkům, na nichž nás fascinuje a zneklidňuje podoba s námi. Dědíme, jak píše Marguerite Yourcenarová v Bludišti světa, po celém jednom kraji, celém jednom světě. Úhel, na jehož špici stojíme, se za námi rozvírá až k nekonečnu. Když jsem své předky jednoho po druhém vyjímala z auta jako loutky, dotýkala jsem se v nich svých vlastních zdřevěnělých údů – těch minulých i těch budoucích.

Otec, který by byl na oslavě babiččiných devadesátin z těch starců nejmladší, se toho dne nedožil. Ostatně kdyby se ho byl dožil, nikdy by se oslava nekonala v bytě na náměstí Jiřího z Poděbrad, protože neměl pardubické příbuzenstvo rád, nikdy se s rodinou mé matky nestýkal. Výjimku tvořila babička, která se mne a mého bratra Jana kdysi ujala, když matka odjela na léčení do hor. Ani tehdy neměli však babiččini sourozenci k nám přístup, přicházeli za babičkou tajně, když otec hrál. Když se před lety jednoho dne otec vrátil neočekávaně o trochu dřív z divadla, kradl se od nás noční sluha Petroušek jako babiččin tajný milenec. Přesto se však v předsíni střetli. Otec jen ukázal na dveře a noční sluha se celý schoval do ošuntělého zimníku (pod ním měl tmavošedou uniformu závodní stráže). Dokonce se mi zdálo, jako by zavrávoral, zatočila se mu

hlava z vůně pudru a vazelíny, které byla předsíň olšanského bytu pojednou plná.

Od té doby se noční sluha Petroušek našemu domu vyhýbal, tomu olšanskému i tomu na náměstí Jiřího z Poděbrad. Objevil se hned druhý den po otcově smrti. I tenkrát se však v předsíni neklidně rozhlížel, a když jsem mu chtěla svléknout návleky, zavrávoral, jako by ho zase ovanula ta neúprosná divadelní vůně. Podívala jsem se ke dveřím. Otec se vrací z divadla, na krku mu svítí široký hermelínový límec. Ozářený, vlastně císař Zikmund, pokyne, a noční sluha spěchá celý schoulený ke dveřím, plíží se v návlecích při zdi, aby se náhodou neotřel o císařský límec.

Z popelu vstává v tomto románu ještě jiná Milada. Jestliže ta první Milada byla rozptýlena rukou olšanského rozsévače poté, co její tělo opsalo kruh z Prahy do Bostonu a opět do Prahy, popel druhé Milady byl rozptýlen neznámo kde. Z tohoto neznámého hrobu, či spíše pole někde za Prahou, možná nedaleko Krčského lesa, kam není z Pankráce daleko, kde se její popel smísil s popelem Jana Buchala, doktora Oldřicha Pecla, filosofa Záviše Kalandry, ale také s popelem konfidenta Antonína Nerada a četných dalších, jejichž popel utkvěl na rukavici pankráckého rozsévače, takže identita této bytosti byla změněna takřka k nepoznání, vstala tato druhá Milada, ne dnes, v okamžiku psaní, ale možná už v červenci 1950.

Od té doby bloudí trýznivým městem. Neprochází jím tanečním krokem jako básnířka, která se na louce rozptylu smísila s baletkou, její krok je nezvykle těžký. Před každým novým vykročením zaváhá a potom klade nohy pomalu a opatrně, jako by nechtěla šlápnout na neviditelnou čáru dětského panáka, v takovém případě by se duše ocitla v pekle. Ba ne, nebojí se, že překročí čáru ve hře na nebe peklo ráj, musí klást nohy do těch dvou šlápot vyhloubených v podlaze podzemní cely

číslo 27 (sousedí se sekyrárnou, v níž Němci za války popravovali). Pod těmi šlápotami se rozvírá smrdutá propast, mimo ně však nevede cesta. Pomalu a opatrně klade nohy do hlubokých šlépějí, kterými šli krátce před ní Jan Buchal, Oldřich Pecl, Záviš Kalandra, a pokaždé nohy ze šlépějí rychle vytáhne, jako by si popálila chodidla. A přece vždy znova po krátkém zaváhání jde dál, možná v naději, že tou stezkou, která před ní vyvstává, kamkoli kročí, dojde jednoho dne jinam než na vězeňský dvůr. Ale kolik kroků v cizích šlépějích musí ještě tato románová postava udělat, než se zase stane JUDr. Miladou Horákovou, rodným jménem Královou, narozenou 25. 12. 1901 v Praze, bytem Praha XVI, Zapova 3? Jak dlouho ještě bude trvat, než Obžalovaná z velezrady ze sebe setřese poslední zrnko konfidenta Antonína Nerada, se kterým ji ruka pankráckého rozsévače zlovolně smísila? Písek stezky smrti skřípe pod jejími kroky jako tenkrát 27. června 1950. Kam oko dohlédne, vine se před ní řetěz šlépějí, vyhloubených těmi, kteří po stezce prošli, a také těmi, kteří po ní teprve půjdou, neboť čas v trýznivém městě a v tomto románu tvoří smyčku – pankráckou smyčku.

Můj psací stůl stojí na místě, kde stál předtím otcův gauč, jeho smrtelné lože, rozřezali jsme gauč a rozštípali snad v domnění, že tím otcovu smrt zrušíme. Nazývám gauč smrtelným ložem, ačkoli otec ve skutečnosti umřel v nemocnici v Kubelíkově ulici, na tom gauči se však odbývala jeho několikaměsíční agónie. Na smrtelném stole píšu román o trýznivém městě a o Elišce Beránkové, která hledá mrtvého otce. Eliščin sestup k otci bude zároveň sestupem k sobě, do dětství a do vlastního nebytí. Kladu rozpálenou tvář na chladnou desku stolu. Začínám sestupovat.

Najednou ucítím na tváři závan. Zdvihnu hlavu a vidím, že se záclony na oknech vzdouvají jako plachty. Přistupuji k oknu. Náměstí se proměnilo v jeviště – v divadlo světa. Jedni

mizí v temném průchodu (pouze ho tuším, přes kostel k němu nedohlédnu), a jiní se z něho vynořují. Každý vleče nějaké břemeno. A když k očím přiložím divadelní kukátko, spatřím, že někteří mají ptačí hlavy, jiní syslí, jeden má tvář beránčí, jiný zase psí, není-li to spíš tvář vlčí. Jedna žena skrývá pod zdviženým límcem labutí krk, jiná se svým vydutým břichem podobá kukle, čekající na hodinu své proměny. A tu zahlédnu uprostřed toho davu, sunoucího se dovnitř a ven, dolů a nahoru, dítě v tmavošedé pletené čepičce, na čele vykrojené do špičky. Dítě se proplétá davem, snad se ztratilo. V těsné blízkosti dítěte se pohybuje... poznávám ji podle čepičky, která se podobá čepičce dítěte, jen barvou se liší – je šarlatově rudá. Právě podle té přiléhavé čepičky (kápě?) a také podle sametové pláštěnky ji poznávám, protože tvář má Smrt z obrázku, který kdysi visel v modřanské hospodě, stejnou jako všichni ostatní obyvatelé města, leda snad o poznání bledší. Zavane vítr, rozhrne sametovou pláštěnku té, která prochází nepozorovaně davem, a já vidím: nevede dítě, i když se drží v jeho blízkosti – běda! hřeje si hnáty v perziánovém štuclu.

Tehdy to ovšem Eliška Beránková ještě nevěděla, ale později byla mnoho let přesvědčena, že právě tenkrát, když někde u hřbitovní zdi ztratila perziánový štucl, umřela v horách její matka. Ve skutečnosti se to stalo o tři roky později, kdy si matka vzala štucl s sebou, když znovu odjížděla do hor. Její podobu si už Eliška stěží dokáže vybavit, zná ji jen z tuctu svatebních fotografií, které dělal divadelní fotograf Drbohlav, otec je na nich v tmavém obleku s jemným proužkem, matka v širokém klobouku s rajčími péry, jaké se tehdy, těsně po válce, nosily. Na té fotografii, kde stojí matka s otcem v kostele a potom s ním sedí v kočáru, který je vezl z kostela svaté Ludmily na náměstí Míru a odtud do domu proti Olšanům, vypadá matka jako filmová herečka.

A potom zná její podobu ještě ze dvou fotografií: na jedné je celá rodina, Eliška jako novorozeně v zavinovačce (hle, první kukla!), na druhé sedí matka s ní a s Eliščiným nevlastním bratrem. Bratr je v pyžamu, měl tehdy zánět středního ucha, Eliška má na sobě tmavé šaty s krajkovým límečkem a ve vlasech má motýla, vlastně obrovskou mašli. Z doby bratrovy nemoci však pochází ještě jedna fotografie. Na ní jsou už s bratrem sami. Vždycky, když si tu druhou fotografii prohlíží, zdá se jí, že právě tehdy odjela matka do Tater, v časovém intervalu mezi dvěma fotografiemi, i když to muselo být o pár dní, možná o několik týdnů později. Zřejmě se tu opakuje totéž, co už zažila s fotografiemi, ze kterých zmizel štucl (nebo to nezažila ona?). Matka odjela ze snímku do Tater a Eliška se tehdy domnívala, že když si na sebe zase vezme ty šaty s krajkovým límečkem a bratr si oblékne to pyžamo, vrátí se matka do obrázku a k nim domů. A tehdy, myslela si, se najde i ten ztracený štucl.

Píšu o matce Elišky Beránkové, moje matka totiž zemřela mnohem později, když mi bylo osmadvacet. Neumřela také na tuberkulózu, kterou dostala za války a léčila si ji ještě řadu let po válce (slovo pneumotorax mělo v mém dětství magickou moc), ale na chorobu, kterou měla Nora Kožíšková a Helena Syslová. Chodila jsem za ní do nemocnice na Františku, navlékala jsem si průhledné igelitové návleky a vystupovala k pokoji, v němž umírala, po schodech podle pověsti sbitých z bělohorského popravčího lešení. Smrt, o které nyní píšu, není tedy smrt její, ale smrt paní Beránkové, matky Elišky Beránkové.

Eliška Beránková neví, kdy přesně její matka zemřela. Pamatuje si jen okamžik, kdy matka odjížděla do hor. Zůstala po ní v ložnici poloprázdná skříň. Eliška se do té skříně každý den zavírala. Seděla tam s nohama přitaženýma k bradě a vdechovala vůni matčiných šatů, hedvábí a pudru. Dotýkala se zlehka hlavou šatů visících nad ní, šaty ožívaly, třely se jedny

o druhé a také o její rozpálenou tvář. Několik prázdných rámínek, rozhoupaných tím rejem, tajemně chřestilo. Někdy si Eliška do některých šatů zavinula hlavu a takto, zadržujíc na chvíli dech, jako když se v Jeseniově ulici provádí snímek ze štítu (Nadechnout, zadržet dech, nedýchat!), čekala, až nastane ten závratný okamžik proměny.

Jednoho dne zaslechla Eliška ze skříně slovo kaverna. Pronesl je otec. Babička vykřikla: To snad ne! Toho večera dětem řekli, že maminka musí ještě nějakou dobu zůstat v horách, horský vzduch jí dělá dobře. A potom se už o matce doma nikdy nemluvilo a Eliška se neptala, smířila se s tím, že je matka v horách, žije tam v jeskyni (kaverna totiž, jak jí vysvětlil prastrýc Leopold Petroušek, je latinsky jeskyně), všude kolem ní visí krápníky. Za nějakou dobu vstoupí Eliška zase do skříně, schoulí se tam, nohy přitáhne k bradě, takže aniž to tuší, zaujme prenatální polohu. Marně pohybuje hlavou, zvedá ruce, aby oživila matčiny osiřelé šaty a aby do nich zavinula rozpálenou tvář. Prázdná ramínka jí nad hlavou tajemně chřestí jako mušle navršené v domě prababičky Diviše Paskala, perleťové královny. Ještě tu uvnitř utkvělo trochu té vůně, vůně pudru a hedvábí, ale i ta se postupně vytratí. V koutě skříně objeví Eliška zchumlaný matčin hedvábný šátek. Rozestře jej opatrně na zemi, co když šátek obsahuje poselství. A opravdu – ve středu šátku uzří kruh, v kruhu pluje plachetnice, nad ní se vznášejí tři bílé lilie, pod kruhem stojí tajuplný nápis EXPOSITION PARIS 1937.

Eliška Beránková se dostane do Paříže 20. srpna 1968. Když se nazítří poprvé probudí v městě, o kterém nad matčiným šátkem od dětství snila, dozví se o osudu rodného města. Rozumí zmateným zprávám v cizí řeči jen zpola, v jejích představách se město změnilo v hromadu trosek. Neví ani, jestli dosud stojí jejich dům, žijí-li její blízcí. A právě toho dne, byť se to zdá možné jen v románu, potká v Paříži po mnoha letech

svou první lásku. Je to zvláštní, že Eliška Beránková jako dospělá Pavla Finka nikdy nepotkala v trýznivém městě a uviděla ho právě v Paříži nedaleko chrámu Notre-Dame, a ještě ke všemu 21. srpna.

Když Pavel Fink vstoupí do úzkého pokojíku s oknem do dvora v laciném hotýlku v rue Racine, kde Eliška bydlí, nemá na sobě svůj dětský svetr s jelínky, v kterém ho viděla na kolotoči. Drží za ruku Álu Antošovou (nebo už Finkovou?). V druhé ruce nese hnědý vulkánový kufřík. Eliška ten kufřík zná z dob, kdy z Balbínovy ulice odjížděli starým modrým autobusem na Midasovy letní tábory.

Ustlala si tenkrát na zemi, postel přenechala těm dvěma. Zpod přivřených víček pozorovala, jak Ála uléhá nahá k Pavlu Finkovi, viděla, jak Pavel Fink Álu hladí po rostoucím bříšku, přikládá k němu ucho, možná v něm uslyší hlas toho, který byl počat v trýznivém městě a přijde na svět v cizině. Uprostřed noci, když si Ála s Pavlem mysleli, že Eliška spí, rozsvítili lampičku, otevřeli na posteli vulkánový kufřík a dlouho a láskyplně se v něm probírali věcmi, které nakoupili. Eliška Beránková viděla před sebou ten noční výjev ještě potom, když ve vlaku plném spících Čechů vracejících se do vlasti (Pavel Fink s Álou mezi nimi nebyli) schoulená pod pláštěm zavřela oči. Pod ním byl tučnými novinovými titulky vysázen nápis: PRAGUE: 21 AOÛT 1968.

Od chvíle, kdy se Milada Součková vrátila domů a vstala z popela na olšanské louce rozptylu, myslím na dopisy, které posílala ze země za oceánem. Chtěla jsem po Karlovi, aby mi je půjčil, možná bych některé věty z nich použila v románu. Nejprve se zasmál, ale pak se mu na tváři mihl stín nevole. – Všechno mi sebereš, o té mám právo psát jen já.

Neslyším podobné obvinění poprvé, včera však zaznělo vážněji než obvykle. Ten pocit v něm sílí už déle než rok, přesně

od loňského prosince. Tehdy ho jeho podnik Výstavba hlavního města Prahy odsunul do temné a vlhké kanceláře na Žižkov, do Řehořovy ulice, která tvoří oblouk nad ulicí Kalininovou, ta ulice vede do kopce a zase z kopce jako chodba kolem jeviště Vinohradského divadla. V nejvyšším bodě tohoto oblouku stávala kdysi šibenice, než ji odtamtud přenesli na vrch Svatého kříže či Šibeniční vrch, a potom ještě dál, na Židovské pece.

Od té doby, co Karel Milota sídlí, nebo spíš noruje v Řehořově ulici, jeho kancelář totiž leží trochu pod úrovní chodníku, přitom právě na vrcholu onoho nesmyslného oblouku (není-li jeho smyslem být obrazem mostu život-smrt) je vůči mně podezřívavější. Někdy mi připadá, že se obává, abych ho nezačarovala do podoby motýla jako Sofie Syslová básníka Hynka Machovce. Ostatně má docela pravdu, i Řehořovu ulici mu seberu (právě mu ji přece beru), tu ulici s hrbem, do níž ho vypověděli, když jeho život dospěl k padesátce. A on z ní už neučiní dějiště své nové prózy Oblouk, neboť se proměnil v románovou postavu, Vladislava Hracha, a platí pro něho takový zvláštní zákon, že dva lidé se ve svých dílech nemohou zmocnit téhož místa.

Každý den od pondělka do pátku sestupuje Vladislav Hrach na Žižkov, jde ulicí Slavíkovou, potom strmou ulicí U Rajské zahrady, která se v zimě pro svou příkrost stává neschůdnou. Každý den jako by tudy sestupoval do nebytí, prostírajícího se, jak se mu zdá, tam, kde oblouk Řehořovy ulice začíná klesat.

Pan Petroušek chodí téměř každý den z Vršovic do Kouřimské, kde se nalézá Výzkumný ústav pro farmacii a biochemii, ačkoliv v něm už několik let jako vrátný neslouží. Dochází tam, i když mu chůze činí stále větší obtíže, protože má na nohou křečové žíly (pan Petroušek říká varixy), v posledních letech se mu na levé noze dokonce objevil ulcus cruris varicosum. Takto vznešeně pan Petroušek nazývá svůj bércový vřed, nasazuje

přitom vyšší, zpěvavý tón, jako by sloužil mši, aby jeho posluchači poznali, že má latinské vzdělání, jehož se mu dostalo na gymnáziu v Pardubicích. Tím, že gymnázium nedokončil, se však nechlubí.

Pan Petroušek vždycky postojí nějakou dobu u vrátnice, kde slouží pan Poupě nebo pan Haderka (bývaly doby, v temných padesátých letech, kdy by pan Petroušek řekl jedině soudruh Poupě a soudruh Haderka a kdy také jemu říkali všichni výhradně soudruhu Petroušku). Pan Petroušek z dlouholetého zvyku salutuje na pozdrav všem příchozím i odcházejícím. Cítí na sobě jako kdysi tmavošedou uniformu závodní stráže, v pase staženou řemenem, na němž visí pouzdro se služebním revolverem. Sako uniformy se panu Petrouškovi, když seděl ve vrátnici, pokaždé trochu vysoukalo, a proto si je vždy, když svižně vyskočil a pohotově zasalutoval, rychle stahoval, ruka přitom sjela po hladké kůži pouzdra. Pan Petroušek ten pohyb opakuje i nyní, a vždycky se ho zmocní stesk nad ztracenou slastí, kterou pociťoval, když jeho dlaň sjížděla po nesčetnými dotyky vyhlazené kůži.

Když už teď pan Petroušek není ve službě a jen tak postává u vrátnice (zřídka prohodí pár slov s vrátným Poupětem či Haderkou), takže se pro ústav stal takřka živou sochou, málokdo tuší, že nesloužil odevždy ve vrátnici. Pan Petroušek však na tu dobu nevzpomíná rád, a dokonce ji zapře, když se někdo zeptá. Co bylo ještě dřív, je zahaleno temnotou ještě nepronikнutelnější. Pan Petroušek nemá zkrátka návraty v čase rád, snad se obává, aby se nezapletl do lana minulosti a nezůstal viset v záři reflektorů pár metrů nad zemí. Všichni by se dívali, jak pan Petroušek visí... Odkud se vzala ta divná představa?

Kdysi uměl pan Petroušek velmi dobře šplhat. Často, když seděl ve vrátnici, litoval, že nepostavili ve vstupní hale ústavu sloup nebo že tam není od stropu spuštěno lano, po kterém by šplhal. Z výše by mohl s patřičným přehledem sledovat, kdo,

kdy, odkud a kam jde a také s kým. Kdyby vstoupila nějaká cizí osoba, pan Petroušek by hbitě, jako artista Šmíd, kterého před lety viděl cvičit na Čapajevově náměstí na vysokém bílém stožáru, sjel po sloupu či slanoval, aby hosta řádně zapsal do návštěvní knihy a důkladně překontroloval jeho doklady. A potom by pan Petroušek před zraky užaslého návštěvníka neuvěřitelně rychle šplhal nahoru, aby znovu zaujal svou služební pozici (nazýval to imaginární místo u stropu čihadlem).

Pan Petroušek je zase v Ústavu pro farmacii a biochemii. Stojí u vrátnice (sedí v ní pan Poupě), zvedá teskný pohled ke stropu, kde se nalézá vysněné čihadlo. Šplhá po sloupu vzhůru, ale jde mu to ztěžka, protože se bojí o levou nohu, na které má ulcus cruris varicosum. Co chvíli odpočívá, objímá nohama sloup a přitom se dívá, jak vysoko se nalézá. Najednou zpozoruje – ó, hrůzo! –, že v čihadle někdo je, jeho oděv se skví jako zlato. Pan Petroušek urazí co nejrychleji zbylou vzdálenost, na otevřenou nohu nedbá. Ale to je přece... už sochu Neposkvrněné poznává. A když pak pohlédne dolů, nevidí pod sebou ústavní halu – pod ním je Staroměstské náměstí. Náměstí je plné lidí, mnozí upírají zrak k Leopoldu Petrouškovi, studentu pardubického gymnázia, který na korintském sloupu objímá Pannu. Čtyři andělé, kteří ji střežili, už leží na dlažbě, dav se valí přes jejich těla k patě sloupu, už do něj buší, sloup se otřásá v základech, hroutí se i se zářící Pannou a studentem Petrouškem na hlavy přihlížejících.

V temných padesátých letech soudruh Petroušek rád kdekomu vyprávěl (také soudruhu řediteli Jánskému), jak v osmnáctém boural mariánský sloup. Celá rodina tehdy přijela přivítat prezidenta Osvoboditele. Prezident stál v ověnčeném černém automobilu, který se pomalu a tiše sunul náměstím, a všem kynul, také studentu Petrouškovi, jemuž se podařilo prodrat do první řady nedaleko sochy svatého Václava. Lidé zpívali chorál Ktož jsú boží bojovníci, také student Petroušek

zpíval. O tom zážitku však před soudruhem ředitelem soudruh Petroušek pomlčel.

Tak tedy přece jen pan Petroušek sestupuje do své minulosti – proti své vůli, je do ní v románu svržen, nebo spíš pomalu spouštěn, právě se do lana zapletl, visí v minulosti, tělo v tmavošedé uniformě závodní stráže se pomalu otáčí kolem své osy.

Sedím u psacího stolu, hlavu opírám o ruku jako anděl Melancholie na Dürerově rytině a také jako Melancholický anděl na Olšanském hřbitově, který jeho pozici napodobil. Tu se mihne za oknem stín mohutného zeleného křídla. Do pokoje vletí obrovský anděl, za ním druhý. Obletí pokoj, než stanou každý z jedné strany stolu. Ten nalevo na mě upírá výhrůžný pohled a chystá se vrazit mi do prsou dýku, ten napravo se ke mně tiskne chladným bokem a před oči mi staví oválné zrcadlo. Nejsou to...? Teprve teď poznávám svůj omyl, když se dívám do tvrdých rysů jejich tváří. Zejména svalnatec s dýkou vypadá neoblomně. Pokoj je těch okřídlenců, které jsem zprvu pokládala za anděly, plný. Pravda a Skutečnost – který je vlastně který?

Sotva se v duchu pokusím hádat, udeří se ten s dýkou v kamennou hruď: Já jsem Pravda! Dýkou rozhrne blůzu a přejíždí mi hrotem po krku. – Já jsem Skutečnost, řekne ten se zrcadlem, nepatrně se přitom usměje. Se Skutečností by snad bylo možné vyjednávat, dala by se snad ošálit, vlastně dal, protože, jak zjišťuji, je stejně jako Pravda mužského pohlaví. Ale pokud jde o Pravdu, copak lze holýma rukama zápasit s dýkou? Leda snad perem, kuličkovým perem, kterému se v mém dětství říkalo věčná tužka, jednoho dne jsem pak prožila zklamání z její pomíjivé věčnosti.

Pravda sjede dýkou z mých prsou na hromádku popsaných listů. Skutečnost mi těsně před oči nastavuje zrcadlo: Jen se na sebe dobře podívej, neboj se! Bojím se, odvracím oči. Mám strach, koho bych v zrcadle Skutečnosti uviděla.

Sofii Syslovou? Alici Davidovičovou? Diviše Paskala? Elišku Beránkovou? Koho ze zástupu dalších larev, které se už pokoušejí zbavit svých kukel, jistě se tísní tady všude kolem, čekají na svou chvíli. Skutečnost mi zarývá spár do čela. Do čela? Do masky, kterou si nasazuji, když usedám k psacímu stolu a beru do ruky pomíjivou tužku.

V ten okamžik, jako by se okřídlenci smluvili, máchnou svými mohutnými zelenými křídly a vyletí. Snaží se vzlétnout kolmo vzhůru, ale příliš se jim to nedaří, není divu, vždyť mají tělo z kamene a křídla z bronzu. Pomáhají si přitom svalnatýma nohama, kterýma pod sebou sešlapávají vzduch. Teprve potom, když Pravda a Skutečnost naberou patřičnou výšku a ocitnou se nad střechami domů, zaujmou ve vzduchu vodorovnou polohu a zprudka vyrazí směrem k divadlu. Až půjde za chvíli Eliška Beránková kolem a podívá se nad průčelí divadla, ničeho zvláštního si nevšimne, sochy tam už zase budou stát ve svých původních postojích.

Eliška Beránková už sedí opět za hasičem, jehož přilba se v šeru matně leskne, vdechuje pach spáleniny z hasičovy uniformy a omamnou vůni trychtýřovitých květů, které vyrůstají na hustých křoviskách na kraji jeviště. Vdechuje také vůni dřevěné verandy rozpálené světly reflektorů. Vzpomene si přitom na jakýsi altánek a zahrádku na poušti.

Slyší hlas paní Chramostové: Nonno, majitelka hotelu je dáma. Američanka. Jonathan Coffin zvedne obřadně květinu, která mu dosud ležela na klíně. Ale proč je zase v pyžamu a kde nechal svůj slaměný klobouk? podiví se Eliška. Že by mu ho pan Zajíc, který je otcovým garderobiérem, zapomněl vtisknout do ruky, když otec odcházel z šatny na jeviště svažující se chodbou? Eliška Beránková nemůže vědět to, co vím já, že klobouk leží prošlápnutý a zhanobený v andělském peří na podlaze chaty pod Blaníkem. Teď právě sleduje pohyb, elegantní

a obřadný, jímž otec podává květ Hanně – paní Chramostové. I to jí ostatně připadá zvláštní, že vidí paní Chramostovou, která z divadla před mnoha lety musela odejít.

– Dej té dámě tuhle botanickou kuriozitu, kterou jsi cestou utrhla. – To jsou zřejmě divoké orchideje, ne? zeptá se Hanna – paní Chramostová. Pan Racek, který hraje Shannona, jí odpoví: Lilia tibicina. Elišku Beránkovou ten latinský výraz pokaždé, když ho uslyší, znovu uchvátí. Opakuje si jej: Lilia tibicina. Kdyby kdysi studovala biologii, a ne českou a ruskou literaturu, chtěla by psát disertační práci o duševním životě rostlin (netuší, že takových prací už vznikla řada, jednu napsala Milada Součková). – Ale řekni jí, Hanno, řekni jí, aby ji až do tmy nechala v ledničce. Když na ně svítí slunce, přitahují včely. Básník se pokouší s nesmírnou námahou vstát z křesla. – Pomalu, dědo, opřete se. Pan Racek (nebo je to nemocniční zřízenec z Kubelíkovy ulice?) otce podpírá a vede ho na verandu. – Teď přijdou dva schůdky. Jeden! Druhej!

– Hanno, řekni té dámě, že mám ten kočárek jenom přechodně. Už brzo se budu batolit, pak začnu cupat a zanedlouho tady budu poskakovat jako – jako starý kamzík! Otec se zasměje přerývaným smíchem, který Eliška u něj nezná, připadá jí trochu strojený. – Řekni jí... že jí věnuji poslední podepsaný výpisk (Eliška při otcově breptu, jak se přeřeknutí v herecké hantýrce říká, zatrne) své první sbírky veršů...

Eliška Beránková se obává, aby tentokrát otce s paní Chramostovou v Costa Verde neodmítli, každý přece hned pozná, jak na tom otec je. Kdyby ho tu nevzali, musela by Hanna (nebo Eliška?) vézt umírajícího zase pralesem dolů. A kam by se pak vydali? Ledaže by se vydali k moři, které se rozlévá někde dole za jevištěm, moře by se před nimi rozestoupilo. Nebylo by ostatně divné, kdyby otce v Costa Verde tentokrát odmítli ubytovat, že by se představení v její vzpomínce vyvíjelo jinak, vždyť je otec místo v bílém obleku v pyžamu, které má

mít na sobě až na konci jednání, a zapomněl si v šatně slaměný klobouk. Ale kde by potom dokončil tu báseň o stromu, kterou po celou hru skládá, svou poslední báseň? Leda tam v Kubelíkově ulici, v „dodejchárně".

Pan Racek otce odvádí do hotelu. Z pláže za jevištěm sem doléhají hlasy koupajících se Němců. Možná otec prodělal v průsmycích vysoko v horách záchvat mrtvice. Nebo mu už v plicích roste nádor? Přes úbočí přeběhne závan větru, rozhoupá trychtýřovité květy, rozvlní Elišce vlasy. Z hotelového pokojíku (nebo je to pokoj v Kubelíkově ulici?) se ozve otcův hlas. Zpočátku je slabý, nejistý, ale pozvolna sílí: Jak klidně smokvoň větve vzhůru vzpíná, když na západě slunce dohasíná, jak čeká na noc, důstojná a tichá, a nemodlí se, nelká, nezavzdychá...

Rozptýlená jde Slezskou ulicí, vlastně se vznáší kousek nad zemí. Následuje Alžbětu, anebo jde cestou Elišky Beránkové, která tudy chodí do Vinohradského divadla? Čas od času si Rozptýlená povyskočí, nohy se ve vzduchu dotknou jedna druhé jako ve figuře zvané assemblé. Zatím nedokáže ten mimovolný pohyb potlačit, není přece její, ale té baletky, s níž se její popel smísil. Rozptýlená se vrací domů. Ještě přesně neví, kde to je, ale tuší, že už se tam blíží.

Rozvírá se před ní náměstí s pseudogotickým kostelem. Kdysi se v něm konala svatba rodičů Elišky Beránkové, matka v širokém klobouku s péry, otec v tmavém obleku s bílým proužkem stojí na fotografii před portálem, vzápětí usednou do kočáru taženého párem běloušů. Rozptýlená poznává Purkyňovo náměstí, trochu ji mate, že na ceduli čte NÁMĚSTÍ MÍRU. Vpravo vidí budovu divadla. Pravda a Statečnost (proč jsem si ji spletla se Skutečností?), na které se kdysi zdola dívala divadelním kukátkem (kukátko bylo vykládané perletí a bylo uloženo v pouzdře z měkké kůže), svádějí na střeše věčný zápas s jakýmisi démonickými bytostmi. A tu si Rozptýlená

vzpomene (nebo je to předtucha?) – pod divadlem leží zasypána socha, odpočívá na boku, pouhý trup bez rukou a nohou, hlava se odkutálela kousek od těla, slunce ji hlodá do tváře, do kadeří se snáší popel z navážky. Psyché? Jak ji zvedali (budou zvedat) z jámy, ve které bude stát divadlo, přelomila se (přelomí se) vejpůl, proměněna v hromadu úlomků sestoupí znovu, už definitivně do podsvětí Vinohradského, dříve Divadla československé armády, dříve Městského divadla na Královských Vinohradech.

Tělem Rozptýlené proběhne pojednou zvláštní chvění (biofyzik by v něm rozpoznal vlnění, jímž dochází k regeneraci životních sil). V domě proti divadlu to bylo, tam přece bydleli, rozpomíná se, už se probírá z hluboké noci nevědomí. V přízemí míval krámek – oficínu – holič, pan Mojžíš (nejmenoval se Mojžíš maskér, který otci Elišky Beránkové nasazoval paruku a nalepoval vous?). Na rohu je dosud cukrárna, papírové košíčky od cukroví honil vítr svažující se Divadelní ulicí.

Modráček! Tak mu říkala, protože nosil šaty do modra. Sotva vejde do domu, ovane ji známá vůně, trochu divadelní, trochu chrámová. Otec stoupá pomalu po schodech před ní, poznává ho podle poklesléhо levého ramene, tu vadu zdědila po něm, kovové pláty na něm řinčí. Převlečen za zbrojnoše? Nespletla si ho s otcem Elišky Beránkové? Služka Anežka se diví: Pan stavitel ve zbroji? – Pan stavitel je, Anežko, statistou, říká paní, jen pro tento večer, aby ji mohl spatřit zblízka – slavnou Sarah. Přišel se o přestávce ukázat dítěti. Dítě je ještě příliš malé, nemohlo jít do divadla, neuvidí slavnou Sarah. Zato vidí Modráčka ve zbroji, sotva však k němu zvedne hlavu. Dítě leží v zelených listech, vetkaných do koberce z vlny kdysi živých beránků. Do nosu dítěte stoupá vůně beránků promísená prachem.

Modráček ve zbroji řinčí ještě na schodech, v divadle už poprvé zvonili, ale dítě už nic neslyší, prolézá hustým beránčím

loubím (není to štucl Elišky Beránkové?). Na konci loubí čeká Černohorec (otcův převlek z jiné hry?) – slepý guslar z obrazu, který visí nad psacím stolem s vyřezávanými lvími tlapami. Dítě se plazí dál, možná chce uniknout lvím tlapám. Nebo chce vidět Černohorce? Leze na židli, ze židle na stůl, stojí na stole vedle slepého guslara nad kamenným srázem. Dívá se do propasti, její dno není kamenité, je z šedého, bíle žilkovaného mramoru.

Eliška Beránková vyjíždí po pohyblivých schodech, pana Chauna s Tvorem před sebou tentokrát nevidí. Na náměstí Jiřího z Poděbrad je právě vánoční trh. Za pár dní budou před školou porážet vánočního vepře, kdo má to štěstí, že okna jeho bytu vedou jako její okna na náměstí, bude mít tu podívanou zadarmo. Uličkou mezi stánky se valí dav. Valí se kolem ohrady s poníky obcházejícími dokola, srst jim smáčí déšť se sněhem, kolem žampionové jehly (8,40) a cukrové vaty, kolem staročeské střelnice (LP 1895), obrovský bílý papoušek se houpe na bidýlku, poloobnažené akrobatky dělají veletoč na visuté hrazdě (STŘÍLENÍ RŮZNÝCH FIGUR, KTERÉ SE PO ZÁSAHU BÍLÉHO KOLEČKA DAJÍ DO POHYBU. BUBENÍK ZABUBNUJE...), nahoře nad tím vším mumrajem bdí podivný ozbrojenec z neurčité doby, jeho přilba se matně leskne. Dav se valí a unáší Elišku Beránkovou nikoli domů, ale Laubovou ulicí ke Škroupovu náměstí. Copak i tam je nějaká vánoční atrakce? diví se Eliška. Dav se zastavuje o hradbu zad těch, kteří na to kulaté náměstí na rozhraní Žižkova a Vinohrad dorazili dřív. Je slyšet hlas, není to však zvučný hlas vyvolavače, slovům řečníka není rozumět. Eliška se staví na špičky, aby alespoň něco viděla, třeba tu uvidí někoho známého. Trochu povyskočí – a hle, uvidí Hannu, paní Chramostovou. Netlačí před sebou křeslo na kolečkách...? Eliška vyskočí co nejvýš. Kdosi se po ní otáčí, prohlíží si ji od hlavy k patě. Kde tu tvář

už Eliška viděla? Už si vzpomíná, jen ji napřed zmátlo, že dnes na sobě nemá hasičskou uniformu a na hlavě přilbu.

Řečníci už domluvili, lidé tleskají, i když slovům rozuměli jen ti, co přišli velmi brzo. – Kde domov můj? Ne, to nezpívá slepý mládenec, jako onehdy, když šla z nemocnice v Kubelíkově ulici, je to ženský hlas, alt, trochu ochraptělý. – Hučí po lučinách. Dav se pomalu přidává. Zpívají řečníci, zpívá Hanna, zpívá Eliška Beránková, zpívá hasič, nebo alespoň otvírá ústa. – A to je ta krásná ze-mě... Tiše, jakoby jen pro sebe zpívá i paní v kostýmu z béžového vlněného flanelu. – země čes-ká, domov můůůj...

Byl to historický okamžik, ono vánoční shromáždění na Škroupově náměstí, ale nebyla jsem tam. Vyšla jsem z domu, když už bylo po všem. Udivily mě zástupy, které mířily k metru. Dav mě unášel k podzemí kolem staročeské střelnice, na jejím zadním panó do nekonečna putují mužíci v jakýchsi tropických uniformách a bílých přilbách, odrážejí se mechanickou nohou, jako by jeli na koloběžce (STŘÍLENÍ RŮZNÝCH FIGUR, KTERÉ SE PO ZÁ stačím pouze přečíst). Na boční straně střelnice je namalována náves jako z Prodané nevěsty a jakási horská krajina, nejspíš alpská. Dav mě nesl kolem cukrové vaty a žampionové jehly, kolem poníků, jejichž zmáčená srst voněla jako perziánový štucl z mého dětství. Zdálo se mi, že jsem v davu zahlédla herečku Vlastu Chramostovou (bože, jak za těch dvacet let, co nehraje v divadle, zestárla!), copak se i ona přijela podívat na vánoční trh? Dav se sunul k pohyblivým schodům, hosté vánočního trhu jeden za druhým mizeli v hlubině. Také já jsem jela dolů.

Teprve večer téhož dne jsem se dověděla, co se odpoledne dělo na Škroupově náměstí. Připadalo mi to neuvěřitelné, tu věc mám přece na svědomí já. Kdo mi však teď uvěří? Zasáhla jsem na Škroupově náměstí slepého mládence do bílého kolečka a on začal zpívat. Někdo zpěv zaslechl, řekl to druhému...

A jednoho dne se na náměstí shromáždil obrovský dav a zapěl staroslavnou píseň pod ostražitým pohledem ozbrojenců, převlečených do civilu a vmísených do davu.

Tehdy se to stalo. Pan Chaun, který se s Tvorem jako každý den tou dobou vracel domů, nemohl projít do Blodkovy ulice. Motal se v postranních ulicích, v nichž se všude tísnili lidé. Možná ho to vyvedlo z míry, nikdy v těch končinách nic podobného nezažil, možná držel Tvora méně pevně než jindy, najednou zavál vítr, snad v tom zmatku dokonce na Tvora na okamžik zapomněl. Teprve potom, když se konečně pan Chaun dostal do Blodkovy ulice, prodral se hloučkem, obléhajícím vchod do domu, a sestoupil do „studny", Tvora pohřešil. Ucítil v tom okamžiku ostrou svíravou bolest vprostřed prsou, tam, kde měl srdce (nebo jen malé bílé kolečko?). Zaúpěl. Jeho úpění se posléze změnilo v dlouhý, nesnesitelně vysoký tón. Takřka nelidský tón vystupoval ze „studny", nesl se Blodkovou ulicí až na Škroupovo náměstí a tam v podivné směsici splýval s národní hymnou zpívanou sborem věrných Čechů.

Tvor ten vysoký tón slyšel. Přitiskl se patami k dlažbě, aby jeho tělo, lehounké jako pápěří, neuposlechlo volání a neodneslo ho do Blodkovy ulice. Tvor si není jist, zda se všechno odehrálo tak, jak se domníval pan Chaun, že se jeho tělo jen náhodou odpoutalo od ruky pana Chauna, který ho nedržel dost pevně, nebylo-li to spíš tak, že Tvor využil chvilkové nepozornosti svého pána a vyklouzl mu z prstů z vlastní vůle. Ať už tomu však bylo jakkoli, byl nyní volný, nikdo ho nevedl na nitích, nikdo mu nebránil v nekonečném rozletu. Chvíli musí ještě vydržet u země, dokud neutichne to volání, a potom... Jen kdyby jeho tělo nebylo tak nesnesitelně lehké!

Tvor se vší silou tiskne k dlažbě. Pomalu však ochabuje, cítí, že už dlouho nevydrží, vítr ho... už se Tvora vítr zmocňuje, zvedá ho ze země jako beztvarý chomáč, kterým je bez ruky

svého vodiče, odnáší ho, ne, do Blodkovy ulice nikoli, nese ho ulicí Slavíkovou, nízko při zemi, tak nízko, že Tvor co chvíli zavadí patami o zem, co chvíli jím vítr smýkne o lidské tělo. Jeho osud se už zdá zpečetěn – bude rozsápán. Proč jen se nedržel ruky pana Chauna, proč žehral na osud upoutané loutky, proč opustil „studnu", v níž bylo sice těsno a vlhko, ale bezpečno?

A tu, když hrozí, že rozcházející se dav Tvora ušlape nebo stáhne s sebou do hlubiny, zachytí loutku ta, která před časem opustila louku rozptylu. Jelena Rimská, anebo Milada Součková? Tentokrát nejde tanečním krokem, prodírá se obtížně davem, který se valí proti ní. Sevře loutku v náručí. Snad že jsou nyní dva, byť stejně chatrní, mají pojednou sílu vzepřít se ohromnému zástupu. Zaklesnou se do sebe a jdou. A zástup se před nimi rozestupuje jako moře.

Eliška Beránková má na sobě jako tehdy 24. dubna 1960 (to datum vím přesně – je zaznamenáno v deníku) stříbrný plášť se zlatými půlměsíci. Když tenkrát v tomto kostýmu vybíhala z domu, plášť se zachytil v křídlech létacích dveří a strhl ji zpátky. Na hlavě má matně se lesknoucí přilbu, u pasu jí na ozdobném řemeni visí těžký meč. Při tanci jí bude překážet, ale ani na okamžik jej neodloží. Prsa jí chrání brnění, do kterého tanečníci co chvíli vrážejí hrudí. Z kouta sálu v Londýnské ulici (naproti bývalo dědečkovo sanatorium) ji pozoruje Pavel Fink, poznává ho, i když je převlečen za piráta. Pirát ji k tanci nevyzývá, nejspíš proto, že si netroufá, umí tančit jen mazurku, kdysi ji spolu tančili na táboře v Teplicích nad Metují. Možná si však Pavel Fink myslí, že se nehodí, aby pirát tančil s Johankou z Arku, nebo spíš s rytířem, protože jen Eliška Beránková ví, v koho se proměnila.

Ba ne, také soudruh Midas to ví. Najednou stojí před Johankou a uklání se. Ruka Johanky z Arku se ve vlhké ruce soudruha Midase při tanci chvěje. Všichni dnes museli přijít v nějaké

masce. Dokonce i Sváťa Hubálek svlékl modrou svazáckou košili a přioděl se do roucha z prostěradla jako do tógy, na hlavu si vložil věnec. Hle, Sváťa Hubálek jako vojevůdce Caesar! Pan Chaun sice není v žádném kostýmu, na krku má jako vždy červenou kostkovanou šálu, ale připevnil si bambulovitý klaunský nos, Chaun – klaun. Jen soudruh Midas nemá na maškarádě žádnou masku, tak jako v úterý a v pátek při nácvicích a při natáčeních má na sobě šedý oblek. Marně si vzpomínám, jestli jsem ho někdy viděla v jiném obleku.

– Slyšela jsi hlasy, Johanko? ptá se soudruh Midas. Ovšem že je slyšela, slyší hlasy téměř denně. V poslední době jich slyší čím dál víc. Někdy je to jen tiché úpění, které vychází z babiččina černého křídla. Někdy se hlasy ozývají z koupelny. Protože si však není jista, zdali jsou to hlasy, které má na mysli soudruh Midas, zavrtí hlavou. Soudruh Midas se zachmuří: Jaká jsi Johanka, když neslyšíš hlasy!

Eliška Beránková je nešťastná, že soudruha Midase zklamala, uprostřed valčíku ji nechal stát a vyzval k tanci Honzu Ekla, převlečeného za Červenou karkulku (nebo za muchomůrku červenou?). Zapřela svoje hlasy. Ale jak může vědět, jestli jsou to ty pravé? A v čele jakých vojsk se má odtud, z Londýnské ulice, vydat zachránit Francii? Doma ve skříni leží pečlivě složený šátek po matce, je na něm nápis PARIS 1937, nad lodičkou se vznášejí tři lilie. Francii? – Toto město! Ale nezmění se trýznivé město jednoho dne v pec, do které pak Eliška Beránková vstoupí jako ten mládenec na Václavském náměstí?

Začíná se pomalu svlékat. Snímá z hlavy stříbrnou přilbu. Rozepíná ozdobnou přezku, k nohám se jí sveze plášť se zlatými půlměsíci. Odkládá na stoličku u vany meč. Odkudsi zdola k ní dolehne táhlý, kovově rezonující zvuk, který posléze v proudu vody zanikne. Možná je to ten hlas, myslí si, když v oblaku páry překračuje okraj vany. Proč jen ho zapřela

soudruhu Midasovi? Voda je příliš vřelá, rychle z ní vytáhne popálenou nohu.

Sestupuji do trýznivého města jeho sedmi thébskými branami. Sestupuji do něho branou olšanskou, kterou vcházejí a vycházejí mrtví. Sestupuji do něho skrytou brankou újezdskou, kterou jeden setník kdysi vpustil do města Pasovské. A sestupuji do něho také Šibeničním vrchem, na jehož temeni je vchod do katakomb, Sofie Syslová viděla kdysi ležet nedaleko vchodu zmrzlého ředitele Kučeru, který se téměř před sto lety vznášel v baloně s kapitánem Hůlkou. Sestupuji do města tunelem pod horou Vítkovem, letěl jím Vítek Bolinka, když utíkal z mateřské školky na Bezovce, a vracela se tudy Eliška Beránková z karlínského studia B. A nyní do něho sestupuji odtokovým otvorem, tak jako Rytíř, který chtěl poznat svět pod vanou.

Otvor je velmi úzký a ještě ke všemu se pod vanou prudce lomí. Rytířovo tělo v tom místě uvízlo, nemohlo se pohnout dopředu ani zpátky. Visel hlavou dolů, tělo zlomené v pase zůstalo nahoře. Zdola k němu doléhaly různé zvuky, které v kovovém tunelu rezonovaly. Vdechoval pach plísně a hniloby ze zbytků lidské kůže a vlasů. Vlhkost postupně pronikala k jeho sádrovým údům, zima roztřásala jeho dřevěný trup. A potom byl Rytíř tažen vzhůru, v jednom okamžiku ucítil v páteři prudkou bolest, potupně ho vytahovali za nohy v odřených stříbrných holínkách. Ležel pak na dně vany, jeho tělo pokryté slizem páchlo.

Bojím se, že i já, tak jako ten bezejmenný rytíř, loutka mého dětství, uvíznu v úzkém průchodu, nedokážu sestoupit k smrduté podsvětní říčce plynoucí do Vltavy. Nesestoupím až dolů, nevyvedu odtamtud své mrtvé, minulost svou i minulost trýznivého města. Uvíznu uprostřed cesty a budu potupně vytažena. A kdyby se mi jednou přece jen podařilo sestoupit a už mrtvé povedu za sebou, z vrozené pochybovačnosti nevydržím

a ohlédnu se. A tím orfeovským pohledem, možná spočívá jen v jediném neobezřetném slovu či nepatrném gestu, je opět ztratím. Budu ležet nahoře a páchnout podsvětním kalem.

Rytíř už zapomněl na únavu, na bolest v páteři a křeč v údech, ztuhlých v nehybné pozici, už znovu sestupuje. Hrdina! Pozoruji, jak se trochu nemotorně ve zbroji, která kryje jeho tělo, spouští napřed hlavou, dosud na ní má stříbrnou přilbu, na několika místech otlučenou. Jeho trup v jícnu vany postupně mizí. Následuji ho. Vdechuji pach plísně, hniloby a rzi. Ve tmě, která dole panuje, nedokážu nic rozeznat. Shora ke mně doléhají kovově rezonující zvuky. Hlasy? Mé tělo je sevřeno v jícnu vany, kterým se pomalu, hlavou napřed soukám dolů.

Pan Petroušek, v padesátých letech soudruh Petroušek, stojí u vrátnice v Ústavu pro farmacii a biochemii. Ve vrátnici sedí pan Poupě. Pan Petroušek nemá vrátného Poupěte příliš v lásce, nejspíš proto, že si pan Poupě jako vrátný nepočíná podle něho náležitě obezřetně, ale také pro jeho jméno, které se k službě vrátného přece vůbec nehodí. Ostatně pan Petroušek nemá rád ani vrátného Haderku, o kterém si myslí totéž. A jeho jméno, hanba! Možná pan Petroušek nemá pana Poupěte a pana Haderku rád prostě jen proto, že ti dva teď střídavě sedí na jeho místě. Mravy se mění, zhoršují, ani jeden z těch dvou při pozdravu nevyskočí, nezasalutuje, jen pokynou hlavou. Zato pan Petroušek salutuje i nyní, když už na sobě nemá uniformu závodní stráže a na hlavě čepici se štítkem, dlaní vždy sjede — ach, už ne po hladkém koženém pouzdru služebního revolveru, jen po drsné látce zimníku po švagrovi Kostkovi, už velmi ošumělého. Ta tam je doba páně Petrouškovy slávy, doba toho slastného pocitu, když dlaní přejížděl po nevýslovně hladké kůži. Pan Petroušek sedí na čihadle u stropu haly a teskní.

Tu se z oběda ve Zdaru vrací pan profesor Votava a s ním doktor Semonský. Pan Petroušek, vytržen ze své nostalgie, klouže bleskurychle po sloupu, hlavou dolů jako akrobat Šmíd (potom se zabil, ale nestalo se to na Čapajevově náměstí), salutuje. Dlaní přitom přejede po drsné... A hned za profesorem Votavou a doktorem Semonským vstupuje do ústavu člověk, kterého pan Petroušek, ačkoliv tu sloužil takřka třicet let, nezná. Příchozí něco šeptá panu Poupětovi (pan Petroušek nemá lidi, kteří šeptají, rád), ten jen pokývá, pustí toho člověka dál, ani si neprohlédne jeho doklady, ani ho nezapíše do knihy. — Měl byste, pane Poupě (jméno vysloví pan Petroušek s přehnanou pečlivostí), svou funkci konat řádně, jste-li tu už jednou vrátným. — Zato vy, pane Petroušku, tu už vrátným dlouho nejste. Když nemůžete bez ústavu žít, proč nechodíte do pátýho? Tam jste přece sloužil nejdřív, nebo se mejlím?

Pan Poupě ťal do živého. Pan Petroušek se po těch slovech celý schoulí do zimníku po doktoru Kostkovi. Znovu zalituje, že tu není čihadlo, mohl by se tam teď uchýlit, shlížet z jeho výše na pana Poupěte. Jak odchází, zdá se mu, že až sem, do haly v přízemí, z pátého patra za ním doléhá pištění pářících se krys a také chropot psů operovaných profesorem Votavou (nejdřív se těm psům vyoperují hlasivky). A kdyby vzorky bující tkáně, kterou preparuje doktor Semonský, mohly vydávat nějaké zvuky, slyšel by pan Petroušek bezpochyby i je. Není-li hlasem trýzněné tkáně ten nesnesitelně vysoký tón, který pan Petroušek slyší ještě v Kouřimské ulici a slyší ten tón ještě potom, když sestupuje do Vršovic. A dokonce ho slyší i pak, když uléhá do studené manželské postele, kdysi v ní zplodil s Luisou dcery Libuši a Milenu a také Čestmíra, syna-hrdinu. Jen kdyby mohl usnout, kdyby ve změti peřin na jeho nemocnou nohu v místech, kde kůže praskla, celou noc nedorážely nesčetné krysí čumáčky!

Zvuk, který pan Petroušek slyší, není však křikem rakovinné tkáně preparované histologem Semonským, ani to není nářek pana Chauna pro ztracenou loutku, je to zvuk, který vydává Aeolova harfa. Kdo dnes ten strunný nástroj podobný loutně zná? Podle Ottova slovníku naučného, který jsem zdědila po své babičce ještě za jejího života, sestává Aeolova harfa z duté dřevěné skříně s tenkou ozvučnou deskou, přes kterou je napjato šest až deset střevových, stejně naladěných strun. Aeolovy harfy zněly v otevřených oknech, když jejich struny rozechvíval vítr.

Jedna taková harfa visí na věži, kde tak jako před víc než stoletím přebývá Karel Amerling, autor Slovanky, sbírky národních pověstí, ale také vynálezce nového způsobu léčení, takzvaného zavejcování. Amerling je rovněž zakladatelem slavné Budče, všemuzea a všeučiliště na rohu ulice Žitnobranské a ulice V Tůních. V suterénu se nachází chemická laboratoř a dílny pro truhláře a soustružníky, v přízemí knihtiskárna a knihkupectví. V prvním patře je „semeniště" aneb učitelský ústav, sál a sbírky přírodnické, ve druhém patře pak knihovna, síň pro rytectví a slévárna liter, dílna k zhotovování hodin a hudebna. A když vystoupíte ještě o patro výš, naleznete tam nemocnici, k níž patří oddělení pro choromyslné. Nemocní, kteří se tam léčí metodou zavejcování, leží zavinutí v prostěradlech podobni hmyzím kuklám. A kdo se vydá po točitém schodišti do věže, čnící osm sáhů nad střechou budovy (právě se tam míhá něčí stín), ocitne se v dřevěné observatoři s dalekohledy a Aeolovou harfou.

Tam, v budečské věži, sedí nyní pan Amerling s nohama zkříženýma pod sebou, nad hlavou mu zní harfa, jejíž struny rozechvívá noční vítr. Ne, nemedituje ve věži, i když jeho pozice, připomínající pozici lotosového květu, by tomu nasvědčovala. Ještě teď v noci se tu skrývá před věřiteli, doufá, že až sem za ním nevystoupí. Dnes ještě ne, ale za týden? A jak

monotónně a teskně zní Aeolova harfa, budečský Comenius začíná snít. Zjeví se mu bohyně krásy Lada (anebo je to Bohuslava Rajská?). Pan Amerling Ladu-Bohuslavu poznává podle dlouhých vlasů, splývajících bohyni až po pás. Na hlavě má Lada-Bohuslava věnec z myrty a růží, v ústech růžové poupě. A jak Lada-Bohuslava přichází pomalu blíž a blíž, vidí pan Amerling, že bohyně drží v levé ruce kouli, v pravé hořící pochodeň (pan Amerling se obává, aby se bohyně s pochodní příliš nepřiblížila k dřevěné stěně observatoře). A za bohyní kráčejí tři nahé děvy. Ale to jsou přece – pan Amerling nevěří svým očím – Anna Vlastimila a Božislava Františka. A ta třetí je Vilemína Volfová, její tělo, jak tušil, není mladé, natož půvabné. Ještě včera seděly ty tři s Bohuslavou kolem něho, naslouchaly mu a zapisovaly si do sešitků jeho myšlenky z Květomluvy. Budečský Comenius spočívá s potěšením na ladných tělech Anny Vlastimily a Božislavy Františky, docela zapomene na Bohuslavu, snad že není nahá jako ony? A když se po ní konečně podívá, vidí, že bohyně Lada zmizela.

Bohuslava tiše sestupuje po točitých schodech. Na jednom schůdku jí z vlasů sklouzne věnec z myrty a růží, na jiném vyplivne růžové poupě. Rychle míjí oddělení choromyslných a slabomyslných (zvuky, které odtamtud vycházejí, připomínají křik ptáků v pralese). Dosud drží v levé ruce kouli světa, v pravé svírá hořící pochodeň, chvílemi se plamen nebezpečně přiblíží k dřevěné stěně. Slavoj, který se ve věži probral ze sna, se dívá do tmy, už z ní nevystupují žádné oku libé přízraky. Teskný zvuk Aeolovy harfy, k němuž se teď přidal tichý nářek, zní trýznivým městem, je slyšet až do Vršovic a také na náměstí Jiřího z Poděbrad, kde mu s úzkostí naslouchá Eliška Beránková a také ta, která píše tento román.

Bohyně Lada kráčí dlouhými plavnými kroky, skoro se vznáší. Věnec z myrty a růží leží rozšlapán děvami sbíhajícími z věže,

poupě se kdesi v koutě schodiště spojilo s chuchvalcem prachu, možná z toho spojení jednou vzejde divukrásný květ nebo se zrodí nějaký zvláštní tvor. Bílé šaty, v nichž seděla Hellichovi (její portrét ovšem není tak proslulý jako portrét její mnohem slavnější současnice) a za pár let ji v nich pohřbili, jsou potřísněny blátem. Spěchá, aby ji její věrné přítelky nedohnaly. Pociťuje nevýslovnou hořkost. Hle, jak se její duchobratr Slavoj proměnil! Krčil se ve věži jako bůžek Pušot, ubohé trpasličí knížátko. Ve skutečnosti to však byl spíš pekelný duch Lauma, který ji ve své vidině tak ponížil, že dal přednost jejím nahým přítelkám. Ještě že mezi nimi nebyla Marie Hošková, alespoň ta ji nezradila.

A kde byl v té chvíli „chudý Tatry syn", aby ji ochránil, kde byl Hroboň? Raději bych vás, Bohuslavo, viděl na bezpečnějších křídlech než u toho ptáka Ohniváka, to byla kdysi Slavojova slova. Zdál se tak moudrý a ušlechtilý, a teď je z něho sténající uzlíček, který se chvěje před věřiteli. A i tím uzlíčkem je jen ve fantasmagorii někoho, kdo sestupuje sám k sobě (o tom však nemá bohyně Lada, či spíš Bohuslava Rajská, vlastním jménem Antonie Reisová, později provdaná Čelakovská, ani tušení).

Antonie spěchá Žitnobranskou, dnes Žitnou ulicí. Čas od času se ohlíží, jestli jí ty tři nejsou v patách. Ještě drží kouli světa, připadá jí čím dál těžší. Protože padá déšť se sněhem, je povrch koule kluzký, co chvíli hrozí, že svět Antonii vyklouzne z dlaně. Ruka s pochodní jí dávno klesla podél těla. A kdyby plamen neskomíral v sílícím dešti a kdyby široké šaty z Hellichova portrétu nenasákly vodou, změnila by se bohyně v hořící pochodeň. A koule světa by se pak kutálela dolů až k řece a žbluňkla by do vody. Takhle plamen jen chvílemi trochu zasyčí, jak olízne mokré šaty.

Už dorazila na náměstí Míru. Ohlédne se, ty tři ji bohudíky dosud nedostihly. Náměstí je teď v noci pusté, představení

v divadle dávno skončilo, diváci se rozešli. Před divadlem stojí jen paní v béžovém kostýmu, nepatrně Antonii pokyne. Sotva si Antonie oddychne a zpomalí, zatmí se jí nad hlavou od dvou párů obrovských zelených křídel. Jeden z těch okřídlenců jí vytrhne pochodeň, druhý se sápe po kouli. Antonie se však vzepře, ani neví, kde se v ní ta síla ještě vzala, přitiskne k tělu slizký svět. Na ní teď přece všechno záleží. Ale už to není koule světa, který měl namále, je to hlavička právě zrozeného syna Jaromíra. Sotva okřídlenci zpozorují tu zázračnou proměnu, proti níž jsou zřejmě bezmocní, opustí Antonii, zakrouží kolem kostela svaté Ludmily a pak tvrdě dosednou na střechu Vinohradského divadla. Pravda už zase strnula v póze přemožitele netvora Lži (není ta nahotinka, která se tulí k boku Pravdy, Vlastimila?), Skutečnost nastavuje zrcadlo šelmě iluze (nahotinka, přimknutá k jejímu boku, je možná Božislava). Paní v béžovém kostýmu už před divadlem není, zašla asi do některého z blízkých domů.

Antonie se vleče Slezskou ulicí. Nohy jí podklesají, vždyť právě porodila a drží v náručí Jaromíra, vlastně teď, když už zmizela z dohledu těch okřídlených hérů, zase kouli světa.

Ještě jsou všichni nahoře. Chvějí se vzrušením, neboť cítí, že už brzo budou spuštěni. Vlastně seskočí, na hlavách mají gumové přilby a na zádech padáky. Gabčík, Kubiš, Valčík, Opálka, Bublík, Hrubý, Švarc. Už seskakují, letí tmou rychlostí volného pádu, na okamžik, když se padák rozevře, utkvějí mezi nebem a zemí, pak se zvolna snášejí, než tvrdě dopadnou na českou zem. Švarc si při seskoku poraní nohu. Kolem je neproniknutelná tma. Nemají tušení, kde se nalézají. Dosud věří, že válka brzo skončí. Někteří z nich se před odletem setkali s panem prezidentem, když svítá, zdá se jim, že se obraz prezidentovy tváře (její rysy jsou rozplizlé) mihotá v kaluži. Na zemi? — Na dně vany, nad kterou vychází světlo v kouli z mléčného skla.

Tam nahoře se domnívali, že se bude všechno odehrávat od začátku. Gabčík (krycí jméno Zdeněk Vyskočil) a Kubiš (krycí jméno Ota Strnad) budou zase jezdit na kolech do Březan a hledat vhodné místo, kde zavraždí říšského protektora. Kubiš si myslel také na Marii Žilanovou, do jejíž náruče se z nebe zase spustí. Valčík se už viděl, jak sedí na Vítkově nad tunelem, kolem čenichá v trávě jeho pes Moula (jen představa, že dole budou pochodovat esesáci, ho příliš netěší). Opálka se vydá domů do Řešic. Všechno začne od začátku. Možná se to tentokrát odehraje jinak. Gabčíkovi a Kubišovi se podaří ujet z místa činu, nenechají kolo před prodejnou Bati, Jindra Nováková pro kolo nebude muset jít... Všechny je také včas převezou z kostela Cyrila a Metoděje na venkov. A možná ani žádný atentát nebude. Válka v této loutkohře skončí určitě dřív, pokud vůbec nějaká válka bude.

Jenže kdo to tam nahoře ještě visí, kdo neseskočil? Vždyť to je Čurda! Jak to, že si ho nevšimli už nahoře? Teď, když vidí Čurdu, začínají pochybovat. Už seskočil také on. I on nejspíš věří, že tentokrát bude všechno jinak, tentokrát nezradí. Ale jak Čurda letí dolů, nejprve rychlostí volného pádu, už si sebou není tak docela jist. A potom, když se padák otevře a Čurda na okamžik utkví mezi nebem a zemí, už ví, že neměl seskakovat. Spatřil pod sebou bránu Pečkova paláce, sídla gestapa (další z bran trýznivého města), do níž...

Gabčík, Kubiš, Valčík, Opálka, Bublík, Hrubý a Švarc sedí na dně vany. Čurda mezi nimi není. Gabčík se po něm jde podívat. I tady na dně vany jde lehkým, tanečním krokem. Už došel ke stěně vany, přejede po ní dlaní, už poznává svůj omyl. Ocitli se rovnou v kostelní kryptě. Neboť tady ve vaně se odehrávají jen poslední akty tragédií. Gabčík se co noha nohu mine vrací k druhům. — V kryptě? podivují se. Rázem je roztřese zima. Už na chladném bílém loži upadají do polospánku. Nic jiného tedy ani v této hře nebude, jen zima a úzkostné sny.

Koupelnou se rozléhá volání: Nestřílejte! To je Čurdův hlas, Čurda je zase zradil. Voda pomalu natéká do krypty. Sahá jim po kotníky, po kolena, po pás... A pak jsou jeden po druhém vytahováni, stoupají vzhůru, už loutky parašutistů visí tam nahoře. Ještě nějakou dobu, než se jim vědomí zastře, si matně vzpomínají – zažili jakýsi pád do temna, dole bylo vlhko, voda, samá voda. Anebo je to předtucha? Po válce si naposled skočím nad Řešicemi, sní Opálka. Jen abych zase nedopadl do vany, která by se proměnila v kryptu, a aby někde mezi nimi zase nebyl Čurda! Co se to hraje za frašku, co to má Opálka na sobě za podivný úbor? Někdo ho oblékl do sukýnky, takovou nosil, když velel černochům v Oranu. Říkali mu Opa, chtěli, aby s nimi šel k jejich kmenu a stal se jeho náčelníkem. Snad se teď opět vypraví do té divočiny, projde i těmi barbarskými zasvěcovacími obřady, které ho tenkrát děsily. Opa se rozhlíží, v koupelně je šero, tváře nemůže rozeznat. Údy jeho zmlklých druhů tajemně chřestí.

Jdeme s Karlem Milotou jarní krajinou, držíme se za ruce, co chvíli se líbáme. Jsme zamilovaní a šťastní, ačkoliv jsou naše životy dále než v půli své pouti. Pták Kancer teprve za rok přiletí klovat hruď mého otce.

Upírám oči k hoře, z této strany ji znám velmi málo, dokonce mi odtud připadá úplně cizí. Kdybych horu z odvrácené strany uviděla ve snu, nepoznala bych ji, natolik se mi do vědomí vtiskl její obraz od Načeradce, nebo přesněji z louky pod lesem, na kterou jsem chodila po několik desetiletí do studánky pro vodu (před pár lety pramen téměř vyschl). Když jsem nabírala vodu (ještě dnes cítím chlad a tíhu skleněného poháru s uchem, jednoho dne se rozbil a byl nahrazen hrníčkem z umělé hmoty), musela jsem dávat pozor, abych nenabrala stébla trávy nebo nějakou vodní havěť, ale pokaždé, když jsem vodu nalévala do bandasky, dívala jsem se k hoře,

zastřené mlžným oparem nebo za větrného počasí temné a ostře se rýsující. Od Býkovic, kudy se k hoře s Karlem, vlastně tady v románu, ve kterém se ustavičně potýkám se Lží a Iluzí, Vladislavem Hrachem, blížíme, mi obrys hory připadá jako hřbet neznámého spícího zvířete. Na hrázi rybníka sedí rybář, hlavu si opírá o ruku. Když ho míjíme, otočí k nám pomalu hlavu. Jeho tvář je podivně vážná, na okamžik se rybářův vědoucí pohled setká s mým.

Mezi stromy už prosvítají střechy Lesáků, idylické vísky na úpatí hory. A tu jej spatříme. Podle kmene a tvaru koruny vypadá jako dub – zasněžený strom obklopený kolem dokola zelení, ostrůvek zimy uprostřed jarní krajiny (v pohádkách tomu bývá naopak – někde v zimní krajině pokryté sněhem se hrdinovi zničehonic zjeví rajská zahrádka s kvetoucím stromem, v koruně zpívají pestrobarevní ptáci, pod stromem sedí krásná panna a spí).

Blížíme se k zázračnému stromu takřka po špičkách, uchváceni tou nevídanou krásou, užaslí nad tím přírodním zázrakem. Na okamžik mě přepadne úzkost, raději bych se stromu vyhnula. Strom však činí na cestě k hoře, na niž chceme s Vladislavem Hrachem vystoupit (kdysi v dětství jsem na ni vystoupila s otcem a bratrem), neúprosně jako sněžný bůh. Už jsme celkem blízko, přestáváme mluvit, abychom jej nevyrušili, jako by to nebyl strom, ale bílý jednorožec pasoucí se na louce. Co kdyby sníh začal pod zvuky naší řeči tát? Dokonce odvracíme oči, byť neustále, jak se blížíme, vnímáme čím dál intenzivněji přítomnost stromu, jako bychom i pouhým pohledem mohli ublížit jeho křehké kráse. Několik posledních kroků našlapujeme zlehka, takřka se vznášíme.

Jsme těsně u stromu. Už bychom se mohli jeho kmene dotknout a uvěřit... Nedíváme se na něj, a přesto cítíme, že strom je celý v pohybu, pulzuje, šelestí, tajemný život jím proudí od kořene po konečky větví. Vladislav na strom pohlédne první.

Uskočí, strhne mě s sebou. Už jsem však také viděla. Strom je pokryt vrstvou bílých housenek, změtí larev lezoucích jedna přes druhou.

Hora už je velmi blízko, cesta na vrchol netrvá dlouho, i když jsme se vydali delší, povlovnou cestou, která horu několikrát obtáčí, nikoli tou kratší, příkrou cestou od Louňovic. Když stoupáme, máme pocit, že strom, oživlý nesčetnými tvory podstupujícími metamorfózu, nám kráčí v zádech.

Dřevěná rozhledna na vrcholu Blaníka mi svou verandou připomene hotýlek Costa Verde z Noci s leguánem. Všude kolem je země zdupána nohama poutníků. Zpátky jsme sestoupili příkrou cestou, abychom se vyhnuli stromu života a smrti.

Eliška Beránková přistupuje k oknu. Dole stojí tmavovlasá dívka, dívá se nahoru, možná právě do jejího okna. Když Eliška divadelní kukátko zaostří, vidí, že u krku je na šatech bílý límeček. Vždyť to jsou moje dětské šaty, podiví se. Jenže tehdy mi byly asi čtyři roky, zatímco téhle dívce je aspoň osmnáct. Vždycky, když Eliška vyhlížela svou matku, která odjela do hor a potom jednou zůstala v jeskyni, oblékala si ty šaty s krajkovým límečkem. Tiskla rozpálenou tvář k chladnému sklu a pozorovala protější chodník, za nímž se táhla, kam její oko dohlédlo, olšanská zeď. Neboť tam, právě tam, kde ztratila štucl, se matka měla jednoho dne objevit. Jenže šaty byly Elišce čím dál těsnější a potom v březnu, když se právě stěhovali do domu na náměstí Jiřího z Poděbrad, šaty na zádech po délce praskly. Trhlinou se do trýznivého města prodíralo okřídlené tělo.

Eliška je už řadu let dospělá. Matku přestala dávno vyhlížet. Avšak i když už mnoho let ví, že matka zemřela v tatranském sanatoriu, stále svým způsobem věří v příběh o jeskyni. Ve snech se do jeskyně spouští na laně Dušana Bahníka, toho, který v podobě nahého trubače stojí na olšanském náhrobku a v podobě rozsévače na křídle značky Petrof, na kterém

babička, dokud jí nezchromly prsty a neztratila úplně sluch, hrála skladbu Na břehu mořském.

Sestup do jeskyně ostatně dostal v poslední době zvláštní podobu. Eliška se začala probírat matčinými kalendáři. Nechápe, že ji nezajímaly už dřív (nebo se objevily teprve nyní?). Vnikat do jejich světa je pro ni jako zmenšit se a vejít do hlubin kamene, který není větší než dlaň. Tam v šeru a vlhku snové jeskyně (připomíná jí nedostavěný chrám Panny Marie Sněžné), stejně jako uvnitř těchto miniaturních knížek, vázaných před válkou do jemné, snad jehněčí kůže, kterou po válce vystřídala vazba látková a posléze omyvatelná vazba z umělé hmoty, rozeznává s obtížemi matčinu postavu. Matka leží schoulená v koutě jeskyně, rukama objímá kolena přitažená k bradě jako socha nazvaná Noc, kterou Eliška kdysi viděla v ateliéru Zlaty Bahníkové pod Vyšehradem.

Schoulená na gauči noří se Eliška do života chovanky anglického penzionátu (Victoria College, Praha VIII., 502, tel. 218-79), poté od 5. srpna roku 1942 úřednice Ředitelství drah. Sestupuje. Tehdy se ještě Marie Kostková neznala s hercem Beránkem. Čte: *U mamičky, tennis, Svět – Ria, s tatíčkem na procházce u Bergera, Zola: Nana, K. Čapek: Krakatit, Masaryk: Žena, Úžasná událost, Zahrada Alláhova, s tatíčkem v Adrii na Batalión u... Na Macoše.* Přitahovaly snad matku jeskyně? Listuje kalendáříky, a čím víc se v tom sledu let matčina života z minulosti blíží k přítomnosti, tím hlouběji sestupuje. U některého data se zastaví. 15. březen 1939, středa: *se S.* v *kav.* Listuje dál. Ve středu 27. května 1942: *vlasy, s D. v Pasáži, več. čtení.* Víc ani slovo, ani zmínka o atentátu na říšského protektora, o domovní prohlídce v noci z 27. na 28. května, o které mluvila Nesmrtelná.

Představuje si, jak matka leží pod dekou nahá, s koleny přitaženými k bradě. Květnová noc. Křídlo Petrof se ve tmě matně leskne. Ještě na něm nestojí soška Rozsévače, mládence

v čepici s kšiltem a v holínkách, kterého Zlata Bahníková vymodelovala v padesátých letech (postava je pojata realisticky, v duchu doby, ale má snivou tvář tuláka Dušana Bahníka). Uvnitř piana jsou uloženy sáčky s perleťovými knoflíky z Pardubic, zbyly po úpadku firmy, za nocí knoflíky v pianu tajemně chřestí. Uprostřed noci prosí jakýsi muž, aby ho vpustili, jde mu o život.

V matčině kalendáři není o tomto muži ani slovo, pochopitelně, vždyť by to byl důkaz. Schoval se v komoře, která byla za kuchyní. Nedlouho nato přišli. Byli dva, korektní. Procházeli bytem, otvírali jedny dveře za druhými. Choulí se pod dekou, leží nehnutě v pozici Noci. Už se blíží k jejímu lůžku. Dva páry naleštěných vrzajících holínek. Zastavují se u hlavy schované pod dekou. Prudce deku odhrne, na okamžik zavře oči oslněné náhlým světlem. Je nahá. Slastně, rozkošnicky se protáhne. Vstává, jde k pianu, takřka tanečním krokem. Usmějí se: Schönes Fräulein... Nadzvedne desku piana, sáhne dovnitř. Prudké gesto – tělo Noci se zatřpytí v proudech perleti, které se vzápětí rozstříknou na koberci. – Wunderbar! Na jedny dveře, na ty, které vedou z kuchyně do komory, zapomenou. Salutují: Gute Nacht, meine Damen.

Eliška Beránková zavírá pro dnešek krabici, v níž jsou uloženy matčiny kalendáře. Matka v nich není. Anebo v nich vlastně je, skrytá mezi jednotlivými krátkými zápisy, mezi slovy Svět – Na Macoše – vlasy, s D. v Pasáži, več. čtení (co asi tenkrát večer četla, než se stala Nocí?). Tam se ji musí Eliška vydat hledat, aby pochopila vyprávění Nesmrtelné – útržkovité, rozporuplné (pramen její řeči vysychá den ze dne), musí sestoupit do všedních, kusých záznamů, do fragmentů slov, do iniciál a křížků, do Macochy nenapsaného textu.

Přitahuje kolena k bradě. Křídlo Petrof se ve tmě matně leskne. Na něm se rýsuje silueta Rozsévače.

Svlékám se. Působí mi to nevýslovnou trýzeň. Kutikula však už stejně na dvou místech praskla, tam, kde mi před časem přejela pod krkem Pravda, a na čele, které mi spárem rozryla Skutečnost. Nejsem Eliška Beránková, jsem Daniela Hodrová. Jste spokojeni, okřídlení pánové? Spočíváte pevně na svých soklech na střeše Vinohradského divadla, anebo se už zase chystáte k letu, k němuž jste se svými křídly z kovu tak špatně uzpůsobeni?

Není Elišky Beránkové. To já jsem viděla pana Chauna s Tvorem, to já sestupuji do tropické krajiny, kde na pojízdném křesle skládá umírající básník – můj otec Zdeněk Hodr – svou poslední báseň, to já jsem letěla chodbou ke studiu 6, tančila se soudruhem Midasem v kostýmu Johanky z Arku, já jsem při návratu z Kubelíkovy ulice slyšela zpívat mládence Kde domov můj. Jen se mne teď, když jsem kutikulu Elišky Beránkové svlékla (na několika místech na mně ještě v cárech visí), zmocňuje divný pocit. Co když Eliška Beránková bude žít dál, nezávisle na mé vůli? Co když všechny smyšlené románové postavy někde přebývají, stejně jako mrtví, obklopují náš svět stále neprodyšnějším obalem, tvořeným i všemi našimi pocity a vzpomínkami (Břetislav Kafka ve své Experimentální psychologii nazývá ten obal protonace)? A jak potom vyjádřit, odhodíme-li všechny larvy, svlékneme-li se jako cirkusový klaun z nesčetných vest, onen rozdíl v pohledu, kterým se dívám na svou minulost jako na představení, sedíc po straně jeviště, odkud mohu sledovat nejen z větší blízkosti hru, ale i příchody a odchody herců? Čekají za mými zády na svůj výstup, na svou narážku, cítím na krku jejich horký dech, slyším, co si šeptají, a když se ohlédnu, vidím, že někteří z nich tam postávají se zdviženýma rukama, to proto, jak mi kdysi vysvětlil otec, aby jim paže zbělely. Znám už představení Noci s leguánem takřka nazpaměť, ale pokaždé se odvíjí poněkud jinak. Také předem vím, jak dopadne, a přece ve mně stále zůstává

jiskřička naděje, že do něj budu moci jednou vstoupit a dát mu jiný směr.

A jaký pohled je vlastně pravdivější, blíž skutečnosti? Pohled diváka, který se dívá ze tmy hlediště přes rampu a dočasně věří, že se na jevišti před jeho očima odehrává skutečný život? Tato iluze je nejdokonalejší, je-li dodrženo pravidlo tří jednot – času, prostoru a děje (proti těm se však neustále proviňuji), a to zejména tehdy, když je prostorem hry právě jeviště jako v Pirandellově hře Šest postav hledá autora nebo v Bartošově Vzbouření na jevišti. Anebo je pravdivější ten šikmý pohled hereckého dítěte přes přilbu hasiče, co chvíli zakrytý tmavými šály, ten pohled, v němž se repliky hry jako ze skutečnosti mísí s replikami, které herci pronášejí mimo scénu, v zákulisí, a které jsou z jejich života? Tam zdola vnímá divák jen těla a hlasy herců splývajících mu s postavami, jen text hry, tady za scénou se do hlasů herců mísí naléhavý šepot inspicienta pana Hovorky, vyvolávajícího herce z jejich šaten na scénu, a šepot nápovědy paní Nedvědové, která slovo od slova monotónně předříkává text, všechny role, takže repliky herců vlastně působí jako zvučná ozvěna jejího nezúčastněného hlasu. Kde jste, kamenní pánové, abyste mi dali odpověď na tuto otázku?

Vím, jak můj sestup jednoho dne skončí. Sklouznu po ploše svažující se k hledišti, které však už nebude z tohoto světa. Minulost se totiž podobá láčce masožravé rostliny, padací jámě, gravitační pasti. Pan Turek, který je entomolog, ale vyzná se i v masožravých rostlinách, protože je to de facto obor pomezní, by teď řekl, že může jít o láčkovku z rodu Nepenthes či Sarracenia, tedy o druh špirlice. Past takové špirlice má tři zóny. První, vnější, slouží k lákání a nasměrování kořisti k hrdlu láčky, k tomu účelu je vybavena nektarovými žlázami a štětinovitými chlupy, namířenými do nitra pasti. Druhou zónou je kořist naváděna hlouběji do pasti. Nektarové žlázy se v ní

směrem dolů zmenšují, řídnou a postupně vytrácejí. Povrch této zóny je schůdný pouze směrem dolů. Sestupující se dostane na dno tím rychleji, čím zběsileji se pokouší o únik ve chvíli, kdy pochopí, co mu hrozí. Tam dole, nejníže, kde pak podstupuje největší proměnu, dutina hladká jako lůno. Regressus ad uterum. Návrat do pohlcujícího a rodícího lůna, kde minulost splyne s budoucností.

Budu pozřena masožravou minulostí, která vybujela v tropické krajině na jevišti Vinohradského divadla. Čeká tam na mne se svou gravitační pastí. Rostliny, které se mi ovíjejí kolem nahých lýtek, nejsou masožravé. Zatím se nalézám v první zóně. Okouším nektar minulosti. Népenthes neboli žal utišující – tak se prý jmenovala dosud neidentifikovaná droga, kterou staří Řekové užívali ve směsi s vínem k přípravě elixíru zapomnění. Zapomnění? Ale já přece toužím po elixíru paměti. Je tedy vůbec směr mé cesty správný? Už jsem se však ocitla na kraji druhé zóny, její povrch je schůdný jen směrem dolů. Sestupuji...

Milý příteli, píše Karlu Milotovi, *našli mi na plicích skvrnu, od dubna jsem měla bronchitidu a kašlala... Když jsem četla Vaši knihu Noc zrcadel, tak jsem se zaradovala, že přece jen takové věci jsou na světě (jako náš vztah), a sobecky, že to má se mnou souvislost, že přece jen někde někomu záleží na mé práci, že to všechno nebylo nadarmo, do větru. A uvěříte tomu, že jsem na to myslela při „posledních věcech člověka" moje karanténa rakoviny ještě neskončila, ale tuším to, bojím se, ještě není definitivně rozhodnuto.* Není rozhodnuto? Tehdy ještě nebylo. Zanedlouho po tom dopisu do Prahy opustila navždy svou bostonskou adresu (2 Soldiers Field Pk, 75 Boston MA 02163) a za tři roky nato v kovové schránce přeletěla Atlantický oceán, rukou olšanského rozsévače byla rozptýlena na pražském hřbitově. Teď kráčí přes Václavské

náměstí, udivena, proč muži v bílých přilbách, jaké se nosí v tropech, střeží v noci světcovu sochu.

Vloha k metamorfóze je prý v každé tkáni. Normální buňky mají smysl pro řád: jsou pěkně srovnané, protáhlé a rostou jen v jediné vrstvě. Naproti tomu nádorové buňky skýtají obraz dokonalého chaosu, rostou si bez jakékoli orientace, jak se jim zlíbí, jsou kratší a někdy se množí i v několika vrstvách na sobě... *Milý příteli, jiná věc je žít s vírou ve smysl vlastní práce, nebo lépe — věřit ve smysl literatury, která si ve své spravedlnosti vybere, co je živé, a dá tomu žít, ovšem životem stínů, které (jako* v *Odyssei) ožijí jen čerstvou krví...* Rozptýlená přichází Železnou ulicí na Staroměstské náměstí, pódium před radnicí, která od války zůstala ruinou, právě potahují černým suknem. *Autobiografie, ovšem, co jiného člověk opravdu zná než svůj život a to, co poznal ze života druhých?* Vdechne vůni moře. Moře? — Té řeky, po níž se jí stýskalo za oceánem, kdysi ji viděla den co den na cestě do gymnázia (ona, nebo postava z Amora a Psyché?), v kabinetu za zády Alžběty (nebo na jejím rameni?) seděl vycpaný sokol, oba se dívali přísně na...

Množení normálních buněk se zastaví ve chvíli, kdy pokryjí v jedné vrstvě dno pokusné nádoby. Jejich uměřený růst hlídá činitel nazývaný kontaktní inhibice růstu. A tento román? K jakému typu tkáně patří? Čerstvou krví oživuji stín Milady Součkové. Jde Karlovou ulicí, už je blízko mostu. U Mostecké věže se ve tmě hemží postavy, některé stojí na žebříku, něco si podávají dolů. *Od té doby, co žiju tady* v *Bostonu, kromě maličkostí jsem nenapsala žádnou prózu. Tady pár lidí o mně ví a říká, že jsem básník. Ale nikdo nic nečetl, už proto, že neumí česky.*

Ruka v rukavici vyjímá lebku z železného koše, podává ji dolů jiným rukám v rukavicích (Kašpar Kaplíř), ty opět dalším. Není tím podivuhodným nočním divadlem nijak překvapena. Ruka vyjímá další (Diviš Černín). Neudivuje ji, že tu čas opsal

jednu ze svých smyček (Tobiáš Štefek z Koloděj). Koloděje jsou Kaladý, kdo dneska zná její báseň? Čas postupuje račím krokem – od snímání lebek ke staroměstské exekuci. Nezní v jednom z jejích románů záhlaví kapitoly Obráceně: od manželské hádky k zásnubám? – Doktor Jan Jesenský z Jeseného.

Mám připravený sešit Ritmi bohemici, je to „líbivé", Chalupecký říká, že zpívám jako ptáček (ipsissima verba), ač jsem stařenka... Dívá se na hladinu řeky, která se ve tmě matně leskne jako deska křídla Petrof. Ještě svému příteli z Čech poslala pohled z Jeruzaléma, na obrázku září zlatá kopule chrámu, ze své poslední cesty (ba ne, poslední byla – bude ta pražská). *Pozdrav z putování k Božímu hrobu. M. Kabátníková.* Naposled mu píše 31. října 1982. *Když já teď nemohu z domu, jen tak autem do nemocnice na ozařování. To jsou výlety! Ale měli jsme tu nádherné počasí, něco takového jsem nezažila. A strom dole pod mými okny a karmínový!*

Pod kamenným mostem pomalu a tiše podplouvají půl lodě, půl labutě – Victorian swanboats z bostonské Public Garden.

Eliška Beránková se opět probírá matčinými kalendáři, sestupuje do propasti času, do doby před svým zrozením. 5. srpna 1942, středa. *Po prvé v kanceláři!!!!!... úřad, s K. na hřbit., u K., E. Sillanpää: Umírala mladičká. S otcem na svač.* v *Arcu, úřad, spaní, vlasy. R. Fieldová: To vše a ještě nebe. Výplata 1289,-. Celý den u přednosty. Ve Slavii na Hrdina Pipin. S dr. N. pěšky domů... s N. pěšky... s dr. N. pěšky domů... domů s dr. N. ... s N. pěšky... s dr. N. domů... v Arcu s N. ... več. s N. v Lochfraun (?)... s N. na obědě... S N. u Loclui (?)... Výplata 1307,- ... več. s N. na Perle von Tokay.* Domyslí si, že N. vystřídal Chvátala, Součka, Drechslera, Hlaváčka... Jejich jména Eliška z iniciál snadno dešifruje podle telefonních čísel, poznamenaných na konci kalendáře. Dr. N. = doktor Nickerl, tel. 550 70. Byl to Němec, nebo Čech? – Němec, řekne

Nesmrtelná, když se jí Eliška Beránková zeptá, musí otázku napsat na kousek papíru, protože babička už ztratila poslední zbytky sluchu. Nebylo to vlastně poslední slovo, které vyšlo z jejích úst, než se proměnila v sochu Nesmrtelné? Marně se Eliška ptá dál, podstrkuje babičce před oči útržky se svými otázkami, Nesmrtelná jen pokyvuje hlavou a posléze i ten pohyb ustane, stane se sochou.

Pokouší se vytvořit příběh, který vyvstává z těch stručných záznamů – s dr. N. pěšky domů, s N. na obědě – z těch nenápadných slov, ale také z těch zamlčených na kraji propasti. Leží snad v těch zamlčených slovech vysvětlení, proč matka, která byla ročník jedenadvacet, nebyla tenkrát totálně nasazena? Babička na Eliščinu otázku neodpoví. Možná jen předstírá, že je sochou, aby na ni nemusela odpovědět.

– Ubohé tváře jepičích larev, v nichž lze zříti lebku nad zkříženými hnáty a jedna ústa pro potravu i pro mlčení... Kdo to tu pronáší slova, která znějí jako apokalyptická věštba? – Vítr vás odvane do závěje... Stařenka v béžovém kostýmu, který na ní visí jako na loutce, přichází tanečním krokem. – Zapřísahám vás, slova mé mateřské řeči... Kdo dovede držet v ruce pero, umírá, a knihy podléhají zkáze. Těžce se rozpomíná na báseň, kterou napsala v září 1938. – V úzkosti vám radím: ukryjte se do jména malé vesnice. Tam vás vaši nepřátelé nebudou hledat. Jak by vás poznali, zanesenou vrstvami času?... Slova mé mateřštiny, až vám bude nejhůře... Řeč prý může zahynouti jako hejno jepičí... Slova se vynořují v básnířčině paměti ve zpřeházeném pořadí (anebo v mé paměti?). – Ukryjte se do jména vesnice. – Které? – Kaladý. – Kaladý? To je ale divné jméno. – Nějak budou to místo nazývat, i když je zkomolí, budete v něm jakžtakž žít, i když budete k nepoznání, budete dýchat, umírat, rodit... Kaladý, Kala...

– Kaladý, opakuje si Eliška Beránková ještě chvíli poté, co Rozptýlená odešla. – Kaladý. Utkvívá přitom pohledem

na Rozsévači, vlastně Dušanu Bahníkovi. A jak se na něho dívá a opakuje si to magické slovo, do kterého se měl za války ukrýt mateřský jazyk i život, zdá se jí, že Rozsévač pootočil tvář směrem k ní. Teď ještě ji to neupoutá, sotva básnířka odešla, už zase má před očima matku, její dva obrazy – nahou dívku pod proudy perleti a úřednici, která chodila s dr. N. pěšky domů, obědvala s dr. N. v Arcu... Který z těch obrazů je pravý? Nebo mohou existovat vedle sebe? Perleť zachřestila pod holínkami.

Celé týdny, měsíce bloudí pan Chaun trýznivým městem, hledá Tvora. Hledá ho v korunách stromů, údy loutky se mohly zaplést ve větvích, hledá ho u zdí, Tvor mohl splynout s chuchvalcem prachu (z toho spojení se třeba mohla za zvláštních okolností zrodit nějaká podivuhodná bytost), hledá ho v prohlubních, u kanálů. Znovu a znovu prochází ulicemi Blodkovou, Laubovou, Ondříčkovou, Slavíkovou. Proč jen Tvora tehdy nedržel pevněji, copak si nemohl loutku přivázat k ruce, aby mu ji vítr neodnesl? Koho teď pan Chaun k sobě přivine, s kým bude v „studni“ za dlouhých zimních večerů rozmlouvat, komu bude vyprávět o Jeleně Překrásné a jejich synovi Vlastimilovi? Neboť bývala doba, kdy pan Chaun měl ženu a také syna. Ale to už je dávno. Velmi dlouho bydlel pak v „studni“ sám, než objevil na pouti ve Stromovce Tvora, bytost z nití a polystyrenu. A teď už nemá ani jej.

Vidí dosud Tvorovu podobu jasně před sebou, ještě ji nesetřel čas. Když byl Tvor sebejistý, kráčel vždy kousek napřed dlouhým plavným krokem (nebyl to krok Jeleny?). Když se ho zmocnila úzkost, na pohyblivých schodech nebo uprostřed davu, snažil se skrýt svou ptačí hlavu v dlani pana Chauna, měnil se v uzlíček vydaný napospas světu a také proměně v něco jiného, takřka vycházel ze své podoby. Jen pan Chaun potom věděl, koho vede nebo nese v náručí. A co když se už

skutečně stalo, čeho se Tvor obával, co když se loutka, která se pojednou ocitla sama ve světě, změnila v něco úplně jiného? Jak by pak mohl pan Chaun Tvora poznat? A co když se poté, co rozsévač rozptýlil její popel na olšanské louce, stejně proměnila i Jelena, a kdyby se jednoho dne vrátila, nepoznal by Ocelovou špičku, jak jí přezdívali, protože kdysi na špičkách přešla celé Václavské náměstí? A stejně by možná nepoznal ani syna Vlastimila, vlastně Roberta. Ledaže by Vlasti-Robert před ním klesl na kolena jako marnotratný syn na Rembrandtově obraze, jeho reprodukce visí v „studni". Ne, nenechal by syna klečet ani okamžik. A možná už se to stalo, oba stáli za dveřmi, rozptýlená Jelena i ztracený syn, a netroufali si zazvonit. Třeba den co den chodí pan Chaun kolem Tvora a nepoznává ho, protože je loutka zakletá do jiného stvoření.

Pan Chaun si už je skoro jist, že je Tvor zakletý do jiné podoby. Bere na Škroupově náměstí do ruky kamínky, podrží každý chvíli na dlani, polaská. — Domů! Domů! šeptem volá Tvora. Jak se sklání k zemi, zaslechne nad sebou tichý zpěv: Kde domov můj? Vzhlédne a spatří slepého mládence. — domov můj? Když mládenec dozpívá, položí mu pan Chaun opatrně, aby se nelekl, ruku na rameno. — Neviděl jste prosím Tvora? Chce loutku mládenci popsat, ale tu si uvědomí, že mládenec je slepý, i jeho předchozí otázka byla tedy nesmyslná. — Tak to byl váš? Ujala se ho jedna žena, krásná. To byla určitě Jelena, v panu Chaunovi srdce povyskočí radostí. Nezdá se mu zvláštní, co všechno slepý mládenec viděl, a dokonce že si povšiml Jeleniny krásy. — Tudy šli. Mládenec pokyne směrem ke Kubelíkově ulici. — Mnoho štěstí!

Pan Chaun vykročí ke Kubelíkově ulici. Slyší za sebou tichý zpěv /zemský ráj to napohled/. Na rohu Ševčíkovy a Kubelíkovy ulice /A to je ta krásná země/, kde je vchod do nemocnice, si všimne starce a ženy, která starce podpírá, skoro nese /země česká, domov můůj/. — Myslíš, že nás tady

nechají, Hanno? Řekni té dámě ve vrátnici, že jí věnuji poslední výtisk... /země česká, domov můj/. Kolem krku má stařec široký hermelínový límec. – Raději mít sečnou ránu. Oh, ty sáně. Sáně! Kde jsou ty...?

Večer sedí pan Chaun v „studni" a teskní. Měl Tvora, a už ho nemá. Měl Jelenu, odtančila do světa. Doufal, že se Jelena vrátí, když přeletěla oceán a vstala z popela na louce rozptylu, stůl v „studni" byl od té chvíle neustále pokryt bílým ubrusem. Teď už je ubrus na mnoha místech znečištěn skvrnami. Měl také syna Vlastimila, vlastně Roberta, protože Vlastimil, jakmile dosáhl plnoletosti, si nechal změnit křestní jméno. Pan Chaun si na nové jméno svého syna, který je prý nyní ředitelem gymnázia v Hellichově ulici, ani teď po letech nezvykl. Přitom se obává, že dokud mu bude i jen v duchu říkat Vlastimil, syn se nevrátí.

Na chodbě jako by se něco pohnulo. Pan Chaun jde po špičkách ke dveřím. Jako by tam něco slabě vzdychlo. Opatrně otvírá dveře. Na zemi sedí dítě, asi desetileté, dlaněmi si zakrývá tvář. Když uvidí pana Chauna, vyskočí, zatočí se na jedné noze. – Kdo dělá motovítko, umře! Podá panu Chaunovi stéblo. Kde vzalo dítě teď uprostřed zimy stéblo? diví se pan Chaun. Chce se zeptat, ale dítě už uteklo, na schodech doznívají jeho skoky, dítě bere schody po dvou.

Pan Chaun sedí v „studni". Drží stéblo zlehka, takřka s něhou, mezi dvěma prsty, jako kdysi držíval Tvora. Kdo dělá motovítko... Usmívá se.

Smyšlené postavy pana Chauna a pana Petrouška mne usvědčují z toho, že už zase tvořím románovou iluzi. A co teprve postava té, která se v mé fikci na smrtelném loži svlékala ze všech šatů, které kdy měla na sobě, z těch darovaných po hraběnce Kounicové a také z těch vypůjčených, které má na Hellichově portrétu? Ze zvláštního ostychu si ji netroufám pojmenovat.

Právě jsem vyřadila z románu scénu, ve které sála s Lamblem šťávu z pomeranče.

Vlastně ani dobře nevím, co je románová iluze. Když s panem Chaunem teskním po Tvorovi nebo visím s panem Petrouškem na čihadle v Ústavu pro farmacii a biochemii, anebo když píšu o svém životě, který však začíná vypadat méně skutečný než příběh pana Chauna nebo pana Petrouška? Nejspíš jde v obou případech o románovou iluzi, byť o iluzi různého druhu. Démonické bytosti s bronzovými křídly by musely opustit své stanoviště na střeše divadla a zabydlet se v mém pokoji. A přece cítím, že už mám k románové iluzi, ke skutečnosti nerozrušované pohledem ze zákulisí, jiný vztah než před deseti lety, kdy vznikalo Podobojí, ale dokonce i jiný než před pěti lety, kdy jsem dokončovala Kukly, v nichž děj fungoval jako stroj, který ze své vnitřní, formální podstaty a nutnosti posouval postavami jako orlojovými figurami. Za touto formální nutností stála ovšem nutnost významová, vždyť město, které je mým domovem a možná nejdůležitější postavou mých románů, bylo v těch letech skutečně říší loutek.

Proto teď pociťuji trýzeň, nechci-li se podvolit „snadnému“ vyprávění či vydat osudy orlojovému koloběhu. Svět a styl Podobojí a Kukel se pro mne pomalu mění v mýtus, v jakési dětství a dospívání románu, do něhož se už nemohu vrátit. Opravdu nemohu? Stejně jako už nevystoupím na kopec Šibeničák, který se za těch deset let změnil v pahorek, na který vrhá stále delší stín bílý pyj televizní věže. Jen ty stromy s korunami omletými žižkovským větrem do tvaru homolí, v jejichž středu stávala šibenice, zůstaly. Dům, v němž bydlel Pavel Santner, je dávno srovnán se zemí, na jeho místě vyrostly novostavby, kolem nich se honí snědolící děti, a proti škole, na místě olšanského rybníčka, ostatně vyschlého už tenkrát, když se v něm chtěl utopit pan Šafařík, vybudovali hřiště.

Místo děje vystoupilo o pár ulic výš, už zase se blíží svému východisku v domě proti Olšanskému hřbitovu. Vracím se do domu svého dětství ve snech. Hledám tam Alici Davidovičovou, Diviše Paskala, sama sebe. A teď tam hledám také otce. Když mi v dnešním snu otevřel, tkvěl mu na tváři blažený úsměv, ale když jsem ho chtěla pohladit, začal přede mnou ustupovat, pomalu se scvrkával, až z něho byl jen takový věchýtek, smotek peří a prachu, který se mi ztratil v koutě komory, v místech, kde měli v Podobojí postel babička a dědeček Davidovičovi. A tak mi nezbývá než stále znovu vyvolávat jeho podobu z nebytí, vést ji za sebou alespoň na papíře, krajinou psacího stolu. Cítím, že Ozářený kráčí za mnou, jde vratkým krokem starce, ve kterého jej pták Kancer v několika měsících proměnil, cupitá jako sokolský dědeček Sofie Syslové, nachýlen k jedné straně jako dermatolog Kožíšek, s rukama pátera Paskala, jež připomínají bázlivá zvířátka, cukající se kůžičky. Jde za mnou, jeho krok, zdá se mi, je čím dál jistější. Zanedlouho se už možná obejde bez pojízdného křesla, ve kterém se třásl několik hodin zimou, než ho přijali v nemocnici v Kubelíkově ulici, neboť i před branou na území smrti se v tomto tryznivém městě čeká. Kráčí za mnou pevným krokem vladaře, hermelínový límec si přehodil přes pyžamový kabátek. Neohlížím se, aby se zase nepropadl do nicoty, aby se nescvrkl v hrstičku popela.

Pan Petroušek postává opět u vrátnice Ústavu pro farmacii a biochemii, ve vrátnici sedí pan Haderka. Opět sní, šplhá po sloupu na své čihadlo. Není pan Petroušek vlastně stylitou jako mnich Simeon, po němž následovali jeho příkladu další asketové, kteří trávili své pozemské dny stojíce na sloupech? Po žebříku k nim vystupovali lidé a tázali se jich o radu, někdy to byly osoby vysoce postavené. A kolem sloupů byly zakládány kláštery pro žáky a z daleka putující cizince.

Stylita Petroušek sedí na čihadle, rozhodl se sedět kvůli noze, která ho v posledních měsících víc a víc sužuje. Právě v duchu pojedl svačinu, Luisa nezapomněla, vytáhl si svačinu nahoru po provázku, teď ji zažívá. Tu se vrací z oběda ve Zdaru profesor Votava s doktorem Semonským. Pan Petroušek tentokrát nesjede dolů, aby je pozdravil, shora jim salutuje. A najednou, kde se vzal tu se vzal, stojí pod sloupem soudruh ředitel Čermák, chce se moudrého stylity, který přece má klasické vzdělání, zeptat... — Nezaclánějte mi tady, Petroušku! řekne v tu chvíli pan Haderka. Zřejmě na stylitu žárlí, že se s ním chce radit sám ředitel. — Proč se raději nejdete podívat na svý krysy? A tne do živého. Pan Petroušek se řítí z výšin svého snění, dopadne tvrdě na zem. Tím ale jeho sestup nekončí. Cesta dolů se však v tu chvíli stává výstupem, protože oddělení pokusných zvířat se nalézá v nejvyšším, pátém patře. Pan Petroušek už slyší pištění svých svěřenců, nadchází zřejmě doba krmení. Hněte z těsta v kádi koule, pak je hází do jednotlivých akvárií. Krysy se nedočkavě vrhají po štědré ruce svého živitele. Některé zvlášť lačné zvíře sjede zoubky po kožené rukavici, kterou si pan Petroušek při krmení navléká. A jestliže některá příliš dychtivá krysa vyskočí z akvária, i to se někdy stane, běhá potom celá zběsilá sem a tam a opájí se svobodou, nezbývá, než aby krysař Petroušek zběha chytil, zručným hmatem ho uchopil za dlouhý tenký ocas a udeřil tělíčkem o hranu stolu. Neboť taková krysa, která se opojila svobodou, je pro pokusy doktora Semonského k nepotřebě.

Ještě chvíli budu takto pokračovat, a okno mi zastíní zelená křídla. Ve skutečnosti totiž v takových případech zůstal pan Petroušek bezradně stát uprostřed krysího oddělení, zatímco krysa někde v koutě pištěla úzkostí ze svobody. Potom šel vyhledat uklízečku paní Salabovou. Ta krysu chytila a... Pan Petroušek dokázal usmrcovat pouze na dálku. K tomu účelu bylo v oddělení zvláštní zařízení. Bednička s hadicí, do níž se

pustil plyn. To pak bylo pištění a drápání po stěnách! Bednička se pro nemocné krysy, vlekoucí na zádech obrovské nádory, na pokyn doktora Semonského měnila v plynovou komoru.

Ne, pan Petroušek nevzpomíná rád na pomatené krysy a na tu osvětimskou bedničku. Nerad sestupuje do své minulosti, ale vůle silnější než vůle jeho jej k tomu nutí. Zdá se mi, že tvář Leopolda Petrouška znám, znám ji už dávno, a to nejen proto, že se podobá mému prastrýci, který skutečně sloužil ve vrátnici ústavu v Kouřimské ulici a tajně přicházel za babičkou. Rysy pana Petrouška – nočního sluhy, stylity Petrouška, krysaře Petrouška – se mi vryly hluboko do paměti. Kde jen to bylo, kde jsem ho viděla? Kým vším ještě pan Petroušek byl?

Možná si to všechno představuji příliš snadno, že mohu kdykoli svléknout kutikulu Elišky Beránkové, jako jsem předtím svlékla kutikulu Sofie Syslové a předtím Diviše Paskala. Myslím si, že s nimi mohu sehrát představení a potom je jednoho dne pověsit na šňůru nad vanu. Budou se tam pohupovat, jejich propletené údy budou tajemně chřestit, z ptačí perspektivy budou pozorovat další kus, který dole právě začíná. A sem tam pronesou něco o té nové hře, jejich poloha a upoutání jim totiž nic jiného než komentář neumožňuje, nijak jinak do dění ve světě a v románu nemohou zasáhnout.

S úzkostí vstupuji do koupelny. Obávám se, že bytost, kterou jsem ještě donedávna byla, uvidím viset na prádelní šňůře v podobě loutky (je zvláštní, že románové postavy poté, co prošly textem, úplně nemizí, nýbrž že se v mé představě mění ve své zmenšené dvojníky ze dřeva a sádry, v loutky). Už ode dveří ji vidím, i když mezi schnoucím prádlem a ručníky mohu zahlédnout jen kousek lýtka a cíp tmavé sukně. Rozhrnuji opatrně ručníky. Ale to není... to je přece doktorka Milada Horáková, obžalovaná z velezrady! A vedle Obžalované z velezrady visí ještě tři další, ručníky mi je předtím zakrývaly – Jan Buchal,

doktor Oldřich Pecl a Záviš Kalandra. Pohupují se a pomalu otáčejí v průvanu. Dovírám okýnko do světlíku. Všichni čtyři jsou oblečeni v tmavých šatech, jako by šli do divadla. Jsou bosí. Čtyři nanebevzatí z června 1950 čekají, až budou zase spuštěni. Do vany, kde se in diminuendo, jako loutkohra opakují dějiny této země? – Do tryznivého města.

V tryznivém městě však existují ještě jiné loutky než ty, ve které se proměnili mrtví v mém románu, a než Tvor, do kterého se vtělil stesk pana Chauna. V prodejně hraček na Václavském náměstí jsem si koupila loutku Smrt. Vyrobila ji Anna Preclíková, jak čtu na přiloženém lístku, kontrolním kuponu. Smrt je oblečena v bílé silonové říze s kapucí, na nohou má černé dřeváky. V moduritové lebce zejí obrovské tmavé očnice. Je beznosá. Zdá se mi, že smrt z dílny Anny Preclíkové je ztělesněním moru a malomocenství, podivné olšanské nemoci, která se už po dvacet let šíří městem. Učím se vodit loutku po psacím stole a po koberci. První kroky jsou nemotorné jako kroky dítěte, které se sotva postavilo na nohy v zahrádce rozkoše. Její údy při chůzi chřestí, klouby skřípějí, dřeváky klapají, říza šustí. Psací stůl přejde Smrt sedmadvaceti kroky, pokud jí ovšem v cestě neleží papíry nebo knihy (také rukopis románu), které její postup nakrátko zbrzdí. Snaží se pak trochu povyskočit, chvíli trvá, než se vysouká na horu knih, ale potom spěje zase nezadržitelně až k okraji stolu, kde se zastaví. Potom se pomalu otočí a vykročí nazpět. Zatím vodím Smrt od Anny Preclíkové jen po stole a po koberci, po němž kráčí zcela neslyšně, jen chřestění, skřípot a šustění prozrazují její přítomnost.

Do koupelny Smrt zatím nepovedu. Ještě nějaký čas ponechám loutky v blahé naději snít, ještě nezpochybním jejich představu, že smrt má podobu nanebevzetí, či spíš našňůruvzetí. Ještě nechci, aby se v té loutce ztělesnila bílá nicota, panující ve vaně a jejím okolí. Jak asi bude vypadat tanec smrti na kluzkém dně? Loutky ve vaně nemají dosud o Smrti ani tušení,

loutka zatím přechází jen po psacím stole. Avšak jednoho dne, možná až uplyne devětkrát třicet dní, až popíšu devětkrát devadesát listů, které už nedokáže překročit, spustí se loutka ze stolu, přejde tiše po koberci, dřeváky zaklapou po parketách v předsíni. A potom překročí práh koupelny...

Smrt z dílny Anny Preclíkové sedí na psacím stole, tedy v místech, kde stálo otcovo poslední lože, nohy drží způsobně u sebe, řízu, jak slušnost káže, si stáhla pod kolena. Hledí na mě upřeně temnými očnicemi. Režné nitě, které vedou k jejím hranatým dřevěným stehnům a k palcům modurovitých rukou, sevřených neustále v pěst, se jemně zachvívají.

Eliška cítí na zádech babiččin cop. Nesmrtelná jej kdysi nosila obtočený kolem hlavy. Ustřihli jí jej, když se provdala za doktora Kostku, později věhlasného gynekologa a porodníka. Cop vybledal na fotografiích z koncertů, pořádaných po první válce v Pardubicích (Nesmrtelná na těch snímcích sedí u harfy anebo stojí s otevřenými ústy, podobna soše Zpívající), a pomalu se rozpadal v krabici od bot stočený do klubíčka jako spící zvířátko. Na zádech mne pálí rusý cop Nesmrtelné. — Hoj, ty Štědrý večere, ty tajemný svátku! Mně na mysli jiného, jiného cos tane. Půjdu o půlnoci k jezeru a pod ledem pohlédnu milému pevně okem v oko. Toč se a vrč, můj kolovrátku!

Soudruh Midas toho večera v divadélku Máj sbor výjimečně nedirigoval, ani Sváťa Hubálek jej nedirigoval. Nacvičili jsme Erbenovu baladu bez nich, abychom soudruha Midase, který měl kulaté narozeniny, překvapili. Ve tmě hlediště se matně leskla jeho pleš.

Sbor recituje: Nastala půlnoc, všech nocí máti, půlnoc po Štědrém večeru: na mladém sněhu svěží stopu znáti ode vsi přímo k jezeru. Hana se sklání nad hladinu. Vidí domek — ale jen v šeře, jako co Václav ostává. Pak vidí kabát zeleni temné, klobouk na stranu s kytkou od ní. Václav! Nyní přikleká k vodě

Marie, sklání se nad hladinu, babiččin cop se konečkem smáčí ve vodě. – Už vidím, vidím – je mlhy mnoho, všecko je mlhou zatmělé; červená světla blýskají z toho – zdá mi se býti v kostele. Něco se černá mezi bílými – ne, to není svetr Pavla Finka... černé šaty s bílým... Toč se a vrč, můj kolovrátku, všeckoť ve světě jen na obrátku a život lidský jako sen.

Za oknem prudce máchnul zelený stín, pak ještě jednou. Zase už přiletěli – Pravda a Skutečnost. Nechápu, vždyť píšu prav... náhle se však ve mně vzmáhá pochybnost. Sahám do knihovny pro Kytici, hledám Štědrý večer. Jsou tam značky tužkou: SB – sbor, JŠ – Jana Šulcova, DH – to jsem já. Nejsem však Marie, ale Hana! Hanna? Ale to potom znamená... Koho jsem tedy, koho vlastně Eliška Beránková viděla v jezeře? Pavla Finka rozhodně ne. Všecko je mlhou zatmělé. Za oknem se ještě jednou mihnou dva páry zelených křídel, něco blýskne – čepel dýky nebo zrcadlo.

– Zašlo léto. Přes pole chladné větry vějí. Zvoní hrana... Na márách tělo vynášejí... Není to moje tělo, je to tělo Jany Šulcové. Ale ta se přece stane herečkou... Soudruh Midas vstává, sedadlo hlučně klapne /bílé družičky, planoucí svíce/, odchází uličkou /pláč, bědování, trouby hlaholíce/, za ním se prodírá Sváťa Hubálek /z hlubokosti znějí/, svazácká košile se mu na zádech vysoukala z kalhot /Miserere mei!/.

Už je to tak, nepotěšili jsme soudruha Midase v jeho slavný den. Je nespokojen naším výběrem. Neschvaluje, aby pionýrky chodily o půlnoci k jezeru, i když je to jen na jevišti a jezero představuje plechové umyvadlo. Lépe v mylné naději sníti, domnívá se, před sebou čirou temnotu. Před sebou, za sebou... Někoho mi tím připomíná. Soudruh Midas nemá rád noc divoplodnou, do níž sestupuji s rusým copem Nesmrtelné, který žhne na mých nahých zádech.

Voda pomalu natéká do vany. – Hano, Haničko, zlaté srdíčko, jaké tam vidíš vidění? – Ach vidím, vidím... tvář, její

rysy nemohu rozeznat, hladina se stále vlní, jak voda přitéká. Vladislavova tvář to však není. Půl muž – půl žena, půl dítě – půl stařec, půl... Teprve teď v koupelně jsem si všimla, že v hledišti byl také pan Chaun. Když rozsvítili, zazářila v uličce jeho červená šála. Pan Chaun hlasitě tleská.

Helena Syslová se v koupelně proměňovala v labuť, Hynek Machovec se proměňoval v motýla. V co se proměňuje Vladislav Hrach? Jsem si už téměř jista, že se za dveřmi jeho pokoje, na kterých pečlivě zatahuje hnědý závěs, odehrává tajemná proměna. A nejspíš se někdy odehrávala už v Břevnově, dávno před tím, než spojil svůj život s mým na radnici na Havlíčkově náměstí. Možná otec o Vladislavových proměnách něco tušil, proto tak váhavě vyslovoval svůj souhlas, když ho Vladislav žádal o mou ruku. Byl tenkrát už na smrt nemocen, doktorka Koryntová (Korintová?) mu už na hruď červenofialovou barvou namalovala dva vzájemně se pronikající čtyřúhelníky. Ještě nebyl ozářen, ale už byl osvícen. Brzo poté ho na gauč přiletěl poprvé klovat pták Kancer. Zůstával nad tím úkazem v němém údivu. Stopy po dravcově zobáku a pařátech, které mi s jistou dávkou pýchy ukazoval, rychle mizely.

Nevím, co všechno mohl otec o Vladislavových proměnách tušit. I kdyby mi byl ostatně tehdy řekl, v co se Vladislav proměňuje, kdyby toho tvora pojmenoval, tak jako jsem mu já na jeho žádost prozradila jméno ptáka, který ho trýzní, neuvěřila bych mu, stejně jako mi tehdy neuvěřil on. Ale i kdybych mu tenkrát byla uvěřila, přesto bych své rozhodnutí asi nezměnila. Doufala bych, že zakletí svého muže přemůžu, prochodím tři páry železných bot, sním šest olověných chlebů, popíšu devětkrát devadesát listů...

Teď už nepochybuji o tom, že se Vladislav proměňuje. V poslední době se to opakuje stále častěji. Vrátí se z Řehořovy ulice, zavře se ve svém pokoji, zatáhne závěs... Když potom za

nějakou dobu z pokoje vychází, tkví mu ještě na tváři zvláštní, blažený výraz. Mám strach, že mu jednoho dne ten výraz zůstane, nebude už mít sílu proměnit se do své původní podoby, stát se Vladislavem Hrachem, Vladislav Hrach Karlem Milotou.

Právě se vrátil z Řehořovy ulice, líbá mě na čelo, zavírá se ve svém pokoji, pečlivě zatahuje závěs. Nejdřív je slyšet tichý šelest, ten posléze utichne. Konečně rozhrnuje závěs, vychází. Na tváři mu tkví blažený, trochu užaslý výraz, ruce drží kousek od těla, s malíčky vyvrácenými dozadu.

Před mnoha lety jsem měla sen. V tom snu jsem byl nejmladším ze sedmi synů sedláka Tůňky z vesnice Karhule. Později se sen stal kapitolou z prózy Pravonín pod názvem Konec mého psa. Já, venkovský synek, jsem v tom snu škrtil svého psa (byl to vlčák), aby neprozradil, že se schovávám ve škarpě u silnice do Pravonína, když se z kostela vracel otec s bratry. Otec seděl na kozlíku, bratři stáli na voze, který rachotil po ztvrdlé cestě. Něčím jsem se tenkrát provinil, ale v tom snu jsem nevěděla čím.

Myslím na ten sen, kdykoli vzpomenu na konec Roziny Sebrance. Jméno ženské postavy z Wintrovy povídky dal psovi herec Miloš Kopecký, který psa nalezl na Národní třídě. Štěně bez obojku běželo od Národního divadla, které bylo tehdy v rekonstrukci před slavným stým výročím svého otevření. Miloš Kopecký, známý milovník psů, přivedl zvíře, jevící neklamné známky svého smíšeného původu, do šatny, kterou tehdy sdílel s mým otcem. A z divadelní šatny putoval Rozina Sebranec v noci po představení Cara Fjodora (bylo to tři dny po matčině pohřbu) do domu na rohu Lucemburské a náměstí Jiřího z Poděbrad.

Čím byl Rozina Sebranec nebo také jen Rozina nebo Sebranec starší, tím zřetelněji se víc než psovi podobal šakalovi, jak na něj také výrostci a řemeslníci na ulici často

pokřikovali. Některým dětem připadal krásný, jiné se ho bály a ustupovaly mu z cesty. Rozina Sebranec neměl ostatně děti rád. Byl nevychovaný, na ulici sežral, co našel, a jako každý nalezenec měl sklon k toulání. Vláčel mého otce po žižkovských a vinohradských ulicích po deset let, dokud se otec jednoho dne nevrátil z procházky zcela vysílen (o měsíc později mu na prsa namalovali fialovočervený obrazec smrti). Psa jsme vždy zahrnovali všemožnou péčí a láskou, kterou nám, měl-li právě náladu, oplácel.

Když otce začali ozařovat, pes se ve svém chování k pánovi podivně změnil. Nereagoval na volání, nanejvýš se na pár kroků přiblížil ke gauči, na kterém otec polehával, ale pohladit se nenechal. Chování Roziny Sebrance odporovalo všemu, co jsme kdy četli nebo slyšeli o dojemné oddanosti psů jejich umírajícím pánům.

Teprve nyní začínám Rozinovu chování rozumět. Cítil z otce ptáka Kancera. Strach z ptáka, který přilétal Ozářeného na gauč klovat, byl zřejmě silnější než láska k pánovi. Schovával se do koupelny, tiskl se hrůzou zježeným hřbetem ke stěně vany a setrvával v té pozici bez hnutí ještě dlouho po tom, co pták Kancer poodlétl.

Ke Karlu Milotovi přilnul Rozina už v době, kdy otec umíral. Viděla jsem v tom projev jeho bastardské vypočítavosti, ale milovala jsem jej dál jako tvora, kterého osud nadlouho spojil s mým životem. Otec umřel, Karel se stal Rozinovým pánem. Měl proti psovi plno výhrad, počínaje jeho šakalím vzhledem, a nikdy se s jeho existencí v bytě docela nesmířil.

Nějaký čas poté, co se ke mně Karel nastěhoval, začal se Rozina opět chovat podivně. Zase se schovával do koupelny, tiskl se hřbetem k vaně, v níž ležely tiché jako pěna loutky (ty však, protože už dávno existují jen v románu, neviděl ani necítil). Několikrát, když ho chtěl Karel pohladit, se po něm ohnal a zavrčel. Tehdy mne napadlo, že Sebranec z něho cítí

bytost, v kterou se Karel Milota, vlastně už Vladislav Hrach, proměňuje (nebo se ta bytost proměňuje ve Vladislava?). Cítil ji zřejmě ještě dlouho po tom, co Vladislav odhrnul závěs na dveřích a vyšel ze svého pokoje.

Sebranec se bál Vladislava Hracha, který se proměňoval. Začali jeden druhého nenávidět – Sebranec Vladislava, protože se proměňoval, Vladislav Sebrance, protože tu proměnu cítil. A nestihne Karlova nenávist jednoho dne i mne, nebudu obviněna z té proměny? Neodehrávala se nejdřív v románu a teprve potom...? Vladislav se čím dál častěji a na delší dobu zavíral ve svém pokoji, Rozina se čím dál častěji tiskl k vaně. Na dlaždičkách v koupelně a všude, kudy prošel, stírala jsem ve dne v noci loužičky krve.

10. prosince 1985 jsem nesla vysíleného psa v baťohu na zádech do Rybalkovy ulice. Nesla jsem ho kolem Čechových sadů, kolem vodárny, přes Bezručovy sady, ulicí Slovenskou (tam kdysi prožil svou jedinou, pozdní lásku s ošklivou fenkou podobně neurčité rasy, jako byl sám), přešli jsme Francouzskou a zahnuli do strmé ulice Rybalkovy, kde se nalézá veterinární stanice. Zvedla jsem Rozinu na operační stůl, sevřela jeho krk co nejpevněji, dokud pes neusnul v mé náruči hlubokým spánkem. Teprve potom mu vbodli jehlu do srdce. Srdceryvně jsem přitom plakala.

Zabila jsem podruhé, tentokrát ve skutečnosti svého psa.

Text románu se šíří jako pěnová struktura. Rozdíly v jednotlivých článcích jsou nepodstatné, neexistuje žádná hierarchie, žádný střed, ledaže by tím středem byly věže Svatovítského chrámu nebo falus televizní věže. Napohled v něm panuje neuspořádanost, text nabývá roztodivných tvarů, deformuje se, vybíhá do nejrůznějších směrů. Komůrky či buňky se k sobě řadí či přimykají tak, že mezi nimi vznikají styčné plochy, stěny. Věty přiléhají jedna k druhé. Vím, proč cítím najednou potřebu

rušit spojku a, kterou jsem tolik hýřila v předchozích románech. Ve skutečnosti tato spojka věty nespojuje, ale odděluje. Tkáň textu podle rovnice, vyjadřující šíření takzvané pěnové struktury ($n_0 - n, + n_2 - n_3 = 1$; indexy 0–3 jsou označením rozměru a n počet takových útvarů), už začíná vyplňovat část prostoru vymezeného stohem popsaných listů. Podobna kůži či půdě rozpraskané suchem šíří se pěnovitá tkáň textu prostorem, vůči okolí nesmírně odolná, uzavřená. Ještě víc než kůži a půdě rozpraskané suchem (její obraz se vepsal do paměti dítěte v račické zahrádce rozkoše) se však podobá buněčné tkáni.

Text románu je buněčná tkáň. Na některých místech se utvoří motiv. Motiv se podobá krystalu, který roste se zázračnou pravidelností. Tam, kde na sebe narazí dva nebo více krystalizačních procesů, vytvoří se v místě styku hybridní útvar – trs motivů. Tento útvar je pak základem nové, vyšší struktury krystalické srostlice – vzniká téma. Ano, někdy, ale ten okamžik nastává velmi zřídka, vytvoří románový text v některém shluku vět tematickou srostlici či drúzu. Krystaly: noc, pták, šaty... Drúzy: trýznivé město, loutka, divočina, tanec smrti, hora, propast, text. Drúza text se nalézá někde ve středu, román se v ní zavíjí sám do sebe (takovému postupu se říká mise en abyme).

Sestupuji s údivem do jeskyně románu, pan Petroušek by užil slova kaverna. Vidím, že v ní nepanuje jen pouhé hroznové kupení, text se nešíří jen jako pěnová struktura. Už teď v něm shledávám i znaky struktury jiného druhu – struktury dendritové. Rysem takové struktury, kterou mají praskliny ve skále, delta veletoku, průdušky, je větvení. V rámci této struktury se uplatňuje princip distribuce, tendence prostor členit. Jedna část přechází do druhé, znamená pro ni impulz k šíření. Jestliže pěnová struktura je uzavřená, struktura dendritová je naopak otevřená. Takovou strukturou je v románu mýtus.

Předstírám, že se poddávám pěnovitě narůstající tkáni textu, ale ve skutečnosti je mou ctižádostí tvořit krystaly, srostlice, vytvořit alespoň v náznaku dendritovou strukturu v podobě mýtu. Oidipovského? – Nikoli – mýtu o sestupu do podsvětí.

Sestupuji chodbou, která obemyká jeviště ve tvaru písmene U. Už jsem ucítila ten van. Slyším hlas starého básníka: Jak klidně smokvoň větve vzhůru vzpíná... Rozhrnuji tmavé šály, do vlasů se mi snáší divadelní prach /když na západě slunce dohasíná/. Proklouznu kolem pana Hovorky /jak čeká na noc, důstojná a tichá/ a usedám za hasiče, jeho přilba se v šeru matně lesknе /a nemodlí se, nelká, nezavzdychá/.

Ozářený sedí v pokoji číslo 6. Když jsem si sedala, zdálo se mi, že mne zpozoroval a nepatrně mi pokynul.

– Nonno! Už je pomalu čas k večeři. Za chvíli uvidíme krásný západ slunce. – Za chvilinku jsem tam... ač v noci... ač v noci, jež se... Stále není s básní hotov. Vím, co se stane, až ji dokončí, ví to také pan Hovorka, a nejspíš zná konec hry i hasič, který sedí přede mnou. Básník zemře a slova z básně se ocitnou o mnoho let později na listu černě orámovaném jako motto. Ale to už bude v jiné hře. – Ač v noci, jež se... Zvedá se vítr. Je slyšet hlasy. Objevují se dva Mexičané, nesou zmítajícího se tvora – leguána. Přisedají ke kaktusovitým trsům, které rostou pod verandou, přivazují leguána k dřevěnému sloupku. – Tenemos fiesta. Comeremos bien. Dámela! Dámela! Yo la ataré! Atarla fuerte. Ole, ole! No la dejes escapar. Déjala moverse! – Ta chvíle... Výkřik. Zprudka vyskakuji, až se židle převrhne. Hasič se otáčí, je to stále táž tvář, lhostejná tvář císařského zbrojnoše a morového pacholka. Ne, ještě ten okamžik nenastal. Jen upadl, zesláblý patnácti dávkami kobaltového záření.

Vyvádím Ozářeného na chodbu. Kolem stolků pokrytých ubrusy z voskovaného plátna se tísní množství lidí, kteří se

sesedli kolem svých nemocných. V bledém měsíčním světle, linoucím se z koule u stropu, zazáří jeho bílé vlasy jako perleť. Průsvitná křídla velkých můr přisátých ke sklu opalizují.

Eliška spěchá znovu (už pokolikáté?) Slezskou ulicí do Vinohradského divadla. Projde rychle vrátnicí kolem pletoucí Arachné (ta stařena střeží všechny brány v tomto románu), spěchá svažující se chodbou kolem jeviště. Ve vlasech už cítí jeho van, přes tvář ji šlehne černý šál. Jde téměř poslepu, protože jeviště nezalévá světlo reflektorů jako jindy. Zná však dokonale to místo, kde stojí hotel Costa Verde, v němž otce ubytovali pár dní před smrtí. Jen je jí divné, že je tentokrát kolem takové ticho. Copak se ještě nezačalo hrát? A tu najednou pochopí: přišla pozdě, představení už skončilo. Dohráli ho bez ní, možná na jejím místě seděl někdo jiný... Ale to znamená, že už nemůže zasáhnout do hry, změnit její konec. Nespočívalo právě v tom její poslání?

Už víckrát nerozehraji na těchto stránkách Noc s leguánem, zežloutlý scénář chovám jako relikvii spolu se zaječí paličkou. Zprvu se mi to zdálo prosté. Eliška Beránková několikrát vstoupí do divadla, bude sledovat představení, při každé další návštěvě děj pokročí o kousek dál, a jednoho dne se pak otevře brána... Počet cest, který bude nutný, aby k tomu došlo, mi však nebyl zřejmý. Představovala jsem si, že román, který hledám, vydá v tom závratném okamžiku tajemství, zruší skutečnost smrti, slovo nabude v opakovaném obřadu magické moci a vzkřísí Ozářeného.

Dívám se na Elišku Beránkovou. Je na pokraji sil. Stojí uprostřed jeviště a pomalu obrůstá tropickými rostlinami. Vybujely zatím do gigantických rozměrů. Víme obě – minula noc s Ozářeným. Odešel nebo odjel navždy z Costa Verde, z Vinohradského divadla, z Kubelíkovy ulice. Williamsova hra se už v tomto románu sotva dohraje. Možná i proto, že

ve scénáři zvláštní náhodou schází právě několik posledních stran, na kterých Jonathan Coffin dokončí svou báseň a zemře. Anebo mi po šesti měsících, co jsem nepsala, vyčerpána Vladislavovými proměnami, připadá spasitelské gesto té bytosti, kterou ovládám jako loutku, najednou nemožné a nevěrohodné. Začínám tušit, že cesta do podsvětí – nekyia, cesta do noci paměti mohla vést přes Noc s leguánem jen do určitého okamžiku. Dál už se nemůže odvíjet v pravidelných zákrutech, koncentrických kruzích jako Dantova cesta peklem. Neboť ta cesta je cestou ve smyslu, které má v sanskrtu slovo pátha. Nevede předem známou trasou z jednoho bodu do jiného. Její směr se mění spolu s tím, kdo se na ni vydá, a také spolu s trýznivým městem, které se rovněž proměňuje.

Pohnula se. Pokouší se odstranit z kabátu suché šlahouny. Odumřely, sotva se na ní uchytily, šustí jí mezi prsty jako svlečená hadí kůže. Jak odchází z temného jeviště, vrazí do pojízdného křesla, které tu zůstalo stát (nebo je to servírovací stolek, ale kde by se tu vzal?), vozidlo se dává pomalu do pohybu, jede čím dál rychleji, sjíždí...

Pohled Elišky Beránkové, když stála za sufitami nebo seděla za hasičem, vždycky přitahovalo provaziště, ta soustava propletených vytahovaných a spouštěných lan a ráhen, svinovaných a rozvinovaných závěsů, nad nimiž se míhaly postavy mistra provaziště a jeho dvou pomocníků. Tam, v té sféře spouštění a vytahování, zrození a nanebevzetí se nejen tvoří svět v několika okamžicích, povstávají přízračná města a krajiny (jednou z nich je tropická krajina s hotelem Costa Verde), ale odtud jsou spouštěni i lidé. Kdysi se domnívala, že mistr provaziště pan Voborník spouští herce na laně, které drží v zubech jako artista Karel Šmíd. Teprve později pochopila, že herci jsou zavěšeni na jakési houpačce, připomínající speciální zařízení horolezců z Gramingerovy záchranné soupravy (na této sedačce

se horolezci spouštějí do strmých komínů a nepřístupných rozsedlin a jeskyní, častěji k ní však připoutávají své zraněné nebo mrtvé druhy). Bála se o spouštěné herce a vždycky si vydechla, když se nohama dotkli pevné země, či spíš oné světly reflektorů ozářené plochy svažující se k temnému hledišti.

Svět provaziště připomíná Elišce jiný svět, hluboko zasutý v její paměti, lépe, v paměti rodu – svět cirkusu. Vždyť její prapradědeček kočoval po zemích českých i po cizině se svou „národní jízdárnou". Maestro Beránek byl majitelem hipického cirkusu, tuctu lipicánů, na kterých se v kruhové manéži projížděla slavná krasojezdkyně Olympie Persivalová (Peciválová znělo její pravé jméno), Eliščina praprababička z otcovy strany. Teď však Elišku provaziště přitahuje nikoli proto, že jí v žilách koluje krev maestra Beránka a Olympie Persivalové. Co když tady, v provazišti Vinohradského divadla, funguje týž mechanismus jako v koupelně, kde se od jisté doby houpají na šňůře loutky? Eliška Beránková chce jako Marie s babiččiným rusým copem, který se posléze stářím rozpadl, strašlivou poznati jistotu. Sbírá v sobě odvahu, zvedá hlavu. Nahoře se míhají nějaké stíny, lanoví se vlní. Visí tam jakési homolovité útvary, podobné obrovitým hmyzím zámotkům. Jedno lano se koncem dotýká jeviště. Eliška lano sevře nohama a šplhá vzhůru. Co chvíli se jí o tvář, o nahé paže a nohy smýkne nějaký provaz, hlavou narazí o nějaké ráhno, které se jí postaví do cesty. Jak šplhá vzhůru, pomalu jí ubývá sil a dechu. Už dál nemůže, zůstává viset mezi jevištěm a provazištěm. Náhle ucítí, že je vytahována vzhůru. Nahoře se kmitá čísi tvář. Eliška Beránková ji nezná, tvář pana Voborníka to není. Já však tu tvář poznávám. Je to tvář toho, kterému se zapletly nohy, když jsem ho o devadesátinách Nesmrtelné vyjímala z auta, toho, který se kdysi dávno plížil při zdi, aby se neotřel o císařův hermelínový límec... Prastrýc Petroušek! Kde ten se tu vzal?

Od jisté doby, přesněji od devadesátin své sestry, nemá pan Petroušek jen antické sny. Často teď ve snu visí v plachtoví nějakého starodávného korábu, táhne za lano, a tu se zdola mezi plachtami začne vynořovat čísi tvář. Tvář polo dětská, polo dospělá. Podobá se trochu té, která ho o devadesátinách vyjímala z auta a navlékala mu návleky. Praneteři Daniele. Noční sluha Petroušek si není úplně jist, jestli v tom vracejícím se snu visí opravdu v plachtoví korábu. Kde jinde by to však bylo? V Ústavu pro farmacii a biochemii sotva. A proč se k tomu připletla dcera zetě jeho sestry?

Znamená to snad, že pan Petroušek nebyl jen nočním sluhou a krysařem, ale že byl také mistrem provaziště? Odkud by se jinak vynořila ta představa, že vytahoval Elišku Beránkovou, kterou pokládal za mne? Ale proč to přede mnou otec tajil? A proč babiččina bratra vykázal z domu (aby tomu gestu dodal váhy, připnul si císařský límec)?

Pan Petroušek ve snu uteče až na střechu divadla. Tiskne se k Pravdě, vlastně spíš k démonu Lži, kterého se Pravda chystá probodnout. Ruka s dýkou je stále, už mnoho desetiletí napřažená.

Dnes, když jsem se vracela z Ústavu pro českou a světovou literaturu a vyjížděla nahoru z metra, uviděla jsem před sebou na schodech Vladislava. Mohla jsem povystoupit o pár schodů k němu, ale neudělala jsem to. Něco mne zadrželo. Jako by bylo nebezpečné hlásit se k němu, když o mé přítomnosti neví. Bylo to zvláštní, ale napadlo mě, že by mne třeba mohl zapřít. Přede mnou po pohyblivých schodech nestoupá někdo, s nímž už několik let žiji, ale ten, s nímž jsem se dosud nepoznala — Vladislav Hrach před víc než šesti lety. Přistihla jsem jeho minulou podobu, k té se nemohu přiblížit, protože k ní ještě nepatřím. Byla ve mně podivná obava, že kdyby mne v tuto chvíli, v tento prosincový den nedlouho před Vánocemi

Vladislav Hrach zapřel, zapřel by mne i v té minulosti před šesti lety, která je – alespoň v tomto románu kousajícím se do ocasu jako had Uroboros – teprve někde před námi. Teprve se mnou bude Jan Zábrana, už několik let mrtvý, mluvit o Vladislavu Hrachovi, teprve bude pátek 4. února 1982, sedneme si na vysoké židličky v grilbaru Koruna, budeme pít espreso a mluvit o svých románech – on o mém Podobojí, já o jeho Sudu. A obou se nás zmocní románová láska na první pohled. Kdybych tedy časovou posloupnost událostí narušila, nebylo by potom ani toto nyní, Vladislav by od metra nezamířil přes náměstí k našemu domovu.

Vyjeli jsme nahoru, Vladislav o okamžik dřív. Modlím se v duchu, aby se neotočil a nespatřil mě, protože tím by se můj neblahý osud naplnil, musela bych se vrátit tam dolů, do minulosti před naším seznámením, k němuž by pak třeba nikdy nedošlo. Vladislav – díkybohu – se neohlíží. A přece nemíří k našemu domovu! Klopýtám pár kroků za ním. Co když se přece jen koutkem oka podíval, a jsem už odsouzena, sjíždím dolů, byť zdánlivě kráčím, či spíš poskakuji po náměstí jako pták bez křídel, protože nestačím jeho dlouhému kroku.

Na rohu náměstí zůstávám v údivu stát. Vladislav Hrach vešel do domu, ve kterém bydlí Eliška Beránková.

Kdysi velmi dávno přebývala Eliška Beránková ve čtvercové ohrádce, byla středem zahrádky rozkoše. Od té doby, ať se nachází kdekoli, nosí si ohrádku všude s sebou. Každý prostor, do něhož vstoupí, se mění v její uzavřenou zahradu. Takovou zahradou je byt na náměstí krále Jiřího. Dokonce celé město, ve kterém přišla na svět a žije, představuje pro ni hortus conclusus, Eliška Beránková je středem trýznivého města. A také je středem tohoto rukopisu. Čeká v něm na svého bílého jednorožce. Položí jí hlavu do klína, jak to viděla na středověkých kobercích v pařížském Musée de Cluny. Jen

nejasně tuší, že existuje jakási souvislost mezi bájným zvířetem a Kristem. Mladá žena na obraze z Galerie Borghese drží v náručí beránka, jemuž z čela vyrůstá roh. Vzpomíná si i na krvavou štvanici na jednorožce, kterého lovci dostihli a skolili, když usnul v klínu panny. Právě když se dívala na obrázek Jednorožec v zajetí, kde zvíře leží uprostřed kruhové ohrádky, zjevila se jí znovu vyschlá račická pláň. Když pak v Jiřském klášteru spatřila na obraze Kristus na hoře Olivetské pestrobarevné ptáky v kulovitých korunách stromů, vzpomněla si, jak k ní tenkrát přilétali a zobali ovesné vločky, které vyvrhla.

Eliška Beránková sedí v ohrádce celý čas, který jí byl jako románové postavě vymezen, čeká, až se naplní podobenství. Sehraje v něm úlohu panny, nebo jednorožce? Podobenství se právě začíná naplňovat. Vladislav Hrach jí klade hlavu do klína. Panna hladí Vladislavovu hlavu, přejíždí rukou po jeho rozpáleném čele, po vlasech – ne, nehmatá na hlavě roh. Vladislav se neproměňuje v bájného jednorožce – na hlavě se mu z peříček složily chvostky, jak by se vyjádřil ornitolog Fischer. Vladislav se proměňuje ve svého oblíbeného ptáka, ve výra Bubo bubo, mění se v něj každý večer za hnědým závěsem ve svém pokoji a teď v uzavřené zahradě Elišky Beránkové. Král noci přeletí několikrát pokoj neslyšně jako stín, a když se letem unaví, usne na koberci nebo teď v klíně panny. Až se probudí, bude zase člověkem, jen prudké otočení hlavy a vyvrácené malíčky (ornitolog by řekl vratiprsty) mu ještě chvíli zůstanou z té kouzelné proměny.

Otvírá knihu. Nejdřív jí padne zrak na věnování, otec ji matce věnoval k Vánocům v roce 1944, mnoho měsíců před jejím narozením. Dívá se upřeně na první stránku, na obrovskou vinětu v horní části. Baldachýn z temně zeleného listoví se klene nad slovy „Dávno, dávno již tomu...“, v jeho středu tkví skládaná růžová holubička (vánoční ozdoba do okna, nebo

pentle z čepečku?), dívá se... až se ocitne v rozkošném údolí. Z dálky už vidí babičku s dětmi, psi běží kousek před nimi. Barunka a Adélka jsou celé v bílém, babička má na sobě jako na Kašparově ilustraci mezulánku hřebíčkové barvy, na hlavě má čepec s holubičkou, podpaží si nese plachetku. Když se všichni přiblíží na pár kroků, všimne se, že má babička na krku granáty s tolarem.

Už jsou psi až u ní, vztáhne ruku, aby je pohladila – ucukne, psi, kteří prve vesele vrtěli ohony, na ni teď cení zuby. Asi z ní cítí Rozinu Sebrance.

Babička bere Adélku a Jana za ruku, napomíná psy, aby dali pokoj. Sultán a Tyrl jsou však stále neklidní, dokonce začnou vrčet. Co jen ty psy na ní tak rozdráždilo? Teprve Barunka psy energickým gestem zažene do louky. Zkoumavě se podívá na ženu, kterou potkali. Pohledy těch dvou se na okamžik setkají.

Babička děti pobízí, aby si pospíšily, paní kněžna na zámku už čeká, dokonce je trochu popostrčí, ale děti jakoby otálejí, co chvíli se některé ohlédne. – Babičko, pročpak nemá Viktorka nikdy pěkné šaty? A pročpak nikdy nemluví? – Když je bláznivá. Děti se ptají dál, ale už se vzdálily, jejich otázky ani babiččiny odpovědi už není slyšet.

Stoupá k lesu, k velikému dubu, který tam na kraji stojí. Odtamtud je krásný výhled do údolí. Z babičky, dětí a psů jsou zatím malé figurky, stále menší a menší, až dočista zmizí z obzoru, někde tam, kde začíná anglický park. Dlouhým pohledem spočine na místě, kde tuší splav. Tam někde je omšený pařez, na který usedá za soumraku Viktorka, dívá se do vody a zpívá dlouho do noci svému děťátku. Teď však je ještě odpoledne a Viktorka na pařezu nesedí.

Pustí se hlouběji do lesa. Pestrobarevní ptáci tu líbezně zpívají, pod stromy jsou nastlané měkounké podušky, vyrážejí z nich křičky lýkovce, někde rozkvétá zlatohlávek (Lilium

martagon). Už se blíží k jeskyni, v níž Viktorka v zimě v létě přebývá. Snaží se našlapovat co nejtišeji, vyhýbá se větvičkám, aby pod jejíma nohama nezapraskaly a Viktorku nevyplašily. Tady už jsou tři jedle, pod nimi se nachází vchod do jeskyně. Je zarostlý křovím a schválně zakrytý, aby ho nepovědomý nenašel. Ona však jde najisto.

Odhrne větve, nahlíží dovnitř. V přítmí není téměř nic vidět. Otvor je nízký, musí se hodně sehnout, dokonce leze po čtyřech. Šátrá po vlhkých stěnách, po zemi. Viktorka v jeskyni není, přece jen ji asi vyplašila, ta nebožačka teď pobíhá někde po lese. Sklesne na hromádku suchého stlaní a mechu, které bláznivé slouží za lože. Padla na ni velká únava. Touhle dobou už bude babička s dětmi na zámku. Právě teď možná prošly kolem dvou premovaných sloužících, na chvíli se zastavily v předsíni. Uprostřed je kulečník, kolem zdí stojí na podstavcích ze zeleného mramoru bílé sochy. Vstupují do salonu, procházejí koncertním salonem a knihovnou až do kněžnina kabinetu. Teď asi poznala babička na portrétu toho, který jí daroval tolar, ukazuje tolar kněžně, vypravuje. A pak bude paní kněžna pít kávu a děti s Hortensií čokoládu, jen babička si nevezme kávu ani čokoládu, na jedno ani na druhé není zvyklá, až potom, aby neurazila, vypije kalíšek sladkého vína. – Co je to v těch skořápkách, co paní kněžna jí? zeptá se Jan Hortensie. A komtesa řekne, že to jsou mořská zvířátka, jmenují se ústřice.

Neví, jak dlouho spala. Vyběhne z jeskyně, už se začalo stmívat. Teprve pod dubem na kraji lesa se zastaví. Pohlédne do údolí. Právě se vracejí. Zatím jsou to jen malé figurky, ale ty jsou stále větší a větší, zanedlouho se bílé šaty děvčat a babiččina holubička prokmitnou zelenem. Chce se k nim dolů rozběhnout. A tu vidí, že má nohy zkrvavené, šaty samý cár. Počká pod dubem, až přejdou. Na prsou ji zašimrají hebká pírka. A pak už sbíhá ze stráně, tiskne k sobě ptačí tělíčko, běží lehce, tak lehce, až se zdá, že se nedotýká země.

Je u splavu, shýbá se k vodě. Vlny stékají po splavu prudce dolů, vyhoupnou se vzhůru a potom rozstříknuty v miliony kapek padají, ještě jednou se v pěnivém kotli převalí a potom slité v jediném proudu tiše plynou dál. Je slyšet divoký smích, potom zpěv. – Spi, děťátko, spi. Na rozkošné údolí padá tma /zamhuř očka svý/. Na Starém bělidle se už babička s dětmi ukládají ke spánku /Pánbůh bude s tebou spáti/. Jen Barunka ještě bdí /andělíčky kolébati/. Ráda by věděla, co se v té pobloudilé hlavě u splavu děje /spi, děťátko, spi/. Kdo jí to však může vysvětlit? – Ta, která putuje různými romány, stěží.

Vstupuji do olšanského domu svého dětství. Nazývám jej tak, protože stojí proti Olšanskému hřbitovu. Bydleli jsme v tom domě do mých třinácti let. Často se mi zdá, že se tam vracím. Dům na náměstí Jiřího z Poděbrad, v němž bydlím víc než dvakrát déle, v mých snech kupodivu téměř nefiguruje. Za dlouhá léta od doby, kdy jsme se přestěhovali, jsem do olšanského domu ve skutečnosti vstoupila jen několikrát, jednou, na počátku naší známosti, také s Karlem Milotou. Je to moje cesta obřadní, proto ji konám velmi zřídka. Pokaždé, když jí projdu ve skutečnosti, ve snu nebo v románu, přiblížím se k tajemství toho místa a smyslu své existence.

Za těžkými vstupními dveřmi následuje sedm schodů z našedlého mramoru, kterým je v přízemí obložena do výše člověka i zeď. Mramor už silně popraskal (praskliny v něm vytvářejí dendritovou strukturu) a také na schodech se tu a tam kousek odštípl. Jako dítě jsem ty schody brala po dvou, po třech, dolů jsem dokázala skočit dokonce úplně shora, byl to nebezpečný skok, stačilo, abych se jen o něco míň odrazila, a mohla jsem dopadnout na některý spodní schod. Kdybych se naopak odrazila o trochu víc, mohla bych hlavou narazit do skla vstupních dveří.

Nyní však po nich vystupuji velmi opatrně, abych ani jeden schod nevynechala, jako by stoupání po těch sedmi schodech bylo něčím na způsob rituální formule, jejíž slova je třeba vyslovit ve stanoveném pořadí, žádné z nich nesmí být vynecháno. Nad schody zůstanu stát. Skleněné létací dveře stojí v cestě jako brána, kterou nelze nahlédnout do nitra domu, za nimi je temno, v jejich skle se zrcadlí zmenšené a trochu nakloněné vstupní dveře. Ten obraz, vzpomínám si, mne odjakživa fascinoval. Vypadalo to, jako kdybych létacími dveřmi neměla projít do nitra domu, ale těmi zmenšenými a nakloněnými dveřmi vejít zase jen do prostoru pod sedmi schody, které by byly stejně miniaturní. Bylo by velmi obtížné vystoupit po těch miniaturních schodech, na každý schůdek by se vešla leda tak špička mé nohy, přitom ani pak, právě pak bych nesměla jediný schod vynechat. A potom bych se dostala k dalším létacím dveřím, také malým, a v těch by se zrcadlily ještě menší vstupní dveře. A do těch bych už nemohla vstoupit, ani kdybych se sehnula sebevíc, ani kdybych se plazila. Natož abych pak dokázala, aniž bych se proměnila v loutku, vystoupit po schůdcích, tak malých, že by se po nich dalo jít nanejvýš po prstech na rukou.

Jednou, bylo mi necelých sedm let, mě ta představa zaujala natolik, až jsem pocítila závrať, a musela jsem se opřít o zeď. Náhodou šel zrovna kolem Petr Nebeský (vlastně nejspíš číhal za dveřmi, protože kdyby teprve vyšel z jejich bytu, byla bych si ho všimla). Jak ty dveře chlapec s andělským jménem (to jméno není vymyšlené, syn správcové se tak doopravdy jmenoval) zprudka otevřel, ucítila jsem hroznou bolest, prostředníček pravé ruky se skřípl ve škvíře dveří. Dostala jsem tenkrát do třetího dne otravu krve, teprve tehdy jsem řekla, co se mi stalo, prst mi operoval asistent Tošovský. Tenkrát jsem byla přesvědčena, že to chlapec s andělským jménem udělal schválně, aby mě pak mohl usadit u nich v kuchyni na pohovku

potaženou voskovaným plátnem a foukat mi na zmodralý a zploštělý prst.

Pokaždé, když jsem v dětství procházela létacími dveřmi, opřela jsem se o ně celým tělem, a když se potom dveře rozlétly, zprudka jsem vyrazila, aby mě těžká křídla nesrazila zpátky na schody nebo mezi sebou nerozdrtila. I když jsem dveřmi probíhala velmi rychle, stačila jsem vdechnout pach zelí, který se odevždy linul ze správcovského bytu. Za sebou jsem ještě slyšela trojí, postupně slábnoucí dunivý otřes několikrát se ještě zhoupnuvších křídel. Nikdy jsem se přitom neohlédla, jako by to ohlédnutí mohlo způsobit, že by mě dveře přitáhly zpět, sevřely v té úzké štěrbině mezi křídly a pak by mě zploštělou jako ten prst zase vyvrhly do prostoru před nimi, před ten stále menší a menší, donekonečna se opakující obraz jiných dveří. A křídla dveří by v tu chvíli byla tak těžká, že bych je sebevětší silou už nedokázala rozevřít.

Tentokrát jsem dveřmi neproběhla, jsem už přece dávno dospělá, dokonce na prahu stáří, vím, že stačí zatlačit přiměřenou silou a mohu bez obav (opravdu bez obav?) projít. Prošla jsem pomalu. A dokonce jsem porušila tu dávnou zápověď, a když jsem prošla, ohlédla jsem se, a spatřila jsem tak vlastně poprvé, jak se křídla třikrát zhoupla s dunivým otřesem, který zní, jako zněl odjakživa, a znehybněla. V tom okamžiku mi (jí) padne zrak na vizitku na dveřích správcovského bytu: JAROSLAV ŠÍPEK. Zarazí mě to, vždycky tam stálo HELENA NEBESKÁ. Ovšem že na tom není nic divného, nevešla jsem do jiného domu, jen lidé a jména se za ty tři desítky let, co tu nebydlíme, proměnili.

Jdu (jde) dál. Vždycky jsem (je) zvláštním způsobem rozechvělá, když pronikám (proniká) do nitra domu. Mám (má) obavu, že bych (by) se v domě mohla ztratit jako v černé díře. I dnes mne (ji) dům překvapuje svou neobyčejnou rozlehlostí. V tomto případě kupodivu neplatí, že v dospělosti se prostor,

vnímaný dítětem jako velký, smrští. Naopak, nikdy dřív se mi (jí) dům nezdál tak velký. Připadá mi (jí) podivně velkorysý, ba téměř obludný projekt neznámého architekta, podle kterého schodiště rámuje ve tvaru U obrovský prázdný prostor ve středu domu. Uprostřed není nic, prázdný prostor tu zeje možná jen proto, aby do života obyvatel domu vnášel vědomí propasti, nicoty s našedlým mramorovým dnem.

Pokaždé, když (jsem) vystupovala nebo vybíhala po schodech (DĚTI MLADŠÍ ČTRNÁCTI LET SMĚJÍ VÝTAHU UŽÍVAT POUZE V DOPROVODU DOSPĚLÝCH), musela (jsem) se ovládnout, aby(ch) zbaběle nešla těsně při zdi, nedržela se co nejdál od propasti ve středu, hrozící a vábící zároveň. Cesta dolů byla ještě nebezpečnější. Na jedné straně vydechovala propast, na druhé ožívala zeď podivnými obrazci, vystupovaly na ní podoby fantastických zvířat a obrysy velehorských krajin. A tam, mezi čtvrtým a pátým patrem jednoho dne vyvstal ostrý profil starce s výrazným nosem, s hlavou na temeni jakoby seříznutou. Už se k tomu místu blíží(m). Míjí(m) přitom obraz jakési tropické krajiny s palmami, které (jsem) si nikdy dřív nevšimla. Je tam dosud, pod několikerou přemalbou lze rozeznat profil starce se seříznutým temenem. Nevypadá ten portrét jako posmrtná maska? Teprve dnes poznává(m) papežského legáta, jeho profil se tu otiskl mnoho let před tím, než otec tu epizodickou úlohu hrál. A stejně je tomu i s tou tropickou krajinou, v níž teprve nyní poznává(m) krajinu v Costa Verde. A kdyby(ch) uměla číst ve fresce budoucnosti, objevila by(ch) ve shlucích zdánlivě nahodilých skvrn a rýh také všechny svoje různé podoby od narození po smrt a zároveň všechny krajiny svého života.

Stojí přede dveřmi jejich olšanského bytu. Na vizitce čte jméno DAVIDOVIČ. Přitiskne se ke dveřím. Dýchá co možná nejtišeji, snaží se dokonce zadržet dech, aby ji ta, která se tiskne tělem a tváří ke dveřím zevnitř, neslyšela. I bytost

uvnitř dýchá velmi tiše, aby ji ta před prahem neslyšela. Přesto však slyší zřetelně jedna druhou (nebo jejich dech splývá?). Přemýšlí o jménu Davidovič. Je si jista, že ještě posledně tam četla jméno ANASTÁZIE MARTÍNKOVÁ. S Martínkovými si tehdy vyměnili byt. S Alicí Davidovičovou chodila do školy, ale ta bydlela u brány židovského hřbitova, snad byla dokonce dcerou rabína. Potom... Zadržely obě dech. Ta uvnitř má na hlavě pletenou čepičku na čele vykrojenou do špičky, za chvíli půjde s otcem a bratrem na procházku podél hřbitovní zdi. Ruce bude schovávat v perziánovém štuclu. Kdo vlastně...?

Jestliže si až dosud myslela, že jediné, co se v tomto románu dělo, děje a bude dít, je smrt jejího otce, pak právě tehdy, když létacími dveřmi olšanského domu vešla, aniž to tušila, do dalšího románu, pochopila, že otcova smrt je jen jednou z nesčetných událostí tohoto příběhu, a že chce-li dospět až na dno propasti, kde ji čeká Ozářený, musí projít i všemi ostatními událostmi, které na první pohled s jeho smrtí nesouvisejí. Najednou pochopila, že právě tak jako každý její pohyb v sobě zahrnuje všechny její předchozí pohyby a také všechny ty, které teprve udělá, odvíjí se její život v davu existencí, životů jiných postav, které pokračují, ale zároveň v kteroukoli chvíli opakují všechny své fáze. Může zachytit pouhé zlomky těchto životů a jenom právě tím způsobem, kterým žijí v ní. V té mnohosti existencí, které v sobě nese, je přitom velmi těžké neztratit vlastní tvář, zůstat sama sebou. A stejně je tomu i s identitou věcí, třeba s jejím štuclem. Jejím? V tom štuclu, jehož počátek leží někde v románové nepaměti, není zakleto jen její dětství, ale život mnoha dalších lidí, skutečných i románových, možná celého světa, který se do sebe zavíjí, jak řekl Teilhard de Chardin (po něm to opakoval Michel Foucault), neboť i sebenicotnější a sebeobyčejnější věc (takový štucl přitom věru není věc obyčejná) v sobě zahrnuje všechny ostatní věci a lidské životy, a dokonce světové dějiny s jejich nekonečným

řetězem příčin a následků. Nalézt ten ztracený štucl by potom znamenalo...

Před několika lety, v době, kdy ještě babička nebyla sochou, cestovaly jsme do její rodné vesnice, Rosic u Chrasti. Přespaly jsme tenkrát v Pardubicích, v hotelu U Nádraží. Babička, tehdy už dávno hluchá, spala celou noc, zatímco já jsem bděla až do rána uprostřed ani na chvíli neutichajícího hluku projíždějících a zastavujících vlaků, posunovaných lokomotiv, sonorního hlášení. Navštívily jsme v Pardubicích babiččinu nejmladší sestru Elišku, tu, která teď umírá na rakovinu (možná je v tuto chvíli už mrtvá nebo zemře během této cesty do Rosic), a potom jsme jely až do stanice Rosice-Seslávky.

Procházely jsme se kolem potoka Žejbra. Do toho potoka prý jako děti házely proutky a také věnečky a dívaly se, jak je voda unáší. Hlinecká babička, která se k nim přestěhovala, jim říkávala, že musí hodit proutek hezky do proudu, když proutek zůstane u břehu, zachytí jej každá travička, každý kořínek, a dlouho, dlouho by trvalo, než by přišel k cíli. Bratr Oťánek se ptal, jak to bude potom, když proutek připluje ke stavidlu, nebude moci dál. Bratr Poldík (ten, který se stane krysařem a poté sloupovníkem) tvrdil, že proutek může plout dál, onehdy ho hodil do vody před samé stavidlo, točil se, točil a najednou byl pod ním, sjel přes vantroky na kola, a než přeběhl mlejnici, byl v potoce a plynul do řeky. — A kam potom plyne? ptala se tehdy Elinka hlinecké babičky. A hlinecká babička (nebo to byla jiná babička?) Elince (nebo to bylo jiné dítě?) vysvětlila, že od mlýna pluje do říčky Olšinky a ta se vlévá do řeky Chrudimky a ta potom do Labe a po Labi plyne proutek daleko, až přijde do moře. Moje babička, tehdy už slečna, proutek do vody nehodila, na nic se hlinecké babičky neptala, jen si představovala moře, jaké asi je. Také tenkrát, když mi o tom u potoka Žejbra vyprávěla, si moře představovala. Nikdy

ho neviděla. Moře pro ni bylo tak trochu jako smrt, do které vplynul proutek bratra Oťánka a teď do ní vplývá i proutek sestry Elinky. Jen moje babička bude nesmrtelná, protože tehdy žádný proutek do Žejbra nehodila.

Teprve potom, když mi babička ukázala všechna ta místa, na kterých se odehrávalo její dětství (jen jeskyni, kde v zimě v létě přebývala Viktorka, mi neukázala, nejspíš proto, že bych ten klam prohlédla a pochopila, že mi líčí dětství někoho jiného, že její vyprávění je vlastně jen vzpomínkou na jednu idylickou knížku), jsme zašly do babiččina rodného domu. Moderně ho přestavěli, takže ho téměř nepoznávala. V domě, kde teď bydlí babiččin bratranec a jeho syn s rodinou, je komůrka, výměnek babiččina strýce Jana. Té komůrky se přestavba kupodivu nedotkla. Směla jsem v ní pobýt, zatímco babička mluvila v parádním pokoji se svým bratrancem, musel na ni hodně křičet, i když měla sluchátko. V komůrce s oknem na dvůr, kde poskakovala slepice Černá, snášející vejce nesmrtelnosti (tři babička snědla v den otcovy smrti), jsem objevila dvě řádky starých knih po babiččině strýci Janovi, vlastně po babiččině dědečkovi Františku Vrátilovi z Boru (jeho podpis, tvořený spletí křivek, stojí na první straně většiny těch knih). Rukopisem Františka Vrátila je dopsán i chybějící začátek knížky o Meluzíně: V krásné zemi Francouzské blíže města Poitieres žil jeden bohatý hrabě, který se Emerich jmenoval, kterýž byl velmi učený, a v umění hvězdářském uměl věci budoucí předpovídati...

Četla jsem tenkrát ten příběh poprvé (teprve později se mi dostal do ruky středověký román Jeana z Arrasu, podle kterého knížka o Meluzíně vznikla), polo sedě, polo leže na smrtelné posteli babiččina strýce Jana. Druhý týhoden, když ona dle svého obyčeje do lázně odešla, Raimund, nemoha své ponoukání přemoci, vzal meč svůj a šel za Meluzínou... A jak se Raimund ulekl, když spatřil Meluzínu, že její svrchní díl těla tak sličný, na místě spodního dílu v ocas ošklivý nějakého vodního zvířete

neb ryby změněna jest. On od dveří odstoupil... A mezi knihami byla také Historie o trpělivé hraběnce z Brabantu jménem Jenovéfě, Mnislav a Světivina, staročeská rytířská historie aneb Příběhové prvních obyvatelův Okořského zámku v okolí hlavního města Prahy, Utěšená povídka o krásné Mageloně, dceři krále z Neapolis, a ještě asi tucet dalších, vždy po dvou či více knížkách svázaných dohromady. A také tu byla knížka Spějící jezdcové v Blaníku aneb Kámen mudrců.

Docela vzadu, za všemi těmi rozpadajícími se knížkami byla zasunuta kniha pečlivě převázaná provázky. Teď, když o tom píšu, najednou vím, že tu knihu nemohu otevřít já, že ji musí otevřít ta, která přijede do Rosic po mně v tomto románu. Už vchází do komůrky stýce Jana. Žádné hlasy k ní nedoléhají, babička je už od hlavy k patě proměněna v sochu. Bere knihu do rukou. KNIHA BOHOMIJOVA. Ruce se jí trochu třesou, když jeden po druhém rozvazuje provázky. Otvírá knihu. Čte: Před stvořením nebe i země nebyla žádná hanba ani bázeň, ani peněz, ani písma... a měli všichni jednostejný oděv překrásnej bílej plátěnej... a věděli jeden druhého, co si pomyslil, a věděli všechno, a měli všichni jedno myšlení. Eliška Beránková bloudí po stránkách Knihy Bohomijovy jako mnich Adso po stránkách Zjevení svatého Jana v Ecově románu Jméno růže, až dospěje k místu: ...zkáza celého světa přehrozná bude... radost nepřestane a navrátí se všechno, cokoliv bylo, pokud nebylo nebe ani země... Přijde čas, že staří povstanou zase, poznají to slovo a budou se radovati a radost jejich nepomine. A hle, do knihy je vložen list, nadvakrát přeložený, polorozpadlý, mnohá slova jsou setřena. Čte: Co snad jsem? Obraz živý vnitřního člověka, který jest mi hýbání i trvání... Co je kopí? Rytíř slepý, co Ježíše bok kopím otevřel, vyšla krev a voda na obmytí hříchu. To je v písmu, ten rytíř slepý nebo litera... Rozhovor zřejmě pokračoval na dalším listu, ale ten je nenávratně ztracen, rozpadl se v prach, ve který se za čas rozpadne i list první.

Leží na loži babiččina strýce Jana, její tělo se sesunulo do dolíku po těle dávného předka. Proměňuje se. Ne, nemění se v rybí pannu, nenarůstá jí ocas ošklivý. Tehdy, nebo vlastně teď v Rosicích, v rodišti mé babičky, v komůrce babiččina strýce Jana, na jehož smrtelném loži ta, která přišla po mně jako obraz živý vnitřního člověka a otevřela Knihu Bohomijovu, jsem pochopila, že v jejích žilách nekoluje jen krev maestra Beránka a Olympie Persivalové, že pochází také z rodu vyznavačů víry „beránkové". Od této chvíle bude vskrytu vyznávat víru v toho, který pro nás lidi jako beránek na smrt šel. A není divu, vždyť si tu víru nese ve svém jménu.

Je úterý nebo pátek, jdou zase jako před mnoha lety z pravidelného nácviku – Honza Ekl, Eva Krušinová, Eliška Beránková a Pavel Fink. Sestupují od budovy rozhlasu směrem k Václavskému náměstí. Honza Ekl, který se stane filmovým režisérem, vypráví o filmu Sladký život. Tu Eliška Beránková vykřikne: Podívejte! Ukazuje na fasádu Národního muzea. Je zjizvena střelami. Vzápětí se ozve nelidský výkřik. Strnou. Před Domem potravin se člověk mění v pochodeň. Rozběhnou se přes silnici, v běhu si svlékají kabáty, kterými chtějí uhasit oheň. Jen Honza Ekl neběží, volá za nimi: Blázni! Musejí se zastavit, dolů sjíždí od Stalinovy třídy jedenáctka, na vymletých kolejích drkotají její dva vlečné vozy. Když tramvaj přejede, před Domem potravin už nikdo neplane jako pochodeň, jen lidé odtamtud vycházejí s taškami a bílými balíčky.

Honza Ekl, který o všem pochybuje, měl pravdu, jen neradi mu to přiznávají. Copak je možné uhasit plamen, který vzplane teprve za deset let anebo který vzplanul už před dvaceti lety? Jan Palach přece musí děj se co děj opsat cestu sežehlé kůže z Václavského náměstí do olejové vany v Legerově ulici a odtud na Olšany a odtud do Strašnic a potom zpopelněný do Všetat a potom... Podobenství o mládencích v peci ohnivé se

musí naplnit. Eliška Beránková s Evou Krušinovou a Pavlem Finkem nemohou změnit běh věcí v tomto trýznivém městě, tehdy před lety a ani teď po letech v románu, který se rozpomíná.

Sestupují dál po náměstí, jsou už jen tři, Honza Ekl je někde opustil. Roztřásá je zima, i když si už zase oblékli kabáty. Míjejí biograf, kdysi se jmenoval podle ptáka vždy znovu se rodícího z vlastního popela, nyní se jmenuje podle hory, v níž spí vojsko hlubokým spánkem. Eliška Beránková se ohlédne. Na stupních pod patronem České země, který to vojsko z Blaníka jednou vyvede, hoří pole svíček, nad nimi se matně leskne zadek mohutného oře. A také u vodotrysku, který teď v zimě nestříká, se mihotají nesčetné plamínky. Hle, tryzna! Nebo zase jen zrakový klam?

Sestupují dál. Když míjejí biograf Alfa (Jáť jsem alfa a omega...), ohlédne se Eliška Beránková znova. Nahoře pod Muzeem je tma, tma je pod kopyty gigantického oře. Žádná tryzna se tam nekoná, to jen Eliška Beránková žije v domnění, že co bylo, je a bude. A přece — náměstí se začíná pomalu plnit mlčenlivými zástupy. A kolem těch zástupů a kolem sochy světce se už šikují štítonoši v bílých přilbách.

V mém dětství byly ještě jedny zvláštní dveře, možná ještě podivuhodnější než létací dveře v olšanském domě. Ty dveře oddělovaly hlediště od zákulisí. Byly železné jako opona, která se spouštěla po každém představení (nad ní byl nápis SLOUŽÍME LIDU). Byly tak bytelné nejen proto, aby v případě požáru izolovaly jeviště od hlediště, ale také proto, aby hluk od šaten a z foyer nedoléhal na jeviště, a zároveň — tento důvod byl možná ještě závažnější — aby k divákům nedoléhaly hlasy ze zákulisí, aby jim zůstala skryta mašinérie hry a nepřišli o svou iluzi. Jako dítě jsem si nikdy nebyla jista, kde se ty železné dveře nacházejí — zda nalevo, či napravo od jeviště.

Když jsem o přestávce, ještě rozrušena tím, co jsem viděla na jevišti, spěchala z herecké lóže nebo z hlediště za otcem do jeho šatny, váhala jsem pokaždé, na kterou stranu se mám vydat. Zdálo se mi, že se dveře nalézají střídavě nalevo a napravo podle zvláštní logiky hry, která se právě hrála. Cesta k železným dveřím byla pro mne dobrodružstvím: naleznu dveře, nebo zeď?

Za dveřmi, sotva jsem je pootevřela, a musela jsem na to vynaložit značnou sílu, dveře byly velmi těžké, už na mne obvykle čekal otec, vlastně ten, kým právě toho večera a v té hře byl – opilým německým důstojníkem, který tančil na stole s táckem na hlavě, císařem Zikmundem, čertem Belfegorem, básníkem Jonathanem Coffinem. Německý důstojník mne vede za sebou, jeho holínky vržou, následuji ho svažující se a potom opět stoupající chodbou kolem jeviště. V chodbě se ještě chvěje opar představení, repliky, které odezněly na jevišti, se tady někde shlukly v podobě nejasného šumu, visí u stropu zaklesnuté jedna do druhé jako spící netopýři.

V šatně si důstojník odloží čepici, císař si odepne hermelínový límec, v němž je mu příliš horko, čert si přehodí ocas, připnutý vzadu karabinkou, přes opěradlo židle, básníkův slamák, odložený na stolek vedle rozečtené Lidové demokracie, se spolu se zaječí paničkou zdvojí v zrcadle skříňky. Nad hlavou mi visí různé šaty, ty, jež si otec ještě oblékne během představení, vedle těch, jež už v představení toho večera dohrály. A vedle kostýmů visí také šaty, v kterých otec přišel do divadla – hnědé manšestrové kalhoty, semišové sako, zelený kabát s kapucí – a v kterých zase půjde domů. Čas, jeho jednotlivé fáze, minulost i budoucnost, tu nabyl podoby kostýmů, které žehlí, zašívá, přináší, zavěšuje, snímá a odnáší garderobiér pan Zajíc. V tomto vestimentárně pojatém čase může konec předcházet začátku nebo se mohou nalézat těsně u sebe. A také se tu prostupuje život se hrou, dotýkají se jeden druhého rukávy

a nohavicemi, někdy se dotknou také mé hlavy, protože sedím právě pod nimi. A když se v šatně podívám na otce, jehož popelavě bílá tvář se mi tak jako klobouk a zaječí pacička zdvojila odrazem v zrcadle, vidím, že i v ní se prostupují dvě roviny skutečnosti: je starým básníkem, který v Costa Verde skládá báseň o stromu (ještě ji nedokončil, ještě neumřel, klobouk ještě neleží zhanoben na podlaze lesní chaty), ale zároveň je to můj otec (ještě nedočetl poslední stránku novin, jeho sako ještě nenosí pan Kubíček, v jeho kabátě s kapucí ještě za chladných a větrných dnů nechodím krajem kamenů).

Potom se ozve zvonění. Spěchám z šatny. Zase následuji důstojníka, císaře, čerta, jdu za básníkem svažující se a stoupající chodbou k těžkým dveřím, které jsou hranicí mezi hrou a životem. Vdechuji omamnou vůni tropických rostlin, proniká z jeviště až sem, na rtech cítím slanou chuť moře, slyším, jak už se tu shlukují věty, zatím ještě visí u stropu zaklesnuté jedna do druhé, ale už zanedlouho se proberou z polospánku, vletí na jeviště a odezní tam v pořadí stanoveném scénářem.

Železné dveře zapadly. Ocitám se v davu diváků směřujících z foyer a bufetu v prvním patře do hlediště, odkud bezpečně usazeni v hlubokých křeslech potažených rudým plyšem budou sledovat další průběh představení. Druhé zvonění. Nemají tušení o dveřích, které dokonale pohlcují zvuky a neočekávaně se zjevují hned na té, hned na oné straně hranice. Nevědí nic o prostupování světů v chodbě podél jeviště a v šatně D, v níž má čas podobu tance svlékaných a oblékaných kostýmů. Žijí v domnění, že svět hry a svět života jsou dokonale a bezpečně odděleny, a rovněž jsou přesvědčeni, že čas je kontinuum a může postupovat pouze jedním směrem. Třetí zvonění.

Světlo v hledišti pomalu pohasíná, ten efekt mě dodnes fascinuje. Noc s leguánem pokračuje. Básník dokončil báseň, umírá. Smrt nastává jen ve hře, otec ještě žije, po představení mě bude čekat před vrátnicí, Arachné se na mne dokonce usměje.

Jeho tvář, když se ke mně skloní, aby mě políbil, bude vonět vazelínou. Kdybych se však byla v šatně dobře dívala, všimla bych si, že už tenkrát viselo skryto mezi šaty na ramínkách šedé popelínové pyžamo se stříbřitým proužkem, jiné než to, které měl na sobě ve hře. A až se potom naposled budu vracet z Kubelíkovy ulice, bude také to pyžamo schumláno v ranečku, který mi sestry v nemocnici připravily. Budu zase hledat ty železné dveře, narazím však na slepou zeď. Anebo ty dveře, jimiž nepronikne ani oheň, ani hlásek, naleznu a vstoupím. Ocitnu se v pralese. V korunách stromů se začnou probouzet ptáci. Ze všech stran ke mně bude doléhat podivný šum. To budou jedna přes druhou znít věty, které jsme si s otcem řekli, a také ty, které si teprve řekneme. Půjdu za ním svažující se chodbou – ne, do šatny D už nepůjdeme, sdílí ji teď s Milošem Kopeckým někdo jiný, vydáme se tam, kde budu tušit moře.

Krysař Leopold Petroušek míval svá tajná potěšení. Míval, nebo vlastně dosud má? Pan Petroušek si tím najednou není zcela jist. Co když Leda dosud žije? Co když její smrt byla jen zlý sen, který se mu zdál, když k ránu na vteřinku zdřímnul ve vrátnici Ústavu pro farmacii a biochemii? Pana Petrouška z té představy polije smrtelný pot. Těžce vstává, šourá se k pavlači. Pomalu otvírá dveře. Z pavlače zvíci necelých dvou čtverečních metrů k němu zavane pach dvorku, mísí se v něm pach hnijícího masa a zeleniny s kouřem z popela. Pan Petroušek napíná sluch, zdali nezaslechne onen klokotavý zvuk, kterým Leda pokaždé vítala svého pána. Žádný zvuk však k němu nedoléhá. Pokouší se rozpomenout, kolik je to dní, co se mu zdál ten zlý sen, jak dlouho pokládal Ledu za mrtvou. A ona zatím na pavlači... Ale třeba je ten pták nesmrtelný, pomyslí si pan Petroušek a celý pookřeje. Bude zase nořit prsty do hebkého bílého peří, Leda se na něho bude dívat moudrým a laskavým tmavě modrým okem. Ó, Ledo!

Leda však na pavlači není, je to už mnoho let, co panu Petrouškovi husu přivezl bratranec z Rosic. Jen pár pírek, nejsou-li to chuchvalce prachu navátého ze dvora, zůstalo na dně její bedničky. Pojmenoval ji tehdy Leda (pan Petroušek nezapře, že byl studentem klasického gymnázia) podle krásky, kterou sváděl Zeus v podobě labutě. Pan Petroušek vdechuje pach dvora. Pokouší se rozpomenout, jak rosická Leda tenkrát před lety skončila. Nezdál se mu kdysi ve vrátnici, když k ránu na vteřinku zdřímnul, sen, jak Leda unikla ze svého zajetí v bedničce, rozpjala křídla a snesla se z výše čtvrtého patra na dvůr? Pokládal ten sen za skutečnost, a Leda zatím na pavlači umírala hlady... A možná se to všechno stalo už několikrát – krmí Ledu šiškami, noří ruku do hebkého peří, zdřímne ve vrátnici, Leda rozepne křídla, hledí na něho z hloubi dvora tmavomodrým okem.

Pokusila jsem se právě vyvolat obraz pana Petrouška, který mne v poslední době mnohem víc znepokojuje než pan Chaun, ale je to stále obtížnější. Začal se kdovíproč vytrácet. Musím se přiznat, že mě zarazilo, když se v jeho životě vynořila Leda, bílý pták s dlouhým krkem, téměř labutím, kterého pan Petroušek zřejmě něžně miloval. Najednou tu vyvstala divná podobnost mezi ním a panem Chaunem, jinak tak nepodobnými, takřka protichůdci. Oba žili s ptačími tvory a oba je pohřešili. Nelíhne se vlastně takový pták z vejce samoty?

A byl tu přece ještě jeden pták – Kancer, který kloval Ozářeného. A potom se tu zjevil ještě dravec Bubo bubo, ve kterého se proměňuje Vladislav Hrach. Den ze dne sleduji s úzkostí Vladislavovy pohyby, jsou stále výrazněji ptačí, to trhavé otočení hlavy, toporné držení rukou (ještě to jsou ruce), trochu odtažených od těla, s prsty strnulými, pokřivenými, s malíčkem (nebo už vratiprstem?) vyvráceným dozadu. Čím hlouběji vnikám do tropické noci, která panuje v Costa Verde a v mém

románu, tím je ptačí podoba mého muže zřetelnější. Znamená to snad, že to kvůli mně, kvůli mé cestě za předky svažující se chodbou, v níž se prostupuje chodba nemocnice na Františku s chodbou kolem jeviště Vinohradského divadla, se Vladislav začal proměňovat? A neproměňuji se tou cestou, cestou typu pátha také já?

A kam se poděl soudruh Midas a proč hraje v mém sestupu do paměti tak temnou úlohu? Copak jsem k němu po léta nevzhlížela jako k bohu, jako ke králi? Pan Chaun se svou oslnivě červenou šálou byl v oné době jen Midasovým šaškem, ničím víc, i když ještě nevodil žádnou loutku (Francouzi takové loutce, kterou má šašek, říkají marotte). Proč se to plynutím času změnilo – Midas je teď netvorem skrytým v hloubi rozhlasového labyrintu, požírá tam mládence a panny... Také svého syna se chystá pozřít, ale syn mu uvízl v krku. Je tedy Midas vlastně Chronem?

Semínko nedůvěry k soudruhu Midasovi vyklíčilo ve mně už velmi dávno, na táboře v Teplicích nad Metují. Kopali jsme za sruby hřiště a nalezli hromadný hrob. Rychle jsme hrob zase zahrnuli zemí. Nemohl přece o hrobě vědět, a přece jsem mu to kladla za vinu. Od toho dne jsme spali na palandách s vězni a míč na hřišti poskakoval po jejich lebkách. Na dně obdivu zůstal od té doby stín podezření, výčitka – Midas nás oklamal, zatajil před námi ten hrob, kostry v něm ležely jedna přes druhou, dole prosakovala voda. Ten obraz nepřekryla vrstva země ani maškaráda, která se konala na konci tábora. Náš oddíl byl převlečen za Číňany. – Chung-chuo-chuloegar-Maocetun, zpívali jsme, vlastně zpívali, protože jsem se na maškarní průvod, ve kterém defilovaly nejrůznější národy a rasy světa, dívala z marodky. Soudruh Midas mě přišel navštívit, sedl si na pelest. Odtáhla jsem se. Nevěřila jsem mu. Měl na svědomí ty mrtvé, mládence a panny. Je možné, že moje přesvědčení o Midasově

vině nějak souviselo se Stafylokokem aureem, kterého mi tehdy objevili v krku. Proto začal tenkrát soudruh Midas v mé představě nabývat podoby netvora. I já jsem mu měla být jednoho dne obětována. Nebo už se to stalo – pozřel mě bůh času, viděla jsem přece svou kostru ležet v hromadě trupů s oddělenými údy. Hrudními koši a očnicemi se proplétaly kořeny.

Zase pan Petroušek. Nemůže spát, co chvíli šplhá na sloup, který jako strom vyrostl v Ústavu pro farmacii a biochemii v Kouřimské ulici, čas od času po něm sjíždí hlavou dolů jako akrobat Šmíd na náměstí proti bráně Olšanského hřbitova. Pod sloupem stojí tmavovlasá dívka, ruce schovává do štuclu. Třeba je má popálené, napadne ho. Proč by jinak měla štucl, štucl se už přece nenosí. Dívka se dívá nahoru na akrobata Šmída (nebo na pana Petrouška?), který se na vrcholu stožáru (sloupu?) staví do stojky. A jak si pan Petroušek stojící na rukou dívku pozorně prohlíží, ještě pozorněji si však prohlíží její štucl, už ten štucl někde viděl, zaslechne najednou klokotavý zvuk. Zachvěje se vzrušením. Chvíli ještě setrvá ve své pozici, zadrží dech, naslouchá. Je to tak, už si tím je jist, na pavlači se ozývá Leda, ten hebký pták s tmavomodrým okem, nastává doba krmení. Přemýšlí, co by bylo lepší – přikrást se ke dveřím a vtrhnout na pavlač, anebo tam vstupovat pomalu, jako do svatyně? Neboť na tom možná záleží, koho tam zastihne – ptáka, nebo ženu. Anebo tam najde bytost hybridní, která při své metamorfóze utkvěla někde uprostřed – ženy s labutí šíjí (Marie Beránková?) či ptáka s ženským klínem, pan Petroušek do toho klína bude sjíždět neuvěřitelně pomalu, hlavou dolů... Najednou dívka se štuclem vykřikne. A potom ji uvidí ležet dole na dvorku, mezi popelnicemi, bude nahá nebo bude mít na sobě tmavé šaty, ve kterých před válkou chodila do divadla.

Pan Petroušek vstává, šourá se ke dveřím na pavlač. Zprudka je otevře, vstoupí – vlastně zakopne o vysoký práh a letí, hlavou dolů. Leží. Na pavlači? V ústavní hale? Na jevišti Vinohradského divadla? Když se probere, vidí ji stát nad sebou. Ne, to není ona, i když se jí něčím podobá. Je to Eliška Beránková, už ji poznává, vnučka jeho sestry.

Pomalu se vlečou hodiny. Přes město se dvakrát za noc přežene déšť se sněhem, který smáčí kůži pana Petrouška. Míjí předlouhá noc, nastává den, zvolna míjí. Teprve kvečeru objeví pana Petrouška na pavlači soused, který jde do šachty vysypat smetí. Odvážejí pana Petrouška do Obloukové ulice, svlékají ho z mokrých šatů, oblékají mu krátkou košilku vzadu na tkaničky. Ve středu přicházejí na návštěvu příbuzní, šustí návleky. Je mezi nimi také vnučka jeho sestry, dcera toho s hermelínovým límcem, stojí nad ním jako tam na pavlači, která se změnila v jeviště, v plochu svažující se ke smrti.

Jako každé ráno od pondělí do pátku sestupuje Vladislav Hrach na Žižkov. Dnes nejde ulicí U Rajské zahrady, ale ulicí Štítného. Marie Kostková, budoucí matka Elišky Beránkové, v domácí úloze věnované Tomáši Štítnému ze Štítného dne 25. listopadu 1937 píše: *Čtvrtá kniha nám vypráví, jak devět řádů lidských se podobá devíti kůrům andělů, pátá, jak nás láká ďábel, a šestá, co máme činiti, abychom se očistili od hříchů.* Cítí se neobyčejně dobře v novém tmavomodrém kabátě s kapucí. Celý život právě o takovém kabátě snil, konečně ho má, i když teď vidí, že kapsy se budou vytahovat a kapuce nemá správný střih, tvoří na zádech neforemný vak, ačkoliv ji přichytil zavíracím špendlíkem. Vlastně ji má na kabátě pro parádu, sotva si ji někdy navlékne.

Na Kostnickém náměstí má Vladislav pocit, že se špendlík otevřel. Opravdu, rozmrzen vytahuje špendlík z látky, kolem

se v tu chvíli zrovna motají snědolící děti, den ze dne je jich na náměstí víc. Vladislav nemá snědolící děti rád.

Když stoupá k vrcholu Řehořovy ulice, na němž kdysi stávala šibenice, vzpomene si na doktora Fischera. Za několik dní se s ním má sejít v Troji. Když se doktor Fischer ozval, napadlo ho hned, že by to mohl být syn architekta, který projektoval bechyňský most, i když by to byla velká náhoda, to jméno je přece docela běžné. Možná něco ví o smrti inženýra Snítky, který most postavil a potom v pětačtyřicátém z toho hrůzně krásného mostu, Vladislav se tomu mostu nikdy nepřestane obdivovat, skočil. Historie muže na mostě a těch tří – Kolčavy, Krásného a Ledašila (tak je ve své próze pojmenuje), kteří stojí v pozadí toho temného příběhu, Vladislava v poslední době stále víc vzrušuje. Jeden z nich bude v románu, jestli ho někdy napíše, bydlet právě v Řehořově ulici, v suterénním bytě. Odtud jako stařec pojede po letech do Bechyně... Jakou úlohu může v tom příběhu sehrát doktor Fischer? Neříkal, že se s ním setkal na promítání filmu o stavbě bechyňského mostu, které se konalo vloni v Městském muzeu? Vladislav tam tenkrát promluvil na obranu inženýra Snítky. Možná se doktor Fischer dozvěděl o jeho chystaném románu. Jen jedna věc připadá Vladislavovi zvláštní – doktor Fischer, kterému začal v duchu říkat doktor Rybář (budiž řečeno, že ani jméno Fischer není pravé, architekt bechyňského mostu se jmenoval Viktora), není architekt, ale ornitolog.

Vladislav vstupuje do domu, v němž má kancelář. Takřka zpod nohy mu uskočí krysa. Zvířátko v divém úprku hopká po schodech, nad nimiž mu však v cestě stojí létací dveře. Učiní zoufalý pokus – vrhne se do štěrbiny mezi křídly a uvízne tam. Zapiští. Vladislav, který až dosud krysí drama pozoroval, se dvěma skoky ocitne u dveří. Mocně krysu nakopne do cukajícího se těla. Poprvé v životě zabil krysu. Pocítil přitom

takřka rozkoš. Také muž v románu zabije krysu, právě takhle to udělá. Bude-li ovšem Vladislav v psaní pokračovat, čím dál víc pochybuje o tom, že má jeho psaní nějaký smysl. Kdyby mu alespoň kapuce netvořila na zádech ten neforemný vak, vypadá to, jako by v něm nosil nějaké zvířátko. Kdyby toho vaku nebylo (co máme činiti, abychom se očistili?), mohl by...

Diviš Paskal se zavíral do komory, kde mluvil s dědečkem a babičkou Davidovičovými, už dávno mrtvými. Helena Syslová se zavírala do koupelny, proměňovala se ve vaně v labuť. Vladislav Hrach... Pes Rozina Sebranec seděl dlouhé hodiny v koupelně, hřbetem se tiskl k vaně. I on se možná proměňoval, pokud se tam jen neschovával před těmi, kteří se z úzkosti a ze stesku proměňovali.

Koupelna je stínací komorou a je zároveň komorou zmrtvýchvstání se svým věčně vlhkým ložem. Vana se mění ve svět, či spíš v jeviště světa, theatrum mundi. Není to jeviště vyvýšené, ale naopak vyhloubené, divák se do něj musí hluboko naklonit. Je to propast světa, do níž nikdo nemůže vstoupit jinak, než když je spuštěn, a kterou nikdo nemůže opustit jinak, než když je vytažen, vzat na nebesa, zavěšen na prádelní šňůru. Alespoň prozatím se to nikomu jiným způsobem nepodařilo, ani Rytíři. Ale možná jednou nějaký horolezec, třeba Dušan Bahník, sleze její neuvěřitelně hladkou stěnu. A někdo jiný možná tento svět opustí jícnem odpadního otvoru, který jako studna v pohádkách vede do podsvětí.

Nahoře vedle sebe visí Leopold Petroušek, krysař a stylita, a Milada Horáková, obžalovaná z velezrady, jejich údy se dotýkají. Obžalovaná z velezrady se snaží odtáhnout, ale stále se jí to nedaří. Nakláním se přes okraj a vidím: dole se brodí Opálka, Švarc, Hrubý a Bublík, voda jim sahá téměř po pás, Gabčík s Kubišem už zřejmě visí nahoře. Někde za mými zády stojí Čurda s Ať ou Moravcem, cítím na krku jejich vzrušený

dech. A jak se nakláním přes rampu vany, vane ke mně pach krypty, v němž se mísí vlhký pach těl dávno zetlelých s pachem těl dosud živých. — Vzdejte se! volám. — Nic se vám nestane. Ale proč to volám, když přece vím...? Ti dole mlčí, těm za mými zády se ještě víc zrychlil dech. A jak to, že jsem na straně těch venku, těch, kteří zradili nebo nevydrželi? Čurda se otřel cípem pláště o mé nahé lýtko, Ať'a Moravec, toho mládence je mi líto, sklesl na kolena, tvář mi přitiskl k patě.

Přelézám rampu. Chci tam být s nimi. Nedůvěřují mi, není divu, vždyť také já jsem volala, aby se vzdali. Chvějí se zimou a úzkostí, když si je kladu jednoho po druhém na dlaň, dýchám na ně. Ještě dnes vás vyvedu z krypty, slibuji jim, ještě dnes vás odvezu na venkov na bezpečné místo. Nehýbají se, jsou mrtví. Ne, nejsou mrtví, jsou to loutky, které mohou být jen dočasně spuštěny, aby sehrály své představení. Stejně jako loutky zrádců — Čurdy, který se rozhodl vstoupit do paláce v Bredovské ulici, a Ati Moravce, kterého tam odvezli v pyžamu a mučením zlomili. Neboť v koupelně panuje podivná rovnost.

Voda mi sahá po krk. Vlhké loutky mi visí nad hlavou, vydávají zvláštní vůni, trochu divadelní (voní jako zaječí pacička), trochu kostelní (mísí se v ní kadidlo a plíseň). Jejich údy se o sebe třou, rozhoupávány průvanem z nedovřeného okýnka do světlíku, a jemně chřestí.

Píšu román, abych se neproměnila — v ptáka, v loutku, v něčí fantasmagorii. Trýznivé město se stalo městem proměn. Sehrávám ve vaně loutkové představení, abych se neproměnila. Tisknu záda k jejímu dnu. Bojím se, aby se mi vana nestala smrtelným ložem jako Jarmile Schovánkové, jejíž život uplýval do vody dvěma rudými pramínky. Píšu román, abych zachránila živé, ale také abych vyvedla z nepaměti minulost, své mrtvé, abych z ní vyvedla sama sebe. Jednou se v zápalu hry přes rampu vany příliš nakloním, jednou se příliš hluboko vykloním

z okna našeho bytu, abych rukou dosáhla k věži chrámu. Místo chrámu však uvidím jen ztopořený pyj televizní věže. Píšu, ale možná se už stejně proměňuji. Vidím, že mé šaty zůstaly ležet v pokoji, zmocnil se jich jakýsi stařec, utíká s nimi pryč, už tedy budu muset zůstat proměněná. Nezadržitelně sklouzávám po hladké stěně vany jako do lůna masožravé rostliny. Údy mi tuhnou, dřevěnějí, moje tvář se mění ve strnulou masku loutky. Někdo mne pověsí na prádelní šňůru, neboť se stanu loutkou v jeho hře, jednou z tuctu, stovek loutek, románových postav, které čekají na svůj výstup.

Pomalu se proměňuji. Dokud však píšu, zůstává jiskřička naděje na cestu zpátky, na návrat k životu a vědomí, k vůli, k lidské tváři. Dokud píšu...

Vladislav směřuje k Troji. Prochází Stromovkou, po pravé ruce míjí Sjezdový palác, po levé planetárium, právě v něm vycházejí souhvězdí severní oblohy, jde kolem Bitvy u Lipan, která tam v rozpadajícím se pavilonu utkvěla v podobě živého obrazu. Zvířátko v kapuci kabátu sebou co chvíli neklidně škubne, stále je živé, i když ho sevřely simplégady domu v Řehořově ulici a potom ho drtila Vladislavova bota. Když přechází lávku přes rameno Vltavy, opře se mu vítr do zad tak prudce, že nadzvedne kapuci. A tu ucítí na krku škrábnutí.

Z brány zoologické zahrady se trousí poslední návštěvníci, teď v zimě se zavírá o páté. Zrychlí, nemá tu umělou divočinu rád, představa zvířat v klecích a ptáků ve voliérách se mu příčí. Stoupá do ulice Pod Salabkou, kde si postavil vilu architekt Fischer. Už z dálky odhadl, která by to mohla být, i když nemá nic společného s hrůzně krásnou stavbou přes Lužnici, je postavena tak trochu ve stylu loosovského funkcionalismu. Když však přijde blíž, s údivem zjistí, že se zmýlil. Rybářova vila stojí vedle, je ve stylu třetího baroka, který se tak málo hodí k staviteli bechyňského mostu. Vila je poloskrytá v korunách

vzrostlých stromů. V létě tu musí být úplný prales, napadne Vladislava, když prochází pod břečťanovým loubím.

Následuje doktora Fischera či doktora Rybáře, jak mu v duchu říká, rozlehlou halou ke schodišti. Všimne si, že po stěnách jsou rozvěšeny rytiny ptáků. Neprohlíží si je však, i když ho doktor Rybář vede velmi pomalu, snad aby mu k tomu poskytl čas, a stejně pomalu stoupá po schodech, kde výjevy z ptačí říše pokračují. Vladislav však upírá zrak na ornitologův zátylek.

Pijí bílé víno. Ovšem že byl doktor Rybář na promítání filmu o bechyňském mostu, viděl, jak si Vladislav dělá poznámky, slyšel ho, když se zastával inženýra... Jak by inženýra Snítku neznal, jako dítě mu sedával na klíně. Velmi spořádaný, akurátní pán. Ne, doktor Rybář pochybuje, že by spolupracoval s Němci, uměl výborně německy, to ano, jako sekční šéf na ministerstvu veřejných prací musel s Němci často jednat, zvláště když jeho nadřízený německy nemluvil nebo nechtěl mluvit. Nedostal ani malý dekret, a i kdyby ho dostal, nevěří, že by si ho byl zasloužil. Vladislav se zeptá na ty tři – Kolčavu, Krásného a Ledašila, zdali v tom nemohli mít prsty, všichni pak přece okamžitě povýšili, Kolčava se dostal na Snítkovo místo. Doktor Rybář připustí, tak nějak to mohlo být, otec tehdy něco naznačoval v tom smyslu, když to vzalo s inženýrem Snítkou takový konec. – Víte, že se tenkrát našli očití svědkové toho zoufalého činu? Neskočil prý do řeky, ale v místech, kde byl břeh. Rozepjal paže a potom se střemhlav jako pták...

Vladislav sebou při posledních slovech doktora Rybáře škubne. Ten pán, i když má rybářské jméno, v sobě věru svou profesi nezapře. – Inženýr Snítka nebyl ostatně první ani poslední, kdo z toho mostu skočil, pokračuje doktor Rybář, ten most zřejmě přitahuje sebevrahy. Také Vladislava ten most možná i proto přitahuje, ale doktoru Rybářovi se k tomu nepřizná. Nezdá se doktoru Fischerovi, že se Bechyně, to idylické

město, k tomu drsnému mostu pramálo hodí? V létě tam deset dní pobyl, chodil se na most dívat v různé denní i noční doby, snažil se rozluštit jeho tajemství. A nesnaží se doktor Rybář rozluštit tajemství Vladislava Hracha?

Zdola se ozve ptačí křik. Nejdřív je to ojedinělý hlas, ale postupně se přidávají hlasy další, až se domem rozléhá ohlušující ptačí chór. Ne, netouží vidět doktorovo ptactvo, živé ani mrtvé, ptáci ho nikdy nezajímali, ti v klecích, a ti vycpaní už teprve ne. Doktor Rybář pokývá hlavou. Vladislav pochopí, že doktor Rybář něco tuší, právě proto k němu začíná pociťovat jistou nevoli. Neuniklo mu, jak pozorně si ornitolog prohlížel jeho hlavu, ruce, jak sledoval každý jeho pohyb, každé slovo. A kdyby přišel na návštěvu ještě jednou, určitě by ho v nestřeženém okamžiku obratným hmatem uchopil a okroužkoval. Bechyňský most je jen záminka, ve skutečnosti ho s Vladislavem spojuje něco úplně jiného.

Rychle míjí bránu zoologické zahrady, dávno zavřenou. Ozývá se odtamtud řev šelem, asi nastává doba krmení. Slyší také ptačí chór, hlasy ptáků doktora Rybáře, těch na obrázcích, těch vycpaných i těch v klecích, se v něm prostupují s hlasy dravců snášejících se na svou kořist v obrovských voliérách. Najednou ho napadne – neviděl už někdy předtím toho člověka, ještě dřív, než se s ním setkal v Městském muzeu? A chytal ryby, za ním vyschlá pláň... Zvířátko v kapuci sebou poplašeně škubá, stále je živé, možná teď dokonce živější než dřív. Vladislav s sebou všude nosí nesmrtelnou krysu Řehořku. Vězí mu za krkem, i když kabát svlékne a pověsí v předsíni na věšák. Jen tehdy přestává její přítomnost vnímat, když se tělo, pojednou téměř zbavené lidské tíže, odpoutá...

Eliška Beránková dala výpověď v Ústavu pro českou a světovou literaturu, který sídlí na Strahově. Necítila se dost schopná pro vědeckou práci. Zůstaly tam po ní tisíce kartiček

s bibliografickými údaji a několik hesel do Macurova Slovníku světových literárních děl (je mezi nimi Božská komedie, Perceval nebo Povídka o grálu, Jméno růže, Život protopopa Avvakuma). Právě v den, kdy odtamtud odcházela, zvedali na nádvoří malým jeřábem českého lva na podstavec z otlučených kvádrů. Je to jen model, ten pravý, mnohem větší lev se tyčí na vysokém obelisku v Bratislavě. Až dosud stál lev, který se tu před časem objevil, v koutě nádvoří, právě tam, kudy se po několika schůdcích vystupuje k hustými keři skrytému vchodu do ústavu. Návštěvníci Strahovské knihovny lva s oblibou fotografovali, někteří si lehali pod tělo národní šelmy a zvěčňovali obrovské lví přirození. Šelma v bojové pozici lva řvoucího cení zuby na příchozí. Pravou tlapou přidržuje desku se znakem. Také na něm je lev. Není to však miniatura toho velkého, takže se tu nejedná o jev, kterému se v literatuře podle heraldiky říká „mise en abyme“ (ten francouzský výraz mě vždycky zneklidňoval svou dvojznačností – abyme je v heraldice srdeční štítek, čestné místo ve středu erbu, ale zároveň to slovo psané v tomto významu starým pravopisem znamená propast). Lev na znaku není stejný, na rozdíl od toho, který drží jeho obraz, je zřetelně stylizovaný. Právě tehdy, když byl lev konečně a definitivně instalován, vyzdvihován na podstavec (a dělo se to bez jakéhokoli obřadu, nikdo tomu nepřihlížel), procházela Eliška Beránková kolem mocného lvího zadku naposled.

Práce v nakladatelství ji přitahuje mnohem víc než práce v ústavu, touží, aby se pod jejíma rukama rodily knihy, které vášnivě ráda čte, ale o nichž je pro ni tak nesnadné psát. Pod reprodukcí Dürerovy Melancholie, kterou tu už před lety pověsila Marie Zábranová, čte s pečlivostí sobě vlastní sloupcové a stránkové korektury, prohlíží náhledy a vývěsky. Jen pomalu proniká do tajemného světa korektorských značek. Mezi nimi ji fascinuje především řecké písmeno ϑ. Znamená

deleatur – má být zrušeno, vyňato z textu. Eliška Beránková se učí kreslit křivku písmene, připomínajícího smyčku, na okraj textu.

Cožpak bych se mohl nestydět, stát se zběhem a žít světským životem... že v této jeskyni uzavřu svůj život... Běs přestrojený za bratra pravil... Chvílemi, aby si odpočinula od čtení korektury, vstává, přistupuje k oknu. Nemůže se zatím nasytit toho pohledu z výše na rušnou Národní třídu, z okna Strahovského kláštera viděla jen čtverec nádvoří, na kterém se kolem průvodců shlukovali cizinci dychtiví spatřit proslulou knihovnu. Dnes je na Národní třídě rušněji než obvykle v tuto podvečerní hodinu. Davy lidí se valí směrem k Václavskému náměstí.

Vrací se ke korektuře, ale nemůže se soustředit. Pod řádkami textů o posedlých běsy, o jurodivých světcích se na ulici vzmáhá stále větší nepokoj. A já vám povídám: I kdyby mi Bůh dal umřít, s odpadlíky se nesjednotím. Venku se ozývají výkřiky. Potom vykonali trest na bratřích, ale mne nezohavili a poslali mě do Pusto... Vytí psů. Vyskakuje. Jen aby nějaký mládenec zase nevstoupil do pece ohnivé. Vrací se ke stolu, čte dál: Mnichu Dosifejovi se zjevil, když ten stál večer v kostele a modlil se pro jednoho bratra posedlého ďáblem. Hradba ozbrojenců v bílých přilbách postupuje, psi se rvou psovodům z rukou. Za nimi sevřené šiky štítonošů. Jepifanie a také protopopa Avvakuma, jejichž autobiografie Eliška čte, upálili na hranici, protože se nechtěli vzdát své víry...

Sbíhá po schodech. V pasáži se srazí s nějakými lidmi. – Tam nechoďte, bijí tam lidi. Neposlechne, na ulici ji vtáhne dav. Dav ustupuje Národní třídou k Jungmannovu náměstí, kde ve středu trůní Josef Jungmann, couvá před smečkou vyjících psů, před hradbou štítonošů, vynořují se z ní paže s pendreky a bijí. Pod nehnutým pohledem buditele udeřili starce do zátylku, klesl na kolena, dva drží mládence, třetí ho mlátí,

mládenec si zakrývá tvář rukama, mezi prsty stékají na dlažbu dva pramínky krve, padá, kopou do ležícího těla. – Nechte ho! Proč ho bijete? křičí Eliška Beránková. A tu se rány ze všech stran sesypou na ni, na její tělo a hlavu. Schoulí se pod nimi, zavíjí se do sebe... nesjednotí se... je z ní krvavá kukla. Někam ji polo nesou, polo vlečou. Deleatur, delea...

Probouzí se, nebo je to jen jiný sen? Nad ní se tyčí temný lev, stoupl jí na prsa mohutnou tlapou, v té tíze je cosi sladkého. Kousek nad ní se v šeru matně leskne lví přirození. Eliška Beránková se nehýbá, jak by se také mohla pohnout pod tíží lví tlapy? Tu jí lev olízne tvář. V tom okamžiku se Eliška probudí (tentokrát doopravdy?). Ne, neleží na strahovském nádvoří, nesklánějí se nad ní cizí turisté (ó, slova mé mateřštiny!). Šelma už zmizela, jen na rtech jí dosud zůstala hořká chuť kovového jazyka.

Odtáhli ji tehdy do chrámu Panny Marie Sněžné. Dokonce až tam je prý pronásledovali štítonoši, posedlí běsem jako Pasovští, kteří v tomto chrámu kdysi k smrti ztýrali františkánské mnichy.

Přistupuji k oknu. I tady, na náměstí krále Jiřího, se co chvíli zaleskne plexisklový štít, v šeru zasvítí bílá přilba. Takovou přilbu si nasazují cestovatelé, kteří se vydávají do divočiny. Hle, město, které se stalo divočinou! Dokonce i sochy oživly, daly se do pohybu. Copak já mohu zůstat... uzavřena v jeskyni? Nebudu však, když z jeskyně vyjdu, vyňata – deleata, smetena z povrchu města tím zvláštním korektorským znakem – nálevníkem vyzbrojeným bičíkem?

Sochy ožívají a dávají se do pohybu, jako ten český lev, který stál na strahovském nádvoří a najednou se ocitl v chrámu Panny Marie Sněžné a olízl Elišce Beránkové zkrvavenou tvář. Štítonoši v bílých přilbách tvoří po městě kroužky, jako by hráli nějakou hru. Proslýchá se, že kousek za městem,

v Hrdlořezích, vyrostlo druhé Václavské náměstí. Je trochu menší, postavené z kvádrů, z kvádrů jsou i ulice, které do toho zmenšeného náměstí ústí – Vodičkova, Jindřišská, Opletalova, 28. října, nechybí ani úzká ulička Ve Smečkách. Postavili na něm i sochu svatého Václava /Svatý Václave, vévodo České země/, světec je v životní velikosti, ale bez koně, jeho rysy jsou jen hrubě tesané rukou nějakého bartolomějského sochaře. Tam v Hrdlořezích si prý štítonoši hrají na lupy a srály, jak se říkalo hře na lupiče a četníky na dvoře olšanského domu. Tam v Hrdlořezích se hraje o sochu opěšalého světce /blazě tomu, ktož tam pójde/. Kdo se chce k soše, která stojí v horní části náměstí, přiblížit, musí prorazit kruhem ozbrojenců /v život věčný, oheň jasný/. I když jím však prorazí a dotkne se světce, nevyhraje – je zbit a zajat. Taková hra – hra na svatého Václava – se nyní hraje v trýznivém městě /Kyrie eleison/.

Jdu znovu do olšanského domu. Nemám přece právo poslat tam Elišku Beránkovou, učinila jsem z ní obětního beránka, nechala jsem ji zbít před očima buditele (jeho socha se ani nepohnula), její zkrvavené tělo pak leželo na dlaždicích v chrámu Panny Marie Sněžné. Píšu „jdu“, ale přitom jsem nevstala od psacího stolu. Stojím za dveřmi do domu, pod sedmi obřadními schody, teď po nich vystupuji, ani jeden nevynechám, nepřekročím, každý stupeň má nějaký význam jako slova rituální formule. Přede mnou jsou létací dveře. Temnou škvírou mezi jejich křídly na mě vane minulost. Teprve teď si uvědomuji, že časoprostorový řád je tu převrácen: to, co mne čeká za dveřmi, za škvírou v nitru domu, není budoucnost, ale minulost. To, co je za mnou, co zůstalo před domem, není minulost, ale přítomnost. Ale kde se pak v takto uspořádaném prostoru nalézá budoucnost? Zůstala také před domem, někde uprostřed trýznivého města?

Vahou těla se opřu do létacích dveří. Povolují, křídla se rozvírají, vzápětí se opět srážejí k sobě, jsem sevřena simplégadami

olšanského domu. Přece jen se naplnila ta dětská obava (věštba?), uvízla jsem tu, mé tělo se ve škvíře zploštilo jako prst Elišky Beránkové, do třetího dne zmodrá. Vězím mezi dvojím časem – minulostí, do níž jsem chtěla vstoupit (proč jsem se do dveří neopřela větší silou a neproběhla jako kdysi?), a přítomností, z níž jsem chtěla uniknout. Přítomností? Přítomnost, teď to vím, je právě jen ta škvíra mezi křídly, v níž jsem uvězněna jako Diviš Paskal ve skalní soutěsce. A jak vdechuji známý pach olšanského domu, mísí se v něm pach zelí ze správcovského bytu s vůní hřbitovní země, do níž se bořily prsty lupů pronásledovaných srály, začínám tušit, že budoucnost není to, co opouštím ve lvím městě jako možnost svého života, nenalézá se přede mnou, ale až za tím vábícím a obávaným územím minulosti a minulých románů, jímž k ní a také k románu, který píšu, musím projít. Prozatím jsem však uvízla ve škvíře, temné, beztvaré, sama beztvará, temná, zploštělá, sama škvíra.

Před oknem se náhle zjevilo obrovské oranžové rameno, na jeho vrcholu stojí na plošině dva muži (ne, nejsou to okřídlenci ze střechy Vinohradského divadla, ani to nejsou akrobati, bratři Šmídové), rameno stoupá výš a výš. Vykláním se z okna. Ťukají kladívky do zdí domů, jako by za fasádami něco hledali. Oranžové rameno se pomalu posunuje Milešovskou ulicí směrem k televizní věži, na rohu Milešovské a Jagellonské se zastaví. Hle, rameno spravedlnosti, které se v den procesu se spisovatelem Václavem Havlem, odbývajícího se v budově soudu v Jagellonské ulici, zlověstně vysunulo nad Žižkov! Na jeho pozadí se rýsuje zduřelý prst věže. Sevřena mezi ramenem a věží v den, kdy také moje jméno zaznělo v éteru na podporu petice za propuštění dramatika, v tu chvíli odsouzeného k devíti měsícům zostřeného režimu, cítím se jako zvířátko, které s sebou nosí Vladislav, krysa Řehořka uvězněná v kapuci trýznivého města.

Jedeme s Eliškou Beránkovou na hřbitov do Načeradce. Na obzoru se ukázalo nehezké město Benešov. I když v něm vyrostly bloky bílých panelových domů, zůstalo malé a opelichané jako za časů Vančurova pekaře Marhoula. Kluci řvou ještě dnes na nárožích a baby, žmoulající atrofickou čelistí jakýsi den dávno minulý, vlečou se čtyřmi ulicemi, jež se protínají na náměstí. Dva lomené oblouky, které zbyly z kostela Nanebevzetí Panny Marie vypáleného husity, nejsou z autobusu vidět.

Mezi Domašínem a Vlašimí se našim očím poprvé zjeví hřbet hory. Jako děti jsme s bratrem soutěžili, kdo horu uvidí první. Tehdy jsme jezdili vlakem, lokálkou z Benešova do Vlašimi, před domašínským nádražím, na kterém byly složeny obrovské sudy s hořlavinou, se musela zavřít okna a zhasit cigarety. První spatřila Blaník Eliška Beránková, zachvěla se vzrušením. Od té chvíle nemá stání, na zastávce v sedle hory, kde za hezkého počasí vystupují houbaři a poutníci, se ji marně pokouším zadržet. Dokud se autobus nevnoří do blanického hvozdu, vidím ji, jak schází pěšinou vinoucí se k úpatí.

Stojím v Načeradci nad hrobem, v němž nikdy nebudu ležet, můj popel bude rozprášen rukou olšanského rozsévače a splyne s popelem Milady Součkové a Jeleny Rimské. Zatím moje postava obchází horu, rozhrnuje větve stromů, které sahají až k zemi. Potom jej objeví. Otvor je nízký, musí se sehnout a sklonit hlavu. Chodba uvnitř prudce klesá, místy se zužuje, takřka mění v soutěsku. Po slizkých kamenech a blátě jí co chvíli podklouznou nohy, chytá se výstupků skal, aby neupadla a nesjela příliš hluboko. Dívám se na vedlejší hrob, v němž leží Jan Tůňka, pravým jménem Míla Křemen, můj kamarád z dětství. Jeho jméno však na desce není. Před dvaceti lety sestoupil do hory, tak to alespoň bylo v mém prvním románu. Stále kráčí ve tmě, vlastně spíš sjíždí. V dálce se mihne světýlko. Ve skutečnosti se vojín Křemen neoběsil, teprve vloni jsem se od jeho švagrové dozvěděla, jak to doopravdy bylo.

Když jim ho ve Vlašimi v márnici tajně ukázali (neměli to dovoleno, ale slitovali se), odhrnula prostěradlo, a jak ho hladila, všimla si, že na krku nemá rýhu, kterou mají oběšenci. Vojáci, kteří tehdy v září 1968 přijeli na pohřeb a jedli smuteční párky, byli z jiné roty, vojína Křemena vůbec neznali.

...zradoval se mysle, že zajisté přijde k druhému konci toho vrchu. Ale velmi brzy se přesvědčil, že se omýlil, neb přišel do velké prostrannosti, kteráž jenom slabým, všady stejně rozptýleným, a jak se mu zdálo, magickým světlem zaopatřena byla... Ještě se více ale divil, přijda blíže, an spatří v skrýších přirozených a zvláštních podle skály běžících ozbrojené muže ležeti, kteříž dle podívání hluboce spějí... Jeden z těch rytířů, jenž se rozeznával od druhých skrze zvláštní lesk svého oděvu, seděl v kamenné veliké sesli, hlavu na jilec svého nahého meče podepřenou; jako by spal s otevřenýma očima. Zdeněk spatřiv toho rytíře, zarazil se, jako by do něho hrom udeřil, a zvolal s radostným hlasem: Nepochybujiť, toť jest... — Doktor Rybář! Král Rybář! Sotva Eliška Beránková vysloví jméno toho, který se podobá trojskému ornitologovi, probudí se král Rybář ze sna a otočí k ní hlavu. Ten pohyb hlavy, tu vážnou tvář už někdy viděla, ne, v Troji, kam se vypravila zeptat doktora Fischera na Vladislavův osud, se s tím člověkem nesetkala poprvé. Chytal ryby, stál tam sněžný strom, bylo to na odvrácené straně hory. Jeho pohled se jako tenkrát na okamžik setká s jejím pohledem. Eliška se rozhlíží kolem sebe, zkoumá tváře rytířů v bílých přilbách, všechny jí připadají stejné. Jak pohledem bloudí od tváře k tváři, začnou se ozbrojenci jeden po druhém probouzet z blanického spánku, sotva však její pohled postoupí dál, znovu do něj upadají. Také král Rybář, sotva na Elišku Beránkovou pohlédl (čekal nejspíš někoho jiného — Percevala nebo Galáda, anebo Zdeňka ze Zásmuku), si zase podepře hlavu o jílec meče a usíná, spí s otevřenýma očima. Proč jen se ho nezeptala? Proč jen jsem se ho nezeptala?

Čekala snad, že v hoře spatří svého otce, anebo že tam spatří Vladislava, který se jednoho dne nevrátil domů? Uviděla tam jen muže s přísnou i laskavou tváří rybáře od býkovického rybníka, splynul jí v tom okamžiku s králem Rybářem. Jakou roli hraje v tomto podsvětním příběhu muž, jenž v románu dostal jméno Fischer a poté Rybář? A je-li jako ornitolog vládcem nad živlem vzduchu a jako rybář vládcem nad živlem vody, znamená to, že vládne rovněž ohni a zemi?

Uviděla jsem tu tvář potom ještě jednou, když jsem v Plzni, kam jsem v březnu 1989 přijela na sympozium o smíchu, rozhrnula v noci v hotelu Ural závěs. Zjevila se mi v gigantických rozměrech na zčernalé fasádě kostela svatého Bartoloměje. Svatý Bartoloměj zaujal na tři dny místo kostela Srdce Ježíšova, který vidím, kdykoli zvednu oči od psaní. Chrám byl neuvěřitelně blízko, na okamžik jsem měla pocit, že stačí trochu se vyklonit a dotknu se drsné chrámové zdi. Je zvláštní, že je kostel zasvěcen právě svatému Bartoloměji, světci svlečenému svými mučiteli z kůže, na některých vyobrazeních si světec kůži přehodil přes ruku jako pláštík rudě podšitý. V Podobojí je motiv kůže a motiv bartolomějský velmi významný. A jestliže jsem tím výhledem z okna vstoupila do svého prvního románu, vstoupila jsem ještě téže noci i do toho druhého. Spatřila jsem totiž na dveřích do koupelny bronzově se lesknoucího brouka. V iracionální hrůze, která se mne někdy při pohledu na hmyz zmocňuje, neopovážila jsem se na brouka vztáhnout ruku, zabít ho a hodit do záchodu, ačkoli mě ta vražedná myšlenka napadla.

Ráno jsem brouka nalezla v záchodové míse, pokud to nebyl jen smotek prachu a chlupů. Zabila jsem brouka pouhou myšlenkou, anebo brouk sužovaný žízní putoval celou noc k prameni, v němž pak k ránu utonul? Byl-li to ovšem tentýž brouk. Netroufám si uvažovat o tom, jestli v tom brouku s článkovaným, bronzově se lesknoucím trupem (pan Turek,

který je entomolog, by řekl, že šlo patrně o nymfu švába obecného, Blatta orientalis, či rusa domácího, Blattela germanica) není zakleta některá z mých románových postav. Prohlížím si zkroucenou mrtvolku brouka plovoucí v nádrži. Něco mi připomíná – už vím – řecké písmeno ϑ, které na korekturách znamená deleatur. Ten rytíř slepý nebo litera... stálo psáno na listě, který rozevřela Beránková. Možná je to podobenství mého alegorického putování. Vejdu-li jednoho dne tou branou, která vede ke králi Rybáři (pokud jsem tou branou, aniž to tuším, už nevešla), sestoupím-li ještě o něco hlouběji do propasti slov, nebudu se už moci vrátit (jen létacími dveřmi olšanského domu a železnými dveřmi mezi jevištěm a hledištěm lze procházet tam i sem). Uvíznu v ní jako speleolog Dušan Bahník v alpském komíně, jako matka Elišky Beránkové v tatranské jeskyni, utonu v jezeru na dně propasti jako brouk ϑ (Théta) – rytíř slepý nebo litera. Propukám nad záchodovou mísou v smích – smích metafyzický. Hle – divina commedia sehraná jako fraška ze života švába!

Uprostřed druhé noci v hotelu Ural odhrnuji s bázní závěs, škvírou zkoumám strohou fasádu chrámu. Tvář tam není. Párek dravců, které jsem přes den viděla kroužit nad náměstím, spí asi ve věži. Nastává noc třetí. Nepřistoupím k oknu, neodhrnu závěs, vím, že už se mi jeho tvář nezjeví. Snad se zase proměnil. V koho, v co? Otočí ke mně do třetice svou vědoucí tvář? Vyslovím potom konečně svou otázku? A nebyl ten pohyb hlavy vlastně už odpovědí?

Ocitla jsem se v Parku oddechu a kultury Julia Fučíka. Kdybych byla Sofie Syslová, začal by se přede mnou odvíjet živý obraz. Procházela bych Jubilejní nebo Národopisnou výstavou. Kdybych se podívala vzhůru, viděla bych, jak právě stoupá k nebi balon s kapitánem Hůlkou. Co je to za vřavu? Ne, nekoná se tu Jubilejní ani Národopisná výstava, je to

matějská pouť. Chci-li vidět Maroldův obraz, musím zaplatit vstupné a vejít do jejího areálu, obejít kolotoč s labutěmi, projít kolem dámských záchodků, střežených jako každý vstup do jiného světa pletoucí stařenou. Teprve pak objevím skrytý vchod do Maroldova panorámatu.

Vystupuji po strmých schodech. Přede mnou se zjevuje lipanská pláň, v dáli se promodrává posvátná hora Říp. Nalézám se uprostřed slavného bojiště. Kdysi jsme tu byli se třídou, byla s námi Alžběta, tu učitelku jsem milovala (nebo ji milovala Milada Součková?). Kdybych byla Sofií Syslovou, vstoupila bych teď do obrazu z dětství, v němž by byla Alžběta, mladá jako tehdy (před časem jsem ji potkala, netroufla jsem si tu stařenu s pletenci žil na pokřivených nohách oslovit). A vešla bych také na bitevní pole, nedbala bych výstražného nápisu ZÁKAZ VSTUPU DO PŘEDPOLÍ OBRAZU (HROZÍ NEBEZPEČÍ PROPADNUTÍ). Bitva by ožila jako mechanický betlém: Mikuláš Krchlebec líčeným útěkem vyláká své protivníky z vozové hradby, avšak tu již na místo kvapí panská jízda a zaskočením vylákaných rozhoduje boj ve prospěch strany panské. Marně Prokop Holý velí roztříštit vozové řady a vrhnout se v boj muže s mužem. V rozhodném okamžiku zrádný Jan Čapek ze Sán a jeho jízda prchá... Vítězové zahánějí stovky zajatých sirotků do stodol, zapalují stodoly, jeden mládenec vyskakuje z ohně, teprve po zpovědi vypustí duši. Tento výjev, stejně jako mládenec vyskakující z pece ohnivé, však na Maroldově obraze není (je zachycen v kronice Vavřince z Březové).

Po pravdě řečeno nevím, jakou úlohu by mohla Sofie Syslová v bitvě u Lipan, vlastně v jejím posledním aktu, sehrát. Kdysi jsme si na tu bitvu – bitvu Ulipan, jak zněl pro dítě předškolního věku její název – hráli na dvoře olšanského domu. Stojím ve středu obrazu. Sluneční paprsky dopadají na plachtu povaleného vozu pokrytého stoletým prachem, na pavézy,

přilbice a halapartny poházené mezi kameny. Myslela jsem, že tu uvidím i nějaké voskové figuríny jako v Grévinově muzeu v Paříži. Tak daleko však iluzivnost obrazu nesahá. Skutečné jsou v jeho popředí jen bitevní rekvizity, kameny, uschlý strom. Jak obraz obcházím, zajímají mě na něm nejvíc přechody z trojrozměrné reality do dvojrozměrného obrazu – prašná cesta se mění v namalovanou cestu, skutečný plot v plot namalovaný, potok s kašírovanou vodou vytéká z namalovaného potoka. V zápalu bitvy povalili bojovníci boží muka – trojrozměrný kámen leží v popředí obrazu, spodní, namalovaný podstavec zůstal neporušen. Vzadu čnějí korouhve – s kalichem, sluncem (v jeho středu je hostie), s tváří Spasitele. Emblém na čtvrté korouhvi je setřený, ať napínám zrak sebevíc, nerozeznám jej. Jak očima bloudím od jedné korouhve k druhé, v naději, že by se snad dalo z jejich emblémů vyčíst nějaké poselství, možná proroctví, vidím, že jsem se stala obětí klamu – jedna z těch čtyř korouhví není pravá, zrovna ta s tváří Beránka, jehož bok propíchli kopím (rytíř slepý?) a jehož království na zemi prý už nastalo.

Obraz obrazu tváře. Proč zrovna ten je neskutečný, proč právě při pohledu na něj jsem se stala obětí zrakového klamu, iluze, které se ve výtvarném umění říká trompe-l'œil? Vzpomenu si přitom na jednu ilustraci z Knihy hodinek Marie Burgundské – ukřižovaný Kristus tam není vizí věřícího, ale jen iluminací namalovanou v rukopise. Nejsou nejčastějšími trompe-l'œil namalované výklenky a rozkládací skříňky, v nichž seskupení, či spíš neladná směsice předmětů, symbolizujících jako na zátiších zvaných „vanitas" pomíjivost světských věcí, má být pro diváka mementem? A čím jiným než právě gigantickou „vanitas", mementem moři národa je Maroldovo panoráma s bitevními rekvizitami, poházenými bez ladu a skladu v popředí obrazu? Tématem trompe-l'œil bývá skutečnost znehybnělá, zmrtvělá, požíraná časem, tušená

průhledem fiktivními pootevřenými dveřmi, poodhrnutým závěsem, polostrženým papírem. Skleněná kupole, skrze kterou slunce osvětluje lipanské bojiště, je v jedné části roztříštěna, zabedněna prkny. Přítomný čas, rozhazující po bojišti mince, které každý večer sbírá vnučka staré Arachné, postupně požírá obraz podivné národní slávy.

Sestupuji po příkrých schodech. Čím se ocitám níž, dál od lipanské pláně, tím je vřava, ryk pouti s hlasy vyvolavačů, vyzývajících k letu po labutím jezeru, k bloudění labyrintem, k sestupu do pekel, pronikavější. Jen k návštěvě bojiště žádný vyvolavač nevybízí, bitva tkví zaprášená a tichá uprostřed pouti a tohoto času jako zapomenutá, rozpadající se atrakce. Poutník obchází bojiště – hrací plochu, oddělen od něj bytelnou rampou. Kdo je ten poutník? Fiktivní románová postava, složená z liter a slov, nebo živý člověk? Nebo je to bytost z pomezí dvou stavů – šev, kde se iluze stýká se skutečností, je stále méně zřetelný.

Jde po náměstí kolem toho bizarního kostela, teoretikové v něm jednou možná shledají rané znaky postmodernismu. What's that noise? – Kolotoč s labutěmi. Připomene jí Victorian swanboats z Public Garden, tyto však neplavou, vznášejí se. What is that noise? The wind under the door. To je z Eliota. Kam se poděla slova její mateřštiny? Je to zvláštní, čím déle pobývá ve vlasti, tím častěji se jí v mysli vynořují anglická slova, celé věty, verše. Slova její mateřštiny se skryla, možná do jména nějaké vesnice.

Všeliké kvítí k věnečkům vití vychází husí nožička. Michna z Otradovic, vážení, neznáte? Husí nožička, latinsky Potentilla anserina, kvetla na návsi v Milevsku. V Bostonu sůl sněhu slzí nad křtitelnicí, dotek soli na čele, na rtech, zakřičí, dojetím kmotry zaslzí. Quos tibi fons baptismalis parturit. Memory does not work on a precise time table. Vystupuje do třetího

patra. Možná všechny její cesty městem byly jen záměrnou oklikou, kterou se vyhýbala tomuto místu. Stůl se lvími tlapami, jako v domě u Městského divadla, dnes se divadlo jmenuje jinak. Obraz se slepým guslarem, byl od Čermáka, nikde tu nevisí. Jak by tu také mohl viset, tohle přece není byt z jejího dětství. Pocítí nesmírnou únavu – z kobaltového záření (18 dávek o síle 30 Gy), nebo z těch cest městem? Před chvílí tudy musela projít Alžběta (opravdu se mihla románem), cítí vůni jejího klobouku. Nobody dares to make the final confession to themselves on paper, or at least, not about love.

Už vidí ten román, v němž vstala z popela, leží v deskách tady na stole. Smíšena s jinými postavami, rozptýlena v jiných postavách v rukopise a v tomto městě. Takto se tedy vrátila domů — v cizích slovech, sevřena v podobě postavy, v cizím díle. I understood early, though only vaguely, that literature means essentially the integrity of one's life. Pokuste se však o to s osobou, jejíž romány téměř nikdo nezná, už před půlstoletím byla vyloučena – deleata – z české literatury, s postavou, která je notabene po smrti, její popel...

Listuje rukopisem, čte. Jakým právem... jak se mohla opovážit... slova z jejích dopisů, úryvky básní ze Sešitů Josefiny Rykrové jsou rozesety mezi cizími slovy a větami. Je tím pobouřena, ale posléze, čím hlouběji do textu proniká, se začíná bavit. Už došla k pasáži začínající slovy „Jde po náměstí kolem toho bizarního...", dočte až k místu, kde se píše o tom, jak listuje rukopisem... Musí ten kolotoč slov přerušit. Sedá si ke stolu, píše: *Vážená, víte-li, že moji prarodiče pocházeli z Milevska, mohla byste také vědět, že tam není náves, ale náměstí. Husí nožičky na něm nerostly. Pozdravujte svého muže, je-li to ten, který napsal Noc zrcadel. Milada Součková.*

Písmeno ϑ, které se mi zjevilo v podobě brouka utonulého v záchodové míse hotelu Ural, nebylo odevždy korektorskou

značkou. Původně, jak mi vysvětlila Eva Stehlíková, tu byl jiný význam, který je ovšem s novým hluboce spřízněný. Středověcí písaři připisovali toto písmeno ke jménům zemřelých mnichů: znamenalo thanatos – smrt, mrtvý. Myslím, že kdyby o tom věděl Umberto Eco, autor Jména růže, jistě by tento detail v románu neopomněl uvést.

Začíná se mi rýsovat možnost výkladu rosického „beránkového" textu, který se mi předtím, dokud jsem o významu písmene nevěděla (nezaplatím za svou zvídavost tak jako mniši v Ecově románu smrtí?), zdál nesrozumitelný: rytíř slepý nebo litera. Tou literou není α ani ω, písmena beránka Krista ve Zjevení svatého Jana (Já ť jsem alfa i omega, počátek i konec, první i poslední), ale ϑ – rytíř Thanatos. ϑ v tomto románu znamená sestup k mrtvému, k mrtvým tohoto města. Kromě tohoto významu je tu ovšem ještě význam další, jen zdánlivě protikladný, pokud se nemýlím, je zvláštní vlnění spjaté v organismu s jeho životem, s určitým stavem vědomí.

Prodírám se rukopisem. Rozrůstá se kolem mne v prales, začínám jím bloudit, nesčetnými úponky vět mi ovíjí ruce a nohy. Mezi stromy se mihla šelma. V korunách křičí pestrobarevní tropičtí ptáci, tu a tam se v bujné spleti akantových větví skrývá divoženka nebo divý muž, jinde šplhají roztodivné bytosti ve špičatých bláznovských čapkách. Ocitla jsem se na stránce středověkého rukopisu? Anebo je to krajina v Costa Verde? Už to tak bude, text se stal divokou krajinou, jíž sestupuji k moři. Když se nad rukopis nakloním, cítím jeho vůni.

Eliška Beránková, ta, do níž jsem se zakuklila a v níž očekávám s úzkostí svou poslední proměnu, umí už dávno psát písmeno ϑ. Jen zřídka se jí ruka na papíře smekne a tehdy vznikne písmeno z abecedy neznámého jazyka. Podivné písmeno proniká na papír jako šifrované poselství ze světa, o jehož existenci má Eliška jen nejasné tušení, ten svět ji děsí a vábí zároveň. Divé písmeno, mutace písmene ϑ, mizí teprve pod

několikerým nánosem běloby, kterou Eliška pokaždé pečlivě překrývá stále znovu vystupující neznámou literu, snad z obavy, aby se z ní nezrodil nějaký nečekaný, děsivý smysl (může však být nějaký smysl děsivější než onen původní?), který by pak už setřít bělobou nebylo možné.

Tu se Elišce Beránkové, unavené dlouhým čtením, opět smekla ruka, na svět přichází další nestvůrná mutace písmene 𐤈. V zápalu čtení si jí tentokrát nepovšimne, nepřekryje ji okamžitě bělobou (WHITE FLUID... COSÌ SBAGLIARE NON'È PIÙ UN PROBLEMA), jako se rubášem nebo prostěradlem zakrývá tělo a tvář mrtvého, její oči spěchaly po řádkách románu nedočkavě dál. A vtom se to stane. Podivné písmeno, které bylo spíš alfou než thétou, se pohnulo. Leze po okraji textu. Eliška Beránková na ten úkaz užasle hledí. Ne, to není Blatta orientalis, šváb, který se mi zjevil v hotelu Ural, to je chrobák, oživlý egyptský hieroglyf, který znamená „býti" (CHPR – cheprer). A tu Eliška, s hrůzou sledujíc pouť brouka Býti po desce psacího stolu, pochopí. Za určitých okolností se z podivné, sotva opakovatelné křivky na papíře, na který v tom okamžiku dopadne sluneční paprsek, rodí živý tvor. A z jaké spleti tahů, z jakých fantastických rozvilin rukopisu a za jakých podmínek by mohla ožít ona, prodrat se z kukly literární postavy ke svému bytí? Neboť o to jí zřejmě běží, teď to ví, nebýt jen kuklou, smyšlenou postavou, o níž píše někdo jiný. Jakým způsobem, jakou branou by však Eliška mohla vejít ze světa románu do skutečnosti? A nehrozí jí přitom, tentokrát mnohem víc než ve scéně v chrámu Panny Marie Sněžné, že bude zabílena, deleata (sprovodit ji ze světa jako překlep nebude pro autora žádný problém!) prostě tím, že k jejímu jménu bude na okraj rukopisu připsána litera, která zabíjí?

Eliška Beránková klade hlavu na psací stůl, na stoh listů. A právě v tom okamžiku, kdy se její čelo dotkne listů – na stole najednou už neleží korektura Aracoeli, románu Elsy

Morantové, hlava spočívá na rukopisu nazvaném Théta – k tomu dojde. Někde v místech, kde se nalézá „klade hlavu na psací stůl“ (také stůl se proměnil, už to není odřený kancelářský stůl v pátém patře nakladatelství Odeon, ale stůl se lvími tlapami, který stojí v domě na náměstí Jiřího z Poděbrad), se moje pero smekne, na papír v tu chvíli dopadne svazek odpoledních slunečních paprsků... Chápe se pera, začíná psát: Já jsem Eliška Beránková, počátek i...

Sestupuji. Dolů se vine strmá stezka. Tam, ve stínu za myrtovým keřem tuším vchod do jeskyně. V ní se nalézá ta, která skrývala Dionýsa (nebo Gabčíka?) před býkem, ta, která jezdila nahá na delfínu, ta, která, když se jí zmocnil Péleus, se postupně proměňovala – v oheň, vodu, lva, hada a sépii. Aby učinila své syny stejně nesmrtelnými, jako byla sama, spálila jejich smrtelné části, poslednímu nestačila spálit kotníkovou kost, převlékala jej potom za dívku. Provedla Argonauty mezi Plankty neboli Bludnými skalami. Thétis? – Marie Beránková.

1946. Prokop, čtvrtek, 4. července. Odhrnuji větve myrtového keře, vstupuji. Vchod do jeskyně je nízký, musím sklonit hlavu, takřka se čelem dotknu kolen. *V noci do sanatoria se Z.* Čím hlouběji pak sestupuji, tím je chodba užší, mění se v soutěsku, která není širší než hrdlo láhve, nebo spíš... Poznávám rozevřená ústa své babičky, vlastně sochy, ve kterou se zpívající proměnila. Vnikám do úst Nesmrtelné, sestupuji dál slují plnou popela. Jde to kupodivu snadno, jen na první pohled se otvor zdál nevelký. Sotva jsem se otvoru dotkla, ukázalo se, že je stvořen právě na mou míru, na míru na svět se rodícího dítěte.

Cyril a Metod, pátek, 5. července v *11,35 narozena Daniela*... Chodba se opět rozšířila. Pojednou se přede mnou rozevírá rozlehlá vysoká síň, zářivý klenutý prostor připomínající chrám. V chrámu pod baldachýnem z krápníků sedí na zemi dvě postavy zavinuté do velbloudí deky. Poznávám matku

a – to je přece Rozsévač, trubač z Olšan, horolezec a speleolog, jeho tělo se nikdy nenašlo... Ti dva schoulení pod velbloudí dekou ke mně krátce vzhlédnou, potom se k sobě přimknou ještě těsněji, kolena přitáhnou k bradě, změní se v noc, v tu, do níž se spouštím stále hlouběji. Pojednou zaslechnu zpěv: ...proud, kde šumí les, kde skály výš... Nesmrtelná zpívá! /můj pobyt dnes/ Hlas je slabý /kde hučí proud/, tón co chvíli zakolísá /kde bouří les, kde skály výš/, sklouzne /kde hučí proud, kde bouří les/, prodírám se ke světlu /můj pobyt dnes/. Křídlo se v předjitřním světle matně leskne, na něm se rýsuje postava Rozsévače /můj pobyt dnes/. A jak se z postele na Rozsévače dívám, hledajíc v něm podobu s mládencem z jeskyně, Rozsévač vykročí /Jak vlnu s vlnou zřím v dáli plout/, opíše rukou obřadní oblouk /věčný, věčný to proud.../, seje.

Bohuslava Rajská, vlastně už Antonie Čelakovská, neboť sladká zvolenička se už dávno stala chotí pěvce Růže stolisté, sedí a vyšívá. Bohuslav vedle v pokojíku ze spánku tiše naříká, Antonie k němu nevstane. Na chvíli osaměla, i malá Marie, která ji věčně hlídá, se někam vytratila za ostatními dětmi. Odloží vyšívání, uchopí nožík, řízne. Krev neteče, vždyť je to ve snu, ke všemu ve snu posmrtném. Přiloží k ráně na noze větvičku (slyší na schodech spěšné kroky), ovine nohu s větvičkou hedvábnou nití (poznává těžký krok pěvce Růže stolisté), ovine podruhé, po... Už pěvec vchází, sotva si stačila shrnout sukni, chvatně sahá po vyšívacím rámu.

– Sama? Pěvec Růže stolisté se znepokojeně rozhlíží po pokoji. – Kde je Marie? – Venku, sotva pípne. Zmocní se ho podezření. Vidí, sotva pár stehů na věnci vyšila. Čím se zabývala po ty dlouhé hodiny, co nebyl doma? Nehrála snad zase na piano? Pěvec totiž nemá zpěv ani hudbu rád, i když složil píseň Tys bratr náš a Cikánovu píšťaličku. Hlavně však nemá

rád, když jeho choť hraje na piano a nehledí si domácnosti. (Je jako dědeček Jerie alias Kostka.)

Pěvec Růže stolisté se rozhlíží čím dál neklidněji. Piano dal přece odvézt, už nejméně tři roky tu nestojí, dočista zapomněl. Ale proč...? Tuší, že se tu něco dělo (jak to, že Marie nechala matku samotnou?), Antoniino divné chování je toho svědectvím, byť se teď tváří jako Matka Boží, ruce spíná na vzdutém břiše. Nosí v něm jejich třetí dítě (anebo kouli světa?). Kdyby pěvec přiložil k břichu ucho, slyšel by... Tu mu zrak padne na nožík. – Párala jsem, její lež zazní vzdorně. Tón ho překvapí. Je hluboce rozrušen. Něco se děje, něco, čím mu začala nenávratně unikat. Ví, že to nezpůsobil jen její stav, i když se mu pokaždé vzdalovala, když nosila Jaromíra, i potom, když nosila Bohuslava, teď ani nevstane a nejde ho utišit, copak ksakru neslyší, jak synek naříká?

Ne, tentokrát je to něco jiného. Kdyby jen pěvec tušil, že si právě naroubovala jabloňovou větvičku! Už cítí, jak míza proudí vzhůru, začíná kolovat v celém těle, které slastně trne až po konečky prstů. Už se začala proměňovat v jablůňku. A jak jí míza koluje tělem, které se proměňuje, pocítí najednou v břiše bolest. Je zmatena. Je to Anna, která touží na svět, i když v něm má projít pouť ne delší než tři měsíce, anebo je to strom, který se jí v těle už příliš rozrostl a teď se dere ke světlu? Potlačí ston. Zařekla se, nebude před ním naříkat, teď, když se proměňuje ve strom, už teprve ne. Prsty sevře opěradla křesílka, v němž se má ta tajemná proměna odehrát. Pěvcovu tvář zkřiví údiv. Všiml si, pochopil... Tak tedy takto mu unikne a tady, v jejich pokoji... Rozhodí bezradně rukama. Slyší ho pak už jen nejasně, jak sbíhá po schodech. A potom už je...

Daniela Hodrová, nebo spíš Daniela Rajská (nenalézala se kdysi v rajské zahrádce?) chce nést kouli světa nebo alespoň kouli

města. – Jaká domýšlivost! Ruce jí trnou, každou noc stále víc odumírají. Odumírají, nebo se proměňují, aby se naplnila slova jejího románu? Já, Eliška Beránková, která jsem vzešla z románového slova, cítím každou noc slastné trnutí v konečcích prstů, svíraných prudkými pohyby v pěst. Mými žilami začíná kolovat krev Daniely Hodrové.

Domnívala jsem se, že krev Daniely Hodrové, která začíná kolovat mými žilami, stačí, abych se z románové postavy stala živým člověkem. Domnívala jsem se také, že sotva pronesu tu větu „Já jsem Eliška Beránková, počátek i...“, slovo se stane tělem. A zatím nedokážu ani odlišit svůj sloh od jejího, dokonce ani písmo není zcela moje, co chvíli se mezi moje drobná písmena vetře nějaké obludně zvětšené, pravidelný sklon písma čas od času rozkolísá vichr vanoucí po papíru. A moje paměť – žel! – je jen pamětí literární postavy.

A přece se ve mně vzmáhá zvláštní pocit, že to, o čem v nedokončeném románu čtu (některá místa pročítám stále znovu, abych poznala svou minulost, abych *byla*), není jen něčí výmysl. Jako by se autorka pokoušela zachytit v románu něco, co někde skutečně bylo a je. Například ta scéna v chrámu. Matně si vzpomínám na lesk lvího břicha, na tu divnou tíhu na prsou. Měla bych jít do toho chrámu, třeba bych si vzpomněla na víc věcí. Měla bych také najít pana Chauna, možná vystoupil z rukopisu stejně jako já, možná se někde vedle jeho jména objevilo v textu písmeno ϑ, které jsem při prvním čtení přehlédla. Ve starém Egyptě vkládali mezi obinadla mumie kamenné srdce v podobě skaraba. Mělo nebožtíkovi sloužit jako náhradní orgán paměti. Staří Egypťané totiž věřili, a také já v to věřím, že mrtvý, který by pozbyl paměti a ztratil jméno, by zemřel podruhé, už definitivně, klesl by do nebytí. Proto také svádím ten zápas o paměť, o jméno, jemuž hrozí, že se rozplyne v jiných jménech. Nestalo se snad něco takového Daniele Hodrové, která se rozplynula v Alici Davidovičové, Diviši Paskalovi, Sofii

Syslové a teď ve mně, Elišce Beránkové? Rozplynula? Není to jen další z mých iluzí, zatímco ve skutečnosti...? A kam se poděl Vladislav Hrach, neskryl se v nějakém dalším jménu, jako se předtím v jeho jménu skryl Karel Milota, neschoval se v něm před Danielou Hodrovou píšící román, přede mnou...?

V přízemí domu, kde bydlí Daniela Hodrová, je už několik let veřejná knihovna. Ještě donedávna tam byla lékárna. Když vcházela do domu, vdechovala vůni lékárny, mísila se v ní vůně léků s vůní sušených bylin – černého bezu (Sambucus nigra), heřmánku (Chamomilla recutita) a máty peprné (Mentha piperita). Cítila jsem tu vůni ještě dnes, když jsem procházela mezi regály s knihami, sledována ostřížím zrakem pletoucí knihovnice.

Vytáhla jsem z regálu Jakuba fatalistu a jeho pána. Pán: Tím hůře, kolkolem vzato, bylo by mi milejší, aby celý zločin byl již spáchán, než aby měl teprve být spáchán, a mám k tomu své důvody. Jakub: Ale, pane, třeba nebudu oběšen za sebe, ale za někoho jiného. Pán: To je možné. Jakub: Třeba budu oběšen až po své smrti. Pán: I to je možné. Jakub: Třeba nebu... Listuji dál. Je tedy živ, nebo mrtev, jak mi bude libo. Záleželo by jen na mně, abych zastavil ten kočárek, byste se nedozvěděli ani o lásce Jakubově... pohrdám však všemi těmito prostředky, vidím jen, že při troše obrazotvornosti a stylistické pohotovosti není nic snazšího než slátat román.

Vsunula jsem knihu na její místo, mezi dvě Kroniky Pickwickova klubu a Tabák. Musím se přiznat, že takový román, kde romanopisec čtenáři líčí, jak ho píše, mě neláká. Vlastně i román, z něhož jsem vystoupila a ve kterém se teď pokouším pokračovat, byl toho druhu (a už není?). Mám ráda romány, které mě vtáhnou do svého světa, vadí mi, když autor dává neustále najevo, že se jedná jen o jeho výmysl, bere mi iluzi, že skutečně existuje to, o čem vypráví.

Postoupím o dva kroky dál. Procházím kolem Dostojevského, Fadějeva, Fallady, Faulknera... míjím Goetha... Gogola. Vrátím se, beru do ruky Gogolovy Povídky. Kdysi v dětství jsem četla povídku o malíři, kterému uhranul jeden obraz, obraz ožíval, šílený malíř běhal po Petrohradě. A také si nejasně vzpomínám na povídku, v níž vystupoval netvor se zvláštním jménem Vij. Myslím, že už jsem ji našla. Filosof se bezděčně zachvěl jakousi podivnou obavou, kterou si sám nedovedl vyložit. Temná předtucha mu říkala... Když se slunce sklonilo k západu, odnesli mrtvou do kostela... Filosof se ještě jednou rozhlédl... tady je místo, které jsem hledala: Zvedněte mi víčka, nevidím.

Vložila jsem si knihu pod paži, jdu dál kolem Gorkého, stojí tam tři Matky za sebou (jako v Goethově Faustovi), Greena, Hardyho. Hardyho jsem přečetla celého, také Hawthorna, který stojí v řadě o kousek dál, četla jsem Šarlatové písmeno i Dům se sedmi štíty. HLAVA XXII. STAŘEC A MOŘE... A potom mi padne zrak na knihu s našedlou obálkou, je na ní silueta těla, které vypadá jako svlečené z kůže. PODOBOJÍ. Je to krysa Komornice, anebo pták Komorník, který se Vojtěchovi a Divišovi úslužně uklání... A správce Šípek bude stát i potom za zdí, i po... Správce Šípek, to jméno jsem už někde... Takhle pan Turek na Olšanech věští. Všechno se donekonečna opakuje... Najednou mám pocit, že stojím v nějakém domě, nahýbám se hluboko přes zábradlí, dívám se dolů... Listuji dál, a tu strnu. V románu vystupuje Alice Davidovičová. S Alicí Davidovičovou jsem přece chodila do školy, nedávno jsem to jméno... Už si vzpomínám...

Jako omámená vybíhám z knihovny. Už ke mně doléhá křik knihovnice. Stařena zkušeným hmatem vytahuje knihu zpod mého kabátu. — Asi se podíváme k vám domů, nemáte-li tam víc našich knížek. Pokouším se vysvětlit, že jsem jen románová postava... Řítím se na dno olšanské propasti, příliš hluboko jsem se... — A také do nakladatelství napíšeme, říkáte,

že pracujete s knihami, to je neuvěřitelné... Všechno se donekonečna... pták Komor... zvedněte mi víčka... je tedy živ...

Eliška Beránková zase vstoupila do románu, tentokrát do toho, který jsem napsala před deseti lety. Sotva se to však mohlo stát tak, jak napsala. Podobojí totiž dosud nevyšlo. Obrázek na obálce – torzo muže, který vypadá jako svlečený, či spíš svlékaný z kůže, ruce má nad hlavou, jako by visel (je vidět jen jeho hlavu, šíji a záda) – je ve skutečnosti nalepen na rukopise románu, který teprve vzniká. Je to obrázek z katalogu výstavy Adrieny Šimotové, která má Podobojí ilustrovat. Obrázek je v katalogu umístěn pod číslem 1. Hned za ním stojí slova: Jediným autentickým bodem mezi dvěma jistotami (tou první, která ještě existuje, a tou druhou, která již neexistuje) je moje *nejistota.* A moje jistota? Jen to – že o své nejistotě vím.

Vybavuje se mi v této souvislosti otisk těla Spasitele v posvátném rubáši z jednoho turínského chrámu. Právě ten moment prosakování či prostupování obrysů, o které se v tomto románu pokouším, mne na něm stejně jako na kresbách Adrieny Šimotové přitahuje. Přítomnost se jeví jako palimpsest, prosakuje do ní to, co bylo, co se událo v románech, a také to, co teprve bude. Eliška Beránková se jeví jako bytost k tomuto úkazu mimořádně citlivá.

V tuto chvíli stojí Eliška Beránková před létacími dveřmi v olšanském domě. – Copak je s panem Turkem? Jediným prudkým gestem rozráží křídla dveří. – Už dlouho jsem ho... Vchází. Stojí tam pán v zeleném hubertusu, celý se chvěje. Zdá se jí, že pod hubertusem něco před domovníkem skrývá. Eliška si je jista tím, že muž, který se jí jako pokorný a uctivý sluha uklání, je správce domu. Nápis na dveřích, ve kterých ten člověk v šedivém pracovním plášti stojí, ji o tom ostatně vzápětí ujistí. Podívá se upřeně na správce a ten pod jejím pohledem ustupuje do tmavé síňky svého bytu.

Správci Šípkovi, neboť je to opravdu on, je divné, kde se tu ta neznámá žena vzala, vždyť ve chvíli, kdy klade panu Klečkovi tu otázku, vždycky si na ní dává záležet, mají být na chodbě sami... Pan Klečka schází po sedmi schodech, opatrně klade nohy, aby se mu nezamotaly, aby se chléb, který nese panu Turkovi na hřbitov, nekutálel po schodech. Pookřál, protože tuší, že tentokrát bude všechno trochu jinak, než jak se to v tomto příběhu od chvíle, kdy byl napsán, stále dokola odehrává. Správce Šípek přece nestačil dopovědět svou otázku (pan Klečka si marně vždycky říká, že příště se ho už nebude bát, nedá na sobě nic znát), když tu se najednou objevila ta žena. V domě nebydlí, ale někoho mu připomíná... Pan Klečka se bojí, aby ho správce Šípek ještě nepovolal zpátky, aby nedopověděl svou osudovou otázku. Ještě se od hlavních dveří ohlédne, nikdo za ním nejde, chválabohu, ani ta žena, asi šla k někomu na návštěvu, možná k Davidovičovým. Teď se pan Klečka rozpomněl – Alici se podobá, ale vždyť...

Pan Klečka spěchá, teď, když už přelezl hřbitovní zeď, si chléb pod hubertusem přidržuje oběma rukama, aby mu nevypadl. Melancholický anděl nespí, zvedne hlavu. Pan Turek bere pana Klečku kolem ramen. Dnes večer nemá horečku a nesní o hroznech, pan Klečka přece přišel o den dřív. – A najednou je vinice zase plná lidí a světel. Pan Turek pochopí, že nastává doba vinobraní, ani tentokrát tedy, však to věděl, svému románovému osudu neuniknou. Správce Šípek sice nepřešlapuje za zdí, sedí doma, nejistý si svou budoucí rolí v příběhu, který se odehrává jinak, než jak byl v románu zvyklý. V této verzi události se nestačil stát udavačem, někdo ho zřejmě předešel. Kdo však udal pana Turka a pana Klečku ve skutečnosti (nebo v jiném románu?)?

Eliška Beránková vystupuje do pátého patra. Na schodech potká prastrýce Leopolda. – Dobrý večer, strýčku. Prastrýc Leopold se na vnučku své sestry usměje, vzápětí mu však

úsměv ztuhne na rtech. Chtěl říci, byl jsem navštívit tvou babičku, ale pak si uvědomí, že tu něco nehraje. Eliška přece ještě není na světě, narodí se až rok po válce, ani její rodiče tu ještě nebydlí, nastěhují se do bytu po Němcích až po válce... Koho byl tedy pan Petroušek navštívit? Sbíhá tiše po schodech, snad i tentokrát má na nohou návleky, zatímco Eliška jde nahoru. Není jí divné, že se časy pomíchaly a dva romány prostoupily, či spíš nemá o tom tušení. Jen chování prastrýce Leopolda se jí pranic nelíbí, jako by mělo něco společného s chováním správce tam dole. Otec asi nebude doma, když byl prastrýc Leopold navštívit babičku. Zvenku se ozve střelba, snad od hřbitova. Neví, co se tam děje, vždyť Podobojí nečetla, jen chvíli románem listovala. Zůstane stát přede dveřmi jejich bytu – bývalého? budoucího? Střelba venku mezitím utichla. Za dveřmi někdo vzrušeně dýchá. – Kdo je tam? – To jsem já.

Kdysi jsem četla studii, myslím, že od Wolfganga Kaysera, která se jmenovala Kdo vypráví román? Právě jsem se ocitla v situaci, že si tu otázku také kladu. Kdo vypráví tento román? Já, nebo od určitého okamžiku Eliška Beránková, která se ze shluku liter, z románové postavy proměnila v živého...? A nejsem už vlastně Eliškou Beránkovou? Kdo vcházel létacími dveřmi, které ho přitáhly, sevřely a zdeformovaného vyvrhly před nekonečný obraz? Kdo vlastně vstoupil do románu, který byl napsán před deseti lety? Román mne do sebe vtáhl jako obraz, který se donekonečna opakuje, který se doneko... doneko... Jak může text tuto svou nekonečnou dimenzi vyjádřit?

Ta, která chtěla ukrást knihu s názvem Podobojí, zopakovala čin, kterého se před ní právě v té knize dopustil Diviš Paskal, když ukradl na Havelském trhu dvě hlavičky cibule. Ty cibule mu měly dopomoci k tomu, aby mohl vyvést mrtvou Alici z komory, komora byla v románu jednou z podob podsvětí.

Rituální krádeží měla být překročena hranice dvou světů. Také Eliška Beránková chtěla překročit hranici – hranici, která odděluje román od skutečnosti. I když však té knihy hned vzápětí pozbyla (přečíst ji by znamenalo poznat minulost, která je zároveň budoucností), stejně tu hranici překročila. A dokonce ji překročila už dvakrát. Poprvé, když vešla do Babičky, podruhé, když prošla pomalu létacími dveřmi olšanského domu. Napříště nebude lehké poznat, kdy vstoupila do nějakého románu a kdy žije svůj život, který se však rovněž odehrává jen v románu. Šlo tedy vlastně jen o hranici mezi dvěma romány. Jí však jde přece mnohem víc o úplně jinou hranici, o tu, která odděluje román od skutečnosti. Copak tu dosud...?

Kráčí po hřbitovní cestě. Kolem nohou se jí motá spousta ochočených veverek, čekají na chlebové drobty. – Král se stane vězněm. Marně čekají /a vězeň králem/, nic u sebe nemá. Kdo to tady na hřbitově recituje? Hlas zní docela blízko, přichází z míst, kde se rozpadají staré hrobky. Shazuje veverku, jedna byla tak dotěrná, že se jí šplhala po noze. Najednou se ozve zatroubení. – Slyšela jste? To troubí Dušan Bahník, ten horolezec. Eliška se za hlasem otočí. – Turek jméno mé. Vchod do hrobky, u které muž stojí, hlídá Melancholický anděl, jak toho anděla kdysi nazvala (nemýlí se, byla to opravdu ona?), protože si rukou podpírá hlavu jako anděl na Dürerově rytině nazvané Melancholie. – Kdybyste prosím někde viděla pana Klečku, poznáte ho podle loutky, kterou vodí, ta loutka vypadá tak trochu jako pták, řekněte mu, že ho čekám. Vyřídí mu to, když ho potká, pan Turek se může spolehnout. Sotva se Eliška od hrobky s Melancholickým andělem trochu vzdálí, už nějakého pána s loutkou vidí. To je přece loutka pana Chauna! Tvor klopýtá po boku pana Klečky, chvílemi se opře o jeho nohu. Už se nevznáší, natož aby šel na špičkách, jak ho to naučila paní, kterou potkal u Škroupova náměstí. Když Eliška Beránková panu Klečkovi vyřídí vzkaz od pana Turka,

poprosí ho o loutku. Pan Klečka jí loutku ochotně vydá, už dlouho se rozhlížel po někom, kdo by se loutky ujal, potřebuje ženskou ruku.

Eliška vezme Tvora do náručí. Je kupodivu velmi těžký a každým okamžikem ještě těžší. Má pocit, jako by nenesla loutku, ale celý svět. Konečně s Tvorem dorazili do Blodkovy ulice. Tady je ten dům, ve kterém bydlí pan Chaun. Složí břímě na stůl. Pan Chaun namočí houbu do vlažné vody a opatrně, článek po článku loutku omývá. A jak pan Chaun Tvora omývá, proběhne polomrtvým tělem zachvění (možná je to vlnění zvané théta), docela nepatrné, ale oba si ho všimnou. Usmějí se na sebe.

Napsala v románu, že matka odjela do Tater a už se odtamtud nevrátila. Sestoupila za ní do jeskyně, ještě cítí slanou vůni moře, které tatranskou jeskyni omývalo. Matka se však tenkrát vrátila, čas od času jsem ji pak doprovázela do Hostivaře k doktoru Antalovskému. Mizela za matně se lesknoucím černým štítem, měnila se v prosvícený obraz, v stínové tělo, jímž pohybovaly ruce doktora Antalovského v černých gumových rukavicích. Po návratu z Tater žila matka ještě celé čtvrtstoletí, než jí v hlavě vyrostl nádor, na který zemřela.

Celá ta dlouhá léta se mi promítla do následujícího výjevu. Je v Kateřinkách, kde byla za tu dobu nesčetněkrát. Stojí u okna, které je zamřížované. Přes pyžamo si oblékla prošívaný župan malinové barvy. Dívá se do zahrady. Teď v zimě je zahrada pustá, nikoho neláká, aby se tam procházel, nebo dokonce usedl na lavičku. Přes holé větve lze dohlédnout až k domu na protějším konci zahrady. Ten už k areálu blázince nepatří.

Svět událostí lze popsat dynamickým obrazem, který se mění s časem a je promítnut na... Přejíždí prstem po skle, kreslí kroužek. Kdyby to byla zeď a tento román byly Kukly,

vyhloubila by ve zdi důlek, potom otvor a tím otvorem... by unikla do Kašperských Hor. Tam s oblibou utíkala od rodiny, od své choroby, do hotýlku na náměstí, celé dny prochodila po okolí. Doktora Faltuse už asi obtěžují její deprese, její nářky, zvýšil na ni hlas, dnes poprvé. Myslela si, že se do ní trochu zamiloval. Anebo ona do něho? Ti dva doma si bez ní poradí. Vždycky se těší, až bude pátek, půjde domů, a potom se už zase nemůže dočkat neděle večer, až se vrátí sem.

Začněme popisem světa, v němž žijí pouze dvojrozměrné bytosti. Představme si nyní, že tyto stínové bytosti skutečně existují, že mohou myslet. Tato stvoření si nižádným konkrétním způsobem nemohou představit trojrozměrný prostor, nemohou sestrojit kouli, protože by to znamenalo opustit dvojrozměrnou plochu... Nemůže si pomoci, nedokáže zadržet slzy. Sedne proti němu a brečí. Už z ní začíná být unavený, řekl unavený, ale chtěl nejspíš říct otrávený... Můžeme ohýbat čáry a plochy, těžko si však můžeme představit zakřivený trojrozměrný prostor... A ještě ke všemu vtrhl dovnitř profesor Vondráček, největší z bláznů, stačí se podívat, jak chodí...

A nyní si představme život těchto stínových bytostí za změněných okolností... Už několikrát ji napadlo, jaké by to bylo, kdyby ji doktor Faltus pohladil... Mysleme si, že by je někdo zvenčí, z „třetího rozměru“ (proč se vlastně tak často vytváří vztah mezi pacientem a jeho lékařem?) přenesl ze stínidla na povrch koule se značně velkým poloměrem. Poněvadž jsou tyto stínové bytosti (kdyby nebyly v oknech mříže a kdyby okno nebylo tak nízko... doma, ze třetího, ale také neskočila) vzhledem k povrchu koule velmi malé (jednou si stoupla do okna), protože nemají prostředky, aby (neví, proč má pořád takové myšlenky, doktor Faltus říká, máte docela úspěšný život, manžel proslulý herec... — proslulý? — dcera studuje) se dorozuměly na veliké vzdálenosti a nemohou se příliš daleko pohybovat, nebyly by si vědomy nějaké změny...

Muž s bílou lví hřívou, jehož slova dolehla do blázince a do románu, se dívá do zimní zahrady, kterou teď v zimě lze dohlédnout až na druhý konec, k budově blázince. Blázni se teď v zimě neprocházejí po pěšinách, neusedají na lavičky. Za jedním oknem spatří bytost v malinových šatech. Pohybuje se po kouli, neví o tom. Ti dva – slavný fyzik, který kdysi bydlel v Purkyňově domě a promýšlel tam svou teorii relativity, a moje šílená matka – spočinou na okamžik na sobě pohledem v zakřiveném prostoru tryznivého města a tohoto románu. Tyto stínové bytosti časem...

Román je mu v patách, pronásleduje ho, i když je po smrti. Píše ho praneteř. František Hais v Ročence Kruhu sólistů Městských divadel na rok 1946 vzpomíná: Do budovy Městského divadla na Vinohradech vtrhli němečtí filmaři a počali pustošit jeviště, hlediště i jiné prostory. V lóžích byly postaveny ohromné filmové reflektory, které ničily žárem a sazemi výzdobu hlediště. Personál stoupal bezohledně na plyšové potahy lóží, v přízemí bylo nad sedadly zbudováno pódium, z kterého odhazovali oharky cigaret na potahy sedadel a koberce... Ještě stále ho nedostihl, ale jak dlouho ještě může vydržet běžet s jeho stínem v zádech? V noci se odehrávaly v divadle orgie. Z divadla se ozýval křik. Ráno byla budova odporně znečištěna. Tak hospodařili v divadle Němci a s nimi (už ho dostihl!) český člověk z řad zaměstnanectva...

Jméno! Marně rukou sjíždí po boku, zbraň nenahmatává. Ještě nepropadl panice, ví, že František Hais jeho jméno neprozradí, vyletěl přece už před lety komínem strašnického krematoria. –Jméno! Mělo by být připojeno ke jménům zrádců a konfidentů – Dvořák, Nerad, Kolomazník, Brož, Šmíd, Fiala, Čurda... Román se chopí všech těch jmen, smýká jimi po dlažbě tryznivého města.

Bylo štěstím pro mnohé, že nevěděl, kde jsou schované zbraně, mnohokrát za den přitom procházel po jevišti nad jejich úkrytem. Tento zážitek byl pro něho nový, většinou viděl jeviště jen shora, naskýtal se mu pohled na temena herců (Plachého, Štěpničkové, Hilmara, Šmerala...), ale potom, když se přestalo hrát, patřilo jeviště jemu. Mnohokrát za den přejížděl po jeho šikmé ploše se servírovacím stolkem, zvonily na něm poháry z broušeného skla na vysokých tenkých nožkách. Hle, mistr provaziště v roli číšníka bohů Ganymeda! — Anna Letenská, nevzpomíná si na ni? Ne! Annu Letenskou neudal. Líbila se mu. Když se objevila na scéně, vykláněl se ze své visuté pozice, aby mu neunikl jediný její pohyb. Viděl ji hrát Kordulu, Marii, Varvaru, slečnu Pustu, Jonesovou, Vodičkovou, Jeminu, Martu Kláskovou, Arsinoe, Praxagoru (dvě poslední jména vysloví zvláště pečlivě). Nevěděl, že u sebe nechala přespat doktora Ličku. — Quantum scimus gutta est, ignoramus mare... Klečka, Turek? Nezná, nikdy neslyšel, copak mohl znát všechny sousedy své sestry? Právě se zapletl, přece tam tehdy ještě nebydlela. A o biletářce paní Spilkové, popravili ji za heydrichiády, také neví nic? Jeho místo přece bylo nahoře, jak by odtamtud mohl dohlédnout...?

Dalo se očekávat, že zapře nejen pana Klečku a pana Turka (ti ostatně existovali jen v románu), ale i paní Spilkovou. Přitom se kdysi ucházel o její přízeň. Po jedné z těch divokých nocí odmítla odstranit „německé lejno“, tak se prosím vyjádřila, leželo v orchestřišti. Nezmínil se pak před jistými osobami, že Frau Spilková neprojevila dostatečnou Loyalität? Toho slova tehdy opravdu užil, nebylo přece nijak silné... Ostří pankrácké sekery prudce sjíždí, hlava biletářky padá do koše. Chvíli předtím do něj padla hlava jeho...

Ne, ne! Proč ho tak trýzní, proč mu připomíná syna? Čestmír zaplatil příliš draze za... mladickou nerozvážnost.

Nerozvážnost? Vydával se za gestapáka, prodával v Koruně cigarety. Neříkal tomu kdysi dokonce hrdinství? Doufal, že syn přece jen dostane milost, netušil, že v té době už... ještě dlouho potom to nevěděl, říkali mu, že z něho udělali na Pankráci dozorce, slibovali... Který otec by...? Jen to slovo, kvůli jedinému slovu musí věčně bloudit městem, neměl to město nikdy rád. Odněkud, snad ze hřbitova, se ozve zatroubení. Volá ho na soud. Český člověk, v románu dostal jméno Petroušek, mistr popra-provaziště, krysař, noční sluha, stylita, se šourá městem. Ví, že je mu stále v zádech, chvílemi ho prosí o milost. Našlapuje tiše, jako vždy má na nohou návleky.

Sáh měkkého dřeva stojí jedenáct zlatých, sáh tvrdého čtrnáct. Schovává ruce do rukávníku, nikdy by neřekla do štuclu, je přece vlastenka. Za svíčku sedm krejcarů. Bloudí po Olšanském hřbitově, nechce si přiznat, že zapomněla, kde je synův hrob. Veverky se jí motají kolem nohou, odhání je, co by jim dala, sama nic nemá. Jedna se jí zapletla do širokého kabátu se sametovým lemem, má ho po hraběnce Kounicové, rozené hraběnce Voračické, paní řádu hvězdokřížového, ušklíbne se na ten výčet titulů.

Sáh měkkého... Ruce zasouvá do rukávníku co nejhlouběji, jako by se v něm chtěla schovat před světem. Sjede pohledem na rukávník. Ale vždyť to je... ten její přece byl z králíka, nedostala ho od hraběnky, koupila si ho sama, po třetí zimě už vypadal uboze... tenhle je perziánový, copak ho ukradla? Její nejistota vzrůstá. Má pocit, že chodí v kruhu, stále přichází na stejné místo – k hrobu se sochou nahého jinocha troubícího na trumpetu (k poslednímu soudu?). DUŠAN BAHNÍK. Nebylo to někde tady? Dora ji k hrobu dovede. Myslela tehdy na tolik věcí... málem se skácela, kdyby ji Hanuš a Lambl nepodpírali. Ředitel gymnázia Wenzig měl řeč, všichni Hynkovi spolužáci přišli. Byla příliš rozrušena, nezapamatovala si to místo. Lambl

přijal jméno Dušan – z lásky k jihoslovanskému lidu, nezahlédla to jméno prve na náhrobku?... A z lásky k ní?

– Hynku, synáčku, kde jsi? Je to trest za to, že po pohřbu nezašla několik dní na hřbitov, začala tehdy psát. Babičku. Hynkovy vlasy už putovaly do Ďarmot, poslala jednu kadeř Němcovi. Chtěla se do té knihy schovat před bolestí, před smrtí. Ani u něho nebyla, když umíral. Utěšovali ji, stejně nebyl při sobě. Jeho hrob už asi nenajde, žádnou knihu nenapíše. Jurenka odpoledne přinesl něco k jídlu – šunku, housky, pomazánku. Hora nad Litomyšlí se jmenuje Olivetská. Potácí se. Přijde Tobolářová, uvidí, že zase nechala oběd netknutý. Nemůže jíst, je nemocná. Jako by se nadechla vína, ta vůně vystupuje ze země, zvedá se jí z ní žaludek. Kdo se toho vína napije... Bytost po smrti klesá zpět ve stav bezvědomí, ale přitom trvá, takže se v budoucnu může dočkat podobných poměrů, v jakých byla... Díky, Herr Drosbach, díky za takovou nesmrtelnost. Ale co vlastně znamená tohle její posmrtné přebývání, Drosbach měl pravdu, jen ta osobní nesmrtelnost – die individuelle Unsterblichkeit – vypadá trochu jinak, než jak si ji ten filosof na hoře nad Litomyšlí představoval. Zase krvácí.

– Na hřbitově je zrádce národa... Zacpává si uši, rukávník, ten cizí, neví, kde k němu přišla, upadne do bláta. Nechá ho ležet. Nic už ji nezachrání, ledaže by mohla zase psát. Po smrti? Dora jí musí poslat její násadky, ty z bílého a černého rohu. Dokud ty násadky nebude mít... Na hlavě má Lada věnec z myrty... Bohuslava! Špatně jí tenkrát poradila, aby se vdala za Čelakovského, aby zachránila pěvce Růže stolisté... Všude je plno slov, samá slova. Zanedlouho se už obejde bez pojízdného křesla... Plno cizích vět, musí se jimi prodírat. A kdyby přes spleť větví, připomínajících keltský ornament, viděla... Vejde-li jedenkrát tou... ke své knize... ještě tu o babičce by chtěla napsat. Nebo už ji napsala?

– Vidáku! Teď, když vnořila prsty do vlhké drsné srsti, vidí, že se zmýlila. Tohle není jejich pes. Taky je to voříšek. Lísá se jí k nohám, asi byl zvyklý na ženskou ruku, možná ho potom zapudila. A přece má ten cizí pes v sobě něco z jejich Vidáka. Otřepal se, sprška blátivých kapek jí pokropila tvář. – Vidáku! Cizí pes na to jméno kupodivu slyší, tiskne se vlhkým hřbetem k její noze, kabát po paní řádu hvězdokřížového třísní blátem z blízkého Šibeničního vrchu. Krvácí. Ona i ten pes.

Kdyby už měla ty násadky, určitě by začala psát, slova z cizích románů i toho psa by od sebe odehnala. Psaní by ji mohlo zachránit. Možná by potom našla i Hynkův hrob. Sáh měkkého... První větu už vymyslela: Dávno, dávno již tomu, co jsem posledně se dívala... Zdá se jí povědomá, možná ji někde četla. Co na tom, hlavně když zase bude psát. Doro, kde jsou ty násadky? Ty násadky!

Nikdy by nedokázala chrám dobře popsat, proto se jeho popisu vyhne. Z každé strany se totiž ta stavba jeví jinak, jako by to nebyl jeden, ale několik chrámů do sebe zasunutých, z každého zůstalo jen torzo, zbytek se proměnil v jinou podobu chrámu, z níž opět zbylo torzo... Kdysi byl ten gotický chrám středem města, vlastně až do doby, kdy se ze změti žižkovských střech začal vynořovat gigantický smrtelně bílý třen.

Do jakého románu vstoupí, až překročí práh chrámu? Půlnoční vstal měsíc nade Pražský chrám, smutný v pustém chrámě já jen stojím sám... Když vešla, zdálo se jí, že je chrám prázdný, sotva někoho napadne, aby se sem vypravil v takovém nečase. Ba ne, není tu sama, nějaká stařena zahalená teplým šátkem klečí před obrazem Panny Marie. Kolem ní přejde kulhavý kostelník (není to otec v roli kostelníka z filmu natočeného podle Arbesova romaneta?). A bleda měsíce slzí plný svit, ve mých jenom ňádrech trudný budí cit. Či ostatních? – Ne! – svit jeho čili stín nepronikne rakví ni...

Na jednom stupni leží hadrový kobereček, sedne si na něj. Počká nějakou chvíli. Na hlavním oltáři plápolají svíce, postavené do velkého trojhranu. Nemůže s určitostí říci, zda nehořely už předtím. Odbila desátá, a Ital tu dosud není. Ten ze začátku románu, za kterým sestoupila do trýznivého města, città dolente – oč lépe to zní v italštině. Nebo snad ten, s kterým si tu dal schůzku...? To by znamenalo... Nad ní by mělo viset Pohřbívání Krista. Obraz tone ve tmě, nemá s sebou baterku, aby si posvítila. Zbroj rytíře se matně leskne, tělo Spasitele pouze tuší.

Kdyby teď vstala a kousek popošla, dostala by se k hlavní kazatelně, vine se po ní bujné listoví jako po verandě hotelu Costa Verde. Nepůjde tam, musela by pak jít dál, až k miniaturní kazatelně, nahoru vedou schůdky tak úzké, že vypadají spíš jako ozdoba sloupu... A potom? Následovalo by podobenství o dveřníkovi a muži z venkova, muž chce vstoupit do Zákona, čeká celý život přede dveřmi, a když umírá, dozví se, že ty dveře byly určeny jen pro něho. Jeho vina spočívala v tom, že nepoložil otázku. Jako Perceval při první návštěvě zámku svatého grálu, měl se zeptat, proč je země pustá a král Rybář chorý. Sedm let pak pološílený bloudil... ale to už bylo v jiném románu. Jakými dveřmi má projít B.? Copak jimi dosud neprošla?

Nezaplaší noc, a nezaplaší sen, a nezbudí bouřní mrtvým... jen po sochách hrobky barví mrtvá zář... Je snad jejím údělem, že nemůže vejít do života a bude jen stále bloudit – šílená (ani ona přece nepoložila otázku) – z románu do románu, z fragmentu do fragmentu? A existuje vůbec situace, která by se nakonec neukázala být úryvkem z nějakého románu nebo básně? Při každého nohou kamenný spí lev. – Nejsme teď poblíž hlavního vchodu? Bloudí těmi texty – románem a básní – oba nesou název V chrámu. ...ba půlnoční i strach obletuje otců mých zlehčený prach. – Ne, řekl, jsme daleko od něho. A přece snad tím, že ty texty položila vedle sebe, či spíš do

sebe zasunula jejich fragmenty, píše vlastně text třetí – svůj text kapitoly V chrámu.

Kdyby pokračovala v ději románu, do kterého v předchozí kapitole vstoupila, následovala by kapitola Konec. V předvečer jeho jedenatřicátých narozenin pro něho přijdou dva páni v šosatých kabátech, bledí a otylí, v cylindrech, vypadají jako přirostlé k hlavě. Kdyby to bylo v románu Podobojí, jmenovali by se Roháček a Boháček nebo Brůna a Rubeš, kdyby to bylo v Kuklách, nesli by jména Pazourek a Provazník, ale v románu, který končí kapitolou Konec, jsou bezejmenní. Ostatně i ten člověk je označen pouze iniciálou. Zeptá se jich, na kterém divadle hrají, ale oni, jak se dá očekávat, mu neodpovědí. Připadali mu jako herci od šmíry, třeba ze žižkovského divadla Akropolis (dnes je v něm šatna a jídelna pro stavitele televizní věže). A potom ho vedou městem, přes most, pod kterým je ostrůvek s parkem, několika stoupajícími ulicemi, až se dostanou za město do opuštěného lomu.

Scénu v lomu však nenapíše, i když motiv popravy prochází celým románem. Kdyby to byl román Podobojí, zařadila by na tomto místě kapitolu Sekera, monolog sekery. – Jsem popravčí sekera. Nalézám se na dně Vltavy... Jsem nyní pouhý vrak, jen torzo zářivého nástroje, jímž jsem byla ve dnech své pankrácké slávy... Mé ostří je... Kdysi se mě s láskou dotýkal mistr Weis... Dotýkal se mě také heftlink Nerad, jeho pomocník. Pokaždé, když nastal ten výsostný oka... ten závrat...

Heftling Nerad? Konfident Nerad? V jeho šlépějích jde přece v tomto románu Obžalovaná z velezrady. Nebo jde konfident ve šlépějích Obžalované? Paměť románu slábne. Jak dlouho v nich ještě půjde? Poslední popravy se v pankrácké sekyrárně odbyly 26. dubna 1945, potom byl přístroj rozebrán a v noci svržen po částech z Karlova mostu do Vltavy. Pětkrát toho dubnového dne, byl to čtvrtek (matka si myla vlasy a setkala

se s mým otcem, už se schylovalo k revoluci, ale také k mému stvoření), spustil ještě mistr Weis ostří sekery, heftling Nerad mu sekundoval. A teď jde Antonín Nerad, konfident a katův pacholek, po letech objevený v zapadlé vísce uprostřed Čech, kde žil pod cizím jménem, a popravený v tomto románu týž den jako Milada Horáková, Oldřich Pecl, Jan Buchal a Záviš Kalandra (Milada Horáková byla popravena poslední), trýznivým městem a románem. Co chvíli se ohlíží, protože za ním jde Obžalovaná z velezrady. Antonín Nerad zrychluje krok. Proč za ním jde? Ji přece nemá na svědomí. Chápal by, kdyby štvala prokurátora Urválka, vyšetřovatele Švába (Blatta orientalis), prokurátorku Brožovou, všechny ty soudce z lidu. Proč jejich popel odpočívá v pokoji? Nebo kdyby za ním šel literární kritik Němec a cenzurní úředník Kříž, odsouzení za recenzi o provedení Smetanovy symfonické básně Blaník, ty dva 8. února 1945 odpoledne popravil, pamatuje si to přesně, protože mistr Weis mu tehdy poprvé svěřil ten podivuhodný stroj: Probier mal zu hacken, Nerad!

Ba ne, ani popel těch soudců teď neodpočívá v pokoji, vstávají z mrtvých, probouzejí se k životu v tomto městě a v tomto trýznivém románu. Jdou z Olšan a z Liboce, od Matěje a z Malvazinek... Někdo z nich je možná ještě naživu, dosud žije Ludmila Brožová, skrytá za svoje nenápadné jméno. I její jméno bude teď vláčeno slovy.

Do města už Ludmila Brožová nevyjde, sotva se postaví na nohy. Dožívá v domově důchodců v Milešovské ulici. Ta, která o ní píše, dohlédne, když se vykloní, k jejímu oknu. Vidí občas míhat se tam stín, nic víc, její pohled je příliš šikmý, dokonce je víc šikmý, než když se dívala na jeviště z herecké lóže nebo ze židle za hasičem. Paní Brožová se už téměř dvě hodiny chystá dolů na večeři, den ze dne jí příprava trvá déle. Budou taštičky s tvarohem... Zatímco textilačka Herajtová... Jaká Herajtová?... z Kotony v Berouně zvyšovala svůj výkon na automatických

stavech... Možná dnes uvidí prezidenta... Věří snad ta bláhová stařena, že by prezident přišel na návštěvu do Milešovské? Ledaže by se jel podívat na rozestavěnou věž. Paruka právě přikryla takřka lysou hlavu. ... co nejvíce pomohla budovat naši republiku, obžalovaná Horáková... Vetchou labutěnkou nanáší na obličej silnou vrstvu pudru... dávala v podzemí dohromady nepřátelské bandy... s tvarohem, polévané máslem... a naše dobré ženy a mámy se ptají, kam jste dala srdce, vy, obžalovaná Horáková... ještě trochu červeně na bledé tváře, tak... rukavičky. Prezident jí dnes večer pokyne, všechny báby v jídelně to uvidí... Kleinerová... odkud se berou ta jména, která se jí vynořují z paměti, když opatrně schází, schod po schodu? Jména jejích spolubydlících to nejsou... Zemínová... Paže zdvihla, aby jí zbělely, starý zvyk, ještě z divadla Akropolis, z Milešovské je tam jen skok. Schod po schodu sestupuje na jeviště románu.

Zvláštní tíha na prsou, hořká chuť na rtech. Chrám, ne chrám na Hradčanech – uprostřed města, možná jen torzo chrámu. Šelma jí položila tlapu na prsa. To všechno stojí v románu, matně si na to vzpomíná, román jí však už nestačí, není přece pouhou literární postavou. Copak pocit, že je ta šelma nablízku, nezažila už mnohem dřív, v čase před románem? V dětství, pod legendární horou, v nízkém hustém lesíku za třetí pasekou, vynesla pak z křoví náruč bílých hřibů. Tehdy si ještě neuvědomila, že to, co v té změti větví ucítila, je lví pach, vůně divočiny. Možná byla šelma nablízku už tenkrát v Račicích, ve dne spala někde opodál ve stínu, v noci obcházela opuštěnou dětskou ohrádku. Stopy nebyly na vyschlé pláni vidět.

Jednou se jako dítě vydala sama do Pravonína. Šla po cestách a mezích, věž kostela jí určovala směr. Na zpáteční cestě zbloudila za pravého poledne uprostřed polí. Obrys hory se ztratil. Tehdy uviděla poprvé lví stopy, vysokým dozrálým

obilím vedla úzká zdupaná pěšina. Ve lvích šlépějích došla tehdy bezpečně až do chaty. Její nepřítomnost nikdo nepostřehl. Během let ji pak čas od času ovanul pach šelmy. Nikdy však zvíře nezahlédla. V dospělosti na ně zapomněla. Kdyby jednoho dne nepostavili sochu lva na strahovské nádvoří a kdyby nebylo zážitku v chrámu, asi by si na zvíře už nevzpomněla. S tím zvířetem, jak začíná tušit, je spojena nějaká naděje, příslib.

Možná by si ty pradávné dětské zážitky nevybavila, kdyby jí před několika dny nepadl do ruky jeden román. Začínal obrazem člověka ležícího v opuštěném lomu. Zády se člověk opíral o skálu, v hrudi mu vězel nůž. Jeho vyhaslé oči hleděly ke štěrbině ve skále. Postava z toho cizího románu vnikla do štěrbiny, procházela potom jakýmisi katakombami, nakonec se ocitla v hrobce – v královské hrobce. A tam se před ní zjevil stín prchajícího zvířete. Pustila se za ním. Tu cestu – klouzala úzkými šachtami, někde se cesta křižovala s trasou metra – přece zažila, jen o ní ještě nenapsala. Jak to, že na knize stojí cizí jméno – LIBUŠE MONÍKOVÁ. Narodila se v Praze a žije v západním Berlíně. Nakonec zvíře najde v jeskyni pod Vyšehradem. Zvíře se tiskne ke stěně. Hladí jeho hřívu slepenou krví a blátem. A jak zvíře hladí, nahmatá na temeni – korunu? Nádor? Kdo? Kněžna Libuše? Libuše Moníková? Eliška Beránková?... Vlhká, slepená hříva, do které noří prsty. Vzpomínka, nebo věštba? Anebo je v tom románu prostě popsána archetypální cesta, kterou musí projít každý, kdo sestoupil do trýznivého města? Je to stále stejné zvíře, anebo má svého lva? Musí to zvíře zahynout?

Měla by napsat do Berlína Libuši Moníkové. Ale co kdyby zjistila, že paní Moníková píše její román, skrytý jen za cizí řečí a pod jiným názvem (Pavana za mrtvou infantku)? Žádný *její* román třeba ani neexistuje, bojí se, že ani teď není ničím víc než figurou z románu Théta, figurou, která se bláhově

domnívá, že žije a píše román? A čím by žila, kdyby nežila *svým* románem?

Čím je rukopis delší, tím jeho větší část pro mne uplývá do nenávratna, mizí v nepaměti. Musela bych vždycky, než bych začala psát další úsek, přečíst celý text od začátku, da capo, abych věděla, kde se nalézám a kudy mám jít dál. Nesu román, stín románu na zádech jako polomrtvé zvíře, sem tam sebou škubne, čas od času mi zatne do zad spár. A čím je těžší (nejprve měl váhu drobného hlodavce), tím je blíž smrti, kterou je mlčení, i když si namlouvám, že ho nesu k životu, jako když jsem nesla na zádech do Rybalkovy ulice krvácejícího Rozinu Sebrance. Neboť až ze sebe jednoho dne vak sejmu, až přestanu psát tento román, bude zvíře téměř mrtvé. A budu-li se jím potom přesto ještě nějakou dobu zabývat, bude to už jen vivisekce, anatomie konaná na náměstí Jiřího z Poděbrad. Nakonec se pokusím složit membra disiecta, která budou ležet na mém psacím stole, ve smysluplný celek. Výsledný text bude tak vlastně kompromisem mezi textem narůstajícím jako tkáň a textem dodatečně skládaným. Určitou míru neuspořádanosti však v Thétě na rozdíl od Podobojí a Kukel hodlám zachovat, zákon přirozeného růstu nechť tady převáží, chaotičnost bujícího textu, který vybíhá svými příběhy nejrůznějším směrem, by měla působit dojmem, že je text těsně spjat s míjejícím okamžikem, s časem psaní, že je přistižen (já jsem přistižena) hic et nunc. Není tomu podobně na zátiších zvaných „vanitas“, kde právě chaotické nakupení předmětů má vzbudit dojem právě míjející chvíle? A snad jako na těch obrazech se v tomto románu, který se na každém kroku potýká s rozkladem a se smrtí, skrývá naděje, že nějakým shlukem slov, škvírou mezi nimi bude prosvítat zlomek skutečného světa (mého nebo mých postav), jako se na obraze v lesklé ploše cínové konvice odráží okno malířova

pokoje. Právě o to prosvítání, o matný odraz skutečnosti, která textu neustále uniká mezi písmeny, mi běží. A jemu také obětuji dílu dodatečně vnucený řád, dokonce i logiku jednotlivých příběhů, jejich chronologii, celistvost a završenost.

Nepředstírám, že tu postavy jsou něčím víc než nahodilými shluky vzniklými ze skupin slov, pocitů a motivů. Jsou unášeny proudem slov a vět, rozplývají se v jiných, větších shlucích nebo mizí v jejich blízkosti. Postavy se v tomto románu totiž chovají jako mořští láčkovci (Gorgonacae) – menší jedinec se při dotyku s větším začne rozpadat. Jednoho dne postava dobrovolně opustí text, její odchod je svého druhu sebevraždou. Není snadné tomu lhostejně přihlížet, a to nejen proto, že fakt zmizení je pro mne trýznivý, ale i proto, že se jen těžce zbavuji představy o nezbytnosti vést postavy průběžně celým románem. Bolestně pociťuji, že někdo, koho jsem na počátku pokládala za důležitou postavu, z románu zmizel a s ním se vytratil i jeho příběh. Například soudruh Midas...

Pan Chaun se dotkl soudruha Midase a soudruh Midas mu ustoupil. Co z něho zbylo? Jméno ho spojovalo s mytickým králem. Možná však před dětmi neskrýval obrovské uši, ale roh – nebyl to Midas, ale Minotauros. Chtěla jsem napsat scénu, v níž by Eliška Beránková bloudila labyrintem rozhlasu a nakonec by Midase objevila v nějakém stísněném studiu, takřka komůrce, o jehož existenci neměla tušení. Ale vždyť jsem podobnou scénu vlastně napsala na samém začátku, tam, kde popisuji Eliščinu cestu do studia 6. Midas měl být v románu postavou s tajemstvím, posléze by se jeho tajemství odhalilo – v koutě studia by se za závěsem krčil a chvěl úzkostí nehezký běs, podobný pohanskému bůžku Pušotovi. Eliška Beránková by ho ze soucitu pohladila po vlhké, slepené srsti. Nenapsala jsem takovou scénu. Midasovo tajemství se rozptýlilo, snad přešlo do postavy otce, do rybáře, do lva, ale také – do pana

Petrouška a možná... A s Midasem se z románu vytratil i magický prostor rozhlasu s labyrintem chodeb, studií, paternosterem, nahradila jej jiná místa – divadlo, hora, divočina.

Píšu, že soudruh Midas zemřel, a najednou ho vidím. Někdy koncem šedesátých let jsem soudruha Midase potkala v divadle, myslím, že to bylo v Divadle Na zábradlí. Seděl v řadě přede mnou. Když jsem ho pozdravila, otočil ke mně pomalu tvář, byl z něho vetchý stařeček. Jsem si téměř jista, že mě tenkrát nepoznal, ačkoli neuplynulo tolik let, chtěl slyšet mé jméno. Asi už mu moc neříkalo. Pokyvoval a usmíval se: Hodrová, tak vida, Hodrová. Kdybych řekla Beránková, nerozpomněl by se? Doslechla jsem se, že ke konci života pobýval nějaký čas v nemocnici, také v Bohnicích, zachvátila ho prudká skleróza, trpěl třesavkou. Jeho dopisy z té doby, které psal panu Chaunovi, jsou plné překlepů. Posledním dílem soudruha Midase byl scénář k vlastnímu obřadu v krematoriu. – Zde všechno zžehnuto a všechno oheň vzal, recitovaly děti z Midasova souboru, v tom pásmu jsem však neúčinkovala, poslední akt Midasova příběhu jsem zmeškala. Teď už vím, možná ani žádné midasovské tajemství neexistovalo /jen vzpomínky se vznesly v jisker rudý proud/, na počátku byla dětská představivost a potom vznikal román, chtěla jsem, aby byl románem s tajemstvím /ty vzpomínky, ty žijí v srdci dál/, Midas měl být tajemnou postavou v jeho středu. Nestal se jí, stal se jí někdo jiný. Letím chodbou ke studiu 6. – Soudruh Mi – Pan Chaun dává prst před ústa. Těžké dveře do studia se otvírají. Vidím soudruha Midase, ruce drží, jako by žehnal. Soubor stojí v půlkruhu kolem něho: Tvor – théta – Thanatos – táta – Tvor – théta – Thanatos – táta – Tvor – thé...

Ruce se jí třesou, když rozvazuje provázky, jimiž je svazek listů převázán, provázky se zauzlují, vezme nožík, vytryskne krev. Přece se korektury dočkala, už ani nedoufala. Bude mít ještě

sílu ji přečíst, udrží pero v ruce? Kdykoli se v noci probudí, pokaždé jí ruce leží na prsou jako mrtvé. Včera v noci je zkusila schovat do rukávníku (neví, do kterého, byla tma). Odumírají. Nebo se proměňují ve větve stromu? Oběd leží na stole, přijde Tobolářová, řekne, zase jste nejedla, jste nemocná. Nebo už není v Litomyšli? Copak může psát s rukou v rukávníku, ať si to Augusta zkusí. Sáh měkkého... Dávno, dávno již tomu, co jsem se... Nedokáže se soustředit, oči jí skáčou z řádky na řádku... mně ale neumřela, obraz její otisknut... Litery se slévají v jedinou, ta se posunuje z řádky na řádku píďalkovitým pohybem... dotud bude žít v ní... štítí se toho stvoření... kteří o tobě s takovou oblibou čísti budou, s jakou já o tobě píši... Neví, kdy nastal ten okamžik, dívá se na stránku a žasne – je prázdná, litery do jedné zmizely. Nejspíš se poschovávaly za lístky na liánovitých stvolech té podivuhodné rostliny, která se pne po okrajích stránky, sem tam mezi lístky vykukují fialové kvítky. Některé litery se vyšplhaly po liánovitých stvolech vzhůru, nahoře se rozrůstá bujné listoví, neproniknutelný závěs, baldachýn. A tu – nevěří svým očím, které jí kouzlí tam, uprostřed baldachýnu, skládanou růžovou holubičku. Pentli na čepec, nebo ozdobu do okna o Vánocích?

Jak má přesvědčit litery, aby se vrátily na svá místa? Jako ve hře, kterou hráli v Ratibořicích: Litery, litery, hejbejte se! Snaží se roztrhnout zelenou oponu, je to obtížné, a jak by ne, když to je vinětа, ještě ke všemu vymalovaná malířem teprve o půlstoletí později. Věří, že se za ní skrývá neporušený text, ten, který má korigovat. Rozhrnuje s horečným spěchem větve, co nevidět se objeví někdo od Augusty nebo snad Augusta sám, pomáhá si přitom perem jako mačetou, rukávníkem si chrání tvář před šlahouny, které se vymršťují, když se jich dotkne, švihnou. Náhle ucítí vůni moře. Je snad v Netálii? Prodírá se dál, neboť nenalezne-li ztracený příběh, už nikdy ho znovu nedokáže napsat, kdo uvěří, že ho kdy napsala? Sem tam mezi

propleteným větvovím zahlédne povědomá slova – vyhoupla se na Orlanda – Už je darmo, já za ním půjdu... ale smyslu v tom valného není. Z těch pár zbylých slov, i když jsou její, povídku nesloží, přijede Augusta, bude hrozit kontraktem.

Den co den sestupuje Karel Milota do Řehořovy ulice, která tvoří oblouk, tam na jejím vrcholu... Vladislav Hrach... Zmizel. O další postavu méně. Přitom do románu neustále vstupují postavy nové. Můj text se šíří jako tkáň, vyvěrá ze mne vlákno slov, z něhož já, poloslepá Arachné, snuji tkaninu příběhu. Midas ϑ. Vladislav Hrach ϑ, deleatus, odletěl možná v podobě výra Bubo bubo, žádná z postav se za ním do ptačí říše nevydá. Do románu ještě naposled vstoupí – v podobě dvou padesátihaléřových známek na dopise od básníka Emila Juliše. Výr sedí v levé části známky na větvi, vpravo sedí jiný (týž?) výr, vlastně jen skica ptáka, nevybarvená jako obrázek v dětských omalovánkách. Také pozice tohoto naskicovaného výra je jiná. Zatímco kolorovaný pták (peří je zelenožluté, oči oranžové) sedí na větvi v pozorovatelské či meditující pozici, nevybarvený pták rozpíná křídla... Vladislava Hracha už není, napříště bude jen Karel Milota, který... A rybář, kterého jsem viděla.... v nitru hory král...?

Nedopovězená slova, neukončené věty, čím dál víc nedopovězených slov, neukončených vět. Příběh se vytrácí jako některé postavy, mizí v jiné dimenzi, v níž se možná ze zamlčených slov a chybějících písmen skládá další, jiný příběh, tento je pouze jeho skicou. Tímto způsobem se zřejmě příběh brání své definitivnosti a završenosti, jako ten nevybarvený dravec s křídly rozpjatými k letu. Právě tak, v této pozici jej vidím, nemohu předstírat završení tam, kde život pokračuje, dokud píšu... Vlastně popírám završení i tam, kde k němu skutečně došlo, sestupuji do noci paměti, abych z ní vyvedla... Kolikrát jsem se však cestou asi ohlédla, vždyť každá reflexe této cesty je ohlédnutím.

Ani babička nemůže v tomto románu zemřít, za několik měsíců jí bude dvaadevadesát let. A jak by také mohla zemřít, když v románu snědla vejce nesmrtelnosti? Onehdy už jsem si myslela, že se změnila v sochu, přestala nejen mluvit, ale dokonce i pokyvovat hlavou. Už měsíce před ní ležela na stole táž kniha, Křížová cesta, rozevřená stále na stejné stránce. Tu asi před týdnem jsem vešla do jejího pokoje a vidím, že mi kyne, ukazuje, abych se posadila. Před ní ležela rozevřená kniha – Alexandr Šarov: Život vítězí. Otevírá ústa, místo popela z nich vychází řeč. – Víš, že se mi kdysi v Pardubicích dvořil spisovatel Markalous, změnil si potom jméno. Nechala jsem jeho dopis bez odpovědi. A to bys nevěřila, hlavní redaktor z televize mě zná. Pokaždé mě pozdraví a usměje se na mě: Dobrý večer, paní Jeriová. Tuhle ho namaskovali za Stalina, byl, jako když mu z oka vypadne, pod nosem měl (naznačí rukou knírek, slovo jí vypadlo), parodoval ho – to se teď smí...

Román tu opět, jako tehdy s tím mládencem, který zpíval na Škroupově náměstí Kde domov můj, předcházel skutečnost. Ani tentokrát se ovšem nenaplnil do písmene. Tomuto televiznímu bludu totiž propadla nejdřív Ludmila Brožová, i ona žije v domnění, že v televizi rozmlouvá s prezidentem. A teď i Nesmrtelná. Možná všechny stařeny v trýznivém městě, když překročí určitou věkovou hranici, vnímají televizní obraz jako skutečnost, která se odehrává tady a teď – v pokoji, v jídelně. Hlasatel se na ně dívá, usmívá, zdraví je (není do nich trochu zamilovaný?) a ony mu rovněž s úsměvem odpovídají: Dobrý večer, pane Hrabovský.

Román-dravec se chtěl vrhnout na Ludmilu Brožovou. Smiluje se, nechá ji dožít v její televizní iluzi. K čemu ji vláčet městem, stejně by byla jen zástupnou obětí. Dost na tom, že ji v poslední době začala znepokojovat určitá jména. Ať se Ludmila Brožová dál každý večer zdraví s hlasatelem, který je do ní zamilovaný, ať čeká příchod prezidenta, chorého krále

pusté země, na Nový rok po poledni se prezident určitě objeví (vězeň se stane králem, kde jsem to jen slyšela?). Bude mít tam v Milešovské, v domově důchodců, novoroční projev. Ludmila Brožová ho bude čekat silně napudrována, v paruce na olysalé hlavě, ve vetchých přízových rukavičkách.

Klade nohy do hlubokých šlépějí před sebou. Musí vynaložit velké úsilí, aby chodidlo zapadlo do prohlubně, i když je mnohem menší než šlépěj, ale nohy jsou už znavené. A krok je také delší než její. Pokaždé nohu rychle vytahuje, jako by se popálila. Chvílemi pocítí závrať, ztratí rovnováhu, má strach, že přešlápne a jako ve hře nebe peklo ráj bude její duše zatracena, vyloučena ze hry, deleata. Ačkoliv už v těch šlépějích ušla z pankrácké cely odsouzených na smrt nesčetně kroků, stále k ní doléhá řev rozjařených dozorců. Také Jana, musela zůstat za mříží, jen jejich prsty se dotkly, slyšela ten řev, zacpávala si uši. Vyvalili sudy piva, zabili prý několik selat, vyvrhovali je přímo na vězeňském dvoře a potom je do noci opékali. Noc byla plná opilých výkřiků, nadávek. Obžalovaná z velezrady ležela po odchodu příbuzných na pryčně beze sna.

Klade nohy do prohlubní. Kam oko dohlédne, táhne se trýznivým městem řetěz šlépějí. Sotva své okolí vnímá, jen chvílemi zvedne hlavu, uvidí známou věž chrámu, zase ji skloní, aby nepřešlápla. Místy z dlažby vyrážejí trsy podivně bující trávy, sahá jí až po pás. Zpod nohou jí vyskakují kobylky, sem tam se mezi stébly prosmýkne tělo ještěrky (nebo je to leguán?). A tu učiní Obžalovaná ten pohyb – došlápne mimo vyhloubenou stopu, jedna noha, druhá. Bylo to snadné, tak snadné, až se tomu podiví.

Deleata? Snad. Když ji vedli na dvůr, přemýšlela, která z těch dvou to bude – Tonča, nebo Anča – na které z těch dvou ji oběsí. Ještě tam všude bylo cítit pach spáleného tuku a piva z nočního hodokvasu. Ančina smyčka se jí zadrhla kolem

krku... milost nepřišla... visela... na prádelní šňůře v koupelně. Byla loutkou, stínovou figurou, vstoupila do jakéhosi románu. Šla pořád v cizích šlépějích. A najednou, jen tak ji to napadlo, učinila krok stranou. Jde se jí teď lehce, chvílemi se vznese kousek nad zem. Když zvedne hlavu, spatří v homolovitých korunách pestrobarevné ptáky.
Až sem nahoru do třetího patra je slyšet ten hukot, připomíná zvuk, který vydávala kobaltová bomba. Hučí tak kolotoč, bílé a černé labutě stoupají a klesají na úpatí chrámu. Rozptýlená, která právě kolotoč míjí (nebo je to Jelena Rimská, která se vrací do „studny"?), by řekla swanboats. Čerstvě nabílené rafije gigantických hodin ve středu věže už řadu měsíců ukazují dvanáct. Sem tam se ozve dětská frkačka jako troubení k poslednímu soudu.

Není to kolotoč, který stál v sousedství pavilonu s Maroldovým panorámatem? Kdybych sestoupila z třetího patra a z rukopisu tohoto románu dolů mezi chuchvalce růžové vaty, vznášejí se nad chodníkem jako obláčky s andílky na barokních obrazech, našla bych možná poblíž labutího kolotoče vchod do Bitvy. Třeba se vchod skrývá v úzké chodbičce mezi staročeskou střelnicí (zase dorazila na toto místo) a autobusem s videohrami (zásah, smrt, v nich ohlašuje zvláštní vysoký tón), mezi pouťovými maringotkami se vstupuje do bitvy, strnulé v rozhodujícím okamžiku v iluzivní obraz. Anebo se tady, na náměstí Jiřího z Poděbrad přede mnou rozevřelo jiné bojiště, obraz neznámé bitvy z dějin lvího města?

Labutí zpěv se nese náměstím, pronikavý zvuk jen nepatrně tlumí koruna starého akátu před mými okny, teď na podzim značně prořídlá (až strom uschne nebo až ho porazí, zemřu), občas ten jednotvárný tón přetne zvuk apokalyptické frkačky. Sestupuji dolů, míjím labutí kolotoč, procházím škvírou mezi staročeskou střelnicí a videohrami, v pravidelných intervalech se odtamtud ozývá zvuk, který znamená totéž jako písmeno θ.

Nemýlila jsem se, že před sebou vidím bojiště... Ne, to nejsou Lipany, marně hledám detaily, které si z obrazu pamatuji – vůz, cestu, boží muka, korouhve. Svatý Vá... Bojiště je prázdné. Nevstoupila jsem do prohrané bitvy (ostatně prohrané pro koho?) – vešla jsem do bitvy, která se neuskutečnila (nebo se teprve uskuteční?). Leží přede mnou v celé své iluzivnosti. Hradba štítů se matně leskne. Obklíčení? Past? Město nevytáhlo do boje, slaví pouť, ani nevím, na počest kterého světce, teď, na konci října. Už několik týdnů trvá pouť, jako vloni vyvrcholí poděbradskou exekucí, veřejnou anatomií čuníka, rodiče budou na náměstí před školou zvedat děti na ramena, aby dobře viděly. Právě takhle se totiž odehrávají dějiny na tomto náměstí, v tomto městě – jako lidová fraška se zpěvy, zazní v ní možná i píseň Kde domov můj. Jaké však mám právo soudit ten karnevalový dav ze své visuté pozice, z odstupu, který si od všech událostí neustále zachovávám, z ohrádky textu? Románem že zápasím – zápasem o text, veřejnou anatomií své bytosti že bojuji za osud trýznivého města? Visím ve smyčce slov hlavou dolů, krev pomalu odkapává. Slova! Slova!

Pan Chaun se pojednou vynořil z hloubi románu. Jde trýznivým městem. Jde? Kráčí, jeho krok je totiž majestátní, možná je to tím, že jde Královskou cestou. Čím víc se blíží k řece, tím jde rychleji. Včera se vrátila Jelena (tak to byla ona, ta bytost u kolotoče?), seděli spolu v „studni“ u stolu pokrytého bílým ubrusem, dívali se jeden na druhého s láskou, jako kdysi, když měl přijít na svět jejich syn, a povídali si o těch dlouhých letech, která prožili jeden bez druhého. Pan Chaun spěchá, aby tu dobrou novinu sdělil Vlastí–, vlastně Robertovi, řediteli gymnázia v Hellichově ulici. Co na tom, že se ta scéna odehraje jinak než na Rembrandtově obraze – otec bude klečet rád u nohou syna.

Pan Chaun běží, Tvora drží pevně, už mu ho žádný vichr nevyrve. Loutka ztracená a nalezená letí po boku pana

Chauna, patami se ani nedotýká země. Vstupují na kamenný most. Pan Chaun netuší, že tam, u třetího oblouku, shodili dva muži v noci na konci dubna v pětačtyřicátém pankráckou sekeru, marně hledá důvod, proč sebou Tvor v těch místech prudce škubne. Zato si vzpomene na Bruncvíkův meč, když míjí rytířovu sochu. Není zvláštní, že se ten meč ztratil? Už brzo však bude nalezen, věří pan Chaun, a tehdy vloží rytíři na hlavu přilbici spásy, odějí ho v bělostnou...

Gymnázium v Hellichově ulici. Na chodbě nevisí Hellichův portrét Boženy Němcové ani portrét Bohuslavy Rajské, do výše člověka je zeď natřena hrubým olejovým nátěrem bledě zelené barvy. SBOROVNA. Pan Chaun zprudka otevře dveře. – Vlastíku! Ředitel Rimský sedí v čele dlouhého stolu, právě mluví o způsobech klasifikace. Všichni profesoři se otáčejí ke dveřím, vidí člověka s loutkou. Jen na okamžik proud řeči zakolísá, pak plyne dál. Dveře se zavírají. Člověk s loutkou odchází, trochu se motá, chvílemi se dotkne zdi, ucukne.

Na pohyblivých schodech drží Tvora pevně mezi dvěma prsty, aby mu ho vichr z podsvětí nevyrval. Loutka se chvěje... Už? Ocitli se na náměstí Jiřího z Poděbrad. Za kostelem se rýsuje smrtelně bílý třen dostavěné televizní věže. Teď! Teď nastane ten okamžik, předpovězený na začátku. Hrdina vytrhne kříž z jablka a trýzni... Ne, nic takového se nestane. Jen jakýsi nahý stařec (faun?) stojí pod proudy vodotrysku, vzpíná paže vzhůru v obřadním gestu pohanského kněze vzývajícího slunce. Vznáší se v proudu vody, která jako zázrakem tryská na počátku zimy, tančí. A Tvor?

Text románu, který se šíří jako rakovinná tkáň černošky Heleny Laneové, bují, ale přitom ztrácí paměť, pomalu se rozpadá. Je plný jmen jako pankrácká sekera, spuštěná po částech na dno Vltavy. Postavy, které se v něm vynořily, zase zmizely. Nejvíc myslím na Elišku Beránkovou, kam se poděla, nebo kam jsem

se poděla já, pokud je to ona, kdo nyní píše tento román, kdo náhodou vznikl ze shluku atomů (nebo pouhých liter?), kdo se vtěloval, stával sám sebou tím, že vstupoval do trýznivého příběhu města.

Vzpomíná si na chodbu ve tvaru U. Ještě jednou tou chodbou půjde, naposled, ještě jednou usedne za... Chodba se od její poslední návštěvy změnila v téměř neprostupný prales, kulisy opřené o zdi ovíjejí liány a po těch šplhají – olšanské veverky! Středem chodby, či spíš stezky vede úzký a nízký průchod. Někdo musel pralesem projít těsně před ní – člověk? zvíře? Prodírá se tím živým tunelem, který se jí dotýká nesčíslným množstvím rostlin, ke dveřím na jeviště. Zejí dokořán, také jich už se zmocnila divočina. Pan Hovorka u inspicientského pultu není, ani hasič nesedí na svém místě a nestřeží představení. Židle, na které ještě posledně seděla, zapustila kořeny, z opěradla vyrážejí tmavozelené listy a bílé trychtýřovité květy. Datura stramonium. A tam na jevišti (už je však velmi obtížné rozeznat, kde končí jeviště a začíná hlediště, neboť také hlediště se změnilo v prales)... Kde je ten dům, kde je hotel Costa Verde? Zdá se jí, že v houští nahmatává sloupky verandy, není-li to jen klam divočiny – rostlina s kmenem připomínajícím vyřezávaný sloupek. – Táto!

Najednou ucítí ten pach, pach, který kdysi ucítila v hustém lesním porostu a potom uprostřed polí mezi Pravonínem a Blaníkem. Pach je silnější než kdy dřív, zvíře musí být tentokrát velmi blízko. Potom uvidí otce. Není na pojízdném křesle, stojí vzpřímený mezi stromy. Jde za ním. Tuší, že někde před nimi kráčí lev, razí jim cestu divočinou, která vybujela ve Vinohradském divadle. A kdyby otvorem přes spleť větví mohla dohlédnout až na rozpadající se střechu budovy, viděla by, že také sochy Pravdy a Skutečnosti se ocitly v zajetí bující vegetace, obrostly mechem a jsou teď jedna od druhé nerozeznatelné.

Sestoupí do přízemí. Jdou kolem vrátnice, vlastně spíš sluje, ve kterou se vrátnice změnila. Je opuštěná, vyzvání tam telefon. Jen podle vrátnice pozná, že vyšli z divadla, neboť celé město se zatím změnilo v divočinu. Cítí vůni moře, vodní hladina probleskuje dole mezi mohutnými kmeny smokvoní. Tu a tam jejich korunami prorážejí věže chrámů. A najednou vidí, že otec už na sobě nemá bílý tropický oblek, ale tmavou kněžskou řízu, na temeni mu sedí malá čepička, stěží teď jeho postavu v houštině rozezná. Vzápětí má otec na sobě bohatě řasený plášť a přes ramena široký hermelínový límec. A potom má na sobě rytířskou zbroj... A potom se promění ve strom – smokvoň? A potom ve zvíře – ve lva? Ještě nějakou dobu pokračuje ta hra proměn, ve kterých jí uniká, dobu právě jen tak dlouhou, aby mezitím dospěli na pobřeží a do tohoto místa v románu. Stojí na pláži s bílým pískem. Teď je oblečen do proužkovaného pyžama. Ne, sotva to napsala, vidí, že je nahý, právě si přes sebe přehazuje prostěradlo jako tógu. – Ten zápas s mlhami, ten zápas s tlením, a pak se skácet s tichým zaúpěním... Také ona – shledává s údivem – má na sobě pyžamo, bledě modré, s bílými kvítky. Nane man, nane man, slova cizí řeči /ni rat davesoso/ jí znějí kolem uší /či baro pharipen/, slova z posledního představení /andre mro jiloro/, do něhož za ním právě... Také já schvaluji aten...

Branou v Kubelíkově ulici za ním jednoho dne sestoupím, půjdu za ním zavinutá v prostěradle jako mumie. Po levé noze nad kotníkem, v místě, kam se mrtvým přivazuje cedulka se jménem, datem a hodinou, mi poleze brouk. Až doputuje na kraj textu, promění se ve znak smrti i života, v řecké písmeno 9.

Román spěje nezadržitelně ke konci. Pohybuji se snad už v devátém kruhu? Asi je podobná otázka nesmyslná, protože sféry, které v Komedii figurují odděleně – peklo, očistec, ráj, se v trýznivém městě, v románu o něm prostupují. Osudy postav se tu sobě podobají jako buňky dceřiné buňce mateřské. Muži,

kteří ztratili své syny, ženy, které pozbyly své identity, bloudí městem. Snad je to kletba, zvláštní gen, který v sobě nese tkáň textu, už jeho prvopočáteční buňka, slovo, z kterého začal text růst. Nebyla to však slova „ocitla jsem se“ (tu kapitolu jsem románu předeslala až posléze), byla to slova „mnou vchází se“. Vešla jsem tehdy branou cizích slov, neboť je to nápis na bráně do Dantova podsvětního města. Bylo to osudové rozhodnutí, tím byl vlastně dán charakter románu a zčásti i jeho smysl. Od té chvíle mne román vleče s sebou, jen občas jsem nad ním získala vládu, pokud to i tehdy nebyla pouhá iluze. Čas od času se mezi stíny objevila živá figura... bránila se... A potom jednoho dne se stalo, že jedna ze stínových figur překročila hranici románu... Od té chvíle jsem si nebyla jista, která z nás dvou žije s Vladislavem Hrachem, kdo byl v hoře a viděl tam krále Rybáře, kdo zažil v nymfině jeskyni zázrak vlastního zrození, kdo sestoupil do podsvětí a setkal se s mrtvým otcem. Ve většině legend o cestě do podsvětí ten, který sestoupil do říše mrtvých, zemře. Ale já přece žiji! To znamená, že musela umřít ona, stala se obětním beránkem, ten úděl byl od počátku vepsán ve jménu, pro které jsem se rozhodla. Ke jménu Eliška Beránková může být na tomto místě připsáno písmeno θ.

Takto se zabíjí literární postava. Divočina slov ji pohltila, strávila její tělo jako tělo záhadného pana Kurtze v Conradově Srdci temnoty, spojila její duši se svou, pozřela ji jako tropický prales Artura Covu v Riverově Víru. Možná se Eliška Beránková, čtenářka románů, proměnila v ďáblův plevel, v rostlinu latinsky zvanou Datura stramonium, z níž Indiáni připravují nápoj zasvěcení. Vykvetla bílými trychtýřovitými květy u jeviště.

– Dědečku, pomoz! Krvácím. Dotkni se mého těla, vyjmi ze mne ten plod života a smrti, zraje v mém lůně už po léta. Vyjmi ho, jako jsi kdysi vyňal z těla mé babičky mou matku a jako

jsi později vnořil ruku do lůna mé matky, obrátil v něm tělo dítěte do správné polohy a teprve potom hlavou dolů jsi mne nechal přijít na svět.

V Londýnské ulici, dříve Tunelové, kde bylo dědečkovo sanatorium, už málokdo zná jméno toho, který mě přivedl na svět a přede mnou a po mně nesčetně jiných lidí, mnozí z nich už zemřeli, vždyť je to už víc než čtvrtstoletí, co MUDr. Jan Jerie v šedém obleku a černých ponožkách vyletěl komínem strašnického sana-krematoria.

Vstupuji do operačního sálu bosa, v dlouhé bílé košili, vzadu jsou na ní zahnědlé stopy po cizí krvi. Ve středu místnosti stojí operační stůl, vlastně nestvůrná židle. Mezi rodinnými fotografiemi se zachoval snímek podobného zařízení z dob, kdy bylo módní technickou vymožeností, ten obrázek mne v dětství děsil ve chvílích před usnutím. — Vylezte si nahoru! Vyhrňte si košili! Nohy sem! Dál! Ještě víc dopředu, ještě! Tři ženy s rouškami (Moiry) se zasmějí, nevím čemu. Jedna z nich — Klóthó? Lachesis? Atropos? — se mnou zapřádá dialog: Jak se vlastně jmenujete? Máme tady dvě jména — Milotová, nebo Hodrová? (A to ještě neznají moje třetí jméno!) — Mám obě jména, pod jménem Hodrová (snažím se vyslovit jméno co nejzřetelněji, i když mi jazyk začíná váznout) píšu. — Co píšete, paní magistro? — Nejsem magistra, jsem doktorka filosofie. Bojuji v polovědomí, narkóza už začíná působit, o svou identitu, i když vím, že všechny ty otázky jsou jen profesionálními otázkami anesteziložky, která chce zjistit, nakolik jsem už ztratila vědomí. — Píšu o románu, ale také píšu romány, teď dokončuji třetí. Ještě stále jsem při vědomí, možná je přelstím, nepodaří se jim mne uspat, dosud jsem se nestala bezduchým tělem, které se stane hříčkou v rukou dcer Noci. — Je to trilogie. — Tedy trilogie... o čem? — O Praze. Ještě stále odpovídám, jako by na těch odpovědích, které Moirám dám, záleželo ještě v okamžiku, kdy se už proti své vůli přece jen stávám pouhým tělem, kuklou

beze jména. – O jaké Praze? – O Praze současné, ale i o té minulé. Děje různých dob se prostupují – od staroměstské exekuce až po rok osmašedesát a ješ... – Až po rok osma... Atropos, zdá se mi, že .....

Probírám se k vědomí. Ujasňuji si: strop, stěny, ty světlé obdélníky jsou okna, tam je umyvadlo, nad ním se něco leskne – oválné zrcadlo (patří Skutečnosti?)... hodinky, moje digitální hodinky, leží na nočním stolku po mé levici, v okénku vidím klikyháky, jejich smysl se usilovně snažím rozluštit. Jsem dosud bezejmenná. Neživá, beztvará slupka, odshora dolů puklá. Klikyháky na hodinkách začínají nabývat smyslu – 11.35. Čas. Už si vzpomínám – pokoj číslo 25, II. patro, Londýnská ulice. Existuji opět v čase a prostoru. – Benjamine! Michaeli! Všichni moji synové, počatí a usmrcení slovem! Odhrnuji pokrývku s modrým proužkem. Moje krev se na košili slévá se stopami cizí krve, můj osud se znovu, jako už potolikáté, spojuje s cizím osudem.

Režné nitě, které vedou k jejím hranatým stehnům a palcům rukou, sevřených neustále v pěst, se zachvívají. Najednou sebou tělo škubne v křeči, údy zachrastí, říza zašustí. Už nastala ta chvíle? Pořád jsem měla loutku za zády, dívala se na mě temnými očnicemi, kdykoli jsem se během psaní ohlédla. Kdysi jsem ji vodila po stole, mnohem dřív, než Eliška Beránková vešla do hory, než sestoupila do nymfiny jeskyně, dokonce ještě dřív, než vešla létacími dveřmi do olšanského domu. Téměř celý příběh – stín příběhu – ležel tenkrát přede mnou. A ona visela stále za mými zády. Byla svědkem zrodu tolika postav, spíš než zrodu vyvolání z nitra trýznivého města a z dosud nenapsaného románu.

Představa loutek, se kterými jsem si kdysi v dětství hrála ve vaně, je mi najednou cizí. Příliš mnoho se toho mezitím událo.

Byly dávno neskutečné, už před mnoha lety skončily ty bytosti, z nichž některé byly bez hlav a jiné bez údů, v popelnici na dvoře domu proti hřbitovu. Jen ta jedna loutka v románu byla skutečná a nic jí nechybělo. Byla nová. Koupila jsem ji doopravdy před dvěma lety. Zpočátku jsem si s ní hrála, pak jsem ji pohodila jako děti pannu, která se jim omrzela. Pověsila jsem ji na poličku, na níž shromažďuji dosud nepřečtené knihy. Visela tam a kula plány, je nabíledni, jaké.

Právě mě napadla taková myšlenka. Možná jsem loutky neztratila – obživly, staly se z nich postavy. Loutkový stav byl jen první stadiem jejich literární existence, od první chvíle se však ze všech sil snažily jej překonat. Kdybych se byla tehdy u býkovického rybníka pozorněji zadívala do rybářovy tváře, kdoví zda bych v ní nerozpoznala ostře řezané rysy té jediné skutečné loutky. A třeba bych její podobu nalezla i v mnohoznačném vyjádření z listu vloženého do Knihy Bohomijovy, ve slovech „rytíř slepý nebo litera". Teď, když se tento román blíží ke svému konci, je mi rytířova úloha nejasnější než dřív. Paže loutky se právě zachvěly.

Kdo je ten rytíř? V listu se mluví o liteře, právě slovem litera list končí. Přistupuji k loutce. Hledí na mě upřeně temnými očnicemi. Odhrnuji kápi – pod ní se matně leskne stříbrná přilba. Thanatos! – Jsem souhrn myšlenek, jejichž předmět je tajemstvím rození neboli smrti, souhrn myšlenek zhuštěných v by... Slova mi jsou povědomá, kde jen jsem to četla? Ale jak vyváznu já? Strhuji loutku z poličky. Zatímco však po ní v rukopise šlapu, drtím ji jako Vladislav Hrach krysu Řehořku, ve skutečnosti, protože je mi díla Anny Preclíkové líto, visí loutka dál za mými zády, převlečená za ryb-rytíře. V poslední době se často přeříkávám. Po celou dobu, co píšu tento román, pracovala loutka pomalu, ale jistě na své proměně (nebo na splynutí s jinou loutkou, nebo snad s živou bytostí?)...

Údy ve zbroji, skryté pod bílou řízou, chřestí. Mohu je zpřerážet, rozdupat loutku na prach, smést ji z povrchu bytu na náměstí Jiřího z Poděbrad. Z románu ji však už sotva mohu vymýtit. Kdybych k ní v rukopisu připsala tajemné řecké písmeno, možná bych tím jen zdvojnásobila její moc. — Ne! Pohled, kterým na mně utkvěl u rybníka pod Blaníkem, nebyl pohledem slepého, nebyl to však ani pohled smrti, i když v něm bylo její poznání, vždyť i on ztratil syna. A také tehdy, najednou to vím, když tělo zavinuli do prostěradla, k noze nad kotníkem mu přivá... to byl on, ten, za kterým sestupuji, abych ho vyvedla... a také abych porozuměla sobě, svému životu, abych nalezla smysl tohoto příběhu. Román byl pro mne branou, kterou jsem déle než dva roky vcházela do prostoru písmen, abych se v něm skryla před světem — před trýznivou skutečností města spějícího ke své záhubě (nebo ke své spáse?). Rozpoutala jsem netušené síly skryté ve slovech i jednotlivých písmenech, v těch, která vábí i děsí svými exotickými křivkami. Ruka se při psaní může osudně smeknout — najednou, uprostřed věty či slova...

Svírána vlastním rukopisem sestupuji. Stín básníka nikde nevidím, ale slyším jeho hlas: Kéž stromu statečnost se uhostí v mém lidském srdci plném úzkosti. Máš to? — Mám. Cítím, že šelma jde po mém boku. Z jejího dechu se v mrazivém listopadovém vzduchu tvoří obláčky. — Všechno? — Každé slovo. Mohutné tělo lva se při chůzi dotýká mého těla. Srst mokvá na několika místech krví, její pach se mísí s vůní vosku tajícího u lvích tlap. — Je to dokončené? — Ano. — Ach bože! Konečně je to dokončené. Tak dlouho jsem na to musel čekat. — Ano, tak dlouho jsme na to museli čekat. — A je to dobrá báseň? Jaká je to...

prosinec 1987 — leden 1990

Daniela Hodrová

Trýznivé město

Vydalo nakladatelství Malvern
Druhé souborné vydání trilogie
Na obálce motiv z obrazu Jaroslava Kocha Harfa
Reprofoto: Antonín Krč, AK Foto
Redakce a jazyková korektury: Vendula Kadlečková
Grafická úprava a sazba z písma Clearface: studio Lacerta
Tisk: Finidr., s. r. o.

www.malvern.cz

Praha MMXVII

ISBN 978-80-7530-082-9
ISBN 978-80-7530-241-0 (pdf)